

TORTURA TORTI:
SIVE,
AD MATTHAEI
TORTI LIBRUM

Responsio, qui nuper editus
contra APOLOGIAM

SERENISSIMI POTEN-
TISSIMIQUE PRINCIPIS,
IACOBI, DEI GRATIA,
Magnæ BRITANNIÆ, Franciæ,
& Hiberniæ REGIS,

PRO
IVRAMENTO FIDELITATIS.

*Ad. Hunc Librum contra Bellarminum scripti Lancelotus Andrew. Clericus primus,
Dain Wintonianus Episcopus, notante Colomacho in Opusculis p. 165.*

*In E. S. G. priore bibliotheca
1881. ed. 17 M. G. 181.
Tortura
f. responsio ad Math.
Torti librum contra apolo-
giam Jacobi I. Angliæ
pro Iuramento fidelitatis
Lond. Pontificis in Angliæ
Lond. 1609. 4.
Qui sine dubio hic ipse totus*

LONDINI

Excudebat ROBERTVS BARKERVS,
SERENISS^{MA} REGIÆ MAIESTATIS
TIPOGRAPHVS,
ANNO 1609.

TORTI TORII

SIVE

AD MATHAEI

TORTI LIBRVM

Reprint, per super edum

LOEB ANNOTATA

SEPTENNISSIMI POTEN

TISSIMIO EXINCIPIS

LA. 601. 6522. 6

Major Britannia, Lancie

Elphinstone, 1801

TO

IVAMEN TO FIDELITATIS

LONDINI

Exemplum ROBERTVS BARKERVS

SENNISE REGIS MAIESTATIS

TYPOGRAPHVS

ANNO 1802

SERENISS^o POTEN-
TISSIMOQVE PRINCIPI,
AC DOMINO NOSTRO,
IACOBO, DEI GRATIA, Magnæ
BRITANNIÆ, Franciæ & Hiberniæ REGI,
FIDEI DEFENSORI &c.

SERENISSIME POTENTISSIMEQ; REX,

Qvod pro suo iure Rex quiuis fa-
ceret, ut Suorum animos, qui iu-
stam suspitioni causam dederant,
nouâ Iuramenti religione explo-
ratos Sibi redderet: cum causa Ma^{ti}. T. sub-
esset iustissima, ex Scelere post homines natos a-
trocissimo, & id nuper facere tentares: interces-
sum est à Papâ Paulo, atq; incursio facta in Ius
Tuum, nec Tuum modò, sed cõmune Ius Re-
gum omnium. Ea enim in Te vnum exporrecta
iam, mox & in reliquos omnes conualescet. A-
gitur ergo communis Regum causa; cùmque in
Regibus, Rei Christianæ præsidiij plurimum sit,
cum Illis, cõmunis etiam Rei totius Christianæ.

Iam, vbi in discrimen adducta causa Commu-
nitatis, Spectator i.emo sit, Actor quisq; Ex com-
munis enim Officiij nexu, cuiusuis tui interest de
Communitate, communis Militiæ Sacramento
obligare se statim: & vbi res omnium agitur,

omni ope, atq; operâ, omni studio, atq; officio strenuè pro eâ dimicare. Atque hoc, quacunque demum statione sit, Christianus modò sit: At est Eorum tamen hîc causa potior, quibus, præterquam quòd Christiani sunt, Sacrorum quoque procuratio commissâ est; quorum, id ex Munere præstare munus est, ut Regum Iura, quæ Iuris Sacri sunt, ita ut sunt pro Sacrosanctis habeantur, neue quis ea violatum veniat.

Eorum ego me in numero indignum profiteor qui sim: cum sim tamen, si causæ huic tam & communi & sacre operam meam negare nolui, nemo id mihi (spero) in crimen positurus est. Equidem, non amo de Nostriis, quibus ita refrixit zelus omnis, ut in tanti non dicam momenti, tantæ Molis causâ tepidi & tacentes sedeant, nec stringant calamum, cum ex earum genere hæc causa sit, in quibus, qui cū Christo non colligit, dispergit cum Christi Cōtrario, ubi, suam nisi fidem quis liberet, nec animam liberabit.

Qui verò sic animum haberem, alterutrum hîc mihi faciendum fuit: vel enim, dum subduco me Certamini hanc, desidis animi: vel cæpti fortè temerarij nota subeunda fuit, dum infero me in causam, cui melior debetur defensio, quam

quæ mearum est virium. Et est quidem ubi virium habenda ratio: Est ut in hac causâ ubi malis vires quàm voluntatem, facultatem quàm fidem desiderari. Inde adeo factum, ut quanquàm mihi inasuetâ descriptioni manus, tamen sic ut erat inasuetâ, descriptioni adinouere quàm Causæ huic ita iustæ, publicæ, Christianæ deesse maluerim.

A Causâ ipsâ, hæc mihi causa fuit; maior adhuc à Personâ Tuâ: Et quidem, ut quod res est fatear, vicit hic amor Causæ, peruicit Personæ Tuæ. Nec illa tamen hic dico, quæ propria mihi sunt à Matre Tuâ, nec exiguo numero, nec exigua benignioris affectus Testimonia, pro quibus, quicquid usquam possum in Tuâ re ullâ, plus etiam multo quàm possum, debere me lætus lubens agnosco.

Est enim illa me, propria, ut par est, mouent; at Publica hæc, quem non magis moueant, videre Te Regem Tantum, in primâ acie stantem, Tua ibi, nec minùs aliorum omnium quàm Tua Principum iura, ita Regiè & egregiè propugnantem? Intererat certè Rei, simul Regiæ, simul & Christianæ, (utriq; credo & in votis erat,) ut Causa hæc tanta, idoneum, nec nisi Regem Tantum vindicem haberet. Jam

cuius Tu Belli Principatum fers, quis non in eo ambiat scribi Miles? Nefas enim Regem non sequi, ut alijs, cum ad Martis illa, sic nobis, cum ad Mercurij hæc, animus Tibi fert descendere, & militiam hanc, operis Tui dignam ducere. Quàm vero indignum, hic in tam honoratam militiam nomen non dare, in quâ, CHRISTO DOMINO Auspice, CHRISTO DOMINI Duce præliandum sit?

Accedit, quòd iam pugnae pars melior depugnata est tuis viribus, tuis telis, Rex Magne: tuis insistere tantum, tua tantum premere iam opus est. Tam est enim à te, Causa hæc tota tractata copiosè, ingeniosè, nervosè; ut nec Papæ iam valde libeat, nec Cardinali (ut videtur) animus sit, redire in prælium: pedem retulerit uterq; res iam redierit ad Sacellanos. Cedente enim in deterius re, more (ut est in Proverbio) Mandrabuli; primò Pontifex apparuit: Dein pronènit nobis Cardinalis: ultimò iam Sacellanus submissus est. Nec dignus ille, qui — Æneæ Magni dextrâ cadat.

Hunc igitur ego, (quòd Ma^{tis}. tuæ bonâ cum veniâ sit) excipio Sacellanum, qui & ipse sum à Sacellis, quique Sacris Tibi quotidie opor,

ror, & pro te. Experiri autem volui, si, qui Tortum se dicit, unâ plus syllabâ facere possem, ut Retortus esset. Tu verò quàm multos habes de Tuis, qui melius hoc multò exequi poterant, poterant, & verò facturi erant. Mihi tamen haud quisquam vitio vertet, qui propius absum, à te, si primus ad Vexilla fui. Quod verò illi tum erant, facturi etiam sunt dehinc, si iustum praelium sit, si melior isto Miles succenturiatus venerit. Nam est nostra hæc velitatio modò, utpote, cum isto, non nisi levis armaturæ Milite.

Qualiscunq; ea est, Serenissime Rex, ambit fieri tua, & ut ei AVGVSTVM Nomen Tuum præscribere liceat, ex eoq; Authoritatis sibi gratiam conciliare, supplex veneratur Maiestatem Tuam. Utinam digna, quæ tessera loco sit summæ observantiæ meæ in Nomen ipsum Regium, Tuum inprimis, vel potius ante primos, qui Reliquis antistas, Regum, Præses, & Assertor. At Tu, faue ei benignus Censor, opere Te magno rogatum volo, Tuoq; præsidio tege. Tegere enim eam Charitate, Te dignum, quæ quicquid peccavit, in Charitatis partem peccavit, dum chara ad res præstare hanc

EPISTOLA DEDICATORIA.

hanc operam, ut existimationē contra non cara.

*Perge, autem Calamo suadere, Sceptro
urgere Rem istam, quam cœpisti. Ad anti-
quum decus Regium vindicandum annitenti
non deērit DEVS, non, qui à DEO sunt. Erit
verò gloriosum Tibi in præsens, in posterum;
nec ultimum hoc inter Decōra, quæ Diuinitus
Tibi multa contigēre, quod Calamo iam feci-
sti; idem porrò Gladio facturum, ubi iam non
Cuneis hijs literarijs, sed militaribus illis agen-
da res. Pōst verò ita dicatū Tibi hoc quicquid
est operis, meq̃ ipsum pariter cum ipso: ne
peccem in publicum, non moror tua tem-
pora: Vota tantum addo, vota mea, vota pub-
lica ex eodem Poētā — Serus in cœlum re-
deas, diūque — lætus intersis Populo Bri-
tanno. — Quod ille, velit iubeat SUMMVS
DEVS, diu ut Saluus sis, diu Superstes GLOR-
IAE huic Tuæ, cum nouā indies HONOR-
VM, & DECŌRV accensione, quæq̃
huius seculi iam sunt, quæq̃ alterius seculi æ-
ternum futura sunt. Amen.*

SERENISS. MAIESTATI TVAE

à SACRIS, ab ELEEMOSYNIS,

Subditus, Sernusque Devotissimus,

L. CICESTRIENSIS.

AD M. TORTI LIBRUM RESPONSIO.

U D A X *sim.* si dixero; Edidit
nuper libellum *Matthaeus Tortus*; Illud di-
cam; Editus est nuper libellus *Matthai*
Torti nomine. Nomen enim hoc *Torti* igno-
rum plane; vel Typographo ipsi suo Poli-
tano; (cuius est typographia liber nobis pro-
diit, post direptam scilicet primo intuitu *Coloniensem* editio-
nem) nomen, inquam, *Torti* plane ignotum, & *Matthaeus* ali-
quantulum obscurus; *Auctor* primus; post, perquisitione facta,
comperitus est tandem *Papiensis Presbyter*, *Cardinalis à Sacellis*.
Fortè autem illosum est Typographos (nihil enim præter au-
ditum habet) nec defunt quibus suspecta hæc fabula de *Sacello*
Cardinali; spirat enim iste, qui à *Sacellis* dicitur, plerisque in
locis maius quiddam, & maiore cothurno incedit, quàm par
est simplicem *Sacellanum*, qui nec Domino ipsi suo hono-
rem habet usquam, aut alio nomine compellat, quàm *Bellar-
mini*. Quin loquitur interdum non ut *Papiensis Presbyter*, sed
ut *Papa* ipse, & *Decernimus*; vox hæc *Sacellanum* non sonat.

*Prefat. Poli-
tan.*
Autor

*Cardinali
à Sacellis*

a Pag. 63.

At etiam à suspitione non abest, quòd imposita illi per-
sona hæc; ut sit *Cardinali à Sacellis*. Ambigua vox erat in vul-
gus sparsa, qui Apologiam scripserat, à *Sacellis* fuisse Regi:
Age ergo, respondeat huic alter, qui à *Sacellis* sit *Cardinali*.
Sentias ex composito rem geri; ut qui *Cardinalibus* à *Sacel-
lis* suor, & qui *Regibus*, pari passu ambulent; quò deinde pari
passu, etiam *Cardinales* & *Reges*. Superbia, quò ascendis?
Nam fuit tempus, cum nec *Cardinales* ipsos dedecret *Regi-
bus* à *Sacellis* esse; at iam, postquam è mediocri fortuna ir-

Præfat. Colon.

repperunt in purpuram, extemplò faciunt se non modò *Magnates Ecclesiæ*, vt in Clericis dominari, sed etiam *Gentium omnium Proceres*, & *Orbis Principes*, vt Regibus ipsis æquiparari possint. Tùm, nequid plenæ mensuræ desit, quod per se puidit, & ore suo, id per Ciues & Bibliopolas *Colonienſes*, non pudet diuulgare; se iam non suppare, sed planè *instar cæli siderum*, splendore instar, *serenitatus influxu* instar, nihil vt iam planè restet, quàm vt caudâ Draconis detrahantur in terram. Quod si isti, qui sic iam *caput inter sidera condunt*, paulùm modò oculos adijcerent ad titulos suos, & in illis legerent originem suam, (origine enim Parochi tantùm sunt, manipulus Curatorum modò) & quàm ab humili initio humandi mortuos, & curandi baptisteria, ad ostrum suum peruenerint; quàm serò admodum petasum suum ab *Innocentio 4.* lacernam à *Paulo 2.* & mulam sumpserint; nã illis non magis petasus ruberet, vel lacerna, quàm frons & genæ, quòd sic Reges laceſſunt, quòd ita submitunt Sacellanos suos, in eos respondendi laborem reijciunt, quasi impar congressus sit, Rex Cardinali.

Verùm de Cardinalis Sacello, penes Typographum *Politanum* fides esto. Siue autem rectè rem referat illo, seu secus; seu verum est nomen, siue est fictitium *Matthæi Torti*, nomen accipio atque omen: tortus enim certè est, quisquis est.

Torti

Nec enim equuleo solo, irâ etiam torqueri homines, olim Poëta cecinit, — *Vino tortus & irâ*. Quòd autem irâ *Matthæus* tortus sit, vide mihi, quàm ab ipso statim exordio biliosus, quàm totus in fermento! Inuolat primò in libri *frontispicium*; post illud leuiter demorsum, arripit *tres cuneos*, & arrodit illos parùm: nec mora; fertur ex abrupto in Authorem, eumque dicit, *neque Iuramentum, neq. Breuia, neque Epistolam intellexisset*. Triplex verò hæc destomachatio, vix tertiâ periodo. Post autem, per librum totum ita petulans, ita immodestè immodestus, ita totus in conuitijs, etiam vbi causa nulla; etiam vbi si causa, bacchari non oportuit; facilè vt quivis *Matthæum* tortum esse, possit agnoscere.

A quâ?

Quæro igitur, Quis torſit *Matthæum*? Primùm, hoc illi rectè est, quòd *prodiit liber sine nomine Authoris*. Quòd si ille sine nomine prodiit, prodiit & hic fortè sine vero nomine; quid interest? Verùm *Regiâ* tamen *authoritate* prodiit. Et annon *Au-*

Flori-

Autoritatis illius nomē pluris est quam Authoris vllius? Nomine haud opus, vbi auctoritas illa praescripta est; scitis inde quis Author fuerit; & hoc scire vos, omnes sciunt. Et quidem eo ipso, quod ita Regia auctoritate prodijt, si omnino respondere voluit Cardinalis, sine personā respondisset: Si verò sub personā respondere voluit; at magis auspiciatum nomen, quam Torti induere par erat, & conditionem certè meliorem quam obscuri hominis (si Typographo credimus) & Sacellani. At iam nomen etiam Authoris in fronte fert, vt scias eum operis sui non poenitere; vt & temeritatis tuæ poenitere te possit, & Authori dehinc deferre discas, qui auctoritati non detulisti.

Fronte ipsa libri post tortus est. Num quidnam verò ibi, quod noluit, vidit? Ibi scriptum [*Populi clamauerunt, Magna est veritas & prauales.*] An hic eum clamor offendit, & in hoc se torquet, quasi nec veritatem prauale æquo animo ferat? Nequaquam: non eo torquetur; sed quod inibi posita est sententia hæc vbi minimè oportuit, quasi triumphus ante victoriam. Itane? Veritati bene ominari, hoc est apud vos, triumphū canere? aut qui liberè vsurpat sententiam, quam omnes semper adamauerunt qui veritatis studiosi sunt, statim triumphalem currum conscendit, & praua canit? Illud fortè erat: Verecundus homo, & modestus, non fert triumphum canentes, nondum partā victoriā. Mos hic non est apud Papienses, qui sine cantilenā vincunt, & omnino nolunt, pro suā victoriā, vel populum clamore rauescere, vel inani sonitu aërem vapulare.

Quid ergo ille ipse, eandem ipsam sententiā, eodem ipso in loco, (in ipsa libri sui fronte scilicet) vsurpauit? Nam ibi, in ipso Frontispicio suo scriptum gerit, *Tunc omnes populi clamauerunt & dixerunt, Magna est veritas & prauales.* Cur triumphū canit ipse ante victoriā? Cur idem ipse peccatum peccat, quod reprehendit? Ille verò non peccat: Titulus enim hic, si nescis, ad *Mattheum* spectabat; illi seruatum oportuit; quare eum, quasi surreptum sibi vendicat iam postliminiò. Nulli ergo hominum dehinc liceat *populis acclamare*, nisi huic; huic liceat: nec populis modò acclamare liceat, sed ipsi Typographo suo quoque succlamare; quod facit statim in capite libri, *En libellum elegantem, en opus eruditissimum.* Qui Papienses sunt, hoc gaudent priuilegio; Triumphum canere possunt ante

Prefatus Papiensis

vicloriam; Transalpinis non licet esse tam gloriosis, quorum *inanes conatus* sunt, quique domi apud se veritatem (vt *Matthaeus*) *triplici funiculo colligati* non habent. Tu verò vide, *Matthae*, quanto nos hic æquiores futuri sumus: De sententiola hac bellare tecum, vel litigare nolumus; non inuidemus eam frontispicio tuo: Quacūq; stet veritas, quacūque vincat parte, tuā an nostrā, nectūā minūs quā nostrā; Faustus hic nobis clamor erit, & vel vinci, gloriosum in hac vicloriā. Sed læti tamen ominis est, quod redijt denuò iam, Titulus ille, *Magna veritas*, ad locum suum, Regij libri frontem, quæ illi sedes prima fuerat, & natiua: redit verò terciā iam vice; ternarij vice & numero, numero semper auspicato, quo *Deus gaudet*, quo & ipsa *veritas*. Quod faustum itaque sit, & Ipsi *Magno Regi*, & *Magna* (quam *prauale*re vult) *Veritati*.

3. Tum verò torquet eum *Triplicis* etiam *cunei* titulus, & illudit de eo Authori, quod *cuneos ad nodos suos non rectè applicuerit*. Vereor autem, ne nimis rectè. Cui enim rei *elegans* hic tuus *libellus*? aut quid tibi eius editio est? Quid in eo ita laboras, æstuas, sudas nitendo, si tamen nodus nullus fissus est? Quorum ita tortus es, vt cuneos retundas, si nullus hæret? Scopus à te cur toties transfertur? Cur opus tibi confugere ad misellas illas responsiones, Est, sed *aliquo modo*; Est, sed *non propriè*; Est, sed *non absolute*, si omnes cunei aberrarunt à nodis? Quare assimilas tibi passum, & detorques omnia cūm potes; cūm non potes, non potes tibi temperare, quin erumpas mox in conuicia, *indigna* (vt ais) *grauis Theologo*, qualem te perhibet Typographus tuus? Certè, vt torti corporis indicia, clamores & ciulatus: ita torti animi, maledicta & contumelia. Animus tuus alicubi in torturā fuit. Hærent verò etiam, mali illi cunei, nimis altè impacti, nimis tenaces, eosque *Matthæus* cum *triplici* suo *funiculo* vellet euellere; vellet, nec posset; è re nomen sumpsit, & cūm tortus esset, *Tortus* dici meruit.

Sed iam *sine ambagibus* loqui vult (qui verba tamen tam pauca fecerat, vt *ambages* dici non possent) Authorem Apologiz, neq; *Iuramentum*, neque *Brenia*, neque *Epistolam* intellexisse. Dixit ego vobis, Sacellanus hunc non esse? Vox quidem hæc, non Sacellani alicuius, quin illius, qui cūm esset Pontifex anni illius, dixit eis, Vos nescitis quicquam: Non *Iuramentum*, non

An aut
Apologiz
vult
Sed
Ioh. 11. 49.
mante

non Breuia, non Epistolam, nihil planè intelligitis. Non Sacellatum aliquem *Caipha*; *Caipham* ipsum loqui putes, præter quem nemo quicquam intelligit, qui solus omnia. De *Epistolâ* & *Breuius*, post videro; At verò non intellexit *iuramentum*? Quis verò, cui paululum modò bonæ mentis esset, tam perulenter obijceret ei ignorantiam hanc tam crassam? Quis ferret obijcientem? Sâtin' sanus, qui hæc effutias? Scilicet, ut tu homo Italus, adeo ignarus idiomatis nostri, aut quid verba sibi velint, ut ex alieno iecore sapias, & paulò post mentas, *ne te fallat translatio*; tu, ut iuramentum intelligas ad amussim; Author, qui idioma callet, ut suum, nativum, proprium, non intelligat? Quàm temerè hoc? Pag. 19.

Verùm, etsi verba Legis non calles, mentem tamen & intentionem. Pòteram dicere, Vnde tu nobis novus legum interpres? Theologus es, nec in iure professus: Vnde verò legum nostrarum, quas non condidisti? Quorum autem est condere, eorum est interpretari. Non dico tamen: sed hoc, Ergòne *Matthæus*, ergòne quisquam mortalium intelligat intentionem legis; Legislator ipse (idem enim legis author, qui libri, nec tu scilicet hoc nesciebas) Legislator (inquam) ipse, ut non intelligat intentionem suam, de lege suâ? Efficies fortè, quid Papa sibi vellet in *Breuius*, quid Cardinalis in *Epistolâ*, illum ut lateat: quid sibi vellet Ipse, cum legem, cum *iuramentum* conderet, id verò ut lateat, nunquam efficies. Intentionis suæ, Ipse sibi optimè conscius: Intentio autem Eius, ut de fide, & constantiâ suorum securus esset: sola autem intentio. Nec *Papiensis* vllus, nec Papista, nec Papa ipse hoc sciuerit; (corda enim hominum non novit) solus ipse, qui legem sciuit, scit quid requirat lege suâ. Quàm ergo & hoc sine frontè, sine mente, in præsentia Legislatoris, de mente Ipsius, quàm Ipse fuisse asserit, quòd non fuerit, disputare? At tu post, cum locus erit, & serres dabit, faxo utramque in aurem audias, quàm temerè multa, quàm turpiter hallucineris de linguâ, literis, legibus nostris, quàmque in rebus nostris facias, nã intelligendo, ut nihil intelligas.

Qui Apologiam scripsit, idem Iuramentū condidit; Iuramentum condidit, nec tamen intellexit: quàm hoc stolidè neget. (Lector) vides. Ecquid affert, cur neganti quis credat? Solet

enim graue crimen (quale hoc quidem est) vix cuiquam obijci sine ratione graui. An vlla hîc ratio grauis? Ne leuis quidê: Nulla omnino est: Assertio *Torti* nuda, & nuda non magis ratione quàm veritate. *Affirmat enim Iuramento fidelitatis solam ciuilem obedientiam contineri. Addit, Breuius Pontificijs & Cardinalis Epistolâ ciuilem obedientiam prohiberi. Neutrum verum.* Satis & hoc pro imperio; quasi senex Sarnius sit. *Neutrum verum:* dixit enim *Tortus*. At nos contrâ, Vtrumque verum. Verum primò, *Veram obedientiam* ibi in Iuramento contineri totidem syllabis, non autem sacram vllam obedientiam Regi; quare *solam ciuilem*: fidem etiam, non autem Catholicam Regi: quare politicam modò. Verum & illud; Prohibito per *Breuiâ* Iuramento, *prohiberi & ciuilem obedientiam*, quæ Iuramento ita continetur, vt caput sit ipsa Iuramenti. Mentem Legislatoris, id est, Regis mentem, mentem legis esse; nec aliam, vel Regis mentem, vel Legis esse ibi, quàm vt Rex securus sit de suorum ciuili obedientiâ, politicâ fide; vtrumq; hoc si neget *Tortus*, si dicat, *Neutrum verum*; vtrumq; illi, & cerebrum laborat & cor, neutrum sanum.

Verum enim id ita esse, paulò pòst apertissimè demonstrabit. Paulò pòst ergo hoc diceret, cùm demonstrâsset iam; prius demonstraret, vinceret: dein diceret, triumphum caneret. Nec ordo fert, nec ratio, prius sententiam ferre, pòst in causam inquirere. Sustine verò tantisper, dum aliquid probaueris: nam quæ hæc festinatio est? quàm verò te, *Torte*, non decet? Quâ fronte enim ipse iam facis, quod paulò antè in frontelibri non ferebas? Tua hæc regula (*prius vt vincas*) tua turpitudine, qui committis in regulam tuam: idem peccas quod culpas; faciendum negas, & facis ipse. Paulò verò pòst, cùm demonstrare nititur *Tortus*, de quo hîc mulò antè gloriatur, haud aliud demonstrabit, quàm se, vt hîc, præproperè insultare, ita ibi præposterè demonstrare: Apertissimè gloriari posse, apertissimè demonstrare non posse, nec quicquam demonstrare ibi, nisi inscitiam suam summam in demonstrando.

Nec sese tamen sistit hîc audacia hominis; pergit porrò; & postquam quod Author ipse sciuit *Iuramentum*, id nescire eum dixit; fingit etiam, adeo rei *Dialecticæ* imperitum, quasi

si ei probando, former argumenta, quod nusquam in *Breuius* negatur, vel *Epistolâ*. Ita illi (homo insulsus) penitus detrahit scientiam omnem. At aliquid ei saltem reliquum faciat, quo suæ laudi nonnihil consulat. Quæ enim illi laus, si vincat in tali congressu?

Quid verò ei argumenta peccant? *E Scripturis, Concilijs, Patribus format argumenta varia, quibus probet, deberi Regibus obedientiam, iuilem à subditis.* Non id tantum, *Tortie*; plus etiam probat; deberi eam Regibus, Pontifice vel inuito; nempe ita deberi eam Legis diuinæ tabulis, vt *Breui* aliquo Papali subditi eâ liberari nequeant. *At hoc in Breuius, in Epistolâ non negatur.* Negatur verò hoc. Tuum illud fortè non negatur; deberi eam, quoad id ita Pontifici visum; at vbi eos debito hoc suo, & quasi ære soluerit, negatur à vobis vlla tum deberi. Quod ni ita sit; fatere tu, vel inuito Pontifice, deberi Regibus obedientiam, & obtinuit Author Apologiæ in causâ: obtinuit, inquam, nec iam argumenta eius à disparatis; responsio tua potius & causa tota deplorata, & desperata est.

Vide ergo, quàm hîc infœliciter rem geras: vide retortam in te ignorantiam tuam. Nam hoc quidem, Vtrum negetur *Breuius* illis, illâ *Epistolâ*, quæ Regibus debetur obedientia (saltem quanta debet, & quousque) hoc ipsum controuersum est; quin cardo ipse totius controuersiæ. Ait ille; negas tu; lis adhuc subiudice. Hoc tu iam quod controuersum est pro confesso sumis, quod nemo facit nisi qui plumbeus est in dialecticis. Ita tu, tam magnus scilicet dialecticus, parum dialecticè in elenchum incidisti. Miseret me tui, *Matthæe*, qui de nouo iam recidiuam pateris in illam Doctoris summam turpitudinem, vt tua te culpa redarguat. Talionem hîc iustè refers, conuictus in eo crassæ ignorantix, cuius alium tam cupidè conuincere voluisti.

Sufficeret hoc (inquit) *generatim admonuisse.* En, vt illi citò confecta res est; simul vt vidit, vicit. Sufficeret quidem, si aliquis hæc nobis *Apollô* de tripodè diceret, vel etiam si Papa de Cathedrâ, quæ tripodis illius iam instar est. Sed nec *Apollô* est, etsi ille *apollô* hic *Tortius*; (nec abludit nomine) nec Papa; sed *Papiensis* modò, & haud ita pridem obscurus author: quod nisi diligentius rem peruestigasset Typographus, nec

nec noti iam nominis, nec fortasse noscendi. Vidit verò non sufficere hæc *Tortus*, saltem non tardioribus; vult sibi porro molestus esse, *ut tardioribus fiat satis*: &c quidem *tardiores* sunt oportet, quibus suis hujce satisfaciat. *in eo Editionem ibi non*

1. Meditatur autem (si succedat) ostendere, *non civilem obedientiam modò, sed etiam Catholicæ fidei abnegationem, requiri Iuramento*. Atque hæc illi *principalis questio est*; neque nos negamus esse: Porro etiam abnegari Iuramentum par esse, si abnegetur eo fides Catholica.

2. Primum verò hoc, ubi *tardioribus* suis ostenderit, minatur post Apologiam: caueat sibi; *partes eius excutiet, partes singulas*; quarum tamen multas bonus vir vix salutat, nec vel digito attingit. Ad alias verò in quibus obiectio fortè, respondet quidem, sed negatione nudâ interdum; vel negatione certè nudâ, vel negatione merâ: vel si locus citatur, de numeris litern facit, vel petere te iubet aliunde responsionem ex alio libro; vel comperendinat de responso, & alio se loco, responsurum prolixè pollicetur: quo loco tamen post si responsum quaesieris, unde te hîc mittit, eò te ibi remitter: hinc illuc, illinc huc denno: credò, ut de lectore periculum faciat, an solerti satis memoriâ sit. Vtrumq; tamen hoc *Tortus* in se suscipit; nos, an præstet in eo fidem, id verò iam, si placet, videamus. Ac de abnegatâ primum fide Catholicâ.

1. *An in iuramento abnegatâ fide Catholica.*
 Q Vâ de re dum præfatur, intuitu primo videbar quidem mihi, quasi legere Postillæ alicuius exordium, &c, nisi valde attentus sit lector, sermoninari ibi *Matthæum* putet; esse illi pro themate, *Apologia* verba quædam; conferre autem loci illius varias lectiones inter se, quasi vulgatam cum aliâ quâdam versione, aut (si malis) Editiones *Clementis* & *Sixti*: siue etiam, perinde ac si thema illi esset ex vno quopiam Evangelistæ loco, ex alijs autem loci eius harmoniam texeret: sic enim certè Postillatorem agit, dum in hunc modum loca concordat; *Hæc sunt verba eius paginâ quartâ, sed in Anglicanâ clariùs*. Deinde iterum, *sic loquitur paginâ sextâ, In Anglicanâ loquitur apertius*.

Quorsum verò hæc, aut cui rei aucupium hoc syllabarum? An hoc nescit, cuique linguæ idioma suum esse nativum, ei soli proprium; nec quod vnâ linguâ scriptum, idem ipsum alterâ

alterâ sic reddi posse, vt non aliquid saltem discriminis sit, in aliqua diſtinctula: sed verbū verbo per omnia ſemper vtro-
bique respondeat: Sententia modò conſtet: inſcitia mera,
languere circa voculas; & quis hoc facit, niſi ^{ſententia} ſen-
tentiam verò quod atinet, pauxillum credo differentia inter
duo hæc; *Nec vtrâ quid deſiderare Regem, quàm vt de eorum fide
& conſtantia ſecurus fieret, quàm propter conſcientiâ ſua Maiestati
praſtare tenebantur;* Et, *Regem nihil deſiderare, niſi vt ſecurus de
ciuili obedientia redderetur.* En verò inſignem certè, & *Mat-
thæo* notandam diſcrepantiam, inter *Nihil deſiderare,* &, *nec
vtrâ quid deſiderare;* inter *certus fieri de fide & conſtantia,* Et,
Certus reddi de ciuili obedientia! Annon hoc eſt, magno co-
natu magnas nugas agere?

Quid eſt enim, (extra cauſam quidem Religionis & con-
ſcientia ſua) quid aliud (inquam) eſt, quod Principi debetur
à ſuis, quàm obedientia ciuilis, & ipſa tamen etiam, (ſi Apoſto-
lum audimus) propter conſcientiam? Tum quid hæc, quæſo,
inter ſe differunt, *Res præſertim ciuilis, & qua ad Papam nullate-
nus ſpectat,* &, *Res mere & ſolùm ad ciuilem obedientiam ſpectans?*
Tædet verò minutis iſtis inſimulari. Sed quid agas? Dan-
da venia *Matthæo*: ſic ſunt iſti homines; ſic mentem habent;
ita merſi in nouâ & nuperâ de *equiuocis* doctrinâ, vt non
modò voces, ſed ſyllabas ipſas vocum, ſuſpicioſè inter ſe per-
ſecutari ſoleant, & ex ingenio ſuo de aliorum ſcriptis iu-
dicare.

Vbi iam explicat eius Poſtilla, aggreditur quod antè pol-
licitus; vt oſtendat, *Catholicam fidem Iuramento abnegari;* id-
que ſe *facile probaturum* dicit: idque nos facile credimus, fa-
cilitate quidem maiore quàm foelicitate. Vidit tamen non
tam facile ſibi fore hoc, quàm autumauit; quare cautè rem
gerit, dum nihil ſibi plus probandum aſſumit *de Catholicâ fide,*
aut (quod idem illi ſonat) *de Primatu ſedis Apoſtolice, quàm*
quod apud Catholicos ſuos pro certiffimo dogmate habetur, apud
quos, multa non valdè certa habentur pro certis: Cautè
hoc (inquam) quòd rem ponit, apud ſuos: apud alios enim,
& quidem (quamuis id nolit *Matthæus*) Chriſtianos, etiam
Catholicos (etiſi fortè non de Catechiſmo *Romano*, nec addi-
ctos iurare in eæcum illud idolum, quod dicitur fides impli-
cita,

cita, ut qui sub-plicaturis illis quid lateat, ignorent) apud illos non habetur hoc sanè pro dogmate certissimos; ac ut pro tali habeatur, fide opus ijs tantà, quantà monti mouendo par sit, ut hoc (inquam) pro certo constet, *Primum sedis cuiusquam in Scripturis fundatum esse*. Nisi sicubi apud Indos, alios eius Iesuitæ in nouum aliquod Euangelium Giaponicum incidierint; aut nisi Pontifex ipse, *Quintus scilicet Euangelista*, in illo suo Euangelio quinto, fundamenta eius iecerit. Quem titulum *Quinti Euangelistæ*, oblatum *Clementi* octauo ab egregio illo impostore, *Humili Gabriele*, modestus homo *Clemens* non repudiavit; *Baronius* etiam agnouit; retulit in Annales suos; censurâ suâ rem totam approbavit.

Tom. 6. in Ap-
pend.

Cum verò iam probandum hoc sibi proposuisset, *Catholica fidei abnegationem iuramento requiri*, post paulò scopum transfert, & meliori mente iam, immò agi ait *de fide Catholica in iuramento*. At eademne hæc *Papia* sunt, *agere de fide, & fidem abnegare*? Ego verò si largiar tibi, agi in iuramento de fide, (agitur enim de obedientiâ & fide Regi præstandâ, quam in Scripturis sanctis apertissimè fundatam nec tu ipse, scio, negabis) si (quod ascribis in margine) *In iuramento contineri religionis negotium*, & hoc quoque largiar tibi (ut enim probent fidem suam Principi suo, qui subditi sunt, religionis negotium certè, quis neget) ut hæc (inquam) tibi largiar, agi de fide, de religione: at vel fidem, vel religionem abnegari, vel ut abnegentur agi, id verò pernegabo.

P. Lax
Cartho
L. G.

Sed tamen, neq; agitur ibi *de fide Catholica*, tuo quidem sensu, ut ei ex iuramento periculum vllum. Agitur verò (inquit) *de fide Catholica*, id est, *de Primatu sedis Apostolicæ*. Scribit hæc tardioribus Tortus, quibus persuadere se posse sperat, eadem per omnia esse hæc, *fidem Catholicam*, & *Primum sedis Apostolicæ*; nec transferri hic scopum denuò, à fide, ad sedis Primatum. Audito *fidem Catholicam abnegari*, exhortatur lector; credidit aliquem de Symbolo articulum vel tolli, vel in dubium vocari: de Trinitate, Christo, Spiritu Sancto, perperam tradi aliquid. Nihil horum: respira, lector: non enim *de fide Catholica* agitur, eâ, quam Apostoli, quam Patres Niceni, eâ, quam scripsit *Athanasius*: quin audire Torti

2

de fide Catholica: *De fide Catholica*, id est, *de Primatu se-*
dis.

du Apostolica. Agitur ergo tantum de *Primatu sedis*, & ille tantum negatur, (si tamen ille) cuius tamen in trium, quæ dixi, Symbolorum nullo, mentio vlla. Monendus ergo mihi lector est, ne metuar hic sibi quicquam à voce *Fidei*; Latè se porrigere apud *Torium* vocem *Fidei Catholicæ*, etiam ad *sedes*, & *sedilia*, & *primatum eorum*; nec minùs latè apud *Iesuistas*. Quàm sæpe, quàm sine causâ apud eos legas, *est de fide?* Implicitam enim hij homines fidem habent, nescio quot plicis implicitam; quarum plicarum ex vnâ, si sedulo excussa fuerit, prodibunt fortè nobis *sedes ista, & Primatus*.

Non hic ergo de *fide Catholicâ* explicitè, non pressè agitur. Nam cum *fides Catholica* in Symbolum redacta primum, nulla erat adhuc *sedes Apostolica*; Romæ quidem nulla, quæ illa Helena est pro quâ *Mattheus* dimicat. Certè, ante martyrium *Diui IACOBI* editio Symboli: alioqui, non *credimus in IESVM CHRISTVM*; qui articulus D. IACOBO, tanquam ab eo collatus in Symbolum, ascribi solet: saltem, priusquam Hierosolymâ discessum ab Apostolis, editio Symboli; id est, priusquam Româ venisset, *Apostolus Petrus*, teste vel *Baronio*. Aliquanto enim post Romæ sedem posuit, quàm *Catholica fides* primùm ederetur. Prius ergo completa *fides Catholica*, quàm inchoata *sedes Apostolica*; vt si de fide sit, de recentiori aliquâ sit. Et sanè, pessimè post isthuc in se, atq; in nos consuluerunt Patres *Niceni*, pessimè *Athanasius*, quorum nemo primatum hunc, *sedis huius, caput fidei præcipuum, præcipuum fundamentum Religionis Catholicæ*, Symbolis post suis inferere vel meminit, vel curauit.

Verùm enim, etsi nulla in Symbolo *Primatus* vestigia: at est tamen in *scripturis sanctis* apertissimè fundatus, quare apud Catholicos certissimus. Nec iniuriâ, si in *Scripturis fundatus, & fundatus apertissimè*. Non enim si positiuo gradu, si apertè positus, satis hoc *Torto*; quin apertissimè ait, nempe vt cuius se statim in oculos ingerat.

Mirum autem si apertissimè, & eum post quadringentos demum annos, tres successiuè *Romani Episcopi, Zosimus, Bonifacius, Cælestinus*, quem habebant in scripturis tam apertum, super canones *Nicenis* fundare conati sunt; fallò id quidem etiam, sed tamen conati sunt.

Apertissime ais, nec cum ducenti & septendecim Patres in Concilio *Carthaginensi* (& erat inter eos tum *Augustinus*, quovix quisquam in scripturis oculator) vsquam in scripturis tamen, addo etiam, nec inter *Nicenos* Canones conspiceretur?

Itanè *apertissime fundatus*, nec sexcenti & triginta illi Patres post in *Chalcedonensi* quarto Generali viderunt tamen? Omnes ne *uidentes* erant? Omnibus ne caligabant oculi, qui Primatum quidem viderunt ibi, non tamen in scripturis fundatum, quin in *Patrum* Decretis, idq; eo nomine, non quòd sedes ibi Apostoli, sed quòd *urbis illa caput esset Imperij*? Monstri verò simile, si inter tam multos oculos, oculos aquilinos, oculos quotidie in scripturis exercitados, nullus tamen conspexit Primatum illum sic (vt ais) *apertissime fundatum*. Apagge *Matthae*; nisi valde *sardo*, nulli fidem feceris hac de re: fundamenta eius in montibus *Septem*, non in montibus sanctis, ad quos *confugere* nos iubet seruator, quos non nemo de Patribus Scripturas interpretatur. Quin tu censeo & Dominus tuus, & Dominus Domini tui iure humano còtenti sitis, diuinum mittere, mittere scripturas, in quibus, si *apertissime* fuisset fundatus; antè, diu ante editum in lucem *Tortum*, aliquis (credo) tot Patrum vel per transennam vidisset, & quia Catholice fidei adeo præcipuum caput est, indicasset.

Chrys. oper. im-
perfect. in Mt.
24. Homil. 49.

a De Rom. Tort.
lib. 2. cap. 25.

b Concil. Sardi.
cap. 3.

c 1. Pet. 3. 16.

Quare si libet, non in scripturis, vnde nemo Patrum erit, non in *Niceno* Concilio (*Atticus* ille & *Cyrillus*, transmissis *Carthaginem* veris eius exemplaribus, labore te hoc lenarunt) Quare in *Sardicensi* Synodo, non tamen Generali illa, quod valde vult a Dominus tuus; non enim secundà, vt oportuit si Generalis, nec vllò in numero Generalium; quin Prouinciali, idque tam obscurà, vt ne nomen quidem eius, aut talem vnquam Synodum fuisse, vel *Augustinus*, vel quisquam è ducentis illis & septendecim Patribus, fando aliquando audiuerit. Ibi quare, ibi fortasse reperturus illius rudera, nempe in placitis Patrum, & illà *Hosii* demissa petitione, *Placet ne vobis ut honoremus Petri memoriam*. In scripturis autem ne inuenies quidem, nisi artem edidicisti de quâ *Diuus* *Petrus*, nō spoliū, nō signū: & nisi mutare tibi nomen in animo, & pro *Matthæo Torto*, *Matthaum Tortorem* fieri.

Esto

Esto tamen, quod possis progredi: Nego agniti Juramento de Primatu sedis Apostolicæ: agi dico, ut abnegetur: an vel hoc probabit: facile verò (inquis) ex ipso *Edicti titulo*. Titulus enim est ad detegendos *Papistas*: Cur non ad detegendos *rebelles*, nisi quia finis iuramenti non est, nisi detectio *consensuum Primatum spiritualium summi Pontifici*?

Sed quid tibi, *Matthæe*, cum legibus nostris? Theologo cum legibus, *Italo* cum nostris? Non tibi illas condendi ius ullum: Audi verò, ne interpretandi quidem igitur. Tum, si interpretem volumus de vestris, volumus qui nominis sit & omnis melioris. Apage ut legum interpres *Tortus* sit: iusta metus causa, ne tortus ipse cum sit, leges etiam torqueat, quod sibi similes reddat, id est tortas. Quare te quidem interpretem leges nostræ, omnes (credo) leges deprecantur. Vide enim quid leges à te expectare debeant, qui titulum ipsum sic torques.

Quid verò? cum novus legum interpres esse cupias, nesciebas hoc, varias sæpe res diuersas inter se vnâ lege edicti vel interdici, quarum si vel de præcipuis aliquas comprehendat titulus, satis esse, nec opus ut singulæ ibi sigillatim exprimantur? Ita factum in lege hac: partes illius multæ sunt, multæ (inquam) præter vnâ hanc quæ de Juramento est: tute ipse post quatuordecim enumeras; titulus illi à parte, sed maiore; pars maior *Edicti* detegendis illis fuit; titulus ei ab hac parte; quid hic causari potes? Sed respondeo tibi ad quæ sita tua: Cur non ad detegendos *rebelles*? (nam hæc tibi tituli forma magis placet, sed ineptè prorsus). Cur non ad *rebelles*? Quia nihil opus; nihil (inquam) opus detegi illos, qui se non regunt. Nam si se regant, *rebelles* non sunt; *Rebelles* tum demum, cum aperte se gerunt, & cum prædunt ipsi se, & dant in conspectum. Ad prædiores clauicularios, crypticos *detegendos*, *reprimendos*, opus iuramento fortè: ad *rebelles* nihil opus.

Sed cur ad detegendos *Papistas*, nisi quia hostilis in eos animus? Vide verò quam merito in te retorqueri possit telum tuum, nimirum, quod ipse iuramentum non intelligas. Quid enim? an ad omnes, an ad quolibet, passim & promiscuè, *Papistas detegendos* edum iuramentum hoc?

2
Agrippa
magis
primatus
sedis

1.
Extrahere edicti
th

Cave putes: Ad hoc enim, quid opus Iuramento isto? Quid villo opus? Sacris non intersunt, conciones non audiunt, Eucharistiam sumere deirectant sine hoc, sine villo iuramento scias, qui sunt Papistæ.

Pag. 66.

Ergone ad eos detegendos, qui *negant Regium Primatum, consentiunt Papalem*? Frustra es & hic: nam huic rei iam pridem iuramentum aliud conditum, vetus illud, ante septuaginta iam annos & amplius, itaque (ut tu ipse posthæris) *sacrum rigidum*. De Primatu Regio abunde cautum erat Iuramento illo, ut nouo ad hanc quidem rem nihil opus; ægri hoc cerebri somnium. Nec ad hos ergo, nec ad illos detegendos iuratur hic.

Ad quos ergo? Certè ad Papistas certos quosdam, illorum nempe similes, qui in prodicione puluerariâ partes suas egerant, nempe quibus non satis Missas facere, reliqua sacra vestra obire, nisi Regem, Reginam, Regiam prolem, familiam, Regni Ordines omnes, & Primarios viros, vnâ disputatione discerpant; id est, quibus non satis Papistas esse, nisi & nefarii parricidæ sint. Non ergo (si titulum capis) *ad detegendos Papistas* est promiscuè quoslibet, sed ad certos quosdam *detegendos*, eosque *non Regio Primatui*, quin Regio Principatui, salutis, vitæ hostes capitales. Hi, hi erant detegendi Iuramento hoc, hi reprimendi.

Verum esto; dabo tibi quod vis; vel sic, si potes, retinere cuneum; vel sic constare sibi poterit titulus, si in tortum interpretem non incidat. Aptum enim iuramentum, & imprimis accommodum *ad Papistas tum detegendos, tum reprimendos*, Papistas (inquam) qui ex conscientie scrupulis quibusdam sic sunt homines alioqui non mali, nec ab officio erga Principem alieno animo; ad Papistas hos *detegendos*, non tamen *reprimendos*, sed distinguendos ab alijs illis (Papistis quoque & ipsis) quibus religio nulla, imò quibus religio tota machinari in Regem, suffodere muros, exinanire usque ad fundamenta: ad hos verò cum *detegendos, tum reprimendos*. Quid? annon tibi hoc est *detegere*? & aptè quidem, quò sic quemque eorum suo in genere nosse detur: nosse qui sedati sunt, & illos sincere; nosse qui turbulenti, & illos *reprimere*. Vide ergo ut titulus iam constet, *Ad Papistas omnes*,

omnes, quo sint in Regem animo *detegendos*; Ad *Papistas* illos, qui maligno sunt in Regem animo, *reprimendos*.

Atque hoc te vel ipsum tempus (magister optimus) docere potuit: nempe ex quo facto ortum ius istud, ex quibus moribus nata lex, quod gentis hominum huic Iuramento condendo causam dederit. Statim enim à prodicione illà detectà, primà cura statuendi Iuramenti huius: ante illam, nec mentio vlla, nec in mentem cuiquam venerat, aut huius, aut vllius de nouo excogitandi. Totum hoc Regiæ clementiæ tribuendum; nempe in supersticiosos illos æquior volebat esse: in istos, non homines, sed monstra hominum, iniquum erat æquum esse. Voluit ergo, vt par erat, hos ab illis inter noscere, ne aut vtriusque cum periculo fideret, aut vtriusque sine discrimine plecteret. Nec alia occurrit commodior ratio Regni *Ordinibus in Conueniunt* illis, quàm Iuramento hoc nouo, tanquam tessera quadam, hos ab illis distinguere. Etenim quos superstitio modò detineret, quibus alioqui non laxa mens, libenter præstituros: at quibus præter superstitionem, vlcerosus animus, suppurata fides, quiduis potius admissuros. Ac supersticiosos quidem illos detegi, nec opus, nec scopus fuit: hos verò detegi, retegique, opus & scopus: ius & fas. Quod & potuit fieri, & factum est, *fide Catholicâ* illibata atque integrâ permanente, etiam (vt fors tulit) *Primatu spirituali sedis Apostolicæ* nulla ex parte violato. Vides verò in Paratulis tuis superesse tibi spem nullam.

Locum tandem hunc de titulo Edicti claudit titulo alio, vnde illi oculi dolent, *titulo Papistarum*, quo scilicet Catholicos eius appellamus: & hoc illum malè habet, non vult illos dici *Papistas*. Qui verba hæc hoc loco legis, lege amabò & verba libri penè postrema; *Tarsi* vicem, scio, dolebis, sic eum, in opere non longo, somno oppressum esse, vt tam parum sibi constet. *Papistas* hic dici, homo stomachatur; idem ipse, eosdem ipsos, extremo libro suo, dicit *tertio quoq; verbo in Apologia Catholicos appellari*. Ecqua gratia de titulo Catholici? non: sumit inde argumentum, vt Authorem Hæreticū vocet, vt qui, quos ipse Catholicos nominat, oppugnet tamen. Interim huic homini, tortuoso huic *Præco*, quid facias? quomodo placeas? *Papistam* dic, regè ferrè obmurmurat:

murat: Indulge illi paululum, *Catholicum* appella, de sententia sua; Icane verò, inquit: ergo tu Hæreticus, qui aduersus me scribis: neutro placere potes, quasi *puer esset in foro sedens: cane tibijs, non salter: plora, non planges*. Si vero nomine appelles Papista, non potest ferre nomen suum: sin ita appelles vt ipse se gestit appellari, ne sic quidem boni confulet: eo ipso, quod eum vocasti vt ipse vocari vult, nihilominus vapulabis.

Vsurpauit quidem Apologiae Author, etsi non tertio quoque verbo, ne tricesimo, ne trecentesimo quidem, sæpe tamen nomen *Catholici*: non quod sic de illis sentiret, aut quod ita debeant appellari; sed quod verbo duriore noluit lædere, dedit hoc auribus illorum. Vides verò, quam illi gratiam referat *Matthæum*, vt in illum homo inhumanus inuoler, deinceps vt hæc voce prorsus abstinendum sit. Sciat ergo dehinc *Matthæum*, usurpari nobis terminos hosce duos, *Papista* & *Catholici*, pro ratione scholæ suæ, vbi *nominales* sunt, sunt & *reales*. Quodsi quando posthæc *Papistam* legat, terminum *realem* intelligat statim; sic enim reuera sunt: sin aliquando *Catholicum*, terminum *nominalem*; sic enim titulo tenus dicuntur, nec secus quàm *Dauus* vir bonus in Comœdiâ, veri nominis *Papista*, titulares *Catholici*.

PERgis iam ad Ediçtum ipsum, & in Ediçto, ad illa Iuramenti verba, quibus configis quidem cornicis oculos. *Quod Papa potestatem non habet Regem deponendi, vel Subditos eius ab eius obedientia & subiectione exonerandi*. Hic iam manifestò, inquit, *perspicitur non contineri solam ciuilem obedientiam*. Imò, manifestò *perspicitur* non abnegari fidem Catholicam: potestas enim illa, quâ Reges deponit, de fide Catholicâ non est: etiam (quod tu negas) non minus manifestò, solam ciuilem obedientiam contineri. Non enim sub *vera* ibi *obediencia* nomine, sacram vllam requiri, vel in sacris; nec aliam præter ciuilem illam, quam ciues Principi præstare debent, & ad quam Principi præstandam, iure omni, naturali, morali, ciuili, municipalì obligantur. Eius verò vis sic inibi explicatur: nempe, vt in officio suo erga Principem constanter permaneant; ab eo, nullius (nec vel Papæ suasu) monitis, minis deficiant; prompti sint & parati, si hostis vllus contrauenerit, qui deponere

Ex ed. sp. v. r. r.
bis v. r. r.
v. r. r.

1.
Regem deponere,
non d. p. r. r.
sacra no. r.
sacra f. d. y.
v. r. r. y.

deponere de regno Regem, qui de regno eius disponere, qui impressionem facere, motus concitare, vim asferre molitur, vel si Papa is sit, ne hæc Regi fiant, quacunq[ue] possunt ratione resistere: fortunis omnibus, viribus totis Regi fideliter assistere, pro eo fortiter dimicare, etiam, si res ferat, viriliter occumbere. Et quid hic nisi civilis obedientia? Porro etiam cauetur ibi, hæc ciuium fides & ciuilis obedientia tam firma sit, tam aduersus omnes inconcussa, vt nullus inde eos possit diuellere, ne Pontifex quidem ipse, quin si ille Regem (quæ potest) deponat, at hij fidem tamen in Regem ne deponant. Hæc illa est merè ciuilis, sola ciuilis obedientia, quæ Iuramento continetur, nec mentio in eo Pontificis vquam fecerit, vt non sit merè ciuilis: Hanc oppugnatu; hic Rhodus, hic saltus.

Et continere inquis verba hæc abnegationem Pontificiæ potestati. Qui paulò iam ante delapsus à fide Catholica ad sedis Primatû, iterum, & quidem bis, delaberis à primatu primum ad potestatem tum à potestate Apostolica ad Pontificiam, A primatu ad potestatem non oportuit. Primatus ordinis est, qui etiam sine potestate consistit potestas se porrigit vterius. Si sedes Apostoli, sedes primas (saltem in occidente) sit scissor eius primæ ibi sedis Episcopus; de potestate noua quæstio: quam tu tamen sic sumis, quasi nihil interesset. Primatum, etiam (si voles) Principatum inter Philosophos facile datur sumus Aristoteli, inter Rhetores Demostheni: quibus tamen in reliquos, vel Philosophos vel Rhetores, inde haud vlla potestas è primatu suo. Quod si de primatu ad potestatem sic transire voluit, scire peruelim, cum Primatus illi sit Apostolicus; cum non & potestas itidem Apostolica, sed Primatus Apostolicus, potestas Pontificia? Non id de nihilo erat: Primatum vtrunque probare se posse putat in Apostolo; Primatum posuit ergo Apostolicum: potestatem, quam Papæ vindicatam vult, in Pontifice forte, in Apostolo vidit probari non posse. Nolit ergo Apostolicam dicere, ne potuit quidem; cum illam non posset, dixit Pontificiam.

Sed neque de Apostolica ad Pontificiam, transire debes sic desultorie: Non enim, si Apostolica est potestas vlla, ita

*An Pontifex sit
potestas abne-
gari & Pontifex
Pri. Cuiuslibet.*

tim erit & Pontificia. Climax prius conficiendus est tibi bene longus, & ducendus Sorites sesquipedalis, quàm ut ista tibi duo detur coniungere. De potestate primum, ut transire possit in Apostolum, atque inde in Pontificem deriuari. Fueritne vel in ipso Christo (quà homo Christus) temporale dominium, & potestas regna transferendi? Si fuerit, volueritne illam de se deriuare? Si voluit, in vnumne, an plures? si in vnum, an vnus is Petrus? Pòst de Apostolicâ. Ecquid in Apostolo hæreditaria fuerit? Tum, quis eius hæres? Episcopusne aliquis sit dicendus hæres Apostoli? an ex asse hæres, vel quatenus? Pòstremò de Pontificia. An fuerit Petrus Episcopus, an Romanus fuerit? Tum de legitimo succedendi iure. Denique de illius canonicâ electione, qui nunc sedet Pontifex. In lite hac insunt omnia hæc, quæ tu tamen vnico saltu transcurris omnia, & pro Pontificio statim sumis quicquid est Apostolicum. Tum, de quo subinde mihi monendus es, hæc tibi si concedantur omnia, at omnia tamen hæc de fide non sunt; teipsum appello.

Interim vides, lector, vtcunque fides Catholica prætenditur, negotium hic agi Pontificis; caput esse in procuratione omni negotium eius: utque scias rem ita se habere, non iam ait fidem Catholicam, puta de symboli articulo aliquo, sed fidem Catholicam de primatu sedis Apostolicæ; ac nec illam etiam, sed fidem Catholicam de potestate Pontificis hic periclitari.

Quæ verò potestas illa tandem Pontificis, quam abnegari autumas? Potestas *quæ non est res merè temporalis*. Vtinam dixisses, non omnino temporalis: vox illa, *non merè*, suspecta est mihi. Nam dic quæso, estne temporalis, quamquam non merè? Videtur certè. Quamquam quid trepidas hic, & esse *non merè temporalem*, quasi hæsitanter affirmas? Dominus tuus absque tuo hoc *non merè*, absque vlla trepidatione temporalem dicit, & temporalem summam, atque ita inscripsit librum suum quintum de Pontifice, De potestate Pontificis temporali. Nec Dominus tuus modò, quin ille alter personatus histrio, qui hoc idem tentauit Anglicè in Apologiam, quod tu hic Latinè, (pari successu vterque) vltro fateretur, quicquid hoc est potestatis, totum temporale esse, quam Pontifex in deponendis Regibus adhibere solet. Tuque

Pag. 19. 22.

*Potestas
temporalis
est tam p^{ro} ut
vult ex*

que adeo ipse paulò pòst *potestatem excommunicandi intrinsecam esse dicis, primatus tuo & inseparabilem, & alio pòst loco* Pag. 9.
proprie ad ipsum pertinere. Cùmque hoc dicis, id videri vis innuere, alteram potestatem hanc, eiusdem naturæ non esse, sed extrinsecam certè, & separabilem, & ad Pontificem minùs proprie pertinere. Quod si autem non merè temporalis potestas hæc Reges deponendi; an ex aliquâ vobis parte spiritualis est? Sic enim non nemo de vobis scripsit. At ridiculus homo ille, qui quia ad salutem animæ (rem nempe spiritua-
 lem) refertur potestas hæc, spiritua-lem ex eo vult dici posse. Quamquam hoc ipsum quod dicit, *dici posse*, timidè ab illo positum & diffidenter; Dixisset verò spiritua-lem esse, si sic esset, & nisi vidisset id proprie dici non posse: nunc cùm illud nec ausus nec potuit, loco eius posuit, *posse* quidem *dici*, veniâ datâ fortasse, licet si quis illamumat in manus serio atque excutiat, non sit tamen. Hæc verò si regula detur, si sic loqui liceat, dic age; si spiritualis potestas ad temporale quid, aut terrenum referatur; si hunc sibi scopum habeat, potestne dici temporalis? Vide verò quid respondeas: sæpius enim spiritualis potestas Pontificis vestri, ad temporalem finem refertur, quàm temporalis ad spiritua-lem. Quin si fine metienda sit, vix alium ad finem referri iam diu solet, etiam spiritualis illa eius potestas, quàm ad dilatandas fimbrias eius in temporalibus. Ita si viam hanc pergas, breui, nisi temporalis solum, nulla futura est potestas in Pontifice. Tace ergo de fine, si sapias. Addo verò etiam cautionem hic alteram: Nam hoc si semel constet, temporalem potestatem (quam & Principes habent) si ad spiritua-lem finem referatur, ex eo quod ita referatur, transire statim in spiritua-lem: nã & Principes vestri quoque Catholici, spirituali sese potestate præditos sentient, non minùs quàm Pontificem ipsum. Nam si potestatem hanc suam ad Ecclesiam in Regnis suis reformandam adhibeant, spiritualis iam erit, ad spiritua-lem nempe finem relata: verendum autem, ne sic turbas dent, & submo-
 lesti sint Pontifici, novâ hac suâ spiri-tuali potestate.

Saltem de quâ nunc agis, concedes, etsi non merè, tempo-
 ralem tamen esse. Vide verò, tua hæc quàm non cohære-
 ant. Ad potestatem hanc devenisti à Primatu. At Primatus

modò *spiritualis* erat, cuius confessionem aiebas *Catholicorum propriam*. Quintò iam ergo *Proteum* agis, delapsus à *Primatu Spirituali* ad *potestatem temporalem*, & à fide *Catholicâ* de *Primatu Spiritualis* ad fidem *Catholicam* de *potestate temporali*. Valdè autem improprie hoc. Sed quid facias? Omnia quæ quidem ad potestatem hanc spectant, ipsaque adeo potestas, impropria est, & indirecta, ut nihil de eâ, aut directè, aut propriè dictum expectari possit.

Cum iam *temporalem* esse constet *potestatem* istam, quæro potè: Quanam *temporalis* sit? Quam præest Pontifex, & ius dicit vbi & ditioni suæ suburbicariæ, ut Princeps aliquis temporalis? Non: sed alia, longè alia potestas temporalis, longè scilicet, latèque diffusa, in vrbes, ditiones, subditos omnes Regum, imò in Reges ipsos: nec in Reges quævis, sed longè omnium maxima, nimirum ad ipsum vsque actum depositionis de Regnis (si actus dicendus sit, non priuatio, depositio de regno.) Ac Reges quidem, personæ omnium summa; & corona, res Regum summa: priuatio itaque coronæ priuatio summa, summa dico, & summo opere eis metuenda. Summa ergo hæc quidem *potestas temporalis* est, utpote in summos, & ad summæ rei discrimen summum, quin apex ipse, atque summitas totius *potestatis temporalis*. Hæc illa est *potestas temporalis* in Reges, plusquam Regia, quam *Tortus* vindicatum it Pontifici, quâ scilicet coronas Regum capitibus detrahère, sceptrâ manibus excutere, trabeas humeris reuellerè, ipsosque adeo Reges & Monarchas summos de solijs deturbare, & ad vsque scabellum Pontificum humiliare possit. Regnum res temporalis est: rei temporalis priuatio, pœna temporalis: Temporalis pœna temporali iure infligitur: temporale per eum ius dicitur, qui in temporalibus superior est. Id ergo agitur, ut Regum in temporalibus superior Papa sit, in Reges temporale ius habeat, temporalem ei in Reges, & regna Regum, potestatem exercere fas sit. Et hæc iam potestas *Catholica fidei*, procul dubio, pars magna est, & fundata in *Scripturis*; vah quam apertè! Atqui nos ut demus tibi, fidem esse aliquam vestris hominibus de spirituali primatu: de potestate temporali, & præsertim priuatiuâ hac potestate, nunquam dabimus: imò, nec vestri vñquam hoc ho-

mines datum sunt.

Potestas hæc est tamen *Totio res sacra*: at non merè sacra; licet enim non merè temporalis: temporalis tamen est: at quâ parte temporalis, sacra non est. Sed esto sanè sacra, si voles: multa enim Romæ sacra, quæ nihil ad fidem sanctam & Catholicam, præsertim *auri sacra fames*, nec minùs *sacra famæ dominandi*; præ quibus, Romæ diu iam nihil sacrum: quo in genere, tua hæc potestas, esto sanè res, si voles, vel facerrima.

Etiâ *calitus data*. Coelitus autem? Quando? Quando audiuit vocem de cælo, *Surge Petre, occide*? Vnum enim hoc, illi de cælo dictum: cætera quæ accepit, quæ audiuit, *de clauibus, de onibus*, super terram data, & dicta sunt omnia: illa vna est, quæ *calitus data* est: atque hoc nuper *Baronium* in septicipiti somniasse *Parnasso* memini. De quâ nihil opus est addas, quod *nullus tam mortalium vel tollere vel minnere possit*. Nam Theologi illam *Venesi, Galli, Germani, valde minuerunt* non ita pridem, addo etiam, penitus iam pœnè *sustulerunt*.

Actu ipse quidem huic partui tuo malè vidèris ominari. Nam priusquam edis in lucem, vel eius nomen nominas, præfais de eo parum honorificè; nempe, nec quomodo potestas hæc accipi debeat, nec quæ de causa exerceat, conuenire adhuc inter Theologos & Iurisconsultos. Ain? non conuenit *de modo, de causis*, cùm tamen *de fide Catholica* sit scilicet, & *apertissimè fundata in Scripturis*? Egregiam verò potestatem, & omnibus fide Catholicâ credendam; de cuius tamén modo, quo accipiendâ; *causis, ob quas adhibenda*, etiamnum post mille sexcentos annos adhuc disputatur. Sed quid ita tandem duo illa, *de modo, de causis*, ficleui pede transilis? Nihilne *in modo, nihil in causis momenti apud te*? Tuâ scilicet, quo modo habeat Pontifex tuus, nihil refert, habeat modò potestatem hanc: nec iusta sit causa, an iniusta, propter quam exerceat, tantùm vt exerceat Pontifex vbi volet, potestatem. Atqui nobis momentum magnum *in modo, in causis hijs*. Quate moneo hîc iam; conueniemus te pòst de vtrisque: nec enim sic leuiter transeunda sunt, quin *necessarium hoc loco de ijs disputare*.

Verùm enim vtut *de modo, de causis* non conueniat, de re

ante natos Reformatores istos, ecquis vnquam Papa deposuit Regem ex hoc conuento, sine vi? Ecquis virtute clauium Petri, sine gladio Pauli? Ecquis Rex, auditâ Papæ sententiâ, statim coronam cum sēptro deposuit, statim potestatem hanc *sacram, & cælitus datam*, agnouit? Non est factum. Quare autem non, si *inter omnes conuenit*, *Posse cum Reges inre deponere*? Nostro hoc seculo, faciat, cūm volet, periculum inter Catholicos suos: non reperiet Regem tam Catholicum, non tam Christianum Regem, et si vel maximè Christianum, qui morem gesturus sit. Sentiet me vera vaticinari, non conuenturos hac de re, præcipue autem non illos, inter quos de eâ omnium maximè conuentum oportuit.

At cūm dixi *Omnes*, id voluisti, *Theologos & Iurisconsultos omnes*. Nec sic feres tamen; Nego, vel inter hos. Olim nullus in mundo Theologus, vel Iurisconsultus, *Lutheranus*, nec tamen vnquam Pontifex potestate hac suâ *sacrâ & cælitus datâ* vti voluit Reges deponendi, quin aliquis semper Theologus extiterit, puta *Canonici Leodienses, Conradus Traiectensis, Gulselmus Oeccham*; aliquis Iurisconsultus semper, puta *Venericus Yercellensis, Waltramus Naumburgensis, Petrus de Vineis*, qui pendente lite opposuerit se huic tam *sacræ* potestati, eamque nec *sacram*, nec *cælestem* esse, sacramento contenderit. Quare, ludis nos *Matthæ*, ludis certè; & cūm rem planam, rem confessam pollicitus es, reponis controuersam, quamque nullus mortalium, quando eos hæc causa fegit, aut ferre vnquam voluit, aut agnoscere.

At enim hij, quos nominavi, vel sapiunt *hæresin*, vel olent schisma. Vis ergo purè Catholicos? Quid tibi de *Iohanne Parisiensi* videtur, de *Iacobo Almain*, de *Iohanne Maiore*, Theologis? Quid de *Cardinale Zabarella*, *Alberico de Rosate*, *Antonio à Rosellis*, Iurisconsultis? An suspectæ vnquam fidei? Annon puri puri Catholici? Notum tamen, de hac temporali Papæ potestate, non satis inter vos atq; illos conuenire.

Etiāne (ô bone) *Sorbona Parisiensis* Catholica tibi non videtur? Numquid in illâ, aut odor vllus hæresis, aut sapor schismatis? Adi ergo illam, sodes, si placet, ibique percontare, quid factum memoriâ nostrâ *Iohanni Tanquerello*, qui potestatem hanc, de quâ nimirum *conuenit inter omnes*, vindicare

Theologi

Jct

puz Catho

Jct

Jct

Jct

care Pontifici voluit, & palam defendere thesin hanc, *Papa Principes suis praeceptis rebelles, regno & dignitatibus privare potest.* Quare an impune tulerit? Quare annon redierit ei per iugulum thesis illa? Annon hæc illius palinodia? *Hanc à se thesin temere & inconsiderate disputatam: sententiam verò illi contrariam verissimam esse.* Audin? *sententiam contrariam verissimam.* Non est ergo tua hæc de fide Catholica: vel Sorbona iudice. Vis quod recens adhuc magis sit exemplum? Et illud ergo sciscitare, quid Florentino Iacobo & Tho. Blanzio factum, cum id modò proponerent, *Pontifex temporalem in omnes habet potestatem:* annon in causâ consimili, consimilis illis poena cum Tanquerello? Vides abnegatam in Sorbona Catholicam fidem tuam, bis abnegatam; primò, anno 1561. iterum, anno 1595: relapsos ibi Theologos denuò in tuam fidei abnegationem: In Sorbona igitur friget fides hæc. Actu Sorbonam caue irritas sis, caue verò habeas honorificè; magno semper in precio habiti Doctores illi, & vel ipsi Romæ metuendi; inter quos tamen (viti vides) hac de re tutum non convenit. Quin alia est apud Papienses de hoc, alia apud Parisienses Catholica fides. At Catholica fides, nisi unica, non solebat esse.

Christi

1
a Declarat.
1582.

Addo etiam & de nostris Specimen, ut videas, nec inter vos atque eos hac de re convenire. Sic enim Iesuita Iacobus Bosgraavius scripto suo, quod etiam apud nos extat manu ipsius consignatum. *Existimare se, idq. coram Deo, Pontifici, nec de facto, nec de iure, auctoritatem ullam esse solvendi, vel Regina subditos, vel alterius cuiusquam Christiani Principi, à fidelitate sua, pro quacunque demum causa: idq. sibi ita tantum in conscientia persuasum esse. Reginam & esse Principem legitimam, & pro tali habendam esse, non obstante Bullâ seu sententiâ quavis, quam Papa tulit, feret, poteritque ferre in posterum: paratumq. esse se, ut hoc (si ita opus) vel iureiurando testetur. Satin' diserte hoc? En ergo, nec Iesuitis vestris vobiscum hac de re convenit. Possem & Edwardus Rishotoni, possem & Henrici Orsoni, in eandem sententiam scripta subijcere, & ipsa, ubi feret dabit, proferenda. Hartum verò ipse post laudas: audi ergo quem laudas Hartum, cuius excusa iam dudum hac de re prostat sententia. *Verè (inquit) affirmant, usurpares præter ius sâque à Pon-**

3.
b Collatio.
1584.

ifice

tiſice poteſtatem Principes deponendi; verè enim id ſentio, nempe, ſameſi dignior mulſo, & ſublimior ſit poteſtas ſpiritualis temporalis: eſſe tamen utramque à Deo, nec alteram ab altera pendere. Concluſionem autem inde hanc elicio; eorum ſententiam; qui Pontificem ſtatuant ſupra Reges & Principes Dominum temporalem eſſe, nihil prorsus vel rationis habere, vel etiam probabiliſis. Nihil enim Pontifici eſſe quod cum Regibus agat, vel iſis quo Regum ſunt civiliter quidem: tantum abeſt, ut deponere poſſit eos, vel de eorum Regno ſtatueret. Pars hac Pontificij muneris nulla eſt. Ac meo quidem iudicio, paternum Eccleſia regimen habet, principatum mundi non habet. Nec enim talem ſibi titulum Chriſtus unquam vendicauit, nec vel Petro eam contulit, vel cuiquam diſcipulorum. Hunc verò tu teſtem, ſpero, non inuitus admittes, laudatum à te, Torſe, laudato viro. Nec alia Archipreſbytero veſtro mens, nec alia nonnullis hîc illius compreſbyteris. Nec minùs ergo hîc tibi à tuis in Britannia, quàm in Galliâ contradicitur, ut parum quidem à te conſideratè poſitum fuerit, de poteſtate hac inter omnes conuenire.

Age, conuenio te domi iam in Sacello tuo, idque de modo primùm, de quo ipſe nobis initio ſcrupulum inieciſti: poſt etiam, de cauſis denuo conuenturus. Quid? Tune non putas neceſſarium hoc loco diſputare de modo? Credo equidem; nec iniuriâ. Nam ſi habeat eam Pontifex, ſi accipiat, id tibi ſatis eſt; quo modo autem accipiat, aut habeat, non laboras. Scis hoc; eſſe illi poteſtatem: quomodo ſit; nec ſcis, nec curas. Atqui nos magnopere referre dicimus, non ut habeat tantùm, ſed ut habeat quo oportet modo. Quare & de modo putamus perneceſſarium hoc loco pauca interrogare. Nam ſi duplex tantùm eſt poteſtatem hanc habendi modus, rectus & obliquus; nec recto habeat, (ut quidam de vobis) nec obliquo (ut alij) ſi neutro habeat, ne habet quidem. Et quidem latet hîc anguis aliquis, quòd tu ita deprecariſ de modo; eò magis libet inquirere, quòd tu minùs hoc viſ, ut quæ ſint in fide hac veſtrâ Catholicâ trepidationes veſtræ, videat lector, & ſi volet, rideat. Volo ergo pauliſper percontari, & primùm, ecquid inter Dominum & te hac de re conueniat. Certè iſ, niſi mutauit in cauſâ, ſic luſit olim, nondum Cardinalis, de hac poteſtate, Non poteſt Papa, ut Papa, ordinariè temporales Prin-

De no dō poteſt.
ſubſcriptis ſe dō dō
ſciant an nich
recte ſubſcribit
ut exphiat ſe
ad ſubſcriptis

De Pontif.
lib. 5. cap. 6.

cipes deponere, etiam iustâ de causâ, tanquam Iudex ordinarius, nec ordinariè iudicare de rebus temporalibus.

Non ordinariè (dices) posse, at extraordinariè posse conuenit. Ne id quidem. Omnis enim Pontificis potestas, mediante *Petro*. Quæro igitur, in *Petro* potestas hæc ordinaria fuerit, an ~~ordinaria~~ Ordinaria? Atqui tum ordinaria est in Pontifice, si in *Petro* fuit; fas *Petro*, fas Pontifici ordinariè deponere: id quod negat Dominus tuus. Extraordinaria? At Extraordinaria potestas non transit in successorem. Ita nec ordinariè, nec extraordinariè.

a Bell. de Pont.
lib. 5. cap. 6.

Principatus spiritus

Dices fortè illud, Si non potest *ut Papa*, at *ut Princeps spiritualis* potest. Quo, tanquam sæpiè atramento, officias fecit lectori Dominus tuus, atque elapsus est. Consule ergo Dominum de hoc, vbi tam diu substitit *Principatus* iste *spiritualis* à *Papatu* distinctus. Quando, & per quæ verba institutus? Quis illum mortalium vidit vel per somnium, antequam venisset Domino tuo in mentem, *Principatum* hunc creare de nouo? Etiam id, eò fortè, vt cum opus est, illuderet & *Papæ* ipsi distinctione hac suâ. Eundem enim per omnia, cum illi visum fuerit, tenebit esse *Papatum* & *Principatum*, vt nec *Principi spirituali* liceat deinceps, quod *Papa* non licet.

In directè

b De Pontif.
lib. 5. cap. 6.

Sed nouus iste *spiritualis Princeps*, habetne potestatem hanc, vt potestas haberi amat, *directè*? Caue autem dixeris *directè*; respicit te, sublato digito, Dominus tuus. Ille verò, etsi valdè vellet, tamen *per rectas lineas* perducere non potest ad *Principem* suum *spiritualem* potestatem hanc; attraxit faltem *per obliquum ductum*. Præiuit tibi viam, nec tu plus audebis sapere quàm ille, nempe *indirectè competere*; vt verò *indirectè* dicas, rectè tibi conuenit qui *Tortus* es, quasi dicas potestatem quandam, verum non *directam*, sed *obliquam & tortam*; *In ordine quidem ad bonum spirituale*, quare *extra ordinem spiritualium*; Alioquin potestas ipsa *spiritualis* si esset, ad spiritualia illum ordinari nihil opus, quorum ipsa per se in serie esset, atque ordine directo.

Interim aduerte quæso, quò sese adigant homines hij in suâ Catholicâ fide; Credis tu esse in *Papâ* potestatem deponendi Reges? In *Papane*? In *Papâ*, credo, *non tamen ut Pa-*

c Bell. ibid. cap.
eo lem.

d Lib. 5. cap. 1.

tem quandam. Illamne quandam, an temporalem? *Temporalem, sed non merè* tamen. Sed vel illam *absolutè* in eo putas esse? Non, sed *aliquo modo, quadamtenus*. Quomodo autem? *directè* & *propriè*? Non, sed *saltè indirectè* ^h & *impropriè*. Sed vel sic, an *perpetuò*? Non, sed *casualiter, & incidenter*. Tuam fidem *Torte*: audi iam fidem tuam. Credo, quòd *Papa, non ut Papa, habet aliquo quidam modo, sed modo tamen indirecto, potestatem, saltè quandam; temporalem, sed non merè; nec absolutam, sed ad aliquid relatum; nec perpetuam, sed casualem*. Sed dic dum, obsecro, hoc rursus. Omniane hæc de fide Catholica? Vah; quam verò dictas nobis fidem Catholicam; ita ex obliquis, tortis, indirectis, impropriis, casualibus, quadamtenus consistentem; de *potestate saltè quadam, temporali, non tamen merè, in Papâ, non tamen ut Papa, idq; non absolute, sed aliquo modo, nempe indirecto & improprio, nec perpetuo tamen, sed tantum casuali*? Præstaret omnino, fidem de potestate hac nullam habere, quàm talem; & prorsus dimittere potestatem illam, quàm sic retinere. Sed retinere tamen animus Pontifici, quo sic excurrere possit interdum in Principes; minùs tamen cautè hoc: nam si *indirectè* habet *potestatem temporalem* Papa, quidni & Principes per eundem ductum habeant & ipsi *indirectè quoque spirituales, ut & illis incidenter* agere cum Papâ liceat? quale nescio quid tentatum in Synodo *Constantiensis*; præstaret fortè hunc lapidem non mouere: Latam interim (ut initio dixi) largam, & laxam, ac planè ^{καταχρηστικῶς} id est, abusiua *fidem* habetis, quæ *potestatem* hanc habeat pro obiecto; sed aptam tamen, *abusiua* nempe *fidem*, de abusiua *potestate*.

Sed quid agimus? Etsi enim ad ^{καταχρηστικῶς} istas deuenimus, quibus nec araneorum tela magis subtiles sunt, *indirectè, quodammodo, quadamtenus*: tamen nec vel de hijs, vobis inter vos *conuenit*. Ecce enim, non desunt inter vos, quibus totum hoc displicet, quod dixit Dominus tuus, de *obliquitate potestatis huius*: inauspicatam hanc vocem *indirectè*: Christum nunquam quicquam *indirectè* dedisse: cùm vident tam tepidè ab eo, tam ieiunè tractari negotium hoc tanti momenti, stomachantur planè, etiam publicè protestantur, sibi cum Domino tuo *non conuenire*: nec ynus ibi *Baronius* in acie stat, magna

cum illo manus; *Cæterius*, uterque *Bosius*, *Mosconius*, *Mancinus*, *Pesanti* (& quos dicere longum est) nec cauponantes bellum, aut frigide rem gerentes, sed pedem pede prementes, librum libro (*en quò discordia Cardinales*) ut non modò *non conueniat* de illà, sed nec spes sit posse vnquam *conuenire*.

Dum sic vtrunque strenuè dimicatur, & hinc *Bellarminus* ait, illinc *Baronius* negat; venit mihi in mentem de *Ænea Sylvio*, Cardinale & ipso, & pòst, *Pio Papà secundo*: Is solitus dicere de donatione *Constantini*, cautè id prouisum à Pontificibus, ut acris esset vtrunque controuersia, *Valerius*ne donatio illa de iure, annon valeret, quò sic, semper talis donatio facta præsupponi posset; sed tamen *ridiculos* interim esse *Legistas*, qui, *quæ nunquam fuisset facta*, ea valeret necne, disputarent. Idem hîc penitus locum habet; feruere enim scholàs & subsellia quotidie de potestate hac Pontificis *temporali*, *directè*ne illam an *indirectè* habeat, quò sit extra litem, habere eam Pontificem. Sed non minùs *ridiculos* hîc Theologos, quàm ibi Legistas, qui quam omnino non habeat, eam *directè*ne habeat an *indirectè*, sudant nitendo ut se expediant, nec expediunt tamen; sed tot iam secula litigant, & æternum, credo, litigabunt.

Nàmque ita se rem habere per omnia, vel inde liquet, quòd non pauci, nec ij de scholà *nostrà*, quin *vestri homines*, & qui inter vestros cordati sunt maximè, totum hoc de potestate *Papæ temporali*, quò usque se porrigat, controuersum asserunt, etiam extra periculum hæresis controuerti tutò posse, cum nihil dum, hac quidem de re ab Ecclesià definitum sit. Certè malà fide res geritur; nam quod nondum definiuit Ecclesia, de quo adhuc lis est sub iudice, id ipsum quasi *fidei Catholicæ fundamentum*, & caput præcipuum obtrudere, malà fidei est; *Torti* est; eorum est, qui ludos faciunt humano generi, & dum Papali potestati consulatur, ut *caput sit fidei*, quæ nec cauda est, siue *per rectas lineas*, siue *per obliquum ductum* id fiat, susque deque habent.

Sed audi etiam; Exortus est è vobis nuper Iesuita (& habet sectatores non paucos) qui cum videret nodosam hanc quæstionem nimis, & laboriosum negotium deponendi Reges, nec modò, multo clamore & rixis in scholà, sed & multo sanguine

Amasyl
vij.

a *Comar. par. 2.*
pag. 346. edit.
Franc.
Nauar. relect.
in cap. *Nonis.*
pag. 100.
num. 42.

sanguine & vulneribus in acie staturum; lepidum commentum commentus est, & nouum, sed tamen ^a certum & de fide *And. Philopater*
 (vt vestra sunt omnia) & ^b Apostolica doctrina conforme impi- *a Pag. 195.*
mis & consonum. Is homo deponi vult à vobis hac totà de re *b Pag. 196.*
controuerfias; Nihil opus esse depositione vllà, nihil pote-
 state vllà deponendi; ^c excidere enim Reges statim omni potestate *AB*
suà Regià (putà vt autumnò folia) si à religione Catholicà mani- *Pag. 195.*
fesse deflexerint, hòcque anse sententiam summi Pastoris contra
eos prolata; proin superfluum esse hunc in Pontifice labo-
 rem deponendi, superfluam totam, eà de potestate, quæstio-
 nem. Vide verò vt expedierit rem Iesuita hic, vt nihil iam
 opus potestate hac, vt iuretur necne in eam, aut quid eà fiat
 iam magnopere curandum non sit.

Sed esto; vt de modo conuenerit inter omnes; tamen est
 & alter iniectus scrupulus à te, Matthæe, atque is quidem
 parum opportunè, de causis ob quas exerceri possit. Quid
 tibi autem mentio fuit de eis? Quare non silentio præ-
 teriisti? Quare sic de causis intempestiuè monuisti? iam enim,
 siquando illam Pontifici in animo exercere, statim lis noua
de causis, an iustà de causà exerceat; nam si causa minùs iusta,
 mox quasi brutum fulmen contemnent, vt nuper Nauarra,
Gallie iam & Nauarra Rex; vt nuperrimè Venetis, causati nec
 modum rectum, nec causam iustam; fiet hinc, vt potestas hæc
 frustra sit, in actum ne exeat ynquam. Perinde autem esse
 ne sit in eo potestas, & ne vlli rei sit; eòdem redeunt defectus
 potentie & actus. Quod utinam ne excidisset tibi mentio de
 disputatione istà causarum: tota enim hæc de causis cogni-
 tio (vti tu pro tuà prudentià nosti) longè difficillima est, vt si
 semel inquirant in eam, & quibus de causis exerceri possit, spes
 omnino sublata sit, fore, vt ynquam de eà conueniat inter om-
 nes: multò autem minùs, vt in Catholicam fidem transeat.

Vis dicam quod res est, & quomodo inter vos de pote-
 state ista conueniat? Dum alta pax, dum nihil turbatum est
 domi, fruuntur liberalitate temporis Principes vestri; non
 impediunt vos Papienses Theologos, qui estis à Sacellis Car-
dinalium, vel Bononienses Iuriconsultos, qui sunt in terris Eccle-
sie, quò minùs disserere vobis per otium liceat, de potestate
hac in actum haud ynquam perducendà, pluteos cadere,

vnquam paruissent? Res ipsa loquitur.

Sed, deposuit tamen Papa Principes interdum; etiam Principes illum; Quid tum? Non autem hoc sine potestate; Imò aliud vis, aliud potestas. Sic, si benememini, quodam in loco Dominus tuus. ^a *Quod olim non deposuerit Ecclesia Imperatores Ethnicos & hæreticos, id fuit quia deerant vires.*

*a De Pontif.
lib. 5. c. 7.*

Nescio quàm verè illud, vel potius scio non verè; nec enim deerant Petro vires contra Neronem, quibus vsus contra Ananiam; nec Tertulliani seculo vires deerant, nedum Basilij. Hoc scio verissimè. Quòd, exin deposuerint Papæ Imperatores Christianos, id fuit, quia aderant vires; tota enim in viribus fides hæc fundata est, nec alia de articulo hoc, nisi quæ ex vires fit, fides vlla. Etiam, vires fortè si adfuissent Paulo quinto, Venetis hoc iam crederent; quia deerant, articulo huic hætenus credere superfederunt. Certè veri nominis fides cogi non potest: hæc fides, nisi coacta, nulla fuit antehac; nisi cogatur etiam denuo, neque posthæc vlla vnquam futura est.

*Vires n. d. h.
fuerunt
Petri.*

Collige iam ista si placet, Non *conuenire inter omnes* de hoc tuo problemate; Non inter Reges vestros Catholicos & Pontificem: Non inter Theologos eorum ytrinque & Iurisconsultos, siue qui in lite illâ fuerunt, siue qui extra litem: Non inter Papienses, & Parisienses: Non inter Cardinales Baronium & Bellarminum: Non Iesuitis cum illis, sed nec inter se: Nec domi hîc apud nos, quibus hæc Tortus scribit: Deniq; nec opus esse vt conueniat; nihil enim de hac quidem indirectâ potestate, directè adhuc definitum. *Inter omnes saltem non conuenit.* Abi nunc, & sape, ac dehinc cautiùs vsurpa vocem istam, *inter omnes*: Periculosa enim vox *omnes*, & partius adhibenda; à te autem hîc, non omninò quidem; præsertim, cum videas iam de nullo prorsus hîc *conuenire inter omnes* præterquam quod *inter omnes non conueniat.* De fide Catholica quid fiet interim? mutilari illam necesse iam est, & vno saltem articulo minorem esse: De quo enim haud in Symbolo quicquam vel in Scripturis, haud quicquam ab ecclesiâ definitum: illud sanè *Catholica fidei caput præcipuum* esse non posse, vel tu ipse dixeris. Atque ita nullam iam esse *Catholicam fidem de potestate hac Pontificiâ.*

Parum

P Arum successit in re tibi; ecquid in ratione magis melius? addis enim & rationem; *Reges scilicet cum hac conditione admitti ad Ecclesiam, ut Christo sceptrum subiciant.* Et cum eadem conditione, Pontifices ut Christo pedes sua subiciant, ut hæc quidem ratio, non minus contra Pontifices militet.

Sed excutiamus etiam; *Reges, quæ iam sunt, an qui olim fuerunt?* Reges enim qui iam sunt cum hac conditione *non admitti* quis nescit, cum diu antè ad *Ecclesiam admittantur* quàm Reges sint? Non enim postquam Reges iam facti sunt, *admittuntur ad Ecclesiam*: sed postquam ad *Ecclesiam admissi sunt*, Reges fiunt. Quare ratio hæc tua nihili.

Quod si de Regibus istis, qui primi de Ethnicis Christiani facti, intelligi vis conditionem tuam, sic illos tum *admissos ad Ecclesiam*: dura tibi incumbet provincia probandi quod dicis; vix enim tabulas ullas reperiās apud Protonotarios vestros; quibus expressè constet, quæ illi tum *conditione admissi* fuerint.

Nisi si quæ in baptismo est, *conditionem* velis; sed nec sic quicquam efficies: Vnus enim baptismus est semperque fuit, idem prorsus quo illi tum, quo nostri nunc *admittuntur in Ecclesiam*, utrobique *conditiones* eadem. Addo etiam, neque qui tum erant Reges, neque qui iam sunt, neque Regum filios, cum hac quam dicis *conditione* baptizari, nec cum aliâ vllâ, quàm quius de plebe, quàm cuiusvis de plebe filius: Eisdem *abrenunciant*, eadem *credunt*, idem *petunt* hij & illi; non alia, non plura *spondent* illi quàm hij, nec est ibi *de sceptris* verbum vllum. Per baptismum enim admittimur, ut in Christo simus, *ubi non est liber vel servus, Rex aut subditus, imò nec mas vel femina*, quod te Apostolus docere potuit. At nec plebeius ibi quis paciscitur de fundo suo, si *centurâ notatus sit*, abdicando: Ne Rex quidem igitur de Regno; nec sub poenâ fundi perdendi priuatus quicquam spondet: nec Rex *sub poenâ regni perdendi*.

^a Bellarm. de
Pont. lib. 5. c. 7.

Quod si in baptismo non fuit, haud vnquam, credo, fidem feceris, extra baptismum delatam illis *conditionem* hanc, aut *Constantino* dictum, & priscis illis Regibus ad Christianismum transeuntibus à paganismo, Tu *Constantine*, vos Reges *ad Ecclesiam admittendi*, audite: non eadem sub Christo

Christo vobis regnandi conditio est, quæ sub *Ioue* fuit. Soli iam *Ioui* sceptræ vestra submittitis; nec ulli mortalium ius, nec potestas ulli est, vel in *sceptræ* vestra, vt iubeat *deponere*, vel in *subditos*, vt iubeat non *parere*. Cælo soli iam debetis innocentiam vestram, nec ullus vobis Pontifex, vel Maximus, maior est. Si Christianis iam esse libeat, narro vobis; apud Christianos non eodem iure regnatur; non soli Christo sceptræ vobis subijcienda Regi immortalis: alter est præterea quidam, mortalis homo, tuus nunc, *Constantine*, subditus, subditi tui filius, fortè stipendijs tuis & altus & educatus, nempe vrbis tuæ *Romæ* Episcopus; huic etiam *sceptræ* vestra *subijci* oportet. Cui nisi tu, nisi omnes sis ex sententiâ, statim eversa est religio, statim ius illi & potestas in *sceptræ* vestra & solia, vt illa vobis tollere; etiam in *subditos* ius, vt fide suâ erga vos exoluere possit. Nuper quidem sub Regno, Pontificatus; iam sub Pontificatu Regnum: nec soli, iam, *Ioui* cælesti, sed & *Latiali* cuidam *Veioni* probare vos oportet obsequium vestrum: alioqui, mox *sine sceptris, sine subditis, abituri*; alioquin, admissio iam vestra ad Ecclesiam, amissione regni vestri constabit. Vlline hoc persuaseris, tam vecordes Reges illos fuisse, vt audita statim lege hac, acquieverint primo quoque tempore, læti lubentes conditionem acceperint, & certatim, cum gaudio, Pontifici *sceptræ* submiserint?

Vide verò, quò res iam nobis peruenit. Reges Gentium, ij demum Reges sunt; quorum nullius in manu *sceptræ*, nisi suâ; nullius ad nutum *subditi*, nisi suum: Miselli verò Christianorum Reges precarij sunt, Reges sunt, tantisper dum Pontifici se præbent. Nec enim Reges qui Reges, nec subditi qui subditi iam, nisi *ad placitum*, nec nisi velit iubeat hoc summus Pontifex.

Quid illi verò in *Iaponiâ* Iesuitæ? siccine Regulos, qui inihi sunt, inuitant ad Christum? Haecine conditione propositâ blandiuntur illis, vt Christiani fiant? fungi quidem sunt, si Iesuitam vllum audiunt, vt sic fiant. Illi verò de conditione hac nihil audiunt; nec vel hiscere audet Iesuita quispiam de eâ, cùm admittendi sunt. *Fateri tam omnes, (dicunt) & Acost. de procu. Indo. salus. lib. 3. cap. 7.*
per se esse satis certum, etiam si Barbari conuertantur ad Christum.

non tamen rerum suarum, (nec Regni propterea) iure excidere. Prius in rete pertrahi oportet; quo ubi conclusi sunt, tum demum forte, de conditione hac non nihil audituri: si semel religionem evertant, id est, si Pontifici morigeri non sunt; & vires adsint Iesuitis, ut præstare rem possint.

Interim iniuria Christo fit, summa iniuria, dum hoc credere docentur homines de Christo, minui cuiquam, aut deteriore loco ius suum esse, ex eo quòd ad Christum transeat. Quare enim, si Pater, si Dominus, qui fuit Ethnicus, & Christianus iam est, tam pater est, tam Dominus, iam Christianus, quàm antè fuit Ethnicus; Rex idem si faciat, non tam erit Rex sub Christo, quàm fuit sub Ioue? Quid Reges meruere, quid illi tantum committere, ut inter omnes Christianos conditio illorum pessima, soli ut Christum in se iniquiorem sentiant? Si apud Gentes, ^{Bernardus ubi dicit dicitur: ubi dicitur} Si apud Iudæos, summus Sacerdos sub Rege; quid peccavit *Cæsar*, quid Rex, cum Christianus esse voluit, ut quo iure antè usus est, post uti non liceat: sed excidat statim antiquo iure suo, quod præter eum Christiano nulli contigit? Omnes enim integro iure stant; solus Rex capite minutus, solus ^{iniquus}.

Tu verò veniam dabis, si fidem in hoc tibi Reges non habeant, Christum æquiores sibi sperent, de illius benignitate prolixius sibi spondeant, de Christo credant quod Christo dignum est: eadem scilicet conditione Reges ab eo accipi, quàm reliquos; eadem saltem: potiore æquum erat, sed eadem certe. Nec enim illos unquam eò adiges, ut credant de Christo, quod si credant, Christum minus diligant necesse est; cui tam vilis sit Regum conditio, ut meliore iure omnes apud eum sint quàm Reges: ut meliore iure Constantini mulio, quàm Constantinus ipse.

Sed age, de conditione non contendam. Equa enim certè est, ut se, ut sceptra sua Christo subijciant, Regi nempe Regum, & Domino Dominantium. Subijciant ergo sceptra Christo. Quid tum? Nihil agis, nisi opportunè tibi subueniat ^{utrum} illa tua [id est,] cui multum debes; ut antè fides Catholica, id est, Primatus Pontificis: sic iam Christo sceptra subijcere, id est, Pontifici. Quare autem omissum hic tuum [id est,] non oportuit factum. Nec enim si Christo sceptra submittant,

mittant, satis hoc instituto tuo, nisi concinnâ illâ *Chri-*
sto, id est, Pontifici, Pontificem stare facias pro Christo. Nam
 de Christo statim omnes fatebuntur, scio: de Papa cense-
 bunt potro amplius deliberandum, nec statim, censeo, cense-
 bunt, eadem hæc esse per omnia, *Christo sceptrâ subijcere, &*
Papa iussu sceptrâ deponere: neque verò hæc eadem, *ad Ec-*
clesiam admissionem, & Regni amissionem.

Quid, si autem Reges, quoad hoc in sceptrâ ius, Chri-
 stum abstrahant à Pontifice, Christo se, *sceptrâ, subditos, sub-*
ijciant, cuius de fide, optimè sibi spondeant; de Pontifice ni-
 hil audiant, cuius fluxam sæpe fidem experti sunt? Audite
 iam fulmiantem *Matthæum*. *Quod si nolint, ius est illi, qui*
toti Ecclesie vice Christi præst, eos à *communione fidelium segre-*
gare, subditisq; interdicare ne pareant. Disjunge verò hæc,
Matthæ: primum, *ius est illi qui toti Ecclesie vice Christi præst*,
 eos à *communione fidelium segregandi*; esto illi ius sanè, qui Ec-
 clesie præest, ab Ecclesia segregandi.

Imò ius aliud est, *interdicendi etiam subditis ne illis pareant*.
 Imò non est. Nam unde illi ius hoc in *subditos*? Non enim
 ex eo quòd præest Ecclesie: nec enim *Regum subditi*, quâ
 subditi, Ecclesie pars vlla sunt, sed *regni*. Antequam de Ec-
 clesia essent, *subditi* erant; cum extra Ecclesiam sunt, nihilo-
 minus manent *subditi*. Quâ fideles sunt, pars Ecclesie sunt;
 & qui præest Ecclesie, potest, ne in Ecclesia appareant, *inter-*
dicere. Quâ *subditi* sunt, Regni, Reipublice pars sunt;
 non potest qui Ecclesie præest, nisi & Regno præsit, *Regi ne*
pareant interdicare. Pontifex autem, quanquam *toti Eccle-*
sie (vt ais) *Christi vice præst*, non tamen est orbis Dominus,
 non toti terrarum orbi, non regnis omnibus Dei vice præest.
 At sic oportet, *rou* terrarum orbi præesse, & *subditis*, qui vñ-
 piam sunt, omnibus, & vice Dei præesse, si vult sic totius or-
 bis *subditos* à Regibus suis segregare; *Vicarij Christi* titulus
 nimis angustus ad hoc: maturate quantum potestis, & pro-
 cuditte illum alterum titulum, quem Romæ diu iam habetis
 sub incude *Vicedei*: eo scilicet edito, per Papam *Reges regna-*
bunt, & deponet potentes de sede, & reliqua omnia faciet, quæ
 Deus ipse; quod eris in rem vestram valde commodum.
 Christus enim, cuius hic vicem obrendis, non sic præfuit dum

in terris fuit; *Regnum quod habuit de mundo non fuit*; Regnum quod de mundo fuit, non habuit: Regni, quod non habuit, vices non commisit. Quodsi Pontifici animus est ad regna mundi; est in Evangelio (memini) mentio de quodam, qui regna mundi penes se esse, eaque disponendi ius habere se dixit; cum adeat, cenfeo, cum illo transigat, illius vices ob-
eat, Vicarius sit. De Christo nihil tale legisse memini; *scp-
trum* illi Rex nemo in manum tradidit, quod vel redderet vel retineret; *subditis nulli ne pareret interdixit*: *ne misisset eum pa-
ter ad hoc, nec ille quengquam*. Est ille quidem Rex Regum; sed quā Regum Rex est, immortalis est; mortalem nullum, protegem habere. Papa *a mortalis ipse*, non aliter Christi Vi-
carius, quā quā mortalis Christus. Consule Dominum tuum; vera hæc agnoscet, & sua.

a Bellar. de
Pontif. lib. 5.
cap. 4.

Cætera autem, ut potes, expedi; Illud scio; vna illa hu-
ius loci clausula, vna atque vnica, *de sceptris sis* (ut ais) Pon-
tifici subijciendis, *de interdicto subditis mittendo, ne pareant*,
procul hinc, procul abiget omnes qui adhuc foris sunt
Reges, ne velint intrare in domum vestram Ecclesiæ, vbi
sic excipientur, vbi *Regum sceptrata* tam nutantia, vbi *subdito-
rum fides* tam profluua sit. Compellat eos intrare Ponti-
fex, si potest: (quod fecit *Occidentalis India* Regulis) vltro e-
um haud quisquam iam introibit; si hæc introitus *conditio*,
ut de *sceptris* sui, de populi sui in officio retentione tam in-
certi pendeant. Subiectio *sceptrorum* hæc Christo, si hoc
secum trahat, utius accrescat inde Pontifici, quoties illius
voluntati repugnatur (*toties enim Religio oppugnatur*) *inter-
dicendi subditis ne diutius pareant*. Regibus ne diutius Re-
ges sint: doctrinā hac promulgatā semel & propagatā, non
multa post *sceptrata*, credo, Christo subijciuntur. Quid enim?
Rex Ethnicus deponi non potest à Papa; Christianus potest
melius ergo iure regnare apud Ethnicos. Quis non dehinc
iam, (sic ut est) manebit Ethnicus? *Subditi*, qui Ethnici sunt,
officio suo in Reges laxari nequeunt: at Christiani queunt.
Quis non *subditos* suos, malit Ethnicos, quā Christianos?
Quis Christianus Rex esse velit, vbi paretur, non paretur,
ad nutum Pontificis? Atqui magnos hosce hospites inui-
tari par erat ad religionem, non inuitos reddi attrahi pro-
po-

positis inuitamentis, non abstergeri obiectis impedimentis; ~~et~~ illis, non ~~illis~~, illicem, non obicem ponere. Quod an tuâ hac tam non æquâ regnandi *conditione* fiat, vide-
rint ij,

Quos penes arbitrium est & ius & norma regendi.

Vide verò, an locus ille in *Euangelio* non faciat pro vobis, ad rem vestram non sit, *Reges Gentium dominantur eorum, & principes eorum potestatem habent ipsorum*: Vos autem non sic. Poterit quidem *Emanuel* Sa vobis breui aliquâ glossâ rem conficere: (*Salmeron* faceret non inuitus, si in viuis iam esset) quasi diceret, *Gentium Reges in subditos suos, merum dominium, absolutam potestatem habent; Illi quidem sic*: Atque vos (glossando vos) vos, *Reguli potius quam Reges Christiani, vos non sic*: Imperium quantum vel quale *Gentium Regibus, frustra expectatis*; non decet, non datum est vobis sic regnare; noua religio, nouum regandi ius affert. Nouus quidem hic sensus elici posset è verbis, *Vos autem non sic*; non sic, vt illi *Gentium Reges*; dominâtur illi suorum, potestatem habent in ipsos: vos autem sic, vt dominetur vestri, potestatem in vos habeat quidam de vestris; sic, vt nisi in illum officiosi sitis, exuendi sitis dominio vestro, & potestate omni. Atque hoc sanè, vt decet & par est Christianos Principes; Reges enim *Gentium* non gaudent hoc priuilegio; ex gratiâ speciali Christianis hoc Regibus reseruatum est. Expende, quæso, locum hunc diligentius, qui vos fortè præterijt; paululùm tortus valde iunaret rem vestram, contra Reges istos, quibus tam infensè infensi istis.

De Ecclesiâ verò viderit Pontifex, & de iure suo excommunicandi: De *scepbris* suis, de iure *subditis suis interdicens*, videbunt, credo, Reges. Ius hoc nouum Pontificis vocabunt inius; imò ne vocabunt quidem, sed qui hoc illis ius suum in suos ereptum venerit, nã illi facient vt perferant, non sine causâ se gladium portare.

Interim quæ hæc proteruia est, aut quis ferat, vt egressus Sacello *Papiensis Præbyter*, tam petulanter audeat, de cunium fide, de *scepbris Regum* ludere, *authoritatem Principum* depri-
mere, *subditorum officium* eleuare, *deponere* illos ne reg-
pens, *interdicere* his ne parent? ferret hoc *Cardinalis*, euiâ

Sacellis est; ferret hoc *Pontifex*, cuius sub ditione est: si Regibus ex animo consultum vellent, non ferrent, quin insolentiam hanc eius, tantam, tam procacem, seuerè compescerent.

Scias verò vbi gentium sit, quâ in republicâ viuât scriptor iste; vbi Rex scilicet non sit, quem hic homo tam leuiter & nullo negotio *deponit*, quàm peractâ missâ casulam suam. Scis vbi sis *Matthæe*; Romæ es, atque audi, Romæ fac sis vide. Intra septem montes tutus es, atque ibi te contine; ne si quando eò loci veneris cum nanijs hijsce tuis, vbi sub Rege viuatur, scias fortè quid sit *de Regum depositione, de subditorum defectione* tam laxè loqui. Tam enim certè seditionem sapiunt dogmata tua, tam sunt & Regum saluti, & regnorum paci perniciofa, vt si pro merito fiat, non illis verba reddere, sed furcam figere oporteret. Nec enim, credo, tam abiecto animo Rex vllus, qui intra ditiones suas dogmatizari hæc vestra ferat, quin compescat citò insolentiam hominis malè conciliati, nec vllum *nodo* huic *cuneum* quatrat: Gordius est, *cuneum* non vult; gladium vult *Alexandri*, doctrinæ huius tam tetra vltorem & vindicem.

Pergis pòst ad alium Edicti locum; Ibi ex verbis hijs, *Non obstante sententiâ excommunicationis, fidelitatem tamen & obedientiam prestabo Regi*, sic concludis: *Hic aperte negatur summo Pontifici potestas excommunicandi Reges, etiam hereticos.* Imò hic aperte nugatur *Matthæus*, & prodit imperitiam (quanquam quæ potest esse in hoc imperitia?) malitiam potiùs suam, qui quod aperte affirmatur, *aperte negari* asserit.

Quæro enim ex te, Annon ponit qui supponit? Qui dicit, *Parebo Regi excommunicatione non obstante*, nonne hoc dicit, *etiamsi excommunicatus fuerit Rex, parebo tamen*? Qui verò hoc dicit, *etiamsi excommunicatus fuerit Rex*, nonne præsupponit, excommunicatum esse, & proin pro confesso sumit, excommunicari posse? Perinde enim est, ac si diceret; Potest quidem Pontifex excommunicare; Age; quod potest, faciat, si vult; excommunicet Regem; ego tamen persistam in fide; excommunicatio non obstabit, quò minùs fidelis sim. *Non obstabit excommunicatio*; Potestne verò quod non est, ob stare

Ex negata potestate
hanc, in se
in se
Sed ex hoc
de potestate

a De Pontif.
lib. 5, cap. 2.
c. 3.

infidelitate non euertuntur. Quin Rex quiuus, cum de Ethnico Christianus fit, non perdit terrenum ius, sed acquisit ius nouum; puta, in bonis Ecclesiarum spiritualibus. Omnia hæc Dominus tuus totidem verbis. Idem, cum de Christiano fit sicut Ethnicus, vigore sententiæ amittit nouum ius quod acquisierat in bonis Ecclesiarum spiritualibus; sed retinet tamen terrenum ius, antiquum ius suum in temporalibus, quod fuerat illi proprium priusquam Christianus fieret. Omnino eo statu erit, nec deteriore quam esset, si Christianam fidem amplexus nunquam fuisset.

1. Litem hanc totam dirimit exemplum Theodosij, cui per octo menses illos, quibus sub censurâ fuit Ambrosij, fidelitas interim à nullo negata est. Vel Theodosij certè; vel sine dubio Iuliani. Christianus is fuit primò; post de Christiano Apostata, nec iam sicut, sed planè Ethnicus. Quid? an ex eo, Imperiali potestate exutus? An nefas illi parèro, vt Casari, aut obedientiam præstari à Christianis? Non dices, scio. Non tam madidâ memoriâ es, qui laudas post Augustinum, qui ipse laudat Christianos milites, etiam infideli huic Imperatori, etiam Idololatra, etiam Apostata, subditos tamen & seruientes.

2. Quid remota consector? Henrico quarto Galliarum nunc Regi, Ecommunicationis vinculis innodato, nec dum soluto, necdum legato cum Romæ virgâ sacerdotali percusso: corona imposita est, Sacramentum fidelitatis præstitum. At à quibus præstitum? A vestrae partis hominibus; addo, & rectè præstitum: nec enim post impetratam demum Romæ absolutionem, aut corona de nouo Regi imposita, aut fidelitatis denuo Sacramenta præstita. Fuissent autem de nouo, nisi priora illa valuissent. Valuerunt ergo illa, ac proin Regi fortè post, in sacris non communicarunt; (etsi etiam in hoc multi audaciores quàm par erat) at extra sacra, fidem omnem, studia atque officia prolixè detulerunt. Et hos tamen omnes negasse Pontifici auctoritatem excommunicandi Reges, caue dixeris; Sorbona non feret, nec tu feres impunè, si dixeris. Circa ergo, vel fidei, vel clauium abnegationem, fidelitatem licet atque obsequium Regi præstare, vel Excommunicato.

Priusquam

Priusquam verò ad reliqua descendam, pauca hìc mihi dicenda de *Censurâ* ipsâ, quòusq; scilicet sese vis eius extendat: Indè quàm tua hæc consequentia nulla sit, liquidò liquebit. *Censura* duplex est; *Publicani & Ethnici*, *minor & maior*; nam de *Maranatha* illo mitto iam dicere. *Minor* à Sacramentis excludit modò, de eâ quæstio iam nobis non est.

De *maiore* verò alterâ, quæ arcet *Ecclesiâ* ipsâ, quæ perinde reddit, *ut Ethnicos*; quibus nec fas *Templum ingredi*, quod tamen licuit *Publicanis*: de illâ (inquam) vix quisquam est quin fateatur, institutam eam à *CHRISTO*, *Matth. 18.* per verba, *Dic Ecclesia; si Ecclesiam non audieris, sit tibi sicut Ethnicus*. De exteriori foro ibi agitur; exterioris fori iurisdictio, illo, nec alio loco fundata est. Quæremus ergo paucis; *Potestas* hæc ibi cui data? Quæ illius ibi latitudo, qui limites? Cui etiam, rati habitio eo loco facta, de iure competat?

1 Cui data? Non Apostolo *Petro*; *Petrus* enim, *si peccauerit in eum frater eius*, iubetur, *Ecclesia* dicere; *Petro* dicitur, *Dic Ecclesia*: Nimis autem violentum sic explicare, *Ecclesia* dicere, id est, *sibi ipsi*: quod attoniti legimus, apud *a Dominum* tuum. Quòd si autem & *Petrus* peccasset in fratrem, (nam & hoc in *Petrum* cadit) an frater id *Ecclesiæ* diceret, id est, *Petro ipsi peccanti*? *Ecclesiæ* ergo hoc dicitur: *Petrus* ipse, &, *si Petrus*, *Papa* subiicitur legi de correctione fraternâ: *si peccauerit &c. dic Ecclesia*.

2 Latitudo autem ad quam se porrigit, (verbis hijs) *Sit tibi sicut Ethnicus*. Limites verò: *Sit tibi sicut*, ne sit tibi plus, aut peiore loco, quàm *Ethnicus*. Nefas autem *Ethnicos* bonis suis priuare, nedum exheredare; nedum adhuc, omnium qui inter *Ethnicos* erant, optimos, atque maximos, hæreditate optimâ atque maximâ, coronâ suâ, hæreditario iure, suâ, exuere penitus atque expoliare. Agitur ergo illud tantum hoc loco, ne communionem vllam cum ijs, quoad *Ecclesiæ res vel Religionis, habeamus, nec ad Ecclesiam magis eos putemus pertinere*, quàm quemuis alium de *Ethnicis*; De iacturâ Regni non agitur.

3 Ut autem *Petro* potestas ibi non data, censuram hanc vsurpandi; ita nec *Petro*, si vsurparet, rati habitio promissa. Dicitur enim, *Quoscunque ligaueris*; non *Petro* igitur, vel

Censurâ ipse
ipse

Minor

Major *et* *ipse*
ipse

data ad Petrum
sed ipse eo
et ipse
a De Concilio
ib. 2. cap. 19.

ut iudicet sicut
et ipse
et ipse
et ipse
et ipse

Ratio ipse
magis magis
et ipse

Papa, sed Ecclesia. Scio recipies te statim ad *Matth. 16.* vbi singulari numero dicitur *Petro, Tibi dabo claves, Quodcumq;* *ligaueris &c.* Tibi, est ibi quidem singulari numero positum; sed etsi numerus est singularis, singularis ibi tamen persona *Petri non* est. *Petro*, ibi promissæ claves, non tamen vt *Petro*, huic homini, quin *Petro vt in personâ Ecclesia, vt Ecclesiam referenti, vt Ecclesia personam gerenti.* Personam in eo loco gessit Ecclesiæ, vbi potestas promittitur: Ecclesiæ autem ipsi potestas hoc loco datur, cuius gessit ibi personam, *Petrus*, non suam. Nouit Dominus tuus, nemo melius; quantâ hoc nube testium cuiusci possit; quæ illum nubes pessimè habet; eique dum respondet, quasi si in nebulâ esset, excidit ipse sibi, & aberrat totâ viâ.

Quæro iam de praxi Censuræ huius. Réperio *1. Cor. 5.* Turbet ibi deduci in praxin, potentiam hanc Apostolus, in nomine *CHRISTI cum spiritu suo.* Fortè autem minus ibi cautè loquutus; illud credo dicere debuit, vel in nomine vel cum spiritu *Petri* saltem. Neutrum verò *Paulus* ibi dicit, quin congregatis illius potestatem censuræ denunciandæ facit. Ita non *Petro* datur *uni*; non in *Petro uno* habetur rata; non ab *uno illo* in praxin deducitur. Res ipsa, rei ipsius promissio, ratihabitio, vsus denique Ecclesiæ datur; ab Ecclesiâ, & habetur, & transfertur in siue vnû siue plures, qui eius pòst vel exercendæ vel denunciandæ facultatem habeant. Notum est, in *Concilio Constantiensi* quæstionem hanc totam diu ventilatam; tandem etiam conelulam esse; notum, Cardinales *Cambracenses & Cusanum, Gersonem, & Sorbonâ* totam non secus sentire.

Quæro iam de exitu, & quid illo factum, qui Ecclesiâ sic eiectus est Corinthi. Ecquid vterius processum, quàm vt à societate seclusus, ex eoque pudore suffusus, ad meliorem mentem primò, pòst & ad Ecclesiam redire posset? Vrbe certè exactus non est, non domo pulsus, non fortune exutus, bona eius in Corbonam redacta non sunt. Ignota hæc, inaudita apud Ecclesiam priscam. Etiam illa quæ tum *Corinthi* fuit Ecclesia, manipulus tantum fuit hominum, qui malè multati essent ipsi, si sic quempiam multassent. *Non multi inter eos potentes, non multi nobiles.* Quibus, in bona tum hominum potestas fuit, quibus in capita: omnes iurati hostes Ecclesiæ.

Sin

obi. Sin de *Anania* mutire velit *Matthaeus*, qui ad *Petri* vocem
 cecidit, & expirauit; inde vt Papæ potestatem asserat; habe-
 bit nos satis æquos. Age, surgat de Cathedrâ suâ Pontifex,
 transeat; transiens, vmbra suâ faciat quod fecit *Petrus*, curet
 ægros, alia eiusdem generis signa edat; *Petri* per omnia in-
 star sit; post de censurâ fatebimur, nec in morâ erimus, quin
 & tam exercere possit. Quantillum autem iam est *Petri*, in
 Pontifice Romano?

Quamquam, vel si ad Pontificem spectet potestas hæc to-
 ra, nihil ad iuramentum. Dicat, decernat, declaret Regem
 fore Catholicis suis, sicut *Ethnicum*; Quid tum postea? non
 hoc Catholicos illius subditos officij nexu eximet. Sit Rex,
 si velit, *Ethnicus*; at Rex esse non desinit: sit *Julianus Apostata*,
 peior *Ethnico*; at est Imperator, nec illi tributa soluere, nec
 ad tribunal eius stare, nec iussa capessere detrectabunt: si vel
 milites Christiani sint; dicat, sic contra illam Gentem, ibunt
 illic. Rex est ergo etiam tum, cum (non dico lapsus in hæ-
 resin, sed) merus *Apostata*; cum (non dico sicut, sed) planè
 iam *Ethnicus* est; eo loco scilicet, quo Reges *Ethnici*, contra
 quos tamen, nefas arma sumere, imò ad quorum iussa, nefas
 arma non sumere. Reges enim ipsi tunc fuerunt *Ethnici*,
Cæsar ipse tum fuit *Ethnicus*, cum hanc censuram Christus
 primò instituit, cum hanc censuram *Paulus* post exercuit:
 Reddenda tamen *Cæsari* quæ *Cæsari* dixit *Christus*; & quæ tam-
 en, id est, obedire illi, & subijci monuit *Paulus*.

Quin (quod fatetur *Tortus*) post censuram demùm, cum
 Ecclesiâ summoti Reges; extra potestatem sunt Pontificis.
Torto enim ipsi (qui in eo inclementior paulò est) nec *Chri-*
stiani sunt. Quare nullum in illos ius tum, titulus nullus
 Pontifici. Ipsi hanc scilicet sententia est; Admissi ad Ec-
 clesiam, Papa sceptrâ subijciunt: extrusi ergo Ecclesiâ, sceptrâ
 iam erecta gerunt. In ordine sunt *Ethnicorum* Regum, &
 exemptionis eiusdem capaces, cuius *Ethnici*; vt nimirum
 immunes tum sint, à Papali omni, vel iure vel dictione iuris.

Certum hoc quidem in Theologiâ, & receptum ab om-
 nibus; Non eò venisse *Christum*, vt, qui iam ante aduen-
 tum suum erat, ordo vel naturæ, vel politicæ, cum vel inuer-
 teret, vel euerteret; sanciret potius, & sanctum magis redde-

Anania in Epistola

NB

Christus in Theologia
 Naturam suam
 politicam

n De Absol.
cap. 27.

ret. Naturæ vincula non soluit; à potestate mariti vxorem, à parentum obsequio filios non eximit. Tantum abest, vt nexum illum magnum dirumpat, & quasi catenam adamantinam, quâ subditos tanquam filios familiæ magnæ (quam rempublicam dicimus) Parenti suo magnò certum est obligari. Rectè verò litem hanc totam dirimit Nauarrus, cuius par est magna sit autoritas apud Iesuitas, quorum ille Patronus magnus est. ^a Excommunicatione homo non desinit esse verus homo, imò nec liber, nec perdit potestatem naturalem, & ita potest regulariter contrahere, vt quilibet alius, & facere omnia, quæ iure naturali, Gentium, ciuili, nituntur. Niti autem vel naturali, vel Gentium, vel ciuili, vel omnibus hijs potiùs, certum est, coniunctionem eam, quæ inter magnum hunc Patrem familias est & familiam suam; ac proin censurâ nullâ dissociari posse. Verissimum ergò verbum fuit, nec de eo Apologiæ Apologiâ vllâ opus, quòd dixerit, non aliò tendere, non introrittere se Legis Authorem in quicquam aliud, quàm ciuium suorum fidelitatem & veram obedientiam. Parte verò ex alterâ, malè à Matthæo deduci, torqueri potiùs: vel, ex eo, quòd excommunicari contingat Reges, necessariò consequi, vt Regno priuari debeant: vel, ex eo quòd negatur priuari eos regno debere, excommunicationem ipsam, vel aliquid ibi quod de Catholicâ fide sit, abnegari.

Tum quæ hæc consequentia est, Persistam in fide Regi, nec ab eo desiciam, nec parebo vel Pontifici siquid in Regem molietur; ergo non agnosco in Pontifice potestatem Excommunicandi? Peccasti hîc quidem in Logicam, peccasti largiter. Non si funiculo illo triplici (de quo, initio gloriatus es) attraxeris, efficies ex eo, hoc vt consequatur. Nisi si error errori errorem affert; error nempe Logicus, errorem Theologicum; nisi (te iam Authore) qui excommunicatus est, eo ipso quòd sit excommunicatus, regnum amittat; nec secus depositionem, & excommunicationem, mutuò se consequi putes, quàm corpus umbra, aut ignem calor. At hoc hallucinari est. Qui excommunicatus est, tolerari à te ipso potest. Declaratio post accedat oportet, & Publicatio. Tum & Appellationi locus (si ita opus) à Papâ, ad Concilium. Scis à quibus id factum, & quando, Nec id in Philippo factum, nec in Theodosio;

deso; vterque sepositus à communione, neuter depositus ab Imperio. *Disparata* hæc sunt prorsus, tūque, qui sic odio habes argumenta inde ducta; ipse iam ducis à *disparatis*.

Accipe verò paucis, quæ hinc absurda consequantur, si statim ut excommunicati sunt Principes, regnis excidant.

Dixit olim Pontifici *Bernardus*, *In criminibus, non possessionibus, potestas vestra*. Regnum autem certe *possessio*, ad quam igitur potestas illa non transit. Sed neque potestati quidem causa sufficit, ad priuandum quem Regno, cuius non est maior ratio quam priuationis feudi, ait *Doctor Marta*. Fac verò priuare fortis hominem in censurâ vltimam incidisse, nequid illi de opibus, de possessione suâ peribit. Equisque vel partem adimet de fundo, vel teruncium de se suâ. Nunquam factum, ne tentatum quidem; Quid ergo? Aliane quoad Reges censura natura, quam quoad reliquos? Mutatne naturam fulmen Pontificium, si ylbretur in Regem, & tollit illi possessionem suam, quam nunquam alibi tollit? Ita iudicabis, magnum scis paruum, ait lex; nec aliter *pones pascere*, aliter agnos, Euangelium; vna enim utrobique vox est.

Vide porro quod *suprà dixi* annon hinc sequatur; Deterior erit quoad Ecclesiam, conditio Regis, quam cuiusvis de plebe infimâ. Baro si sub censurâ est; Baroniam non amittit, nec de Barone fiet non Baro. Non eques equestrem ordinem, nec gradum suo exedit. Quin vel vllus homuncio de vulgo, quicquid sit quod habet, ex censurâ quam incurrit nihilo minus habiturus est. Rex autem si tactus est de Vaticano, Regno statim exuetur, & de Rege fiet plebeius, & quod subditorum nulli sit, illi fiet.

Hoc si scisset, *(sterum dico)* haud puto Ethnicus Rex quisquam fuisset de Ethnico Christianus; nec si ita res se habeat, vllus etiam præterea fiet; si sapiunt, erunt quod sunt, nec in hanc se conditionem demittent, vbi cuius subditorum quam ipsis melius futurum est. Siccine verò Nutrius suis vicem refert? Siccine quæ pia mater est priuatis hominibus, solis Regibus nouerca est Ecclesia?

Tum id cautum, inaptius, ne cuiquam fraudi sit anathematis sententia, præterquam ei, qui crimen admisit; ad alios ne pertingat; alios ne inuoluat, qui non peccarunt. Reg-

Abbas 27, ex amf
si ut poudy 2
Exco. 1. 1. 1.

Lib. 1. de
considerat.

1.

Par. 1. 5. 23.

Deuter. 1. 17.

1. 1. 1. 16.

2. 3. 32.

4

num autem hereditas; quâ si pater multatus fuerit, nunquam adibit hereditatem filius, ne si infans, ne si infans quidem fuerit: quin filius qui nihil quicquam peccauit, *portabis tamen iniquitatem patris*, & noxæ non suæ, poenas luet Ecclesiæ. Absit ab Ecclesiâ Dei hoc, quod à Deo absuit, *ut rem hanc faciat, & deponat iustum cum impio, fiatq; iustus sicut impius.*

Gen. 18. 25.

Quid, quod poenitentia locus relinquunt, in omni censura Ecclesiæ, idque ita, ut cum ad bonam mentem redierit, in integrum restitui oporteat; nec è culpâ, cuius iam piget, detrimenti aliquid accipere? factum hoc Petro post trinam negationem, quod alijs id faceret, quod sibi factum voluit. Certè autem qui regno motus, cuius in alium translatus Regni aus, serò iam sapit, serò poenitet: Non dimittetis qui semel inuasit; ad ius suum, quod prius ei cōpetebat, redire non poterit, ne si vel maxime serò poeniteat, ne si lique scat in lacrymas.

Ne lectorem morer longius; nec Paulo Apostolo, nec Paulo Pontifici, nec ulli mortalium, *potest. a. vlla, nisi ad edificatio- nem*, vsque adeo, ut si *adificandi* spes nulla, ne adhiberi quidem censura debeat. Tantum autem abest, ut priuatiua hæc *potestas adificet*, vel peccantis saluti consulat, ut, historiam teste, tolle experientia, semper *ad destructionem* operata fuerit. Nec enim repertus vnquam Rex, credo nec repertum iri, qui æquo animo ferre possit, transferri coronam suam ad alium; vel qui ex in fanior factus sit, quin potius nuerit ad arma præceps, & nescio quot clades dederit, quot *idcirco deponatur* potius quam ut iure suo cederet. Cum deponuntur Reges, prædeponuntur Regna, colliduntur Reges & Regna: nec tentatū hoc vnquā sine tristi successu, nec vnquā hoc fulmen sine ingenti incendio. Absit autem, ut tantarum calamitatum Ecclesiæ causa sit: & propter vnus noxam, tam multos committat inter se, cum certā non minus animarum pernicie, quam corporum. Ausim verò dicere, plus hunc detrimenti, fidei professoribus, plus huius fidei hostibus obuenisse, quam vlla alia ex re. Dum enim *Henrici, Friderici, Ludouici* pugnant, *Sultani, Chani, Ottoman*, miseria nostrā magni sunt, ditiones suas perditione nostrā dilatant.

Viden' ad quot nos absurda abducatur assertio tua? fiet Regi quod nulli præterea fit. Peiore conditione Rex, quam vllus

vllus de plebe. Peiore conditione Rex Christianus, quàm Ethnicus. Plectitur hæres, qui non peccauit. Pernitens in integrum restitui non potest. *Ad destructionem exit postquam illa, quæ adificando solum data est:* Et harum omnium tum iniuriarum, tum miseriarum, fons Pontifex.

Quod si iam, eò dixeris, Pontifici Regem ancommunicanti non parituros, quod Regem sic excommunicatum non vitabunt, (quicum conuersari tum non liceat:) gratis dixeris. Quid enim? an excommunicato per Apostolum Corinthios, statim ab eo, coniugem, liberos, famulos profugisse omnes putas, atque desertum in vacuis ædibus reliquisse? Ille autem propter hæresin excommunicatus non fuit, inquis: alia verò hæreticorum causa est. Imò non alia: *sive enim fornicarius, sive idolis seruienti fuerit, qui frater & Christianus est,* pariter ab vitroque, nec magis ab hoc, quàm illo abstinendum suadet Apostolus: *Neutri commisceri fas, cibum cum neutro sumere.* Non est autem grauius in Christiano crimen hæresis, quàm *seruitus idolorum*: Eadem in vitroque eximine censura vis: Nec magis ab *idolorum seruis* nos arcet Apostolus, quàm à *fornicariis*: vestra igitur hæc, alterius, & noui iuris sunt.

Sed tamen & Hildebrandus ipse, qui primus omnium hæc chari ausus in *Casarem*, etiam in *Casareos* omnes, hæreseds nomine (hæresis autem erat, quòd ei non parerent) cum nimis etiam strinxisset, laxare coactus est paululum, capite *Quoniam multos*: per cuius Interpretes, ij, quibus religio non erit cum Principe conuersari, (censurâ non obstante:) eo tamen se casu sperant à contumaciâ vindicari posse. Concinârunt enim nobis Interpretes *Distichon* illud:

Hæc anathema quidem faciunt, ne possit obesse:

Vtile, Lex, Humile, res ignota, necesse.

Et affulget inde spes aliqua, quòd, si Regem non vident, *secum eo conuersentur*, excusabit eos tamen aliquod de quinque hjs, putà, vel *Lex*; Lex enim Dei, quæ legē omnē superat: vel *Humile*; nec est enim subiectio magis humilis, quàm subditorum.

Theologi certè æquiores videntur, quib' seruis excipiunt; *Sacerdos* verò Sacerdos, Propheta *Nathan*, militum magister *Ioab* vitro seruis se dicent, nec Regem ergò deserent. Excipiunt & *filios*: Rex autem & esse vult, & haberi suorum

Pater

2
legitima
et cetera
omni conuersari
possunt.

1. Cor. 5. 11. 12.

2.

a Ca. 11. 23.
c. 103.

3
Consequenter
an etiam
tollant.

3. Aquin. sup.
9. 23. 1.
Tolet. in 1. 1. 1.
lib. 1. cap. 9.

Pater, & quicquid a filijs patri prestatum debet, suo sibi iure merito vendicat. Exciipiunt & coniuges. Est autem Regi cum regno coniugium, cuius tessera & regalis, annulus coniugalis: nec si vi vocem istarum Regi adhaereant, magis in Politicis angustiant conscientias suas, quam in Oeconomicis; qui cordati sunt. Quia Cardinalis Tolensis bene sperare nos iubet. Cum enim (ait) aliqua gravis necessitas occurrat, videlicet, consilij vel refugij, vel alterius, (adverte quæso hoc, vel alterius) tum licet conuersari. Credo autem alterius alicuius necessitas non levis subito inuenietur conuersandi cum Rege tum, nec ab eo recedendi.

e Tolet. in-
struct. lib. 1.
cap. 9.

Quod si autem ex Regis conuersatione vitanda probabili-
liter timeatur scandalum, (& timeatur quidem) si turbæ orituræ, (& orientur certe) si res vergat ad graue periculum, (& verget procul dubio,) tum demum Syluester nos iubet securos esse, etsi non pareamus. Et ratio fauet; Censura enim quæ ex charitate est, non debet contra charitatem militare, nec potestas quæ ad structuram est, ad destructionem operari.

d Ver. Obed. 5.

e Cap. cum te-
neatur de pro-
bend.

Quid Sylvestrum memoro? Idem hoc. Alexander ipse Papa tertius indulget; si non potest sine scandalo provideri, equanimiter sustinemus, si mandatum nostrum non duxeris exequendum. Equanimiter ergo sustineat hic; sine scandalo enim provideri non potest & ruinâ multorum. Regula autem est, provi-
tando scandalo cessat rigor disciplina. cuius ratio; Regem enim visitare iubet Papa, ac scandalum visitare iubet Christus; puto autem, cuius hic, Christo potius parendum, quam Papæ.

Atque hæc quidem; si legitima sit, & (vt loquuntur) rectè procedat censura, si denunciata vti debet & publicata: Sin ordo iuris non seruatus, modus non debitus, causa non iusta, ne pariturus quidem Catholicus tuus excommunicanti: iuret quoque (si opus) se non pariturum. Nam si qui excommunicatus est, præ-
tendat & publice excommunicationem suam, esse nullam, nemo illum cum præiudicio suo tenetur visitare, imò si viset, iniuriam faciat.

f Cap. cum com-
ting. R. 2.

Nauarrus ita nos docuit. Vidit verò ætas nostra Principem bis tære à Pontifice excommunicatum, quem sui tamen non
visarunt, quantumvis Catholici, cum excommunicationem suam, nullam esse prætenderet. Quidni autem prætenderet? Monitoriales Pontificum Bullæ, interdum merè bullæ, merè
nullæ

3
Constitutio in
i. legitima

2

nullæ sunt, si *clauem potestatis non precedat clauis discretioni*. Sic enim vel maxime *ininfecunda ligandi potestas hæc*. Pontifici, at limites habet, ut si limites excedat, regulam habet, ut si à regula discedat, abusus iam potestatis sit, non potestas. In Cathedrâ docentis Papam errare non posse dicitis; in tribunali iudicantis errare posse tenetis omnes; Erranti vero parere tenetur nullus. Ita igitur detonare potest Pontifex, ut fulmen eius brutum sit; talem ferre sententiam, ut considerari de eâ porro possit, annon sit nulla. Quæ si nulla sit, nullus pareat.

Casus quidem sunt apud Angelum quindecim nec pauciores, in quibus *excommunicatio est de iure nulla*. De tot istis, aliquis unus occurret fortè in sententiâ, quam laturus est Pontifex; unus aliquis. Aliquis unus nuper occurrit in causa Venetâ, quâ freti, Papæ excommunicanti, etiam interdicenti non paruerunt, nec eo minus Catholici iam sunt. Aliquis alter; Aliquis verò? Omnes quindecim, etiam quindecim parè plures, viginti enim & sex nullitates repertæ sunt, atque obiecit Gregorio 14. non ita pridem in causâ Galliarum Regis; quibus freti multi tum, atque ij Catholici, parere renuerunt. Quid querimus? Quæ situm hoc 1510 in Synodo Turonensi, eum iriconuisset tum Iulius secundus contra Ludonicum duodecimum: an sententiæ tum eius parendum esset? Responsum autem ibi à Synodo totâ, Talem sententiam nullam esse, nec de iure, vel alio quocunque modo ligare. Non est ergo flagitium, in loco, Pontificis sententiæ non parere.

Vides rem totam lubrico in loco versari. Nihil quidem frequentius in historijs, quàm ex omni gente, ex omni genere Catholicorum, multos excommunicanti Pontifici, sæpe non paruisse. Credo autem, permotos Alexandri tertij Pontificis autoritate illâ, quam minus cautè retulit Innocentius in 8 Decretalia, qui liberum fecit Archiepiscopo Ravennæ, vel quod mandaret Pontifex adimplere, vel quare adimplere non posset rationabilem causam præstendere. Quilibet sibi exin arripit libertatem illam, nempe indulgiam à Pontifice; aut enim parebunt excommunicanti, aut præsens causâ (& quidem ut sibi videtur rationabili) Pontificem rogabunt, ut habeat se excusatos. Immo-rari hijs nolo diutius. Parituri ergo sunt Catholici tui Pontifi-

7. Excommunicatus
15.

20.
* Defens. Princ.
contr. excom.
Pap. 1591. Gal.
lic.

8. De Rescriptis.
Ca. Si quando.

Sum. 14. 15.
a pag. 36.

fici excommunicanti : quanquam etsi non pareant, erunt tamen Catholici. Reliqua non commemoro, ne tu quidem debbas commemorare; Sciamachia mera sunt. Id agunt omnia, ut probent, esse in Pontifice potestatem clauium. De quò etsi alibi fortasse aliter differendum esset, tamen hic pro posito (*non tamen concessio*) haberi volumus.

Nam quòd in medio argumento suo, parenthesis, quasi aliud agens, interijcit, eamque cornutam, quàm aut *subiei* se *Papæ* fateatur Rex, aut de *Grege Dominico non sit*; planè hoc *dominus* Alia res illi præ manu fuit, ut Catholicos suos erudiret in nouo hoc fidei suæ dogmate: inopinatò Regem ipsum inuoluit quasi (parenthesi suâ) & necessitatem affert, vel ut Papam Pastorem agnoscat, vel ut Dominici Gregis pars nulla habeatur. Quot verò hîc, quàm in scalâ hâc Papæ, multi gradus, quàm hiantes atque inter se dissiti, quàm verò putres & malè fidi; ut qui per eos scandere velint aut descendere, ei à præcipituo valde metuendum sit?

Malè fidæprimùm in eâ statio; Totum mundum pro Grege suo, vni *Petro* commissum, aliter quàm cæteris; vnum illum, vniuersalem orbis totius pastorem institutum, secus quàm cæteri: Cæteros enim omnes simul Apostolos, Pastores æquo, magni illius Gregis institutos esse. Cauere nos iubet *Cyprianus* à gradu hoc: nota illius sententia, Hoc erant vtiq; & cæteri Apostoli quod fuit & Petrus, pari consortio præditi, & honoris & potestatis. Cauere & *Augustinus*: *b Ecclesia, Regni cælorum clauis data sunt, cum Petro data sunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Amas me? pasc oves meas.*

Mysterium enim illud *trina interrogationis, triplicis passionis*, altum quidem, & plus in eo *Petro* dictum quàm cæteris. Sic est; Sed altitudo, huius mysterij; in eo, quòd solus ille, præter, supràque cæteros Apostolos, *toties* (id est) *ter* Dominum paulò antè negauerat, in eoque plus à *Petro* factum quàm cæteris. Plus ergo dicendum illi, plus ab illo faciendum quàm cæteris: *ter* ad *tria* interrogata respondendum, quò sic *triplicem* negationem *triplici* confessione deleteret. Hoc nos mysterium docuit *Cyrellus*, docuit *Augustinus*, qui locum hunc non perstringunt leuiter, sed pertractant iusto commentario: Aliud hinc mysterium nullum: vestrum sanè, non eliciunt.

R. le m. v. s. v. t. u. s.

Th. m. v. s. v. t. u. s.
Petrus v. s. v. t. u. s.
a De unitat. Ecclesia.

b De agon. Chr. cap. 30.

eliciunt. Sic^c Cyrillus: *Alius quiddam hac oratio certe parturit.* Nam quoniam cum alijs Apostolatus nomine Petrus ab ipso Christo decoratus, *ter in tempore passionis negat: iure nunc ab eo eterna dilectionis confessio petitur, ut eterna oratio aequali confessionis numero compensetur.* Trinā igitur confessione, trina negationis delictum euacuatum est; Dixit autem, *Palce, Apostolatus sibi renouans dignitatem, ne propter negationem, qua humanā infirmitate accidit, labefacta videretur.* Aduerte quodd, cum alijs dicit, non prae alijs: & renouans, non augens dignitatem. Sic^d Augustinus: *Redditur negationi trina trina confessio, ne minus amoris lingua seruiat quam timori, & plus vocis elicuisse videatur mors imminens, quam vita praesens: sit amoris officium, pascere Dominicum Gregem, si fuit timoris iudiciū, negare pastorem.* Hoc illi Patres mysterium viderunt, hoc nobis indicāunt; vestrum verò, de ordinariā in Apostolos ipsos totāmq; Ecclesiam potestate, nulli viderunt. Nam si vidissent, cum praeipuum sit fidei caput & fundamentum religionis, nobis non inuidissent; non celāssent eo loco nos, rem tantam, tam & nobis, & omnibus cognitu necessariam.

Neque etiam in proximo huic gradu pedem audemus figere. Nam, si fuit tanti Gregis pastor Petrus, (quantus hinc illinc colligi potuit, ad Neronis vsque tempora, aliquot ex hoc regno, ex illā natione aliquot:) at numerosior longē Grex praeut tum fuit, immanē quantum: Tota ex eo Regna, totae nationes intrāunt, intrauit plenitudo Gentium, Noui etiam Orbis accessio facta est, ut vnus eis iam Petrus non sufficiat, nisi & illud respondere possis de Papā vestro, *Ecce plus quam Petrus hic.*

Sed neque in illo tutum insistere, de successione. Quis enim nobis fidem faciet, aut ex quo Euangelistae loco, munus hoc haereditarium esse, Orbis pascendi? Petro vni, magis in eo successum, quam vlli de reliquis vndecim? vnum modò fuisse Apostolum ordinarium, Petrum scilicet, cui successor sit? vndecim reliquos extraordinarios omnes, sine successore vlllo orbos perijsse?

Tum & illud, si fuit haereditarium munus hoc, ut possit adiri quibus hac tabulis sibi vendicabit Romanus vester? Nul- lum illi ius sanguinis, ut sic adeat: De conclauī autem Dominorum Cardinalium mentio in Euangelio, in Actis, nulla, sed nec in vetere historiā. Tum electionis forma ipsa, nescio

c In Job. 31.

d In Job. 31.

Non h' p'ty
tunc, ne minus
sufficiat.

3.
non p'ty p'ty
p' p'ty p'ty
3c.

q
non p'ty p'ty
p' p'ty p'ty

quot vicibus variata, proin à Christo non sancita. Sin ex doctrinâ sincerâ successione titulum adonet; titulum illum libenter accipimus; Sed ille, credo, hic potius cogitabit de non reddendâ ratione. Fides iam ut gradus hic lubrici, ut omnia hic incerta sint.

Denique, ad illum vltimum gradum, non peruenitur nisi ex abrupto; nimirum, ut si vel maximè succedat *Petro* in munere pastoritio, liceat ei per hoc, regno Reges abdicare. *Pasce oves meas*, id est, ouum Duces macta; (mactari enim certum potius, quàm abdicari.) *Pasce oves meas*, id est, oves meas arcetocaulis suis; fides enim & officium erga omnes, omnium maximè Principes, caulæ sunt ouilis Christi. *Pasce oves meas*, id est, dissipa, disperge oves meas: conculcentur earum pascua, turbentur aquæ: (hæc enim Rege abdicato esse ita semper ferè consequuta sunt.) *Accipe claves regni caelorum*, quibus excludas regno terrarum. *Quodcumq; ligaueris*, id est, quodcumque sceleris pactum vel prodicionis magis astrinxeris: *Quodcumque solueris*, id est, quodcumq; legis, officij, fidei, iuramenti vinculum laxaris. Chaos magnum inter hæc; *Disparata* hæc valde quidem, & tu hic iam demud ducts à *disparatis*.

Hoc quidem *pasce oves* non est. Ad verbi, ad doctrinæ passionem referunt ferè Patres, quod Christus ibi in mandatis dedit; hoc illi inelamant, ingeminant, in hoc toti sunt; At *vester ille* pastoritium hoc munus non attingit. Quantum enim annorum est, ex quo vllus illorum hoc attigit? nec *Tortius* vel *aratus* gustauit de pabulo hoc Pontificio. A secundo non est auditum, pauisse verbo vel doctrinâ Pontificem vllum. Totum gregem *Dominicum* volunt; totum munus *pasce* defugiunt. *Geminum* ibi *plura* est, *unicum* *paucum*, *unicum* illud ibi *unicum* arripiunt. Habet vox illa in se, (aliquo significato) regendi vim. *Geminum* *plura* (etsi verbum illud propriè designat *pasce*) *fraterculi* zelinquant. Factum igitur ab illis non imprudenter, quod arcessunt à *Petro* pastoritium ius suum; nolunt verò à *Paulo*. *Paulinum* illud, ut *qui bene præfunt, laborant verbo & doctrinâ*, laboriosa nimis passio est. Ad illum canonem sit Pastor qui vult: *prædicari manu* *Papa de Regibus, quàm prædicare illis*.

Sed protrita iam dudum obiectio hæc de *Petri* passione.

Quere verò alium, si placet, cui persuadeas; Rex illam non moratur. E cerebro vestro illa est, è decretis alatis: Scripturæ eam nesciunt, Ecclesiæ præcæ nec audita, nec visa est. Erit per Dei gratiam *de Grege Dominico* Rex noster, nec agnosceret *Romani Pastoris* fistulam. Vnum ille quidem pastorem vniuersi Gregis agnoscit, non alium tamen, quàm Christum ipsum, cuius de Grege honorem sibi ducit quòd sit: *Quo de Grege etiam, sic est; vt & Dux Gregis sit sub Christo Pastorum Principe.* Sic ille quidem est, sic sunt & alij (certè sic esse debent) *Reges Christiani ad vnum omnes, iura si sua nõssent, & vel vires eis, vel animus non deesset.*

Tantum illud moneo; Cùm *Papam toti Dominico Gregi* hic præficias, subiungisque, *vel Regem nostrum ad Gregem Dominicum nullo modo pertinere, vel certè subditum esse B. Petro, eiusque successoribus, ab eisque tum ligari tum solui posse;* vide quàm hoc à te positum præposterè, qui pòst homo futilis ^b *Christianum* negas, quem hic cupis conijcere in vincula Pontificis tui. Nam *qui foris sunt, nec iam Christiani, ad illius Tribunal non pertinent;* nec enim ⁱ *index est Regum, nisi vt Christiani sunt,* (vt pòst asseris) vbi ergo *Christiani non sunt,* nihil Regibus cum eo, nihil ei cum Regibus. Vides, per te iam, & per tuam stultitiam, non licere nobis, si maximè vellemus, confiteri *Regem à Pontifice ligari posse, quem ipse ligari posse negas, cum negas Christianum, eoque nomine ad Dominicum vestrum Gregem non pertinere.*

Quòd si præsentis instituti foret, edoceri posses, *Serenissimum Magna Britanniæ Regem,* & qui cum eo sentiunt *Reges Daniae & Sueciæ, Germaniæ Principes, Respublicas Helvetiæ, & Rhetiæ;* quique per *Galliam, Belgium, Poloniam, Hungariam, Bohemiam, Austriam, Ordines,* à nobis sunt, partem esse *Dominici Gregis,* nec minorem nec minùs illustrem partem, quàm quæ est pars *Pauli quinti:* Christianos esse omnes hos: & vt scias Christianos esse; vt Christianos par est, meliorem tibi mentem optare, dehinc vt quiescas porrò, & desinas maledicere.

Quid verò? An ægrè ubi fuit à bile cum hæc scriberes? An vt catharticon illi quæreret, *Scholam Salerni* habuisti forte præ manibus, cuius è versu primo desumptus tibi videtur ille *Anglorum Regi? Anglorum Regem, quis nisi Tortus, iam dice-*

ret? Non est in orbe Christiano Rex aut Princeps, qui non hoc titulo iam abstineret, qui non *Magna Britannia Regem* scriberet. Auctum illi iam Regnum noui alterius accessione; titulus etiam auctus: hocque te scire (sed quis hoc nescit) etiam agnoscere, boni mores voluerunt. Inelegans ille titulus in tam *eleganti libello* scilicet; & benè fecerit ille tuus è *Polisà Typographus*, si te paulò nobis reddat magis *politum*. Nimis enim impolitè hoc, & quasi *Cardinali à elisellis* potius sis quàm *Sacellis*.

PORRò videamus iam, ecquid scilicet in soluendi potestate futurus sit, quàm fuerit in ligandi. Ex hijs verbis, *Quod Papa potestatem non habet me ab hoc iuramento absolueri*; En potestas inquit soluendi negatur in Pontifice. Ad Pontificis auctoritatem pertinere non solum potestatem absolueri à peccatis, sed etiam à pœnis, censuris, legibus, votis, atq; iuramentis. Hoc autem Catholicos omnes colligere ex verbis Dominicis, *Quodcunque solueris super terram, &c.* Quò verò hæc tam inanis ostentatio, tam superflua, tam nihil ad rem? De *unico* hîc *iuramento* quæstio nobis erat, an eo absolui possint, qui iurati sunt? De *iuramento* igitur hoc solo, ageret, cætera mitteret. Hîc verò etiam pompam ducit, & non modò *unicum* hoc *iuramentum*, sed & alia *iuramenta*, sed & *peccata*, & *censuras*, & *pœnas*, & *leges*, & *vota* agit ante curram Pontificis, quasi totidem captiuos. Quorsum hoc ad *unius iuramenti solutionem*? aut quid opus quinque illis, nisi si explicari voluit hîc pennas Pontificis sui, vt sciant omnes, quantus vir sit, nec quicquam abscondi à potestate eius?

Ain' verò, à *peccatis, pœnis, censuris, legibus, votis, iuramentis*? vt, hîc homo leuiter decurrit per sex ista, quasi res non magni momenti? vt, leui brachio, quasi in transitu, soluit omnia? Nos hîc homines obrûsi, cuique nodo cuneum suum, *tribus nodis totidem cuneos* quærimus: *Hic vno cuneo sex nodos soluit, nodos planè Gordios, si tamen soluit; soluit* (inquàm) & non secat.

Et, quod cuiquam mirum sit, ita se gerit in potestate hâc Pontificiâ, ita res confundit; vt nescias planè quid *ligandum* iam, quid *soluendum* sit. Solebant enim *solui peccata, censuræ, pœnæ, ligari autem leges, iuramenta, vota, & astringi magis*:

3
Negata hanc
potestatem, non
magis solui
autem.

Sex iuramenta
papa.

1 si & hæc iam soluit etiam, quid tandem ligat Pontifex? Officio solui homines opus non habent, nec officii vinculo: officio autem solvuntur dum lege: officii vinculo, dum iuramento. Quin quoddam adhuc mirere magis, nec secus legem ipsam soluit, quam peccata in legem: utraque pari facilitate. Lex sit, peccatum sit contra legem, perinde illi est: tam facile Pontifici solvere leges, quam peccata. Vix tamen fiet ut vna clauis, utraque hæc & præcepti, & peccati ianua referari possit. Binæ ergo fortè sunt elaves, quarum vna, peccatis, parit, censuras: altera, legibus, votis, iuramentis, aperiendis sit. At hæc quidem ambæ colorum claves, esse nequeunt. Quin si ad solvenda peccata, claves regni colorum: ad solvenda leges & legum præcepta, claves inferorum daras oportuit.

2 Certè, quæ paulò antè à nobis, pertractata est potestas ligandi, ad excommunicationem modò, & censuras, sese extendit Ecclesia. Oportet autem, ut relativi sint inter se mutuò actus hij duo, ligandi & solvendi, ut non laicis patere debeat hæc solvendi potestas, quam illic ligandi: reciproci sunt, hoc enim relaxorum natura postulat. Ligatur quis: arceatur cælo: solvitur: ad cælum, vnde arcebatur prius, per peccati contumaciam, denuò admittitur: Ibi verò non ligavit leges vel iuramenta: ne hæc quidem solvat igitur.

3 Audiant verò Pontificis potestatem hanc, quorum interest. Deposuit Reges Pontifex: deponit iam leges: subditos solvit ab obedientia Regum, iam & ab obedientia legum: Leges enim dissolvit, iuramenta eiurandi, vota deuocendi potestatem facit. Lex cautum est? Dispensabit cum lege. Iuramento firmata lex? Et cum iuramento. Votum etiam emissum est? Etiam cum voto. Nec tamen qui hæc omnia ruperit, futurus peccati reus, nec censuris obnoxius: Nam & illa & illa etiam solvendi potestatem habet. Non potest quisquam iam (ut videtur) cuiquam, Deo vel homini, quocunque nexu fieri stringi, quin illum nullo negotio, statim exoluet Pontifex. Ita: quid fixum erit inter homines, vel firmum? Quò nobis cedent, conuenta, fœdera, vincula societatum omnia? Quid post hæc fiet, quò nobis certis esse detur de cuiusquam pacto, vel fide?

Haud ita pridem, dum scholam aperirent Iesuitæ, & artem profite-

proficerentur ~~equidistanti~~, vni sunt pessime isthuc consulti-
 ille, in vite societates omnes: nexus de rebus humanis, qui
 in promissis, quoniam pactis, quoniam in iuramentis sunt, sustulit.
 Quare merito ex omni orationibus, etiam compresbyteris suis se-
 cularibus. At iam, palam hic quasi praecoris voce edicit Mar-
 thaeus, id pene Pontificem esse, ut nullus sit *legum*, nullus
iuramentorum nexus, ut nemo de iurato certior sit, quam
 iniurato. Licere enim Pontifici haec omnia ut soluat. Licere
 apud Pontificem haec omnia ut solvantur. Licere (inquam)
 & venales haberi Romae, *legis, voti, iuramenti solutiones*, id est,
 peccati, votifragij, & perjurij immunitates. *Legis enim solutio*,
 peccati; *iuramenti solutio*, perjurij authoramentum est. Qui
 pars iam Pauli quinti sunt, ne pareant iniurijs, *leges soluit*; ne
 pareant periurijs, *iuramenta soluit* Pontifex.

~~Potestas haec quidem solvendi dicenda non erat, sed diffal-~~
~~acendi omnia, etiam mundi credo machinam, si sic pergat.~~
 Quid est enim in rebus humanis firmum & stabile, quod tri-
 am horum vni non neatur? Quid habet Dege fortius Res-
 publica, vel sacra vel civilis? Atqui lex vlla, si Pontifici non
 machinam movit, fex iam est, non lex. Quid habet religio ip-
 sa, *iuramento* magis religiosum? Atqui iam religio non est, &
 illud violare. Atque si sumum quidem habitum est semper *voti*
vinculum, quasi ita iam est. Omnia haec *solvit* Pontifex
 ex plenitudine potestatis, vel *semper statum* potius; ut in nimis solu-
 tam potestatem (qualis haec) ludere solent Iurisperiti.

Videbo paululam de Legibus & Iuramentis, de Votis
 non attingam; Quorsum enim de his mentio? nihil nobis hic
 cum votis negotij. *Legis* quidem mentio facta, quia Edictum
 forte ipsum exauctorare Pontifex; *iuramenti* etiam, quia &
 illud eneruare cogitat. At *voti* non video cur a *Marthae*
 nominari debuit, aut inferi, nisi si interposita *voti* mentione,
 Domino suo gratificari voluit, qui olim *lesuita* factus, *voti* se-
 reum fecit, & hoc *votum* iam fregit, postquam ostium induit.
 Quod nisi subueniat hic *solutio* haec *potestas* Pontificis super
vota, causam nullam potest dicere, quod minus *votifragum* ha-
 bendus sit, & desertor ordinis. Certè *voto* hoc, nisi illum Pa-
 pa bene *solverit*, etiamnum tenetur Patri *Ignatio*, nec potest
 sic purpuratus incedere, nec facellum habere a Papa, quod

Matthaeo

2
 In Epistola
 papa praest
 solutio

Matthaeo malè cederet: Redeundum enim tum illi Ex facella-
no ad Papienses suos, vbi minus pingua sunt quàm Roma Sa-
cerdotia.

De legibus primò; Etiamne porrigis ad *leges potestatem hanc*
indefinitè, nec restringis? Crudius hoc à te positum. At puto
excipies hanc *leges naturae*, nec illas soluerit Pontifex. *Naturale*
ius ab exordio rationalis creaturae, immutabile permanens. Atqui
subditorum ius, *natura lege* nititur. Nasimur, vt filij, sic subdi-
ti: filij eius cuius ex stirpe; subditi eius, cuius in ditione nati-
mur. Ecquis præstabit filius, vt filius, huic Patri, subditus vt
subditus huic Regi ne fiet?

Etiam puto, excipies & *leges ipsas Dei*, nec dabis Pontifici
potestatem, *vt mutet ius, aut dissipet fœdus sempiternum.* *Præ-*
cepta Decalogi apud vestros sunt omnino indispensabilia. Nullam
humanam dispensationem admittunt, nec cuiquam homini
ex ijs aliquo modo soluere aut licuit, aut licebit. Tantum au-
tem abest Papam posse, vt (si in eo vestris fas credere) in qui-
busdam, *ne Deus ipse dispensare possit.* *Dei autem lex est, de*
obediencia, de fide. Regibus præstanda; lex mandato quinto
comprehensa, filiis vt patrem, subditis vt patriæ patrem de-
bito obsequij, iheri, subiectionis honore afficiat. Ecquis verò
mortaliū hac *lege* liberabit? *Legis autem nostræ æquitas, di-*
uina hac nititur. Quasi enim familia quædā magna, Regnum
est; quam Rex sic dicit, vt Paterfamilias. Quare quæcunque
Patri iura, quintæ legis vi, debentur, suo sibi iure vendicabit
omnia.

Pari autem ratione, excipies, puto, & *leges Evangelicas*: *Eu-*
angelica autem est, & à Petro *lex ista*, *Estote subditi Regi tanquam*
præcellenti. *Hæc est enim voluntas Dei.* Quid hic, vestri? Soluitne
legem hanc Petri, & dicit, *Regi quamuis præcellenti ne estote sub-*
diti; hæc est enim voluntas Papæ? non puto: non committet Pau-
lum Quintum cum Petro.

Quin & *ciuiles* porrò excipies etiam, hoc argumento;
Quod ad idem spectent, *potestas ligandi & soluendi*, eodem re-
ferantur, vt quod *ligare* non possit Papa, nec possit *soluere*.
Leges autem ciuiles Regno vlli, vlli Reipublicæ condere non
potest; nullus hoc Papa dixerit, nullus Rex tulerit. Faciat,
si volet, in Gallia periculum, faciat vel in Hispaniâ, *legem* ferat

illis: non ferent ferentem. Legem ergo ponere non potest, nec rogare: ne soluere quidem igitur, aut abrogare. At nostra quoque civilis lex est, legitimè rogata, plenis Comitibus lata, omnium Ordinum consensu comprobata, iudiciali.

Nullane ergo solvendi potestas in Ecclesia ad leges, nec civilis dispensationi locus? Est verò: quis negat? Laxet nos Ecclesia, quas ipsa nexuit; leges quas fixit, refingat; quas posuit, tollat; et quod posuit, iuri derogat. Parce tamen hoc quoque: Recte enim dixit quispiam, Dispensationes nihil aliud esse, quam legum vulnera. Nec ergo hoc laudis tibi ducat Pontifex, si multis vulneribus saucire sine apud eum legem vel positivam.

Et parce (inquam) & moderate. Nota satis in Decretis glossa Canonis, fuit tamen hic nimium papaliter dispensatum. Semel ibi notatum: sepe factum à Pontifice, sepe dispensavit, nimis papaliter. Potestas autem si longius se quam par est extendat, ab usum patitur, nec iam actus eius dispensatio est, sed dissipatio. Vtunque autem se res habet, contraria Papæ vox, atque Christi, de lege, Christus: Non veni solvere, sed implere: Papa; Non veni implere, sed soluere.

Pergo iam ad iuramenta. Etiamne & illa in universum solvendi potestas illi? At si leges non potest, nec iuramenta potest, quibus iuratur in leges. Quid si enim legi alieni diuina, obligare me volo iuramento, ecquis me impedit? Olim ita David: Iuravi, & cetero apud me statui, custodire iudicia iustitia tua. Petrus ipse si tum vixisset, an potuisses efficere, ne David iuramenti reus esset? aut an soluisset eum hoc iuramento? Davidis exemplo, iuramento se obstringet, quis putat de non recedendo; hocne illum iuramento ullus soluet Pontifex? Par faciet de mandato quinto iuramentum, nec magis illum soluet Pontifex; non magis (inquam) de quinto, subiectionis, quam de septimo, castitatis; nec magis præstabit ut rebellis, quam ut mœchus sit.

Sed & iuramenta quædam interdum solui possunt: & habet in illis dispensatio locum suum: quæ tamen, dispensatio vix propriè dicitur. Si quis se temerè irretiuit iuramento, ut Herodes; etsi debet esse de eo scrupulus nullus, si quis tamen est, illum eximat. Iuramentum de malo vel bono impeditum, dispensatione non indiget; tenetur enim iurans non servare. In

Can. 2. q. 5.
c. mendum, in
Glossa.

b. Mat. 23. 8.

1. In leges
Psalm. 119. v. 106.

2. v. 106.

c. Aquin. 22.
89. 9. 3.

In iurando: si fuit factus, in reddendo ne sit impius. Adde etiam, si non euentu, vt *Haradus* illud: sed si ab initio statim facile legum est iuramentum, si proditorum (quale hic nuper apud nos inter Coniuratos) et si nihil opus, quia iuramentum malum; si videtur tamen opus, & si videretur, *solui* & illud: in quo tamen non *soluendo*, quia astringendo magis, operam omnem suam posuerunt, quibus tum apud nos potestatis suae copiam Pontifex fecerat. Soluerent verò hic: hic verò recondunt in vaginâ, vbi exercitum oportuit, aciem atque aculeos auctoritatis suae: vbi minima oportet, ibi domum exerunt. *Solunt* fidelitatis Sacramenta, non *soluunt* perfidia: *solunt* scilicet *liganda*, *ligant* *soluenda*.

Nec tamen hoc mirere lector: Ita enim se habent Pontifices in hoc negotio *ligandi* & *soluendi*, vt solent agyrtæ. Ligare ad tempus sinit, cum non ligare; ligare dum defunt vires, non ligare cum iam adsunt; Ita *ligatus* solutus est, solutus *ligatus*, nec *ligatus* nec *solutus*, prout Pontifici visum fuerit. Sic lusit nuper Gregorius 13. de Bullâ Pij quinti, * vt ligaret illa Reginam, & subditos hæreticos; subditos autem Catholicos non ligaret; non *ligaret* quidem Catholicos, *rebus sic stantibus*; *ligaret* tamen, quando publica eius Bullæ excoctio fieri poterat. Mirus artifex: vnâ eademque Bullâ *ligat*; non *ligat*; *ligat* hæreticos, non *ligat* Catholicos; & Catholicos non *ligat*, *ligat* tamen. Profecto non redemit animos hominum Pontifex, qui sic ludit periurio.

Enimvero, si hæc sit in Pontifice *soluendi potestas*, dic quæso, quid opus Breui, vel primo vel secundo, quæ interdicunt, ne iuret iuramentum? Quid opus Epistolâ Cardinalis, vt ab iureretur? Nihil certè. Iurate Catholicos omnes; iurate libere iuramentum Regium, duplici Breui non obstante. Nam quid ni iuretis? Annon Roma est, qui iuramenta vestra sic soluit, vt corrigam calceamenti sui, qui vno verbo facit, iurati vt iniurati sitis? Cum tam leue hoc illi, cur accedat iuramento; nec sint iurare, tam citò, tam leuiter *soluendo*? Iurate verò. Quid enim inani metu se cruciet quisquam, cur multam subeat, cur in carcerem se duci sinat propter ista, vel iura, vel iuramenta? pareat iuri, nec parcat iuramento; Roma est, qui hæc dissabit omnia; perinde est iurent, non iurent Catholicos, præsta-

*Contra pper
fuit: hinc
soluenda:
& hinc da
soluit*

* Infinita Anglican.

*prohibito
ut sit quæ
debetur
gandj.*

bit Papa, ne qui rei sunt *iuramenti*, rei sint *perituri*; & quâ est potestate *soluet* illos primùm, deinde & *involuet* illos plenarijs suis *indulgentijs*, tam *densis*, tam *confertis*, vt nec ipsa *perditio* illos possit perdere.

Circa semper potestas
Sed bene; quodd tempore saltem *circumscripsit* potestatem hanc, vt non semper *vti* detur, sed tam demum *quando ad Dei gloriam expedit, aut salutem animarum*. Hoc ipso iam nobis per te *aditus* est, *ianuâque patefacta*, vt potestas hæc in nos, nihil possit, aut *iuramentum nostrum*. Nam *vtcunque de soluendi potestate fateamur*; hic tamen negamus *adhibendam* in *iuramento*, quodd certe *nec expedit ad gloriam Dei, nec animarum salutem*, vt *soluantur* eo *subditi*. Non est enim *adhibenda*, ais, nisi *quando expedit ad Dei gloriam & animarum salutem*. Illud autem *quando*, *quando* est? An iam est in *iuramento hoc nostro*? Ecquid *Deo de gloria deperis*? ecquid *animabus de salute*, si nihil horum *Regi* fiat, quorum in *iuramento* *mentio*, si nemo *Regem* *deponat*, *intradat*, *vim afferat*? Nihil horum.

Sed scire vis, lector, quid sibi velit *quando hoc*? *Legere* *Historias*; videbis haud vnquam fere *reduci* in actum hanc *Papæ potestatem*, quando aut *diuina gloriæ* quid, aut *humane salutis* impender periculi, sed quando *Pontifici* *mota bilis* est: *mota* autem fere est, quando *negata decima*, quando *provisum* contra *provisum*, quando *Indulgentiarum* *mandationes* *interdictæ*. Nec enim hæc, si nescis, in rem *pietatis* & *fidei potestas* *astruitur*, nec illorum hic *incrementum* *quæritur*: *quæritur*, vt *Taxa Cancellariæ* *bene sit*, id est, vt *culina Pontificis*, dum pro tali *voto* *soluta* tot *grossi*; pro tali *iuramento* *rupto* tot *floreni*; pro tali *lege violata* tot *aurei* *numerantur*: in quo non *Dei gloria*, sed *Principum ignominia*; nec *salus animæ*, sed *perniciēs crumena* *quæritur*: Huic dum *consulatur*, eat *gloria Dei*, eat *animarum salus*, quâ potest.

Quæstio
Sed dictandem, vbi data, vbi *fundata* potestas hæc. Certè, in *verbis Domini*, nimirum *hij*; *Quodcunque solueris super terram, &c.* At *hij* *verbis Dominus clauem* *promittit*, *clauem*, dico, ad *aperiendum*, non *vetem* ad *perrumpendum omnia*; & *solueris* dicit, quod *summis digitis* fit; non *dissecueris*, quod *gladio* fit, aut *bipenni*; denique *facultatem* *pollicetur dispensandi*,

sandi, non dissipandi omnia.

Verum (quod aduertit Hieronymus, & nos monuit) loco quem affers, promissit modò Christus, non etiam dedis: de futuro hoc verbum est, Dabo tibi. Quæro ubi dederit? Sciote de nouâ scholâ esse, dicturum, cum dixit, *Pasce oues meas*. Quid hoc verbi est? Quid sibi vult, *pasce*? An hoc? Doce illas, potestatem hanc quâ tibi nunc trado, eò se porrigere, vt si tuæ sint oues, eis, votis fragis, periuris, ex legibus esse liceat, nec vllis aut officij caulis, aut legum repagulis contineri? Venenum hoc quidem, non pabulum est. Malus pastor, qui has de grege suo caulas; malus Pontifex, qui has de ponte suo sublicas summo-tas vult. Nec ergo, vel hoc loco quicquam cuiceris.

Sed tamen nec hoc loco dedis, quod illo tuo promissit. Quin si veteres illos audimus, illo potiùs, *Ioh. 20. Quorum peccata* &c. Atque ita ad peccata modò reuocanda est, & censuras, poenâsque peccati, contrâ quàm tu, non modò ad peccata, poenâs, censuras. Noua enim hæc tua glossa est, & Catholicorum (quos tu vocas) quorundam modò, non omnium; non omnes verba illa ad *Leges & Iuramenta* protendi volunt. *Cacilianus* fortè sic voluit; & cum eo nouitij aliquot Pontificie potestatis amplificandæ cupidi; multum abest vt *Catholici* omnes hoc senserint.

Ignota quidem hæc ^a *Augustino* glossa. Sic olim ille. *Ecclesia qua fundatur in Christo, clauis ab illo regni calorum accepit, id est, potestatem soluendi, ligandi, peccata*. Ignota ^b *Theophylacti*, ac proin *Chrysostomo* (cuius ille abbreviator tantum est) Sic enim ille. *Clauis autem intelligas, qua ligant & solunt, hoc est, delictorum vel indulgentias vel poenâs*. Audis *Augustini* [id est] *Theophylacti* [hoc est] satis vt credo dilucidè: ad peccata modò & delicta potestatem accommodant; nec porrigunt vterius: At hij certè pro Catholicis habentur.

Sed enim libero iam tibi fidem meam de Catholicis, qui quod *Matth. 16. promissum est*, id exhiberi non *Ioh. 21. verbo pascendi*, sed ante illud, *Ioh. 20. verbis peccata remittendi*, vno ore fatentur omnes; vt Christus ipse fuerit interpret suus, interpret optimus, qui quod *Matth. 16. Quodcunque solueris* dixit, id ipsum *Ioh. 20. Quorumcunque peccata* &c. interpretatus ipse fuerit; nec vel de lege, vel iuramento verbum addiderit.

Simul & potestatem hanc in criminibus esse, & peccatis, inde parebis, & Catholicos tuos qui hoc inde colligunt, colligere

2. *Quia Christus ibi non parit.*

a In 4. sent.
de clauibus.

Ordior autem i. a Papâ *Hadriano 6.* Catholicum hunc nullus negabis. *Notandum est* (inquit) *quæ sint iste clauis*; *Has duas clauis notat Augustinus, & post eum Glossa interlinearis, Ioh. 20. Quorum remiseritis peccata, &c.* Vnum pollicitus sum, tres in vno dedi. Habet enim *Hadrianus, Augustinum, & Glossam* secum sentientes: En clauis promissæ, *Matth. 16. datur Ioh. 20. per verba, Quorum remiseritis*, non autem, per verba, *Pasce oves.* Atque idem illud ibidem iterat. *De clauis ministerij dictum est Petro, tibi dabo clauis, & in Petro omnibus Sacerdotibus, quibus in ordinatione datur Spiritus Sanctus, ut quorum remiserint, &c.*

b In Mat. 16.

Proximus a Papâ Cardinalis *Hugo*, & hic quoque Catholicus. Sic verò ille: *Et tibi dabo clauis*; *Clauis sunt potentia & scientia discernendi, quæ dignas recipere, & indignos excludere debet à regno, & idem habetur Ioh. 20. quorum remiseritis, &c.* Pro clauium intelligentiâ, refert nos ad *Ioh. 20. vbi, idem inquit, habetur.* Cardinali succedit Archiepiscopus *Theophylactus.* *Quamuis autem Petro soli dictum sit, Tibi dabo clauis; omnibus tamen Apostolis concessa sunt. Quando? cum dixit, Quorumcumque remiseritis, &c.* Etenim cum dixit, *Dabo, futurum tempus signat, hoc est, post resurrectionem.* Audi & alterum è Latinis, & quidem Archiepiscopum nostrum. *Is d. Anselmus est.* *Notandum est, quod hæc potestas clauium non solum Petro data est: sed sicut Petrus, unus pro omnibus respondit, sic in Petro, omnibus hanc potestatem dedit: unde post passionem dictum est, Quorum remiseritis.* Etiam, si placet, è Germaniâ *Drusmarum.* Hoc tam Petro, quam omnibus Apostolis & successoribus eorum, qui in Ecclesiâ eundem locum tenent, rectè credimus concessum, quia ipse post passionem apparens ijs dixit, *Quorum remiseritis, &c.*

c In Mat. 16.

d In Mat. 16.

e In Mat. 16.

Quod si malis è scholâ, Scotum inde tibi sistam. Sic ille: *f In 4. dist. 19. f Sed contra, Mat. 16. promittitur Petro & sacerdotibus, Tibi dabo clauis, Ioh. 20. impletur illud promissum, discens Christo, Quorum remiseritis, &c.* Poteram & plures; sed hoc testium factus erit. Hii verò Catholicos omnes. Non omnes ergo Catho-

licet, sic ut dicis, colligunt. Et tamen de p[ro]p[ri]o tamen dicis omnes
& ad eundem scopulum bis allidis; nec rogem hanc tam laxam,
am, omnes iterum hic usurpare portimesels?

Sed & in hoc mysterium est, cur sc. *Matthaeum* recipiat ad lo-

cum, *Matthaei* ubi promissa cauta sunt; non data: cur ad

Ioh. 21. Pasce oves meas, ubi quae promissae illic sunt, non sunt

datae. Vulgabo sacrum hoc. *Tibi dabo* libenter auditis pla-

cer illi hoc. *Quodcumque ligaveris*; *Pasce oves* mirum in modum

arridet. Quid ita? singulari enim numero prolata, vni mo-

dò proin (ut putat) dicta, unde illi spes, ut quae *Petro* vni po-

testas data est, & vni *Pontifici* tota propria sit, ei que soli pecu-

liaris. Pontifex enim *Petro* ex asse haeres. Verum hic etiam

vanà spe se laetatur, & illud sibi suauiter; Nec enim hoc ex

verbis illis *Catholici omnes colligunt*; multi magnique contra

sentiant. Non *Petro* haec dicta solvel data; dicta & data etiam

omnibus. Et vnicumque verba sunt singularia, *Tibi*,

ligaveris, *solueris*, & *pasce*; non tamen *Petro* dicta in personā

suā, sed *Petro* representanti *Ecclesiam*, eamque mysticè signifi-

canti.

Audi, si placet, de aeterna manipulum. *Origensem* primo.

An verò soli *Petro* dantur à Christo claves regni caelorum, nec etiam

beatorum quisquam accepturus est? Quod si dictum hoc, *Tibi dabo*

claves; ceteris quaque commune est; cum non simul omnia, & quae

prius dicta sunt, & quae sequuntur, velut ad *Petrum* dicta, sunt om-

nium communis? Nihil ergo hūc, nec tamen illud, *Quodcumque li-*

gaveris, *Petro* peculiare; commune & reliquis. *Hicronymum*.

At dicis, super *Petrum* fundatur *Ecclesia*, licet id ipsum in alio loco

super omnes Apostolos fiat, & cuncti claves regni caelorum accipiant,

& ex aqua super eos *Ecclesia* forsitudo solideretur.

Augustinum verò non modò locupletem testem, sed &

multis testimonijs locupletem. Quadam dicuntur, quae ad e-

Apostolum *Petrum* propriè pertinere videntur, nec tamen habent

illasterem intellectum, nisi cum referuntur ad *Ecclesiam*, cu-

ius ille agnoscitur in figurā gestasse personam, propter primatum

quem in *Discipulis* habuit: sicut est, *Tibi dabo claves regni coe-*

lorum, & si qua huiusmodi. Et alio loco: Nam si in *Petro*

noti esset *Ecclesia* Sacramentum, non ei diceret Dominus,

Tibi dabo claves regni caelorum, & *Quodcumque* &c.

Petro

*Pasce n[on] soli p[er]sona
petri
dum sed
officio p[er] se
etiam c[eteros]
claves
volens*

*Augustinus
Sup. Psal.
108.*

*Sup. Psal.
108.
in Ioh. 12.*

Petro tantum dictum est, non facit hoc Ecclesia; si autem & in Ecclesia sit, ut qua in terrâ ligantur in cælo ligentur, & qua solvantur in terrâ solvantur & in cælo, quia cum excommunicatur Ecclesia, in cælo ligatur excommunicatus; si hoc ergo in Ecclesia sit, Petrus quando claves accepit, Ecclesiam sanctam significauit. Et alio.

a Tractat. 124
in Job.

3 Quod ad Petrum proprie pertinet, natura unus homo erat, gratia unus Christianus, abundantiore gratia unus idemque primus Apostolus: sed quando ei dictum est, Tibi dabo claves regni cælorum, & quodcumque ligaueris &c. uniuersam significabat Ecclesiam. Audi verò & quæ Augustini mens de vestro illo Pasce oues. Sic autem, b Non sine causa inter Apostolos; huius Ecclesia Catholica personam

b De agorh.
Chr. cap. 30.

A. J. J. J.

c De sacerdotali dignis. ca. 20.

4 sustinet Petrus. Huic enim Ecclesia, claves Regni cælorum data sunt; cum Petro data sunt, & cum ei dicitur, ad omnes dicitur, Pasce oues meas. Audi & quæ mens c. Ambrosij: Quas oues, & quem Gregorius non solum tum B. suscepit Petrus, sed & nobiscum eas accepit, & cum illo eas nos accepimus omnes. Audi quæ so, pasce oues ad omnes dicitur, Oves Petrus non solus suscepit, sed nobiscum ille, & nos cum illo.

150

d Ser. 3. in annuier. assumpti, 16.

Thom.

Angelus

e In Matth.

23.

Ex. 5. In caten.

Thom. in Mat.

H. 3.

f Lib. 1. de sac. cap. 16.

Etiam d Leonem. Propter quod dicit B. Petro, Tibi dabo claves, &c; transiit quidem in alios Apostolos vis potestatis istius, & ad omnes Ecclesie Principes Decreti huius constitutio commeanit, & non frustra uni commendatur, quod omnibus intimatur. Theophylactum audiuiisti iam antè & Anselmum. Quamuis soli Petro dictum, Dabo: datas tamen post omnibus à Christo. Satis hoc diserte credo. Audi & e Euthymum; Tibi dabo claves, &c. Atqui donum hoc cæterarum fuit Apostolorum. f Rabanum etiam. Hac autem ligandi atque soluendi potestas, quamuis soli Petro data videatur, à Domino tamen & cæteris Apostolis datur, nec non etiam nunc, in Episcopis & Presbyteris, omni Ecclesia. Claudet verò agmen g Hugo à sancto Victore. Ille autem, sic. Vide quando dictum est Petro in typo Ecclesia, Quodcumque ligaueris, inuenies hoc dictum esse in donatione clauium Regni cælorum.

2. Romanus.

h Lib. 1. de ges. in Basili. Concil.

Quod si recentiores mauis (& mauis opinor) accipe & illos. Primum autem Papam b Pium 2. Inter Discipulos, parè v. big, Petrus solus totius Ecclesie gestabas personam, & propterea audire meruisti, Tibi dabo claves. Has enim claves, non ille ut homo unus, sed unitas accepit Ecclesia. Et cum Papà, Cardinales duos: i Lyranum, [Et tibi dabo claves] non solum pro te, sed etiam

j In Mat. 16.

pro

pro alijs. Sicut enim confessio Petri erat confessio aliorum; ita potestas hac data Petro, intelligitur dari alijs. ^a Cusanum. *Et si* ^a De Concord. Cath. lib. 2, 13.
 3. Petrus, per petram, tanquam lapis fundamenti Ecclesie intelligi deberet: tamen secundum Hieronymum, similiter alij Apostoli fuerunt lapides fundamenti Ecclesie, de quibus habetur Apocal. penult. ubi per duodecim lapides fundamenti civitatis Ierusalem, nemo dubitat, duodecim Apostolos intelligi debere. Idco rectè dicimus, omnes Apostolos in potestate cum Petro aequales. ^b Gerson verò ^b In Trilog. 8. 2.
 4. succinctè. Claves datae sunt Ecclesie, ut in actu primo; & Petro, ut in actu secundo. Et cum vnum hunc nomino, cum illo intellige omnes, qui Constantia fuerunt in Concilio. Omnes enim idem sentiunt. Ne longius lectorem habeam; Glossa denique ipsa ordinaria. Tibi dabo claves &c. Habent quidem eandem iudiciariam potestatem alij Apostoli, quibus post resurrectionem ait, Accipite spiritum sanctum, Quorum remiseritis &c.

5. Frustra ergo pertendis hîc de singulari illâ & solitariâ Pontificis autoritate. Non huic soli, sed neque soli Petro concessa; ut si per verba illa, *soluendi potestas* facta sit in *leges & iuramenta*, pluribus iam communicanda sit *potestas* hæc, quam aut tu vis, aut fortasse etiam expedit; Pontifex verò hoc nunquam tulerit. Vides verò iam, opinor, hîc, ubi tu colligis, Catholicos alios dispergere; quæ tu dilatas, ad *iuramenta*, coarctare eos ad *peccata*; quæ tu coarctas ad *Petrum*, eos, ad *reliquos etiam Apostolos* omnes dilatare. Ita, nec de hac quidem potestate, magis quam de primâ, vobis inter vos *conuenit*. Verbo dicam; non negatur à nobis *potestas soluendi*, negatur *collectio* tua, & ea *Catholicorum omnium* negatur esse.

Confero iam manum. Nego *negari, potestatem soluendi* in Pontifice, ex eo quòd *potestas* negatur *soluendi iuramenta*. Et si enim *iuramenta* non soluat; præter *iuramenta*, multa illi restant, in quibus *soluendi potestas* illa, se exerceat. Latus admodum campus, ampla materia *soluendi*. Extra hæc, *peccata* sunt, sunt *pœna & censura* peccatorum. Annon satis illi, hæc *soluere*? Utinam verò adhibeat ad hæc potentiam suam; bene *soluat* hæc. Hæc enim multò magis merentur, multò magis opus est *solui*. Peccas igitur hîc primum.

Nego *negari potestatem soluendi iuramenta*. Et hîc peccas iterum, dum concludis, Potestatem soluendi negat, à *iura-*

mento hoc; negat ergò à iuramentis. Aethiops albus dentes; ergo albus; elenchus manifestus, à dicto secundum quid, ad dictum simpliciter. Non negat potestatem soluendi iuramenta simpliciter, qui de vno aliquo negat. Qui dictum sic limitat, non habet potestatem absoluendi me ab hoc iuramento; Ab hoc, de vno hoc negat: in vniuersum non detrahit potestatem Pontifici, absoluendi à iuramentis. De vno cauet; cæteris quid possit, non possit, ne attingit quidem. Vtrobique malè conclusum. Negat potestatem soluendi iuramenta; negat ergò potestatem soluendi: Negat potestatem soluendi iuramentum hoc; negat ergo potestatem soluendi iuramenta.

Non enim, credo, proijcies à te pudorem omnem, & dices, esse illi potestatem omnia iuramenta soluendi. At sic oportet, vt concludas quod conclusum vis. Quodsi omnia potest, certè & hoc nostrum poterit, quo de agitur. Sed non dices omnia; non enim legitima. Aliqua ergo tantum potest. At potest aliqua, nec tamen hoc nostrum; nec tu vnquam concluderis, Potest aliqua soluere; potest ergo & hoc; quia ludibrium ita debebis pueris in scholâ, qui cantillant ibi versiculum, *Syllogizari, non est ex particulari.*

At inter illa quæ soluit, est & nostrum: De hoc quæritur. Probandum tibi hoc, non præsumendum fuit. Videtis interim, vt abeat iam à potestate soluendi, ad rem solubilem. Res enim hîc negatur solubilis, quam Papa vult soluere: Potestas soluendi non negatur. Potestate stante, incongrua hæc materia dicitur, super quam potestas cadat. Et verus hic quæstionis status; non an possit iuramenta soluere; sed, an possit hoc. De hoc qui negat, de re soluendâ negat, non de soluendi potestate. Potestas sit sanè, habeat in multis locum suum; in hoc non habet: Ab alijs potest, alijs non paucis, ab hoc non potest soluere.

Dicam verò etiam, cur non possit ab hoc: Quia magna ex parte assertorium est. Siquidem ex toto promissorium esset, ^a materia eius, cum sit aliquid futurum, variari posset, & in euentu reddi illicita. Atqui hoc iam maiori ex parte assertorium est: Quatuor habet partes; quarum tres assertoria sunt, quarta modò promissoria. De præsentis est: Iuro quòd Papa, nec per se, nec per alium, &c. potestatem vel authoritatem habeat Regem depnendi.

^a Aquin. 22.
89.9.1.

nendi. Item: Iuro quod in corde abhorreo, tanquam impiam, hanc doctrinam. Item: Credo quod nec Papa, nec alius quicumque potestatem habet, me ab hoc iuramento absoluerit. Afferit (vt audis) per omnia. De presenti est. ^a Afferit autem materia in necessitatem transijt, & est immutabilis. Dispen- ^a Aquin. ibid. satio in eo referretur, non ad materiam, sed ad actum ipsum iuramenti. Talis autem dispensatio est directe contra preceptum diuinum.

Scis enim (quod te schola vestra docuit) si proprie loqui detur, haud vnquam solui nexum iuramenti. ^b Non dispensatur ^b Aquin. ibid. vnquam, vt aliquid fiat contra iuramentum; impossibile hoc. Observatio iuramenti cadit sub precepto diuino, quod est indispensabile. Id tantum à Pontifice fit; Materia qua fuit iuramenti, docetur indebita, vt sub iuramento cadat. At hoc iam non est ligaturam soluere, sed rem ligatam subtrahere. Nodus manet, nexus manet; tollitur id cui neciendo fuit. Ac materia quidem hæc, si de futuro est, (vt in promissorio) quia nondum est, mutari potest, & reddi indebita ex euentu, atque ita pro indebita declarari: sin de præterito est, vel presenti, mutari nequit, in necessitatem transijt; solutionis iam capax non est. Locus ergo (vt vides) hinc solutioni nullus; & otiosa hinc omnis soluendi potestas.

Præterquam verò quod otiosa sic est; & aliæ multæ causæ sunt, cur esse possit in Pontifice potestas hæc, nec tamen operari. Nam si (quod antè docuimus) casus multi, in quibus Excommunicatio de iure nulla: nonnulli itidem erunt, in quibus, absolutio quoque ipsa reddetur nulla. Quippini? errante clauis nemo aperit, errante digito nemo soluit. Quid autem? Digitus nunquam, Pontifici, nunquam clauis errat? Quid ergo opus sic distinguere in scholis, Clauis non errante, nisi erret ei interdum clauis? Hic verò nos, errare clauem ei dicimus, & digitos, si ad ea soluit homines, quæ cauentur iuramento: ^c Nimiam remissionem esse; non ex Petri aequitate iudicium ferri; Petri ergo priuilegium non manere. Non ex æquitate Petri: Equum enim Petro, & voluntati diuina consentaneum, vt Regi tanquam præcellenti, subijciant se omnes, Regi etiam Ethnicis, etiam dyscolo. Hoc Petrus non solueret. Nihil ergo hinc solutum. Potestas soluendi, quæ à CHRISTO, manebit integra; integrum etiam iuramentum, & insolubile.

2 Sequitur verò nouum crimen, & graue, & quo necesse est Catholicam fidem abnegari. Qui iuramentum agnoscit autoritate sibi plenà delatum, eo ipso affirmare, Regis supremam in spiritualibus potestatem. Quid audio? Primatus spiritualis infertur ex iuramento plenà autoritate delato? Quis non risu excipit? Quis enim vel sacrosancta tangit, nisi de eò primum constet, risè sibi & legitimè deferri iusiurandum? Quot verò quotidie passim in Prætorijs, in Consistorijs iuramenta subeuntur, vbi de luminibus, de stillicidijs agitur, plenà autoritate omnia; & tu horum iuramenta omnia, cum sensum habere vis, vt ex eo quòd legitima sunt, Regius per ea in spiritualibus primatus stabiliatur? Apage verò: At sic oportet, si ad Primatum stabiliendum sit satis agnitio plenæ autoritatis in deferente. Quàm multa verò iudicia sunt, quàm multa iuramenta deferuntur, vbi nec Iudici, nec vel Actori, vel Reo, vel Testibus, nec ei qui desert, nec ei cui deferretur iuramentum, nulli (inquam) horum, quicquam de Primatu, vbi sit, penes Papam an Regem; imò an sit Primatus vllus, semel in mentem veniat?

2 Nisi illud dicere vis, Nullum legitimè deferri iuramentum, nisi vbi Pontificis autoritas interuenit, nec à quoquam, nisi cui ille facultatem dederit deferendi. At illud, quicquid senseris, rauesces credo, & non dices. Quid enim Pontifici, quid Primatus cum iuramentis? Annon etiam apud Ethnicos iuratur, idque legitimè, vbi nec spiritualia, nec Primatus, nec Primas vllus? An offendit te fortè vox, plena? Atqui, exigendi iuramenti semiplena autoritas, nulla. Aut ergo plena, aut nulla; si nulla exigendi, nec subeundi vlla; si non subeundi, nec iurandi; si non iurandi, nulla sunt iuramenta; si non iuramenta, non Testes, non iudicia, non iudices vlli. Dixi' ego vobis, soluendi potestas hæc quò euaderet? Reges deposuit, leges dissoluit; iudicia, & iudices iam exauctorat. Ità nec leges, nec Reges, nec iudicia, nec iudices vllos habituri iam sumus. Soluit iuramenta, iura, iudicia, iudices, leges, Reges. Quod initio dixi, mundi (credo) machinam soluet, nisi citius soluitur ipsa.

3 Sed & rationem reddit, se dignam. Agnoscit enim in illo plenam auctoritatem iubendi, vt contemnatur, excommunicatio.

Ille

Ille verò non agnoscit *authoritatem iubendi* vllam, aut hoc aut aliud quicquam, quin solius *iuramenti ministrandi authoritatem* agnoscit. Nec tu hîc repone mihi quicquam de *contemptu excommunicationis*; nihil agis. Frustra prius tentasti, frustra hîc iam iteras. Non iubetur *contemni excommunicatio*, sed neque *contemnes* illam, nisi si nulla est (vt eam nuper spreueret *Venetis*;) deferet censuræ iustæ Catholicus tuus, sic tamen, vt & officio suo ciuili simul deferat.

Habes ad Edicti loca tria; quorum *primo*, negatur Pontifici *potes*tas deponendi *Reges*. Certè; sed, & negatur simul *potes*tas illa, ad *fidem Catholicam spectare*. Quæ ad *fidem spectare* videri potest, *potes*tas excommunicandi, ea castè integrèq; adhibita, non negatur; negatur tamen, *excommunicato* fides non seruanda. Sed neque negatur etiam *potes*tas soluendi: 1
Nostrum modò iuramentum, ex eorum numero negatur, super quæ currat *potes*tas illa. Horum, nihil contra *Catholicam fidem*, nihil contra *Primum*, vel Apostolicum, vel sedis Apostolicæ, nec vel ipsius Pontificis *spiritualem*, nihil etiam contra *potes*tatem vel Apostolicam, vel Pontificiam in *spiritualibus*. 2
Quicquid id est quod negatur, de *temporali* quadam est, nescio quâ (sed nec ipsi sciunt) *indirectè* ad Pontificem spectante. Quæ, sit, non sit, nihil ad *fidem Catholicam*, nihil ad fundamenta religionis: *fide* integrâ, illæ sâ, illibatâ, quæri de eâ etiam porrò, & disputari potest. Vtcunque est, res *fidei* non est; cum non sit de *indirectâ* hac *potes*tate, quicquam adhuc *directè* definitum. 3

Pontifex autem multa dixit contineri *iuramento*, quæ *fidei & saluti* apertè aduersantur. An hæc illa multa sunt? Etiam tu aiebas, de quatuordecim, propositiones *undecim*, Pontificis *primatum in spiritualibus attingere*. Cur tres tantum apponis? Quid octo reliquis tactum? An tria hæc sunt omnia? sic videtur: De quibus tamen *tribus*, *duæ* non negantur, *una* modò est quæ negatur, eaque nihil ad *fidem*.

Vbi ergo illa iam *euidenti*ssima, *grauissimâque* diuini honoris iniuria est? Vbi Dei in eo *Maiestas* læditur? Vbi *periculum conscientie*, *iactura fidei*, *detrimētum salutis*, ex verbis ipsis *iuramenti* tam perspicua, de quibus sic in *Breui* paratragœdiat Pontifex? Si vera narrare voluit, nec Catholicis suis laqua-

tus illudere, loco illius quod dixit, *Evidentissima grauiſſimâq; diuini honoris iniuria, & Maieſtas Dei laſa*, & reliqua illa dictu grauiſſa, auditu aſpera; illud quod res eſt, dicere debuit: Suſcepto per vos *Iuramento* hoc, peribit mihi nonnihil de fumo ſæculi typho, & ſaſtu meo Pontificali: ſi res ſic pergat, non potero iam, quoties animus mihi eſt, Reges veſtros, Reges alios deponere, non ſubditos ipſorum armare in ipſos. Hæc illa ſunt verè in me, & ambitionem meam: (& hic Breuium tenor verus eſſe debuit.) Eſſi autem mea ſunt ſola, eſſi nihil ad Deum: tamen ex veteri arte meâ, & diu iam yſurpato dicendi genere, cum quis mea vel leuiter attigerit, confugiendum mihi ſtatim ad illa tragica, *Evidentissima grauiſſimâque diuini honoris iniuria &c.* Hæc illa ſpectra ſunt & *uaporibus*, quæ ſoleo obijcere; hæc, quæ horrere pilos facient pauperibus *Anglis*, & miſellis ibi Catholicis, pauorem incutient, ſeu verû, ſeu vanum terrorẽ, parum refert, dum terrorem: dum detreſcent modò ſuſcipere, dum, quanquam nihil in Iuramento timendum videant, timeant tamen: & quanquam nihil tale *perſpiciant*, quia tamen in *Breue*, ex *ipſis verbis perſpicuum* dicitur; auribus, non oculis credant, *perſpicuum id eſſe*, ſcilicet, quod tamen non *perſpiciant*. Eſſi locus ibi ſit nullus, vbi *iniuria* hæc fiat, credant tamen fieri: & quanquam ab initio non crediderint, credant iam tamen: Argumento eſt, quod initio plurimi iurârint non inuiti, at velut auicula hoc ſonitu abſterrita, non audent iam accedere. Quibus, quid faciat quis, quàm quod iam factum eſt, laruam detrahat, & oſtendat terriculamenta eſſe hæc puerorum? De *honoris enim Diuini iniuriâ* non agitur, nec de *laſâ Dei maieſtate*; nihil Deo hîc de *honore ſuo* perit; perit Regibus de *honore*, ſiquid perit. *Maieſtas*, non Dei, Regum læditur, ſiqua læditur; quorum tamen cum diuino *honore & maieſtate*, *maieſtas & honor* coniuncta ſunt. *Fidelitas* verò in Reges, cum *fide* Catholicâ conſiſtit, & *ſalus Regia*, cum *animarum ſalute*. Denique, *tutâ conſcientiâ* præſtari poſſunt, quæ propter *conſcientiam* præſtanda ſunt. Poſteſt verò ſine *Maieſtate* Dei *laſâ*, *tutâ conſcientiâ*, *ſaluâ fide*, & *integrâ ſalute animarum*, poſteſt negari eſſe in Pontifice, *indirectam illam poteſtatem* ad Reges ſolio deturbandos: Vbi autem iuſta vel li-

gandi

gandi causa subest, vel *soluendi*; potestas vel ligandi vel soluendi in Pontifice, non negatur.

A Vdi iam aliud. Est aliud iuramentum vetus, iam vsque ab *Henrico octauo*, quo asseritur *suprema Regis gubernatio ad causas Ecclesiasticas*. Ex vetere illo, tertium argumentum ducit, vel trahit, vel torquet potius, vt faciat fidem scilicet, nouo hoc Iuramento, *abnegari fidem Catholicam*. Probatur (inquit) ex alio simili iuramento. Quid? *Abnegari* iuramento hoc *fidem Catholicam*? Quomodo probatur? Sic pote. Rex *Henricus octauus*, ante annos iam septuaginta, iuramentum edidit, quo voluit agnosci *summus in Regno suo gubernator*, etiam quoad *res religionis*: Quocirca necesse est, vt *fides Catholica abnegetur* Iuramento isto, quod nuper instituit Rex *Iacobus*, quo *incolumitati sue prospiceret*. Ecquis vnquam argumentum vidit, magis obtorto collo? Quid? Istane apud vos æquipollent? Rex *vult esse incolumis*, & Rex *vult esse gubernator Ecclesie*? vtrobique quidem Rex; sed quid *Regis incolumitas*, ad *caput Ecclesie*? Auerfa sunt penitus, nec tu, nisi obstrictâ ceruice, vnquam efficies, vt se mutuo respiciant.

Ad repetitam verò, nec bis iam, sed ter repetitam asseritionem tuam, de *abnegari ibi iussu excommunicandi potestate*, accipe iam tertio repetitam negationem nostram. Nihil iuramento negotij cum *potestate illâ*, cum *potestate vllâ spiritali*. *Fidem* ibi requiri *temporalem*, *cenfuram* non tolli *spiritualem*.

Sed etsi consequentia hic nulla; incidit tamen in phantasma *Mattheus* (Domini in hoc similis) & malè metuit, ne quid huic Iuramento fraudis subfit, ne ad nullam aliam rem compositum sit, quàm vt ad alterum illud *Henrici* aditus patefiat. Certè enim affinitas magna inter hæc duo, *Ambæ eodẽ formula tendunt*: Hoc solo distant, quòd in eo, verbis expressis & proprijs abnegetur *Primatus Apostolicus*: in hoc, obscurioribus verbis, & per ambages circumlocutionum. Sed ex hac formulâ facile possunt viri prudentes intelligere, quò tendat altera: facile verò possunt viri prudentes intelligere, si vtrâmq; modò formulam legant, te, nec quid velint illæ, nec quid velis ipse, satis intelligere. Hoc solo distant? Hoc solo non distant: imò

3
Ex alio iuram.
animo

& sine distant. *Illo* enim, prærogatiua Regi & potestas aliqua ascribitur; *Hoc*, plane nulla: *vis* tantum ab illo, &, vi nocentior *fraus* submouetur. In *illo*, de Ecclesiâ agitur, nec nisi de Ecclesiâ: In *hoc* ne mentio quidem vlla Ecclesiæ. *Illud* à clero primum editum in Synodo suâ, post relatum ad Regni Ordines: De *hoc*, ne consultus quidem clerus (præter fortè Episcopos Procerum assessores) nec vllum ad hoc Synodi aliud vel consilium, vel suffragium interuenit. Conditum prius *illud*, vt distingueret Pontificios à nobis: conditum *hoc*, vt Pontificios ipsos distingueret à Pontificijs; Pontificios scilicet moderatos, quietos, sobrios, à Pontificijs sulphureis, nitratis, igneis. Prius *illud*, vt mentem habet Archipresbyter, credo, detrectaret: Atqui *hoc*, vltro, primo quoque tempore, iurare voluit; nec vult, rogatu Domini tui, sanguinis sui pro eo vel guttam effundere. Neque verò ad subeundum *hoc*, captus ille, vel deceptus; diu enim antè in quæstionem hanc incubuerat, etiam post incubuit; ac ne nunc quidem subisse pœnitet. Habetis iam librum ab illo; excusus est; prostat; quo, quod à se factum, iure factum defendit. Lege sodès. Docebit te, & potuisse à se suscipi iusiurandum illud, & à quoquam Catholico posse, & quidem illæsa Pontificis potestate spirituali posse, seque, in eo non deceptum, vos qui secus sentitis, potius decipi.

Denique *quo solo distare* ais, eo omnium minimè distant. Nam si in *priore* verba expressa & propria, & *hic* quoque non minùs. Quod si etiam *ambages* aliquæ essent, aut *circumlocutio*; non in hoc culpanda foret. Agitur enim de re, quæ nulla nobis in terris pretiosior; hic si paulò verbosior lex esset, ferri posset; sed enim *ambages* nullæ ibi, nulla *circumlocutio*, nihil obscurum, tortum; explicata sunt omnia. Vides iam, nec *illo solo*, alijs distare pluribus, nec *illuc*, quò tu prætendis, *tendere*.

Vanus enim ille metus tuus, vanus Domini tui, de hoc quasi *preludio* ad Iuramentum *Primatus*. Annus iam tertius agitur, & qui *Fidelitatis* hoc iurârunt, ad *Primatus* illud non vrgentur, ne vocantur quidem. Et tamen lex illa prior de *Primatu*, etiamnum antiquam vim obtinet, & in vsu est, & quotidie deferri solet *Primatus* iuramentum, sæpius tamen subditis

subditis Regijs, qui in officio sunt, quàm vestris: sed & vestris deferri potest interdum, qui pericaces sunt & proterui, rarissimè id tamen. *Hoc verò fidelitatis* vt deferatur, nupera occasio fecit; subeant hoc: de altero ne metuant. Quod hic piger Propheta *Matthæus* vaticinatur, nusquam eueniet. Quid porro huic homini facias, qui quod nusquam fuit, nec futurum fortasse est, id sibi meridianus somniat; post, experrectus, suspiciones suas pro argumentis, somnia pro oraculis haberi vult?

Postremò vide, quàm cautus hic homo & peruigil, subsecutus Apologiæ Authorem, ad singula vestigia: aduerit etiam excidisse ei nescio quid, quodam in loco, quod excipit statim, & iam torquet in Authorem. Et quid illud tandem quod excidit? Dixit, scilicet, aliquo in loco minùs cautè, institutum iuramentum hoc, quo *populus arceretur, ne tam altè ebiberet poculum Antichristianarum scortationum*: Et quid est (inquit) apud Aduersarios Antichristiana scortatio, nisi Pontificiæ potestatis veneratio? Atque ita conclusum in causâ.

Hoc ille tam auidè arripuit, vt non aduerterit duas illas voculas, *Tam altè*. Dixisset aliquid, si vt *ne omnino* biberent de poculo, institutum fuisset iuramentum. Non id dicit iuramentum, sed *ne tam altè ebiberent*. Biberent sanè, quando ita stat sententia, quando inde arceri nolunt; atque ebiberent, idque *altè* etiam: id est, (te interprete) *venerentur*, si placet, Pontificem, pedem eius, sedem eius exosculentur, *venerentur* & potestatem eius, sanctos canonizandi, Purgatorium euacuandi, Iubilæum celebrandi, Indulgentias depluendi. Satis hoc, imò nimis hoc, *altè*: bibant tamen eòisque si sapere nolunt. At *ne tam altè* tamen, vt & *Regem deponenti* adhæreant, vt *licentiam ab eo sumant, arma contra Regem gerendi, tumultus seminandi, vim inferendi*. *Altè*, si videtur, sed non *tam altè*: vt enim *tam altè*, Edictum non fert; quin aliud poculum temperabit illis ebibendum, si hoc *tam altè* ebibant. Etiam à degustando poculo illo, si saperent, abstinerent; Quis negat? Sed id tamen vt faciant, Iuramento non cauetur: nec enim de *bibendo* ibi cautum, sed nec de *altè bibendo*: sed de *tam altè* bibendo; *tam altè*, vt ebrij sint planè, vt *neque ma-*

*T
Ex nullo
Regi.*

nus, neque pedes erga Principem quidem officium faciant; tam aliè, ut in illum cornua sumant; tam aliè, ut titubent, atque impingant ad petram prodicionis. Alioqui (ut par est) sobrii luant, quod ebrii peccârunt.

Rectè ergo illud in Apologiâ positum, & ad rem, *ne tam aliè*; nec eò spectat ut detestentur *spiritualem* obedientiam, sed ut *testentur* modò *temporalem*; temporalem (dico) saltem, nec adeo Cyclôpes sint, & ex oculati implicitâ suâ fide, ut (quod nuper apud nos Puluerarii) inducant in animum, Regis, Regnique excidium, id verò Romanæ Ecclesiæ suæ, obsequium ratum & gratum, hostiam acceptam esse, & in odorem suauitatis. Hæc namque fæces in *fundo amari illius poculi*, dum non satis illis, profiteri fidem in Ecclesiam, nisi cum perfidiâ in Rempublicam: nec traditiones fidei suæ addere, nisi & prodicionem simul addant perfidiæ suæ, & *negatâ* suam testatam faciant, dum se scilicet obijciunt morti, (quod martyrium dici volunt) pro immani aliquo & horrendo parricidio perpetrato. Fæces has hij quidem homines biberunt de fundo venenati calicis: ne verò & alijs venenum simile propinent, maturè arcendi. Cui rei Iuramentum fuit.

*S. 2. 4. 77
hæc enim*

At tu, lector, iam cernis, quò hæc redeant omnia, quid dignum tulerit hiatus tanto, promissor hic, quàm *principalem* suam *causam* nullus probârit. Torfisse *temporalem* Pontificis *potestatem*, ut ad fidem Catholicam spectet, ad quam illa nullo modo spectare potest. Tum torfisse fidiculis suis Iuramentum, ut *excommunicandâ potestatem* negaret, quam tamen affirmat. Tum, ut & neget *potestatem soluendi*, quam non negat; locum tantum negat habere in *uno hoc* & unico Iuramento. Tum, ut de *Primatu spirituali* Regis dicerentur, quæ de *incolumitate* eius *corporali* dicuntur. Postremò, ut initio Titulum torserat, ut esset de *Papistis promiscuè*, qui erat de certis quibusdam *detegendis*: ita torquere clausulam, ut quod dictum est, *ne tam aliè*: id perinde sit, ac si dixisset, *ne omnino* bibant. Hominem denique cernis respondere nomini: Scias argumenta hæc, cuius hominis, homo cuius domini sit; agnôscas *Torti* esse omnia, *Torta* enim omnia.

ECCE autem relegendum hîc tibi (Lector) iam denudò, totum Pontificis *Breue primum*, deinde suo loco totum etiam *secundum*; tum *Cardinalis Epistola* integra, à capite ad calces, tanquam *Theſeïs Codri*. Quotum autem hæc inanis chartæ carnicina, ut ista sic de nouo iterari oporteat, eisque tanquam Crambe bis positâ, lectorem enecari? Sat erat, semel hæc legisse apud Apologiam, vbi necessitas fuit inferendi. Ignota enim tum; iam lippis nota & tonforibus. Eadem hîc iam iterum inferere; quid opus, nisi pagellæ fortè aliquot, alioqui vacuæ, Pontificijs erant Breuibz limendæ? vel certè nisi tam hæc illi Breuia mellita visa sint, ut nec iterum apposita atque iterum, nauseam paritura essent; quæ tamen hîc nec cocta sunt, nec condita de nouo. Reponit tantum & transit: nos quoque transeamus, tanquam tot pagellas, si non vacuas, certè superuacuas.

Ordiri Apologiam dicis, à deploratione *conspirationis in Regem*. Quam ipsam, & vos, nobiscum pariter deplorare, post afferis. Mallet autem dixisses, *detestari*. Nam ambigua quidem hæc vox est *deplorandi*. Potest enim *deplorare* quis, extitisse aliquos humanâ specie, qui hanc mentem habuerint, tam inhumanam. Potest & ex alio capite, quod successu caruerint, quodque in illo conatu suo foelices, fortunatique non fuerint. Nec id ergo ad rem, *deplorare vos, nobiscum pariter*, nisi (quod valde vereor) idem vterque *deploremus*. Atqui post dicis, *odisse te parricidia, execrari conspirationes*. Esto. At vos, nescio quomodo à Sixto Papa vestro, didicistis, in eo quod *odiosum est & execratione dignum*, id si accidat in rem vestram, prouidentiam Dei admirari, & laudibus in cœlum tollere, quod ita scilicet res acciderit, idque non sine manifesto miraculo: & opus in eo Dei abstrahere à scelere, atque ita abstractum mirificè prædicare: quæ quid sibi velint, quis nescit? Verum si ita, ut dicis, *odistis, execramini conspirationes*, qui sit (nam legistis iam, scio, *Actionem illam in Garnettum*, ante annum & amplius latinam factam) qui sit (inquam) ut *odium, & execratio* vestra non redundet in G. & G. confcios, participesque criminis, quos & excep-

stis recentes à scelere, & etiamnum in sinu fouetis? An illud didicistis forsan (contrà quàm ille in historiâ) *prodisiones odisse* & execrari; *proditores* tamen vnice *amare*, addo, & viuos fouere, & mortuos consecrare? Quî nàmque factum, vt si vobis *execranda* res *conspiratio* illa: qui caput erat con-
spirationis, *Garnettus*, relatus sit in Martyrologium Iesuita-
rum? Quî factum, vt impostura illa *straminea*, tanti apud vos
facta, ita sedulò apud vos impressa, ita passim diuendita?
An & illud didicistis, qui *facta habent latronum*, *Martyrum*
eis *cultum decernere*, & (dum piæ sint) vel *stramineas* frau-
des vestris, & fumos vendere? Sed hæc suo loco pôst.

Postquàm autem quasi vnâ lacrymulâ, vno verbo, de
prodizione expedijsses, subiungis & consilium ad similes
auertendas, idque *ipsi Regi Serenissimo* referri vis. Satis hoc
quidem comiter: eò dixi, quia lego hîc titulum *Serenissimi*.
Hîc lego, & hîc tantùm; nec antè per totum, nec per totum
pôst librum honor habetur Regi, huius tituli. Id eò magis
notandum, in te homine *Italo*, cùm non sit in minimis lau-
dum nationis vestræ, quòd non tantùm curiosi, penè etiam
superstitiosi, in eo estis, ne cuiquam (aliquo loco qui sit) ti-
tulus vllus pereat, qui illi vel à statu, vel à merito suo debi-
tus videri potest; vt sæpe hîc subeat mirari, & quasi *Italum* in
Italo quærere, cùm tam immemorem video te eius, quod Gen-
tile vobis est. Flagitiosa hæc quidem fuit obliuio.

Quid verò referri vis? Quid mones? *Quomodo securè Rex
regnare possit*. Non malè hoc, nisi quòd frustrà, nisi quòd
Regem mones, si de quoquam alio, de hoc certè non mo-
nendum. Rex enim Dominus noster (si quis mortalium a-
lius) compositus non est vel à naturâ factus ad diffidentiam:
Tantum autem abest, vt paulò minùs; vt nimio plus *fidat*
quàm par est; & in eam partem peccet potiùs. Dum enim,
optimè sibi conscius, & ex suo ingenio metitur alios, adeo se-
curus sæpe est, & sui negligens; vt etiam, vbi causa data, eti-
am vbi prædictum illi vt caueret, tam lentus tamen fuerit &
tardus in fide non habenda; vt vita hoc illi penè steterit, vt
in vltimum discrimen adductus sit, nisi fidelis illi Deus eripu-
isset eum, qui alios tam fideles crederet. Nôrunt omnes,
quorquot illum nôsse contigit, non hæc illi narrari oportere.
Certè

Certè cui paululùm notus, cui ratio vitæ explorata, & egressus & ingressus eius, fidenter affirmare poterit, haud vnquam Regem quenquam extitisse, qui subditis magis *fideret*, quàm Nostrium: & (est Deo gratia) habet, quibus tutò possit *fidere*. Quà de re, vel integer scribi posset liber, si opus libro; sed libro nihil opus: pari operâ scribendus liber, vt lucere solem, vel ignem ardere doceatur: ac vt *Serenissimum* Regem I A C O B V M suorum in fide acquiescere, & *securè regnare*. Vtinam verò consilium dare posses, ne tam velit esse *securus*.

Quò verò sic *securè regnes*, quid mones? *Parum in iuramentis, multum in beneuolentiâ populi præsidijs esse, ad conspirationes huiusmodi praeuendos*. Quòd nimirum qui parricidium non timent, periurium non timebunt. Apponis pòst, *Subrij exemplum è Tacito*. Quid tu? An Iuramentum hoc ideo putas editum, quasi non satis certa sit illi *beneuolentia subditorum*? Toto cœlo erras. Quanquam ne sic quidem mones rectè. Nam etsi sint ista, vt dicis, & sit *in amore multum*, in *Iuramento parum præsidijs*: tamen quod te ratio docebit, *Parum & multum*, plus sunt multo; &, hoc & illud simul, meliùs quàm illud solum, nec incommodum vllum, ad cautelam, vtrumque hîc coniunctim adhiberi. Nam, quod aduertisti, credo, populus ex hominibus est; homines sunt, & vt homines sunt, ita animum mutant: & benè velle illud tuum, affectio tenella est, citò de subiecto mobilis, multo *plus præsidijs* habitura, multo futura constantior, si nexu etiam *iuramenti* stringatur, & firmetur arctiùs. Antiquus hîc mos est iam vsque à *Iacobo Patriarchâ (teste vel Gilead, cumulo testimonij)* initam alijs ex causis beneuolentiam, iuramenti interuentu & fœdere sancienti.

Neque verò *beneuolentia*, vtcunque omni modo conciliari debet, præstabit tamen per se, vt tuti sint Reges, quando & frater in fratrem, & filius in patrem leguntur conspirasse, inter quos tamen fuit, & *corpi quædam*. id est, *beneuolentia*, quam natura quoque ipsa conciliârat. Neque verò quos tu nōminas, quantumuis magni conciliatores *beneuolentiæ*, vsquequaque tuti erant omnes, vel *immunes à conspiratoribus*. *Augustum* si immunem dicas, rudis es certè in historiâ:

vide capitulum *Suetonij* 19. mutabis mentem; decies ibi periclitatum scribit, lineis vix decem. Ad *Vespasianum* verò cum veneris, vide capitulum ibi 25. narrabit tibi, *assiduus* in eum *coniurationes* extitisse. Habuit & *Titus Cecinam*: & *Antoninus Cassium*, *Titianum*, & *Priscianum*. *Constantinum* quis nescit, veneno perijisse? Tute ipse non dices tutos fuisse hos, cum historiam melius inspexeris. Néque etiam iidem illi, *iuramenti religionem* inanem rem esse ratii sunt, quin & ipsi, ubi res se dedit, vfi sunt & eo, nec leue sibi in eo *presidium* arbitrati sunt; Vt in hoc audiendus non sis, *nouus Regum monitor*; nec, quod in *sacramenti fide* adminiculum, negligendum: quin obedientia Principum, & hoc, & quocumque alio potest, statumine fulcienda.

Et tamen, vt quod res est loquar, si causam scire vis, si veram, cur in Comitijis illis de iuramento illo tractatum sit; non eò factum, quo sibi suorum corda, magis etiam vel arctius astringeret (nam quibus maximè fidit, ij iniurati) sed quo illos nòsse detur, quorum in cordibus erga Regem nil tale meritum, vomica pessima perfidiæ delitesceret. Effosis enim paulò antè cadis illis pyrio puluere oppletis, qui defossi inibi erant, ad ruinam, non Regis modò, sed floris totius Regni; visum est, idque ratione summâ visum, tum Regi, tum qui illi aderant Primarijs Regni viris, quacumque demum possent ratione, eruere, ecqui præterea essent, nondum comprehensi, quorum in pectora, vestri homines, virus illud tam tetrum instillâssent. Inde autem extitit Iuramentum, quo sic illud (*tanquam Galaaditis Shibboleth suum*) tessera loco esset, quo *Ephratæi* vestri à veris subditis internosci possent. Eo magis hoc, quòd vnus & alter ex illis qui comprehensi, cum propter facinus illud tam atrox ad supplicium ducerentur, & iam iamque morte mulctandi essent; visi sunt ne tum quidem ad furcas pœnitere, nec veniam petere sceleris tam nefandi. Non certè: nisi lege hâc, si Papæ & Ecclesiæ suæ visum, illorum hoc factum malè factum, decernere & declarare. Adeò illi de scelere illo tam horrendo pendebant animi, benè, an malè factum esset, & tanquam in re dubiâ, Papæ sententiam expectabant. Etiam (quod mireris) mirati, vestrorum hîc hominum tarditatem, quòd illorum nemo Apologiam festinârit

nârit facti huius tam Catholici scilicet, tam apud Catholicos magni & memorabilis.

Vbi iam de *praesidio* dixisti quod in *beneuolentiâ* est; vis & de beneuolentiâ captandâ monere etiam. Nihilo tamen hîc fœlicior; Nec magis compendio fieri posse autumas, quàm si *sinat Rex vestros homines frui religione suâ à proavis cultâ, à Gregorio magno acceptâ*. Tum demum *securum esse* iubes: *continuò* (quasi in tuâ manu essent) iubes *pericula omnia* timoresque cessare: Et hanc tu viam ei statuis, si sibi consultum velit. Nec est tamen. Siuit enim omnes suos Catholicâ religione frui, non ita pridem in *Galliâ Henricus 3.* parum tamen tutus. Hic ipse qui rerum nunc potitur Rex, postquam etiam hoc idem siuit; at eum tamen non siuerunt: quin ei (quod Iesuitæ adhuc meminisse possunt) etsi dentem tantum excuserunt, at iugulum tamen petierunt. Sed tamen, qui consilium hoc Regi nostro datis, didicistis alijs alibi Regibus, aliud dare, huic quidem planè contrarium: Etiam datis. Vnde enim illæ in *Galliâ, in Belgio, clades tot, vnde nuper in Hungariâ, in Poloniâ turbæ, nisi quòd illis ibi Regibus persuasum vultis, tutos se esse non posse, nec suæ vel salutis, vel dignitati satis consulere, si sinant intra ditiones suas, nostros homines, religionis suæ sacra retinere?* Quod hîc vrgetis apud Nostrum, id, vbi rerum summa penès vos est, audire non sustinetis.

Postremò, consilij tui clausula, consilij experts; vt vix (credo) tui hîc stipem aliquam tibi numeraturi, sed neque gratiam de illo vllam habituri sunt. Sic enim dicis, idque non tam consultò: *si securus regnare velit Rex, si vitâ suâ & suorum consulere cupiat, sinat frui Catholicos religione suâ*. Quid si autem non *sinat*? actum ergo de securitate, de vitâ, & suorum & suâ. Perinde enim hoc, ac si saltem innuendo diceres: Ni sic *frui sinat*, non impunè hoc illi fore. Minari hoc quidem, non monere est; Tuque ipse, quantum in te est, occasionem non leuem subministras (nisi Rex clementior) qui ab illâ religione sunt, vt arctius habeantur. Ni *sinat* enim Rex, malefîcium meditari.

Quod tu autem hîc pro concessio ponis & confesso, *religionem à Patribus, auis, & proavis hîc cultam*; id verò secus se habere *Regis Maiestati* constat. Quam enim nostri homines religionem

*q. & ostendimus
de iug. & Raval.
cum h. e. ante h.
eminu. Grater.*

ligionem professi sunt, incunte illo hñc Regnum suum auspiciatissimum, eandem esse nec aliam, quam & *Patres* eorum professi erant, quæque illis à *Patribus* transmissa fuerat. Etiam permultos ex ijs, ad *anos* vsque & *proanos* feriem ducere; vt necesse iam hñbeas, quod de *anjs* & *proanis* dixisti, retractare. Quodsi vltra *anos* iam & *proanos*, ad multa sæcula retrospicias: at *maiores* & *illorum*, & *vestros* per multa sæcula constat Ethnicos fuisse, quorum tamen (scio) author non eris, vt vestigijs *vestri* insistant. Quam ergo de sequendis *maioribus* regulam figis, parum fida est, fallet sequentem. Nec enim apud Deum excusatio erit vlla, fecisse se quod à *maioribus* factum, nisi id ab illis factum quod faciendum fuit. Neque verò quod fecerunt illi, id & nos facere oportet: id oportet in cultu Dei, non quod illi fecerunt, sed quod ex voluntate Dei, verbo suo reuelatâ, facere debuerunt.

Hæc namque si primis illis Ecclesiæ temporibus *Regula* valuisset, de sequendâ *Maiorum* religione; starent adhuc idôla, effemus adhuc Pagani omnes, nec in Ecclesiam vnquam intrasset plenitudo *Gentium*. Etiam hodie iam, dicat hoc *Indus* quispiam Iesuitis ibi, (siqui ibi sunt) *sine fruar antiquâ religione, à patribus, anjs, proanis cultâ, per multa iam secula;* haud credo vocem hanc libenter audient. Si audiant, impugnabunt vt falsam & fallacem, & quâ, nulla magis saluti perniciosa. Valeat ergo *Regula* hæc vestra; quæ si obtineret, cui *parentes, anj, proani* Pagani; non vllus olim fieret; si obtineat, non vllus hodie fiat Christianus.

Nihil verò in eo nouum facis, quòd *nobis nouas sectariorum opiniones* obijcis. Antiquum obtines. Nobis verò *opinionones*? Imò narro tibi, si *noua* sunt, nostræ non sunt. Pro-uocamus ad antiquos, ad antiquitatem vsque vltimam. Quo *nouum* quidque magis, eo minùs gratum nobis; quò minùs *nouum*, eo magis; nec vlla auribus nostris gratior vox accidit, quàm illa seruatoris, *Ab initio fuis sic*. Neque verò hæresin alia magis ratione definimus, quàm si *veterum* trium Symbolorum, vel si *veterum* quatuor Generalium Conciliorum vlli contraheniat. Annon hoc est, odisse *opinionones nouas*? Nec innouamus quicquam; renouamus fortè, quæ apud veteres illos fuerunt, & apud vos iam in *novitates* abierunt.

At

*Moribus
regis
fuerit
inobis.*

At vos quis ferat de nouitate verba facere, qui nouas indies sectas, nouas glossas, noua opinionum commenta procuditis? Audi fodes, si tibi ad nouas opiniones aures pruriant, nouitates Domini tui iam noui facti calentes adhuc, postquam veteres de ijs errores suos nuperrimè, vix ante annum, recognouit. ^a Paulus de iure Casari subiectus non fuit, nec ad eum appellauit tanquam superiorem suum. ^b Canones [Adrianus] & [In Synodo] reprobati sunt. ^c Infideles, hoc ipso quod infideles, etiam innoxij, priuari possunt dominio suo. ^d Pontifex olim Imperatori de iure subiectus non erat. ^e Cum dixit Christus Petro, Pasce, id voluit, Regio more impetra. ^f Pontifices nunquam eligi soliti ab Imperatoribus. ^g Principes à Deo immediatè electi, opus habebant consensu populi. ^h Christum in Eucharistiâ sub specie panis delitescere. Nec conuersionem ibi productiuam esse, sed adductiuam. Quare nouatis & vos vobis noualia, atque is quæstus vobis multò vberimtis. Quod si quid antiquum retinetis, id ita interpolatum est, apud vos, vt nemo veterum rediuiuus agnoscat: vt qui Ecclesiam Romanam veterem in vestrà hodiè Romanâ quærat, is operam luserit.

Nec etiam Gregorium nobis exprobrare puduit, quasi nos illum, quâ par est reuerentiâ, non prosequamur; quasi quæ in scriptis eius ex veterum Conciliorum & Patrum, qui ante illum sensu & sententiâ, sunt, ea nos libenter non amplectamur. Etiam & multa, quæ apud illum neruôsè contrà nomen uniuersalis: multa quæ apud illum officiosè dicta de Casare, vobis obijcimus. Gregorius certè magnus, in hijs quidem, apud vos parvus est, & parui: plus ad rem vestram septimus quàm primus Gregorius. Neque tamen verum est quod venditas, fidem nostram Britannia à Gregorio acceptam. Habuit enim hæc insula, Archiepiscopum, septem Episcopos habuit, veteris fidei cultores, & prædicatores, eo ipso tempore, quo illi, monachos suos huc immittere libuit; eosque noui illi aduenæ opprimendos omnino curarunt, non quod perperam quid vel crederent vel docerent, sed quod sese illis per omnia nollent submittere: Roma enim subijci, inde pendere, hæc vestra religionis summa est. Nec in eo Regi audiendus, quod consilium das de religionè liberè habendâ: integrum hoc iam illi non est. Nam,

*bellum in
mortalitatem
recognitionem.*

a Recog. pag. 17

b Pag. 51.

c Pag. 44.

d Pag. 47.

e Pag. 21.

f Pag. 52.

g Pag. 58.

h Pag. 77.

i Pag. 81.

*Gregorius n.
pro nobis.*

(quod cum eâ, quâ decet, reuerentiâ dictum volo) non semel periurus sis, quin bis, si te audiat. Quâ enim (si qua est fidei bis data conscientia) vel conscientia, vel fide ferret in Regnis suis ritus vestros, vel vsum eorum publicum, qui susceptâ primum Scotiæ; susceptâ dein Angliæ, coronâ Regiâ, utrobique solenni ritu, Deo iusiurandum præstitit, de conservandâ in statu suo, illâ colendi Dei formulâ, nec aliâ quàm quæ in Regnis suis tum publicè recepta, & utriusque gentis legibus stabilita esset: Quarum etiam se tum *legum* quoque, non minùs quàm *religionis*, sanctissimè in se suscepit defensorem fore? Eò autem consilium hoc tuum tendit, ut novator sit, ut periurus, ut uterque sit: esset enim uterque, si veròque hoc tam graui crimine, vel coronæ suæ, vel etiam vitæ, securitatem redimeret. Hoc verò quàm à ratione prorsus alienum, tu, Lector, iudica, Regi nostro præsertim, cui nulla hîc apud nos *periurij dispensatio* speranda; cui nulla de Pontifice opinio quòd tam sit *omnipotens*, ut suscepti cum bis iuramenti *Religione possit exolvere*.

Cùm verò videres *fruitionem illam*, pro quâ interpellas, vestros homines illo suo tam tetra facinore parum *ex congruo* meruisse, descendis ad facinus ipsum; idque (ais) *non excusare* te (nam ut *accusare* te diceret, grauior tibi vox fortasse videbatur) sed *non excusare* te ais, & *excusum* tamen eodem spiritu: nam subnectis illud tuum, sed: *Sed occasionem desperationis datam, nemo inficiari potest*. Hoc, quo animo à te dictum, si non excusandi? Sed quid tum si occasio data? Nosti quid Dominus tuus, *Occasio neque physice neque moraliter quisquam operatur*: Etiam *peccandi*, Deus apud illum *occasionem dat*, neque tamen ex eo excusandi *peccantes*. Nihil ergo hoc ad *excusationem*, si nemo *occasionem datam inficiari possit*. Sed nec hoc verum, *nemo potest inficiari*. Omnes enim possunt, tuque ipse, te cognitâ fæxo ut *inficiari*, & possis, & necesse habeas. Quæ enim tandem illa *desperandi occasio* sperasse (ais) *respirationem aliquam, sub novo Principe; post, sua hac spe excidisse*. Quæro primum, si quis sine ratione, inanem spem, atque stultam animo concipiat, possit verò *spei exitus* non respondeat, an huic *datam* putes *occasionem desperandi*? nam *desperare* id quidem est, ubi vera *spei præfata*, non si quis

a De amiss.
grat. lib. a. c. 13.

quis falsam *fontem*, eaque non succedat. Falsam autem *fontem* tum vestri: tum, promissa nescio quæ commenti sunt, quæ nulla tamen fuerunt: & quod factum nunquam est, id fuisse tamen factum, in vulgus spargebant: in eoque sibi iniuriam factam, quod non avaris votis suis per omnia satisfaceret, quod non *frui* daretur, quicquid illis *sperare* in animum venisset.

Quæro deinde, unde illis *sperandi* occasio? à Regis *clementia*. Vbi, si *spem* dicis religionis libera, responsum iam habes; Educatione ipsa primùm in religione nostrâ, post constanti semper eius professione, gemino deinde iuramento eius, sublata vobis *spem* omnem, fieri posse, ut in religione mutaret. Neque verò eâ *clementiâ* fuit apud Scotos suos, ut Catholicis vestris religionem suam liberam retinere, permiserit, (quod apud te *respirare* est) & tamen *respirare* eis permisit. At hic maior *speranda* fuit, Quia vestri scilicet, illum magnâ alacritate susceperunt. Nescio quàm magnâ alacritate: sed susceperunt certè: Verùm post Breuia duo Clementis igni tradita, quibus cautum erat, ut acriter *resisterent* potius quàm alacriter *reciperent*: Ex postquàm non aliqua iam superesset *spes* de personâ aliâ, quæ vobis magis in votis. Cum enim certatim ab omnibus *suscipsum* videretis, & aut hunc iam, aut nullum præter hunc vobis *suscipiendum*: tum demum, quod necessariò faciendum fuit, fecistis; & quem omnino *suscipi* oportuit, cum an alacriter nescio, *clementer* certè *suscipistis*. Si *spem* dicis *clementiâ*, in legum severitate temperandâ magis atque leniendâ: quantum quidem Principi fas, qui cum laude *clementiâ*, *iustitiâ* quoque laudem retinere vellet, satis in eo superque vestræ omnium *spes* satisfactum est. Apologia te hoc, abundè docere potuit.

Obiter hæc. Exoluo iam quod pollicitus sum; Non esse datam *desperandi* occasionem ullam. Tu fortè, eo quod erupit deum proditio hæc Novemb. 1605. vel eo tempore, vel non ita multò antè, intam existimas. Audi ergo rem veram, & quam nec ipsi negabant. *Primo* Regis anno, inita est proditio pulueraria, tractatus de eâ habitus, idque tum scilicet, cum neque *Edicta* villa crudelia renouata, nec *Ducenti Florent* exacti, nec (quod tu odio nomine vocas) quisquam *opibus* spoliatus. Nam, quod tu fortè nescis, anno

Sistit à p. h. a.
25 77 24:

primo Regis Floreni illi tui (de quibus tam frequens tibi mentio) à nemine exacti, addo etiam nec secundo, ante quintum mensem. Nemo autem vitæ discrimen, nemo fortunarum omnium iacturam adiit. Quare inficiamur omnino (quod tu posse putabas neminem) tum cum designabant ista primum, vllam esse desperandi occasionem datam. Noli ergo dehinc excusare, noli extenuare hoc tam immane facinus. Præcesserat quidem puluerariam proditio alia, ipso Regni initio, necdum coronato Rege, quæ mense Iunio erupit, procurantibus rem totam duobus sacerdotibus vestris, Watsono & Clerico, quod quidem hominum non erat, Regem sic (vt dicis) alacriter suscipientium. Poterat hic iam Rex, commouior esse, & leges renouare, & Florenos mensuros exigere: non est factum; prodicione illâ vestrorum hominum non obstante, nec Ducenti illi floreni, nec vel eorum assis vllus, multa nomine à vestrorum quoquam exactus, quod sacris interesse recusaret.

Mentio mihi facta modò de Watsono, qui ante coronam impostam capiti Regis, capiti eius perniciem machinatus est. Ille ipse, cum de illo habita quaestio, vtrò factus est, conatus sciri illam conspiracyonem suam, Iesuitas etiam pertrahere; nec obtinuisse quicquam; tantum ab illis hoc responsum accepisse: Pergeret in suo illo instituto, rem suam ageret strenuè: se quidem illi iam cooperari non posse, aut operam suam impendere: Suam enim sibi technam esse alteram, ac peculiarem, satis operosam, cui intenti sint toti; eam conaturos se, suo quoque tempore effectam dare: Interim nolle misceri illius, & suam, ne alter alteri impedimento sint. Watsoni dictum hoc, rei exitus comprobauit. Credo ergo, & oculis tuis nonnihil pulueris iniectum; nam nihil hic verè affirmas. Non enim, quod tu ais, viderunt Edicta confirmari, non multam vllam nouam imponi, non quicquam floreni suis ducentis (in quibus tam multus es) spoliari, nec vel leuissimâ iniuriâ, læsa illis patientia est, cum in hoc nefas ruerent.

Vis paucis tibi expediam, quo pacto habuit res tota ex serie temporum: paucis accipe. Auspicatus est hic Regnum in nos suum Serenissimus Rex. I a c o b u s, exequote Martio 1603. (quod velit iubeat Deus Opt. Max, esse diuturnum)

Ille

Ille verò, *primo quoque tempore* post aduentum huc ad nos suum, *serio vetuit*, ne quicquam, vel quod iam *fisco debitum* esset, vel quod post deberetur, de ducentis illis *florenis* multa nomine *exigi posset à quoquam*, ex eo quod factis non interesset. En, temperata ab eo *Lex*, & exarmata pœnitius; nonne aliquantulum tum *respirare* poterant? Quam verò illi de hoc facto gratiam retulerunt, ut nouam inuitare possent? Mensis vix tertius agebatur, cum detecta *proditio prima*, cui facem præstiterunt duo de vestris Sacerdotibus, ante mihi nominati, *Wassonus & Clericus*. Ineunte hoc *Iunio* contigit 1603. Alius iam Rex, cui non tam constans *clementia*, fieri alienior hoc facto, mentem mutaret. Non est factum, nulla spolia; multa nulla de nouo dicta: *ducenti illi floreni*, à nemine *persoluti*; liberè etiam tum *respirare* licuit. Nec dum igitur *desperandi occasio*. Sic tamen constante sibi Regis *clementia*, nec vno hoc, sed multis præterea in eos beneficijs testatâ, redeunte *Antonio*, rebus eodem quo erant *statu* etiamnum permanentibus, nihil imputatis, nec vllâ de *florenis* mentione factâ, *Martio* illo, ouum exclusum est, tela ordita, inmanissimâ illius *pulueraria proditiōis*. Perstitit tamen etiam Rex in lenitate suâ, nec ad *Iulium* sequentem, *ann. 1604*, vlla proflus pecuniaria, de *florenis*, legis facta executio. Post annum demum integrum & quadrimestre; cum iam immodestè se gererent, impunitate nimia deteriores facti, coëptum est *exigi ab eis*, quod lege debitum, & *fisco* applicari. Nouembri autem *subsequente* 1604, cum donnulli de vestris Regem supplices adijissent, questi, quod præter mentem eius, *solutione* grauantur cuiusdam *summa*, quæ debita quidem Regina, & nouissimè debita, *fisco* tamen, sub iniunctione Regni Regis persoluta fuisset, priusquam de mente Regis constaret: exaudijt Rex *clemens*, & *solutiones* illas in *ascum* factas, *refundi* iussit, & (quod ex *titarij tabulis* constat) à quibus collectæ fuerant, iisdem ad *assem* sunt redditæ; atq; ut *summam* ipsam scias quam hac ratione ab auspicio huius Regno ad *tricesimum Iulij* 1604, condonauit illis *inipificētissimis* Rex, super ea quidem ad 52000. *florenorum*. Nulla dum sciri ipse vides) ex *florenis* illis, *ocasio desperanda* data, imò ipse tamdiu

potius. Et illo post tamen, qui tum instabat, *Decembri*, cum hæc agerentur, tam in illorum rem & *speciem* bonam, illi tum totum erant in *motu suffodiendo*, & de quo præcedere *Martio* tractatum inter eos, id ipsum per totos decem menses strenue tum peragebant. Non, eodem *desperatione* acti (quid enim tum *desperarent* tam *elementer* exaudire?) sed alia re, quam dicere nolo.

Biennium autem penè, hoc monstro grauidi, *Novembri* demum 1605. parturiebant illud. Sed etsi articulatam tum plenè tamen (ita miseratus nostri Deus voluit) abortiuam; ut *cum iam filij venissent ad partum, vires non essent parienti*. Habes breui rem; ut gesta est; habes & tempus. Miraberis, scio, *fucum* tibi sic factum de occasione, quam ipse iam vides nullam fuisse. Nullam certè publicam: si *prinatum* dicas, *occasio* inde illis *desperandi* qui esse potuit, quorum de primarijs qui fuit, fuit ex Cohorte Prætoriâ (loco apud nos inprimis illustri) quique *Regi* etiam, tum, cum nondum hoc regnum adeptus esset, *munificentiam* nunquam sibi clausam senserat? *Incendarius* verò ipse, militabat tum in *Belgio*, stipendijs Archiducis, nec illi vel domus apud nos, vel res. Ille verò, *falsus* est vtrò, nec vindictâ irritatum se, nec actum *desperatione*, inde de castris huc in *Angliam* appulisse: quin *zelo solo*, nec vllâ præterea re, *adductum* Romanæ hic religionis instaurandæ. Eo autem magis *adductum*, quod propositum hoc suum, nonnulli de transmarinis viri docti, ei persuasissent, non licitum modò, sed & *pium* esse, & (ut vos loqui soletis) *meritorium*. Hæc ille. Alij etiam liberè confessi sunt & ipsi, à notis quibusdam suis & amicis, illectos se in sceleris societatem, nullâ vel *invidia* cuiusquam vel *iniuriâ* prouocatos, ut nec exasperatio aliqua *publica*, nec *prinatum* odium præcesserit, quæ ansam præbirent ista machinandi: tantum in transuersum acti sunt, & accenti *zelo* quodam *præpotero*; cui arida subiiciebant, nescio qui de vobis, quorum de doctrinâ *opinio* illis aliqua. Et, iam in proscenio erat Tragedia, tam sanguinolenta, tam feralis, ut Deus agi illam noluerit; *scenam* sustulerit, *theatrum* aliud eodem loco etigi, in quo eosdem *histriones*, *fabulam* aliam sibi funestam agere, magnus ille *Choragus* mandauerit; nec illam sanè spectatu iucundam, nisi quòd, per illam, alia longè ma-

gis Tragica, à Rege, regnòque vniuerso, interuersa atque auersa est.

Nam, quod etiam quasi *partem occasionis* commemoras, *Confirmata Regina Elizab. Edicta*. Id verò ita factum oportuit, nec secus omninò tum habere se res potuit. Pars enim *Regj Iuramenti* sunt, tum, cum publicis ceremonijs inauguratus est, de *patriâ religione*, de *legibus* (quo erant tum statuta) *conseruandis*, tum à populo suo obseruari faciendis. Verùm nec *de nouo*, acrior vlla *lex*, nec *gravior vlla multa* prius decreta est, quàm trium Ordinum, suâ hac (utinam non tam sæpe mihi nominandâ, sed quoties nominandâ, toties detestandâ semper) *proditione*, languenti iam seueritati calcar, & quasi sopito iam igni oleum addidissent. Vides ergò non minui flagitium hoc, augeri potius, cum citra *vllam occasionem* vel leuissimam, inita tamen est ratio tam barbaræ *proditionis*, vt tu iam, qui, quòd actos putares in *desperationem*, ideo fortasse *deplorasti*, possis iam oculos abstergere, & minùs *plorare* posthæc, & dolorem tuum in odium potius, lacrymas in diras commutare. Nec enim, *desperatio illa* misera fuit, vt miseranda; sed *presumptio dira* potius, vt *diris* proin omnibus fuerit *denouenda*.

Actum dein agis. Vbi dicis tu quidem, *non egere te argumentis*, & tamen *eges*, & eum aliud tibi argumentum, nulum suppetat (miser homo) cogit te durum te tum necessitas, vt recurras ad ea quæ de *titulo Edicti* paulò prius dixeras. Nihil habuit hic *egeſſas* tua, præter *titulum* illum: Ille autem quantum valeat, sat iam *liquet* lectori; vt verò magis adhuc *liqueas*, visum est subijcere hîc Edicti scilicet legis ipsius *proœmium*; quo ferè apud nos, & *legis* ratio, & *litoris* intentio contineri solent. Ex hoc tibi (lector) perspicuum erit, quàm vtriusque mentem, & *legis* & *litoris*, sciens, prudens *Tortus* detorqueat. Sic autem habet.

Cum iam *experientiâ quotidianâ* compertum sit, multos *Regia Maiestatis* subditos, ex animo *Pontificie religioni* adherentes; partim eâ quam inde hauriunt contagione, partim *ſcelerato & Satânico consilio* (quod illis à *Iesuitis* suggeri solet, & à *ſeminariis* alumnis, alijsq; id genus hominibus, qui omnes *Ecclesiæ, Regib; hinc pernicioſi* semper sunt habiti) usque ad o
peruerit.

perueriti indices, quod ad officium attinet, & fidelitatem suam Regie Maiestati & Coronæ suæ debitam, ut promptos se præbent, quæ conspirationem ullam, seu machinationem proditoriam aggrediantur, seu exequantur: Id quod manifestò liquet ex illo plusquam barbaro & planè horrendo facinore, quo nuper conati sunt, Regem, Reginam, Principem, Senatum, atq. Populum, cum in domo Parliamenti convenissent, pulveris pyrii unicâ dispoſitione, simul omnes ad interuentionem dare, quod eorum facinus certam toti Reipub. ruinam attulisset: Cumq. compertum sit, scelus hoc susceptum esse; Iesuitis, & qui de seminarijs sunt, eorūque Discipulis in eum finem institutis, rem totam procurantibus, quò scilicet inde religio eorum reuocari posset: (Quod eorum consiliū, solâ Dei omnipotentis benignitate detectum atque oppressum est.) Cumque nonnulli, qui sic animo affecti sunt, quo tamen melius possint virus internum tegere, & quò tutius opportunitatis articulos consecrari, ut simile illi alterum scelus, si res ferat, exequantur, templa nobiscum adeant, & cætibz nostris intersint, quò sic multam euadentes lege impositam, magis adhuc lateant: AD HOS Igitur Tales detegendos, & eorum animos in Maiestatem Regiam, inq. ipsam Rempublicam pessimè affectos, quò sic detectis, nefarios eorum conatus præuenire detur: **LEGE SANCITVM ESTO, &c.**

Hoc totius Legis præcæmium est. At verò paragrapho decimum vndecimo, vbi pars ipsa Edicti orditur quæ est de Iuramento hoc, audi & eo loco si placet iteratam Legislatoris intentionem. Verba ibi sunt.

Quò verò melius constet, magisq. exploratum sit, quomodo subditi Maiestatis suæ animis affecti sint in officio fidelitatis suæ, & debita obedientia, **LEGE ETIAM SANCITVM ESTO.** Aduertis hîc, scio, Lector, legis *Occasionem*, *Cautionem*, *Æquitatem*, *Intentionem*. *Occasionem*. Odiosum enim illud, & post hominum memoriam atrocissimum scelus pulueris nitrati, *occasionem* legi dedit, eo ipso die deprehensum, quo inchoata Ordinum Sessio. Lex absque eo certè futura tum nulla. *Cautionem*. Quò ne quid tale in posterum tentari posset, rationem iniri, de ijs per quos simile quid tentari posset, maturè detegendu. *Æquitatem*. Etsi enim erant omnes Papistæ, qui in scelere illo; alios tamen qui sic essent ad religionem, non ad
tam

tam immane nefas pariter affectos statuebant. Quosdam modò, quos Iesuita usque adò peruerterant, ut si res fecerit, ad simile scelus perpetrandum, non inuiti accederent, quisque etiam sacris nostris non detrectarent interesse, quò malam mentem regere, & tale quid sine suspitione machinari possent, quale illud de puluere. *Intentionem*. Verba ipsa sunt legis, *Ad hos igitur tales deregendos*. Quid? an hostiles deregendos agrè fecit Pontifex, & reprimendos? An testos vellet & protectos? Alioqui quid hic culpat? Annon *Occasio* legem expressit? Annon *Cautio* plusquam necessaria? Annon distincta ibi satis *fidei* officij, à *fide* religionis? Annon ex hijs verbis, *Ad hos igitur tales deregendos*, *Intentione* manifesta? Quis hæc, nisi *sinister* interpretes sit, ad *Catholicam fidem* detorqueat? Quis *fidei* rem dicat hic agi? Imò *fidem* ne negent, negent perfidiam: *fidem* religionis profiteantur, dum *fidem* officij simul; & legi satisfactum est, quæ nulla est ad *fideles*, tota ad *perfidios* deregendos. Tutamen rectè dicta de titulo, quòd *fraudes* detegat: vestras enim profectò detegit.

Etiã de nomine *Iuramenti fidelitatis* nugatur, quòd sic in lege ne nominetur quidem. Quid tum, si aliud illi in Edicto nomen? An illud apud vos nouum, rem vnã varijs nominibus notare, dum ne contrarijs; & diuersis, dum ne aduersa sint, & inter se pugnent? Atqui nec nomen illud, nec aliud, nec vllum ibi omnino nomen inditum. Haud aliter ibi designatur, quàm ita, *Iuramentum hic subiiciendum*. Author verò Apologiæ sic nominauit, *Iuramentum fidelitatis*: primùm, quia ex substantiâ, sine, scopo, ita nominari debet: dein, quia communi loquendi more, tam à vestris quàm nostris hominibus, ita nominari solet, meritòque *fidelitatis Iuramentum* ex eo dicitur, quòd in eo verba hæc posita, quæ ibi verba operatiua sunt, *fidelitatem* tamen & veram obedientiam Regi Maiestati, & successoribus eius præstabo. Audis hic iam, non colorem fidelitatis, (ut tu sinistra) sed *fidelitatem* ipsam: habes *fidelitatem*, in terminis quòd aiunt terminantibus. Quid queris amplius? Proinde *fidelitas*, non (ut tu dicis) color vllus, sed substantia est ipsa *Iuramenti*.

At etiã, post reperi quod pueri in fabâ, mentionem in Edicto de iuramento, contra potestatem Pontificis in Principes

Christianos, quæ quidem ibi nulla est. Tu qui iuramentum initio ita intelligebas, ut præter te nemo, etiam quàm nihil intelligat, sefellat te translatio sua. Nihil ibi de potestate Papa in Principes Christianos. Prope finem dicis esse; prope certè, fortè etiam, paulo post finem est. Hoc ubi reperit quod nufquam est: copiam tum nobis facit eligendi de duobus, vtrum malimus appellari, an Iuramentum de Primatu Regis in spiritualibus, an Iuramentum contra potestatem Pontificis in Christianos Principes. Nugatur homo ineptus, vtrumque reijcimus. Prius. Iuramentum enim de Primatu in spiritualibus appellari non potest, nisi, non dico falso, sed, nisi absurdè loqui volumus. Nam nulla ibi, vel de primatu, vel de spiritualibus, syllaba, nulla prorsus. Posterius. Quia ab illo fictum, nec tale quid in Edicto. Illud tamen, si contra potestatem vult temporalem, accipimus libenter; sed eam tum ad fidem Catholicam haud vagram, nec tortam quidem pertraxerit: sed spiritualem, (ad quam post trahit) reijcimus. Spiritus ibi nulla, vel Regi ascribitur, vel Pontifici tollitur; Etiam nec temporalis tollitur, quam scilicet nunquam habuit, ut tolli possit, non magis quàm cornua. Neque verò quoad spiritualia, alium nos Regi Primatum tribuimus, neque quoad temporalia, alium Pontifici detrahimus, quàm debemus. Prior ille Regibus omni iure; posterior hic Pontifici, nullo iure debetur.

Quod enim parum interesse putas, Iuramentum de primatu Regis in spiritualibus, an Iuramentum de potestate Pontificis in Principes habeatur, vtrumque enim fidei Christianæ repugnare: parum & ego interesse puto, sed eius hominis, cuius quid dicat parum interest; alioqui interest non parum. Nam inter spiritualem Primatum, & temporalem potestatem, non parum interest: & ut priori illi fides vestra parum faueat; tamen posterior hæc nihil ad fidem. Proin illa quæ sequuntur: Prius illud Henrici octavi iuramentum, negare Primatum Pontifici spiritua-lem: Verè id quidem. Posterius hoc, tribuere eundem Regi primatum, temere à te dictum. Nec enim verum est, nec veri vel umbram habet. Nihil in eo tribuitur Regi præter Dominium suum, articulo primo: reliqui omnes articuli negatiui sunt, nec tribuunt quicquam Regi, imò nec Regis sunt, sed subditorum. Non est autem de Papa spiritualis potestas,

vlla nobis hic quaestio; ne mentio quidem: *Pontifex tam, non concedimus*. Ideo autem *pontifex*, quia non negatur in Iuramento: Ideo autem non negatur in Iuramento; quia fit, ne fit in Pontifice *potestas* illa, nihil ad rem nostram, nihil ad *fidelitatem subditorum*.

Neque quicquam ad rem, quod de *CHRISTO* addis, *non Regem aliquem, sed Apostolum Gregis sui Pastorem designante*. Certè, ut nec *Regem* sub Lege, quia nondum ibi *Rex* vllus; at ubi iam *Rex*, tum nec ei *Pastoris* nomen negatum: ita sub Evangelio, cum non essent *Reges* adhuc, qui cum nulli erant, *Pastores* esse non poterant. At ubi *Reges CHRISTO* nomen dederant, tum demum, non minus *Pastores* his, quam olim *Reges Israel*. Quodsi autem ab initio statim nomen *CHRISTO* dedissent, nulla ratio, quo minus ut olim *Iosua* a Num. 17. 17. Gregis Israelitici designatus est *Pastor*; itidem & his Gregis Christiani *Pastores*, qualis *Iosua*, qualis *David*, designari potuissent. b 1. Sam. 5. 2. p. al. 78. 72. Sed & ante iam huic responsum est. Nec enim succedere *Petro* Pontificem, Scrip- tura vlla consignatum est: sed neque *Petro* vni (quantam vos vultis) authoritas à *CHRISTO* delegata est. Et vicinque *Pastoralis* delegata est quam amplissima: tamen *potestas*, quæ *Reges* simul de folio, simul de vitâ deiecit, nihil ad *Pastoralem*. *Lanitorum* illa potestas, non *Pastorum* est. Bonus senex *Baronius* hoc vidit: surgere iuber in causâ *Venetâ* *Petrum*, & non *pascere* quin *occidere* eum, gladio scilicet, non *pado* rem gerere.

Tu verò qui semel ante falsus, cum *Iuramenti* nomen inesse *Edicto* diceres, quod ibi nullum; bis iam falleris, quod *Iuramentum* idem detrectari hic dicis, cum *vis a discrimine*. Ibi te translatio fecerit, hic relatio. Fortunatarum quidem iactura est, *vis a discrimen* haud vllum, neque *causa mortis temporalis*. De *sempererna* morte pacificentur ut possunt cum Pontifice; de *temporalis* nullum a lege periculum. Nec quod de *Iuramento* dicis, ad *decipiendum* composito, verum est. Qui potest? Ad *decipiendum* non potuit, quod contra fraudes vestras compositum est, ut ne eis *deciperemur*. Nisi in eo forte vos *decipis*, quod *deceptioni* vestræ locum non relinquit; & tu ideo *fraudem* vobis factam dicis, quod per illud, vestra *fraus* omnis exclusâ sit. Neque *dexter*, sed *sinister* interpret *Pontifex*,

qui quod pro *salute Regis* factum est, & regni; id contra *titulos suos* fieri interpretatus est: potius autem quam de *titulis suis*, *titulus* ullus deperiret, nihil pensi habuit, Catholicos suos cōijcere in difficultates non necessarias. Certe enim, si *Brenia* illa illius *breviora*, si *brevissima*, imò si *nulla* penitus fuissent, vestri hic (quorum sic vicem dolet) omnino non laborarent. Sed interea tamen *dextra* datum, *dextra* positum, quicquid in iuramento positum: Quod *dextra* datum est, vos *sinistra* accepistis, & de *Malchi* prolapia estis, cui præcisa auris *dextra*, nec ulla vobis auris reliqua nisi *sinistra*, quâ auditis omnia, omnium quæ a nobis dicuntur *sinistri* auditores, & interpretes.

Dixit Apologia, Peccasse Pontificem, in bonos mores peccasse, Quid ni diceret? Peccare posse Pontificem etiam vos dicitis, (cui errare non posse) & quidni in mores? Pontifex enim, etsi apud vos *legum* Dominus, *morum* tamen Dominus non est. Quod dixit, id ita concludit, *dilemma*. *Factum Regis, vel alienum* eras ab illius foro, & cur *saltem* inmisisti; vel non alienum, & cur Regem non monuit, sed *citra* monitionem damnauit? Damnaſſe negas, vel iudicaſſe Pontificem de Rege; ne quid tamen illi de *potestate* percat, ais potuisse. Atque hic primo aperis nobis forum; & tribunal ponis Pontifici ac præfatis de *iudice* competentis; Eſſe, Pontificem omnium *Christianorum* iudicem, ac per hoc etiam Regum, ut *Christiani* sunt. Bene habet, quod tantum ut *Christiani*, non etiam ut *Reges* sunt. Illi verò, non ut *Christiani*, fidelitatem exigunt a suis, aut iuramentum postulant, sed ut *Reges*: possent hoc etiam non *Christiani*, quia *Reges* tantum. Ut *Reges* ergo, nihil ad forum eius pertinent. Quare claudendum tibi iam denuo Curia, & tollendum tribunal est: exceptionem enim habent, ut *videt*, de foro incompetenti.

De *persona* non succelsit: melius forte succedet de *re*. Saltem in quaſtione de iuramento *index* est, æquæ, ut *neg* fingi posuit *iudex* magis competent. Quippe *res sacra* iuramentum, *res spiritualis*, *res* quæ ad salutem animæ pertinet. Itane? Quæ modo dicebas solui *iuramenta*, nec secus quam *peccata*, ne tenerent quenquam; eâ iam, *res sacras*, *spirituales*, ad salutem pertinentes agnoscis? Proin *res ita sacra*, Pontifici tuo plus magis alliganda, non tam leuiter soluenda, ne si *res solus ita* *sacras*,

sacras, ita ad salutem animæ pertinentes, causa sit ijs ipse, quos ita soluit, mortis sempiternæ. Fuerit tamen Iudex (ut tu vis) de personâ; de re etiam; An hæc Iudicis partes, nec vocato in ius reo, nec dictâ causâ, nec defensione auditis eius quod fecit, profligare statim ad damnandum? Perperam id omnino à te dictum, non opus ut causam diceret, qui in ius vocatus non fuerat. Opus enim fuit, in ius illum vocari, ut causam diceret; nec sic, causâ non dictâ, personam damnari contra ius: in eoque Pontifex, si Iudex, Iudex fasce iniquissimus. Non potuit ipse sibi Tortus solutione hac suâ satisfacere; vidit iniquam rem esse penitus. Aliud ergo effugium querit, & negat iudicasse Pontificem; & quod plane ridiculum, non de personâ facientis, sed de facto iudicasse. Et quidem, si ignora prorsus persona facientis, aliquid diceret: ibi enim de facto solo ferri posset sententia, cum de faciente non possit. At hic qui potest, ubi notus satis author Iuramenti? ubi autem de personâ constar, quis vnquam audiuit, in iudicio abstrahi personam à causâ, in factum ferri sententiâ, personâ dimissa? Præterea, in ipso quidem Breui, prius de Rege mentio fit Authore Iuramenti, quàm de Iuramento ipso: Præfatur enim de atrocissimis eius persecutionibus, priusquam ad Iuramenti mentionem descendat. Quorsum autem ei de personâ mentio prima, si personam eius attingere noluit? Perinde verò illud erat, quasi si dixisset, Regem habetis Persecutorem atrocissimum (coniugata enim, persecutio & persecutor). Ille iam vobis, contra ius omne atque fas, edixit Iuramentum omnimodo illicitum; potius autem quàm hoc Iuramentum, tam iniustum, ab eo Persecutore tanto, suscipiatis, atrociora vobis tormenta adhuc subeunda, etiam mors ipsa oppetenda est.

Aptum ergo dilemma illud, sed inepta tua responsio; nec enim damnari potuit Iuramentum; Authore Iuramenti cognito, & non damnato. Vidit ipse incommode dictum hoc à se, & pœnituit. Quare non propriè dicit damnasse Regem. Non propriè damnasse? Damnasse igitur. Vera ergo accusatio, & peccasse Pontificem fatetur. Et eo ipso loco tamen, quo fatetur, quasi correptus vertigine, falso dicit Apologiam clamare, Regem in dictâ causâ condemnatum, quo Re-

gem, etsi non propriè, ac condemnatum tamen dixerat.

Vide autem commentum aliud non illepidum. Cum hoc, (quod dixi) à Pontifice, tanquam *iudice*, fieri minùs iuste cerneret, *forum* relinquit; & *eus in agrum* se recipit, ac Pontificem subito, de *iudice* transmutat in *Pastorem*; ut quod facere non potuit ut *iudex*, saltè faciat ut *Pastor*, qui à *pabulo* quod *noxium est* absterret *ovès*, *terram tamen*, nec *vocare in ius*, nec *iudicare*, nec *punire solet*, *pabulum illud proferentem*. Quis ferat primò, quoad peccatum & peccati poenam, cum *homine* reo *terram*, rem mutam, sine omni vel reatu, vel sensu, conferri? Et quis nescit tamen, quàm saepe *terra* hæc Pontifici pœnas dederit; quàm saepe *illi* malè tum dixerit, tum fecerit? Hoc tamen interest: quando hoc facere, quando punire vult Pontifex, *homines* tum erunt, quos æquum est luere; quando non libet facere, erunt *terra tum & agri*, quæ non est æquum vapulare. Ita & rei, nunc *agri* sunt, nunc *homines*: & Pontifex ipse, de *Pastore*, *iudex*, de *iudice* *pastor*, cum ei visum fuerit.

Sed & illud dicendum fuit; Si sic voluit personam *iudicis* exuere, cur non induit personam *viri boni & benevoli*? Cur non, quod *boni mores postulabant*, & *consuetudo Principum*, priùs ipso cum *Rege* egit, quàm cum Regis *subditis*, *Regis* dico *subditis*, non *suis*? Insolens id verbum, ut illos hîc dicat *subditos suos*. Cur illum non priùs monuit, quàm *hos* absteruit? Cur *populi*, *pastore populi præterito*, *populum* primò adijt?

Porro autem & hîc, mali responsi malè sibi conscius, rem tentat iterum, iterumque in eodem luto hæret. Sic enim ipse sibi objicit. *Qui iuramentum reprehendit, sanè reprehendit & illum qui illud iubet suscipi*. Quid verò respondet? *Negari non potest, quin aliquo modo reprehensio ad Regem pertineat*; id est nimirum, *negari non potest quin reprehendat*. Et tamen ecce alterum scotoma; qui hoc fassus verbis hîjs, verbis proximis putidam illam suam, & antè damnatam à seipso distinctionem, tanquam non propriam, *rei & personæ*, reponit hîc de nuo, sub terminis tantum alijs, *operis & hominis*; *operis*, quod reprehenditur: *hominis*, qui in iudicium non vocatur: *operis*, quod non placet: *hominis*, qui iuridicè non damnatur. Vbi si virgeas; Regem aliquo modo reprehensum (ut hîc iam dicit) negare non poterit.

poterit. Sic igitur, quod negare non potest, fateri non audet, & ubi sit, nescit, quah non curet, si interim illum Lector sensu capere putet, dum Pontifex modò culpâ carere possit.

Nec foelici magis successu, accusationem geminam declinat. Priorem, de Rege inter persecutores numero; non (inquit) absolutâ hoc fecit Pontifex: fecit ergo. Ita iam, quod tu initio ludens dixisti insolubile; per te quidem, sic est. Ter enim conatus es soluere: ter in eo insisti operam. Recognosce enim hic paululum nugamenta tua. Damnavit, sed non propriè: reprehendit aliquo modo: numeravit, sed non absolutè. Benè sit tribus hijsce particulis; aliquo modo, non propriè, non absolutè; absque hijs foret, nullus fuisset. Tria verò hæc, fridentur cuiquam anpiculo Sophistæ in Papiensi Scholâ, non dubium quin contemnet omnia statim argumenta, tutus sub hijs tanquam sub *Aiacis* clypeo. Nunquam vrgebis, quin statim dicturus sit, Concedo, sed non propriè, sed quodammodo, sed non absolutè. Ita quicquid attuleris, eludet. Maeste verò Dialecticâ (*Matthæ*) tria hæc in promptu habe; cum tribus hijs, nec te *Chrysippus* vicerit.

Repeto iam responsum tuum; Numeravit (ais) quam non absolutè; Non absolutè verò, quia in Regis arbitrio, velle necesse est à iuramento obtrudendo, & Rex pacificus haberi, an sauire velle in innocentes, & persecutor sanctorum martyrum nominari. Itane? reliquit hoc in Regis arbitrio? Scin' quomodo reliquerit? Audi ergo, &, si vlla tibi frons est, erubescere. Annon difertis verbis dicit in Breui; cum sustinuissemus antea, tribulationes & calamitates (nimirum sub Regina *Elizabethâ*) omnia hoc tempore (sub Rege scilicet) exacerbari magis? Annon gravissimis iam (sub Rege scilicet) pænis propositis compelli? Annon resplendere hijs temporibus (sub Rege scilicet) egregiam virtutem & fortitudinem in martyribus vestris? Quid verò? Annon apud te relata sunt, Martyr & Persecutor? Sine persecutore non sunt Martyres, nihilo magis sanè, quàm filij sine patre: tunc adeo ipse prius duo hæc coniunxisti, Persecutor martyrum. Dic nuncigitur, si vestri Martyres sunt, annon Rex persecutor? An hoc in arbitrio iam positum Regis, velit ne sic habeat, annon? Nonne, habeatur necesse est pro persecutore, si vestri illi pro martyribus habeantur? Numquid non ille est, qui

qui omnia hoc tempore exacerbati? Numquid non ille est, qui gravissimis pœnis propositis iam compellitur? Quis non miretur iam os illud, à quo, tam sine veritate, fide, fronte, affirmatur, in Regis arbitrio positum, an velis Persecutor nominari? Imò posuit rem totam Pontifex arbiter tuus, extra Regis arbitrium, Breui suo; tūque infelix, Breue illud præfigi hîc curasti, ut tanquam forex tuo indicio perires. Nihil ibi in dubio: asseruntur, asseritiuè ponuntur omnia, nec magis, in Regis arbitrio reliquis, velisne persecutor, quam tu iam in lectoris arbitrio reliquisti, debeatne Calumniator appellari.

De accusatione verò posteriore, quod prohibuit Iuramentum Pontifex, & prohibendo fecit ut subditi obedientiam Regi debitam non haberent; cum nimis in aperto res foret, fatetur prohibuisse, sed protestando tamen, non id facturum fuisse, neque Breuius Apostolicum opus futurum, si solius fidelitatis esset, si nihil requireret aliud, nisi ut subiecti essent in q̃s omnibus, quæ contra fidem Catholicam non essent, aut obedientiam Deo & Pontifici debitam. Fides enim Catholica non sufficit iam, & obedientia Deo debita; nisi Deo Pontifex accedat: nam sine Pontifice, non satis si Deo. Incurreret certè in reprehensionem Pontificis, soli Deo obedientia, & opus erit Breuius, ut populus de eâ (ne præstet) admonetur, si Deo tantum, & non Pontifici. Quod si autem Deo & Pontifici, tum demum plena est; alioqui, inuenta est minus habens.

Breuius autem Apostolicum? Quid hoc verbi est? Nam de sede Apostolicâ, quia fortè in eâ aliquando sedit qui Apostolus fuit, etiam eadem iam non sit, (ut de Theses naue) ferre possumus. At Breuia Apostolica quis ferat, quæ nullo sensu sano quidem Apostolica dici possunt? Non enim, ut sedes olim illi sessa dum viveret: ita hæc olim illi dictata, dum in terris esset, & in scrinio aliquo asseruata, eximenda cum opus esset, & (quasi Canonicæ Epistolæ) per orbem transmittenda. Breuius dic Papalibus, dic Pontificijs, si voles; Apostolicum non damus, nisi Apostolus sit vnus aliquis de duodecim qui scripsit, nisi Paulus. Apostolus iam sit supernumerarius. Quod si Paulus, quid ni & Paulus secundus, qui fuit tamen (si Genabrando xestro credimus) osor virtutis & Literarum? Nos Paulum vnum agnoscimus, sed sine numero ordinali, qui secundum

a Note Chron.
ad Paul. 1.

cundum non habuit, & de Saulo Paulus fuit, non de Camillo; cui Tertius amanuensis; non Petrus Strozza; qui se, Paulum Apostolum nominare ausus, vt Epistola eius merito Apostolica dicantur, non (quod facit vester) qui se Paulum Episcopum scribit, vt illius Breuia Episcopalia dici debeant, non Apostolica. Paulum nouimus: ab illo si Breue habetis vllum, erit sanè Apostolicum. Paulos verò secundos & quintos nescimus, nec Breuia illorum, nec Bullas magis Apostolicas censemus, quàm atramentum Apostolicum, quo scribuntur, vel plumbum Apostolicum, quo obsignantur.

Redeo vnde digressus sum. Nisi aliud quid, quàm fides & obedientia requisitum esset Iuramento, Pontifex haud vnquam reprehendisset. Fauere enim Pontifices certum est ijs omnibus, quæ contra fidem Catholicam, & obedientiam Deo & Pontifici debitam non sunt. Fuisse Clementem 8. & de obedientiâ Regi diligentissimè exhibendâ, non semel monuisse. Quàm fauerit Clemens Regi nostro, quàm clementer cauerit de præstandâ illi obedientiâ, qui cum Catholicis egit, ne eo loco esset, quo obedientia illi præstari posset; appello Breuia illa in cineres versa, sed quæ tamen adhuc in exemplis suis supersunt. Vidit inuitus Clemens, quod noluit videre, Breuia illa sua non succedere: Aliâ rem aggressus est viâ; Ad faciendum populo futurum, quem Regem esse noluit, Regi iam (veller nollet) facto, obsequi: omnes voluit, & huic rei Breuia alia transmisit. O bone fidei Pontificem! Breuia ad excludendum habet, Breuia habet ad obsequendum, & Apostolica vtrâque. Sed monuit Clemens de obedientiâ exhibendâ. Quali autem obedientiâ. Nemo hoc meliùs nobis dixerit a Domino tuo, qui alicubi sic interpretatus a Recog. pag. 16
obedientiam, quam Gregorius Mauritio exhibuit, nempe ex necessitate, ferreâ illâ necessitate, & non debitâ, sed coactâ. Proin, coactam, & non aliam fuisse obedientiam, quàm Tyrannis præstitit Ecclesia tota Primitiua. Ita scilicet Clemens vestros homines obsequi voluit. Quousque verò hoc? Quousque nimirum adæsent vires, Illius eijciendi, cuius admittendi, adiutum omnem interclusum voluit. Nec enim tam stolidi Pontifices sunt, vt consultum putent, nouo tumultu quotidie permiscere omnia, vnde ad Authores certa crux, vnde ad sectam totam perennis infamia redundare possit. Nolunt etiam Re-

ges ipsos, ita in se suspiciosos reddere & vigiles. Aliquando *Breuibus obsequio plenis* demulcendi sunt, vt remittant de diligentia, atque cò faciliùs opprimantur. Interim Pontificis mentem, vestri tenent, & *voluntatem* (vt loquuntur) *interpretatiuam*. Sic enim, cùm de toto consilio suo, tollendi de medio Regis, referri vellent ad *Clementem* & alij quidam de Coniuratis, in nouissimâ hæc pessimâque prodicione, Caput Coniuratorum *Catisbeius* respondisse fertur, *Quorsum hoc? nihil opus certè: Ego verò* (inquit) *de Pontificis mente nullus dubito; quin, qui admissum noluit, eiectum velit; nec sublatum è medio egre feret, quem exclusum initio cupiebat.* Et obtinuit, ne tum referrent: vsque adeo conscij hij homines, quid Pontifici in votis. Atque hæc fuit *Clementis* in Regem *clementia*.

Vt verò fauisse *Clementem* antè, ita non minùs nunc fauere hunc ipsum *Paulum quintum*, virtutum reliquarum in *Clemente*, atque inter reliquas *fauoris* huius successorem. De quo mirum inprimis, quòd *qui obedientiam Regi diligenter exhiberi non semel monuit*, is *obedientiam Regi diligenter exhiberi non semel vetuit*. De *priore illo*, tibi credimus: De *posteriore hoc*, duo ipsa *Breuia* loquuntur. Idemne, obsecro, *Paulus quintus*? Idemne, qui à *seditionibus* omnino cauere monuit; Et qui omnino cauere monet *ne iurent tamen se cauturos*? Aut numquid diuisus est *Paulus quintus*? Non: sed eodem spiritu aguntur vtérque, *Clemens* & ille. *Clementina* fuerunt *litera bina*: *Bina vnæ*, vt *Regem non agnoscerent*; *bina alteræ*, vt *Regi obsequerentur*. *Pauliana* iam *Breuia* nihilo meliora. Duo *Breuia*, vt velint *præstare*: Duo alia, ne velint *iurare obedientiam*. Annon hij *Satyri Satiram* merentur?

De *Paulo* verò *quinto*, operæ precium puto aduertere, quòd Regi exhiberi monet *obedientiam quæ a Regibus, secundum Scripturas Sanctas, debetur*. Vbi, si vera narrat *Matthæus*, bona spes est. Nouum enim hoc in Pontifice, vt *Scripturas Sanctas*, regulam figat *obedientiæ*. Nos verò *regulam hanc* agnoscimus, atque ad eandem, eam quoque non minùs quàm sibi Pontifex quærit, *obedientiam* expendi volumus. Denique omnia, quæ inter nos vltro, citroque controuersa sunt, *ad hoc examen* reuocari,

reuocari, *secundum Scripturas Sanctas*: secundum eas quæ debentur, dentur; quæ non debentur, ne nominentur quidem. Sed ò illas *Scripturas Sanctas*: vt semel eas videre contingat, secundum quas hæc *Regum depositiones, regnorum dispositiones, inuasiones, machinationes* sint licitæ: Valde vereor, vt contingat. Interim dabit mihi veniam *Matthæus*, si reuocem illi subinde in memoriam, Pontificium hoc de exhibendâ obedientiâ, non aliâ, quàm quæ secundum *Scripturas Sanctas* debetur. Iam verò cum secundum *Scripturas Sanctas* certè Regi debeat, illum non deponere, non consentire deponenti, non de regno disponenti, non innadenti, non tumultus seminanti: Cur non finit sic profiteri? Quia *Catholicæ fidei abnegatio* petitur, id est, quia principium petitur; vides enim quò reuoluimur. Nos verò contrâ, non abnegari. Potestatem enim illam priuatiam in Principes, quæ negatur sola, non esse de fide *Catholicâ*: Potestatem ligandi, vel soluendi, quod *B. Petrus*, vel ligaret vel solueret, esse de fide, sed non negari.

Hic *Tortus* de suo addit, monuisse Pontificem vt cauerent insidias *Catholici sui*, & *Apostolici dicti* memores essent, Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus: & hoc tamen in *Breui* non legitur. Credo vt aliquid diceret, secundum *Scripturas Sanctas*. Quorsum enim hæc, nisi *Torto* detur, fidiculas suas hîc adhibere, magis Deo, id est, Pontifici, quàm hominibus, id est, Regibus. Accidit tamen hîc sanè incommodè. Nos enim verba hæc, ex *Apostoli* ipsius, tum vsu, tum sensu, contra vos atque Pontificem ipsum militare dicimus. Nam verba hæc Pontificibus ipsis in os dicta sunt ab *Apostolo*, non Regibus. Hij homines, de quibus sic *Apostolus*, magis quàm hominibus, Pontifices erant ipsi: vt *Apostolicus* sensus sit genuinus & natiuus, Oportet Deo magis obedire quàm Pontificibus: vt non fuerit in sacris literis sententia vlla, quæ proposito hîc tuo, minùs quadrare, quæ in te, tuîque similes Pontificios, fortiùs retorqueri posset, quàm eadem hæc quam attulisti. *Petri* est, & contra vos est. Nec enim vllum est sub cælo genus hominum, qui hominibus plus tribuant, priùs auscultent, magis obediant, quàm Pontificij & *Papista*; Pontificij ideo dicti, quia Pontifici; *Papista*, ideo, quia *Pape* tantum tribuant, vt toti ab eo pendeant, illius *Breuiæ*, pro oraculis, sanctiones quasi *Scripturas sanctas*, imò illius

dispensationes, contra Deileges, contra Scripturas Sanctas suscipiant. Noli verò dehinc loco huic manum admolari, vita quantum potes, quem nescio quis hic tibi malus Genius suggessit. Qui homines quos Papas dicitis (homines enim sunt) ad Dei locum vsque, si non supra Deum, extulistis, vobis nihil posthæc si sapitis, cum hac sententiâ, Obedire oportet Deo, magis quàm hominibus.

A Gedom iam de Bullâ Pij quinti, & Brenibus Pauli quinti videamus, quàm conueniant inter se: vel quantum etiam intersit, Pij quinti, ab obedientiâ Reginæ, *absoluentis*; Pauli quinti, ne obedientiam Regi præstent, *prohibentis*. Rhetorem hic agit *Mattheus* (est enim Rhetor non malus.) Cum enim in more positum sit, institutóque Rhetorum, vt *reticere* se multa dicant, quæ tamen si iubcas dicere, *dicenda non habent*: hoc te Rhetoricæ suæ flosculo (Lector) hic beare vult *Mattheus*. *Omittere enim se* dicit, quod si permittas eloqui, *mutus sit* illicò, & tamen ex eo laudem caprat, quasi pij inimici, quòd ad illa non *respondeat*, quæ nunquam dicta; quæ nulla ibi erant, ad quæ posset *respondere*. Quæ enim *conuitia* illa sunt, vel blasphemie in *Pium quintum*? Dixit Apologia, *Pium, etsi minas spirasset, & ruinam Regine meditatus esset, etsi atrociter in eam seuisset, & anathemate fulminasset*; nihil tamen in eam statuisse grauius, quàm in Regem iam nostrum *Paulus Pontifex*. Quis hoc negat? Ex ipsâ Bullâ ebulliunt omnia hæc. Lege verò Bullam, leges, *minantem, ruinam meditantem, atrociter seuientem, anathemate fulminantem*. Quid tu? Negas *minari* interdum Pontifices & *seuire*, & cum *fulmina* sua vibrant, *ruinam meditari*? *Seuera* tu hæc paulò post vocas (& in hoc facta fateris) nos verò qui sensimus, *seua* etiam, citra tamen blasphemiam: quando & *seuisset* leguntur Pontifices, & leni de causâ; nec tam placida naturæ fortur fuisse *Pium*, vt in eum *seuitia* non caderet.

Vis *Gabutinum* audire? vis *Catenam*, homines vestros? *Cogitabat* (inquit ^a *Gabutius*) *Pius* Reginam, illam malorum *sentinam*, *sen*, vt appellabat ipse, *flagitiorum seruam* (verba enim hæc Bullæ sunt) *de medio tollere*. De medio tollere, annon *seuum* apud te? Vis etiam aliud? *Pius* omni studio *ascendendum* auauit, vt per *Rodolphum* suum, *incolarum animas ad Elizabetha perditionem* (de-

^a In vita Pij
3. de Angl.

structionem, ait ^b *Catena*) rebellionem factam commoueret. Perditio, ^b *Page* 113.
 destructio, & rebellio, nec hæc tibi *seua* videntur? Ad hanc con-
 spirationem augendam & confirmandam, extrema remedia Pius
 adhibere constituit. Extrema remedia, annon atrox verbum?
 Pius non modo quicquid posset collaturum auxilij, sed etiam si opus
 fuisset, ut optime de Christianâ Repub. mereretur, & præsentem se ^c *Caten. pag.*
 affuturum, cunctaq; sedis Apostolica vectigalia, item sacros calices, ¹¹⁷
 cruces, atque adeo vestimenta sua ad id oppignoraturum pollicebatur.
 Annon *seuus* hic homo, qui ipse præsens rebellionem, & perditio-
 ni interesse vult, qui ad eam rem calices & cruces, qui suas ip-
 sius vestes oppignorat, ut Regina male sit? Nam de anathe-
 mate scio non dubitas: *Omni Regni iure & titulo spoliata* de-
 cernit, & declarat. Subditos à Sacramento solutos; etiam anathe-
 mate ipsi proposito, qui ei deinceps paruissent, ^d *Caten. pag.*
 etiam concessione factâ, ¹¹⁴
 ut quini contra eam possit insurgere. Et ubi iam conuitia illa?
 quæ, per gratam rem nobis faceres, si promeres potius quàm
 calares. Moneo verò Lectorem hîc, de inhonesto hoc *Mat-*
thæi, & pessimo istorum hominum more insinuandi; per
 quem, si quis parum attentus sit, fraus illi fiat, ut inaudita ne-
 scio quæ conuitia ibi congesta putet, ubi nihil conuitij, nedum
 blasphemiam, ubi minus etiam dicitur, quàm res postulat.

Rem verò hîc astute gerit, ut quæ sibi ipsi merito obijci-
 enda videat, prior ipse obijciat. Vtinam verò, si animus est illi
 conuitia omittere, non hæc Apologia, quæ nusquam ibi sunt,
 sed sua omittat. Cum enim per Apologiam integram, duo tan-
 tum loca sint, quæ ad falsi vel umbram pertrahi possint, quæ
 tamen ipsa, asperius multo Latine sonant quàm Anglice (nec
 enim ægrè feret, si iam inter Editiones has duas distinguimus,
 quod ipse nos facere docuit) cum duo (inquam) sint tantum
 pro duobus hijs modò, nec tamen tam vel asperis vel directis;
 vix vllum concludit locum, in quo non falsum sub ipsis ter-
 minis: etiam mendacij sæpe vox ipsa, tam odiosa. Cuius liber
 ipse, farrago tota conuitiorum & scommatum, qualia nimirum
 hæc: *Nolo in nugis tempus consumere: Post varias nugas atque*
calumnias: Mitto lutulentam orationem: More suo calumniatorem
se prodere: Aduersarium satis feliciter progredi: Mirum est quâ
fronte Author Apologia. Quid quòd homo procax & contum-
 eliosus, non Regiâ Maiestate, non ipsi ipsius personâ absti-
 neat?

neat? Quem ausus sine omni circumlocutione, ore spurco, conferre cum *Iuliano Apostatâ*: Quem *Christianum* disertis verbis *pernegare*, *IACOBVS non est Christianus*: Quem petulanter affirmare, *Puritanum in Scotiâ fuisse, & Protestantem persecutum*; *hic iam in Angliâ, vice versâ, Protestantem factum, & Puritanos persequi*. Tum nec titulos illi adhibere, de more, de iure debitos, sed interdum *IACOBVM modò* (quasi quidam de plebe esset) interdum *Regem Anglorum*, de quo antè mihi monitus. Denique quod Apologiae vitio vertit, id ipse præstat strenuè, magnus scilicet *conuictorum* artifex, & quasi ex *Scioppij* scholâ formatus: qui proin benè faciat, si ipse sibi suum illud accommodet, quòd *conuicta solus conuictantibus nocent. Nocent certè soli*; proin tu posthæc illa omitte, non *Apologia* quidem, sed *tua*.

Pòst autem prolixè rem repetit, vt doceat, multùm inter duos hos *Quintos* interesse, *Pium*, & *Paulum*: *Seuerus* nempe *Pius*, sed non sine iustâ causâ, (& causam tamen reticet) & pro illâ suâ seuerâ pietate, *Reginam* antè à iure & generatim excommunicatam, iterum nominatim excommunicauit, & excommunicatam declarauit. Subditos pòst ab eius obedientiâ iustissimè absoluit & liberauit. Hæc *Seuerus* ille *Pius*. *Lenis* autem *Paulus* (medicus iam factus, & medicinam profiteri volens) priùs mitia quadam medicamenta experiri voluit, an laborantem graui morbo Regem curarent: nec iudicauit hoc tempore expedire, (quid alio pòst iudicaturus, incertum) vt *Rex* (quamuis & ipse forsan à iure, & generatim quoque excommunicatus) nominatim excommunicari, & pro excommunicato publicè declarari debeat: Nec soluit obedientia subditos (sed nec ligari finit iureiurando) nec vetuit, vt Regi præstent tam in temporalibus, sed vetuit tamen iurare se eam præstituros. En *Paulus Pio* quid præstet; En quantum intersit, inter lenitatem *Pauli*, & seueritatem *Pij*. Sed noster tamen adhuc scrupulus manet. Discrimen enim quærimus, inter soluentem ab obedientiâ subditos, (quod fecit durus ille *Demea*) & (quod fecit nouus iste *Mitio*) subditos, vt eâ se astringant non ferentem: inter solutum ab obedientiâ subditum, & ea se obligare recusantem; hoc est, inter eum qui solutus sit, & eum qui ligari nolit. Soluebat *Pius*; ô cauterium, ô cruenta incisio! non finit ligari

Paulus;

Paulus ; & dulce pharmacum, & lenis olei infusio !

Sed tamen audi (*Matthae*) si hoc illud tuum sit tam *lene medicamentum*, vt interdicat subditis, ne sub *intervenitu sacramenti* Regi parère velint, vnde necesse est sequatur, vel, vt finat se contemni Rex, & leges suas; vel, cum distinguere nequeat inter eos de subditis qui religionem vestram profitentur, & animo non malo sunt; & eos qui sub eius prætextu, animo maligno sunt & perfido, vt sic *incesto addat integrum*: atque ita rigoris nomine, malè apud exteras gentes audiat, quæ quidem religioni *Romana* fauent: tum vt seueritare illâ promiscuâ (quia iuramento locus non est) suorum quoque, alioqui non malè affectos animos in se concitet: si hoc (inquam) illud est *medicamentum lene* quod laudas; non aliam equidem *lenitatem* video, quàm qualis olim erat *cicuta*, quæ damnatis porrigi solebat ebibenda: noxia enim certè, & perniciofa, tum Regi, tum Reipublicæ. Quamobrem si *medicus* esse vult, & vult *lenis* esse, (vt dicis) petimus ab eo porro *medicinam* adhuc paulò magis temperatam, vt *unguentum* etiam *mollius* illinat, *pharmacum* adhuc *dulcius* propinet. Nam hoc quod dat, nescio quàm tibi *dulce*; hoc scio, vt æger est, parum *salubre* est.

Etiâ mne, putas, haberi sibi gratias *expectat* Pontifex, quod non iudicauit hoc tempore *expedire*, vt Rex nominatim *excommunicetur*, vel *excommunicatus publicè* declaretur? *Expectet* verò; nam quod hoc tempore non iudicauit, potest alio *iudicare*; *Experiri* vult paululum, vt dicis; quare, ni filium se præbeat dicto audientem, & morigerum, lubrico in loco versatur, à Papâ, si non hoc tempore, at alio corrigendus. Tum fortè, *lenis Paulus* fiet *seuerus Pius*. En, quo loco sit Noster; en, quo Reges reliqui per orbem Christianum; quàm non certi de fide suorum. *Ex hypothesis* tantum subditos habent fideles, atque eâ lege, dum ne eos Papa in ius vocet. Soluendos enim habent ab omni obedientiâ subditos, si non hoc iam, at alio villo tempore, quocunque Papa *index eorum competens*, id iudicet *expedire*. Non iudicauit hoc tempore *expedire*. Verba sanè sunt attentione digna; Regum autem præcipuè, Regis cuiusque pro se, eorum verò præcipuè, quorum propitium hunc sibi *iudicem* habere præcipuè interest. Noster enim exceptionem fori habet, &

vt.

vt habet, ita semper habiturus est: *Papam* scilicet pro non iudice, vt frustra hic ponatur terreturum illud, non hoc tempore: Nam quocumque tempore hoc expedire iudicet, fortasse illi expedire non indicasse.

Sed tamen & illud percontari iuuat à *Matthæo*, quorsum tam longos logos habeat de excommunicato à iure & generatim, & de excommunicato nominatim: de excommunicato tantum, & de excommunicato, & sic publicè declarato? An hoc ad rem? An totus hic processus necessarius? At rident hæc, & irrident *Rossius*, *Philopater*, *Didymus*, & alij, quorum nota vobis vera nomina. Illis verò quæ à iure est generatim sufficit, nec expectandam tuam hanc, quam dicis nominatim, & à Pontifice. Citra & illam, & Pontificem, posse Reges excuti, palam scripserunt. Excommunicatio sola sat est, quæ à iure est, vt nec *Pio* nec *Paulo* opus sit. Et quidem mirum, si sic (vt ais) iuridicè affectus est *Papa Paulus*; quòd hos homines non compestat, quòd coram Collegio Inquisitorum sisti non iubeat: si sic pergant vtrique, & Reges abdicent, Pontifice non vocato, superuacuum reddent totum Curia processum; pòst fortè & Curiam; & Pontificem quoque ipsum superuacuum denique; videat verò, an quæstionem haberi de illis, non iudicet hoc tempore expedire.

Q Vòd verò dicis, non vetuisse *Papam*, vt Regi obedientia in temporalibus præstaretur: cum nihil ibi in Iuramento inest, nisi de temporalibus; cur illud vetat? cur illud non finit suscipi? Recipis ergo te tandem ad murum illum tuum ahæneum, & dicis, non prohiberi iuramentum fidelitatis cuiuscunque. En iam, vt inferuit, cuiuscunque. Non cuiuscunque? Cuius igitur? Solius fidelitatis, quæ cum infidelitate coniuncta est. Mira verò rerum oppositarum coniunctio: quasi si pietatem coniungas cum impietate, cum luce tenebras; sed quæ hæc fidelis infidelitas? Hic tu missam facis fidem Catholicam in Deum, quæ te hætenus detinuit, & fidelitati iam inhæres in Principem nescio quem, certum autem est, non Deum. Commisceris autem nobis principatus duos; terrenum, & spirituale: terrenum sub Principe terreno, id est, Rege; spirituale, sub Principe spirituali, id est, Papâ. Fidelitatem vtrique huic Principi deberi vis, Iuramentum fidelitatis vtrique præstandum; Cauent-

Gauendum ne *iuramentum* *iuramento* elidatur, id fieri in *Regio*, rectè ergo interdicti.

Expedi primum, cur *terreno*, *spiritualem* opponas? *Caelestem* oportuit. Videbas *caelestem Principem* tuum non esse, sed sublimiorem: maluisti incidere in *maius*, quam in *minus*, & *spirituale* potius dicere, quam *improprie*; quam *caelestem*, absurdè. Laudo verecundiam; nam *Salmeron* non est veritus *Proregem caelestem nuncupare*. Frons enim durior solet esse Iesuitis. Vbi de *caelesti* dixisti, dic etiam de *Principatu* hoc nouo. Nouus enim est, necdum nobis satis intellectus, credo autem nec vobis ipsis. *Papatus* certè non est. *Papa* enim non facit multa, quae tamen *Princeps spiritualis* facit. *Papa*, vt *Papa*, *Reges non deponit*; id scilicet *spirituali* huic *Principi* reservatum, qui nuper emerfit: calet enim adhuc ab incude Domini tui, & est certè *Eleusinium* sacrum hoc de *Principe* isto nouo, illi cum paucis cognitum. Tum dicendum tibi, vbi loci, aut in quibus scripturae Sanctae verbis fundatus sit *Principatus* hic. Meministi enim obedientiam praestandam nobis, secundum scripturas sanctas. Vetera autem verba ad eam non satis: in illis *Papatus*, vt *Papatus* creatur; Sublimiora aliqua, alicunde vobis quaerenda sunt, vt *Principatus* hic substat.

Sed & explica nobis adhuc aliud. Cum dicas *Vicarium* esse *Christi* hunc *Principem*, quomodo id tibi constet: cum *vicarius Principis* non soleat dici *Princeps*, non magis quam *Prorex Salmeronis Rex* dicendus? *Christus* autem *Rex* ille sit, & *Princeps* noster *spiritualis*; cui iam in baptismo fidem sacramento astrinximus, vt iam *vicario* eius non oporteat. *Regi* enim ipsi solet fides iurari, non *Proregi* vel *Vicario*; Gentium hoc iura non sinunt. Quare malè omnino mentio tibi facta de *Vicario*, cum volebas *Principem* creare. At etiam ei (quem tu vis) *Principi* vt praestetur iuramentum à populis, inauditum antehac: *Terreno* quidem praestatur, vbi non Gentium. At tuo illi haecenus haud quisquam praestitit; nisi fortè qui de Clero, & promoti. Qui ergo abiuret quis, quod illi nusquam iuratum est? Postremo, quod tu speras, propulsabo facile. Non enim iurabit quisquam se illi non pariturum in *his*, quae proprie ad ipsum pertinent potestatem. Nam *spiritualia* proprie ad ipsius potestatem spectant, qui vult eluere *Princeps spiritualis*. At hic

nulla de spiritalibus incantationibus. Spirituale ius illi non deditur, securus sit; salutem tantum terreni Principis; Iuramento prospectum est.

Sic habet Breue. Nobis ex verbis ipsis perspicuum esse debet, quod huiusmodi iuramentum saluam fidem Catholicam, & salutem animarum vestrarum, praeferri non potest. Perspicuum esse dixit ex

verbis, nec verba tamen illa indicat: multa continere affirmat,

nec vnum tamen notat de multis. Quæritur, annon parum prudenter hoc factum à Papâ Paulo, annon minus iuste? Non vult desiderari vel prudentiam in Pontifice suo (Matthæum vel iustitiam; non cadunt in illum incuria, vel iniuria. Defensio acm

ergo meditatur. Nec ita tamen festinat Matthæum, aut zelo rapitur, ad Pontificis defensionem, ut non impingat ad nugas; ad verba impropria adhærescat, & latam hinc interpretationem transire non possit. Mitte verò interpretem, de Libro dic, si

quid habes. Fuit ibi culpa letis interpretationi. Quid interpret

ad librum? Eo nō peccauit liber, quod interpretem statim forte

minus commodum? Fortè & satis, si & tu commodius interpres.

Et tamen, ut quod vetum est eloquar, (nam de vero, seuerè edixit nobis Rex ipse, ut quid de eo quis celare au

deat) tantillum temporis interfuit inter Editionem hanc &

illam, Anglicam & Latinam, ut non posset, qui interpret fuit,

per otium omnia ad normam exigere, & enixe voculas om

nes perscrutari, quod vel lectori fortè placere posset. Id mo

dò pensi habuit, ut sensum verè redderet, fidelis magis quam

curiosus interpres. Nec erat id initio consilium, ut Latine

quicquam ederetur. Quare enim? Cum iusurandum ip

sium, cum Editum de iurciurando, Anglice conceptum, ut po

te Anglis hominibus, & solis illis promulgatum: Etiam Bre

ue ipsa Pontificis utcunque Latine missa, ad Anglos tamen

missa, quos etiam illa solos spectabant. Quid hic vili opus

Apologia Latina? Nescio tamen quomodo factum, cum hoc

ab initio propositum non esset, ipsum post quibusdam factu

opus; quod totius cause processus, quod Regis iustitia Orb

Christiano innotesceret; ex eo festinatum est, ut Editionem

Anglicam, Latina quamprimum susceperetur. Inde adeo

factum, ut properaret interpres; qui si tempus sit, et si ed ve

lit incumbere, polire potest quæ scribit, ut nemo sapientius

illud

o

luculentè.

luculentè. Et vbi tamen *lutum* illud sit, quod et tam malè habet, non facilè conijciat quis; aut quæ illa vocum *improprietas*, quam non libet discutere. Lector verò, qui nimis tibi familiarem iam nouit, *resistentiam*, nec vllam ibi *improprietas* vocum esse, quam discutere possis, nec *lutum* vllum, quod excutere, facilè suspiceretur; sed quoddam more tuo, vbi *luti* nihil est, *lutum* tamen te dicis transilire.

Videamus iam de Pontificis prudentiâ. Ad æquisissimum Apologia postulatum, si refutare nollit, *saltem indicaret*, quid illud esset in Iuramento quoddam sibi tantopere displiceret; vide tu hinc quam luculentè respondeas; *Non fuisse Pontificis propositum, non uocasse illi fuisse, ut librum refutationis conscriberet, Philosophorum more, argumentis, varijs ex locis petitis.* Et quis hoc postulauit, de libro Philosophorum more, aut tanta argumentorum varietate, quantam tu prædicas? Quasi vel in Epistolâ ipsâ adeo hoc illi operosum fuisset, *indicare paucis*, & digitum ad locos intendere, quibus peccabat illi Iuramentum. Poterat verò, si ita illi visum, præstare hoc, nec epistolæ tamen modum excedere. Esset enim *imprudencia summa*, quam tu tamen omni conatu remouere hic conaris à Pontifice, si vel existimaret non posse te *indicare*, quid minus sibi placeat, nisi scripto libro integro. De actione quidem, (inquam) si constet iniquam esse, nihil opus tam notare: sed vbi agentivideretur æqua, ne id quidem iniquum videri solet, quâ parte iniquum sit, quâ ueritate, *indicare paucis.* Et hoc quotidie fit in Regum Edictis, nec ex eo tamen Philosophi fiunt, aut Philosophorum more libros conscribunt. At in Pontificis hoc non fit; alius Curie *Romanæ* stylus est, id quærimus, quod se ad tamæ magnitudinis instar enicuisse, vel extumuisse potius censet Pontifex, ut nec charitatis lege, nec vel æquo & bono teneri se putet. Equum enim certè; & eò usque ronderendoto, à charitatis regulâ non alienum, *aliquam saltem rationem redderet*, cur vna liturâ ita simul totum obduxerit. Eo magis, quod Regi in animo (quod & ego ex ore audiui ipsius sanctissime id afferentis) vel *delere* ex eo, vel certe *mollire* in eo, si coniecturâ inuadere posset assequi, phrasin ibi vllam esse, vllam clausulam, vide iusta metus causa vestris hominibus; dum id tamen capiti ipsi

Iuramenti de fidelitate, fraudi ne foret.

Sed dic etiam hoc, *Epistola ne Pontificis, vicem Edicti representant, & vestrosne semper obligant?* Scis ipse, non obligare; *Edicti vim non habere*; Breuia tantum esse, & vada; à pedite tutò transmeari posse: vt si quantum possint, velint Catholici tui, possint si velint, iusiurandum etiam iurare, ni maior quàm Epistolæ autoritas superuenerit. Quod si recusent, ex aliâ id causâ fieri, quàm Epistolâ, aut certè Epistolæ ab ijs vim ignorari, quæ, vt de astris dicitur, *inclinat, non necessitat*. Etiam, si vel Bulla foret; at & peti potest, & concedi solet *facultas eius explicanda, sic vt non obliget*, nisi cum Pontifici visum *facultatem* reuocare. Sed clandestinum hoc mysterium, nec temerè vulgandum: Non enim omnibus hoc datum, at quibusdam certè.

Quodd enim benignitatem hîc Regis respuis, nec partem vllam *iuramenti circumduci vis*, sed quasi ex tripode (consulto primum, vt putò, Pontifice) *totum deleri iubes*; (non enim *pusculam eius aliquam, quin substantiam ipsam iuramenti, scopumq. adeo ipsum & finem penitus displicere*: in eo biliosè nimis & proteruè; at alicubi vrbanius aliquanto es. Ibi enim *maximâ tantum ex parte*, non vt hîc, *ex totâ substantiâ*; & *undecim modo* ibi, non omnes *quatuordecim reijcis*; ibi, præterquam quodd mētio facta *de Excommunicatione*, & aliquo modo *tacta* in *copotestas Pontificis*; cætera non malum Iuramentum aiebas: hîc tanta peccati vis, vt deleat *substantiam* etiam ipsam Iuramenti, quod tamē in Scholis peccatum non facit. At *substantia* quidem eius, detestatio proditiōis in *deponendo Rege*, *disponendo de regnâ, inuadendo, arma gerendo, tumultus concitando, vim afferendo*. Caue enim putes Papam, aut potestatem eius, *substantiam* esse hîc: Nam si sit, inhaerent illi accidentia pessima. *Accidens ille* quidem est iuramento; *substantia* autem, proditiōis eiuratio. Quod nisi Papa se interdum negotijs huiusce immisceret, nec nomen ibi *Papa*, nec mentio vlla fuisset. *Indirectè* hîc potestas eius interuenit, quemadmodum & potestas ipsa illi conuenit *indirectè*. *Scopus* autem & *finis* eius, Regis salus, Regni pax. Illa (quæ modò dixi) *media* sunt, hîc autem *finis*. Et hæccine *media*, hîc *finis* Pontifici displicet? Nam de *scopo* nunquam dabimus, vt *Papiensi*, vt *Papistæ*, vt *Papæ ipsi*

notior

notior sit, quàm legislatori ipsi, qui Dei virtute in viuus est, & de legis suæ scopo, atque intentione optimè testari potest. Ei, par est, credamus de intentione suâ, & hoc leges ipsæ, æquifimum semper censuerunt. Quamquam quæ ex *prodizione* nata lex est, res ipsa loquitur, quod *contra prodicionem* destinata fuerit. Verum etsi *proterue* tu in hoc, *directè* tamen; cum ipsam dicis Iuramenti *substantiam* Pontifici non probari, *scopumque* adeo, quod verba omnia *diriguntur*; *Diriguntur* autem eò, vt simplex sit subditorum, & per se constans obedientia. Id Papæ non probatur, (vt dicis) qui scilicet *absolutam* non vult *obedientiam*, quæ ad Reges est; sed ex *Hypothesi*, & conditionalem, nec *simplicem*, sed *relatam* ad aliquid, ad aliquem, vt conditio sit illis regnandi, *si probent* se; vt persona cui *probent*, sit ipse ille Pontifex. Ita enim paulò suprà, *Principem spiritualem* fecisti & *terrenum*: *Spiritualem* autem, *Categoricum*, *terrenum*, ex *hypothesi*, cui nulla obedientia deberi, nullum iuramentum præstari debeat, nisi annexa illi conditio hæc, tantisper dum probetur *Categorico* illi, *spirituali*, nuper *electo Principi*; nec sine conditione hac, substat iusiurandum vllum, sed sine eâ semper vobis aberret à scopo.

Sed tu tamen in hoc magis probandus, quàm ille alter *Tortus Anglicanus*: spem nobis facit homo ille ineptus, *satis Pontifici fore*, si id modò constaret ei, Regem ita animum habere, *ut si quam ibi particulam Pontifex culpæ posset, mutare vellet*. Ille autem est homo, nescio quis, nihili: tibi, qui Cardinali tanto à facellis es, magis credendum est, qui *nisi transubstantietur Iuramentum*, apertè dicis Pontifici non placiturum. Sed etsi nota magis *Domino* tuo mens Pontificis, & per eum tibi: tamen quid tibi in mentem venit, vt cum *sperare* iubeat Apologia *de mutandis* etiam in Iuramento (si cui bono foret) particulis quibusdam; tu contrà, de eo prorsus *desperare* iubeas? Non hoc tibi reuclare potuit vel Pontifex ipse, qui *corda hominum non mouit*, qui *corda Regum in manu non habet*. Nimis ergo hoc temerè abs te dictum, nunquam hanc Regi mentem fuisse, *nunquam facturum fuisse* quod diceret: Vide autem quàm fragili ratione, quia *nihil mutauit in Iuramento Henrici octauus*, fragili sanè, ab *alieno facto*, ad *suum*. Fortè enim in *alieno*, à se non edito, nec authoritate suâ, edito ante

tot annos, per tot iam annos recepto, hoc non faceret. At *in*super faceret, quod ipse nuper curasset edendum, & in quo solo, ipsius autoritas interuenisset; faceret certe si diceret, cui tam facile hoc facere, quam dicere. Quare & tu hic nimis importunus interuenis, qui ubi nihil opus, adigis ad *desperationem* homines tuos, & quod in proclini erat ut fieret, ut *aspera* mutarentur in *plana*, *dura* in *molli*, id tu impedis, cumque dicas ferri ab illis tuis *onus importabile*, *Pharisaum* te praebes, nec vis illud vel *uno digito leuare*.

Nec hoc tibi visum satis, nisi & admisceres etiam de *Puritani*, etiam illos abhorreere à *Iuramento Primatus*. Quid? numquid & Tortus inter *Puritanos*? An & vos iam amici illis, illi vobis, inter quos idem velle & nolle? *Atque idem iungas vulpes*? Quis non Torto de illis, iam suis; Quis non illis de Torto, iam suo gratuletur? Sed in hoc tamen, aut tu certe falleris, aut illi nos fallunt; cum & suscipiant vltro *Iuramentum* hoc, & professi sint saepe, idque editis à se libris, calumniam esse hanc *moram*, nec se *Iuramentum* illud vnquam detrectasse. Quod si illis scrupulus fuit vnquam, de voce fuit, de re non fuit. *Caput Ecclesia* cum de CHRISTO dicatur, titulus ille magis augustinus videbatur, quam ut mortali cuiquam tribui posset. Ita de titulo habere aliquandiu, iam non haerent; De re autem ipsa, de autoritate Regia prolixè semper professi sunt. Sin intus apud se secus sentiant, & equivoce vobiscum respondeant; non certè tanti apud nos sunt, ut valde referre poterimus, si quomodo olim *Herodes & Pilatus* ad interitum *Christi Domini*: ita vos inter vos, in prauiudicium Regis (qui *Christus est Domini*) conspiretis; tu ut Pontifici tuo, illi ut Presbyterio suo, *primam atque summam auctoritatem* diripiatis. Vt quoque in Reges iniuriosi ex aequo, qui *auctoritatem illis suam*, quam vos sub lege habuisse non negatis, nec sub Euangelio exuere iussos, detractam vultis.

Sed & illud etiam quod eis, *Iuramentum Primatus*, Regem sub *pena capitis* suscipi iussisse à quoquam, aperte falsum est. Nostri homines illud indies suscipiunt, illis defertur; At vestrum adhuc nemo suscipere iussus, sub *pena capitali*; imò nec omnino iussus suscipere, nisi quis mutasse se in opinionem professus, vltro illud sibi deferri postularit.

Tum

Tum denique, cum vindicare vis Pontificem iterum à secundâ notâ *iniustitiæ* in Catholicos suos, secundò iam *desperare* te dicis *facturum Regem*, quod *diceret*: atque hîc tibi responsio vere ducitur à *desperatis*, ubi nulla tamen *desperandi* occasio data. Quamquam enim de reliquâ tuorum *anxietate*, nihil ad hanc rem de quâ agitur: siqua tamen ex *Iuramento* isto tuo, animi *anxietas* incidisset, tam Rex illis eximere voluit. Cumque veller, nâ tu parum *anxius* videâs de tuorum hominum *anxietate*, qui malis torqueri illos, quàm animi hac sui *anxietate* releuari; nec cessare vis *persecutionem* hanc tam apud te grâtiâ, quâ, si vllam partem æqui bonique dixisset Papa, tam facile cessare potuisset. Totum hoc illi *in prædictis* vel nō; posset lenare si veller; si cum possit, nolit, iniquus esto.

Tui verò illi, si (vt ais) semel iam in coronatione Regis obedientiam illi exhibuerant, quid obstat quò minus exhibeant eam iam denuò? Et si non abhorrent à *Iuramento fidelitatis*, ubi fides Catholica non periclitatur; fatere tu illis, quod res est, fidem ibi Catholicâ non periclitari; & suscipiant *Iuramentum*; quò suscepto, continuo cessabit hæc tam *gravis* scilicet *persecutio*.

Exordium Brevis à falso, negari non potest, tūq; adeo dum negare vis, fortius etiam impingis, in Pontificem tuum. Negas autem *crimen falsi*, & negas subitatus: Vt verò placatior sis, nolim hîc *crimen falsi* sic accipi, vt in Iure Ciuili, quasi syngrapham, aut scriptum aliquod falsâisset Papa; tum enim dextra illi amputanda, vt Apostolicam possit benedictionem non possit vobis clementer impertiri. *Falsum ibi dixisse* volumus, (atque id tantum vult Anglicana vox) non falsarium fuisse, vt Latina paulò durior: falsum certè, si in Regis contumeliam, *tribulationes* vel *calamitates* commemoret ab illo illatas, propter quas magno animi mœrore affici debuerit. Falsum ergo Pontificem dicimus, si hæc asserat: te verò, *Marthæe*, qui negas asserere, *falsissimum*. Tam enim hîc cupidus es regnandi in Apologiam mendacium aliquod, vt de posita omni verecundiâ, mentiri te non pudeat, de *præteritis calamitatibus*, quas Regina ELIZABETHÆ, vel etiam Regis temporibus, *passi sunt* Catholici, nullam etiam in Breui mentionem

onem fieri, quia tantum de ijs, quas illi hoc tempore patiuntur. Verba enim hæc tua sunt. Principio non scripsit Pontifex, se mærore affici ob calamitates, quas tempore Regina ELIZABETHÆ, aut initio Regni IACOBI in Angliâ pro retinendâ orthodoxâ fide Catholici patiebantur, sed ob calamitates quas hoc tempore patiuntur. Vide verò tu, quâ attentione legas, quò acumine intelligas Breue illud, quod initio præter te intelligebat nemo. Non scripsit (ais) Pontifex, mærore affici se ob eas calamitates, quas patiebantur, sed ob eas, quas iam patiuntur. Audi iam ipsum Pontificem. Magna animi mærore, nos semper affecerunt, tribulationes & calamitates, quas pro retinendâ Catholicâ fide iugiter sustinuisistis. Sed cum intelligamus, omnia hoc tempore magis exacerbari, afflictio nostra mirum in modum aucta est. Bis mæstus hic Pontifex, duplici mærore affectus: semel, vno, propter calamitates quas iugiter sustinuerunt, periodo priore: iterum, altero, quod omnia hoc tempore magis exacerbentur, periodo posteriore. Magnus illi mæror ex ijs quas sustinuerunt: Aucta autem afflictio, & mirum in modum aucta ex ijs, quas iam sustinent. Dic iam, potestne augeri quod prius non fuit? Sed quid ego de priore aucto? Dic potius ad illa, semper affecerunt, iugiter sustinuisistis: Affecerunt & sustinuisistis, cuius temporis? annon præteriti? Hoc tempore exacerbari, nonne præteriti? Quid ego te, nunc Presbyterum & Theologum, Grammatica hæc doceam? Sustinuisistis, referri non posse nisi ad calamitates quas patiebantur; exacerbari autem hoc tempore, referri solum ad illas quas iam patiuntur. Pontifex disertè dicit affecisse se mærore calamitates, quas sustinuerunt: at tu incurris in ipsum Pontificem, & ex opposito dicis, non affectum mærore villo ob calamitates quas patiebantur: id est, dicis Pontificem teneri falsi.

Nihil autem te iuuabit, quod nulla ibi de Regina mentio, quod nomen ibi Regis prætermisum. Dic enim bonâ fide, quænam tandem calamitates illæ prioris periodi, quas antea iugiter sustinuerunt, magni illius mæroris causa Pontificis? Quando inflitæ, vel à quibus? Non enim sustinuerunt iugiter, quas nemo imposuit; Certè autem nemo, si neque Regina neque Rex. Ita vel calamitates illæ nullæ, & sine causa mæstus, atque ita mendax Pontifex: vel si verè mæstus, horum alter necesse est im-

imposuerit quas illi sic *sustinuerunt*, atque ita *mendax Mathaeus*; & quod grauius est, *mendax* in Pontificem ipsum, sanctissimum Dominum suum, & Beatissimum Patrem, cui *crimen falsi* ascribit, in quem si non regerit, egerit *mendacium*; quod non modò *conuictum*, sed & *blasphemia* est. *Blasphemia* enim capax, non minùs *Paulus* quàm *Pius*, vterque quintus. Ecce tibi iam non *colorem*, sed *veritatem* ipsam, per quam liceat *accusare falsi Pontificem*, quem tu, dum *ne leue quidem ei vestigium* adherere finis, *totum volutas* in mendacio, dum prima ipsa Breuis verba *mendacij* arguis, vbi etsi *mendacium* reuera est, non id tamen quod tu affingis. Et ob *calamitates pristinas*, & ob *recentiores has*, *marebat* Pontifex, & *Mathaeus* qui sic *bis* *mare* negat, ipse *marendus*, bis *marendus*; propter intelligentiæ defectum primò, post etiam propter excessum arrogantiae, qui alios contemnit præ se, quasi solus omnia sciat, qui solus nihil.

Opportunè hic videor Lectorem monere posse, quàm iusta illa dehinc causa sit, vt suspectam habeat fidem istorum hominum, siquando de *Patrum scriptis*, si de *historiâ veteri* quicquam proferentes legat (quorum etiam vix iam breui vetera vlla & incorrupta suppetent exemplaria, non vlla sanè, nisi *expurgata* ad eorum Indices, Præcis illis verè *purgatorios*) cùm hic illustre specimen videat in *Torto* tam ferreae frontis homine, vt in Breui ipso *Pontificis* sui, re ita publicâ, ita præ manu, præ oculis lectoris ipsius, quod ante quintum vix solum, ille ipse descripsit integrum, & præfixit, clausulam tamen eius, atque omnium primam clausulam, homo impudens impudenter inficiari audeat.

Parentasse se dixit Regina defuncta manibus Apologia Author. Id tu leuiter modò perstringis, & præteris. In eo humanior multo, altero illo *tenebrione Anglo*, qui petulanter nimis desæuijt in *phrasin* illam, nec impropriam ei rei, nec in-eruditam. Vbi quicunque tibi in *Illam* animus, etsi nihilo fortè æquior, at plus tamen eruditionis ostendis, quàm *ille* homo non modò politioris literature, sed & humanitatis expertus, qui & inde occasionem arripuit non valde idoneam, *manes* eius mordendi. Nec dubito quin lectori haud vlla videatur melior *parentandi* ratio, quàm si quis honoris *eius* quæ diem

obiit, atque existimationis iustam defensionem suscipiat. *Parentandi* autē verbo, quod quidem Anglicè respondeat, habemus nullum, *sacrificandi* pro eo usurpamus, transumptā voce à ritibus Ethnicorum; *quis negat?* sed ad pium, Christianūque erga defunctos officium accommodatā; *quis vetat?* vobis enim & qui vestrae sunt professionis, non potest hoc incongruum videri, quorum tota religio conspersa est illiusmodi flosculis, quā ex Poëtarum hortulo, quā ex Rhetorum officinā petitis. Nec excusari potestis aliter, cum B. Virginem *stellam maris* compellatis; Propria enim illa *Veneris Cypria* nomenclatura, quæ *mari orta*, & *de spumā maris*, *mare præstat euntyi*. Nec verò de rythmis vestris & versibus Leoninis, quibus B. eiusdem Virginis interulam, vittam, zonam, quibus CHRISTI fascias, & ascias salutaris, aliter soletis respondere, quàm plerasq; in illis vuculas, ex Poëtis desumptas, & ad eorum imitationem expressas esse. Domino quidem tuo *parentandi* vel *litandi* phrasis non displicebit scio: Debet ille multum *Virgilio*, nec id modò de verbis interdum, quin de rebus ipsis etiam. Nec enim illum poenituit, cum de Purgatorio vestro ageret, non infimo apud vos, certè non infimi precij dogmate, inter Authores quos corrasit ad fidem de eo faciendam, *Virgilium* etiam, classicum sanè Authorem nominare. Vocem verò vos *parentandi* repudiare non potestis, quibus res ipsa tam est fructuosa.

M Ihi verò multò magis improprium videtur & ἀνεπὶσητόν vicinū, de quo commonendus mihi iam es, quòd Pontificem nouo nomine, nec ei in *scripturis Sanctis* vsquam attributo, *Christum Domini* indigitasti. Nec id à te figuratè dictum (vt illud *parentandi* modò nobis) sed seriò vt videtur, quasi cum stomacho. At non sic feres. *Reges* quidem reperio sic in sacris literis, sæpe sapiūs nominatos, tum ab hoc illorum nomine argumenta peti, ne quis manum contra illos leuare audeat, ne quis vt leuet dispensare audeat, quia nimirum *Rex CHRISTVS Domini est*: Pontifici nomen hoc tributum ibi non memini. Iuuet nos *Matthæus*, & vel unum locum designet, in toto volumine Bibliorum, vbi nomen hoc vlli Pontifici, sacri illi scriptores attribuerint. Non facies. Tūque adeo ipse, quasi malæ fidei tibi conscius, & sermonis

noui

noui quem nemo intelligat, apponis hîc tuum [id est] & *Christum Domini*, ais, id est *Pontificem maximum*: veritus scilicet, quod res erat, hoc nomine, *Regem* à Lectore aliquem intelligendum fore, (quos sic fere scriptura vocat) nisi hîc tu nouam illam Glossam addidisses [id est *Pontificem maximum*] quam nisi addidisses, *Pontificem* ibi dici à te, haud quisquam, credo, somniasset.

At tu, cum *titulus* hic illius non sit, quid hîc alienum *titulum* inuadis, & qui ad eum nihil attinet? Quorsum Pontifici *titulum* asseris, quasi suum, qui suus non est? An nihil ab illo intratum oportet, nihil immune? An omnia ille quasi gurgis absorbet, haud quicquam cuiquam relicturus? An ius illi in *titulos* quosuis, quorumuis? nec liceat ei dicere, Mitte verò hunc; *titulus* hic *Regum* est, non tuus? Et quidem si amicus *Regum*, si illis, si illorum authoritati bene vellet, litem fortè illi non facerent, non inuiti illum fortasse, in huius sui *nominis* societatem admitterent. Sed quorsum ei gratificentur, vt *Christum Domini* appellari sinant, qui *Christos Domini* sic insectatur: nec illis regna sua, nec subditorum suorum fidem saluam vult? An quò *Christos illos Domini Reges* meliori iure deponat, *Christus* & ipse indigitari vult? *Anti-christum* magis oportuit. Nam vt taceam de *Christo Domini*, certè *Christis Domini* ne illo magis *animas* vel *corporibus* est. Quare quicquid id est criminis, siue *falsum* est, siue est *mendacium*, quod hîc intentari vis: non rectè id in *Christum Domini* abs te dictum est intentari. Si verum vis *Christum Domini*, si est *titulus* ille (vt est) maximè honorarius, tua sunt (*Matthae*) in *Christum Domini* mendacia; tu in illum commititis; tu cum *Shemei*, maledicis *Christo Domini*. Illi, si peccatum est crimen inferre, magnum est peccatum tuum; & quod redundet in *Dominum* ipsum, cuius *Christus* est; de quo non *parentandum* quidem tibi, sed *litandum*, censeo.

Præstituis pòst, & præscribis ipse tibi, quid & quantum probare velis, quid *satis sis si probes*; vt verax sit, nec mendacij teneatur Pontifex, nempe *si anno 1606. quo tempore Breue scriptum est, Catholici tui ingentes arumnas tulerint*. In quo, prudenter tu quidem: nec enim legem à quoquam sumis probandi, nisi à teipso. Illud autem etsi satis non sit, (quod

nos, satis iam, credo, docuimus) tamen quia tibi plus probare non libet, vel non suppetit, videamus sanè iam, videamus *arumnas* illas quas dicis *ingentes*. Hic tu *Edicta* duo nominas, *quæ duo vel sola sufficere*, ais, *ad omnia Apologia mendacia coarguenda*. Tu verò hic *deficies*, qui duo dicis *sufficere*: Etsi enim duo nominas, vnum modò recitas, cuius in *titulo* antè vellicando infœlix satis fuisti, in *lege ipsâ* iam longè infœlicior. Eam verò in quatuordecim *articulos diuidis*; Credo autem vt numerus numero responderet, vt quatuordecim istis tuis Edictis, quatuordecim illis Iuramenti vicem referres, (sic simia homines imitari solent) vel potiùs in *articulos non diuidis*, sed in tot *frusta comminuis*, rectène an secus, nihil pensi habes: nec enim ordo ibi nec methodus, sed nec veritas vlla in numerando.

At *quatuordecim* illi *articuli* in *Iuramento*, ita omnes, & verè inde collecti, & bonâ fide, ita omnes manifestò veri, vt ille alter *vernaculus*, vt tu, vt *neuter* ausi fitis attingere, vterent certè tangentem; quare, laudo ingenium vestrum, salutâstis à longè & transiistis; nec enim locus in ijs relictus vobis, non vel dentem imprimendi. At *quatuordecim* illi tui, quàm fraudulentè auulsi, quàm verò malè conciliati? Plures possem; nolo Lectori molestus esse, *quatuor tantum tuas ibi malas artes* indicabo.

1. Dolus *primum* in eo malus, quòd *articulos* quosdam de tuo capite *comminisceris*, post inseris quasi Edicto: *quorum* in eo vestigium nullum. 2. Tum fraudem olet, quòd *ordinem interturbas* eorum, nec finis loco suo stare quemque, sed planè peruertis. 3. Tertiò, & in eo veteratorem agis, quòd & *stilum* immutas, & *loquendi morem*, & dialecto tuâ loqui facis non tuâ, tuâ (inquam) sæpe non bonâ, sed planè Bœoticâ. 4. Postremò pessimâ fide & illud, quòd cum multa in eo sint ad mitigandam legis seueritatem, & in fauorem vestrorum hominum, ea tamen, quasi nihil tale sit, *supprimis, & celas omnia*.

1. In eo dixi *primum* dolo malo agier, quòd *affingis* ei *articulos*, qui nulli ibi sunt, nec vsquam nisi in mendacis cerebri tui cellis, articulati; Ille scilicet omnium *primus* (sottenne enim tibi auspiciari tua semper à mendacio) *Inprimis, confir-*

confirmari ibi in primo articulo leges ELIZABETHAE aduersus Catholicos iam olim stabilitas. At ibi nihil quicquam eâ de re. Non est articulo primo, vel legum, vel legis vllius, vlla renouatio, non vel Reginæ ELIZABETHAE ad eam rem mentio. Bonis auspicijs; *primum* ergo hoc crassum mendacium. Illud verò multò adhuc crassius à te positum, articulo decimo, *decimum*, & *pestimum* mendacium. Si *tertiâ vice* qui positum sibi iuramentum recusaueris, capitis vitæque dispendium patiat. Hic lata nimis tua culpa est, & tu nimis insignitè mendax. Nec enim cuiquam *tertiâ vice* iuramentum proponitur, nec proponi lege iubetur, neque *vita* dispendium passus quisquam est, neque verò pati debet, neque est *capitalis* lex ista cuiquam, quacunque vice, quocunque casu, neque est de totâ hac re syllaba vlla in Edicto. En vt tu res nostras hic intelligas ad vnguem; En vt os vobis sublinant nostri homines, vestri interpretes; En vt iam transferatur in nos labor tuus. Coarguere dixi velle te *mendacia nostra*: nobis iam tua, vt video, *coarguenda*. Sic iam habet lector *primicias*, & *decimas mendacitatis tuæ*.

2. Posui loco secundo, *peruersum* à te Edicti ordinem totum. Multum autem refert, quo quidque ordine, quo loco dicatur; & tu quasi si loco suo quidque referres, cautus homo, posuisti illos tuos ordinales *primo*, *secundo*, *tertiò*, &c. quasi bonâ fide rem gerere velles. Posuisti *primum* quod nullum est, quasi si *ciphram primo* loco poneret. Qui verè *primus* est in Edicto, de ijs est: qui, cum cætera conformes sint, concionibus, precibus, factis intersint; ad Eucharistiam sumendam tergiuersantur. Is inter tuos nusquam comparet, nusquam certè vt in Edicto est; non vel *primo* tuo, vel *secundo*. Qui verò tibi est *tertius*, is perinde rem refert, quasi si ex eo solo mulctentur homines vestri, quòd *recusent sacram communionem sumere*; atque ita, multa sit vna, preces ipsas; altera, communionem detrectanti. Quod ipsum egregiè falsum est; cum is totus articulus de ijs sit, qui sacrorum omnium participes esse volunt, Communionis nolunt; quos constat, vel apud vos, Catholicos iam non esse, nec pro Catholicis reputari, quippe *non immaculatè ambulantes in lege Domini*. Pari modo in reliquis, mira *cryptis methodi*, & quasi fraus sola sub-

sit, suo loco moti pene singuli & disiecti, quasi si fuisset ibi *Dauus aliquis*, qui *interturbasset* omnia.

3 *Tertia* tua fuit ars mala, *mutati stili*, dum effers more tuo maledico, quæ in Edicto secus posita. Quis enim ferat, citari legem, verbis non suis? non quis dixi? imò penitus alienis, & à viperinâ glossâ detortis, in sensum planè contrarium, quale illud est *Aduersus Catholicos*, *De perquirendis Catholicis*, *ut puniantur Catholici*, leges stabiliri? Quasi vllæ apud nos leges ferantur in nomen illud; Imò in *Papistas* ibi dicitur: ita titulus, ita tenor, is stilus est legis totius. Sic enim estis; sic vte estis, audire debetis, *vni homini*, *vnus hominu parti* addicti, vt olim *Donatistæ*, & ex eo quodd sic vni addicti, *Catholici* esse non potestis, nec de eo quod *vnuersum* est, (idem enim *vbi dicitur & vnuersum*) nisi falso nominari. Quale & illud, vbi lex Ecclesiam adire iubet, *ad rem diuinam audiendam*; tu iuberi dicis, (bonus legum citator) *vt templa hereticorum adeant*, quò ibi *hereticorum sacris intersint*; quasi hæresis in *ipsis terminis*, eiusque tum templa, tum sacra Edicto stabiliantur.

Præcipit lex de *benedicto Sacramento cænæ Dominica* participando: tu statuere eam dicis, *vt cænâ Hereticorum more sumant*. Hoccine est referre legem? *Quanam* hunc tam barbara morem, *permittat tellus*? Non hæc summa Edicti est nostri, sed maledicti vestri. Nemo autem nostrum *Papia* studuit vnquam, vt legerit ibi de cænâ aliquâ à *Caluino* institutâ. *Profunda hæc Satana* sunt, & vestra. *Cænâ* nostram *Dominus* ipse instituit, *Paulus* recensuit, & præiuit nobis nomine *cænæ Dominica*: ita, vt recensuit; nos, nec aliter celebramus. Vos videritis, & *Papa* vester, de *Missâ* vestrâ, & crudâ victimâ, vnde nomen illud vobis, vnde res ipsa, annon prodierit vobis è gurgustio aliquo; annon *Papæ* alicuius constitutio sit, postquam mutalasset institutum *Domini*, & parte eius alterâ, populum *Domini* fraudasset. Simile verò tribus hijs & *quartum*, vt *Rex* inuadat *duas tertias bonorum* (quâ voce *inuasis te Satanas*, & *oppleuit malitiâ cor tuum*) quasi *inuasor* dici possit odioso nomine, qui id adeat, quod ei *Curiatâ* lege legitimè rogatâ, adiudicatum sit. Simile & *quintum*, de *carcere fiscariorum & latronum*; cum ibi nec de *fiscarijs* vel *latronibus* vlla mentio; & in *carceribus* ad quos vestri amandantur, ex genere hominum

hominum promiscuo sint, qui in ære alieno, qui Prætoris Edicto non parent, tam qui *leuiter*, quàm qui *atrociter* peccarunt; Nec opus fuit *ficariorum* adiunctum addere, nisi quia inuidiam inde vtcunque constare voluisti.

4. *Postremo*, vide ingenium hominis, quasi ex omni astus dolique genere concretum. Nam, vt principiò superaddidit de suo, ac de nouo conflauit, & percussit articulos qui nulli ibi sunt, per fraudem, nescio dicam, an malitiam, an vtramque: ita per vtramq; non imparem, tum malitiam, tum fraudem, subduxit alios datâ operâ, & de industriâ præterijt, quos tamen præterire minimè oportuit, si *summam Edicti* tibi (Lector) vt erat, representare voluit. Eo autem solo nomine præterijt, quòd per eos, duriora quædam quæ videri possunt inesse in lege, in Papistarum ipsorum commodum & fauorem, minuantur saltem, atque molliantur. 1. Prouisum ibi est & cautum, ne in *duabus* illis *tertijs* terrarum Regi (vt dictum est) adiudicatis *comprehendi* debeat, sed excipi planè, *domus* ipsa, & fundi, in quibus illis habitandi locus. 2. Tum si *elocentur* reliquæ *duæ* cuiquam, id ita fiat, *ne quid* vel ædes, vel fundi *detrimenti* capiant. 3. Præterea, etsi in famulatu suo, vel familiâ refractarium vllum Papistam retinere, sub certâ ibi *pœnâ* interdictum sit: at id simul prouisum, ne hoc ad *parentes* se extendat, aut *pupillos*, quibus ex lege *tutores*, vel *curatores* sunt. 4. Tum *ne de* muliere vllâ *coniugata* exigatur mulcta, neque de marito eius, quantumuis illa ad Eucharistiam non accedat, siue, quoad marito conuixerit, siue postquam marito superstes fuerit.

Vbi, perspiciat faciliè lector, abundare charitatem nostram, supra *Papistarum* illam & *Romanam*. Nec enim illi, totius *Patriæ Patrem ipsum* censuris eximunt, aut (quæ illas sequitur) subditorum à fide absolutione, in eoque (quantum quidem in ipsis est) gentem totam, & in eâ multa millena millia, quasi orphanos relinquunt cuius iam genti diripiendos; & tanquam *castris nostris* abrepto per vim *Palinuro*. Atqui nos contra, nec vel vni vlli familiæ ita grauiter incubamus, vt velimus, vel parente liberos priuari, vel pupillos Curatore. Ita, quod Pontifici videtur leue, in *Dei ipsius Locum Tenentes* exequi, quæque *superiorem in terrâ non agnoscunt*, (vt-

cunque,

cunque, totum ex eo politię corpus ruat in perniciem certam, & orbitatem:) id Regi nostro grauius videtur, quàm vt vel infimo cuiquam de subditis suis, velit infligi. Tanta est enim misericordia eius, in vel tenuissimum quemque, in vel familiæ etiam minimæ œconomiam, vt, quæ intra eam sunt naturæ vel fidei vincula, ea, legum suarum seueritate vel euerti, vel dissolui nullo modo patiatur.

Addo tribus hijs & quartum: vbi enim ad extrema deuentum est, & mortis quis reus sit: hîc tamen (quod in cæteris solenne semper est capite mulctatis, vt fiat) *prouisum est* ne fiat: ne vel *dos uxori* pereat, vel *facultas liberis* hæreditatis adeundæ, vel *infamia iuris* redundet in stirpem, vt ultra peccantem ipsum pœna non progrediatur, vt nulli suorum, præterquam ipsi soli, præiudicio sit. *Prouisum* etiam, vt quocunque demum tempore Papistæ cuiquam mens animusque fuerit, *conformem se reddendi*, & *iurandi iusiurandum*: ex eo, fas vt ei sit, actionem vllam priorem, totumque adeo iuris processum irritum facere, & possessionem adire suorum omnium. Vt verò, in extremo etiam actu sui similis sit, *Primo ne medium*, *medio ne discrepet imum*, vt vnde exorsa est summa eius, in eodem & terminetur (in mendacio scilicet) verba ipsius sunt nouissima, *iuramentum in Edicto deferri contra potestatem Papæ in Principes Christianos*. Nouissimum hoc eius mendacium, in verbis ipsis nouissimis, iam antè mihi nominatum, atque idem ipsum Omega mendaciorum. Hæc illa est *Matthæi summa*, ex tot mendacijs consummata.

Proximum iam nobis est, vt de eo queramus, ecqua illi causa fuerit iusta, in seueritatem eam, quæ verè ibi est in Edicto, tam acriter inuehendi, quasi in eo vno satis sit, ad *Apologiam de mendacijs* quæ dicit *coarguendam*. Vbi vim hanc videtur complecti argumentum eius, vt cum iam omnium in oculis tot sint Edicti illius clausulæ, tam rigidæ, vt videri vult illas, exinde Lectori liquidò constet, Catholicos eius, *arumnas hic ingentes sustinere*, quò sic Authorem Apologiæ falsi teneat, qui dixerat *nullam* hîc conscientię causâ *grauiore* persecutionem sub Rege extitisse. Quò ergo, quod Regi semper in votis, quòque nihil illi vnquam antiquius, *magna illa veritas*

veritas hic semper *præualeat*, vincat semper, & triumphet (quod, ut in *fronte libri* fuit, ita in *corde scriptoris*) en, tibi iam (Lector) vera illius *membra* pendentur & *scopus*; perspectis ijs sedeto iudex, & sententiam ferto; illa *Apologia affirmatio*, & hæc *Torti negatio*, vtra vtri præponderare debeat, ab vtrâ *veritas* sit; & quæ *veritatem* semper comitatur, pars potior, certa victoria.

Veruntamen etiam illud priusquam aggredior, fac primum quæso cogites de *tempore ipso*, quo lata lex est. *Tempus* semper vim magnam habet; plus in illâ circumstantiâ, quàm in ipsâ sæpe substantiâ, ad res gerendas, momenti. Lata autem lex est, illâ (ut hîc loquimur) Parlamenti *sessione illâ ipsâ sessione*, quæ prima fuit & proxima, postquam horrendum illud, & iam iamque admittendum scelus, detectum est. Fac, quæso, ut & illud cogites, annon *iusta* Senatui populoque *doloris causa*, annon *lesi animi*, cùm confidèrent illis ipsis in *adibus*, & *subfellis*, intra illos ipsos *parietes*, quorum abesse non potuit quin conspectus quotidianus eos admoneret, eisque in mentem subinde reuocaret, quæ ibi in *locum* illum, inque *ipsos* immanis, & post homines natos, inaudita *caedes*, *strages*, *clades* designata tum esset, idque (quod apertè facti sunt criminis conscij) *zelo tantum*, ut obtinere posset hîc religio Romana; idque intercedentibus ad consilium hoc, & rem totam procurantibus *Presbyteris* & *Iesuitis*, qui sæpe sceleratis illis Eucharistiam *porrexerant*, quique ipsi cum sceleratis, ipsi magis scelerati, *sumpserant* sacramentum illud (Deum, ut appellant, suum) idque ad ipsorum animos atque fidem, ad hanc scilicet actionem tam piam *confirmandam*, & magis indies atque magis *obligandam*? Satis hæc, ut credo, valere potuerunt, ad Senatorum animos irritandos, cùm in *flagrantiâ criminis* hoc fieret, ut si etiam asperius aliquid tum statuissent: non id, credo, cuiquam, qui æquior modò esset, vel *iniquum*, vel *mirum* videretur.

Ausim verò affirmare, vbi multitudo hominum *tanta*, hominum *talium* tanta, iusto *dolore* percitorum, iustâ etiam *irâ* (nam dolor addidit iram) contra illos, qui *Regem*, qui *se* qui quàm latè patet *Regnum* totum, conati sic pessundare, ut *nec parietibus*, *nec tectis* parcere, si non seueram, sed *sauam*

aliquam *Dracōis* legem, & *sanguine scriptam* promulgassent, contra *hæresin* illam, quique eam sectantur (ex quâ quotannis penè pullulant fructus tam amari) *Regem*, qui quidem saperet, ex ipso rationis dictamine, & politicâ prudentiâ, *cedere* aliquantum turbæ *tante*, ita tum incensa, & graui, iustaque de causâ *ita incensa*, debuisset. Certè, tempus non fuit refragandi. Parcius verò hîc ista commemoro: legas enim hæc apud Regem ipsum, multò & fusiùs, & ad viuum magis expressa.

Quæ modò pollicitus sum, *Edicti membra*, nec qualia nuper *Tortus*, *Abssyri* diuulsa, sed suo loco posita, quæque ipse sic agnoscat, de illis iam, Lector, sic habeto. Pro rerum quæ ibi fanciuntur naturâ atque ratione, *quatuor* illius *propagines* videntur esse. Vna, de *Refractarijs* in genere. Eos nos peculiari nōmine, nec vsquam alibi noto quàm apud nos, *Recusantes* dicimus. Alia est de *Apostatis*, siue recidiuam passis. Tertia, de *praestando Iuramento*; cuius nos iam quæstio exercet. Vltima de ijs, quæ ad *commodum Papiſtarum* sancita sunt. De hac verò vltimâ, nisi pessimâ indole sit *Tortus*, & mediâ nocte natus, etsi (vt video) gratias non meditatur, qui silentio premit quantum potest: at actionem, spero, haud vllam intendentabit. Quò verior autem hæc tibi herciscendi ratio constet esse, visum hîc totius *Edicti* vim ob oculos ponere; non vt ille, quatuordecim, sed viginti duobus articulis comprehensam.

1. Saneitur, vt quicumque conuictus fuerit, quòd rei sacra intetereſse perinaciter recusarit; post autem conformem se reddiderit: ei vt non satis sit, si templa adeat, nisi & intra annum sacræ etiam *Eucharistiæ* communiceſ, atque ita deinceps, semel saltem quotannis. Qui secus faxit; pecuniariâ multâ luat; anno primo viginti; secundo, quadraginta; tertio sexaginta *librarum* nostratium: sin ubi semel communicauit, post detrectet iterum, quotannis sexaginta.

Primum hoc est, in quo (vt vides) nihil vsquam de *confirmatis confirmandisue* *Regina ELIZABETHAE legibus*, sed neque vel nomen ipsum, vel *legum*, vel *Regine*: Temere ergò hoc, & fallò. Vnicum verò hoc nescio quò consilio (fide quidem non bonâ) diduxisse videtur *Tortus* in tertium

& sex.

& sextum; atque ita, de uno duo fecisse; fecisse dico; de duobus enim neutrum verè ponitur; utrique eorum affingit de suo.

2 Quotannis semel deferantur ad Iudices, eorum nomina, qui de menstruâ absentia notati sunt: etiam si quos habeant liberos nouènnos, vel suprà, qui apud parentes agant: tum seruorum etiam nomina. Nè deferantur, decem florenis mulctantur, quorum id ex lege munus est. Secundum hoc, Torti quoque; & in eo bis mendax; Duplicauit enim mulctam, & pro decem florenorum mulctâ, viginti posuit. At illud ubi iuberi dicit, ut inquirant Catholicos omnis ætatis, mendacium est hyperbolicum. Inquirunt enim non nisi nouènnos, nec eos ut rei sint; fortè ut de familiæ numero constet. Nec enim lege apud nos vllâ inquiri potest in quenquam ut reus sit, qui annum ætatis decimum sextum non attigerit.

3 Potestas Iudicibus fit, ut statim temporibus, quibus ius dici solet, bis, quaterue in anno, audiant offensas cuiusmodi, atque statuant in reos ex legis sententiâ. Quod si tum subducant se qui rei sunt; praconio publico sistendi sunt, in terminum proximum iudicium: quo tempore, ni se siterint, pro conuictis habeantur.

Hic Tortus statui dicit, de Catholicis acriter puniendis qui Communionem sumere recusant. Falsò autem. Nihil enim habetur in tercio de pœnâ eorum. Vbi verò habetur (in primo scilicet) non Catholicos pœssim, qui Communionem sumere recusant, ea mulctâ attingit; nec alios, quàm qui, cum templâ prius adirent nobiscum, ac cæteris sacris interessent, post iterum desciscunt, non quidem à cæteris sacris, sed à cœnâ Domini sumendâ. At hij vobis, puto, Schismatici sunt, Catholicos non sunt, saltem non immaculati, sed maculosi Catholicos.

4 Edicitur, ut qui pertinacis absentia à sacris legitime conuictus fuerit, (vbi legis quæ iamandum eâ de re rogata fuerat) Paschæ termino vel Michælis, qui proximè tum subsequetur postquam in conuictus fuerit, soluat fisco Regio, mulctâ nomine, libras nostrates viginti pro ratione mensium qui tabulis accusatorij comprehensissunt: atque ut eiusdem deinceps mulctâ

multa in menses post singulos teneatur, circa nonam vllam in iudicio postulationem, praterquam, si dua tertia terrarum in manu Regiâ sint. Hoc autem, quoadusq; reus legi pareat, de sacris aduendis.

Nihil verò hoc articulo vel accedit vel decedit legi diu iam lata. Id tantum cauetur, vt vbi (alio post huius Edicti articulo) fisco datur optio, malitne duas terrarum tertia, an viginti libras in mensem: ibi si duas tertia terrarum optauit fiscus, ne & viginti quoque libras illas possit exigere, id est, ne vtrique poenæ reus obnoxius sit. Hæc huius articuli mens est. At Tortus ita rem refert, ac si nona articulo hoc poena in absentes à sacris, & de nouo rogata esset, quæque priore aliquâ lege pridem sancita non fuisset: vitiosè verò illud, & malitiosè.

5 De ratione cauetur, quâ certiores reddantur qui fisco praesunt, quid à quoque, & quo tempore persolui debeat: tum, si cessatum sit à quoquam in persolucendo, quâ ratione multa leuari possit.

Huic verò quod respondeat, nihil apud Tortum.

6 Cum de multa illâ viginti librarum compertum sit, magis onerosum esse eam, ijs qui tenuiore fortuna sunt, quam qui amplâ: quodq; ditiores hij, dum terris suis sibi frui desunt, viginti libras malunt pendere, vnde illis, etiam multa solutâ copiosè superest; quod verò ita superest, in Iesuitas infumant, aliosq; qui regno huius Reipublicæ infesti sunt: edicitur, vt fisco Regio optio fiat, utrum viginti libras mensuratum accipere, an verò illarum nomine malit duas tertia adire terrarum, relicta Refractarijs tertia sua. Ita tamen, 1. vt cuiq; bonæ fidei creditori saluum maneat ius suum debiti sui exigendi: 2. vt in duabus illis tertijs (quas Fiscus adeat) fundus ipse primarius, vel ades, comprehendi non debeat, in quibus commorari solent: 3. vt alteri, qui & Refractarius ipse sit, duas illas tertia dimittere ne liceat: 4. vt si cuiquam locentur dua illæ tertia, de factis rebus præstandis idonea sit cautio.

At quod in Edicto hoc sextum; Torto quintum est. In sexto autem suo, denuo iam inculcat, de panâ non communicantium Eucharistiâ, quâ de renihil quicquam articulo hoc, nec nisi semel cauetur in Edicto; idque membro primo. Sed neque in

illo, alia legis mens, quàm quæ explicari nobis, responso ad
tertium. Equè verò in hoc atque in illo mendax, & malâ
 fide. Peccat iudem in eo non leuiter, dum statui dicit mul-
Etam viginti librarum, lene omni esse copiosis hominibus. Non e-
 nim id dicitur sed compertum esse, quod *ditiores* illi, abusi
 hac moderatione legis, cum etiam post solutionem menstrua-
 am copiosè satis haberent, alerent ex residuo *Iesuitas*, & eius
 generis alios, ciues perditos, & perniciosos. Quod ergo ra-
 tio par seruetur in pœnâ partiendâ in copiosos hosce; pote-
 stas Fisco fit, viginti libras illas repudiandi, atque eius loco
 duas tertias terrarum sublegendi.

7 Quod exploratum sit quoad fidem in Regem, quo animo sint
 subditi, potestis sit Episcopo cuius in Diœcesi suâ, vel Eire-
 narchis duobus (quorum tamen, de Presidentibus vnus sit)
 cuiusq;, qui de Nobilium numero non sit, quique decimum
 octauum annum agat, maiorue natu sit; qui quidẽ postula-
 tus iam ante in iudicio peritissis à sacra absentia; siue qui
 intra annum tum elapsum Sacramento bis non communica-
 uerit; siue etiam qui ignotus oberrauerit, dum, vs sit, aliqũd
 se iter habere fugit, (cum se tamen, de eo rogatus, non diffi-
 teatur, sacris interesse nolle, vel superiore anno bis Sacramento
 non communicasse :) Iuramentum, quod nono post articulo se-
 quitur, deferendi.

Torto hoc septimum non est; Quod illi est, de ijs est, qui re-
 labuntur in crimen templa non frequentandi. Mendacium
 verò & illud. Nihil enim ibi tale, sed nec in Edicto toto. Si-
 cubi autem de Relapsis mentio fit in Edicto, in primo membro
 est, nec inde tamen relatum, nisi fide pessimâ. Nam quæ ibi re-
 cidium taxatur, eorum modò est, qui vbi communicauerunt
 mensâ sacrâ, relabuntur post, nec per annum integrum com-
 municant. At, quoad recidium vllam de templis frequen-
 tandis, vel non frequentandis, figmentum merum.

8 Statuitur, si quis Iuramentum delatum respuat, nec de nu-
 mero Nobilium sit, ut in carcerem communem amandetur,
 ad proximum usque conuentum iuridicum. Quod si con-
 uentu tam illo, publicè in ipso Iudicium confectu delatum ei
 denudò, denudò respuat, penam eam incurrat, quæ est amif-
 sionis bonorum, & carceris perpetui: mulieri tamen con-
 iuges,

inges ibi excipiuntur, quibus nulla pœna est nisi solius carceris, nec eius, nisi transier dum iuramentum ita delatum subeant.

Octauum hoc quoque Torti est; sed & nonum eius octauus huius pars est. Verum carcer ibi in Edicto communis est, is scilicet, quod mandari solent homines qui laborant ære alieno, atque adeo plerique alij, qui Prætoris decreto non parent: Carcerem hunc Tortus, vt horrorem incutiat, sed vanum & falsum, Sicariorum carcerem & latronum dicit; sed de suo dicit, extra Edictum scilicet, nec latronis enim ibi vsquam, nec sicarij nomen est. Tum quod generatim ponit, si quis recusset, vt amittat bona, & perpetuo in carcere sit, non oportuit ita positum. Non enim qui minor sit quàm annorum octodecem, quenquam attingit octauus hic articulus.

9 Formula ipsa iuramenti, conceptis verbis, hoc Edicti membro ponitur.

Pars & hæc octauus est, in eaque peccat antiquum Tertius. Mulieres enim nuptiæ excipiendæ erant, quibus solius carceris pœna est, si præfractè respuant iuramentum, nec nisi quoad ita præfractè respuant.

10 Caueatur, ne ad actionem intentatam, siue de re diuinâ neglectâ, siue de non sumptâ Eucharistiâ, vlli liceat diuerticula iuris querere, ex, siue apicum defectu, siue alio quouis formulario, sed vt rectâ rem petat, & de facto suo vel affirmet, vel neget; interfuisse nimirum rei diuinæ; Sacramenti participem fuisse. Quod si tamen quispiam in iudicio postulatus, de obedientiâ suâ in futurum respondeat, quocunque id tempore faciat, statim vt actionem institutam, ac processum iuris omnem, irritum facere liceat, nec Edicto obnoxius sit.

At quod Torto decimum est, adeo est enorme mendacium, vt nec pater ipse mendacij par ei possit fingere: totum, quantum quantum, ex Torti cerebro. Nam nec tertiâ vicē Iuramentum proponi fas, nec de eo quenquam in capitis discrimen vocari, nec de totâ hac re verbum in Edicto. Tum verò in vndecimo Torti, quod videtur decimo huic respondere; vide frontem hominis, vim suam obtinere (ait) tabulas accusatorias, non obstante quocunque errore, qui in accusatione formandâ alterne contigerit. Partem legis allegat, quod reliquum est o-

mittit:

mittit: nam quod mox sequitur præcidit, præterquam si inficietur factum, Templum, scilicet, adijse se, Eucharistiam accepisse. Hac enim parte si tabula veræ non sint, licet vim earum totam euertere. Id tantum agitur, ne delusorio, vel dilatorio responso locus hic sit ex causidicorum formulis. At quæ est, de accusatione tota depellenda, clausula benigna, eam perfidè dissimulat.

II Cum & illud habeatur pro explorato, qui ultro peregrè in militiam profecti sunt exterorum Principum, plerumque ab officio suo, quæ in Deum, quæ in Regem, abduci per transfugas quosdam nostros, & Iesuitas: cæuetur, ne qui Regno exeat militaturus ipsam, neue ex aliâ causâ egressus, milites Principi cuiquam extero seu Potestati, nisi suscepto prius iuramento hoc in lege posito: qui secus faxit, ut pro felone habeatur. Pariter & ij, qui Equestris ordinis sunt, vel superioris villius, aut qui sancti aliquo castrensi manere, ut ne exeat regno in militiam, neue cuiquam militent, nisi syngrapham prius dent, & cum fideiussore gemino se obstringant, (summa autem sit, viginti librarum, cautionis nomine) ne Papa reconcilietur, vel in coniuratione ullâ sint contra Regem, actu vel consensu, aut celens ullam, quacunque tandem ratione sibi cognitam.

Undecimum hoc discerpit Tortus, atque ex eo duodecimum, & decimumtertium concinnauit: in quibus & ommissa illi legis ratio, malus mos (nempe quod fraude Iesuitarum, animum mutant, qui trans mare currunt) unde bona lex orta est. Et perduelles (in duodecimo) dicit habendos, falsos; eum felones tantum dicat lex. Aliud autem longe apud nos crimen, alia quoque poena, perduellia, & felonio. Tum, ubi de coniuratione non faciendâ, non reticendâ conditio etiam est; eam silentio præterit.

12. Siquis de subditis Regis quenuquam, trans mare, vel in ipso maris transitu, seu alio quocunque loco, introditiones Regias vel absoluerit tentes, vel abducere à naturalia sua obedientiâ Regi debita, aut Papa reconciliet Sedem Romanam, vel eò adducatur, ut obedientiam suam spondeat, cuiusque authoritati præterse, seu Sedis Romanæ, seu exteri vel Principis vel Potestatis cuiusvisque. Qui fecerit, quine instigator, consulator, aut patrosinator, consensuue facti fuerit, lassa aduersus criminem

mine teneatur. Eademque ut penā pleclatur, cui persuasum est, quinz abductus à fidelitate, vel reconciliatus, vel eiusmodi prætensa authoritati fidem sponderit. Qui tamen ita reconciliatus, si intra sexmā à neditu suo diebus, Regi se Maiestatū illius quæ legibus parituros fidem dederint suscepto, eo quod hac lege propositum est, atque altero illo (quod ELIZABETHAE primo conceptum olim) Primatus Iuramento, cui ut hoc nomine lex ista capitalis ne fiet. Qui inferioris ordinis sunt: ut peragantur res, coram rerum capitalium Quæstitoribus, aut qui de subfello Regio Iudices sunt, ex lege Maiestatū laesa; idque quasi ea ipsa in provinciâ peccassent, quâ primum eis manus iniecta est. Qui verò de ordine sunt Procerum: ut in eos statuatur, per Pares suos, Iudices Honorarios.

Hoc Torto ultimum est, in quo his talis tenetur: verba ponit Edicti, quasi si de fide Ecclesia loqueretur. Totum verò hoc commentitium est. Nec enim ea res agitur: tantum ne à Republica, & nativâ in Regem fide discedant: tantum ne Papæ reconciliantur, & vel ipsius authoritati prætensæ, vel extero cuiquam Principi seu Potestati fidem obstringant. Tum quod secundo iam iterat de Iuramento Regio, nusquā id ibi dicitur, Iuramentum contra potestatem Papa in Principes Christianos, id tantum; Iuramentum Edicto hoc propositum. Atque ita unde exorsus est, à mendacio, in eodem illi summa terminatur. Sunt verò & alia Edicti membra à Torto prætermissa: Nam cauetur,

13. Siquis à re divinâ absit diebus Dominicis (ex lege primo ELIZABETHAE lata) multa ei sit semisfloreni, in stipem & eleemosynas eroganda ei, qui in paraciâ illâ sunt pauperes. Qui verò huius Edicti multam solverit, à alteri illi, in Edicto priore, obnoxius non erit.

14. Siquis servum aliat, aut advenam contrahentia excipiat, qui res sacras recusit interesse, nisi legitimâ causâ impeditus, id si scienis prudens fecerit, multa ei in mensurâ dicitur. (Quamdiu ita penes se in familiâ retinuerit) decem librarum. At id si mul sancitur, ut si Parentum alter, cui res vel ades de suis non sunt, ut si pupillus; si custodie alienum, ex auctoritate publicâ mandatus; tunc apud se habere, atque alere, quantumvis facta adire recusantem.

15 Si, Decreto Iudicis ad Prouincia Praefectum transmissio, aut alium quengquam cui id exequendi ius est, de refractarij alicuius Papista prehensione, qui, reo quod refractarius sit, sub excommunicationis censuram incitat; sancitur, ut fas sit Praefecto (si aliter nequit) ades eius intrare per vim; quodsi resistat, etiam vicina opem aduocare, ut eaucat inde, & in custodiam det.

16 In admissa omnia contra Edictum hoc inquiri poteris, atque animaduerti per Regij subsellij Iudices; vel eos qui in Prouincijs peragrant ut ius dicant: seu Quaesitores rerum capitalium. Quae uero circa laesam Maiestatem consistant, ab Eirenarchis Prouinciarum, quo tempore Trimestres Conuentus agunt.

17 Statuitur, quicumque demum feloniam reus peractus fuerit, ex Edicto hoc violato; ut (quod in reatu illo apud nos fere fit) dos uxori ne pereat, neue haeredes infamia iuris obnoxij sint, aut hereditate exclusi: sed ut praerogativa sanguinis fruatur, & libere hereditatem adeant.

18 Siquis ex eo capite, actionem in quengquam instituat, quod fecerit iusserit, quae ad Edicti huius executionem spectent: reo fas sit in Cenerē, hunc sibi Causa Statum constituendi, & per idoneas rationes probandi; Quae ita feci, ea se ex mente legis fecisse.

19 Caueatur, ne per Edictum hoc fraus ulla fiat Iurisdictioni Ecclesiastica; sed ut libera etiam maneant Censurae eius omnes, in Refractarios, quibus uis fas fuit, ante legem hanc rogatam.

20 Sancitur, ne uxoris non communicantis pertinacia, redundet in maritum; aut is multa cuiusquam reus sit propter uxoris delictum: neue mulier ipsa, iam uidua, & sui iurus facta, multa eius luat, quod nupta peccauit.

21 Quibus in causis Episcopo ius est, uel duobus Eirenarchis, Iuramentum (de quo iam ante mentio) cuius, qui de inferiore ordine sit, deferendi: in iisdem ipsis, idem ius sit quibusdam de sanctiore Regia Consilio Dominis, ab ijs, qui de Nobilium numero apud nos sunt, & decimum octauum annum excesserint, illud ipsum Iuramentum exigendi. Quodsi praestare renuant, (dum ne mulieres sint nuptae) una est eademque pana, bonorum publicationis, & carceris perpetui.

mine teneatur. Eadēque ut pœnā plebatur, cui persuasum est, quine abductus à fidelitate, vel reconciliatus, vel eiusmodi prætensa authoritati fidem sponderit. Qui tamen ita reconciliati, si intra sextum à reditu suo diem, Regi se Adiecti illius (que legibus parituros fidem dederint suscepto, eo quod hac lege propositum est, atque altero illo (quod ELIZABETHAE primo conceptum olim) Primatus Iuramento, cui ut hoc nomine lex ista capitalis ne fiet. Qui inferioris ordinis sunt: ut peragantur rei, coram rerum capitalium Quæstitoribus, aut qui de subfello Regio Iudices sunt, ex lege Adiecti illius; idque quasi eī ipsa in prouinciā peccāssent, quā primum eī manus iniecta est. Qui verò de ordine sunt Procerum, ut in eos statuatur, per Pares suos, Iudices Honorarios.

Hoc Terto vltimum est, in quo his falsi tenetur: verba ponit Edicti, quasi si de fide Ecclesia loqueretur. Totum verò hoc commentitium est. Nec enim ea res agitur: tantum ne à Reipublica, & natiuā in Regem fide discedant: tantum ne Papa reconcilietur, & vel ipsius authoritati prætensa, vel extero cuiquam Principi seu Potestati fidem obstringant. Tum quod secundo iam iterat de Iuramento Regio, nusquā id ibi dicitur, Iuramentum contra potestatem Papa in Principes Christianos, id tantum; Iuramentum Edicto hoc propositum. Atque ita vnde exorfuse est, à mendacio, in eodem illi summa terminatur. Sunt verò & alia Edicti membra à Torto prætermissa: Nam cauetur,

13. Siquis à re diuinā absit diebus Dominicis (ex lege primo ELIZABETHAE lata) multa ei sit semisflorem, in stipem & eleemosynam eroganda eī, qui in paratiā illā sunt pauperes. Qui verò huius Edicti multam soluerit, si alteri illi, in Edicto priore, obnoxius non erit.

14. Siquis formam alat, aut aduenam contubernio excipiat, qui res sacras recuset interasse, nisi legitimā causā impediens, id si sciens prudens fecerit, multa ei in mensem dicitur (quamdiu ita penes se in familiā retinuerit), decem librarum. At id si mul sancitur, ut si Parentum aliter, cui res vel ades de suis non sunt, de si pupillus, si custodie alicuius, ex auctoritate vlla publicā mandatus, tunc apud se habere, atque alere, quantumvis sacra adire recusantem.

- 15 Si, Decreto Iudicis ad Provincia Praefectum transmissio, aut alium quengnam cui id exequendi ius est, de refractarij alicuius Papista prehensione, qui, ex eo quod refractarius sit, sub excommunicationis censura maneat; sancitur, ut fas sit Praefecto (si aliter nequit) ades eius intrare per vim; quodsi resistat, etiam vicinia opem aduocare, ut educat inde, & in custodiam det.
- 16 In admissa omnia contra Edictum hoc inquiri poteris, atque animaduerti per Regij subfellij Iudices; vel eos qui in Provinciis peragant ut ius dicant: seu Quaesitores rerum capitalium. Quae verò citra laesam Maiestatem consistunt, ab Eirenarchis Provinciarum, quo tempore Trimestres Copientas agunt.
- 17 Statuitur, quicunque deum feloniam reus peractus fuerit, ex Edicto hoc violato; ut (quod in reatu illo apud nos fere fit) dos uxori ne pereat, neue heredes infamia iuris obnoxij sint, aut hereditate exclusi: sed ut prerogativa sanguinis fruatur, & liberè hereditatem adeant.
- 18 Siquis ex eo capite, actionem in quengnam instituat, quod fecerit iusserit, quae ad Edicti huius executionem spectent: reo fas sit in Genere, hunc sibi Causa Statum constituendi, & per idoneas rationes probandi, Quae ita fecit, eas ex mente legis fecisse.
- 19 Caueatur, ne per Edictum hoc fraus ulla fiat Iurisdictioni Ecclesiae; sed ut libera etiam maneant Censurae eius omnes, in Refractarios, quibus vis fas fuit, ante legem hanc rogatum.
- 20 Sancitur, ne uxoris non communicantis pertinacia, redundet in maritum, aut is multa cuiusquam reus sit propter uxoris delictum: neue mulier ipsa, iam vidua, & sui Iura facta, multum eius laet, quod nupta peccauit.
- 21 Quibus in causis Episcopo ius est, vel duobus Eirenarchis, Iuramentum (de quo iam antè mentio) cuius, qui de inferiore ordine sit, deferendi: in istis ipsis, idem ius sit quibusdam de sanctiore Regii Consilio Dominis, ab ijs, qui de Nobilium numero apud nos sunt, & decimum octauum annum excesserint, illud ipsum Iuramentum exigendi. Quodsi praestare renuant, (dum ne mulieres sunt nuptae) una est eademque poena, bonorum publicationis, & carceris perpetui.

22. Quodsi quis peregrè in militiam profecturus nanem soluat, ex ullo quinque Portuum Nobiliorum, ulloue qui eis subsunt alio, Illustri Portuum illorum Limenarchæ, potestas datur, eius qui vices illius obtinet, Sacramenti huius illis deferendi.

Propago, vti vides, Lector, prima de Refractorijs est in genere, multi autem eius ramusculi sunt. Vt verò iustam subesse causam videas, non communi illà ratione, quæ apud omnes valet, sed peculiari etiam quadam, quæ ad nos spectat, cur homines hij præfracti & contumaces, qui sacris se subducunt, legibus hic magis quam alibi obnoxij esse debeant; opera precium facturus videor, si rem repetam ab origine, quando scilicet, quaque occasione, genus hoc hominum primum hic apud nos emerferit.

Inuente hic regnum Reginâ (exceptis aliquot de Clero Mariano) non multi præterea fuerunt, qui sacristum nostris & ritibus abstinerent. Satis hoc superque notum ijs, qui per ætatem possunt adhuc prima illa Reginæ tempora recordari. Tanta quidem tum eorum paucitas, vt per aliquot lustra, Recusantem esse, quid sibi vellet, ignotum penitus; necdum enim nata hic apud nos vox ipsa, vel titulus Recusantis. Vel ex vno etiam hoc facile id sciat Lector, numero fuisse non magno: quod silerent Leges, quod nihil actum in Senatu de ijs, toto decennio. Fuisset autem actum lege aliquâ vel Senatusconsulto, nisi numero fuissent contemnendo. Intererat enim Reipub. eos non negligere, si ad numerum tum aliquem excreuissent. Tam verò exploratum hoc, vt cum sisteretur pro tribuali reus Garnettus, hocque illi, quod modò dixi, de numero tum exiguo obiectum esset, diffiteri non posset; id tandem diceret, nonnullos quidem, quos ipse vel noster, vel sic inaudisset, à sacris nostris per id tempus absensse. Nec si in hac tantâ Regni amplitudine, absuerunt tum nonnulli, momentum in eo magnum: nobis enim ad causæ caput satis, si proluxies illa, quæ post fuit, Recusantiam, ex Pij censurâ, (quasi ex pluuiâ rante,) prognata primis atque propagata est.

Atque hoc quidem loco, res hic religionis, decennio primo, cum nondum Pius 5. in Reginam anathema suum fulminasset. Vndecimo demum anno, cum prodijset Bulla ful-

minâ-

minatrix, non eadem in multis mens. Illico, quibus antè, religio nulla, sacris nostris interesse, *Recusantes fieri*. Vt quid autem *Recusantes*? non culpâ religionis aliquâ; (erat enim non alia tum quàm antè fuerat) sed, quòd intonuisset tum Pontifex: quasi non in rebus ipsis, vel conscientijs hominum, sed in plumbo Pontificio religio latitaret.

Non ergo *Conscientia* causa dicenda, vel *Religionis*, Recusantium hîc causa apud nos. Nam si *Religionis*, quinquennio primo Reginæ ELIZABETHÆ, cùm eadem per omnia fuit quæ nunc est *Religio*; cur non eadem tum illis *Conscientia*? cur *Sacra* tum nostra execrati non sunt? cur *Templa* tum adierunt? Adierunt enim tum, si non omnes, at (quod fassus vel *Garnettus*) plurimi. Etiam de vestris quidam, (addo, & *primarij* quidam) rationes scripto divulgârunt, cur id liceret facere; etiam id vt facerent, quibusdam tum de suis, authores insuperfuerunt: vt consulenda fuerit eâ de re Synodus *Tridentina*. Quinquennio proximo, cùm iam Duodecim viri illi *Tridentini sententiam* eâ de re suam interposuissent, [de non adeundo nobiscum templa]; cur neque tum Sacris abstinuerunt omnes? Discessio quidem ex eo facta à nonnullis: par tamen multò maxima, (sententiâ illâ non obstante) etiam tum, nobiscum assiduè rem diuinam audiebant. Quæro iam, cùm nihil de nouo mutatum tum fuerit in religione, quod ita licuit *per decennium*, cur anno pòst *undecimo* cœpit non licere? Adduco & aliud argumentum huic rei; Nam si religio ipsa *Romana* causa sit sola, cur hij sese sacris subducant, cùm & alibi etiam religio *Romana* sit, & vbique (vti præ se ferunt) eadem; quâ sit, vt alibi, pèrque alias passim gentes, illud quoque hominum genus non existat? Non enim existere, *Scotia* testis sit, in quâ, etsi plerique sint vtriusque sexus Papistæ, noti satis: haud quisquam tamen ex illis fuit, quamdiu inter eos Rex, nec Sedem hîc habuit) in toto *Scotia* regno, qui se templo subduxerit; sed neque nomen ibi *Recusantis*, neque res cuiquam cognita. At illud, credo, *Mathæus* dabit, Catholicos suos, vbi vbi sunt gentium, quoad conscientiam pariter affectos esse, pariter quoad obedientiam erga Pontificem, quem quasi Ecclesiæ suæ & *fidei caput* omnes venerentur.

Extiterunt itaq; hîc apud nos *Recusantes ex Bullâ* primum cuius ea tum vis, vt simul res *sacras*, simul *civiles*, eodem anathemate inuolueret, vt non modò *sacra* tum hîc non *sacra*, sed neque *Regina* tum *Regina*, vel *subditi* dein *subditi*. Duo enim hæc quasi connexa essent inter se atque implicita, nec separari possent, ita vnâ in Bullam compingebantur, vt non liceret iam Catholico esse, nisi ei qui clandestinus hostis esset *Regina*, nec cuiquam castè Deo seruire, nisi *Perduelli*. Prouenerunt inde nobis, vnâ eadêmq; operâ *Recusantes* simul & proditores *Bullati*; & olim quidem dici solebat, *Homines Bullæ*: iam verò, *Homines Catholici Bullæ*, quasi ex stulticijs Romanæ pluuiæ, postquam derouit. Simul ergo mutare tum in religionem ceperunt, simul nutare in officio erga Principem, quasi iam non Principem, quam sanctissimus eorum Pater, pariter Ecclesiæ communionem, pariter regnandi iure priuasset. Ita religioni permista seditionis semina, nec quisquam iam in Deum pius, nisi qui in Principem, potest, amque simul impius, nec bonus Catholicus, nisi malus subditus. Neque verò diu res exemplo caruit: ebullyt enim, confestim atque effebuit ex hac Bullâ, quæ subsecuta statim est, *Rebellio Borealis*. Inde quidem prima lex in vestros, ex Seditione *Borealis*, vt ex eodem fonte lex vltima, ex Proditione *Fulminalis*.

Cum ergo fide Romanâ fidelitatem Anglicam labefactari, misceri cum fide perfidiam, Maiestatem cum pietate lædi cernerent: fecit ea res, vt & *Regina* ipsi, & *Regni* tum *Ordinibus* consultum videretur, mature, hîjs, qui sic affecti erant (scu malis, infecti) notam aliquam inungere *lege aliquâ penalis*: quæ tum nota, quasi discriminaret à bonis ciuibus, quos ita non puduit recusare, quominus simul, & *Sacris* præsentiam, & *Regina* officium præstarent, vsque adeo vt non modò *Religionem*, sed nec *authoritatem* vllam *Regiam* agnoscerent in *Reginâ*, quam Plurimum eorum Dominus non minùs Regno quàm Ecclesiâ multâssset. *Leges aliquâ dixi penales*, non *arummos*; tamen, vel atroci, nec quales scribuntur apud vos: *florenorum* enim ea, non *flammarum* fuit, *pecunia* modò *multa* in *mensum*, non *lactura* semel & simul *fama*, *capitis*, *fortunarum omnium*. Atque hæc vera

origo fuit, vera conditio est Recusantium apud nos. Nec ex alio capite recusabant initio, nec ex alio iam recusant: ut aliter, apud nos habendi, aliter accipiendi sint Papistæ, quam qui vspiam alibi gentium vel terrarum sint. Ex ijs quæ mihi dicta iam sunt, nemini potest esse obscurum, leges quæ feruntur, multas quæ dicuntur hic apud nos in Recusantes, ferri & dici non religionis causa merè, sed mixtæ; mixtæ cum malâ mente & fide in Principem: nec nisi in Recusantes Bullatos, quibus fides non solum sacra, sed civilis etiam, ex Pontificis nutu pender, nempe post missam ab eo Bullam vel Breue aliquod, nec præstanda iam Principi, nec proficenda: Qui verò sic Sacram confundunt cum Cæcili, vel sub Sacra obtentu civilem profiteri recusant, in eos tam iniuste Recusantes, iuste animaduerti, iustum omnibus videatur necesse est, apud quos professionis illius recusatio, iustam excusationem non habet.

Venio iam ad eos, qui secundo loco sunt Edicti, *Relapsos* scilicet, seu *recidivantes*, quâ parte articulos illos complector omnes, quæ de ijs sunt, qui postquam omnem à se contumaciam abdicarunt, cetera quidem conformes satis sunt, ad *Eucharistiam* tamen nondum accedunt. Hos autem duplici in differentiâ sitos video. Nam vel nunquam illius participes fuerunt prius: vel fuerunt sanè prius, post verò esse desierunt. De duobus hijs, sunt in Edicto articuli nonnulli: sed de illis haud credo nos iubet causam dicere *Matthæus*, haud alius quispiam veri nominis Papista. Nam hij quidem cum sacris sæpe intersint (frustra toties reclamante Pontifice) *schismaticorum* in numero sint necesse est, nec pro vestris dehinc iam habendi, ut quicquid in illos statuatur durius, id totum redundet, vel in Hypocritas, vel in Pseudo-Catholicos, vel quocunque alio nomine appellare libeat, nec villo modo in illos *immaculatos fidei vestra Romana professores*. Et quæ tamen vel in istos multa irrogantur, ita non graues sunt, præut sunt vestra illæ, quibus nos mulctatis, ut puderet, credo, quenkum, qui prudens videri velit, cum de illis mentio fit, *ingentes aruminas* vel nominare.

Nam de *tertiâ* Edicti parte, quæ ad illos spectat qui intrare nolunt, conceptum in eâ iussurandum, mitto hic dicere. *At ipsa quæstionis est: Nam si de religionis in eo rebus non*

agatur, sed de obsequio tantum, & fide civili (quod & Apologia docere vult, & hæc Apologiae defensio) quæcunque tandem in eos poena fertur, qui iuramentum abiurant, ærumna dici non potest, propter causam conscientie vllam. Sed enim, vt ciuile delictum est, ita ciuile & ipsa poena dicenda erit. Nam de fide quidem Catholica si sit: & hæc iam ratio hîc, & quæstio statim omnis nobis cessat.

De postremo verò eius membro, quo grauiam multa mitigantur, idque in Papistarum commodum: dixi iam, gratias referre debent; si illas nolunt, at litem, credo non mouebunt. Vides iam, Lector, quid *montes Mâtthæi parturiant*; quò *ingentes illæ arumna* iam recidant, quas ille tanti putauit, tanti venditauit esse, vt solæ sufficerent, ad Apologiam vel totam, vno impetu refutandam.

At etiam vnum me præterijt in Edicto, cùm cætera recenserem, nec tamen iam prætereundum. Clausula autem est, in quâ de poenâ agitur *ys imponendâ*, qui ipsi cùm sint Romanæ sedis obsequio (vt loquuntur) iam *reconciliati*, id agunt, vt & alios auocent *ab obedientia Regi debitâ*. Ipsa verò ibi verba sic posita; *Ab obedientia Regi debitâ*, satis per se valere debent, quiuis vt ex illis, certò sciat ibi de poenis agi perditorum ciuium, & qui proiecti iam sunt ad seditionem aliquam: ad *res autem fidei, religionis, conscientia*, à nemine cui quidem mens læsa non sit, traduci potuisse.

Post *quatuordecim* demum *articulos suos*, (verè dixi *suos*, non enim sic in Edicto positos, sed mera figmenta *sua*) totus ad *ironiam* fertur *clementia Regia*, magis ipse dignus *ironiâ*, qui cùm in crimen falsi incurrisset Pontifex, propellit etiam magis. Nam quod *de Regis clementia* in Pontificios dictum ibi in *Apologia*, locum habet in Pontificis *ma- rore magno & primo*, non in *aucto* iam & *secundo*, post Edictum scilicet. Neque satis commodè diuisa tibi *Mâtthæi* temporibus hæc. Priusquam inhumano illo incepto, ad iustam iram irritati Ordines: tùm certè *clementia summa* fuit, nec vllatum Pontifici causa magna *maroris*. Fortasse causa iam aliqua ex Edicto, *marendi*; nec tanta tamen, quantam videri vis; sed meminerit, ei faciendo homines suos execrando scelere suo, causam dedisse. Vide verò *quid à nobis negetur* hîc:

Pontifi-

Pontificem adeo valdè *maestum* esse debuisse, *priusquam* exiret Edictum hoc: vide autem *quid à se probetur*, Pontifici causam fuisse *maerendi*, *postquam* exijt Edictum hoc. Hæc illa sunt quæ in *Dialecticus* dicuntur *disparata*; nōsti cætera.

Sed neque tantum in Edicta *arumnarum*, quantum autumas; neque tantum, quantum meriti sunt illi, aut qui illorum similes, in quos ferebatur; saltem non tantum, ut mereatur tuum illud tragicum, *Qua maior excogitari potest? Multari in menses singulos viginti librarum multatâ*, non ita magna *arumna* est, quin *maior excogitari* possit, nempe quàm nostros homines subire hîc coegistis regnante *Mariâ*, ut bona eorum simul & semel, primo momento, *omnia abirent in fiscum*. Carceri perpetuo mancipari, calamitas quidem est; non tam magna tamen, ut non *excogitari possit maior*. Illa enim certè *maior*, quàm vos nostris infligitis, *damnari ad triremes, vel ad metalla*. Tum *morte multari*, etiam magna & illa; sed *maior adhuc excogitari potest*, quod nobis scilicet facitis, *leno igne torreri*. Quare fat erat, si *magnas arumnas* dixisses, nec nisi quia *Gnathonem* volebas imitari, opus vllum ut *ingentes* diceret: *Maiores autem excogitari non posse*, id verò *Gnathonem* superat. Quòd si *ingentes* verè *arumnas* videre vis, & *calamitatem* quâ *maior excogitari non potest*, abi ad Inquisitionem vestram; illam spectâ; ibi visurus ea, præ quibus ludus iocusque sunt, quæ vestri hîc patiuntur apud nos.

Sacra verò nostra *Sacrilega*, quâ fronte dixisti? Nihil ibi *sacri tollitur*; vide, ne vestra potius dicenda sint, in quibus *sacrarum* orationum pars melior, mens orantis scilicet & intellectus; in quibus *sacer calix*, altera nempe Eucharistiæ pars, ausu *sacrilego* tollitur: in quibus diuinæ & Deo *sacri* honoris pars similitudini lignæ defertur, & crustaceus panis pro Deo, non sine *sacrilegio* summo adoratur. En tibi, si quæris, *sacrilegium*; Porro si fuisset in nostris tale quicquam, designâsses scio.

Æquè & illud absurdè, cum id *perfidia* *Turamentum* dicis, quod *perfidia* quâ in præteritum notandæ, quâ in posterum cauendæ, conditum est: quod iam contra *perfidiam* fertur, quodque erit in libris & legibus nostris æternum *perfidia* monumentum, & quidem vestrorum hominum *perfidia*, qui gemino se sacramento ad *perfidiam* in Patriam ipsam, in Patriæ Patrem

Patrem obligarunt. Vos autem qui *fidem*, qui *fidei* vincula, iuramenta soluitis, quò *perfidia* esse liceat: vos qui *fidem* non seruandam, id est, *perfidiam* licitam, legitimamque dicitis, etiamne vos quicquam de *perfidia* audetis hiscere? & in turpitudinem vestram eius vel nomen nominare?

Ad cumulum denique accedit falsitatum & illud, quòd tu, tam magnus scilicet mendaciorum hostis, cui crimen falsi ita odiosum, tertio ibi loco falsò dicis & mendaciter, quòd scilicet, *exhortatio ad fidem Catholicam cuiquam hic sit capitalis*. Verius ibi dictum oportuit, *Exhortatio ad perfidiam* vel (si *fidem* vocari vis) ad *fidem falsò nominatam*, nempe *perfidia* matrem, atq; nutricem. Ideo enim quia abstrahuntur per vos à nexu naturali *fidei sua in Regem*, ideo quia Pontificis nutui, contra Principem, patriam, ius fasque omne, quasi mancipia addicuntur, & nexui dantur, (quòd vos *reconciliari* dicitis) ideo plectuntur; non quòd *Catholicam* (quàm falsò sic putant) *fidem* profitentur. Alioquin extra *perfidia* illius notam profireantur illam (quam dixi) *fidem*, & (quam tu ipse tertià post lineà vocas) *cinilem obedientiam*: sentient alteram illam (quam dicis) *fidem* eis non fore capitalem.

At etiam *arumnas* has suas claudit *arumnis Archipresbyteri*, vel post susceptum Iuramentum, *in carceribus detenti*. Quanquam ille iam *Archipresbyter* non est, Presbyter modò; excidit gradu suo; vos illum exauctorastis, vt mirum videri possit quòd tu ita iam sis de illo sollicitus. Non vna modò *Iuramenti*, verùm alia sunt causæ *Archipresbyteri*: atque audi etiam, iustæ causæ inprimis, quòd sic mulctetur *carcere*, imò & gratia magna, quòd non nisi *carcere*. Qui enim contra leges publicas capitali pœnâ sancitas, ausus iurisdictionem in regno hoc vllam sumere, & de *Româ* sumere, eamque tot iam annos hic exequi, censuras & facultates, & reliqua *peregrina potestatis* munia obire; is si in carcere modò est, (quæ tamen *libera* potiùs *cu* *stodia* dici debet, quàm *carcer*) secum non male actum putet. Quod si simile quid nostrum quis ausus esset in ditione vllâ, vbi Papa quid habet potestatis, vbi *Inquisitio* vim obtinet; quid illi futurum censes? an ei pœna *carceris* satis foret? annon acerbissimâ morte moriendum? vel *Papam* ipsum iudicem appellare ausim, ita res est in manifesto.

Id

Id verò etiam de eo affirmare ausum, *detentionem* illi suam beneficij loco esse, nec illi ipsi scire videri. Nam id illi, credo, satis exploratum est, si quò vellet, liber abire posset; atque ita liber in Papæ manus veniret, ubi reddenda illi ratio de suscepto à se iuramento: peius etiam multò *Roma*, quàm nunc *Londini* est, acceptum iri. Verè tum quidem foret *arminiosus* senex.

Sed quoniam incidit de eo mentio nobis, volo etiam à te sciscitari quidpiam, vnde hoc (nos enim certè satis mirari non possumus) cum scripta sit atque edita *Apologia*; (cuius *authoritate* edita, scitis, scitis etiam à quo) cum etiam qui scripsit eam, de religione suâ fateatur, ut mirum iam non sit, liberius ab illo dictum quid vel in Pontificem vel Cardinales; cum hæc (inquam) ita se habeant, eâ ut celeritate, & verò etiam vi, à duobus iam duplex, duabus linguis facta sit in eam impetus tam breui: & tamen *Archipresbytero*, à quo iam id tu liber extat, in eoque ingenuè respondet ad interrogata singula, cuiusque paginis singulis subscripsit se, nec mutavit ex eo mentem; qui liber æquitatem *iuramenti* illius de *fidelitate*, non minùs offerit quàm *Apologia*: cui subiecta quoque per eum *Epistola*, quâ Catholicos suos, etiam atque etiam hortatur ut *iuramentum* illud intrepidè, utroque Breui non obstante, *suscipiant*: ubi etiam & suprema Regis in *temporalibus* potestas propugnata ab eo, & Pontificis ad *deponendos Reges potestas* acriter oppugnata est: fusiùs autem utrumque & prolixius multò quàm in *Apologia*: nec dum vestrum vllus vel verbo responderit, nec (quod cuiquam hîc constet) responsum vllum meditetur. At æquum erat vos in illum magis excandescere, qui *vester* fit, qui vos inter vos, tanquam *Cadmeos* fratres, committit, & eos, qui inter vos, maximi momenti, *Authores* sunt, vestra in vulnera conuertit.

Nondum tamen debellatum est. Quò enim rem totam hîc conficiat de *persecutione Regiâ*; En, ut homo *Stratioticus* (iures facellum iam suum abiurasse) volo (inquit) ipsum *adigere*, velis nolis. *Audire vocem visus sum modò militis*; atque *ecceum*; *salve mi Thraso*; Quis te enim aliter alloquatur, qui vim affert, atque *adigit* homines, velint nolint, ut in se, pro te testimonium dicant? En verò, ut *adigit*. Quicumque intra

Regni fines sacrilegi consilium; idcirco rei sunt omnes; Dā-
ta ea lex est a Regina *Blancha*; 1190. denum anno Reg-
ni sui; lata autem necessarii; cum constaret id genus homi-
num confluere huc indies, ut *flabella* essent seditionum; & ad
res novas molendas suorum hīc hominum animos, quasi so-
lum subactum redderent; cum constaret, missis ad *Patrem*
Generalem literis, subinde sic scriptitare, *Ego intra proximum*
(trimestre vel semestre) tot (puta quinque vel sex) reconcili-
avi, pro quibus spondere ausim, quod *quacunq; occasio incide-*
rit, a parte nostrā futuri sint omnes. Moriendum ergo erat sa-
crificijs, qui comprehensi erant; moriendum & reliquis; si-
quando comprehensi essent. Hic tu, falsi ubique prodigus,
parcus veri relator, ex semisse rem decurtas; *Gratiam* vitisq;
facere rex voluit; fecit: Liberi dimissi sunt quotquot tum e-
rant villo in carcere. Aude verò etiam hanc gratiam negare.
Ad reliquos autem qui in latibulis tum erant, nec dum com-
prehensiq; *parēm gratiam* suam Rex permanere voluit, ne vel
eorum cuiquam ea lex capitalis foret; etiam vel si se profite-
rentur tales, dum intra certum diem Regni fines excederent.
Tibi verò hac nulla *gratia* videtur, mortem exilio commuta-
re? & illudis ei? Certè sub æstu *Mariano*; & diebus illis *va-*
nicularibus, de nostris hīc multi *parēm gratiam*, ut flammās
effugerent, summo beneficij loco erant habituri. Habē tu ut
voles; *gratia* illa quidem fuit, etsi non *grati*, quibus facta est.
Quæris autem, si *exilium* *gratia* sit; quo nomine supplicia ap-
pellanda sint. Dicam; *vita*, vel *membri* iactura, supplicia sunt
& appellantur, præ quibus *exilium* supplicium non est. Id tu
Matthæe, si hīc sis, sentias; & quasi de *gratia* facta, gratias
ageres, cum capitis damnatus esses; si solum tibi tum dare-
tur vertere. Non tum diceres, opinor, imò nolo exulare, *sup-*
plicium verum est; calamitas magna est, exilem esse; *gratia* nulla
est; nusquam cogax *pænis* *gravior* exilio *prævenire*. Non hoc
certè tum diceres: vel si diceres, omnes te insanum *Italum*
dicerent, qui malles trans *Acheronta*, quam trans mare na-
uigare. Mitte verò aliquem de nostris coram Inquisitione
vestrā ad flammās damnatum; iube illum intra certum tem-
pus ultra *Apenninum* esse: vide, annon insignem sibi *gratiam*
factam agniturus sit: Agniturus certè, sāt scio. Quamquam
quid

gene; sic ipse primò obijcit sibi tacite: siquid in Edicto durius, id rò fuisse, quòd *præcesserat* dicta illa *conjuratio*; nec enim nisi detecta, demum illa, quicquam in illos asperius esse statutum; sic verò sibi subijcit. *Non ad proditores puniendos pertinere Edictum, sed ad Catholicos vexandos. Non ad puniendos proditores: Non certè. Lège non à hoc nihil opus: ex vetustà & fieri potuit, & factum est: Ad detegendos verò, non à opus. Male autem disiungis hic Catholicos & Proditores, non Catholicos, sed Proditores, quasi hij alij essent ab illis. Coniunge verò, Mattheæ, & dic verius, ad Catholicos proditores pertinere: nec enim vlli erant proditores tunc, nisi Catholici. Ad illorum similes Catholicos detegendos lex; detectos autem reprimendos: ad reliquos verò Catholicos, qui proditores esse oderunt, detegendos, quòd ne simili ut illi poenā inuoluantur. Causa autem iustissima certè, ut in *Papistas* omnes tum inquirere. *Papisme* enim, cuiusque tantocandit zelus, proditoris causa: omnia. Ipsi facti sunt. Iesuitæ (qui *Papismam* Arlantes videri voluit) proditores ipsos, porrecta eis Eucharistia, in scelere sepe obfirmarant: ex ipsis etiam Patribus, non nulli participes criminis. Intererat tum Regis, tum Reipub. scire, quò loco res esset. Poterant enim in aliorum, nescio quoc *discipulorum* animos, idem quòd in his venenum infillasse, cuius poterant, quòd cuiquam poterant. Ita ferè euenit, scelus ad paucos peruenit, suspicio ad multos: & zelotypia nulla inanis est, ubi Regis, ubi Regni totius salus agitur. Deteguntur sane omnes, de quibus suspicio est; ubi detecti omnes, reprimuntur illi quos opus est reprimere, & doli, & doli, & doli.*

Diffusus huius scòpæ tam dissolutæ, subiungit ei aliam: *Ante coniurationem illam conceptam, primo anno, primo Parlamento, conspurcasse Regem omnia Regni Edicta, eaque non parum auxisse.* Vnde quàm multa peccet hinc. Quorsum enim ante *illam*, si post *illam* ante *illam* dixit; non satis dixit: ante *illam* debuit dicere; debuit, sed non potuit. Nam ipso statim anni primi initio; & vel ante coronatum Regem, coniuratio alia prægressa est Sacerdotum: quæ an dederit forte, haud scio, certè causam dare potuit, ei, quæ subsequuta est, legum seueritati. *Tunc anno primo, dicit, ante illam conceptam.* Ad etiam (quòd ante docui) anno primo illa ipsa coniuratio

concepta est, etiam articulata. Tum de primo Parlamento quod dicit, prodit inscitiam rerum nostrarum. Nondum enim absolutum est; etiamnum durat *Parlamentum primum.* *Sessio- ne primâ* credo dicere voluit, in quâ tum *confirmata* sunt *Edicta* prius edita: sic est. Ad illa enim pariter, reliquasque *Regni leges*, legitimè sancitas; pariter etiam ad receptam tum in regno *religionem* retinendam; cum corona illi imposita est, fidei suæ sponcione sanctè interpositâ, sese Rex de more deuinxerat. At verò quod de *additione* ad illa *addis*, *additio* verè est, sed tua, ficta scilicet à te, ab illo facta nunquam. Non ille tum *Edicta auxit*, tu *auges* maledicta tua & mendacia, ad periodos penè singulas. De *confirmatione* factum tum, quod factu opus fuit; de cætero nihilo illa tum fuerunt *auctiora.* Verum semel hoc habebas pro responso, iniquum postulare te, vt abrogeatur hic vlla *Lex*, vlla legis particula, quod vestris hominibus melius sit apud nos; nisi prius refingat ipse Pontifex, quæ vel ille, vel qui ab illius nutu pendet, in Regum omnium perniciem cum volent, & interea dum volent; lubricam conditionem, fixerunt diu iam, & libris in lucem editis defenderunt. Faciat exuri libros illos; scriptores eorum adigat ad palinodiam: tum demum verba faciat de *nostris*, postquam cauit de *suis.* Ni fecerit, frustra hic quicquam mutari speret. Quid enim, vt nostra iam sublata sint; stent illa illius, quibus stantibus, stare non potest incolumitas sua vlli Principi Christiano? Qui & sciunt hæc iamdudum, & cum simile quid in illos tentatum fuerit, simile & ipsi facturi sunt.

Hic oblitus iam sum *Mattheus*, cuiusque quod ipse sibi *fore* dixerat, si probaret (*de arummis ingentibus anni 1606.*) postquam benè & grauiter impudens, nusquam *matore* dixerat *affectum* Pontificem ob calamitates, quas tempore *Regina Elizabethæ* passi sunt *Catholici*; recurrit iam, non vt de mendacio præcedente satisfaciat, sed vt *Reginam* etiam paulullam *exagitare* possit; & illius *manes mordere.* Quid autem commisit *Regina*? Non enim illi vitio vertendum fuit, si leges feueriores sciuerit, quæ & *sententiâ excommunicationis* la- cessita fuerat, & eâ etiam, quæ sententiam illam subsecuta est, *Rebellionem.* Res adeo vera, adeoque iusta rei causa, vt & Presbyteri vestri, editis à se libris fateantur; nullum in orbe

Imper. Confid.
pag. 16. 24. 37.

Christiano Principem quantumvis Catholicum, ita à Pio Pontifice acceptum, secus fuisse facturum; nec Mathaeus ipse videtur abnuere ex eo tempore, iure illam exacerbata esse.

Subjicit ergo, ante latam illam à Pio sententiam, ante vel Pontificem, Pium: initio statim Regni iuramentum de Primatu reuocasse. Certe reuocauit. Nam quid faceret, postquam vobiscum in Religione non sentiret; postquam ritu reformato, & sacris literis magis conformi Deum colere, fixum iam in animo haberet, ritu illo, quo fratre regnante imbuta fuerat; sineretne, quas Maria soror paulò ante leges rogauerat contra reformatam Religionem, suo loco stare, nec abrogaret illas? Aut cum decretum ei esset, morem atq; ritum meliorem Dei colendi reducere, à Sorore antiquatum; nonne & vnà, quã sese Soror exuerat, potestatem reuocare ad se debuit? Quid ergo? eam, quæ iam est, religionem stabiliret; Pape tamen Primatum agnosceret? Certe illud tentatum constat; & à Paulo quarto conditionem impetratam; porro & Regina ipsi delatam esse, dum in Primatum ipsius consentire modò veller, de ceteris, si à se fieri peteret, si autoritate suâ factam agnosceret, gratiam facturum Pontificem, vt sacra hæc omnia, hoc ipso, quo nunc sunt apud nos modo procurari fas esset. Vt verè, Primatus sit illud *uero legitur*, nec quicquam pensi sit Pontifici, quid reliquis illis fiat, si hoc vnum modò exorari posset.

At hæc de Primatu noua Hæresis. At hîc iam Mathæus *vetus mos*, petere principium, & quod probare debet, miserè illud & turpiter emendicare. Damus hoc tibi; si illa Hæresis est, mala materia est iuramenti, malè vrgetur iuramentum quod de Hæresi. Sin, quod rei veritas est, quod nos, cum res feret, probando erimus, Hæresis in eo nulla, nec vlla iuramento eo obediensia requiritur, nisi quæ secundum Scripturas sanctas Regibus debetur; nihil à suis postulant; nisi quod iure postulare potuis; & iniuriam in eo non fecit, cum non nisi iure suo vteretur. Sed neque tu impugnas illud ratione vlla; & nobis de Primatu hîc nulla, de fidelitatis iuramento tota lis est. Non demittimus ergo nos in questionem illã, quia te potius remittimus ad Gardineri Wintoniensis Librum De vera obedientia; ad Boneri Londinensis ibi præfationem; ad Tonsalli Dunelmensis

mensis ad Polam Epistolam, ad Longlandi Lincolniensis concionem, ad alios multos libros & tractatus (atque audi) vestrorum hominum omnes, qui rem totam hanc accuratè scriptis suis complexi sunt. Illos, si cuiquam alij de vestris, si tibi Maithæe libido est refellere; nos statim responsum adornamus, quod te torqueat. Satus interim hoc proposito nostro, quod ineunte Regnum Reginâ, cum plerisque de vobis iniquiores reperisset in ius ipsum, & successorem suam; quò subsisteret ipsa per se, ac regno securiore frueretur, iure suo vta sit, eamque à subdijs observantiam exegerit, quam exigere per ius posse, Sedique verbum, ex tot suorum eruditissimis scriptis, diu iam antè didicisset.

Nam quod grauem Authorem imprimis *Sanderum referre, refert*, illa: non poterat ipse tibi magis incommodare, magis fidem omnem detrahere, vel tibi, vel argumento tuo, quam si illo *referente*, quicquam nobis *referas*. *Sanderum* quis nescit? Tunc ut illum perditum transfugam, virulentum calumniatorem, nefarium patriæ proditorem, inque ipso prodicionis suæ actu cælum, priùs tamen (diuinâ manu) rabie percussus, tunc ut illum hic testem citare audeas? Notum verò iam orbi satis, quot in libello illo famoso de *schismate* congefserit prodigiosa mendacia, quot in reliquis etiam scriptis, quæ reliqui fere omnes hauriunt ex isto mendaciorum Patre *Sandro*. Audiat illa tantùm quis, rem nesciat; si non suffusus illi malevolentia animus, (ut tibi) statim conspuat ad singula: Pro dunt enim ipsa se, tam sunt, & turpia, & tamen stulta; mirabitur illi ita non frontem modò, sed & mentem omnem perijisse, ut talia referre non pigeat, quæ sic pigeat audire: silicem illi certè pro fronte, nouaculam pro lingua fuisse. Quod si nihil etiam esset præterquam hoc, quòd *capitalis hostis*, quòd *perfidus perduellis* fuerit, ecquem non pudeat hunc sibi testem producere? Illene, ut hic testimonium ferat, cui, quæ *duæ res* in omni teste requiri solent, & quarum neutra abesse potest, *honestas fama, æquus*, & in neutram partem propendens *animus*: ex in hoc, *ambæ*, ex toto prorsus deficiunt. Nisi si quis putet, hæc esse posse *honestam famam* infami proditori, vel *æquam mentem* in iurato hoste reperiri; qualem illum fuisse facta clamant, (nempe turpem proditorem:) qualem illum fuisse

fuisse scripta clamant (nempe hostem capitale) non Principis modò suæ, sed & Principū qui vspiam sint omnium, illiusque adeo, *qua omnibus inesse* debet Principibus, *authoritatis*; *qua omnibus præstari* debet à subditis, *fidelitatis*. Apage verò *Sanderum*; quid ille *referat*, parum certè, imò (parum hìc nimium est) nihil omnino *refert*.

Pòst verò de *multa* multus sermo, quam interrogavit lex illis tum, qui *ritu, veteri*, dixit, (*ritu enim vero* dicere non potuit) & *Romano* (qui fortè quàm *CHRISTI* vel Apostolorum melior mos est) *more officium missæ* procurabant. Vbi Lector aduertit scio, qui Edictum nostrum antè calumniatus est, ei que mendaciter affinxit quòd *canam Caluinisticam* sumi iuberet: is ipse iam Sacramentum sumi vult *Romano more*. Monendus mihi hìc de *more illo Romano*. Nos enim non ex *more* Gentis vllius sumimus; is nobis *sumendi modus solus* placet, eo *solo* sumimus, quem Apostolus *Corinthijs* tradidit acceptum à *CHRISTO*: Non illum quidem *Romanum*, quippe tum (cùm *Roma* nihil etiam audisset de fide) à Seruatore ipso *more suo* institutum. Eo & nos *sumimus*, & *Roma* ipsa *sumeret*, nisi *CHRISTO* se & *Paulo* plus sapere putaret.

De *multa* quid attinet dicere? Quasi verò quid in eà nouum. Quis enim Princeps, nisi illi iam integrum non sit, liberum & *sine multa* saltem sinit esse apud se exercitium cultus peregrini? Hospes es in historià si nescis, sub bono, pioque Principe *Theodosio*, & qui illum secuti sunt, *Donatistis* (qui perijisse de orbe toto Ecclesiam Catholicam, nusquam esse, nisi apud *partem suam*, vt vos iam apud *vestram*) *Donatistis* (inquam) refractarijs, *libram auri multa* diètam esse, fisco tum applicandam. Quam *multam* *Augustinus* sæpe, semper autem cum laude, commemorat. Quid? vestrum quis aliter facit? Numquid cuique (quæ vult) sacra cudendi, liberum apud vos, aut cuique quæ vult sacra adeundi, copiam facitis? Non facitis. Alius verò generis multa vobis est. Quod si *persecutionem* addiscere voluisset Regina *ELIZABETHA*, poterat certè à *MARIA* sorore, quæ nostræ professionis homines sub se, qui *Missam*, lege tum (vt iam *Liturgia* nostra) *sancitam* audire nollent, non pecunià aut carcere multauit, *multam* infixit capitibus non aliam, quàm vt capita simul,

simul, & corpora eorum, in bonum & luculentum focum conijcerentur, ibi ad cineres vsque concremanda. Ea vestra tum *antis multa* fuit, ita *multati* nos, non lana, sed pelle ipsa; & *pro qua, cuncta quae habet, dabis homo*; vita & spiritus. Et vos, qui *flamma* rem geritis, de *strenu* hincere attidetis. Aequi nos tum, si *pecunia*, & *re tota* transigere, si *carcere*, si *exilio* licuisset; *gratiosum* illud *Edictum* ex animo omnes diceremus. Noli ergo rem istam *nummariam* magis premere; eliciuistis *sanguinem* de nobis; *sanguinem* enim bibit *meretrix* vestra. Aequis autem Lector agnoscat ipse per se, constare pacem, non posse vlli Reipublicae, si *patria sacra* aspernari liceat, si *sacris peregrinis* operari, impunitate data. Indignum etiam esse in ea Repub. quae legibus tenetur, discodi a legibus. Quod autem fecit Regina, hoc tantum fuit; quam Ipsa Sibi, ut veram maxime, ita animae suae maxime salutare, in animum induerat; quam lege sancitandam curauerat; eandem ut omnes religionem amplecterentur; qui fecus facerent, eis ut vel pecuniario aliquo damno, vel libertatis (minus autem id multo quam *soror*) impune fieret.

Tum quod dicit ex *sandro*, de *plurimis Episcopis secundum eam legem, mox in carcerem coniectis*, quam falsum sit, vide, & crimine ab vno, disce reliqua. Nec enim *plurimi*, cum & *omnes* illi quos memorat, non *plurimi*, nec tamen omnes illi coniecti; vix mediam *omnes* illi hanc partem superant Episcoporum apud nos; Nec *mox coniecti*, Actis enim publicis confignatur extat, cuius eorum quosque vel *fratris*, vel *affinis*, vel *amici* fui, priuatur & *libera custodia* commissus fuerit. Nec *secundum eam legem* coniecti, sed quod, forte quidam ex ijs insolenter se & proterue gererent. Falsi ergo tenetur de *omnibus* nec pigebit tamen decurrere per *singulos* ab eo notatos, si tamen pauca praefatus fuero. Enimvero, Regina si in omnes fuisset inclementior, plurimum id eorum merito fecisset, cum conspirasset inter se maior eorum pars, ne quisquam ei coram imponeret, ut redierit res ad *Cartholensem* in illo ordine pendissimum, qui rem non tantis praestitit. Tum, ubi *capitulum religionis* quendam tractari vellet, inter Episcopos, atque eos qui illis ex aduersa parte, primo *sequestrari* omnino; nec *interesse* velle: possit, ubi venissent eandem, atque audissent

quid irgerent Aduersarii, ut responsum eis vllum darent, omnino *recusare*. Meritas, certe debitaque poenas luisent, si de contumacia hac suâ tam perniciaci, iussent omnes in carcerem. At illa, cui iniquior multo quàm Sorori indoles, durius in eos nihil statuit; Sororem quidem imitata non est, quâ ad ardentem pyram omnes, non custodiam amandâsset; quemadmodum & quinque de Episcopis suis, viuos exuri iussit, non quod in eam, patriamue quicquam admississent, sed quod fidei suæ, renuuciare, & Euangelio, & quod omnia quæ sic Pontifici visa sunt, vera itidem esse deicere, possent.

Præfatus hæc, ut quid optimo iure posset Regina si vellet, Lectori, constet; redeo iam ad illud, quid fecerit. *Plurimû illis Episcopus secundum eam legem, mox in carceres coniectus, nec tamen plurimû, nec mox, nec secundum eam legem coniectus, Natus vel ex illis, quatuordecim, nouem, extra carceres diem obierunt, tres vltro excesserunt Regno, duo tantum in carcere mortui.* *E primis nouem, primus mihi sit N. Hebbus solus Archiepiscopus, Eboracensis, qui honorificè semper à Regina habitus est, nec vnquam vllâ custodiâ detentus, non fortunatum vllâ parte exutus, permixtus semper cure suo viuere, & cum ad multam ætatem in otio vixisset, testamento etiam hæredes scribere.* *C. Tonitallus Dunelmensis quicquid proximus, consenuit in contubernio Archiepiscopi Cantuariensis, vbi summâ ætate octogenario iam maior, defunctus, nec sine pompâ funebri sepultus est.* Idem hoc *Thirlbeio Eliensi* factum, qui isdem in ædibus Archiepiscopi laudè exceptus, decennio post *Tonitallum* factis cõcessit. Nam *Whitum Wintoniensis* in carcere quidem fuit ad tempus, non eam tamen ob causam, sed quod quidam minus pro officio dixisset in concione; verum dimissus tamen inde post, atque extra carcerem, fato functus est. *Bournus Bathoniensis, in Carceri ædibus, Illustris viri, Decani Exoniensis, veteris amici sui, post vndecim annos diem suum obiit.* *Turbexwillus Exoniensis, cum per multos annos priuatus vixisset, in summâ libertate & ipse defunctus est.* *Polus Petriburgæsis, summâ comitate habitus, liber semper, Principis beneficio, & in agro suo, maturâ ætate decessit.* *De Ogleshamia Carlidenfis, qui in Regiam officio hoc quàm ceteri dubium esse non potest, qui tamen non in multo post a populo extinctus est.* *De Bournus* itidem,

idem *Lichfeldensi*, qui breui post tempore, ex calculi morbo
vix cum morte mutauit. Salutarunt forte carcerem nonnulli
ex hijs, dum non satis pro officij ratione responderent; sed di-
missi tamen post, maximâ ex parte, atq; amicorum fidei com-
missi sunt. Proximi mihi tres illi, qui ad exteras se partes
receperunt. De *Stoto* enim *Cestrensi*, protectus hominē, & id
constat, elapsum custodijs, vitro post exulasse. De *Pao* *Wa-*
gornienſi, de *Goldwello* itidem *Asaphensi*, & illos excessisse
Regno fatemur; neutrum tamen ex legis sententiâ aliquâ,
tantum, quia sic ipsi voluerunt. Superſunt duo iam; *Wase-*
nus *Lincolniensis* morosus homo, qui & ipse tamen laxius ali-
quantidui habitus in ædibus *Episcopi Eliensis*, post *Roffensis*, tan-
dem cum hic per Emiſſarios vestros turbata res, in arcem in-
ſula *Eliensis* ablegatus eſt. *Bonerus* autem *Londinensis*, qui
regnante *MARIA* cum lanienæ præſeſt, in odium venerat
omni populo (vix nec tutum eſſet ei prodire in publicum, ne
ſaxis obrueretur) ille quidem in carcere conſenuit; ſed ubi, ſi
vidiſſes, mediâ conſectum non diceres; viuēbat opipare;
horti erant & pomaria, ſi volebat ſpatiari; denique, niſi quod
certo ſpatio circumſcriptus, hand quicquam inſtar carceris.

Habes de *quatuordecim* illis quos coniectos aſebat in car-
cerem. At nec hijs *plurimi* erant, & de hijs quos nominauit
non plurimis, *plurimi* mancipari non ſunt carceribus, nonnulli
ne viderunt quidem; libera tantum & priuata fuit (ſiqua fuit
omniū) custodia; recepti ſunt in familias vel eorum, qui
ſuccederunt eis *Episcopi*, vel amicorum, quorum ipſi potius
conſuetum experebant, gratis ſine ſumptu; copioſe ſine de-
ſectu, in otio ſine moleſtiâ omni, ad vltimas quas illa natura
deſcripſerat annorum metas, peruenerunt. Nulli intentata
vis; nulli quaſtio criminis vel *Primatus*, obiecta; quibuſdam
neque priuatis de rebus quicquam imminutum. *Plurimi* tu
iam, ſi tui *Episcopi*, vides quod reciderint. Tum, *permutati illi*
Nobiles, de quibus proxima periodo idem aſſeris, vitis aut al-
ter forte fuerint, nec plures. Rident enim noſtri homines,
cum *Nobiles* illos *Sanderi* audiunt; illuſit vobis *Nobilitatem* titu-
lo, quem bonus ille vir anguſtiorē eſſe nouit apud nos mu-
to, nec poſſe ex toto illo numero quem *nobilitat*, præterquam
vni forte aut alteri conuenire. Ita *plurimi* illi *Episcopi* eorū, &

permulti Nobiles, tot Episcopi, tot Nobiles, summis coniunctis vix senarium efficiunt: & illi ipsi non solum (quod tu ais) religionis causa; non, sed procacitatis & insolentiae suae causa eo amandati.

Omnino qui *undecennium* primum meminerunt Reginae ELIZABETHAE, haud quicquam eo mitius vel remissius fuisse praedicabunt. *Decimo tertio* demum anno, *biennio* scilicet postquam *Pius quintus* Bullam huc suam parum piam misisset, atque ex ea Boreales illae turbae extitissent; paulo tum facta commoxior, ut par erat, statuere coepit contra Bullas & earum tabellarios; sed praeterquam in eos, nihil (superstitio-nis tum vestrae causa, sancitum est durius. *Decimo* post, id est, anno 23, ut videas quam illa Princeps pigra fuerit ad poenas; cum Emissarii illi vestri (sacrifici, fere vel ante Missas vel post, venenum suum comperit sunt spargere, nec admittere ad eas, nisi qui & ipsi illam facerent fidem omnem atque officium in Principem: coeprum est acrius in eos animaduerti, qui ita Missis interessent; multa tum illa (quam dicis) imposita; remittenda tamen statim; cum redirent ad mentem meliorem. *Quinquagesimo* post, cum serperent indies longius, & quasi examen quoddam e novis Seminariis sacrifici sese per regnum effunderent; cautum est lege capitali, ne Novitii isti, qui cum religione depravata in Seminariis illis, animum etiam ab officio alienum imbiberant, & qualem ipsi imbiberant, talem alius propinarent, ne illi (inquam) transirent huc in Angliam. Notum enim satis quid hic, cum venissent, agerent ad unum omnes, quam neminem Ecclesiae suae Romanae reconciliarent, nisi, qui se sponderet, cum res posceret, ad omnia Pontificis mandata, praesto & paratum fore. Atque, huc Illam tandem, post annos 27, inuicem & quasi reluctantem, nec ab indole sua seueram Principem pertraxit, atque has Illi leges, extorsit, hominum vestrorum importunitas. Quam proinde euatunum audeat *Apologia* Auctor asserere, *Neminem vestrum religionis causa in iudicium vocasse, neminem ad supplicium condemnasse, quamdum scilicet rem religionis agerent, neque cum religione, rebellionis semina permiscerent, neque priusquam Pius Papa per Bullas suas hic in Angliam, per copias vero & cohortes suas ibi etiam in Hi-*
berniam,

beruam, impetum, & impressionem fecisset: hic *plumbo*, ibi *ferro*; in *Angliâ* clauibus, in *Hiberniâ* gladijs reingelsisset.

Nec enim tu satis vidêris intelligere illud in iudicium vocare, aut ad supplicium condemnare, quid sibi velit. Nemo *visita*, nemo *membrum*, nemo *fortunarium omnium* vel *perpetui carceris* discrimen adiit. Hic, denarijs fortè duodecim multatus, quod die dominico templum non adijisset; alius, quod ad Eucharistiam non accessisset; tertius, cum in misificandi actu deprehensus, per plateas in apparatu illo suo missatico traductus. Quid hæc ad seria? Hocce tu vocari in iudicium, vel, ad supplicium condemnari vocas? Nemini *puelle aduulsa manus*, (vt *Scenola*) nondum reæ factæ vel vocatæ in ius; nemini *grauide*, cum *aperta aluo Embrya* viuis erumperet, transfixus *cuspide* *infans* primò, post etiam in *flammam* reiectus, & cum *matre* (barbaro & execrabili exemplo) ibi exussus est. Nemo *fame* enectus, nemo in carcere *trucidatus*; non *quadriennia* *quadringenti* & *amplius* flammis absumpti sunt. Duodecim toti anni erant, cum in *Peltorum* qui *Bullam* impiam hic ausus affigere, animaduersum est: is *primus* hic è vestris vocatus in iudicium, atque capite multatus est; ante illum nemo. Multa fortè aliqua, sed non grauis; Lex etiam, sed non seuera. Exilio damnatus nemo; pauci carceribus mancipati; vbi causa fuit religionis nihil asperum; vbi quid asperum, causa religionis non fuit. Vis veritatem audire? vis quæ te non fallat, ex ore *hominis inimici*? Audi *Philopatrum* ipsum, *Iesuitam*, *insignem* alioqui conuictatorem, sed veritatis vi victum, *Reginam* de *Regni sui* initijs sic alloquentem: *Dum initio Regni tui mitius ali-* a Pag. 103.
quantum cum Catholicis ageris, dum nullum adhuc vehementissimè pergeres, nullum admodum premeres, vel ad sectæ suæ participati-
onem, vel fidei antiquæ abnegationem, omnia sane tranquilliorè cursu incedere videbantur, nec audiebantur magna querelæ, nec insignis aliqua dissensio aut repugnantiæ cornebatur, nec decrant (quanquam male) qui Ecclesiæ vestras, vt vobis placerent ac gratificarentur, corpore saltem, etsi non animo frequentabant. Legis hic, Iesuitico arramento depicta, quæ tu tum sæua calumnia-
ris *Regni Principia*. At tu, audire te hic existima loquentem inuidiam ipsam; puta autem minus hic dici, plus intelligi.

Audis tamen, vel ab eo, neminem admodum tum pressum, non magnus tum querela, non insignem aliquam diffensionem extitisse: Non ergò ita tum repletos carceres; non tot Episcopos, tot Nobiles, fortunis omnibus exutos, actos in exilium, carceri perpetuo mancipatos. Crede saltem huic Testi: inimicus homo est, nihil in gratiam dicit: crede (inquam) vel inimico huius homini, & de Regina posthac obmutescere.

Quid verò in animo tibi, quoddam paulò antè eadem hæc undecimâ sectione dixerat; eadem ipsa demum, rotidem pendè verbis repetas? Adeone profluviâ memoriâ Lectorem putas esse, ut excideret ei Primatus iuramentum, nisi vnicâ sectione idem illi bis inculcasses? Sine perfungar eo semel: Quoddam delatum illud iuramentum Episcopis, non ita fuit, ut tu videri vis, facinus indignum. Nihil aliud ab ijs quaesitum, ut facerent, quàm quod bis iam antè fecerant, sub Henrico scilicet 8. & Eduardo 6. Heathus, Bonerus, Tonstallus, Thirlbeus tum Episcopi: Baynus, Bournus, reliqui, nondum Episcopi; præstiterant iam antè idem iuramentum omnes, alijs quoque ut præstarent, authores fuerant: etiam illorum quidam, libris scriptis defenderant. Quid hîc iniqui, si de eodem iterum compellentur?

Non enim credo tam eris vecors, ut licem moueas de sexu; *femina* fuit: fuit: at tu spero, cum *Knoso* non scitis, & qui illius sectatores sunt, ut *faminam regnantem* non feras. *Regina* fuit, æquali per omnia iure cum regibus, nec quicquam illi negandum, quod Regi conueniat. *Debora*, cum *Israël* *Iudex*, ius illi pari autoritate dixit, nec deteriore, quàm vel *Othaniel* vel *Gideon* vel mas quispiam. Vel ergò, *Salica* vobis religio fingenda est, quâ excludi regni iure *faminas* oportet, atque ita Sororem quoque eius *Mariam* exheredari; vel si regnare vultis *faminas*; & iura illis omnia, quæ *Regibus* sunt, cum *regno* pariter, sunt deferenda. At *Tortus* æquior esse debet in *Reginarum iura*, cuius omnes honorifica mentio fit de *Regina Maria* Serenissimi Regis nostri Matre, quæ ipsa, *Regni hæreditarij Regina* cum esset, par vlli *Regi* fuit de tot proavis suis, atque *patri* cum illis & imperio & imperandi *authoritate* prædita.

Velim autem ex *Torto* scire, cur licere non possit *Reginæ*, quod

quod licet apud eos, Abbatissæ. *Abbatissa enim capax est iurisdictionis spiritualis*, eamque iurisdictionem in sibi subditos exercere potest. Delegatam dicēs à Papâ; Ergo si & Regina eam sibi à Papa delegatam, nec aliter quàm ab eo, sumere vellent, salua res esset. Sed nihil opus; *delegari enim potest à iure posiuo*, quod ad institutum nostrum satis. Verùm nec hoc etiam premo. Nam & hoc quoque contendo, *ordinariam esse*, quam Abbatissæ apud vos habent *iurisdictionem*. *Abbas enim ordinariam habet, & in administratione sua Abbatissæ equiparatur*: eandem ergo, & eodem iure ordinariam obtinebit. Quid verò obstat? Quia ne censuras exercere, excommunicare nequeunt? At Excommunicatio directè ad clauem ordinis non pertinet. ^a *Aquinas hoc asserit.* ^d *In 4. Sent. dist. 18, Q. 2. art. 2.* Excommunicatio non est actus clauis directè, sed magis exterioris fori. Et communis hæc apud vos sententia est: Omnis habens *iurisdictionem spiritualem*, etsi non habet clauem ordinis, potest excommunicare. Negantur sceminis quæ ordinis sunt, vel inferioris fori: quæ verò ad forum exterius spectant, & Laicis communicantur, eorum, quin & femine capaces sint, ratio nulla repugnat, ut pro Abbatissis suis acriter contendit, in eoque rem nostram agit *Stephanus D'Aluin*. ^{*} *Sorbonâ sententiam eius approbante.* Quamquam nos, Principi, censuræ potestatem non facimus; in eoque, plus multo *Abbatissæ* vos, quàm nos *Reginæ* tribuimus.

Non est hæc (inquis) *fortasse causa religionis*. Vbi tum illud fortasse; quod ludens ibi posuisti, nos quoque ludimus. Nec enim dubium hic cuiquam est, quin quod Regi, idem & Reginæ conueniat, *summū* scilicet *regimen* in suos, siue de Ecclesiâ, siue de republicâ sint, seu *spirituales* (ut loquimur) personæ, seu *temporales*. *Præcipere* etiam posse & *prospicere* de rebus religionis; *nihil* autem *minus* id quàm *Regem* quemcūque *Christianum*. Nam *predicandi* munus, vel *sacra mysteria tractandi*, vel quæ reliqua sunt muneris Ecclesiastici, nec illa attingit vnquam, nec nos vel Reginæ, vel Regi putamus fas attingere: Nec hoc sibi *imp* ex illis quisquam *vn*dicant *vn*quam, quicquid hic garriat illustis scilicet ille totis tuis *Sanderius*, mortalium *modicissimus*, qui Reginam, quasi quid tale tentasset, ausus est calumniari. At tu, cuitones illud in

ore

ore est; *repetis atque inculcas*: hic iam, ubi nihil opus, otiose per-
nitus atque odiose *repetis* ipse atque *inculcas* iterum atque ite-
rum, ad tedium, nauseam, necem Lectoris: Et de *iuramento*
proposito 155 § 8. & de *multa imposita* 155 § 9. Sectione vnâ
& eâdem, post lineas non multas, cum semel dixisses; ingemi-
nas rursus, idem ipsum, *repetis*, *inculcas*, nec *repetendi* finem
vllum facis, vel *inculcandi*. *Legem* fuisse *lasam* dicis: post, quo-
modo *lata* non fuerit, interrogas; *Multam* asseris *impositam*:
post, quomodo non fuerit *imposita*, quæris. Id, credo, volu-
isti dicere, non modò *coniectos in carcerem*, sed & *in carce-
rem coniectos*; nec *multatos* tantum qui *audiebant Missam*,
verum etiam qui *Missam audiebant*, *multatos fuisse*. *Coccyf-
mus merus*, *Tortissimus merus*.

Nam de *lectione tuâ rerum nostrarum* quod ita valde glori-
aris: noste, *Marthæ*, nescimus qui vir fies; de *Torro* quàm
multa lectionis sit, nihil dum accepimus. De *Domino* uo fa-
cilè credimus, quod & *legeris* legendas nostras, & ex dono
Authorum *legeris*. Nec nos in dubium vocamus an *legitis*
illa quæ scripta sunt multa, de nostris rebus; sed *quâ fide scripta*
sint, quæ sic *legisti*. A fugitiuis enim nostris falsò & perpe-
ram conscripta dicimus; superant ibi *mendacia* paginas,
longè superant; certant etiam cum clausulis, vix enim vera
in illis clausula. Sed neque potest esse vllò in libro acutus
mendaciorum maior, quàm est in *Legendâ illa plumbeâ*, quæ
de *persecutione Anglicanâ* apud vos circumfertur. Ibi lægas, Ca-
tholicos *infutos ferarum pellibus à rabidis canibus dilapsari*; ibi
Glîres peluibz inclusos Catholicorum viscera exedentes; ibi Ca-
tholicos *ad equorum præsepia religatos, feno ibi pascendos*, nec
legas solum, imò & videas; ære enim ibi sculptæ imagines.
Falsa, ficta, fucata omnia. Quod si vacet iam, & nisi peccem
in Lectoris patientiam, subiicerem hic *mendaciorum fastos*,
quæ in illis sunt; subiiciendo facerem, vt vos *lectionis* vestræ,
& *memoria* pœniteret: dehinc iam vt pûderet, atque pige-
ret gloriari, quàm sæpe illa *legeritis*, vel quàm bene *memine-
ritis*, quæ haud vlli rei sunt, præterquàm vt ignominia macu-
lam inurant Authoribus ipsis, ad memoriam posteritatis sem-
piternam; in quibus *malitia* cum *mendacio* certat, *perfidia*
cum *impudentiâ*, summa *stultitia* cum summo *scelere*. Et

hæc

hæc tamen vos *legendo* bonas horas perditis, & ea *lecta* vobis & memorimente recondita in laude vestrâ ponitis. Miseret me vestri: *misit vobis Deus operationem erroris, ut crederetis mendacijs.* At *Lectori* etiam sat iam notæ *omissiones* tuæ, ex ijs quæ prænotata mihi sunt, agnoscit statim, *omittere* te, quæ *dicere* non potes, quòd nulla ibi sint ut possis *dicere*; vt hîc iam *omittis* quæ *Rex* ad *Edicta Regina* non pauca addidit. Non pauca certè; non enim *vlla penitus*. Quæ autem nullâ tuâ *indutiâ* proferre posses: sine te exorem, vt *omittas* semper de *indutiâ*.

Dixerat *Apologia*, minus iuste Pontificem in Breui suo prohibuisse subditia, quò minus de obedientiâ suâ erga Regem profiterentur. Quæris, vbi hac prohibitio in Breui habeatur; nec dictum esse hoc, nec dici potuisse; haud vllam talem prohibitionem in Breui legi: hoc ergo inter falsa, quibus *Apologia* plenissima est, referendum. Ita tu. Audi ergo vbi: Hæc Iuramenti verba sunt. Ego *fidelitatem & veram obedientiam Maiestati Regia, hereditibus, & successoribus eius præstabo*. Annon hijs verbis de obedientiâ suâ differtè *profidentur*? Quid potest esse clarius? Quid Pontifex? Annon & ille sic in Breui suo primo; *Admonemus vos, ut ab hoc Iuramento præstando omnino caueatis, idque acrius exigimus à vobis*? Annon sic in Breui secundo; *Stricte præcepimus, ne vllò modo Iuramentum illud præstaretis*? Iam verò, quæ propria magis *professio*, quàm Iuramento dato? Quare, *profidentur*. Quid autem? Ego *obedientiam Regi præstabo*; Quare, de obedientiâ *profidentur*. Quid Pontifex? *Admoneo, acriter exigo, stricte præcipio ne præstetis Iuramentum illud*. Qui *iuramentum* prohibet, quo *professio* fit, is annon prohibet quò minus *professio* fiat? Iuramentum, in quo *professio* diserta est *obedientia præstanda*; qui *admonet*, qui *exigit*, qui *acriter exigit*, qui *præcipit*, qui *stricte præcipit*, vt ne *prestetur*; is annon prohibet *obedientiam profiteri*? Quæ hæc vecordia est? An tu *prohibitionem* nullam putas de *obedientiâ præstandâ*, nisi totidem syllabis sic legatur in Breui; Ego *prohibeo vobis quò minus obedientiam profiteamini*? Quòd si Subdito Sacrosancta tangenti, & dicenti, *Iuro* (est autem illa *profitendi* ratio vel certissima) *Iuro me præstiturum*; dixerit tum Papa; *Admoneo verò, exigo, præcipio, ne iures Iuramentum*; in quo *professio* talis, annon prohibet *profiteri*?

Multò sanè illustrior hæc consequentia: Prohibet *iuramentum*, in quo *professio* prohibet ergo *professionem*; quam illa tua, Ex eo quòd iuret subditus hoc iacturum se, *non obstante excommunicatione* Papæ, *negari* ab eo in Papæ *potestatem excommunicandi Reges*. Vides iam, hæc prohibitio vbi *habetur*, vbi *legitur*, dici potuisse, dictum esse: *mendacio* tuo locum hñc nullum esse, referendum proin ad te, reponendum à te inter tua, ad complendam mensuram *falsitatum* tuarum, confertam iam sanè & supereffluentem.

Proximus est tibi locus *Apologie*, vbi de Breui dicitur, *multa in eo dici, haud quicquam probari*. Verissimum id verbum fuit, nec tu illud ausus es negare, quin fateris ipse, nihil *probatum* esse, dum contendis nihil *probari* debuisse. Breue enim, breuem fuisse & paternam admonitionem, Theologicam *disputationem non fuisse*. Cui, responsum à nobis suprà, semper vbi ratio quæritur, statim clamare Tortum requiri à Pontifice, *ut disputet in scholis Theologicis, ut Librum integrum conscribat*. Clamare autem stultè & puerilitèr. Aduertit enim scio etiam extra *disputationem Theologicam*, etiam in *paternâ admonitione*, locum habere *rationes*, misceri *monitis* argumenta: & posse & solere etiam, quasi aculeos adhiberi à *parentibus*; vbi sic adhibentur, vbi *miscentur monitis* rationum momenta, citiùs multò & libentius *monitis* obtemperari. Tum, paucis hoc fieri potuisse, nec exire tamen res tota in *disputationem*, sed Breue etiam satis breue futurum. Quid, quòd non monet ibi solùm, asserit etiam: *perspicuum* esse dicit *ex verbis ipsis*? At illi, infirmis fortè oculis sunt, tale quid ibi non *perspiciunt*; iuaret saltem caligantes eorum oculos, *conspicillis rationum* suarum. Verùm illud fortè erat: non decet Pontificem stilius vllus, nisi *Volumus & Iubemus*: vel illud etiam, quòd filiorum suorum *obedientia* meriti maioris esset, *cæcæ* esse voluit: vel quod magis credibile, commodum imprimis videri Pontificibus *illud dicendi genus*, vbi nihil necesse sit *probationes adiungi*. Ita semper, vbi quid probare debet Pontifex, nec potest, *Pater est* statim; *monitiones* pias scribit, in quibus deprecari potest, (quod fit in formulis) ne ardet se ad onus *probationis*.

Et si autem rem non neget [Dixisse] ibi multa Pontificem, probasse

probasse nihil] tamen, cum nihil probaret, ut nihil probasse dica-
tur, non iustinet; saltem non ijs verbis, quæ fuerint Galeni, quæ
Auerrois, de Christo. Fauere linguis oportet, & abstinere illis,
nec Christi Vicario scilicet tam inclementer applicare. Et
quidni Galeni? Cardinali flagitium nullum fuit, in re Capitali
Galenum authorem citasse: Rem magnam latè deducit ex eo;
beneficij loco scilicet esse hereticis, ut de hac vita tollantur; quasi
faueret Galenus Inquisitioni. Quàm verò iniquè compara-
tum est, illi ut liceat rem vitæ atque necis, ex Galeno confirma-
re: Apologia, tritam omnium sermone sententiam citare non
liceat? De Auerroë autem ut video, tota res in incerto est: lo-
cum nullum citat, ferunt, modò dicit. Verùm non vult ne-
scire nos, quàm bonus sit Galenista, legisse libros eius de pul-
sum differentijs; ibi autem tale quid reperit. Sed neque Philo-
sophi nomine Galenus intelligendus venit, Medici potius: & li-
bro, quem apponit, verbum ibi nullum de CHRISTO, libro
tertio scilicet: secundo autem, quem volebat (credo) appo-
nere, non illa dicit quæ Tortus, dixisse multa Christum; Leges
quasdam memorat modò, Moïsi & Christi dicentis. Quid fa-
ceret? Nesciebat Christum Dei filium, nesciebat veritatem
ipsam esse. Quod si medicus ille, de eo credidisset, quod nos
Dei virtute, iam credimus; non quæsisset ab eo demonstratio-
nem vllam: quæsisset tamen à Vicario fortè, quippe qui ho-
mo sit, non Deus: nec hæresis sit dicere quod scripsit ille, qui
contra hæreses scripsit, ^b Omnis homo errare potest in fide, etsi
Papa sit.

^b Alph. de
Castr. contr.
hæres. l. 1. c. 4.

Ut autem fuerit: quicquid de Auerroë sit vel Galeno: di-
ctum hoc, multa dicis, nihil probas, tam frequens in Scholis, tam
familiar, ut nullum magis. Vnde autem in Scholas venerit,
difficile dictu; nec tu, credo, vnquam probaris ab Auerroë
desumptum hoc, aut de libris pulsum, vel inde in scholas pro-
fluxisse: aut illis omnibus Auerroem in mentem venire, qui ea
verba proferunt: immò multos subinde proferre, qui an tale
quid in libris de pulsum differentia, imò an vlli libri de pulsum
differentia, haud sanè sciant, si interrogentur.

Licet verò etiam, quæ Ethnici de Christo falsò dicunt, in-
terdum de Pontifice verè vel affirmare vel negare. Quid si enim
de Christo impiè diceret Paganus quis, Deum non esse, homi-

nem merum esse; alter autem hoc idem de Papâ diceret; tunc subijceres, Bene habet quod Hæreticus de vicario Christi dicit, quod de ipso Christo Paganum dixisse constat, aut quasi re bene gesta apponderes in margine, En Hæreticus loquitur de Pontifice maximo, sicut olim Ethnici de Christo? Tam vero; quid; Pontifici tantumne hîc licere vis quantum Christo? Etiamne hoc ipsum inter cætera, vt ci satis sit dicere, nihil opus probare quicquam, non magis, quàm Seruatori ipsi. Permitte verò, vt plus hîc aliquid Christo tribuere liceat quàm Vicario; Vicarius ille vester non potest dicere, Ego sum veritas: Christus potuit, & dixit. Multum ergo hic interest, magna hîc pulsuum differentia; Pontifici non licet esse tam *autentici*. Et hoc, vt non sumit sibi nisi turpis arrogancia: ita non tribuit illi, nisi turpis adulatio. De quâ, Theologi vestri nondum Parasiti, sugillare olim soliti Canonistas: iam verò supparasitari & ipsi discunt, & tibi Theologo Papiensi, hæresis est hæc & noua sectariorum opinio, & si quis dicat, quadrare Christo multa, quæ Vicario vestro non quadrant, Hæreticus audit. Non moror hic lectorem; audi paucis tu: Non est ille hæreticus, qui hoc dicit: sed ille blasphemus qui contradicit.

Fingis autem ipse post, fingere Apologiam sibi propositiones, qua nullo modo in Breui continentur, eas oppugnare, in eo autem Dialectica terminos, & leges excedere: assumere enim Breui Pontificio prohiberi fidelitatem erga Principes, quasi eam religionem & animarum salute pugnet, cum nihil eiusmodi habeatur in Breui Apostolico. Non certè in Breui Apostolico; Apostolorum nullus vnquam Breuia vlla conscripsit; si scripsisset autem vlla, haud vnquam quale hoc vestrum: omnium verò minime Petrus, cuius expressa verba sunt, de subiectione Regi tanquam præcellenti; id verò, quod Dei Voluntas illa sit. Sed neque Paulus Tarsensis ille (Senensem enim nullum nouimus Apostolum) cuius est illud Breue breuissimum, Oportet subditos esse, etiam propter conscientiam; cuius est illa paternamoniatio, Admone illos; Principibus subditos esse, dicto obedire. Repetenti autem hîc tibi negationem veterem, non contineri in Breui hoc, repetenda mihi quoque æquæua responsio, Contineri, Proferri enim, qui iurat; prohiberi autem ibi ne iures: prohiberi ergo ne profiteatur: Prohibere fidelitatem erga Principes, quasi cum animarum salute

lute pugnet : qui prohibet Iuramentum, quo spondetur fidelitas, quascumq; animarum salute præstari nequeat.

Tum demonstratum dicit à se, quid illud sit in Iuramento, cum religione pugnans, propter quod ab eo abstineri debeat; quòd scilicet abnegetur eo potestas Apostolica ligandi, & soluendi; tum abiurari eo fidelitatem ad Christi Vicarium. Nihil verò horum demonstratum illi, nec vlla vsquam Torti demonstratio, nisi quæ posteriorum Analyticorum terminos, & leges excedat. At hic iam de potestate Reges deponendi, nihil mutare audet: conficius de illâ sibi, quàm non sit Apostolica: potestas autem ligandi non negatur omnino, omnino etiam nec soluendi, nisi si quem soluerint Apostoli ab officio suo. Tum nullam vnam fidelitatem iuratam esse; proin, nec abiurari posse, ei, quem tu Christi Vicarium dicis, quem sic esse tamen, nulla nos cogit fides Catholica vt credamus, præsertim cum videamus, in hac prohibitione suâ, Antichristi potius vices agere, quàm Christi. Christus enim Domini, Rex est; qui verò quam Christo Domini Christiani fidem debent, eam vetat exoluere, is Antichristi vicarius est; nisi sit Antichristus ipse. Hildebrandus certè qui primus hoc fieri; Bonifacius 8. qui primus hoc credi voluit, neuter Apostolus fuit: & quâ id potestate fecerunt, Apostolica fuit, non Apostolica; vel Apostolica certè, vel Apotactica, quæ ordinem à Deo positum, apertè violabat. Cadit enim in Pontificem, Apotacticum, vel Apostaticum potius esse, quàm Apostolicum: quo elogio 50. plus minus Pontifices a Genebrardus a Tertio secul. 10. vester insigniuit, per annos 150. sibi inuicem succedentes.

Quæ verò subiunxit ibi Apologia de sacris scripturis testimonia, id falsum probant, non quod finxit ipse, (fictio hæc tua est) sed quod scripsit Pontifex, saluâ fide iurari non posse in verba hæc, Ego obedientiam præstabo Regi. Dixit olim Iosue populus, (etiam, si iussus, iurasset) in omnibus paritulum se ei, sicut & Mosi paruerunt: paruerunt autem & Mosi in Ecclesiasticis. Non intercessit tum Pontifex Eleazarus, ne in omnibus, sed temporalibus: ne in omnibus, sed ijs solum (vt vester nunc Pontifex) quæ sibi tum recta viderentur. Quod si quicquam hic interesse putet; quòd Iosua verus Dei cultor fuit: ne in Orthodoxis solis, locum habere videatur; Rex Babel certè hæretico par, nempe Idololatri; cui tamen, Prophetæ non mo-

dò non dissuasit populo, sed author etiam fuit *submitte*ndi colla sub iugo eius, eique *seruendi*. Idem Pharaoni factum, cuius *absq. veniâ*, nec pedem mouere voluerunt de *Egypto*, vt Deo *sacrificarent*. Idem Cyro, cuius itidem *absque veniâ*, nec excedere Chaldaâ, vt *templum adificarent*. Quid ad hæc tu? Probari hinc obedientiam Regibus debere, etiam Paganis, & vos hoc *confiteri*. *Confiteri* sanè, nec sinere tamen vt eandem *iurent Principibus*, etiam *Christianis*. Verbis hoc quidem *confiteri* est, *factis negare*. Verùm non probari dicis à nobis, *obediendum Regibus vel Christianis, cum fieri iubent quod non licet Christianis*. Absit verò vt *probetur à nobis, quod nobis nullo modo probatur*. Sed quid? Cùm iubet iurari sibi obedientiam Rex, idne fieri iubet, quo facto Christianis non licet esse? Prorus ergo reiicienda responsio ibi tua. Nec enim in Iuramento, Rex *idola soli*, vel *thursificari*, vel *præponi se Deo* iubet, sed *ire solum contra gentem perfidam*, salutis suæ hostem capitalem, et si immisissam à Pontifice; *cum opuserit*; & interea *dum erit*, ad tale se iter paratos fore *profiteri*.

Denique *obedire vis Regi terreno, dum ne iubeat quod Regi cælesti displiceat*: hoc autem *inprimis displicere, vt vicarij sui potestas negetur, vel vt ad alium transferatur*. Sed quid tu de Rege cælesti verba facis, quasi vnum modò *vicarium* habeat? Multos habet. Nam & Reges ipsi in regnis suis, Regis cælestis *vicarij* sunt, aut nos fallit *Eleutherius* vester: Sic enim ille *Lucio* olim Regi nostro, Regum Christianorum primo, *a Vicarium Dei illum in Regno suo*. Aut nos fallit *Anastasius* Papa: Sic enim ille, ad *Anastasium* Cæsarem. *b Præstantia vestra, quam velut Vicarium præsidere Deum iussit in terris*. Duo Papæ, duos Reges, *Vicarios* dixerunt. Nec minùs ergo Deo displicet, si Regi *Vicario suo* potestas detrahatur, si quæ debetur illi (quod vos fere facitis) in *Papam* vestrum transferatur, nec minùs illi displicent, *vestræ*, Pontificis vestri, in *Reges* contumeliæ. Alter iam error est, quòd ira vidèris de Papâ sentire, quasi de eo solo sollicitus sit Deus, & quid reliquis illis fiat, non magnopere curet; tantùm vt suus *Papæ* honor constet, cætera, vnicunq. feret, non iniquo animo: Vnum hoc, si *Papalis potestas* vllâ ex parte minuat, exandescet ilico. Attrahi enim vult ad *Papam*, quoad fieri potest, *detrahi* nihil ab illo:

Alicna

^a Leg. Edw.
Conf. cap. 17.

^b Epist. ad A.
m. f. Cæf.

Aliena transferri in illum, id non grauati feret: Illius nihil in alium quenuquam transferri; id enim mirifice displicebit.

Sed cum ita de Papâ loqueris, quasi solus is sit *Dei Vicarius*, an nescis existere, qui nec omnino *Vicarium* (nedum vt *solum*) agnoscunt, nisi *lectum à se, à seipso sic baptizatum*, quemque haud vllus Patrum illo nomine aut *nominet*, aut agnoscat ab vllō sic *nominatum*? Neque verò dabunt, quòd *constituit eum Christus super familiam suam*. Ad quid enim? Nōne *ut escam daret*? At certè diu iam est, cum *escam nullam dedit familia*; nec pauiit verbo: Quin neque vel *verbum* ijs permisit, quo ipsi se *pascere*nt. Tum, si *Vicarius* sit etiam, at id tamen vsuuenire, vt a crebriò *Vicarius non sit tantæ auctoritatis, quanta est superior, cuius est Vicarius*. Sed neque de hoc, erit nobis lis vlla tecum, nihilopus; verè enim hīc de *potestate* agitur *regna transferendi*: *Vicarij* autem hæc non est; non enim fuit Christi ipsius: si & ille *Vicarius* esset Christi, quem tu maximè vis; Non est (inquam) *Vicarij*; non eius est, qui *relictus in terris*; non enim Christi fuit *dum fuit in terris*: Non eius quem *super familiam constituit*; non enim illam ipse *Pater familias* vnquam habuit. Paucis rem accipe. Quæ *negatur illi potestas*, ea *Vicarij* non est; quæ verò *Vicarij* est, ea non *negatur*.

AD Patrum *testimonia* sex, semel respondet & simul: nec vacat ei excutere singula: Pungebant, credo, hominem, quare quàm potuit leuiter, attigit, quàm potuit celeritèr, transijt. Concedere se dicit, quod ex ijs probatur, *deberi Principibus infidelibus, à subditis etiam fidelibus obedientiam*. Concedere quidem, at si *Papa eos soluerit, expungi statim debitum hoc ex tabulis*, nec pōst Principibus *deberi* quicquam, quantumlibet etiam *fideles* sint. Verum & in illis, quæ dicit *concedere se*, vide quàm per omnia, egregiè tergiuerferut. Non enim *vestri homines*, si diceretur illis, *Produce aciem, iste contra aciem Pontificis fulminantis*, obtemperarent, scio, omnes, quin terga darent multi, quasi *Augustinum* non audirent. 2. Nec vos cum *Tertulliano* Regem à Deo *secundum*, quin *tertium* modò, nec *Solo Deo minorem*, quin & Deo & Papâ etiam, *Domino Deo vestro*. 3. Nec enim *Iustino* *leti inseruitis Principibus*, sed (quod de *Gregorio* pōst afferis) *volentes nolentes; viresq;* vobis, non *animus* deest à seruitute vos istâ *vindicandi*. 4. Tum & alia

alia vobis arma sunt, quàm *Ambrosiana*, lacrymæ, *Aque* a verò illæ: ignis autem & sulphur vobis sunt, eisq;e aliter, quàm *Ambrosius*, vestri homines debere se putant & posse resistere. 5. Nec cum Optato, super Imperatorem dicitis non esse nisi solum Deum qui fecit Imperatorem; sed & alium, vel hominem, vel nec Deum nec hominem, sed inter utrumque, semivirumque Deum, semideumq; virum. 6. Nec Serenissimum vel Pissimum Dominum suum dicere sustineret Imperatorem Pontifex vester, nec accipere vel transmittere alijs, leges vllas illius, nec præbere illis obedientiam. Imò & Leges & Reges, vestri sublatos pariter voluerunt, etiam fundamenta quoque, parietes & tecta, vbi leges feruntur. Omnia hæc vestri illi. I nunc & dic, à vobis concedi, à vobis minimè negari, quæ Patres isti asserunt: cum sententijs eorum singulis, praxis vestra in singulis contraheniat.

At etiam ad *Gregorij* verba respondere voluisti. Quanto melius ibi tacuisses? fassus ille, subiectum se *Mauritio* Imperatori & obsequentem: tu, non sponte fassum, non id ab eo sponte factum videri vis; sed ut faceret, vellet nollet, coactum esse. Præclaram verò narras *Gregorij* subiectionem, si non alia fuit quàm volenti nolenti expressa per vim. Hæccine *Gregoriana* illa obedientia, quam tuis, credo, proponis imitandam, *Apostoli* sui? Parum verò *Apostolica*: aliam enim longè *Apostolus* obedientiam vel *Paganis* Dominis præstari iubet, ^a ex animo, sicut Domino, & non hominibus, & ^b in simplicitate cordis, sicut Christo. At Tyrannus fuit *Mauritius*: etiam, ut *Nero*. Primum, nec hoc dignum *Gregorio*, quem in *Epistolis*, *Serenissimum*, eum in *Commentarijs*, *Neronem* appellare. Sed fuerit sanè; At si debita vel infidelibus obedientia, (& tu debitam dicis) sponte illa quidem exhibenda erat. Quid ego tibi verba redigam in memoriam *Petri* ipsius, non tantum bonis & benignis, sed etiam *Dyscolis*; *Pauli*, non solum propter iram, sed propter conscientiam; ut se dixit *Iustinus*, ut suos, latos inferuire *Cæsari*, non ut vos *Gregorium* dicitis, inuitum & gementem? Quin *Gregorij* ipsius mens alia longè, cuius hæc sententia est: ^c Patientia vera, amat quem portat. Nam tolerasse, sed odisse, non est virtus mansuetudinis, sed velamentum furoris. Hæc quoque, non minùs ad rem. ^d Plerumq; idcopatientes videmur, quia retribuere mala non possumus; sed qui

idcirco

^a Colos. 3. 23.

^b Ephes. 6. 5.

^c Homil. 7.
in Exech.

^d Homil. 35.
in Euangel.

idcirco malum non retribuit, quia nequaquam valet, proculdubio patiens non est.

Multum verò tibi debet *Gregorius*, qui illum ita vel *meticulosum* facis, vel *iniuriosum*: si vel *volens* paruit *Tyranno* in eo quod illicitum sciret, *meticulosum*: vel si licitum fuit, *iniuriosum*, quòd *volens* non paruit. Sed & *mandatum* illud non *illicitum*, & ille *volens* paruit; & tu *insignis calumniator*, ac in *Gregorium* *iniuriosus* certè, cùm impingis ei hanc culpam. ^a *Purus* ^a *Greg. lib. 2. Epist. 61.* enim ille in omni quod locutus, in omni quod egerat. Quod si iam, ita subiectus fuit, ut tu vis, *volens nolens*, *purus* certè non fuit: *purum* enim, quod nihil alieni habet; nec *pura* esse potuit *voluntas* eius, si sic (ut ais) admixtam habuit *noluntatem*, nec quod debuit, ut debuit, exoluit, si ita malo animo exoluit. Magnam verò etiam inibis à Pontifice gratiam, si sic *Prædecessores* illius *Summi Pontifices* tractentur à te, ut eos subiectos neques vnquam, nisi *velint nolint*. Nolle enim, quod ad se attinet, cogi tamen interdum ut *velint*, cùm *vires desunt eis*, *adsunt Cæsari*; nec vllam ab ijs subiectionem expectandam fuisse, nisi *vellet nollens*, eam præstare *cogerentur*. Nec tunc contumelia hæc fuit in *Gregorio*; ad reliquos etiam redundat *Christianos* omnes, quos ex illius ingenio iam omnes metientur, nempe, ^b *Ut Sacerdos, ita populus*. Quanta verò infamiae macula, ^b *Esa. 34. 2.* omnibus inuritur, si hoc ita detur, si itidem ut hic, illi, palpabant *Epistolis*, *sugillabant Commentarijs*, si obedientiam nullam exhibebant, nisi *vi adhibita*? *Demonum* illa quidem potius est, quàm *Christianorum*: nam & *Dæmones* sic obsequuntur, *frementes & frendentes*, *velint nolint*. Vbi verò laus illa *Christianorum* propria, in nascente Ecclesiâ, obedientiae tam *sincera*, ut nec hostes *calumniari* possent; patientiae tam *spontaneæ*, ut & hostes *admirari* cogerentur?

Mihi autem pro certo id constat, si hanc, quam *Gregorio* inuisse ais indolem, in *Martyribus* illis priscis deprehendissent *Imperatores Ethnici* qui tum rerum potiebantur; si *Torturum* extitisset interpres, quo *Christiani* illis animo obedirent; explosa olim *fides nostra*, extinctum fuisset nomen *Christianum*, nec de tot millibus *Christianis*, *Christianus* vel vnus superesset: plurimum autem id merito suo. Quem enim illorum misereat? Nempe qui genus hominum sint, qui nec

a 1. Pet. 5. 2.

b Eph. 6. 7.

agere quid velint, nec pati, nisi cum aliter non possint, qui nihil agant ingenuè, qui eo animo sint, ut quicquid faciunt, per vim faciant, non facturi si abesses modò *uu*; quicquid patiuntur, velint nolint patientur, non passuri, si adessent illis vires resistendi. At nec hoc, vel exemplo CHRISTVS docuit, vel præcepto. Non exemplo, qui ipse volens etiam oblatu^s est; non præcepto, qui cum angariante nos mille passus, vltro, duo millia in^sist vadere. Non hoc à Petro habuit Gregorius, cuius illud, ^a Non coactè, sed spontaneè: Non à Paulo, cuius illud, ^b in quibus par^{is} animas, ex animo cum bona voluntate seruientes. Tota denique praxis repugnat Christianorum veterum, quorum in cruce gloria, in martyrio triumphus, qui læti lubentes vitæ munia obibant; quamdiu poterant; quando autem iam non poterant, mortem etiam non minùs, vel læti vel lubentes. Odiosus ergo homo es, Matthæe, velis noli, cum tuo hoc odioso theoremate, quomodo Pontifices paruerint Tyrannis, volentes scilicet nolentes, ut Discipuli Daemonis, non CHRISTI. Et iustior quidem multo causa est, ut Tortus, vel qui sub Torto latet, Christianus nec sit, nec habeatur à quoquam: quàm, quem ille post Christianum negat: Ille (inquam) ut sit, Tortus ne sit Christianus, qui hæc ita scribit de Christianis, tam vel homine indigna, vel nomine Christiano.

Auertis verò subditos Pontifex ab obedientiâ, & hoc in Breui eius legitur. Legitur enim in Breui, Iuramentum de præstandâ obedientiâ; in eodem Breui legitur, acris exactio, stricta præceptio, de Iuramento illo non præstando. A præstando autem Iuramento, de præstandâ obedientiâ, qui auertis, an non is auertis ab obedientiâ? Nec ea summa Breui est, quam dicis, in quâ nec de potestate Vicarij CHRISTI verbum vllum: potestas autem de fide Catholicâ non est, nec licita est, nec ciuili, quæ ibi abiuratur.

AD Concilia te sequor, vbi illud te malè habet quod dicitur, Concilia etiam tota Episcoporum, Regibus fuisse subiecta. Dicitur certè, & probatur. Nam præsentare ea Principi supplenda, emendanda, perficienda; id demum cuius sano, subijcere est. Quid ergo hic nobis refert? egisse ibi multa Patres de negotijs politicis, statuisse multa, de Clericis, Laicisque, quæ sine Imperatoris prouidentia executioni mandari non poterant. Dic primum,

mum, quare, sine Imperatoris *authoritate*, non dicas: *authoritate* enim, non *providentiâ* *mandari* solent *leges executioni*. Tum & illud dic etiam; annon aliud longè, ^a *supplere*, *emendare*, *Arcl. 4. cap. 26.* dare, *perficere*, quod illi petunt; aliud *executioni mandare*, quod tu somnias? *Adiutorio perficere* id fortè est, *mandare executioni*: at *prudentiâ* *supplere*, *iudicio emendare*, id quidem non est exequi, nec *executioni mandare*, nisi *Tortus* aliquis interpres hîc sit.

Quæ verò *politica* illa quæ dicis? De *sex* enim illis, quæ enumeras, *quatuor*, quæ de *Presbyteris & Episcopis* sunt, ad *politica* referri non possunt: illa tantum possunt, quæ de *mensuris*, & de *rebus pauperum*, id est, *duo* tantum de *sex*. Subiungis tandem satis pro *authoritate*; De *hijis & similibus* loqui *Patres*, cum *Imperatorem* rogant, ut *velit Decreta Concilij* *supplere*, *corrigere*, *perficere*. Qui scis de *hijis & horum similibus* loqui tantum? Vnde habes? Vbi legisti? Quis tibi suggessit? Quam est hoc maius quiddam, quam *Sacellano* fas, sic *authoritate* suâ nudâ & solâ res transigere tanti momenti? Ergone *sex* ista solum *Imperatori* præsentata? Ergone sine cæteris? annon & reliqua cum *hijis* omnia? Negari nequit, aperta verba sunt; omnia *mittunt*, omnia *præsentant*, omnia subijciunt. Quoddâ autem in alijs præter *sex istos*, aliquid *minus*, aliquid *secus* se quam ratio haberet, illa non *attingeret*, nefas illi *supplere* quicquam, nefas *corrigere*, nihil in illis *prudentiâ* eius, nihil *iudicio*, nihil *adiutorio*, permissum? Et cui fidem feceris hæc ita esse? Habesne fortè *Concilij* illius, vbi appositi vel asterisci, vel obelisci, ad vel *duos* vel *sex istos Canones*: qui, quot ex illis *subiecti* *Imperatori* fuerint, quot verò *excepti*, indicarent, qui significarent ei, *illos*, si voles, *sex Canones*, *supple*, *corrige*, *perfece*: cum *reliquis*, nihil tibi negotij sit? Vnde ergo fides ei, quod dicis: non alia, quam hæc; *Tortus* dixit. Concilium dicit, ^b *De rebus spiritualibus* se ora *diffundere*: *Tortus*, *De politicis*. Concilium ^c *Capitula* sua dicit esse de *Ecclesiasticâ Disciplinâ*: *Tortus* de *negotijs civilibus*. Concilium dicit, ^d *Hæc* quæ *emendatione* ^e *digna* perspexerat, *Imperatori* præsentanda decernere: *Tortus* dicit, non *hæc*, sed *sex* de *hijis*, *sex* de *viginti sex*, cætera non decernere. Vtri credimus?

^b *Tom. 3. pag.*^c *6. 79.*^e *Edi. Ven.*^d *Ibid. pag. 80.*^d *Pag. 682.*

T Vm, quod de alijs illis Carolinis quinque, quod de primis quatuor Generalibus dixit Apologia, Imperatoris auctoritate convenisse; illius se prudentiæ, & pietati submisisse: id vitio vertis, quod verba relata, loca notata non sint. Brevis esse voluit, ni vellet, proclivè illi notare loca, referre verba, quod nec nunc non pigebit facere: perfacile enim factu est. De Carolinis quinque, mandato illius congregata esse. Cabilonense; ^a Auxiliante Domino nostro IESU CHRISTO, & imperante Carolo Serenissimo & inclito Augusto, convenimus in urbem Cabilonensem. Moguntinum; ^b Venimus, secundum iussuionem vestram in Civitatem Moguntiam. Rhemense; ^c In conventu à Domino Carolo piissimo Casare more priscorum Imperatorum congregato. Turonense; ^d Quod à tanto Principe nobis iniunctum est, ad statuta loca convenimus. Francfordiense; ^e Imperij eius (nempe Caroli) decreto, per diversas provincias Regni eius ditioni subiectas, summâ celeritate præcurrente, multitudo Antistitum sacris obtemperando præceptis, in uno collegio aggregata convenit.

Submisisse autem se. Cabilonense; ^f Capitula qua subter inserta sunt Domino Imperatori presentanda, & ad eius sacratissimum iudicium referenda, adnotavimus, quatenus eius prudenti examine, ea qua rationabiliter decrevimus, confirmetur; sicubi minùs aliquid egimus, illius sapientiâ suppleatur. Moguntinum; ^g De hijs tamen omnibus (Imperatorem alloquuntur, quem ibi Rectorem religionis, & Sanctæ Dei Ecclesiæ defensore nominant) valde indigemus vestro adiutorio, atque sanâ doctrinâ, qua & nos iugiter admoneat, atque clementer erudiat, quatenus ea qua paucis subter perstrinximus Capitulis, à vestrâ auctoritate firmentur, si tamen vestra pietas dignum esse iudicaverit, & quicquid in eis emendatione dignum reperitur, vestra magnifica Imperialis dignitas iubeat emendari, ut ita emendata, nobis omnibus, & Sanctæ Christianæ plebi, & posteris nostris proficiant ad vitam & salutem. Ex hijs autem, quæ mens fuerit Arelatensis supra citati, cuius facile constabit. Turonense; ^h Hac nos in conventu nostro ita ventilavimus, sed quomodo deinceps piissimo Principi nostro de hijs agendum placebit, nos fideles eius famuli libenti animo ad nutum & voluntatem eius parati sumus. Francfordiense; Quod

ibi

^a Tom. 3. pag. 686.

^b pag. 693.

^c pag. 700.

^d pag. 682.

^e pag. 640.

^f pag. 686.

^g pag. 693.
694.

^h Tom. 3. pag. 686.

ibi disertis verbis dicitur, ¹ *presidente & precipiente Carolo con-* Tom 3. pag. 646.
gregatum: *Carolus* congregationi ibi Sacerdotum, audito-
rem & *arbitrum* affecisse: locutum de causa fidei, prolixo ser-
mone; etiam post Romanum Pontificem loco *primo*, Epis-
copos Italiae *secundo*, Germaniae, Galliae, Britanniae *tertio*,
quarto loco^k consensum suum scripto subnexuisse: denique
cuius & illa verba sunt, ¹ *Decernimus & Deo donante decreni-* Pag. 657.
mus, quid esset de hac inquisitione firmiter tenendum. Erat autem
causa fidei contra *Eliphandum Toletanum*, qui Christum filium
Dei adoptivum asseruerat.

Refero iam verba, loca etiam cito, Conciliorum quatuor Ge-
neralium, è quibus, illa constet Imperatorum *authoritate con-*
nocata. Nicenum. 1. *Constantini* *authoritate ex Concilij ip-*
sius Synodica Epistola. ^a *Convocata est, Dei amantissimo Rege Con-*
stantino congregante nos ex varijs urbibus, & provincijs. Con-
stantinopolitanum primum, *Theodosij Senioris*, ex Concilij
ipsius Epistola. ^b *Convenientes secundum rescriptum pietatis tuae;*
& ibidem, *litteris vocationis tuae Ecclesiam honorasti.* Ephesinum,
Theodosij iunioris & Valentiniiani. Et quia pauca quaedam ex
eo verba causatur adiecta, sciat extrare ibi plurima, nec in vlllo
Concilio plura. Nam & Imperatores iubent, suis ^c *Oraculo*
cogi; & Concilium *septem Epistolis*, *septies* fatetur se, ^d *muta*
authoritatis vestra coactam, & alijs multis, secundum oraculum,
mandatum, rescriptum, toties, verbis tam disertis, ut nihil Eph-
esino clarius, nihil planius. Chalcedonense, *Valentiniiani &*
Martiani; Quodd, præterquam frons ipsa loquitur, ^e *facta est*
Synodus ex decreto pijsimorum & fidelissimorum Imperatorum Va-
lentiniiani & Martiani. Concilium quoque ipsum Epistola
sua fatetur; & *Sancta & magna Synodus, secundum Dei gratiam,*
& *sanctionem vestra pietatis congregata.* Tum & in *definitione*
ipsa expresse idem habetur, & ab illis denique ^f *missionem pe-*
nitent, ut & Ephesini.

Possent & quatuor alia hic Generalia subiungi, nisi tu hoc
non postulasses; post, ubi postulas, faxo ut & illa habeas.

Submisisse autem sese Imperatori, ab eoque confirmatio-
nem suam habuisse, profero tibi verba, cito loca. Nicenum à
Constantino; ¹ *Et Synodi Decreta confirmans consignavit.* Con-
stantinopolitanum, à *Theodosio;* Ex ipsa Concilij ad Eum E-
pistola.

^a *Imperatorem*
in synodo
Constantino
convocante nos
ex varijs urbibus
& provincijs.
^b *Convenientes*
secundum rescriptum
pietatis tuae;
& ibidem, litteris
vocationis tuae
Ecclesiam honorasti.
^c *Oraculo*
cogi;
^d *muta*
authoritatis vestra
coactam, & alijs
multis, secundum
oraculum,
mandatum, rescriptum,
toties,
^e *facta est*
Synodus ex decreto
pijsimorum & fide-
lissimorum Impera-
torum Valentini-
iani & Martiani.
^f *missionem pe-*
nitent, ut & Eph-
esini.

¹ *Tom. 3. pag.*
139. Ed. 1. Vener.
^g *ibid. pag. 183.*
^h *ibid. pa. 188.*
ⁱ *Tom. 3. pag.*
139. Ed. 1. Vener.
^j *ibid. pag. 183.*
^k *ibid. pag. 188.*

liquod dedisse. Iubeat verò vel iam, *Casari*, *mandatum* suum
perferre vel exequi; frustra, opinor, faciet. At quæcumque
Casar, præut nunc est, quor regnorum Dominus, quam po-
 tens? Imperator verò, ut tum *mandata* Pontificis exequere-
 tur? Pontifex ut tum *mandaret* ei de Concilio conuocando?
 Audi qualia *mandata*: audi autem de *Leone* ipso Pontifice,
 non, credo, inter Pontifices animi abiectissimi. Sic ille, tribus
 Imperatoribus, *Theodosio*, *Valentiniano*, *Martiano*, *Mandata-*
rijs scilicet suis. *Theodosio*. ^a Ecce ego (*Christianissime & vene-* *Epist. 24.*
rabilis Imperator) cum consacerdotibus meis, implens erga Reueren-
 tiam Clementiam tuam sinceri amoris officium, obsecramus, eoram v-
 nius Deitatis inseparabili Trinitate, & coram Sanctis Angelis
 Christi, ut omnia in eo statu esse iubeatis in quo fuerunt, donec ma-
 ior ex toto orbe sacerdotum numerus congregetur. Et paulò post.
 Omnes partium nostrarum Ecclesia, omnes mansuetudini vestra
 cum gemitibus & lacrymis supplicant Sacerdotes, ut *Genera-*
lem Synodum iubeatis intra *Italiam* celebrari. Qui & ita scribit,
Augusta. ^b Quod ut obtinere mereamur, pietas vestra suppli- *b* *Epist. 16.*
 cationem nostram, apud clementissimum Principem dignetur af-
 ferere. Etiam Clero *Constantinopolitano*. ^c Et quoniam oportet *c* *Epist. 23.*
 vos, post diuinum auxilium, etiam Catholicorum Principum gratiam
 promereri, humiliter & sapienter exposcite ut petitioni nostræ
 qua plenariam indicem Synodum postulamus, Clementissimus Impera-
 tor dignetur annuere. Nec hoc modò, sed & ^d *Valentinianum* *d* *Breniar. 11.*
Imperatorem, & *Eudoxiam* uxorem eius, ad memoriam *B. Petri*, *berat. cap. 12.*
 cum multis Episcoporum, genibus prouolutus Romanus Ponti-
 fex deprecatus est, ut Imperatorem *Theodosium* hortarentur, a-
 liam fieri Synodum. Audis iam hic *mandatum* nullum, sed peti-
 tionem, deprecationem, supplicationem, ut iubeat Imperator. Oten-
 do ibi obsecrantem, cum gemitibus & lacrymis supplicantem, idque
 genibus prouolutum deprecantem: Quæ voces, quique habitus pa-
 rum illi congruunt, qui *Mandataria* suo, *mandatum* suum
 tradit exequendum. Sed neque sic tamen, obtinuit *Leo*. Nec
 enim intra *Italiam* indictum est tamen, sed *Ephesi* à *Theodosio*:
Nicea primùm, post autem *Chalcedone*, à *Martiano*. Dispunge
 ergo quæ de Imperatore ibi scribis, in executionem *mandati*
summi Pontificis. Nimis enim certè inepta sunt.

Citas deinde nescio quid, de *Epistolâ* (ut ais) scriptâ ad *Da-*

masium

e Pag. 46.

masum à Concilio 2º. Generali: id autem, vt doceas ad Pontificem propriè pertinere ius Concilia conuocandi. Sed primùm, (vt supra citauì) illud ipsum Concilium suà ad Theodosium Epistolà verà & genuinà, contrarium eius, quod tu hìc ponis, testatur. Tum, quod vnum est in sententià quam citas, in rem tuam, verbum operatiuum, ex mandato literarum, nullum ibi est in Epistolà: in illa epistola ibi dicitur, de mandato, non apex ibi vllus. Tum denique, agnouit errorem suum Dominus tuus, in 2ª Recognitione nuperà librorum suorum, illam scilicet (vnde hoc, quicquid id est, citasti) Epistolam non esse secundam Synodi Generalis; nec ex eà igitur probari secundam Synodum indictam fuisse, iussu Damasi. Tu etiam, quem ex eo haufisti, cum illo itidem errorem tuum recognosce & depone: nec proba, conuocatum esse Concilium mandato Damasi, ex epistolà Concilij; cum nec illa iam Epistolà Concilij sit, nec si esset, ibi de mandato verbum vllum.

Sed si ita est, vt dicis, cur non ante annum demum millesimum & penè centesimum intra Italiam, inque ipso Laterano, Concilium vllum Generale habitum est, si solus Pontifex propriè potestatem habet Concilia indicendi? Cur Constantinopoli quatuor, Nicea duo, Epheso & Chalcedone singula, Rome nullum? Trahere, dicunt, id quod magis dignum est ad se, id quod minus dignum. Dignior tum Imperator ad se traxit Pontificem, ad Sedem suam, ad loca sibi propinquiora; idemque hoc Pontifex post, excusso demum Cesare Pontificalior iam factus, sed non antè, factitauit. De altero verò quod petijisse dicis Concilia ab Imperatore, vt decreta sua protegeret, & mandari executioni curaret: tute ergo auctoritatem protegendis & exequendis non negas ab Imperatore, accipi; nec sine Illo executioni mandari posse, id est, perinde esse, ac si non essent. Sed serò hoc iam nimis; vides enim petijisse non protectionem, aut executionem, sed ratihabitionem, confirmationem, ut non sit irrita, quasi, sine illa, non nuda, sed irrita futura, nec executionem feram, sed iam planè nullam habitura.

Hìc verò, vbi de Concilijs modò conuocandis & confirmandis agitur, etsi nobis lis nulla de Regià in Ecclesiasticis potestate, idque initio statim professi sumus, etiam iam quoque contendimus, Primatu illo intacto, Iuramentum constare posse:

posse: tamen exorari non potest *Musiboni*, quin in campum exeat illius controuersie: & ubi questio nulla nobis ei dere, obtrudat tamen nobis testes minimè necessarios. Explicare scilicet voluit opes suas, & ostendere quæ habebat in Aduersarijs suis: habebat autem ibi ad hanc rem nonnulla, frindisset alicubi: iam quia non incidit, occasionem arripit non valde idoneam, ea, quoque modo proferendi. Vult enim Lectorem videre, quam Cupressum pingat eleganter. Ne tamen sibi dicat non responsum ad singula, audiamus sanè, atque executiamus illa, quantumuis iam putida.

1. Querit *Athanasius* grauis Author in primis, *Quando à condito non auditum, quod iudicium Ecclesie auctoritatem suam ab Imperatore accepit?* Quando? Nunquã certè: iudicium Ecclesie à verbo Dei, à veritate ipsa, auctoritatem suam semper accepit: non ab Imperatore, non à Pontifice, non à mortali quouquam: nec secus, Rex quisquam pius vel Imperator dixerit. Sed hoc, tunc demum locum habet, si de auctoritate intrinsecâ dicas: De extrinsecâ enim si sensus sit, [vt nempe Canon Ecclesie vim Legis habeat,] haud quisquam sanæ mentis negabit, ab Imperatore auctoritatem accepisse Ecclesie iudicia. Ei rei, abundè fidem faciunt, quæ de Conciliorum Decretis, suprà iam à nobis, etiam à *Toro* ipso, allata sunt.

2. Intercedit *Osius*, & dicit, *Ne præcipe nobis in hoc genere, sed ea potius à nobis discere.* Multum autem interest, *Quis*, Cui loquatur. Cui hæc loquitur *Osius*? *Constantino*, scilicet Imperatori. *Constantinus* autem qualis? totus, quantus quantus. *Arrianus* & *pro Arrianis*; tam verò, sine iudicio, ut nouies mutârit fidem, & non-
nem fidei diuersas confessiones ediderit; tam arrogans, ut hæc illius vox fuerit, *Quod ego volo, pro Canone sit*; tam prophantis, ut si quem Episcopum esse vellet, hoc illi dictum sit, *Sententia contra Christum*, nec de moribus tuis sis anxius. Hoc enim sufficit tibi ad commendationem, & Principis amicitiam. Huius tali, ab *Oso* dictum, *Ne præcipe.* At in quo genere, *Quæ cauere?* Huius enim, etiam interest: intelligentia dictorum ex causis fumenda dicendi. Quid illud erat quod voluit *Constantinus*, vt sic illum affari opus esset? nimirum vt *Osius*, qui *Athanasium* in Syriodo, perspecta ibi causa eius & cognita, absoluerat, eundem in Palatio nec dictâ causâ, nec vocatum, quin absentem, sub-

^u *Socrat. lib. 2. cap. 41.*

^q *Athanasius ad sol. t. vii. agens.*
^c *Idem ibid.*

scriptione sua eodem haret. In hoc sane genere, tam contra
 ius omne & fas, *Constantinus Osine praecipiat, Osine, Constantino*
ne parcat, discat potius ab Osine, quo modo, quo iudicio, tondi
ne deponi debeat, qui deponi meretur, Episcopi, in Nom Osine
 hoc illi modo, etiam iudex Secularis, *Papinianus* dicere, *Ne*
praecepe nobis in hoc genere. Quid hoc ad Primatum? Haecne
 tua illa potestas summa, ad dampnandum iudicium causam, *At habes sum,*
legitima, aut in synodo absolutum? *quo* *mihi* *pro* *obiv* *mo* *io*
337 *Ambrosium* bis producit. *In Valentiano* primatum dixit:
Noli te gravare, Imperator, ut putes te in his quae Domini sunt, ali-
quod imperiale ius habere. Certò ne hoc putes, quisquam? Non
 est in ea, quae divina sunt, Imperiale, sed neque Pontificale
 in ullum. At illa divina hic, quae tandem? *Edes, Templo,*
Basilicae. Neque verò in ea quae ita divina sunt, Rex noster
 ullum sibi ius vendicat. Neque sibi Sacrarum *Edum* in
 committam existimat, et quae non domum priuatam ullius,
 iose: sicut quod domum Dei auferre fas putat, neque qui *absule-*
runt, vniquam probuit. Quam eius *Mentem Heroicam,* *Legi-*
bis iam suis testatam, de non alienandis, non elocandis, in lon-
gum tempus Ecclesia rebus, utinam qui per orbem Christianorum
Principes sunt, sciant omnes; utinam et imitentur. Sed ut
 hic ineptè prorsus, qui quae ad possessiones referuntur, ad alia
 detorques, ut si Regi Sacrilego esse non liceat, neque liceat ei
 Ecclesiam aliam rem ullam moderari. Quod, si illa referri
 possunt, non esse eam *supra Ecclesiam, ut eam tollendam* *Orber-*
doxis, Arrianis tradendam, vel debeat vel possit decernere.
 Nam quod subijcis, alterum *Ambrosij* dictum de iudicijs fuit.
 Promocritus ad disputandum de fide Christi cum *Auxentio,*
 sub iudicijs *Ethnicijs, Indeis, Arrianis,* reuocavit. Iustam cer-
 te causam habuit, si noluit in Palatio coram *Ethnicis & Indeis,*
de Christi divinitate tractare cum *Auxentio.* Ad causas fidei
 aperte spectabat hoc: ne quis autem de sententia eius error
 suus ingeminat ubi *in causis fidei, in causis* (inquam) *fidei.* Ac qui
 nos, vel Deus ipse potius non nos gubernacula Regi manda-
 uit externae disciplinae? ea autem ad causas fidei torquere, ni-
 mis violentum est. In quibus tamen, permitteret ad se, *Am-*
brrosius Imperatori, quod citius de populo petraisset et perperis aus-
 tem populo, *de audita diffinitione, et usque, abbas quod sequi*
 tur.

sur. Et hic etiam opera precium scire, *Qui, Cui loquatur*: loquitur autem *Valentiniano iuniori*, imberbi adhuc, & imperito adolescenti, necdum baptizato, omnia ex *Marris suae Arianae* arbitrio, per fas atque nefas gerenti; dum illud à *Parasitis* suis subinde audiret, *Imperatori licere omnia*. Certe ad hunc talem, quis putet iudicia, quae dicis, pertinere? At ad *Constantinum, Theodosium, Patrem eius eiusdem nominis alterum*, & pertinuisse, & delata esse, mox doceo.

4. *Maximum* verò tuum, Imperatorem negamus. Non enim legitime, sed ritu tyrannico, & tumultuante milite initiatum. Neque ergo in *Cesarum* albo numeratur, legitimi Imperatoris Parricida, inualor Imperii, vi sanguinis, tanquam perduellionis reus capite tandem caesus *Aquila*: ita verò prophanus, ut *sacrificia* sua *Gentilibus*, aram quoque *Victoriae* restituerit, fauor etiam fuerit *Iudaorum*. Notavi; ut sciret Lector, quales tu ibi hic Imperatores selegeris. Tam, quae haec causa? De *Gnosticorum* haeresi, à *Prisciliano* renouata; quam à seculi Iudice dijudicandam, nemo dixerit. Est tamen *Maximi* iussu cognitum ab *Euodio* Praefecto, non de causa haereseos, sed de obsecris *Priscilliani* maleficijs, proque ijs, morte ab eo mulctatus est. Denique, institutum hoc *Maximi*, vique *Martino Turonensi* displicuit, at *Leoni Romano* (qui vobis *Martino* maior est) placuisse testatur Epistola eius ad *Turbium* 93. Tum *Ithacius*, qui *Maximo*, consilij eius Author, in Synodo *Treuirensi* absolutus.

5. De *Augustino* quod affers, nihil ad rem: deserti voluit causam *Caciliani* ad Episcopos, non autem ad *Cesarem*; & quum postulauit. Id voluit, quod Conciliorum *Canones*, *Constantinopolitani* 6. *Antiocheni* 11. & 12. *Carthaginensis* 107. voluerunt. Non oportere, de causis Episcoporum *Regijs* auribus molestum esse: sed referri primum ad Episcopos, & ab ijs, si fieri posset, terminari. Sed & *Augustinus* ipse, & qui cum eo erant Patres in Synodo *Carthaginensi*, & *Agrippino* *diocetensi*, in causa *Primoj* agnouerunt; & verò de rebus *Ecclesiasticis*, leges ab Imperatore ferri, ab Ipso petendum esse, missa ad hoc ipsum legatione statuerunt. Can. 100. 105. Male id quidem a *Donato* factum, quod inter Episcopos placide transigi potuit, de eo Imperatori molestiam

molestiam exhibere. Sed tamen, cum prater ordinem, *Donatus* rem retulit ad *Constantinum*, is *Romano* primum *Episcopo*, cum alijs tamen *Collegis*; post *Arelatensi* *Synodo* delegavit; postremo ipse tota de re cognovit, & sententiam tulit. *Donatistas* *Augustinus* reprehendit, ut importunos: *Constantinum*, ut rursus *Ecclesia* inuadentem; non reprehendit. Secus fecit *Donatus* quam debuit, quod rem ita molestè detulit: *Constantinus* nihilo plus sibi sumpsit, quam iure suo potuit, quod delatam, iussè iudicauit. *Diuitius enim* *præcipi* *Regibus*, ut in suo *Regno*, bona inbeant, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad *humanam societatem*, verum etiam quæ ad *diuinam religionem*; *Augustinus* ipse *Author* est.

a. Cant. Gref.
lib 3. cap. 51.

6. De *Gelasio* fecisti factum *Torto* dignum; tortam enim rem refers, & mutilam, & malâ fide. De *Sacramentis* ibi agitur, in quibus non summam, quin nullam omnino potestatem *Reges* sibi vendicant. Apponam verba integra. *Nosti, fili Clementissime*, quod licet præfideas *humano generi*, dignitas rerum, tamen præsulibus *diuinarum* deuotus colla submitte, atque ab eis causas salutis tuæ expetis, inque sumendis *caelestibus* *Sacramentis* eisque ut competis, disponendis, subdite debere cognoscis religionis ordine, potius quam præesse. Itaque inter hæc, ex illorum te pendere iudicio, non illos ad tuam velle redigi voluntatem. Audiuisti in sumendis, in disponendis *Sacramentis*? Audisti, inter hæc? quæ verba tu, ne quasi *Sorex* tuis *iudicijs* perites, quæstimus *Ponticus*, præterosa posuisti.

7. *Gregory* locus, 25^a *Epistolâ*, non autem ut tu posuisti 21^a est. In eo, nihilo meliore fide rem geris. Quicquid enim scribat *Gregorius* de *Pijssimis Dominis*, scis ipse, si locum inspexisti, sciat & *Lector* si vacat inspicere, iussiones *Imperatoris* in causis *Ecclesiasticis* (contrâ quam tu hic ponis) ser in eâ ipsâ *Epistolâ* *Gregorium* agnouisse. Audienda erat causa *Maximi Salonarum Episcopi*, quicum *Gregorio* hserat. Scribit *Maximus*, præcepisse *Serenissimos Dominos*, ut *Salonis* cognitio esse deberet. Quid *Gregorius* respondet? *Nullus se*, eâ de re iussiones accepisse; quod si qua sit iussio, eam per obreptionem elicitam, se credere. At non respondet ibi; nullam de his iubendi auctoritatem penes *Imperatorem* esse, quippe in causâ *Ecclesiasticâ*; sic autem respondere debuit; si causam tuam agere

agere voluit. 2°. Incurrerat in Censuras *Maximum*; laxare eas se scribit *Gregorius*: laxare, quomodo? secundum iustitias serenissimi Domini Imperatoris. 3°. Suspendit interim *Gregorius Maximum* à missarum solemnitatibus celebrandis; sed quousque? Quoadusque voluntatem eiusdem Serenissimi Domini cognosceret. Ita, causam eo loco cognoscens, censuram relaxat, suspensionem suspendit, omnia hæc ex voluntate, & prouisione Imperatoris: ser in Ecclesiastica causa iubet Imperator, ser Pontifex parci iubenti. Pótuine à te locus adduci, vel testis, qui magis pro Aduersario tuo, magis contra te faceret? Et hæc iam illa sunt, propter quæ moratus es *Lothorem*; veteramenta omnia, detrita iam, & repetita milies. Scimus verò hinc interim, *Pissimos Dominos* in rebus Ecclesiæ iustitias suas interposuisse.

Nec meliora sunt, nec magis ad rem illa, quæ iam sequuntur, Principum. *Constantinus* ita dixit, cum appellarent ad eum *Donatista*, & rabidam furoris audaciam &c. Credimus *Optato*, *Constantinus* sic dixit; sed *Constantinus* quid fecit? Delegauit primò, secundo, qui audirent; post audiuit ipse, & sententiam tulit. Quid verba audiam, cum facta videam? Culpa quæ fuit, in *Donato* fuit, qui odiosè interpellauit; non in *Constantino*, credò, qui iuste rem iudicauit; Alioquin & tu exclama, & rabidam *Constantini* audaciam, qui admisit sic appellantes, vt nos exclamemus, & rabidam *Toris* audaciam, qui *Constantinum* damnare audaciter, quem *Optatus* Authòr suus non ausus damnare. Tum & *Augustino* credimus, non ausum initio. Sed enim, qui non ausus initio de causis his cognoscere, (quippe qui necdum assuerus ad illas, nesciret forte quid illarum cognitio postulare) prouectior iam factus, & ausus, & fecit. Scis quid scripserit ad *Nicomedienses* in causâ *Eusebii* & *Theogenii*, quos deportari fecerat. Siquis faueret illorum audacia; *Ministri Dei*, hoc est, me à auctoritate corroborem. Scis quid ad *Synodum* *Episcoporum Tyri*. Cuncti quotquot *Synodum Tyri* complerent, sine mora ad Pietatis nostræ Castra properent; ac re ipsa quàm sincere ac rectè iudicauerint, ostendant, idque coram Me, quem sincerum esse Dei ministrum, neque vis sine irrogabit. Imò & in hoc quoque ipso, quod initio non est ausus facere, post fest, animus ei non defuit faciendi; fecit enim.

2. Quod autem de *Valentiniano Seniore* refert *Sozomenus*, & ex illo, non sane coheret. Quid enim perebant ab eo Episcopi? ut ipsi ad corrigendum dogma convenire permitteret. Quid autem respondit ille? Eas sibi non esse talia curiosius perscrutari. Quam male cohererent hæc? Quid opus negare quod arripuerat? Nam hoc illi non perebant, neque ea de re verbum in legatione ullum; tantum, ut convenire permitteret; quod ab ea permissum illis quocunque loco vellent. Locus sane illustis, pro Synodo non sine auctoritate Regia convocata: ad rem quam nihil. Secundo. Voluisti forte de *Historia tripartita* rem referre; nam in ea perunt quidem ^a ut dignetur interesse. Vnde autem ad referat *Cassiodorus* vix dicas, cum in nullâ sit trium partium, & quibus suum illud confecit *Opus tripartitum*. Sed neque sic coheret. Illi enim de præsentia interpellanti ille respondet de scrupulo: Poterat autem interesse scrupulo, nec ipse tamen perscrutari. Tertio, *Nicephorus* vero idem hoc sic expedit in historia sua. Quod hic *Sozomenus*; *Mihi fas non est*; id ille, ^b *Mihi facile non est*, qui negotiis occupatus. & Republicæ curâ disensus sum, ut cui vacare totus non posset, ei nec fas manum admovere. Verba, quod Græcè dicitur, idem sit quod Latine, *Non licet per negotia*. Quarto, esto tamen; petierint id Episcopi, negarit Imperator quo ipse vis, sensu; vel hoc nobis dicendum, totius *Hellæ Pontis & Bithyniæ* Episcopos Orthodoxos, nescisse quid fas Imperatori facere, qui *Hypatianum Heraclæ* Episcopum legatum suum miserant, ut vellent interesse; vel hoc (inquam) dicendum, vel certe nescisse *Valentinianum*, hominem militarem, in castris nutritum, quid sibi fas: vel si sciuit, ex pietate, non debito (ut de *Theodosio* simili in re ^c Dominus tuus) id responsum dedisse, modeste scilicet non, quod pro iure suo id ei non liceret. At si quaestio iam sit, liceatne in eum finem Imperatori Synodo interesse: quis non plus credat, tot Episcopis Orthodoxis hæc ab eo petentibus, & per hoc, ius illud ei, & fas esse proferentibus: quam in Castris semper versato Imperatori, modeste hoc, quasi fas non sit, deprecanti? Cuiam verisimile circa Synodos, quid Imperatori fas, scisse num: omnes autem hos nescisse? Sed quicquid *Valentiniano* hic visum respondere, caue putes, nefas existimasse eum, rebus huius vacare.

^a Lib. 7. cap. 12.

^b Lib. 11. cap. 3.

^c De Pontif. lib. 5. cap. 5.

venerat; Loco sibi Theodor. 1. 1. videbis ibi de dogmatibus
Ecclesiasticis reformandis et si non ^{invenimus} (quod Constan-
tia vidit cessisse non fortiter) at ^{estis enim} et si non curio-
sum fuisse; at tantum accurasse negotium hoc quantum in
statuto nostro continetur.

Magis autem insulsum multo, quod proximum ponitur de Theodosio impioꝛe, qui Comitem Candidianum ad Concilium Ephesi, in eum finem miserat, ut turbas ibi & tumultus compesceret, in Episcoporum constitutionibus, quas circa fidei dogmata incidere, sese non immiseret. Atque Imperatore instituti, quomodo iam delapsi ad Comitem — ambrosia capiti insidit, eunectechorū curā circumdedit. Quoniam hoc est, à dīfparatis argumentum ducere? Recognosce enim, hic quid dixeris. Prohibetur à Rege Comiti, ne rebus se fidei immiscereat. Regi ergo in sacris potestas nulla. At tu, credo, Regi plus quam Comiti defendendum putas; & extra rei fidei iustitia sunt, in quibus potestas eius se exerceat. Fides enim nec Regi sed nec Apostoli ipsi dominantur. Locus ergo hic totius, et

tra claus.

204. Nec enim de *Basilio* illo uo est quod ualeat liboremus,
non magis momenti Imperatore, qui & Dominum suum
Michael occidit & Imperium inuadit, qui omnes fortis ho-
mo, uenit patriam nosset, nec paruus, inter captiuos ue-
nundatus *Constantinopoli*, nec libere consecutus, non exultauit
lo de alius generis homo uirum prouidentiam, haec porras de-
precari. Sed quid tamen dicit? *Intelliget illa significat* in
ecclesiam esse, non *Laicorum*. Nec nos hoc negamus. Agerasibi
periode eadem, aliud magis in rem tuam, tam enim erat ex
parte tua testis ibi prodigis *Basilii*, ut praedesignaretur
huius partem priorem, in qua *Laici nulli* gerere uult, *ut uelle* in
sermone moueat de rebus Ecclesiasticis. Non sermonem mouere
de illis, non ulla modo mouere sermonem? Nimirum hoc quidem
uisum *Matthaei* puduit inferere, Iamlibet. Si tamen non modo
partes recipias, sed etiam partem illam de Principem forent
= *Gallienum*, credo, imitari uult Principem, cui nihil horum cura.
Parum uero *Basilium* & *Basilii* hoc testimonium.

Nec Carolus melius, Si ramos Gargili, & non Triburienſis
Conſilij potius, diu poſt Gargili, & Quodammodo Ille, Nihil de
rebus

rebus religionis, aut de potestate circa illas vel summā vel imā.
De iugo nescio quo ferendo loquitur: non sanē Christi iugo,
nam iugum illius leue. Puto igitur Antichristi, quia tam gra-
ue, ut ei ferendo vix Carolus ille Magnus par esset. Quid hæc
ad potestatem Principum? Nihil; ad patientiam certē aliquid.
Et quidem id quærit Pontifex, Principes parum potentes, val-
de patientes, quos posset sub Sanctæ Sedis iugo vix ferendo
mittere.

6 At etiam hautis ad fæces? Ex loco obscuro, & corrupto? (sic
enim in margine habetur Synodi illius tertio) Etiam *Arrianis*,
etiam *Arrianis* supplicas, ut opem ferant laboranti Pontifici;
nec veretur si *Arrianus* sit de potestate illā cedere, ne *Orthodoxus*
sit, eam tanto magis tuetur? Quid verō, iste, qui hūc est, post prin-
cipia, simul Barbarus, simul hæreticus? Quamquā hæretici, cre-
do, non erat: Nam & *Constantinus* & *Valens*, qui eādem hæresi
infecti, Synodis & interesse & præesse soliti. Quare mera Bar-
baricus erat. Sed quid ait tamen? Vocabant illū ad Concilium,
Episcopi, ut interesset saltem. Sciebant ergo ius illi esse, ut pos-
set interesse; & aliquid ad eum de Synodo, præter reuerentiam
pertinere. Ille contra, nihil. Nihil enim fortē apud Barbaros.
Quid agimus? Vtrum credimus Episcopis qui petunt, & pu-
tant rem suā sic interesse, an homini *Gotho* non putanti? Ego
Episcopū: tu, si vis, crede Barbaro. Nec leuia tamen ibi sunt per
Synodum illam impressa vestigia, ex quibus manifestō rem
teneas, nempe, aliquid ad eum de rebus Ecclesiæ præter reue-
rentiam Episcopos ibi putasse pertinere. Nam ex præcepto The-
odorici congregata est Synodus. Et, decernere Synodus sine Regis
notitiā non præsumit. Et, procedunt, secundum principalia præcepta,
quæ illorum hoc tribuunt potestati. Et, quæ proxime ibi loquun-
tur verba, hæc sunt, Committere Regem, Potestati Pontificum;
ut quod magis putarent utile, deliberarent. Habuit ergo aliquid
quod committeret præter reuerentiam: reuerentiam enim suam,
erecto, non commisit. Collige iam: Synodum ibi Rex congregat:
illa, sine Regis notitiā nihil præsumit: Rex illorum potestati rem
committit: illi secundum principalia præcepta, quæ hoc illorum tri-
buunt potestati, faciunt quod factū opus est. Pro Primatu, hæc qui-
dem argumenta sunt, non contra Primatum. Nec dum igitur
habetis, quæ habere vos dicitis testimonia; abierunt enim
omnia

Concil. Tom. 2.
Pag. 470.

Pag. 472.

Pag. 471.

omnia in funtos, vt consistat adhuc *potestas* sua Regibus, quâ & Synodos conuocare, & confirmare possint, & obire reliqua omnia, quæ & olim qui Imperatores, diligenter obierunt, & qui tum Episcopi, libenter agnouerunt.

Tvm, gratiæ tibi iam, vt video, à nobis habenda sunt, qui nos aptam illam sanè distinctionem docuisti, *ex hoc mundo, in hoc mundo*. Sed audi tamen, quid nos hîc obtusi homines trans Alpes de eâ dicamus: Quod *in hoc mundo* est, si de hoc mundo sit etiam, id ad tuum (quod ibi vis) Regnum Christi non pertinet: cuius etsi *in hoc mundo*, tamen *de hoc mundo* Regnum non est. Regna autem mundi, non solum *in*, sed *de hoc mundo* etiam sunt. Quare nihil illa ad Pontificem vestrum. Nihil ei in illa iuris, quippe cui (vt tu quidem vis) Regnum **CHRISTI**, quod *de hoc mundo non est*, solummodo sit creditum. Nisi id agas (& id certè agis) non solum vt quæ *in mundo*, sed quæ *extra mundum* sunt, omnia sub pedibus eius subijcias: sic enim memini de vestris^a quispiam, ed torisit Psalmi versum illum, *Omnia subiecisti sub pedibus eius*, ad Pontificem vestrum: deinde sic explicuit, vt per *pecora campi*, homines, per *volatilia cæli*, Angelos, per *pisces marinos*, animas, quæ in Purgatorio, intelligeret. Pontificis pedibus subiectos omnes. Sic nuper ^b D. Maria vt Pontifici subiceret non Christianos modò, sed & Sarracenos, serid nobis id narrat eodem Psalmi contineri, *Omnia subiecisti sub pedibus eius, oues, & boues, & pecora campi*. *Oues*, id est, Christianos; *boues*, id est, Sarracenos; qui iam etsi de *Ouili* Pontificis non sunt, at de *Bouili* sunt, nec Christus solum *Pasce oues meas*, sed etiam *Pasce boues meos* dixit; & Pontifex iam non *Pastor* modò, sed & *Bubulcus*. Regna quidem mundi à Christo etiam sunt, & Christi sunt, si non quâ homo, at quâ Deus tamen; Regnum etiam Illi, quâ & homo peculiare & suum, Ecclesia scilicet. Quodsi autem & Regna Principum (quæ & *in* & *ex hoc mundo* sunt) Christi sint, & qui eis præsunt, Vicarij in terris Christi Regis: sua Vicarijs hijs Christi, Regibus, obedientia debetur, ab omnibus, non minùs quàm tuo Christi Vicario, in illo eius Regno, quod vtcunque *in mundo* sit, *de mundo* tamen non est. Sed vt semel expediam. Duo hæc Regna, *Reipublica* & *Ecclesia*, quamdiu duo manent, hoc ab illo diuisum, duos habent Primos: postquam in

^a Antonin.
sum. mai. dist.
22. ad. 5.

^b Par. 1. c. 24.

vnum coalescunt, non vt in duobus, *duo*, sed vt in vno, *vnus* Primus est; Rex scilicet, cui Pontifex semper subiectus in populo Dei *Israele*, *Exemplari nostro*. Nunquam ibi Rex subiectus Pontifici, semper Pontifex Regi: itidem hic, cum *Ecclesia & Respublica* vnum in regnum aggregantur.

Post, herciscis inter Deum & *Casarem*. *Casari tributa, honorem, & obedientiam* tribuis; sed *obedientiam*, circumscriptam, *rebus & negotijs seculi*. Quid ergo si bona iubeant Reges, mala prohibeant, non solum quæ pertinent ad humanam societatem, verum etiam quæ ad diuinam religionem? Quid si *contra errorem pro ipsâ veritate decernant*? Annon eis æquum obedire? Censet *Augustinus*, & nos cum illo: tu si *voles, alia omnia*. Nam & cum *Ioas* ætarium sacrum componeret, & cum *Ezekias* æneum serpentem comminueret, & cum *Ioas* excelsa dirueret, extra vtrâque res seculi iuebant, *sacra* iuebant, & populus tamen parendo nihil peccauit. Illis ergo, etiam cum *in re religionis iusta iubent*, debetur obedientia.

Vbi verò de *Deo* dicis, adiungis ei & *Vicarium*; sed ille ibi, quem adiungis, nec *solus* est: Nam & *vicem Christi* Rex obit quoque, & *Christus* ipse dicitur: Nec *in sacris solus*. Plures enim *Christus* instituit, non vnicum modò; *sicut misit me Pater, & ego mitto vos. Qui vos audit, me audit: vtrâq; Ensebius* vester de illis, *Christi autem Vicarij Sacerdotes sunt*. Nam quem tu hic nominas, is nec *vllus* erat, nec *vsquam*, cum *Christus* verba illa proferret; *Christi* enim tum, in terris præsentia, *Vicarium* non admisit. Nusquam existenti nihil reddi potuit. Erant verò etiam *Reges* in terrâ tum *Christi Vicarij*, cum præter eos *vicarius* alius non esset. Sed nec illud satis æquè. Cum vtrîsq; obedientiam deberi vis, *Casari* nudam vis: *tuo* huic vestitam duplicibus, *fidelem, & puram*. Quidni autem eandem & *Casari*? An quam adiudicas illi, obedientia, quanquam nec *fidelis* sit nec *pura*, debet ei sufficere, & vel hac sorte suâ sic abire contentus, tanquam congruâ suâ portione? Certè si sic *Casari* sat esse putas obedientiam vllam, vtcunque *infidelis* ea sit, vtcunque *non depurata*, non eris herciscundæ hæreditati huic; Iudicem te iniquum ostendis, abdicamus te hoc munere.

Quintò

Quintò autem iam regeto tibi, nec corrumpi verba Breui opus esse, nec verba pro verbis substitui. Potest annotari locus; suprà à nobis annotatus est, Pagina 15. lin. 19 (appono iam paginam & lineam.) Iuramentum in Breui dici fidei & salutis aduersari, Pagina 45. lin. 18. In Iuramento verba hæc sunt, *præstabo veram obedientiam.* (Ea obedientia, cuius modò est, quippe quæ ad defensionem modò, Regis contra proditores tantum se porrigat) pag. eadem, lin. 22. In sacris, de Rege præcipiente, subdito obediens, nihil ibi quicquam. Habes obedientiam illam *ciuilem*, fidei & salutis aduersari. Habes locum annotatum. Quid quæris amplius?

TV verò nota nobis locum, vbi *nuga*, vbi *conuicta* quæ sic o-
mittis: vel facere, quòd omittendo, *nugator* ipse sis. Op-
tandum dixit Apologia, vt Pontifex priusquam hoc mandatum
suum Pontificis dedisset, desinisset illud, pro re credenda; Ha-
bet enim hanc potestatem Papa, nec vos negatis. Necti,
vt puto, *nugari* dices aut *conuictari* illum, qui de Spiritus Papa-
lis infallibilitate, vel de nouis, si ille proponat, credendus ver-
ba fecerit. Nam hæc quidem olim erant *seria*, non *nuga*; &
encontra, non *conuicta* Pontificum vestrorum. Tanquam Papa
enim, multa potest declarando, hædum fidei articulum, imò & no-
uum inducendo. Vis alium? Collige hic, Principem Ecclesia
Christi Vicariam, posse super fide Catholica, declarationem facere,
etiam articulum fidei facere, si sumatur articulus fidei, pro eo quod
credere oporteat, cum prius ex præcepto Ecclesia; necessaria non opor-
teret. Hæc si *nuga*, si *conuicta*, cur illa non fustulit de Iure suo
Canonico Gregorius 13. cum *Anglia* ibi stabulum repurgaret?
si reliquit, si non omisit, omittite nos, dic tu illum *nugatorem*, dic
vestros homines *Conuictiores*: vestra enim hæc sunt, & à vo-
bis. Imò tute ipse pòst, pag. 87. non omittit id agere, quod
hic appellas *nugas* agere. Quin serio nobis narra, si per arti-
culos fidei significentur quæcumque dogmata, quæ fide Catholica credi
debent (nec nobis hic alia significantur) tum verò non dubitare
vos, quòd à Pontifice vestro multis fidei articuli condi possunt; nec
tamen dum ista dicis, *conuictari*, credo, Pontifici. Quid ille
verò, qui nuper in os dixit Paulo ipsi? Commissum ei munus
à Deo excelso, non modo articulos indeterminatos determinandi, sed
etiam fidei Symbolum condendi: atque hoc ipsum Orthodoxos

^a Extraneus.
Quia quorund.
Glossa. ut Pap.
^b Extraneus de
verb. significat.
inter. verb.
Declaramus.

^c Benedict. in
presat.

omnes, omnium seculorum agnouisse, & palam confessos esse? Annon ille inignis nugator, egregius conuicator, si hæc nugæ sint & conuitia, quas hic te dicis omittere? Quare autem librum suum Pontifici inscripsit? Quare Pontifex sulcepit inscriptum? Quare Academia approbavit? Quare nugæ has & conuitia omittere illum non coëgit?

Sed ubi tandem se iactas Author Apologia grauem Theologum? tute hic leuem pseudologum te potius ostendis, qui sic iactas mendacia. Ille verò contrà; necdum quatuor folia sunt, cum ita ipse de Theologia sua, quantulasunq; ea est. Nec erunt etiam quatuor folia, cum deprecatur inuidiam, gloriæ aucupandæ, quod concertationem instituit cum Cardinale viro tam docto. Poteratne vel ille magis modeste de se, vel tu magis odiose de illo dicere? At in te, Torte, quàm iure optimo retorqueri potest iactantia quam torques, qui Typographos conductitios habes, vnum è Politiâ, qui Libellum tuum elegantem sanè; Opus tuum eruditissimum; alterum ab extremo vique Rheni lictore, qui libellum tuum insignem, te autem excellentis ingenij Theologum, hic Germanis iactet, ille Italiis, vt in ore sis omni populo? Da in totâ Apologia simile quid; & ille sit, tu ne sis strenuus ille iactor. Quicquid autem ibi reliqui habes ad Dilemma, memoriter iam lector tenet, ita sæpe inculcasti, quàm sine veritate, tam sine verecundiâ omni, cogi Catholicos ad fidei abnegationem; muniri aditum ad Iuramentum Primatus; nam hæc tibi supra, nec semel, demonstrata. Credo cetè non semel; sed & supra & hic debere te Lectoriludibriû, & quoties tibi mentio fit demonstrationum tuarum, aliquid ibi monstri simile, nihil legitimæ demonstrationis. Transferunt scopum, petunt principium, concludunt à dicto secundum quid, ducuntur à disparatis, elenchi meri sunt, verè nihil habent, nec quicquam demonstrant, nisi infelicem fuisse te, qui in præceptorem non incideris, qui te Analytica posteriora melius doceret. Qui fidem Subditi affirmat, fidem Catholici non negat; fidei ergo Catholica negatio, pro medio hic esse non potest.

Paranesis etiam ad Martyrium, malè fundata. Arenosum enim totum, quod dicis de præparatione ad Iuramentum Primatus, vt phrenesis potius quàm paranesis dici debeat. Nam si præparatio, cur in illo solo sistitur? Non debuit; pergeret verò

Rex,

Rex, & *praparato iam*, secundum illud, de Primatu, quasi *formam induceret*. At omnino in primo sistitur, secundum *non inducitur*; non vlli; (cedo enim, si potes exemplum.) Quare in hoc terminus motus est, nec vel *principium* noui, vel aditus ad aliud de Primatu. Libero ergo te metu *Iuramenti alterius*, quod, vt video, valde te torquet, nec finit respirare, ita semper meticulosus es, *ne tectè, ne obscure* (poteras autem dicere, *ne tortè*) *contineat nouam illam haresin de Primatu Regio*. Quæ tamen si *hæresis*, certè non *noua* cùm & Reges sub Testamento veteri omnes Primatum illum tenuerint; & Prophetæ tum omnes in eo, ac Sacerdotes acquieuerint. Vel potius si *hæresis noua*, & ab incude vestrà; *vetus* enim non fuit. Omnes illum Prophetæ *ad apicem* tenuerunt: nec enim *apicem vllum* nos, nostris Regibus tribuimus, quem illi tum suis non tribuerunt. Sed vide ne contrà prorsus sit, quàm tu dicis; ne, quæ ibi commemorantur in Iuramento, *depositiones Regum, inuasiones, tumultus, præparatio* sint & *dispositio*, & per ea aditus fiat potius *ad Primatum Pontificis*. Tum quod vltimum, stultissimum; eò *detineri in carcere Archipresbyterum*, vt *radio victus iuret in Primatum*. Nec enim *custodia* cuiusmodi est, quâ *detinetur*, vt eius illum valde tædere debeat, nec in eâ delatum ei vnquam illud *de Primatu*; & iuret, ne iuret, nemo hîc vel metuit vel optat, sùsque deque est; & *Matthæus* hæc omnia vidit in somnijs, & rectè rem hanc totam concludere potuit, & *non potuit*.

Voluit *Apologia*, quod in Breui mittendo perperam fecerat Pontifex, id meliorem in partem interpretari; *credulum* paulò magis, quàm par erat Pontificem, quorundam sermonibus fuisse. In eam partem peccasse etiam *Clementem* ^{sum}, etiam *Pium* ^{um}, simili errore errasse. Nam hijsce in rebus, quæ *facti* sunt, posse interdum Pontifici *errorem obrepere* (dicam eum *Matthæo*): *inter omnes conuenit*, saluâ tamen eius, in ijs quæ *Cathedræ* sunt, infallibilitate. Vides Lector, quod mitissimum æquisimùmque fieri potuit, id hîc factum fuisse. Quid *Matthæus*? clamat nefas ingens, *Pontifices simul, tres, leuitatis & temeritatis accusari*; *Clementem* verò etiam *perfidia*. Ne verò; falluntur interdum Reges prudentes & boni, falluntur & Pontifices, dum ijs adhibent *fidem*, in quibus *fidem* esse o-

portuit, nec fuit tamen; Et *Leues* tamen non sunt, nec *temerarij*: cadunt enim, faciles hij motus in generosam indolem. Atque ita *excusare* voluit factum Pontificis, & *crimen* in rumores *transferre* sæpe non veros. Non finit. *Humanum* est *errare*. Non cadit autem in Vaticanos Deos *infirmas* hæc tanta. *Homines* non sunt. Quicquid *humanum* est, ab ijs alienum putat.

De *Pio* primum, vel verum hoc, vel non veri nostrates vestri, qui sermone, hoc, nec tolum sermone, etiam scriptis affirmarunt. Surrepisse tum ei *Mortonum* & *Webbum*, transfugas nostros, & per suggestiones mendacij plenas, decepto, *Bullam* surrepisse. Quod cum hîc constaret *Lincolniens* pridem Episcopo *Wasfoni* (qui & tum & diu pòst in viuis) mirum illi in modum displicuisse, quòd ita se *Pius* passus sit induci in errorem, quem prævidit *Wasfoni*, & prædixit, nec Sedi *Romane* utilem, & Pontificijs hîc omnibus fore perniciosum, cum ex eo necessitas quasi quædam imposita *Reginæ* fuerit, seueriores in eos pòst leges sancienti. De *Paulo* 50. non minus verum: qui, hîc inter Pontificios moderati magis, sic omnes affectos, sic sensisse omnes, nempe vel *scitium* fuisse *Breue* illud, vel certè *surreptum* per fraudem quorundam, vel *abreptum* per importunitatem, nec ab illo sponte purè unquam emanare potuisse. Quid si autem & *Pontifex ipse* tantundem *falsus* sit, vbi *Breuis* sui per quorundam Principum *Legatos* iniecta mentio? Penes Authores fides sit. Quid si & *purgauit* se de *Breui* sic emisso, apud *Principem* aliquem exterum, nempe, quòd *Breue* primum per obreptionem, se quidem non intento ad rem, vel tale quid cogitante, procuratum fuerit? Ad secundum verò, quòd *pertractus* quasi inuitus, dum *Collegiū Inquisitorum* rem importuniùs urgeret: addito, etiam *promisso*, & datà fide, deinceps iam cautiorem fore se, siquid tentandum in rebus *Britannicis*: De quo viderit ipse. Interim mitior haud vlla afferri potuit *excusatio*, quàm quæ in *Apologiâ* allata est, & allegata; fecisse, quod fecit, Pontificem, non plene informatum, nec fuisse tam illi perspecta omnia, quin, quòd tum nesciret, paulò pòst exploratum magis habere potuisset.

De *septicollis* verò ciuitate, de *Babylone* suâ, ludos non patitur *Tortus*; seridò dat, quæ in *Epistolâ* est *B. Petri*, quæ, in *Apocalypsi*,

Apocalypsi, Babylonem, non aliam vllam urbem esse, quàm *Romam* ipsam. Nos, quod dat, accipimus non illibenter. Ità auidè auent homines, hij, *Petrum Roma*, alicubi in scripturis reperite, potius vt *Babylonem* velint esse *Romam*, vbi *Petrus* fuit; quàm vt *Petrus Roma* non fuerit. Valdè enim illorum interest ad *Caput fidei*, vt *Petrus Roma* credatur fuisse, non *fide pià* quæ in historijs est, sed *maiore, Sacrarum* nempe *literarum*. Etsi & illud quidem totum, præter Leges Theologiæ, quæ si *Mystica* est, seu *Symbolica*, non est *argumentatiua*. Etiam præter Leges Epistolæ; quæ etsi tota sit *mysteriorum* plena, *locum* tamen, vnde scripta, designare non solet *mysticè*, ne si *locus* non sit certus, nec ipsius *Epistola fides* sit certa. Qui verò, si locus allegoricus *Babylon* sit, non & allegorica persona *Marcus*, qui mox sequitur? vel si *hic* literalis, quidni & *illa*? Quorsum autem *Petrus, Roma* scribens, *Romam* non ausus *Romam* nominare; quam *Paulus*, cum inde scriberet, *urbem Romam, ciues Romanos*, & ausus, & nominauit? Atque adeò *Diuus Iohannes*, cum *librum* scriberet, cuius singuli versus singula mysteria sunt; vbi tamen ad *Ecclesias* scribendum fuit *septem* urbium, *proprijs* nominibus singulas quasque designauit, easque voluit esse non *mysticas*, in libro alioquin per totum *mystico*. Etsi verò sint ista, vt dixi; non piget tamen *Torturæ* habere contentem, quòd non in *Epistola* modò *Petri*, sed & in *Apocalypsi, Babylon Roma* sit. De eo tantum nobis lis erit iam, *quam* illa ibi *Roma Babylon*; aut *Roma* quo tempore *Babylon* esse cæperit. Cui rei totibi circumstantias adhibet *B. Iohannes*, vix vt in eà errare cuiquam contingat. Quæ enim *Babylon* ibi: eadem *meretrix magna* dicitur, *qua sedet super aquas multas, cum quâ fornicati sunt Reges terræ*, quæ *Bestia* ibi *insidet habenti capita septem & cornua decem*. *Septem* autem illa *capita, septem* sunt *montes*, in quibus sita *Roma*. — Et *qua de septem* totum *circumspectis orbem Montibus, Imperij Roma Deumq. locum*: Edoctum autem ibi se dicit *B. Iohannes à Spiritu, de rebus qua ventura essent*. Quod si iam, *Romam* ibi (quo tu sensu vis) designauit, nihil *venturum* edocuit *Spiritus*; *Ethnica* enim tum *Roma* in *Auge* erat vel maximè. *Propheticus* verò is liber totus haberi solet; nimis autem illa *misella* tum *prophetia* foret, si prædiceret, fore, vt *persequeretur Roma Christianos*. Vidit verò hoc prius-

priusquàm in *Pashmon* relegatus esset; *fusum Iacobi* fratris sui, multorum sanguinem sub *Nerone* *fusum*: sensit ipse, & pars magna fuit illius tum persecutionis. Prophetiam ergo totam enacuat, si *Ethnica* ibi *Roma* sit. Tum *Reges* illi decem, (qui numerus certus pro incerto) quomodo tum *inebriati de vino prostitutionis meretricia*, qui tum scilicet nulli erant? Stant enim & vigente *Româ Ethnica*, eclipsin passi sunt, qui uspiam tum *Reges* erant, *vestigales* omnes, *Reguli* potius dicendi quàm *Reges*: *Reges* tum demum, cùm illa *retro* *sublapsa* ferretur. Neque verò periculum tum *ebrietatis* vllum à *meretrice*, vel ab illius amoribus. Oderant enim illam, perijisse expetebant, & (quod tu antè dixi de *Gregorio*) *vellent nollent*, illi tum per vim atque ingratias seruiebant: Etiam *Bestia* illa altera, quæ cornua duo habebat similia agni, qui poterat suppetias ferre *Romæ Ethnica*, in quâ, quamdiu quidem *Ethnica* nec *CHRISTVM* professa, nullum prorsus *CHRISTI* vestigium, nihil penitus, quod vllâ ex parte referret agnum?

Luculentæ quidem satis hæc *circumstantia*; mitto illas tamen: verbis ipsis stringo, quæ satis diserta sunt, ad tempus, quo *implenda* fuit hæc *prophetia*, perspicuè designandum. Versu 8º dicitur dilucidè; *Bestia quam vidisti, fuit, & non est, & ascensura est de Abyssu, & ibit in interitum. Fuit* (inquit *B. Iohannes*) *& non est. Erat autem tum Roma Ethnica; erat, & erat tum florentissima, cùm hæc agerentur. Falsò ergo tum diceretur, non est, sed ascensura est, si de Româ quæ tum erat diceretur. Paulò autem infra vers 12º. Decem cornua, quæ decem ibi Reges, regnum* (inquit) *nondum acceperunt, sed potestatem* tanquam *Reges unâ horâ accipient cum Bestiâ. Negare verò non potes, scribente hæc B. Iohanne, Babylonem, Romam esse tum quidem non potuisse. Reges enim tum nondum potestatem acceperant, ac neque diu post acceperunt, donec Roma iam Christiana. Nec ergo Romam Ethnicam, Babylonem fuisse. Quin etiam interitus ipse, quem interminatur ibi Babyloni, liquidior adhuc multo rem facit. Nec enim verbum ibi vllum de conflagratione eius, quæ Roma olim Ethnica contigit à Gothis ac Vandalis incensæ: quin de interitu potius altus & generis & modi, repentini scilicet, & tanto impetu, quasi vi magnâ molaris lapis mitteretur in mare. Haud enim* (inquit)

post

post, unquam inuenietur. Non autem (quantacunque ei potentia est) *mersum in mare molarem natare denuò, facturus est Pontifex.*

Porro verò, ibi dicitur, quòd postea, *vox in eà Musicorum, vel Artificum non audietur, quòd Artifex non inuenietur in eà amplius, vox mole amplius non audietur, lux lucerna amplius non lucebit, vox sponsi & sponsa in posterum conticescet.* Ibi accumulatur denique quicquid vsquam est artis vel verborum, quæ id ponat ante oculos, deploratam & desolatam iri *Babylonem* sine entitatis spe omni, quasi non *Ens* in æternum. Quòd si, præterea nihil foret, satis esset tamen, ad institutum præsens, in ipsa descriptione illorum qui cum illa *mercaturam facient. Mercatores eius* (inquit) *Principes terræ. Omnes Gentes errant in Veneficijs eius.* Nam neque hæc *Romæ Ethnica* quadrare possunt, quæ *vi solâ atque armis* gentes sibi subegit, nec eas unquam ita *Veneficijs* incantauit, vt non primâ quâque vel leuissimâ occasione datâ (*vires modò essent*) *vindicarent* se in libertatem, & ad arma conclamarent; Verùm enim, quæ illa tandem *Romæ* sit (non enim certè *Ethnica*) quæ *merces instituit de animabus hominum*, optimè omnium nobis dixerit Cardinalis ipse. Et ipse quidem (quod in *Apologiâ* notatum est) fatetur rem totam: *Decem enim Reges meretricem concremabunt*, quod de *Româ* quæ *Ethnica* fuit intelligi non posse, puto abundè iam mihi demonstratum est.

Vt verbo igitur expediam. Quæ sunt apud *B. Iohannem* de ruinâ *Romæ* prædictiones, de quâ *Româ* sunt? De eâ, cui opem feret *Bestia* cuius cornua agninus similia: quæ in templo *Dei* sedet: Cui cum *Regibus* terræ fœderata pæctio: Quæ vino prostitutionis suæ inebriat eos: Quæ *veneficijs* seducit. De eâ (inquam) *Româ*, quæ extollit se super omne quod dicitur *Deus*, non, quæ ipsa, nescio quot minutulos & patellares *Deos* veneretur, quod illa fecit *Ethnica*: De eâ *Româ* quæ agnum specie refert, scriptam tamen habet in fronte blasphemiam: De eâ *Româ*, cuius merces, hominum anima, dum licitari facit homines nummo salutem suam: De eâ, quæ fuit olim sub *Regibus septem*, sed *B. Iohannis* ætate non fuit (etsi etiam tùm mysterium illud occæpit operari) non fuit (inquam) sed ascensura fuit tùm demum ad fastigium suum, cùm decem ibi *Reges* potestatem suam accep-

turi essent, postquam scilicet Roma Ethnica iugum excussissent. De eâ Româ, quam decem Reges (non eluices illa barbara Vandalarum vel Gotthorum) postquam diu seducti essent ipsius veneficijs, tandem igne concrematursunt; non ad cladem aliquam, unde post conualescat, sed ad perniciem eius sempiternam, ut seges sit, non minus ubi Roma, quam ubi Troia fuit. Dabit enim Deus in corda Regum, ut Romam hanc excindant penitus, sicut dedit Satanas olim in corda Barbarorum, ut illam succenderent. De eâ denique Româ, quæ per Pseudopphetam suum, vim habet signa faciendi, quæ cum Pseudopphetâ suo, atque ille cum eâ, utrique mittentur in stagnum ignis, ac sulphuris, in æternum. Verè autem à Torto dicitur, Romam Christianam perditam non iri. Non certè, sed illam qua inebriata est Sanctorum sanguine, & Martyrum Iesu Christi, Antichristianam scilicet. Ea enim perdenda est, cuius in fronte scriptum nomen blasphemia.

Minimè verò mirum, si ista quæ dixi, tam vel claram, vel certam in scriptis Patrum interpretationem non habeant. Operabatur enim modò mysterium tum iniquitatis: Signatus adhuc liber erat huius Prophetia. Verissimum autem verbum est; *enigma esse Prophetiam omnem, cum nondum completa est; ut, quamvis Prisci illi omni genere charismatum, vitæ verò sanctimoniâ, longo nos intervallo superârint: mirari tamen non debeat quis, si non illis tum, adeo explicita omnia fuerint, quàm nobis, per Dei gratiam, iam sunt, qui consummatam iam Prophetiam illam quotidie oculis vsurpamus. Et tamen id quoque miretur quispiam, quod & Illi etiam horum multa, quasi per transfennam viderint, quod nimirum ita^a Tertullianus: Sic & Babylon apud Iohannem nostrum, Romana^a vrbis figuram portat, proinde & magna, & regno superba, & Sanctorum debellatrix. Hieronymus autem. Cum in Babylone versarer, & purpuratæ meretricis essem colonus, & iure Quiritum vivercm. Idem: cum Marcellam Româ Bethleem commigrare vellet, Hic, puto, locus sanctior est Tarpeia rupe, quæ de celo superius fulminata, ostendit quod Domino displiceret. Lege Apocalypsin Iohannis, & quid de muliere purpuratâ, & scriptâ in fronte blasphemiâ, septem montibus, aquis multis, & Babylonis cantetur exitu, contuere. Exite (inquit Dominus) de illâ. Arverò^d Augustinus,*

^a *Advers. Iudeos de prob. nat.*

^b *In Prologo Didymi.*

^c *Epist. 17.*

^d *De Civit. Dei lib. 18. cap. 22.*

stinus, *Condita est Roma velut altera in occidente Babylon, & velut prioris filia Babylonis.* ^e Victorinus quoque: *Scripta ibi in e* In Apocal. *tubis, ruina magna Babylonis ciuitatis, id est, Roma.* Etiam ^f Orosius: *Ecce similis Babylonie ortus & Roma, similis potentia, similis magnitudo, similia tempora.* Sed quid ego hæc, cum vnanimis sit ista Patrum penè omnium sententia? Nam de *Roma* fronte, *Christi nomine signata* quod affers, nulla est in *Apocalypsis* *Babylon*, cuius *signata frons Christi nomine*, *Christi nomen* deleri oportuit prius, & deletum est, quàm *blasphemia* ibi scriberetur. Postquam autem ibi scripta *blasphemia*, tum demum verè *Babylon* fuit, verè est. Sed necdum *Apocalypsis* complera vobis, necdum *cecidit Babylon* illa vestra; quæ si, vt dicis, *scriptam iam habet in fronte Christi confessionem*, cadere non poterit: atque ita non *verus vates Iohannes*. Ille verò & *vates verus*, & *casura est Babylon* illa vestra; ideo autem *casura*, quia *Christi confessionem* illam expunxit, & loci eius, *blasphemia multiplici nomine* ibi iam inuissit, & quidem *maiusculis literis*, vt *quinus vel qui transcurrit*, *legere possit* sic inuissam. Quâ in re, ea veritatis vis est, vt etiam *Iesuitas* vestros adigat, qui in eum librum non ita pridem commentarios scripserunt, non solum de *Româ Ethnicâ*, verùm & de *Christianâ*, *Babylonis* ibi nomen interpretari, ac *delendam* denuo *confessionem Christi de fronte eius*, post *deletam* autem *blasphemia nomen* ibi *inscribendum*. Sic & Ribera, ^g In 14. Apoc. *De Româ intelligendum, non solum qualis sub Ethnicis Imperatcribus olim fuit, sed etiam qualis in fine seculi futura est.* ^{ma. 42.} Et post. ^h *Babylonem dictam esse, non solum quod hoc illi nomen tempore,* ^b Num 57. *quo Iohannes hac scribebat, maxime conueniret; sed etiam quod tempore, quo hac explebuntur (necdum enim expleta esse) non minus quàm antè, conueniet.* Sic Iesuita alter ⁱ Viegas. *Omnia que* ⁱ In 17. Apoc. *in hijs capisibus commemorantur, in Romanam urbem apertissime* ^{com. 1. scil. 3.} *quadrant.* Caterùm nomen *Babylonis* ad eam *Romanam* transferendum, quæ antequam reciperet fidem *Christi*, *Idolus* seruebat: & ad eam etiam, quæ erit tempore *Antichristi*: Erit ergo tempore *Antichristi* *Roma Babylon*, non solum *Ethnica*, eaque tum in *desertum & solitudinem* euadet, vt ait *Ribera* vester. Sed hæc omnia, vix quicquam ad institutum sermonem de rumoribus, qui vos *Roma* circumuolant; nisi quia tibi hîc digredi libuit, vt *Babylonem* salutares. Nam etiam *Hieronimi* atate,

cùm *Christi* nomen in fronte gereret *Roma*, etiam tum hoc morbo laborabat, ut, eò confluerent toto ex orbe *rumores* undique, quorum si nullis *Roma* tum credidit; quid, eo loco, opus *Hieronymo* ita rem referre? Profectò nec pauciores *Roma* iam *famigeruli*, nec minus est *aurium* ad nouitates *prurientium*, quàm cùm *Hieronymus* ibi *purpuratæ meretricis colonus* esset.

Dum verò in eò totus est, ut Pontifices suos *Pium* & *Paulum* tam anxie excuset ab omni erroris labe, siue ex aliorum malâ fide, siue ex suâ; interserit nescio quomodo & *Clementis* 8ⁱ defensionem, de *Breuius* huc ab eo *transmissis*, vergente ad occasum tum Regno *R. ELIZABETHÆ*. Ex dialecto autem *Papiensi*, more suo aspergit primùm *mendacijs* Authorem *Apologiæ*, quorum illi copiosa *domi* mectis est. *Breuius* enim illis, ait, non ut iste mentitur, *IACOBYM*, tum *Scotia Regem*, à folio exclusit, sed consiliū dedit, quale dare decebat Summum Pontificem. Pòst verò paulò, oblitus personæ suæ, non quasi *Capellanus de Sacello*, sed quasi *Cardinalis* ipse iam de *Consistorio* egressus. *Habemus* (inquit) *exemplaria Breuium* illorum in manibus, & ijs diligenter inspectis, nusquam inuenimus nomen *IACOBI* Regis, aut alterius particularis personæ. Hic ferè iam illi *larua* de vultu delapsa est; non hæ *Capellanus* *ampulle* decent, *Habemus* in manibus, & nusquam inuenimus. Intereat multum, *Dauusne* loquatur, an *Heros*; sed recolligat se, *laruam* reponat, cautiùs rem gerat in posterum. *Mentiri* autem suum nusquam magis obtrudit, quàm ubi ipse est *mendacissimus*. Cur enim mentitur ipse de *nominatim* ibi *excluso* in *Breui* *Rege*, quod nusquam in *Apologiâ* dictum est? Id modò dictum: *exclusum* ibi, ne à *Pontificijs* reciperetur in *regem*, qui vel nostræ religionis *cultor* esset ipse, vel *cultores* toleraret; ac per hoc, non minus *Regi* obnunciatum esse, quàm alij cuiunq; qui alterius, quàm vos in fide, professionis esset. Verè ergo ibi dictum, nec verius quid dici potuit; quantum in se erat, *Clementem* tum *Breuius* illis egisse, ut *Rex* iam *nosser*, ut quiuis alius, quocunque *deum* iure niteretur, si sic, ut *Papa* in religione non sentiret, à capeffendis *Regni* huius *gubernaculis* esset *exclusissimus*. Ego verò id fidenter dixerim, perinde *Breuius* illis *exclusum* folio hoc suo, ac si *nomine* ibi proprio & *natiuo*, *IACOBI* *Regis*, designatus esset. Quid enim interest, *nominetur*

tur quis, an ita ad viuum describatur, vt cuius in promptu sit, quem ibi velit Pontifex? *Ius Regis hereditarium*, quis tum nesciebat? quis verò religionem ignorabat, quam ille, ex quo voces primò, & literas formare potuit, voce, scripto, presentia suà semper professus est? Annon ille exclusus? Quid illa ergo sibi volunt verba, *Quantumcunque propinquitate sanguinis niteretur?* Quis ille verò, qui *nixus propinquitate sanguinis?* Quis fuit? quis esse potuit? An est quisquam tam obtuso pectore, vt quò illa tendant, quem petant, non intelligat, nisi nomen nominetur?

Quale autem consilium illud, quod dare decebat Pontificem? Nempe operam darent, vt eligeretur Rex. Eligeretur autem? Ain' verò, vt eligeretur? Quid opus hoc? Erat, qui Antiquo stemmate, Regio sanguine, Hereditario iure, Stirpis proximitate, Optimo titulo, vindicare poterat. Quorum hinc, eligeretur? Itane, in Regnis, vbi successionis iure Reges nascuntur, conclamat Pontifex ad electionem, ad vota, ad suffragia? Quorum verborum, quæ mens, qui sensus sit, credo iam Reges omnes per Europam, qui hoc iure regnant, satis aduertisse. Idem autem tentat Lutetia in Regno Gallicano. Idem hinc iam tentat in Nostro. En quale consilium dare deceat, dare soleat, quale etiam in Regum aliorum successione quacunque, (cùm se dederit occasio) dare paratus sit; Conclane credo in regna omnia inducturus, si daretur. Verùm dic porro, quis tandem eligetur? Qui ad religionem Catholicam bene affectus. Mendaciter & hoc; utcunque enim affectus bene, nisi eiusmodi esset, qui religionem Catholicam non modò toleraret, sed omni ope & studio promoueret; exclusus tamen adhuc, quisquis fuit ille Regum, nisi & iureiurando se id præstiturum susceperet. Quare, in totâ hac narratione nihil sani, vanitate, falsitate referta omnia. Post verò etiam, illud suadere vult homo lepidus; Absuisset tantum vt excluderetur IACOBVS Rex, vt includeretur vel maximè scilicet. Spes enim maxima, illum à Romanâ fide suscipiendâ non abhorre. Verùm vt res ibi, ita & spes, falsa vtrâq; At ministri eius spem dederunt: sed fallaces; quibus tamen, cùm in rem suam est, cùm liber; credulus satis Clemens, Pius, Paulus, quis non

Quin Rex ipse ad Pontificem scripsit; et iam ad Cardinales Al-

dobrandinum & Bellarminum, literas plenas humanitatis, quibus, prater cetera, petebat, ut aliquis e Gente Scotorum Cardinalis crearetur, ut haberet Roma, per quem suum & tutius cum Pontifice negotia sua tractaret. Enimvero de hoc quod iam retulit *Matthaus*, in negotio hoc *Literarum*, si quàm bono id eventu, tam etiam bono in Regem animo retulisset, meritò illi à nobis gratia habenda esset, quasi de officio sanè perhumano. Certè enim successu non caruit, quò suus inde Regi honor iam saluus sit. Ex eo enim occasio illi data, atq; ansa occulti cuiusdam maleficij eruendi: quo sic eruto, integritatem fidei atq; honoris sui, fartam tectam habebit. Tecto autem sic atque latente, ut diu iam latuit, atq; tectum fuit, aliquo post alio tempore recruduisset fortè, cùm elapsa iam esset occasio omnis, eius eruendi. Simul, ut de eo ipso, certior redderetur, quia eo *Regis fidem* de se fefellit, suam in Regem *fidem violavit*. Nec enim potest Regi accidere quicquam optatius, quàm, vnde ei detur in sensus eorum intimos (qui ei intimi sunt) penitiùs introspicere, & quorum ab eo *fides* multa committenda sunt, eorum certa sit an sublesta *fides*, explorare. Cùm enim obiecisset *Matthaus scriptas ad Pontificem à Rege literas*, (rem ita crassam ut manu teneri posset) facere non potuit, quin acriùs in eam rem inquireret. Reperit autem, fouisse se in sinu serpentem, & verè tandem deprehendit, fraudem sibi ab eo factam, qui Maiestati suæ à *Secretis literarum*. De quo, etsi incertos priùs aliquos rumosculos inaudisset, cùm paulò post, quàm Romā perlatae essent, nonnulli, nescio quid ibi tale auditum sibi mutirent: at, ex eo iam tempore, nunquam certi quid, eà de re, datum est cognoscere; ita, qui *facti author* fuerat, dum sibi malè metueret, texerat rem probè, & quasi tenebris obuelarat. Sic ergo habet. Surrepsit Regi furtim, atque ad literas, quas narras, malis artibus elicit manus Regiæ subscriptionem *Secretarius* tum *Regius*. Quo autem consilio hoc; siue quòd propendèret animo ad religionem Pontificiam; siue quòd, lucro illi atque commodo fortè carès futura fuit; siue quòd, impensè faueret propinquo suo *Episcopo Vasionensi Cardinalatus* ambienti; (cuius in gratiam erant literæ illæ adornatæ) siue etiam quòd *Edwardo Dromonio Equiti* gratificari vellet, qui rem totam procurabat atque urgebat, quò (inquam) consilio, aut, horum quid

quid fuerit, *illi ipsi* notum; præterquam, *illi ipsi*, notum credo nemini. Rei autem totius modum, & cum *substantiâ* ipsâ *circumstantiâs* omnes, quibus *Regi* imposuit, dum surriperet ei literas, nemo melius magisque ad viuum referat, quam *Author ipse criminis*: Cuius est, quam subijcio hic, non expressa per vim, vel per fraudem illecta, sed libera sanè *confessio*, atque omni modo *spontanea*, ad mentem *ipsius*, *ipsiusque* manu, signata.

DECLARATIO, atque Confessio D.
de Balmerinoch, REGIÆ MA^{ti} facta,
ac DOMINIS qui ei à Sanctiore CONSILIO
sunt, de literis quibusdam, quas ille, per fraudem surreptitiè scribendas REGIO nomine, atque ROMAM, ad Papam CLEMENTEM 8um quasi si à MAIESTATE suâ essent, mittendas curauit. Anno 1598.

DOMINVS de Balmerinoch, habitâ in eum inquisitione, cùm crimen hoc illi obiectum esset, quòd per malas artes, perque surreptionem literas illas procurâset; (quibus è literis imputatio, maxime, vt falsa, ita scandalosa in Regem, quâ ad Regij nominis honorem, quâ ad Religionis castam professionem redundâset) postquam varijs modis, offensam negando, subtrahendo, transferendo, extenuando nihil profecisset, ingenuè tandem agnouit atque confessus est. Quòd scilicet Ann. 1598. adductus ad id^{*} precipibus Archiepiscopi Glasgouensis, qui tum legatum agebat Responsalem Maiestatis sue in Galliâ, præsertim vero Episcopi Vasionensis ac aliorum quorundam, procurante negotium hoc Edwardo Dromonio Equite, quem illi tum buc legârunt eo nomine, vt interuentu suo, mutua quedam inchoari possent atque reciproca vices inter Regiam Maiestatem & Pontificem:

*Hæc ille:
quàm verè per
nos auctorem
fides sit. Nam
vt scias, Lector,
quod res ista
Glasgouensis
haud vquam
de tali re vlla,
apud Regem o-
gerat, vs quic-
quid inter illos
actum, id omne,
clam Regæ.*

Idem

Idem Dominus de Balmerinoch, postquam ei rei assensum suum præbuisset, Regem ad id sæpenuerò incitare conatus est, eique, illiusmodi delineatas à se literas obtulit, quas manu Regià signatas vellet ad Papam. Vbi autem, Regis animum, à quacunque scriptione eius generis alienum reperisset; nec id modò, sed inceptum illud damnare penitus, de commercio vllò habendo cum Pontifice; qui titulis scilicet illis atque attributis à Rege compellari expectaret, quibus Maiestas eius, conscientia suà teneretur, ne apud eum ratione vllà vti posset, quacunque de causâ.

Idem Dominus de Balmerinoch, & Edwardus Dromonius, cum in manum conuenissent tamen, de incepto suo ad exitum perducendo; egerunt de modo, quo imponere possent Regiæ Maiestati, & quales cupiebant literas, ab eo elicere. Itaque Se, Dromonij manu descriptas, adornasse post literas, quasi à Rege nimirum, ad Pontificem: Quarum hic ferè tenor: nempe ut Pontifici gratias ageret de humanitate, atque gratiâ pristinâ: Ut Episcopum ei Vasionensem commendaret, quem in Cardinalium Collegium cooptari cuperet, quò sic, negotia sua (cum ita opus) melius ibi Romæ expedire posset.

Quò Verò, astu rem gerere, & Regiam ad eas literas subscriptionem lucrifacere possent, hanc inter se rationem initam, dictus Dominus de Balmerinoch confitetur: primum, ut infererentur in medio multarum, cum essent aliquando literæ multa subscriptione Regià signandæ: tum, ut ne offerrentur ita signandæ, nisi eo demum tempore quo Rex venatum ire properaret, quò, ita repente tum oblatas non vacaret excutere, aut quæ essent, aut ad quos, curiosius observare: tertio, ut stilus, atque tituli, quibus de more compellari solet Pontifex, omitterentur propterea, nec ubi comparerent in literis; ne, si dum inter scribendum esset, traiectu fortè oculi in aliquem

de titulis illis incideret, fraus tota deprehendi posset, sed reli-
cto ibi ad titulos, quod satis esset, intervallo, ij post, commo-
de per otium addi posset atque inseri. Atque ex hoc eorum
instituto fatetur idem dictus Dominus de Balmerinoch (fide
quam ei Rex habuit, perfide à se violatâ) aliquo post die,
mane primo, venatum exeunte Rege, atque iter quantum
potuit maturante, inter literas tum alias ad Duces Floren-
tiæ atque Sabaudix, atque alias ad Cardinales ^a quosdam
pro Episcopo Vafionensi latine scriptas, cum ad Pontificem
antè iam Rex abnegasset, se ullo modo adduci posse, ut scri-
beret, nec tale quicquam proinde suspicari posset) inseruisse
illas ad Pontificem, eisque tum, Regem (inscium, nec tale
quid cogitantem) subscripisse.

^a Quosdam au-
tem hic quod
dicit dubiâ vo-
ce, in Lector, ad
Regis animum,
Cardinales in-
telligi non alios
quam qui ex
materno genere
Regis affines e-
rant; quique
tum extrâ Curi-
am Romanam
agebant.

Id ubi factum: fatetur porro dictus Dominus de Balme-
rinoch, se quidem authore, Edwardum Dromonium ti-
tulos post apposuisse, atque stilum Pontificis, tum in capite
ipso literarum, tum verò & in imâ chartâ, ubi interstitium
inter contextum ipsum, & manus Regie appositionem,
nempe vocem Sanctitatis, & vocem filius, & eiusdem ge-
neris reliqua, que Pontifici tum accommoda, & ad rem suam
putabant opportuna. Post verò iussu suo, literas illas à fa-
mulo quodam suo obfigatas esse, impresso illis tum Regio fig-
naculo. Quod ad literas autem, que ad Cardinales missæ,
obfigillatas eas dicit idem D. de Balmerinoch, sed sine su-
perscriptione ullâ appositâ, eidem Edwardo Dromonio
traditas, pro arbitrio Archiepiscopi Glasguensis, eis, si &
quando ei videretur, mittendas. Comperisse se autem post,
duas ex eis, peruenisse ad manus Cardinalium Aldobran-
dini & Bellarmini; tertiam verò, que Cardinali Caie-
tano inscripta & destinata (quod is tunc in Curiâ Romanâ
Protectorem ageret Scotice nationis), frustrâ inscriptâ, fru-
strâ destinatam fuisse, cum is, interea dum perferretur, certè

priusquam ei traderetur, diem suum obijisset. Præterea etiam, fatetur idem D. de Balmerinoch, cum veniret post in questionem tota res ista, viuentē adhuc nuper Reginā ELIZABETHA, quod Legatus eius peruenisse diceret ad aures Regine de eiusmodi literis ad Papam scriptis, deque ijs Regem insimularet; se quidem, dictum D. de Balmerinoch, cum de totā tum re, an ita se haberet, Rex acrius inquireret; quicquam eiusmodi unquam à se factum, seriò pernegasse. Fatetur præterea, egisse se etiam atque etiam cum Edwardo Dromonio (qui de transmarinis tum partibus in Scotiam venerat, accersitus eò literis D. de Balmerinoch, quò per eum quoque huiusce rei veritas elucere posset) ut & ipse à se negata, negaret. Quod & ab Edwardo Dromonio præstitum est, qui ollas à se literas illiusmodi, ad Papam delatas esse, strenuè etiam Regi inficiatus est. Cum verò haberet ei tamen suspicio adhuc aliqua, atque eà de causā dictus Dromonius in carcerem amandatus esset in Arce Edinburgensi, intercedente dicto D^{no}. de Balmerinoch apud Regem, dimissus post, atque libertati suæ redditus est. Qui ipse, cum Romam reditum suum adornaret, fatetur idem Dominus de Balmerinoch, egisse se cum dicto Dromonio quàm poterat enixè, atque vehementer, ut quocunque modo posset, literas illas Regis ad Pontificem arte aliquā recuperaret, recuperatas autem statim corrumpere. Id quod Dromonius facturum se sanctissimè suscepit: se verò ipsum, D. de Balmerinoch fatetur, quod penes eum tum erat exemplar literarum, quodque ad id usque tempus secum retinuerat, tum deum conscidisse, atque penitus corrupisse.

Iam verò, ut hoc factò, operæ precium sanè fecisti, eum ex verbis tuis substructio per te Regi data sit Quæstionis huius, per quam, parum sancta quorundam in Regem fides patefacta est, quā, nulla vna res magis existimationem eius ledere

lædere potuisset, (existimationem dico, vitâ suâ longè ei antiquiorem :) ita, coronares hoc opus tuum, si & illud quoque ingenuè expromeres, quid occulti lateat sub illa voce tuâ *præter cætera*, quòd ita, ope tuâ atque operâ, non hoc modò, sed & *cætera* illa nôsse detur, quæ in fictitijs illis literis comprehensa sunt. Suspicioni enim magis obnoxia vox ista ex ore vestro, qui de Ecclesiâ *Romanâ* estis, quàm si alius quis diceret, *præter cætera*. Nôsti quæ seria, imò quanta vobis mysteria lateant, in verbis Apostoli, *Cætera, cum venero, disponam*. Totum enim Officium Missæ, vt nunc quidem eam celebratis, proximo suo ad *Corinthum* appulsu edocuisse & disposuisse *Apostolum*, cum *cætera* illa disponderet. Iniecta autem inde Regi, nec sine iustâ causâ, suspicio, ne prolixa aliquæ promissiones in ijs literis factæ fuerint, cum ex eis *Clementis* facta fides, Regem à Catholicâ vestrà fide non abhorrere.

Sed vt appositè dicam; *Cætera* illa quæcumq; fuerint, quicquid ibi scriptum: nego tamen *Clementē* Papam ex ijs venisse in spem vllam, Regem in Religione mutaturum. Ratio autem cuius obuia, siue ad *Clementis* actiones respicias, quæ literas deum illas subsecutæ sunt, siue etiam ad ipsius Regis. Ad *Clementis*, parum *illum* eis literis fidei habuisse; Nam nisi parum habuisset, celâset saltem in sinu: si enim eq ipso tempore, arcanum illud euulgaret, in magnum id Regis & dedecus & delictum cederet. At ille (quod quidem iam compertum, postquam res exijt in vulgus) ille (inquam) tantum aberat, vt celârit, vt vix quisquam eò de Gente *Scotorum* venerit, cui non statim ostenderit, etiam percontatus sit, illane ipsa Regis manus videretur, ipsiusne *anthyphon*, etiam, à quibusdam transcribi passus sit. Tum, quod *moratus* quivis ex humanitate ipsâ, *cordatus* quivis ex solertiâ politicâ facturus fuerat, respondisse saltem debuit *comiter*, si *petitioni* de Cardinali *nollet annuere*. Ille verò, nec verbo *respondit*, nec postulationi quicquam vnquam *detulit*. Hoc autem, *diffidentia* eius sanè tribuendum, quòd literis illis parum crederet, tanquam fucatis, non veris: Non enim certè *arrogantia*; cum ipse *Clemens* aliquot pòst annis vltro ad Regem literas dederit, perferente illas *Iacobo Lindsejo Equite*. Quæ etsi erant profectò plenæ humanitatis, vñtatis tamen ibi *Clemens* titulis abstinuit, nec se *Patrem* ibi,

nec Regem *filium suum*, nec eum *Apostolicâ* vllâ *benedictione* impertijt: quod tamen solenne est *ei*, cum salutar per literas Principem vllum, qui ex ipsius Catechismo, *Catholicus* est. Quasi si *Princeps Principi*, ita *Regi* tum scripsit, quod satis scilicet exploratû haberet, *Regi* cum *eo* in religione minimè conuenire. At verò de literis ibi, quas aliquanto antè à *Rege* acceperat, altum silentium. Sanè, verbum ibi de illis additum oportuit, postquam quod per illas petijt non impetrauit. Ita quidem par fuit, quando id multo magis ex dignitate Principis, salutanti per literas comiter, comiter *respondere*; quàm si ipse, alteri occupet *prior scribere*; præsertim, si quas scribit *literæ petitorie* sint, vt erant tum Pontificis, nec mentio in ijs tamen vlla *literarum*, quas ipse prior acceperat. Atque hæc, si *Pontificem*.

Sin Regem spectes, constans *ille* quidem, suique semper similis, in toto vitæ curriculo, Religionis *Professor*. Sermo domesticus, forensis; quæ scripsit, quæ fecit, quâcunque demum occasione, *testimonia* sunt, imò *præconia* sunt, tam publica, tam sonora, vt credibile non sit, ita desipuisse vnquam Papam, vt fecus de eo sentiret. Quoddâ, præterea nullus esset (qui tamen sunt plurimi) *Testem unum* cito tibi *omni exceptione maiorem*, *Bartholæus ad eum*, *Librum*, quem iam pridem scripsit, & inscripsit *Primogenito suo Nobilissimo Principi HENRICO*; quem *Librum* & in lucem edidit, priusquam regnum hîc suum apud nos capefferet. *Liber ille*, per se solus sufficere debet sensato cuiquam, ad *furtiuas* illas *literas*, aspectu ipso primo profligandas. Ludibrium ergo merum, & quod indignetur quispian, esse quempiam, qui persuaderi sibi patiatur (cui nota sit Regis ab ineunte ætate *educatio*, iterata sæpe fidei suæ *professio* publica, assidua dicta, scripta, facta, concionum sacrarum nunquam intermissa *consecratio*, Eucharistiæ sacrosanctæ, bis tæue quotannis *participatio*) qui persuaderi (inquam) sibi patiatur, *omnibus* tamen *hîs*, *hîs* (inquam) *omnibus*, *vnus illas litterulas* apud Pontificem momento suo præponderâsse. Quò tamen hîc, mente, atque fide optimâ gererentur omnia, quò & Pontifici & Clero suo æternum occluderetur os; ipso in Limine regni satis superque prospexit huic rei Rex; dum in mandatis daret *D. Iacobo Lindseio Equiti*,

vt referret ad Pontificem, quæ illum rationes, (quâ, *conscientiæ*; quâ, *existimationis* suæ) retinerent, quod minùs ad literas illas responsum daret, quas *Lindseius* pertulerat; vnâque certio- rem redderet, si quas vnquam *litteras* accepisset quasi à Rege scriptas, eas, vt absque omni dubio pro *fucata* vel *furtiuis* haberet. Quod ipsum etiam Rex *Legato Responsali* suo apud *Regem Gallia* præcepit, vt & ille *Nuncio Pontificis* significandum curaret, qui tum erat *Latetia*. Quod superest, perstringo breui: Luce clariùs hinc consequi, haud vnquam iustam Pontifici causam fuisse, vt in animum suum induceret, propendere Regem ad Catholicismum suum. Proinde cum per *Brenia illa* sua omni aditu *excluderet*, quibus præscriptio vlla iuris ad regnum, nisi qui simul procliuēs essent ad Romanam religionem; mentem illi atque animum fuisse, *Iacobus* Regis, à folio excludendi.

Quod si spem fortè aliquam in sinu suo foueret Pontifex, Regem in religione mutaturum, siuè id è *litteris*, siue quòd ita *narrarent* Regis *subditi*, quorum fides suspecta: at hoc, *de litteris* ad *Papam Regis* qui potuit, vniuersis, qui per Angliam tum erant constare? vel illud etiam, quid malè feriat illi, *Papæ* auribus infusurrassent? Verùm enim, *Bulla* illæ *Clementinæ* ad omnes erant: *Ad dilectos filios eius Nobiles Catholicos omnes per Angliam. Ad Clerum totam, & Populum Anglicanum*, quas, illi ad vnum omnes, qui scirent, quis Regi tum in Religione animus, non poterant non eo sensu interpretari, quasi contra Regem exprofecto mugirent. *Litteræ* autem illæ, *infusus* ille claudes- tinus *soli Pontifici* notus, aut fortè illis, qui intimi tum erant ei à *Consilijs*. Euincam autem hoc, exemplo vnico. Erat non ignobili familiâ quidam, in fidem Romanam propensus, (qui tamen æquus esset & faueret iuri Regis) is paulò ante *Reginæ* obitum, eò adduxit sacerdotem quendam familiarem suum, vt ad *Garnettum* literas daret, peteretque ab eo, vti operam suam in eo poneret apud Catholicos suos, quòd in Regis ius, cum tempus ferret, vellent esse æquiores. Ibi *Garnettus*, sic respon- dit; *Nihil sibi negotij fore, cum iure Regis, vel eo promouendo: in- uenerat enim adeo Regem in religione sibi contrariâ, in eaque dux- isse callum, vt spes nulla conversionis iam de eo superesset. Audisne Garnettum*, qui agmen hîc ducebat *Iesuitarum*, vt *Brenium* Pa-
palium.

paliū (quæ tum illi in manibus erant) *interpretem* egerit; nec illi vnquam in mentem venerit, (quod vos iam facitis) in eum sensum trahere, *vt includi potius* intra illa Regem, quàm *excludi* per illa diceret, aut speciosa hac fraude mentem Pontificis infucaret? Immo, ecce tibi ex transuerso penitus, cū præconio publico denunciatus vbique Rex, Breuiâ illa, quasi quæ nulli iam rei essent, quasi prorsus iam irrita, quasi actum de ijs, abiecit in focum, atque exussit ilico. Non faceres *Garnette*, seruares apud te sedulo, postquàm *Regi fauebant*, proferres in lucem; cum maxime opus, ostenderes palam, fidem ex illis faceres, *quàm in Regem propitiū Clementis animus*, qui non *excluserit* cum Solio, non; *sed incluserit potius*. Sed neque *Garnettus* hæc ipse credidit; & tu, à nobis postulas vt credamus? Verum nec bonâ fide *Matthæus* euasione hîc istam asserre potuit. Etsi enim acceptis hîs tum literis, subdubitare potuit *Clemens*, vel *Clerus Romanus*, & in obscuram spem venire conuersionis Regiæ: at quæ deinceps *ab eo ipso die* subsequutæ sunt Regis actiones omnes, *ad eum ipsum diem* quo scribebat hæc *Tortus*, ita in illustri rem ponunt, siue quæ exin scripserit, egeritue spectes; siue quæ Pontifici de sententiâ suâ totâ *per internuncios suos* hîc iam significârit, (quod & supra retuli:) vt ex solâ maleuolentiâ, nec aliâ ratione vllâ, latebram hanc iam modò quæsierit, & diuerticulum perfidiæ suæ. Quæ ipsa, iam tandem in scenam hic producit, postquam tam multis, tam liquidis indicijs innotuit orbi terrarum vniuerso, de Regis nostri, in pietate & officio, stabili & perpetuâ mansione. Nec ergo, (vt concludit *Tortus*) *non perfidus Clemens, sed spe suâ frustratus*: verum & *spe suâ frustratus*, & tamen *perfidus*; arque ipse *Clementem purgare* cū vult, & illum non *purgauit*, & seipsum insuper *inquinauit*.

Fuisse in Angliâ non negat *Tortus*, qui primum Breue confectum existimârunt. Quare autem existimârunt confectum? Quod cuperent hac fraude, Catholicis imponere, & ad iuramentum suscipiendum perducere. Quinam verò hîj qui sic existimârunt? Catholicis, scio, dicet. Ergone Catholicis, Catholicis imponunt per fraudem? Ergone Catholicis impostores sunt, & artem *Damonis* factitant? sic videtur; sic beare solet *Tortus* Catholicos suos. Sed dic dum obsecro hoc rursum; ideone hoc existimabant,

stimabant, quia cupiebant hac fraude Catholicis imponere? Quam verò hæc non coherent? Imò ideo potius non existimabant. Ceitè enim si alij in eorum facere voluerunt, ipsi id nunquam in animum induxerant. Nemo alij per fraudem imponit, qui quod ipse sentit, id alij author est ut, sentiat. Error in eo esse potest, sed bonâ fide agit, *fraus* esse non potest; quæ tum demum interuenit, cum quod ipse non credit, alios ut credant inducit. Illi verò (ut Tortus fatetur) *confictum* Breue crediderunt. Quare Torti causa non causa, & medicus indoctus Pontifex, qui errauit primùm in morbi causâ, pòst etiam in pharmaco suo spiritali adhibendo, quo fraudem curare voluit, quæ nulla ibi fuit. Inscitia hominis fortasse aliqua, *Damonis ars*, vel *fraus*, ibi nulla. Sed neque hominis inscitia etiam: Causa illa fuit vera, quæ in *Apologiâ* est; quod sanè nihil in eo censerent Pontifici dignum, *Theologicum* in toto Breui nil, sed neque *Logicum*. *Perpicuum debere esse* ait, quod tamen Archipresbyter non perspicit, non alij præter illum, cætera satis perspicaces. Multa fidei aduersa continere dicit in Iuramento, sed tantùm dicit: ubi, quâ parte contineantur, non indicat. Excusserunt verò omnes eius angulos Archipresbyter cum suis, nec, in quicquam ibi fidei aduersum, inciderunt. Pontificaliter tandem satis, ne suscipiatur prohibet, idq; sub poenâ salutis animarum; at illi susceperunt, & bene tamen de salute suâ sperare non desinunt. Politica verò in eo prudentiæ non sanè multum. Regis enim animum læsit, iam antè illis infernum ex scelere tam infando; quem proin placare debuit, & mitiorem reddere. Potuit verò, si dampnasset facinus, si animaduertisset in participes criminis, & (vel eo nomine, quod scelus tam foedum quidam è suis admisissent) edixisset reliquis omnibus, ut suscepto promptè Iuramento & præteritum illud nefas expiarent, & omnem similis pòst machinandi, suspicionem auerterent. Nec sanè, vel sensum communem sapuit, quin cerebrosa magis hæc Pontificis, quàm cordata prohibitio. Cui enim bono? Nihil lucri, plurimum incommodi allatura: exin durior futura suorum conditio, & Breue hoc illos in noua vada & breuia detrusurum. Iam verò illud, in quo, *Theologia, prudentia, sensati hominis* veltigium vix vllum; quæ *fraus* amoliri à Pontifice, & vel *confictum* alicubi in

angulo

angulo suspicari, vel si à Roma fuit, per malè feriatos quosdam Pontifici excussum esse?

— Omninò autem in nouo hoc pharmaco, fecus se res habet quam *Tortus* autumat. Primùm, eo sumpto, *deterius agro quàm antè*: tum, nulla id *agri culpa*, sed *medici ipsius*, qui *lenire* debuit pharmaco; & (manifesto errore) quo *lenire* debuit, magis *irritauit*. Non *geminauit culpam*; Imò *bis geminauit*. *Gemina culpa*, dum quod *semel* primò fecerat, *iterum* iam facit, vt consultò fecisse videatur: Dein *gemina altera*; prior, interdicti antè Iuramenti, *ne iurent*; posterior, indicti iam periurij, *vt abiurent*. *Frandem detexit*: At nulla erat quam *desegeret*; (suprà docui) *Tenebras dissipauit*; *Tenebrae* verò etiam manent, *nec lucem* vllam apposuit *Breui secundo*; quo *perspicuum* fieret, quod *obscurum in primo*: tantùm eadem, quàm priùs, caligine, rem inuoluit denuo. *Veritati aditum patefecit*; Imò posteriore hoc; quasi nouo repagulo, *aditus* ei magis euam *interclusus*. Et hoc tu *spirituale pharmacum* appellas? Egregium verò pharmacum; egregius medicus, qui temperauit, quo hausto recurrit acrior paroxysmus: morbus *agro*, *medico* moeror augetur. Quamquam de *medico* minùs curandum: illum credo non conficiet *maior*. Interim *agri* ringuntur, qui ipsi cum videant, peiore loco quotidie res suas; demissâ voce (sic tamen vt audiantur interdum) mutire sic solent; *Durus Pater Papa Paulus*, si mitigare noluit mala nostra, at grauiora non redderet, nec semper de *tolerando* onere verba faceret; aliquando de *tollendo* cogitaret; vtinam verò *ma-*
num saltem, à *Breuibus scriptis*
tandis contineret.

IN breuitulo breuiore id agit *Tortus*; vt siqui *inur-*
runt Iuramentum, *abiurent* denuo. Quid opus? fa-
 ciat Pontifex ipse, qui *inurati*, vt *iniurati* sint. Tu hoc
 posse dixisti; nodos scilicet hos resolvere: iam ip-
 sos qui nexi sunt, iubes *abrumperè*, & redire illis iuramenta per
 iugulum. Sed *abrumpan* sanè, si *illicitum*: An doces *illicitum*?
 Petis, imò sumis hoc, quod nemo tibi dederit, atque hæc ferè
 est *Papiensis* probatio. Nos *licitum* probamus, quia *congeni-*
tum, quia nobiscum in ipso ortu *coortum*, quia de *iure natu-*
rals: quando, ciuis quisque patriæ, vt *pars toti*: patriæ patri, vt
membrum capiti subijcitur, atque obligatur; naturæ nexu,
 qui omni *sponsione* fortior. Nect tu hoc negas (nec enim po-
 tes) sed diuertis aliò vt dicas, *neminem in ortu illo obligari ad*
Pontificis potestatem abnegandam. Non sanè *ad abnegandam*, nisi
 in casu, quo *potestas eius*, nexui *primo* illi atque *naturali* contra-
 ueniat. Vt patriæ in quâ; ita Principi sub quo nascitur quis,
ex Iuramento congenito debetur ab eo fides. Affirmatiua hæc:
 ad affirmatiuam semper sequitur negatio oppositi. Siqua er-
 go me *potestas* adiget *ad fidei oppositum*, naturâ sic debita & da-
 ta: illam mihi *potestatem abnegare*, religio non erit. *Tenetur*
 quis summo Principi contra hostes suos, quicumque tandem
 illi sunt, opem ferre? Eo ipso *tenetur* opem non ferre, imò o-
 pem negare hosti cuicumq; , summum illum Principem suum,
 oppugnanti. *Nexus* ergo, quem dixi *naturalis*, haud quen-
 quam obligat *ad potestatem Pontificis abnegandam*, nisi in ca-
 su, quo *potestatem* suam exercet Pontifex, quo minùs subdito
nexus illum suum *naturalem* retinere liceat. Vel (si ita malis)
potestatem Pontificis non negabit, negabit *impotentiam*. *Po-*
testas enim quæ ad malum, *potestas* non est, *impotentia* est. Ma-
 lum autem naturæ legem violare: contra quam siquid molia-
 tur Pontifex, *impotentia* illa in illo est, *potestas* non est. *Potestas*
 enim non datur, nisi contra vitia, contra quæ si Pontifex *po-*
tens esse nolit, sed contra bonum *natura nexus*, non *potestatem*
 ei vllam negabit quispiam, sed hanc quam negat, negabit esse
potestatem.

Quod pòst affers, sublime certè est, & de nouâ *Kabalâ*,
 forte à *Torto* primùm, vix enim credo priùs, à quoquam pro-
 mulgatâ. *Ortus* cuique duplex; *naturalis*, *supernaturalis*: Certè.

Est verò cuique, *naturali in ortu*, iuramentum *connaturale ad obediendum Principi Politico*: De hoc etiam convenit. At est etiam cuique *in ortu supernaturali*, seu *mysterio suo*, *congenitum aliud, & tacitum iuramentum*, ad obediendum Principi spirituali, Christi vicario, Papæ. Malè, *congenitum*, primò; Subditi quidem *gignuntur*, & nascuntur, non *fiunt*: Christianus nemo vel *gignitur*, vel nascitur, sed *fit*. Non ergo *congenitum* ei, qui *genitus* non est. Benè tamen certè dixi, *tacitum*. *Tacitum* enim quidem, &, si voles, *surdum* iuramentum hoc, adde etiam, si libet, *absurdum*. *Tacitum*; *tacuerunt* enim de eo, ante te omnes. *Surdum*; nemo enim audiit. *Absurdum*; quia extra modum, *absonum*, ut cuiquam in Baptismo nostro *prestitur iusiurandum*, præterquam Servatori Christo; aut cuiusquam in nomine, præterquam Sanctissimæ Trinitatis. Nam quò te propripis? An tu *personam quartam*, ascriptam iam vis. Baptismo? Et cui tandem Baptismo? non Iohannis; nam nondum tum in rerum naturâ Pontifex; Non Enti autem, vix quispiam sponsonem facit. Sed neque Baptismo CHRISTI. Qui potuit, cum post resurrectionem CHRISTI demum, Petrus *pascere iussus*? priùs enim Dominus tuus non permittit. Quotquot ergo ante illum diem baptizati, cum nullus præter CHRISTVM Princeps spiritualis esset; nulli præter eum Principi illud tum iusiurandum in se receperunt. Tum Petrus ipse, (nam & ipse Baptismo initiatus est) an iuravit *iuramentum hoc*? Cui verò iuravit? Aut an fuit illi Baptismus peculiaris per se? At nos hîc, qui scripturas solas sapimus, nec ad Kabalam vestram admisi sumus, *mysterium* illud credidimus à CHRISTO institutum, abluendis peccatis nostris, nobisque in *mysticum corpus* suum, quod est Ecclesia, cuius ipse caput, initiandis. Atque ut *beneficium* hoc totum nobis ab illo uno: ita *uni* illi proinde *officium* hoc totum deberi à nobis, *uni* illi præstandum esse, nec præter eum, mortalium ulli. Credo autem Apostolorum sæculo inauditum, ut in quenkam illorum baptizatus tum quisquam fuerit, præterquam in CHRISTVM solum, & mortem eius, cui & *consepultus est*, quem & *induit*. Nec qui tum baptizabant, in nomine suo id faciebant; non Paulus Crispum in suo, nec Petrus Cornelium in suo; nec sæculo, nec à sæculo Apostolorum, tale quid auditum. Vnde ergo emer-

sit,

fit, nouum hoc & nuperum dogma? In Baptismo nostro vel *expressam*, vel *tacitam* nos sponſionem facere de vlllo alio Capite, vel agnoscendo, vel ei obediendo, quàm CHRISTO solo, capite, cuius membra sumus pro parte suâ quisiſſe. CHRISTO, qui est Saluator corporis sui: CHRISTO, qui est primogenitus ex mortuis, ut sit in omnibus ipse Primatum tenens: Capite, ex quo totum corpus compactum est & connexum, recipitq. ab ea & veritatis sensum & Charitatis motum per influxum gratiæ? Tum, (quod antè meminî monere me,) si Vicarius modò est, non is honor haberi Vicario solet, ut iuretur ei fides, cum Principi ipsi tantum proprius ille sit, & peculiaris. Deniq. si iuretur etiam, at illud Principi Politico interpositum in ortu naturali, prius est, vestrum hoc, posterius. Prius enim nascimur, quàm renascimur; prius quod naturale, deinde quod spirituale; illud, natura; vestrum hoc, gratia. Naturam autem gratiâ non tolli, non labefactari, quin perfici potius, & quasi nouâ accessione firmari magis, id verò diu iam in Theologorum Scholis receptum est. Idem enim vtriusque Legis author, & natura, & gratia: quod posuit unâ, non tollit alterâ; nec superinducit gratiam, ut soluat naturæ vinculum, sed ut astringat magis; ut, apud nullos tam sancta sint naturæ officia, quàm apud Christianos. Superueniente ergo post, Baptismo, naturæ nexui non derogatur, nec eo fit, quò minùs sua in quemque officia cõstent, filij in Patrem; Patræ filij in Patria patrem. Quare, si à capite rem arcessas, obtinemus. Desponsam in ortu ipso fidem, posterius aliquod sine recentius Iuramentum (si modò est aliquod tale) exauthorare non potest. Hoc verò nostrum, de fide, obsequio, defensione Principi præstandâ, expressio tantum est illius primis: quocirca nullo modo licebit eiurare, Et tû frustra ortum supernaturalem inuocas, vel opem exposcis à Baptismo, qui, ad datam naturâ dictante fidem, vel laxandam, vel minuendam, rogatu tuo manum suam nunquam vlllo modo porriget. Nihil ergo affers, cur, quod bene iuratum est Iuramentum, eiurari debeat. Atque hæc solum ad Breue, breuius breui.

RÆTERVECTI iam sumus
*Breuiæ & Vada Pontificiæ. Nihil tibi profundum;
 depressa omnia. Ventum iam, ad Cardinalis E-*
pistolam, dicerem non tam vadosam: nisi, pari-
ter ad laudem, pariter, ad conuitia moueri illum,
Tortus monuisset. Nescias quid agendum: laudes, non laudes,
 par gratia est: *Ad dogmata Catholica, ad sinceritatem fidei, sensus*
 ei inest aliquis: ad reliqua, stupidum planè prædicat. Ergo ille,
 vt videtur, plusquam homo est, vt *nec benedictione, nec male-*
ditione moueatur: Tortus autem, minùs quàm homo, qui et si
laudes Domini sui, fortè, at conuitia tamen, quæ dicit in eum
torta, dissimulare non debuit. Sacellanus merito exsacellan-
dus; qui, vtcunque minùs moueatur Dominus ipseus; tamen
 is irâ se tortum monstare, *Papiam, Romam, Capuam, permiscere*
 debuit. Cùm non fecerit, & ad *contumelias* (quas dicit) in
 Dominum, tam lentus sit, (quod *Itali* vix faciunt, præsertim
Capellani) in suspicionem adducor, vt credam, non hîc per-
 sonam Torti, sed personatum Tortum in scenam nobis pro-
 diisse; vereor autem ne Cardinalis ipse sit. Potest enim *Cardi-*
nalis conuitijs non moueri: sed quis, ingeri conuitia in Do-
 minum suum, *Sacellanus* ferret, æquo animo? quis *Sacellanus* fer-
 ret, sic ferentem? Characterem vbique Cardinalis agnoscas,
 sed clarâ luce clarius, duxisse hîc calamum. Nec enim vox,
Sacellanus sonat; Dominus ipse certè.
 At, illud de benedictione & maledictione, simul ex vno ore pro-
 deunte, magis Tortum sapit. Coniecit enim in equuleum, &
 fidiculis suis prauè detorsit & verba & mentem. *Apologia;* in
 quâ nusquam nisi blanda mentio (nusquam penè sine laude
 aliquâ) de personâ Cardinalis. Sed habet tamen recognitione
 digna quædam (& ipse iam quædam recognouit) habet & alia
 fortè quæ nondum recognouit; de quibus cùm sermo est *Apolo-*
gia, non blanditur ei sanè, scapham, scapham dicit, & hoc,
 malè tu dicis, *malè dicere.* Verè enim & benè taxatur, quod
 malè ab eo dictum; seruata tamen personæ eius (quàm par
 fuit) ratione, nec vsquam vel verbo violatæ. At te, credo,
 malè habet, quod in personam eius non inuolârit, quod tu
 facis vbique, ita petulanter, quasi satiram scribas, & quasi

ex ore, quasi ex calamo, sola quidem ubi maledictio procedat.

Duo sunt autem apud nos *Iuramenta*: alterum diu iam de *Primatu Regis ad res Ecclesiæ*; alterum, quod nuper editum, de *Rege incolumi seruando*. Status causæ hic iam est. An liceat *Iuramentum* hoc suscipere nuper Edicto propositum. Qui posteriore hoc iam omisso, totus fertur in prius illud, annon aberrat à statu causæ? Fateris ipse rem, cum dicis *Cardinalem ad detegendas* nescio quas *fraudes* collineasse: *Detexit ergo fraudem*, sed *reliquit causam*. Sed quæ tandem *fraus* illa? Omnino enim sine *fraude* hic res geritur. Si fidem cuiusquam & religionem explorare volumus, defertur illi *Iuramentum* illud prius de *Primatu*; perraro id, & perpaucis: Si non fidem, sed fidelitatem pertentare, proponitur *secundum hoc pro incolumitate Regiæ*. Vbi insidiæ hinc vllæ? Vis scire, Lector, ubi? Vis & aliud hic à *Torto* mysterium discere? In eo; quod non solum *inrent*, quid *præstare* debeant erga *Regem*, sed etiam quid *possit* vel non *possit* summus *Pontifex*. Nec prius illud tamen valde sollicitos habet, quid *possit*. *Possit*, quantum vis, quantum vult ipse; quanto plus *possit*, tanto melius, *deponere*, *disponere*, *inuadendi*, *tumultuandi*, *vim afferendi*, *authoritate dare*; *leges*, *vota*, *iuramenta* solueret; sed, quid non *possit*, id demum grande nefas attingere. Quid enim non potest *Pontifex*? Quis *potestati* eius limitem ponat vel metam? Hoc illud erat scilicet tam *fraudentum*, in *modificatio* illa *Iuramento*, quod *modificata* ibi *potestas* *Pontificis*, ut non *possit* in *Regem* nostrum (& quod non in *illum*, nec in alios) omnia, pro suo arbitratu, statuere, facere, fieri iubere. Hæc enim causa erat (ait *Tortus*) cur *Cardinalis* ibi, dixerit *Catholicam fidem peti*. Illius enim *fidei*, *articulus* est, ne quis, quacunque de causa attingere audeat, quid *possit* vel non *possit* summus *Pontifex*. Occidit enim limites suos habet, ultra quos progredi non possit: *potestas* *Pontificis* non habet. Atque hæc illa *fraus* est, quam ut detegeret *Cardinalis*, aberrauit à causa, nec sine fraude tamen. Dicit enim *peti Catholicam fidem de Primatu*; dicendum erat, *peti Catholicam fidem de omnipotentia Sedis Apostolicæ*. Potest *Primatus* (credo) consistere, et si aliquid non *possit*: *omnipotentia* verò non potest, nisi *possit omnia*. Atqui de illa hic agitur *Pontificis omnipotentia*, *Symboli* novi parte faciendæ: noui

(inquam) Symboli, quod nunc *Roma* procudi dicitur, cuius præludia vidimus in *Paulo 5°*, depicto, cum hac inscriptione: *Summo Monarcha, Vicedeo, & Omnipotentia Pontificia propugnatori acerrimo*. Nos verò ingenuè fatemur, contineri eā *Iuramenti* formulā, & quid subditi præstare debeant erga Regem, & quòd Pontifici *potestas* nulla prohibendi ne præstent, quod præstare debent; ne faciant, quod officij sui est, vt faciant; ne reddant *Cæsari*, quæ Cæsaris sunt. Quòd nisi hoc tentet Pontifex, nihil ibi contra, quem *gerere amat*, Primatum. Nec enim *potentia* eius in formulā illā attingitur *absolute*, tantum *ex hypothesi*, vt quæ, *conditionalis* sit tota; nec, nisi *disponat de regnis non suis*; *exteris ad inuasionem*, *subditos ad rebellionem* sollicitet. Quo casu, fas, & affirmare, & iurare, quòd hoc *non possit* Pontifex.

A Perit se etiam magis Sectione proximā. Primò tamen philosophatur pauca, *de Bono, ex canā integrā; Malo, ex singulis defectibus*: vt ergo *iuramentum* sit malum, vt respondendum, *non id necessarium esse, vt singula eius partes mala sint; satis enim si vel una sit mala*. Sed huic (si vllam partem æqui dixisset Pontifex) Regis optimi clementiā abunde iam antè satisfactum erat, cū facta fides, delata conditio, si notasset, quæ *una* illa esset, quæ *plures*, vel *delendi* eas, vel benignā interpretatione *molliendi*. Tum verò; non *partem* vllam, *substantiam* ipsam damnauit, & *scopum*: iam ad *partes* nos reuocat; & si de illis vel *una* maculam habet, satis in eo putat ad *totum* reijciendum. Ita illic, vbi *pars* vlla corrigi potuit, *totum* displicet: hic, vbi *totum* damnare non potest, *pars* vlla sufficit, si ad eius stomachum non sit. Nam de *quatuordecim* illis *propositionibus* (quæ quasi artus sunt & membra Iuramenti) plurimas dicit attingere *Sacro sanctam potestatem Vicarij Christi*. Plurima illæ, quot sunt, & id quoque mox narrat subsequente sectione, *undecim* scilicet *de quatuordecim*. Tres tantum excipit, putā primā & duas ultimas; quanquam penultimā *arrossi* iam antè, quæ est *de plenā auctoritate Iuramenti deferendi*; sed tres istas iam excipit, quæ tam foelices fuerunt, vt nusquam in ijs vel *nomen Papa* legeretur. Vbi enim *Papa nomen* (quasi esset in *nomine illo* contagio quædam) malæ sunt omnes, eas omnes reijcit: reijcit autem, eo quòd imminutum eant Pontificis potestatem;

testatem; quòd dicant hoc vel illud, *Papam non posse*, cui nempe liceant, penes *quem* sint, qui possit omnia: Hæc est enim *fides Catholica*. Hic tamen si non tergiuersari, sed bonâ fide rem gerere velles, *undecim illis*, quâs sic vellicare videri vis, *undecim alias* opponere debuisti, pro more scholæ, *contradictorias*, vt sic collato pede, conferta manu, non *cauponari* bellum liceret, sed *belligerare*. Non est factum. Quare autem non, *Lector* facile coniecerit. Deforme enim spectaculum, *undecim illas* in *terminis* suis, sic contradicentes, sub vno aspectu ponere; caput quatiat, contrahat frontem *Lector*, si videat; videat, detractâ laruâ, Ecclesiam vestram, quàm *parum propitia* sit Regibus. Quid ergo fit? *Attingere dicis, undecim illas, primum in spiritualibus*. Quid si autem attingant, dum citra noxam? sed neq; attingunt *primum in spiritualibus undecim*, illæ; & tu, cum omnes debebas, duas tantû delibas de *undecim*, nec illas tamen. *Quæro enim, vtrum Princeps hereticus à Pontifice excommunicari possit*, an ulli quæ ibi sit *propositioni* repugnet? an vsquam ibi mentio *heretici*? an vsquam quem possis vel non possis *Pontifex excommunicare*? Lustra oculis, designa locum, appone numerum. Videbis tuam hanc causam *spiritualem* nullam ibi esse. Hæc ibi nusquam est: Dic de illis quæ sunt. 1. Potest Pontifex *deponere Reges*. 2. Potest *disponere de regnis*. 3. Potest *extraneo cuiusq; inuadendi licentiam dare*. 4. Potest *subditos contra Regem suum armare*. 5. Potest *vim persona Regis afferendi, authoritatē concedere*. 6. Potest *interdicere, ne Regem defendant*. 7. Potest, *si quas sciant contra Regem initas prodiones, eas, ne retégant*. 8. Potest *instillare opinionem hanc: Principes à subditis deponi posse, aut occidi*. An & hæ causæ *spirituales* sunt? An hæ *Primum* eius in *spiritualibus* attingunt? In *Iuramento* insunt omnes hæ: Cur tu igitur *has*, cur *decem* de *hijs*, quæ sic (vt ais) Pontificem attingunt, non excussisti? imò cur non attigisti? Piguit, credo; vidisti nihil in illis *spirituale*, nisi a *spiritualia* nequitia fortè, quæ dicit Apostolus.

a Eph. 6.12.

Quasi de lubrico loco igitur elapsus, citò recipit inde se ad *excommunicandi potestatem* in *Iuramento negatam* Pontifici; nec tamen ibi *negatam* vsquam: quàmq; ille *negatam* & hic & alibi, sæpe iam, sed frustra, & falsò semper asserit. Non obstat *Iuramentum*, quò minus *sententiam* si volet *proferat*; id modò agit

vt.

ut non obstat *sententia illa prolata*, quò minùs maneant in fide *subditi*, & vel invito Pontifice officiù faciant; ac illam *falsi nominis libertatem* nolint, quã solet *liberare* Papa à *debita* per eos *subiectione*. Et cur tu hic *populù* nominas, quasi gentem vel cœtum per se, & sui iuris, quos Iuramentum dicit *illos subditorum suorum*: *subditi* autem sui dum sint, *Catholici* an *Hæretici* sint, nihil interest; *reddere* debent Regi, quã debent *obedientiam*; quo debito, non magis *liberare* eos potest Pontifex, quàm *ex alieno*. Quod si *authoritatē* habet à *fide liberandi*, unde habet? Quo autore habet? ubi in sacris literis *potestas* hæc illi data? Nos locum notamus, ubi ^b Christus *reddi* iubet, ubi ^c Apostolus *iesus*, id est *debita* dicit: Tu fac, alium notes, si habeas modò, ubi *ne reddantur*, quæ sic *debita* sunt, *authoritatem* cuiquam indulsit, vel Christus, vel Apostolus, quenquam *liberandi*.

^b Matt. 22. 21.
^c Rom. 13. 7.

Nec enim Doctores tui Scholastici hic audiendi sunt, nec facultatem ullam habent, quo Christus, quo Apostoli nūquam *liberarunt*, eo, Pontifici, ut *liberet*, nouum *iuramentum* faciendi. Scholastici enim Doctores tui, qui sunt, aut unde? quàm verò antiqui? quo *seculo* nati? Annon *seculo* demum *decimo tertio* emerferunt, post *Henricum quartum*, *quintum*, *sextum*; post *Fredericum primum* & *secundum*; post *Philippum*, Imperatores indignè habitos? Nonne postquam Pontificibus illis *vires adessent*; virus hoc suum in Scholam effuderunt, & *licere* tum cœpit hoc quod dicis, cùm quicquid *libuit* *licuit*, cùm quid *posset* vel *non posset* Papa *nefas attingere*? Aliis verò repetenda vobis res est de iure magis adhuc antiquo, ultra scilicet sæculum *Hildebrandi*, qui, author libertatis huius, iuris conditor, doctrinæ traditor fuit, qui primus grassari ausus in *Henricum Cæsarem*. *Vetvnum* proferri vis à nobis *Catholicum* authorem cui, non probetur hæc subditorum *absolutio* à *debita* Principi *obedientia*? Factum id iam antea, & plures vno prolati. *Venericus*, *Conradus*, *Waltheramus*, *Sigebertus*, *Eberhardus*. Io. *Parisienſis*, *Petrus de Vincis*, *Occam*, *Dantes*, *Marsil.* *Patauinus*, *Maiores*, *Author Libri*, cuius initium *Rex pacificus*. Nos vel vnum proferri volumus à vobis, qui ante *Hildebrandum* hoc fecerit, qui ante *Henricum quartum*, *passus* fuerit. Ante hunc non legimus aliquem, ait ^a Viterbienſis. *Lego & relego* (ait ^b *Frisingenſis*) *nequaquam inuenio quenquam ante hunc*. ^c *Gemblacenſis* verò;

^a Paris. 17. pag.
498.
^b 6. 35.
^c *Ad am.* 1088

Cum

Cum pace omnium bonorum, hac (inquit) nouitas, non dicam ha-
resis, nec dum in mundo emergerat. Habes à tribus, qui circiter
id tempus vixerunt, ex Italia, Germania, Gallia; ante Hildebran-
dum, quæ vobis Catholica iam fidei pars est, si non haresin, noni-
tatem tum quidem habitam fuisse. Hildebrandi de scholâ disci-
puli, Doctores tui omnes; vt, hic iam inter nos controuersia
finis non sit, si inter illos nullæ sint controuersia. Quis enim
tum illorum ausus est hîscere? Quis aliter de Papâ, quàm cum
stupore summo, cum interiectione (Papè) verba facere? Alte-
rius hæc fori sunt.

Tum, quales ibi Doctores, talia Concilia; nec antiqua, quæ
ab Innocentio 3° modò sunt, post annos à Christo mille ducen-
tos; neq; Generalia, quæ solius, nec totius Europa; nec libera, quæ,
vt ais, erant, SVB Innocentio, Gregorio, Clemente, Leone, reliquis.
Et verè quidem SVB ijs erant, & illi SVPER Concilia hæc, nec
quicquam definitum ab ijs, quæ SVB, nisi quod ab illis qui SV-
PER præfinitum esset. Tum, neque sic, Concilia de ipsis, sed
ipsi de se Pontifices verba faciunt, & insinuando dicuntur, quæ
ibi dicuntur, potiùs quàm definiendo. Lateranense, nihil ha-
bet de Pontifice, tum neque si haberet, magnoperè id ad rem.
Concilia enim non habent potestatem disponendi de rebus se-
culi; nec ulla constitutio Iuris Canonici potest Regno præiudicare,
circa administrationem temporalem. Tria quæ succedunt, Lugduni duo, vnum Viennæ, nusquam in Concilijs locum ha-
bent: inter Decretalia Pontificum referuntur ex illis quædam, Lupold, de Ba-
benb.
vnde & tu citasti. Sed quid dicit tamen Lugdunense prius?
Cardinales eosdem obsecrantes, vt pensantes attentius quid ijs immi-
net, cum agitur de creatione Vicarij Iesu Christi, &c. Quis hic lo-
quitur? Pontifex ipse de seipso. Quid verò Lugdunense poste-
rius? Vnde & nos, eiusdem Apostoli effecti successores, & ipsius Re-
demptoris in terris locum tenentes. Cuius verba? Pontificis;
qui ipse se dicat locum Christi tenentem. In Viennensi autem;
si ibi cum Summâ Trinitate & fide Catholicâ locum habeat Pon-
tifex, mira narras; sed nusquam apparet locus ille, nisi de
procemio dicas, cui, nihil cum Concilio. Constantiense, a Do-
minus tuus rejicit ex numero Generaliû, quæ probata sint, sed
tamen illud quid refert? Inter articulos Iohanni Hus imposi-
tos (verè an secus non disputo,) damnatur vnus, quòd diceret

Dd

Papam

a De Concil.
lib. I. cap. 5.

a De Concil.
lib. 2. cap. 13.

b Euseb. l. Ep. 3.

c Concil. Mo-
gnat., um. 2. um.
in Irefus.

*Papam non esse Vicarium Christi, vel Successorem Petri, si vivat moribus illi contrarius. nempe Papam, qui nequam sit, Papam tamen esse. Quis negat? Quid hæc ad rem? Tum Lateranense sub Leone (etsi nec a vobis Concilium sit) tamen ex eo, quid affertur? Pastor æternus in soliditate Petreæ, Petrum eiusque Successores instituit. Quis dicit? Leo decimus, qui, (si Leoni decimo credimus) Vicarius Christi est. Postulatum haud æquum sanè, ut credatur ipsis in causâ ipsorum. Sed quò tamen eua-
dent hæc? Ut sit Vicarius Christi Pontifex. Sit, si voles. Omnes enim Sacerdotes Vicarij eius sunt. Vel si singularem malis, Imperator Vicarius est Dei, ita Anastasius Papa ad Anastasium Cæsarem: Rex quisque in Regno suo, ita Eleutherius ad Lucium nostrum; Et Carolus Magnus Rector Religionis & Ludovicus. Quare si in Vicario, si in Rectore vis vlla est; & ad illos spectat, ut Pontificem corrigant, & cogant in ordinem.*

Quòd si autem, causa hæc utique spiritualis sit, correptio etiam debet esse, qualis spiritualem causam & offensam decet, spiritualis & ipsa; nec ultra censuras spirituales, Rector spiritualis progredi. Nam fides & observantia, quæ Principi tenetur subditus, spirituale debitum non est, aut ecclesiasticum. Debetur enim & defertur Principi, qui extra Ecclesiam, ubi spirituale nihil est: solutio igitur ab illâ, spiritualis pœna non est, & cum spiritualis pœna non sit, in causâ spirituali, propter delictum spirituale infligi non debet. Congeneres enim æquum est esse culpam & pœnam; nec mucrone Episcopali feriri quæ in Rempublicam, nec gladio sæculari quæ in Ecclesiam: altera alterius opem, si videtur, exposcat, altera alterius fines non inuadat. Eò usque igitur rectè procedit res Hæresis causa spiritualis: excommunicatio pœna spiritualis. Plectere vult, cum spiritualis Rector sit, crimen spirituale? plectat verò, sed pœna spirituali: Sistat ibi modò. Sin & subditos fide solvendas, & terras, inuasioni subiiciendas porro iusserit, frustra iusserit, egressus iam fines potestatis suæ: quæ ubi crimen spirituale, supplicio spirituali afficit, non habet ultra, quod agat. Supplicet eis censeo, quibus illius supplicij ius est: ipse non inuadat, nec gladio rem gerat, quem Petrus antecessor eius in meliorem multò causâ iussus est recondere: nec igne, quem Zebedei filios, Dominus de cælo non est passus deuocare.

Manu-

mittendi vel *seruos*, vel *subditos*: alienandi vel *fundos*: vel *Imperia*: ius illi nullum.

Recurris dein ad *Lateranense*, quasi ad *asylum*: in eo *triarii* tui sunt. Quod, nescio cur *maximum* dicis, nisi propter 800. ibi Priores & Abbates; nam Episcoporum numero maiora multò fuerunt: nec cur *celeberrimum*; nec enim ibi celebre quicquam, nisi quòd tam multi tum conuenerunt, vt nihil agerent. Quare autem ad *Lateranense*, *seculo* demum *decimo tertio*? An per mille annos & ducentos, quibus steterat tum Christianares, satis cautum non erat, vel prouisum *contra hereses*, vt *Lateranensi* primùm hoc curæ fuerit? Nullùmne priùs ab *heresi* periculum? Et an, tum demum cœpit periculum, quod tum primùm necesse, vt *subditi fide soluerentur*? Qui fuit ab *Abbate Ioachim*, quem nemo; vel ab *Almerico*, quem non multi sectati sunt, timor tantus, (nam hij soli à *Platinâ* nominantur) vt tam violentum hoc, & morbo penè peius remedium adhibendum esset, quod tamen in *Manichæis*, *Arrianis*, *Nestorianis*, *Pelagianis*, *Eutychianis*, *Monothelitis*, tot alijs *heresibus* multò & magis perniciosis, & latius profeminatis, Ecclesia non adhibuit. Quid autem ibi actum in Concilio? Nihil quidem de eo quod dicis, *Conciliatim* decretum, aut definitum: Significetur id summo Pontifici, qui *subditos fidelitate soluet*, & *terras inuadendas concedet*. Atrogatur hîc quidem Pontifici ius, non datur; & præsumitur quod fuerat antè in praxi, non decernitur; quasi incidenter ibi modus præscribitur, res ipsa ex proposito non definitur; Concilium *ei* vt faciat *potestatem* non decernit. Tum nec rectè rem refers; præcidis ibi, multa; *excommunicetur* ibi, dicitur, sed *per quem*? *per Metropolitanum & comprouinciales Episcopos*. Ante ergo *monitiones præuias*, ante *sententiam ab Episcopis dictam*, nihil Pontifici quod agat: Expectanda ei saltem *censura Episcoporum*, etiam *annus post censuram integer*. Tum in *Dominos principales* ibi nihil statuitur, sed vel in eos, *qui non habent*, vel *si habent*, *saluo iure Domini principalis*: Omissus autem ibi casus, si *Dominus principales* ipsi sint. Apud nos quidem non magis, vnquam *receptum* celebre illud tuum Concilium *Lateranense*, quàm *Tridentinum in Galliâ*. Nam & *Principi* hîc *subsidia* soluantur, addo etiam *soluta sunt* iam inde ad *Henrico tertio*, qui mox fuit

post Concilium, *inconsulto Pontifice* contra 46um. capitulum. Et *tametsi sæpè ex bonâ fide ortum non habeat*, tamen hîc apud nos *currit præscriptio*, contra 41um. Et verò, contra *ipsum hoc*, quod in manibus iam habemus *capitulum* 3um. *Clericorum bona, qui de hæresi convicti, Ecclesiis non applicantur, sed abeunt in fiscum*; vt nihil quidem ad nos Concilium tuum *Lateranense*. Neque verò vim suam videtur habuisse Decretum hoc *Innocentij tertij*: vt elicienda proin paulò pòst fuerit à *Frederico 2°*. Constitutio eius triplex, *Patauij*, contra Hæreticos. Quæ ipsa Constitutio plus semper in se momenti habere visa est, quàm Decretū hoc. Agere enim & procedere voluerunt in Hæreticos ex Constitutione illâ Iudices suos, *Innocentius 4°. Alexander 4°. & Clemens 4°*. Pontifices, non ex capitulo hoc *Lateranensi*: nunquam id facturi ex *Cæsaris* lege, non suâ, nisi *Cæsaris*, quàm suam, plus in se momenti, ac roboris habere statuisent.

Direct. Inquis.
Lit. Apostol.
Pag. 13. 17. 51.

Quamquam non malè id à me quæsitum, *Quid ibi actum?* Nihil enim actum, quod quidem constet. Et ille locus ad *marginem*, caput illud tertium, nec illud solum, sed & reliqua, & corpus ipsum Concilij iugulauit. *Platina* de toto hoc Concilio, tam magno, tam celebri, verba sic se habent. *Venère multa, tum quidem in consultationem, nec decerni tamen quicquam apertè potuit. Venère multa*, ait *Platina*; tu fidus interpret *Platina*, non multa, sed *unum modò de multis* venisse ais, nempe de *terrâ Sanctâ recuperandâ* solūm. Nec potuit de multis quicquam, (ait ille) tu verò non de multis quicquam, sed de *uno hoc articulo* inter multa; *nihil certi definiti potuit*. Non dicit hoc *Platina*; dicit, multa quidem tum in consultationem venisse, (non vnum illud) neque tamen (non vnum de multis, sed) neque quicquam ibi tum decerni potuisse: Non quidem apertè, vt siquid ibi habeatur decretum, *clanculum & malis artibus* obtrusum sit. Sed neque tute tibi hîc constas. Nam quod ibi definitum esse negas de *terrâ Sanctâ*, non minùs certè definitum est quàm cætera, nempe cap. 71, *Ad liberandam terram Sanctam de manibus impiorum, &c.* vt si non illud, nec alia decerni potuerint; vel enim nihil tum aliud, vel si alia, & illud inter alia, nec minùs quàm alia decretum fuerit. Sed vt fides Concilij huius suspecta sit; multa certè faciunt. Facit primò, quòd ante *Cochleum* nusquam extiterit: qui primus illud (quod sciam) mortalium edidit,

edidit, idque non ante annum 1538. Nam qui triennio antè, Concilia nobis dedit *Iacobus Merlin*, nullum tum habebat quod ederet: *Cochleus* autem (quis verò nescit *Cochlai mendacia*?) descripta sibi dicit *Decreta hæc*, ex antiquo codice; sed neque vnde sibi *Codex* ille, vel à quo, nec quâ fide fuerit, verbum vllum addit. Nec alius credo fuit *Codex ille antiquus*, quàm *Codex Decretalium*, in quo illa sparsim inserta: quæ ille inde collecta, sic in vnum corpus confarcinauit; sed stultè tamen confarcinauit, atque ita vt pereat indicio suo. Quis enim credat? quis ferat celeberrimum tuum *Lateranense Concilium*, citare & *Decreta* sua referre ex *Lateranensi Concilio*, id est, ex seipso? *Concilia* quidem vbi de seipsis loquuntur, sic ferè loqui solent, *Hæc Sancta Synodus*: *Placuit huic Sancto Concilio*. At hoc *Concilium*, de *Lateranensi*, id est, de seipso, sic loquitur, tanquam de *Concilio alio peregrino*: *Fuit, & Noscitur fuisse*, tanquam de *præterito*, non iam sedente, idque *Sex* minimum in locis *cap. 11. bis autem cap. 29. cap. 33. cap. 46. cap. 61.* In *Lateranensi Concilio* piâ fuit institutione prouisum. De multâ prouidentia, fuit in *Lateranensi Concilio* prohibitum. Et *Deuoluatur collatio secundum statutum Lateranensis Concilij*. In *Lateranensi Concilio* noscitur fuisse prohibitum. Hæc, quisquam *Concilij* ipsius verba putet? Annon de alio quodam mentionem fieri? Quid ergo ^a*Cochleus* somniat? Ab ipso *Papâ Innocentio* hæc *Decreta* in formam hanc redacta fuisse, aliquanto post celebratum *Concilium*? Aliquanto post? Non placet illud, post *Concilium* celebratum *Concilij Decreta* scribi; Id quod (inquit *Cochleus*) cordatus *Lector* facile deprehendet ex capitulis quibusdam; vbi tria notat de *Sex* illis quæ mihi antè indicata sunt. Sed non ita vappa fuit *Innocentius*, vt hæc verborum formulâ *Decreta* conderet, vt *Synodum* sic loquentem induceret, In *Lateranensi Concilio* noscitur fuisse prohibitum, vel fiat hoc, secundum quod prouisum est in *Lateranensi Concilio*, cùm *Synodum* ibi ipsam loquentem inducat. Quid ergo fuit? *Platina* credimus; Non est decretum ibi quicquam, non potuit ibi decerni quicquam. Improbauit *Innocentius ipse Abbas Ioachim libellum*, damnauit ipse *Almericum*. Verba sunt *Platina*. Non enim *Concilio* ea ascribit, sed ipsi. Et vt hæc, ita cætera, de quibus decerni nihil potuit, relata possit, per eum in *Decretalia* sua. Siqua in *Concilio* tractata, placuerunt, appositamen-

^a In Prefat.
Later. Concil.
secundum Crab.

tio de illis, quòd in *Lateranensi* prouisa sint: vt de *Sex illis* quæ paulò antè mihi notata, inter quæ tamen *Caput* illud *Cochlæi tertium*, non est vllum. Non enim *Concilij*, caput illud; verè autem *Caput 13. Extrau: De Hæreticis*, nempe *Innocentij ipsius* Decretum, non *Concilij*, vbi quicquam decerni non potuit.

b Antiq. Bri-
tan. in vitâ.
Steph. Langtor.
Ex minor. Hist.
Matt. Paris.

Audi verò *Matthæum Parisiensem* qui ipse tum vixit, de *maximo* illo tuo & *celeberrimo* Concilio, rem vt erat, referentem. b *Concilium* autem illud *Generale*, quod, more *Papali*, *grandia* primâ fronte præ se tulit, in *visum* & *scommâ* desijt, quo *Archiepiscopos*, *Episcopos*, *Abbat*es, *Decanos*, *Archidiaconos*, omnesque ad id *Concilium* accedentes, *iudificatus* est. Postquam enim profectus *Innocentius*, vt litem inter *Genuenses*, & *Pisanos* componeret; quid factum fuerit, narrat *Parisiensis*. Cùm iam nihil geri in tanto negotio cernerent, redcundi ad sua cupidi, *veniam* sigillatim petierunt. Quibus *Papa* non concessit, antequam sibi *grandem pecuniam* promississent, quam à *Mercatoribus Romanis*, prius accipere mutuo, *Papæ*, soluere coacti sunt. *Papa*, iam acceptâ pecuniâ, *quæ* eiusum hoc *Concilium* dissoluit gratis, totusque *Clerus* abiit tristis. En, quod *unum* tibi erat *Lateranense*, quòd cesserit; *unum* erat, iam *nullum* est, vt iam, *spes* sibi *Pontifex*, nec vllum supersit *refugium*, nisi in *Decretis* sibi suis; quibus, nisi inserat quod suo proposito satis futurum sit, dignus sanè qui *sacer* sit.

Vbi autem nominatus fortè *Platina*, opportunum duxit *Concilium* suum *Lateranense* in medio relinquere, ei valedicere; quasi an ibi quicquam decerni potuerit annon potuerit, aut quid Concilio fiat, non magnopere curet; & delabi ad *Iohannem Angliæ Regem*, ibi in *Platinâ* in vitâ *Innocentij* vesticalem factum; ad *Othonem* etiam inibi depositum; magis scilicet, de *gloriâ Pontificis* anxius, quàm de *Concilij* *authoritate*; pòst autem acclamat quasi ad facinus à se factum, magnum & memorabile: Non potuit adduci author, qui minùs faceret ad rem nostram, vbi *Imperator exactus*, *Rex* ad vesticigal redactus est. Pergat igitur *Aduersarius*, & *similes Authores* ad nos conuincendos frequenter adducat. Quid restat iam, nisi vt *pœniteat*, *Platinam* vnquam adduxisse, nec quisquam dehinc aliquid de eo citare audeat? Non tamen hoc, *Torte*, subductâ satis ratione. Primum enim, vbi nos de iure querimus, tu respondes de facto. Nullo iure factum, nec ipse negare potes, cum prius factum fu-

erit

erit, quàm ius fuerit faciendi; cum *Othonem* ipse *Platina* dicat depositum priùs fuisse, quàm Concilium vllum aut statuerit, aut fuerit quod statuere posset, deponendum esse. An is Pontificum mos, primò, rem facere, pòst, faciendum decernere? Qui Concilium affers, vt doceas propter haresin deponi posse, exemplum subijcis Imperatoris, ante Concilium vllum depositi, nec tamen propter haresin vllam depositi. Nam nec illius haresis vlla legitur, propter quam deponi debuit: Recuperata tantùm quædam oppida, vnde iram Pontificis in se concitârat. ^aTempore enim quo vacabat Imperium, Papa Castella plurima occupauerat, quæ ad Imperium pertinebant: vnde Imperator, quia quod suum erat reuocare studuit, ipsum Papam sine merito, ad iram prouocauit. Sed & illud fortè haresin sapiebat, vt & alia sæpè, quæcunque non ad stomachum Pontificis. Iurare compulit, vt dispersa Imperij iura reuocaret: Reuocantem ex iuramenti religione, anathemate percutit. Certè *Innocentius* ipso, *Otho* magis innocens. Hoc *Othoni* factum, quem *Innocentius* eleuans allicit; quem enim paulò ante confirmauerat, eundem pòst, nullâ suâ culpâ turpiter deseruit, cùm contra *Philippum* riualem Imperij *Cesarem* ipsum verum, infeliceiter rem gessisset. Huic quoque ipsi *Othoni*, titulis Imperij priuato, qui substitutus est *Fridericus 2.*, quàm lubrico loco sederit, quis nescit? Miris modis tum Papa ludos faciebant Imperatoribus, & illa Tyrannidis in Pontifice indicia erant, non auctoritatis iusta; & debilitatis in *Cæsare*, non cause iniuste.

De Rege *Iohanne* quid mirum? si sic *Cæsares* tum habuit *Innocentius*, quod metuerit sibi, cùm esset ei *Othonis* exemplum ante oculos Nepotis sui, cuique ipse fauisset contra Pontificem; præsertim cùm & *Iohannem* ipsum *Innocentius* (nullo etiam tum edito *Lateranensi* Decreto, nec sanè propter haresin) exposuisset prædæ Galliarum? Nec id, quia Nepotem suum *Arthurum* legitimum regni heredem, contra ius falsq; mandasset trucidari; lentus enim ad facinus tam leue Pontifex: sed, quia grande scelus admisit, dum quem ei Papa nolenti & nescienti obrulsit Archiepiscopum, cum non primo quoque tempore suscepisset. Egregiam verò laudem Pontificis: Exciderat tum *Iohannes* suorum beneuolenti; inciderat in discrimen vltimum, factus à Papa sacer; desertus à suis; Gallus quasi *Hannibal* ad portas;

^aTempore enim quo vacabat Imperium, Papa Castella plurima occupauerat, quæ ad Imperium pertinebant: vnde Imperator, quia quod suum erat reuocare studuit, ipsum Papam sine merito, ad iram prouocauit.

portas; vndique angustia. Quo in discrimine suo, cum Innocentij Papæ auxilio diuino (vt ait Platina) Iohannes vti vellet, parum in eo expertus est mentis diuina. Sensit enim clausum sibi diuinum eius auxilium omne, nisi grandi pretio, viri-
usque scilicet regni, pacisci cum eo vellet. Credo autem, si se conuertisset ad Deum, vel si Innocentius Deo plenus, minoris multo cum eo transigere potuisset. Ille tum, nisi se regno Iohannes exuat, nihil audit: atque ita vt se exueret, planè per vim perpulit. O virum sanctum! ô speculum innocentia! Nam quod tu voluisse refers Iohannem: haud alia in eo facto fuit voluntas eius, quam qualem dixisti Gregorij fuisse erga Imperatorem, vellet nollet, cum domi turbata res, cum foris, hostis immineret. Sed quid tum si voluit Rex? Regnum ipsum noluit, vniuersitas regni, quæ in causâ hâc contradicere potuit, per os Archiepiscopi contradixit, eaque contradictio eius de iure fuit admittenda. Noli ergo nimis blandiri tibi de re nihili: multis enim modis nulla fuit, ea tum subiectio. Concessa primum non sine petiurio, nam contra solenne iuramentum Deo à Rege præstitum, ante impositam illi de more coronam. Secundò, Reseruata in eo Iustitia, Libertates, Regalia, per verba, [Saluis nobis, & heredibus nostris, iustitijs, Libertatibus & Regalibus nostris] atque ita concessio de iure nulla. Tertiò, Reclamatum ei est à Regno, a Semper clam & palam reclamante, cum profundis suspirijs Stephano Archiepiscopo Cantuariensi. Quartò, Relaxatum post, quicquid in eo pactum: sic habet Eulogij Author. An. 1214. Conuocatum est Parlamentum Londonijs, presidente Archiepiscopo, cum toto Clero, & sectâ Laicali; in quo, per Domini Papæ preceptum; illa obligatio præfata, quam Rex Domino Papa fecerat, cum fidelitate & homagio relaxatur omnino, septimo die Iulij. Apud Tortum quidem Thomas Morus ius testis habeat necesse, qui Cancellarius Regni, vt verum posset cognoscere, & Martyr sanctus, vt nollet fallere. Vis ab illo ipso audire, quæ eius sententia de vestro hoc vestigali? Verba eius sunt: Quod si dicat quis, (quod verum est, dicere non nullos) vestigales factas à Rege Iohanne Angliam & Hiberniam Papæ, & Sedi Apostolica, sub censu annuo mille marcarum; & nos verè vicissim audemus dicere, verè id ab eis non dici; quodq, nec Roma tota, diploma vel concessionem talem proferre vel possit iam, vel vnquam potuerit. Quod si au-

tem

a Matt. Par.
Histo. min. in
ann. 1213.

b Supplicat.
animar. in purg.

tempisset, tamen id nihili prorsus esset: nam neque Regem Anglia ullum, Papæ unquam Regnum suum dono dare potuisse, nec terram suam vestigalem facere, etiamsi id maximè vellet: nec iam soluitur ei pecunia, nec unquam soluta est.

Quod si, quæ tum fuerit hominum sententia de facto illo, scire vis; potes ex Stephano Cardinale ipso *Romanae Curiae*, ex Papali gratiâ speciali, inuito etiam Rege Iohanne, facto hic *Archiepiscopo*. Is, utcumque concessio Regis sui in rem Papæ erat, ^a ante altare S. Pauli in Ecclesiâ Cathedrali Londinensi, cum redderet coronam Rex, consciciens scriptum toti mundo execrabile, contradixit, appellationē interposuit. Potes & ex ore Capitalis tum Hostis eius *Philippi Galliarum Regis*, cuius hæc verba referuntur à *Matthæo Paris*. ^b Regnum Angliæ patrimonium B. Petri nunquam erat, nec est, nec erit. Nullus Rex vel Princeps potest dare regnum suum, quod est Respublica, sine assensu Baronum suorum, qui Regnum illud tenentur defendere. Et si Papa hunc errorem defendere decreuerit, perniciosum Regnis omnibus exemplum perhibebit. Hæc quantum deterior Regum omnium per eum conditio? Ita enim poterit, processu temporis, per aliquem desiderem Hæredem meum, fieri de Franciâ: & tendens manus ad cælum, addidit, Quod Deus, quod Deus aueriat; & eruperunt lacrymæ ab oculis eius. Tunc quoque magnates omnes uno ore clamare ceperunt, quòd pro illo articulo starent usque ad mortem: ne videlicet Rex aut Princeps per solam voluntatem suam posset Regnum dare, vel tributarium quomodo libet facere, unde nobiles Regni efficerentur serui.

Sed quorsum hæc de Rege Iohanne? An ut vras nos, dum commemoras Regnum hoc nostrum, Ecclesiæ Romanæ esse? Nihil agis. Nam antiquissimo tempore, etiam antequam sic oblatum esset à Rege Iohanne, Ecclesiæ Romanæ fuit. Ita rem refert *Augustinus Steuchus*, Bibliothecarius Pontificis, idque ex Registro *Alexandri 3ⁱ*. iam inde scilicet à *Donatione Constantini*, ut nulli rei concessio illa Iohannus fuerit, tantumque Papæ dederit, quod suum iam erat. Quid tu autem, Regnum nostrum commemoras vnum, quasi & alia omnia Regna eodem loco non sint? Faxo verò ut habeatur mihi à te gratia: augebo enim Petri patrimonium. Non enim Regnum hoc Angliâ solum, sed & reliqua omnia, quæ per Euro-

^a *Matth. Paris*
Histor. maio.
in ann. 1231.

^b *Matth. Par.*
Histor. min. in
ann. 1216.

pam sunt Regna (nec vel vnum excipio) omnia (inquam) sunt Pontificis. Constat hoc ex Registro Gregorij 7ⁱ. apud *Steu-
chum* secundo libro contra *Vallam* pro Donatione Constantini. Petrus Rex Arragoniæ venit Romam quinto anno Innocentij tertij, obtulitque sponte totum Regnum B. Petro & S. R. Ecclesie, ibique accepit in feudum prædictum Regnum. Itemq; pro Regno Sardinia certam pecunia summam constituit se daturum. Melior autem hæc multò concessio, magis in honorem sedis Apostolicæ, quia sponte oblata: quàm Regis Iohannis, quæ per vim extorta & metum, metum (inquam) qui vel in constantem virum cadere potuisset. Regnum Hispania ex antiquis constitutionibus B. Petro & S. R. Ecclesie in ius & proprietatem traditum est, quod omnes Hispania Reges sciunt: Regnum Hungaria etiam antequam à Saracenis occuparetur, S. R. Ecclesie proprium est à Rege Stephano traditum. Regnum Danorum est peculium, & vetigal S. R. Ecclesie, & ut subiectioni obnoxium, Apostolica sedi annuum vetigal p. r. soluit. Regnum Croatia, & Dalmatia, à Demetrio Rege tributarium factum ducentorum Byzantiorum tributò. Regnum Russia iuris est & districtioris R. Ecclesie, donatum Regi Demetrio à Gregorio septimo. Regnum Portugallia, Ecclesia Romana est. Regnum Bohemia vetigal pendit Apostolica sedi centum librarum argenti. Suecia quoque ac Noruegia, ut subiecta, solunt R. Ecclesie vetigal. Nam de Gallia notum, quid Bonifacius octauus scripserit Philippo tum Regi, & quomodo ei vetera monumenta explicuerit, quod Romana Ecclesia, & in sacris, & in prophanis, spiritualibus & temporalibus, Gallia subesset; quo necesse esset, Pontificem, vti Dominum Regni sui, eum venerari & colere. De Polonia sic ^a Krantzius: Lakoldus à Pontifice Rex nominatus, omne regnum fecit B. Petro tributarium. De Scotia sic ^b Polydorus Virgilius. Bonifacius Pontifex indixit Eduardo Regi, ne amplius posthac Scotos bello vexaret, quòd, id Regnum antea à Romani Pontificis fidem & potestatem à Scotis ipsis permissum fuisset. Et idco assenerabat, sibi soli integrum esse, cuiusq; libèret dare, auferreue. De Sicilia, sic Clemens quintus. Non est silentio relinquendum, quod ipse Rex Sicilia, noster, & Ecclesia Romana, ratione Regni prædicti, notariè subditus, homoq; ligens, & vasallus, in eodem regno continuum habet domicilium. Rex item Insularum de Maij accepit eas à S. R. Ecclesia in feudum, si *Steucho* credas.

Quod

^a Lib. 8 Wand. cap. 1.

^b Lib. 17. A. S. H. 1293.

Quod nisi credas, videas iam apud *Martam* nuper recocta, ut si non *Regnis* ipsis Papa, at eorum ^{diuturnis temporibus} seipsum oblectare possit, Satin' hoc Regnorum? Satin' vectigalium? Cur tu igitur nos solos recenses? Cur non & omnes hos, nobiscum vnâ? Dic vno verbo, Pontificis *omnia Regna mundi sunt. Pontifex Princeps est mundi huius.* Ita Pontificis honori consultum erit magis, ita & ærario. In quod tamen ærarium non admodum multa inferri credo de vectigalibus hijs, nec *Paulum quintum* multò ex illis ditiozem, quàm ex Nostris: Rationes quidem constant probè, argentum ^{ibidem}.

At etiam *Platinam* vis à nobis frequenter adduci? Quâ verò de re? An de vitis Pontificum Romanorum, de quibus scripsit? An de 40. Capitulis & ampliùs contra *Iohannem* 24um, probatis in *Concilio Constantiensi*, in quibus, crimina multa, & quidem grauissima, propter quæ depositus? An de *Paulo secundo* qui *Hæreticos* pronuncianit, qui nomen *Academia*, vel ioco vel serio, nominasset? An de *Simoniacâ* prauitate *Bonifacij noni* contra ius fâsq; omnia vendentis, & quæ ab eo palam habitæ sunt, nundinis indulgentiarum? An verò de *russitate Urbani sexti*, an *stupiditate Cælestini quinti*, an *stoliditate Iohannis* 22ⁱ? Siue de fraude, ambitione, arrogantia *Bonifacij octauis*, & de præclaro, quod eius vitæ subnectit, epiphonemate, *Discant igitur huius exemplo &c.* An illud mauis, quomodo illis conuenierit cum Senatu suo, Populoque Romano per annos *quingenta*, quanquam nec per *quadringentos* pax inter eos constans fuerit, vel lecta. Quoties ab illis, *Santissimi Domini, Vicarij Christi*, urbe pulsî, quoties, *peius etiam acceptis*? Nisi velis potiùs, de *Benedicto nono*, *Siluestro tertio*, *Gregorio sexto*, qui sedem vno tempore occupârunt, quos tres *Platina* ille tuus a *tria* dicit a *In vita & Gra-*
monstra *teterrima* quibus *Onuphrius* 4um. addit, *Iohannem* quen- ^{Sor. 6.}
dam, quo sedes sum *Apostolica* vexabatur. Quanquàm non tres modò istos, sed & alios pleròsque in *Benedicto* 4°. portenta, in *Christophoro primo*, monstra, veritus non est appellare. Peperit nobis tanta licentia peccandi hæc portenta. Quos tanquam monstra quædam è medio breui Deus sustulit. Quot fures & latrones per posticum ingrediuntur. Quomodo *Bonifacius octauus* *Cælestinum* imposturâ delulerit: *Christophorus Leonem* videtrulerit: *Damasus Clementem* veneno sustulerit. Quàm

benè de *Formoso* inter *Stephanum sextum*, & *Sergium tertium*, inter *Theodorum secundum*, & *Iohannem decimum* conuenerit: qui illum *exhumârunt*, *digitos præciderunt*, in *Tiberim* cadauer proiecerunt. De *Siluestro secundo*, *Mago*: *Iohanne* 13°, incesto: *Bonifacio septimo* sacrilego: *Iohanne* 8°, feminâ. *Pergere* vis etiam & *Platinam* adducere, qui triginta S. R. Ecclesiæ *Schismata* recenset, in quibus *biceps*, *triceps*; S. R. Ecclesia per annos 50. Apud quem *per annos* 180. perque *Pontifices* 50. plus minus, seriatim sibi succedentes, vix quenkumq; *Pontificis nomine* dignum potes adducere; quos ita nominasse quenkumq; miratur ipse qui nominat. Qui in *Romano*, *Benedicto quarto*, *Christophoro*, *Sergio tertio*, *Siluestro tertio*, *Bonifacio octauo*, epiphonemata subiungit, per quas artes Papatus occupari, quibus studijs administrari, quo ferè exitu concludi soleat. Da veniam *Leætor*; iubet, vrget *Matthaus*, hæc adducere, ad se suosq; conuincendos. Pergat igitur *Matthaus*, & remittat nos ad *Platinam*, ei similes *Authores* iubeat nos frequenter adducere, & ansam ipse det sæpe, similes *Authores* adducendi.

Reperto in Concilijs *Toletanis* Iuramento *fidei*, reperto in *Aquisgranensi* Iuramento *fidelitatis*, de salute Regiâ, ne quisquam quolibet machinamento, tractet de nece, vel interitu Regis, de Rege potestate suâ exuendo, Regni gubernaculus priuando, ne quis, quâlibet suasionē à Rege deficiat, vel eius Contrarijs se copulet: utroq; autem Iuramento in Concilijs illis approbato, seuere etiam sancito, cum eadem summa sit, idem scopus *Iuramenti Regij*: quod se vertat nescit; in omnes partes se versat, vt declinare possit, nec potest tamen. *Primo* enim causatur, quod illi tum *Reges Catholici & Orthodoxi* fuerint, noster autem *Rex ab Ecclesiâ alienus*. Quasi *Regibus* nisi *Catholicis*, nisi intra Ecclesiam sint, *fides* nullâ debeat; quasi *Regibus Aegypti, Babylonis, Persia* fidem non præstaret; quasi *Achabo, Iehoram, Manasse*, iusiurandum detrectare; quasi *Constantio, Iuliano, Valenti*, sacramento se non obligare liceret. Dic hoc ergo aperte, Regem qui ab Ecclesiâ alienus est, Regem iam non esse. *Catholico* deberi fidem, non *Catholico* non deberi; iusiurandum negare, fidem temerare ei fas esse; veteres in populo Dei sub lege, in Ecclesiâ primitiua sub Christo, peccasse in eo omnes, quod fidem seruauerint: Dic (inquam) hoc, & non hæreses

author esto. Sed neque tamen sic effugies. Nam si Rex *alienus* est ab Ecclesia, quid Papa cum *alienis*? Cur limites suos egreditur? *Quid es de ijs, qui foris sunt, iudicare?* Cum ijs Regibus agat qui intra Ecclesiam, *aliena* ne curet, & quae ad eum nihil attinent: Nisi & dogma etiam fabricari vis de *novo*, & proferre imperium Papae, etiam in *Reges qui extra sunt*; hoc argumento, quod *Paulus* ea verba dixerit, *Quid mihi de ijs qui foris sunt iudicare?* Petrus non dixerit; ut satis infuse a *qui-* a Paul. Comi.
dam e vobis Iesuita, *sol. de sciz.*
Diffusus huius, aliusd mox attingit. *Theol.*

Non enim quia Catholicis, sed quia Reges, iuraturallibus; in illis Concilijs non agi de *novo* & illicito iuramento: *Regium autem novum & illicitum*. Da hoc illi, *novum* esse & *illicitum*, & obtinebit in causa; Nega: & nullus est. Nos verò utrumque negamus: nam neque *novum* est, sed *vetus* renovatum: & si *novum*, dum è re naturae, *monstratur* nulla culpa est. *Novum* est à Pio 4° institutum, mox à Synodo Tridentina: cur Papae *novum* liceat condere; Regibus, si causa est, *novi* condendi ius non sit? Quis hoc unquam reprehendit? *Licetum* verò hoc, si illa duo *licita*. Nec enim in nostro quicquam, cuius in *Toletano*, & *Aquisgranensi* illo, vis omnis non continetur. Nam quod ibi positum de *non copulando se ijs, qui Regis Contrarii sunt*, facile ad Pontificem ipsum extendi potuit: & illi tum extendissent, si tum fuisset, ut nunc est, *Regum Contrarius*.

Cum res acquiescere posset in hoc responso suo, alius ad huc lapidem movet. In illis Conciliorum Iuramentis nihil addi, quod potestatem Christi Vicarij illo modo attingat. Sane nec in nostra hoc, nisi *Regis Contrarius* sit, misfrudent à Rege desicere: tum enim illi, & non cum illa, *copulam* omnino per illa abiuramus. Sed quid? *Ubi* forte habet potestas Pontificis, an *Ubi* ipsa est, in nullo modo attingere liceat. Ut *Formis* hio Pontificalem vocem usurpet, & quasi de Cathedra dicat, *Non deorum*. *Non* idem situm illud, nulla modo à Catholicis viris suscipi posse de *deorum*. Nobis verò, libido nulla incesit Pontificis nominandi: libenter *nomini* eius parceremus, adigit ille nos, dum per *Emissarios* suos, per *Bene* sua stillet *se temporalibus*, ingeant se *Regum* rebus, in *momentum* que *Reum* publicaram, dum *potestate* sua *virtus*, ad *non* sua, & si maxime vellent ab

illo nominando, à potestate eius utrectandâ, abstinere, non liceat. Is ipse necessitatem nobis iniecit, de potestate suâ mentionem facendi, dum potestate suâ abutitur ad malum, (si potestas illa dicenda sit, quæ ad malum est) nempe ad Reges potestate exuendos, gubernaculis privandos, quorum vitumque ne fiat, expresse cauetur in Toletanis.

Post suum illud Decernimus, & postquam iam contra scelus illud inextinguibile detonuit, quod illi in se omnes admittunt, qui Pontificis potestatem ullo modo attingunt: pergit porro Satis pro imperio, & ratione præscribit, quam Reges omnes tenere vult, si quando illis ex tetro aliquo facinore (quale fuit hic Catholicorum apud nos in Regem) aliquos de subditis suis suspectos habeant. Locus sanè, Lectoris attentione dignus. Si metuat sibi Rex à proditione aliquâ, non Iuramentum ullum condatur, quò diffluentem subditorum fidem astringat sibi arctius: non: sed adeat sanè Pontificem, ab eo petat, ut præcipiat omnibus, sub excommunicationis penâ ipso facto incurrendâ, ut nemo iuramentum præstitum violare, aut adversus Principem coniurare, aut hostes ipsius iuvare præsumat. Audi iam Matthei sententiam, de tam pulchrâ hac ratione suâ, quam Regibus præscripsit. Petito (inquit) iustissima, & omnino admittenda. Prima ergo, sic Iuramentum condere oportet, ut sit absque vllâ omnino Papæ mentione. Post, Papæ supplicare, ut ille subditis præcipere dignetur, ne violent. Papa autem, petitionem tuam benignus admittet: atque ita omnia recto ordine procedent.

Quid si autem non supplicet Rex, nec præcipiat Pontifex, de non violando iuramento? Tum verò, an sic coniurare fas, & hostes iuvare Regis, sic (ut iubetur) non supplicantis? ita videtur sanè. Quid si autem præcat Rex, Papa verò non admittat? Quid si iusta ei non videatur Regis petitio? Quo in loco tum res nostra? Quid si denique admittat petitionem, & præcipiat sub excommunicationis penâ ipso facto incurrendâ, ne fidem violent, ne hostes iuvent? Annon qui præcepit, quod præcepit, recedere, cum vult, poterit? Tum verò quid agimus? ubi sumus? quid tum fieri denique? Videri sine id agi, ut omnia ab illius beneplacito, arbitrio, nutu pendeant, ut vltimæ fidem iaceat, liceat coniurare, hostes iuvare liceat, nisi illi non velit, ubi

nisi Illi petitio porrigatur, nisi Ille *petitionem* admittat, nisi Ille sic semel *admissam* post non renouet, Reges in tuto ne sint? Manifestè hoc quæritur. At quæ (malum) *petitio* hæc, ut quod *officium* cuiusque est, id ei non liceat facere, nisi *Papæ propositio*, nisi *impetrata* ab eo *ueniâ*? *Officium* enim certè, non *violare iusiurandum*, non aduersus Regem *coniurare*, non *hostes* eius vel *rebelles iunare*; at, nisi Rex *supplicandum* censeat Pontifici, nisi *supplicanti* Pontifex annuat, nusquam tuta *fides*, *officium*, iam *officium* non est.

At etiam hæc hætenus omnia tum demum concedit *Matthæus*, si sit, nec nisi sit, *Princeps Catholicus*. Quid si autem ab Ecclesiâ alienus? Ne sic quidem *improbabit tamen sedes Apostolica*, neque prohibebit, dum concludat iuramentum à se *propositum* intra hos limites, ut ne mentionem ibi faciat ullam de *excommunicatione Pontificiâ*, ut ne *potestatem Pontificis* ullo modo attingat, sed *verba iuramenti contra proditores ipsos & inuasores dirigat*. En scelus, quod omninò cauere oportet; non, ne *comprimat* aut *contrectet*, sed ne attingat; non, ne *dura* aliquo & *inclinili*, sed ne *ullo modo*. Ergo, quòd ab Ecclesiâ alienus, ergo quòd de nouo *iuramentum instituit*, (quæ priùs obiecit) nihil iam ad rem: ergo illa tum allegata, nihili. Alienus sit; Iuramentum condatur; dum ne *illicitum*: illicitum autem; non aliâ de causâ, quàm quòd attingat aliquo modo Pontificis *potestatem*; petat proditores ipsos; taceat de Pontifice; nihil peccat Iuramentum; nec quia *abnegat fidem*: nec quia *Iuramentum perfidia est*: nec quia *coniunctum cum infidelitate*.

Quid ergo? Delemusne de *iureiurando nomen* Pontificis, ut nusquam ibi de eo mentio sit? Non illibenter id quidem, si integrum nobis esset, & nisi *deleto* eius *nomine*, *iusiurandum* quoque integrum esset *delendum*, quippe nulli rei tum futurum, si omissa *Papæ* mentio. Dicam autem, quo argumento, & rem à fonte deducam: iam enim deduxit nos *Cardinalis confessio*, ad ipsum *Causa* totius *Cardinatus*. Vnum hoc (ut vides) iam, illos malè habet, quòd Pontifex ibi *nomina- tus*; alioquin parvis Breuibus, non *improbasset* Iuramentum, non *prohibuisset*. Statim patefactâ prodicione pulueraria, *que- situm*, (ut moris est) qui *authores*, qui *participes* tam nefandi criminis: *viginti* (plus minus) erunt; nemo inter eos *alienus*

ab Ecclesiâ, hæreticus nemo: ad vnum omnes (quales Roma Catholicos facit) *Catholici Catholicissimè*. Quæsitum deinde, quâ re adducti, quidue dolentes, hoc tam atrox & immane facinus, in animum induxissent: respondent ad vnum omnes, non aliâ vllâ de causâ, quàm *Catholicæ* hîc in regno religionis reuocandæ. Denique quæsitum, quare cum *ijs*, qui inter eos sacris præerant (vt sunt Sacerdotes, vt Patres societatis) prius rem non communicassent, quàm in tam vetitum nefas ruerent: Illi enim detestati essent sine dubio, & ab Illis discere potuissent, quàm se execrando sceleri in eo deuouissent. Falsi autem sunt non modò *conscijs* fuisse sceleris, (quos dixi Sacerdotes & Patres) sed, magnopere etiam *authores* sibi fuisse: se ab illis, per Sacramenta, tum Pœnitentiæ, tum Eucharistiæ, ad illud obeundum, quasi ad opus Catholicum, sæpe confirmatos. Nihil hîc nisi *Catholicum*, siue *finem* spectes, propter quem: siue *actores*, siue *authores* ipsos facinoris. *Catholici* omnes.

Quid ergo? Omniumne Catholicorum eadem mens, votum idem? Absit; De multis spes melior. An verò illi soli sic affecti, & cum illis mortua proditio? Optet hoc quis; sed quis speret? Fortè ergo alij quidam male affecti; videtur: alij quidam secus; ita spes est. Conuenit, vt inter hos sit discrimen aliquod: vt enim, periculosum, *malis* tanquam *bonis* fiderè; ita, iniquum *bonos* cum *malis* perdere. Quæsitum tum inter Regni Proceres, Quid agimus, vt detur *hos* ab *illis* internoscere? Conclusum ita tandem: Probenitur sanè *Iuramento*, quo de Regis, de Regni securitate caueatur; Eo cauto, cætera quæ illis scrupulo futura, quoad eius fieri potest, ne attingantur. Quorsum itaque tam multa ibi, quorsum vlla ibi Papæ mentio? Poterat caueri illud, nec ille nominari. Imò non poterat; Non poterat, non attingi potestas eius: nâm nisi interiecta ibi eius mentio, perinde erat, ac si nullum omnino insurandû foret. Ad homines, apposita hæc Papæ mentio. Habent enim hij homines, clausam in pectore, in omni sermone, pacto, promisso, iuramento, clausulam hanc tacitam [*nisi Papa secus senserit, nisi aliud Papa iusserit, nisi aliter Papa visum fuerit*] Tum etiam, qui laxiores, hanc [*Ago, iurabo, si ita necesse est, obligabo me: Roma est, qui me soluat denud*]. Duo hæc mysteria; cum *Catechismo*

techiſmo ſtatim docentur; *prima* hæc cura eſt, initiantur ijs tanquam rudimentis; poſt eadem ſemper inculcantur ſedulo. Quid iuuat autem, aut cui bono eſt, iurare fidelem ſe fore, ſi ſic mentem gerat, fidelis ero, quoad hoc me ſiuerit Pontifex; ubi non ſiueris, vale fides? Nemo pius eſt, qui pietatem cauet, ait Ethnicus. Qui, cum cautione, cum conditione (*niſi hoc, niſi illud*) pius eſt, is certè, vel apud Ethnicos, pius non eſt. Abſoluta res eſt Pietas, cauere non vult: at hijs, quantumcunque bona res, niſi Papa probet, non bona. Fecit ea res, vt perneceſſaria additio illa, *Papæ non obſtante*, cum abſque illâ, quod reliquum eſt, inane proſus.

Verum hoc *Papa non faciet*. Non faciet? Quis hoc præſtabit? Qui in *Henrico 8º*, qui in *Reginâ Elizabethâ* Anglis, fecit: Qui in *Henrico 3º* & *4º* Gallis, fecit: Qui in *Laurentio Donato* Veneto, fecit; idem denuo cum volet, faciet. *Pius 5º*, *Sixtus 5º*, ſi fecerunt: *Paulus 5º*, ubi volet, faciet. Imò *Paulus 5º*, in Venetis, ſi iam fecit; idem *Paulus*, cum viſum fuerit, annon idem in Anglis facturus eſt? Quis vetabit, cum iudicabit expedire? Iudicabit autem expedire, cum vires aderunt. Quare nulli rei inſurandum vllum, abſque hac clauſulâ; quin ludibrium iuramenti metum, non iuramentum; ſi hæc deſuiſſet: Non deponam, non deponenti conſentiam, non ſi Papa me iuſſerit; reus ero iuramenti, etſi Papa me ſoluerit. Sic oportuit, aut omnino non oportuit.

Habemus interim conſitentem *Mattheum*, ſi intra hos limites conſtituiſſet Iuramentum, nec mentionem *Cenſuræ Pontificiæ* feciſſet, nec attigiſſet vllò modo poteſtatem eius, non improbareret, non prohiberes. Attenditiſne? Illud ergo eſt. Non iniuſtum eſt, quod iuratum eſt: Iuramentum non malum de ſe; deſerri poteſt, præſtari poteſt, ſine euidentiffimâ, grauiffimâque iniuriâ diuini honoris; ſaluâ etiam fide; neque præter hoc vnum peccat quicquam, quod mentio ibi facta excommunicationis Pontificiæ, quod poteſtatem Pontificis aliquo modo attigit; abſque hijs foret, quiuis exigere, quiuis ſubire poſſet. Nefas enim vel mentionem facere *Cenſuræ*; nefas poteſtatem eius vllò modo, vllò (inquam) modo attingere. Quæ an cauſa ſatis iuſta ſit, ipſi viderint. Nam certè niſi mentio de ijs aliqua, niſi aliquo ſaltem modo attingas poteſtatem eius, incerta erunt hæc

omnia; omnia ex illius arbitrio pendeant, omnia durante beneplacito eius manebunt, nec ulterius. Et hoc quidem à Pontifice quaeritur. Insepe Papæ mentionem, *non iurabunt: exime, iurabunt.* Quis hæc interpretari nescit? Quis quò tendant non videt? Dandum ergo necessitati, quòd *nominatus* Pontifex, quòd *tacta* ibi eius *potestas*. Et illa, in veteribus Concilijs laudata iuramenta, etsi verbis non iisdem, idem hoc volunt. Iurant ibi, quòd se *Regis Contrarijs non copulabunt: Regis Contrarius* tantundem valet. Eâ enim voce (vt se res habet) Papa continetur, *Contrarius Regum, & Regnorum omnium, ubi ipse non regnat.* Nec tu hoc vidèris abnuere. Causaris enim quòd Iuramentum, *adiunctam* habeat *mentionem Pontificis*, & potestatis suæ; dein, quòd *adiunctam* habeat *perfidie notam*: ita *nota perfidie* tibi Pontifex, cum *potestate* suâ. Vnum enim hoc ibi appositum criminaris.

T Va verò est, non Apologiae, *calumnia illa de Bellarmino prodicionum in Regiam, vel auctore, vel confesso.* Non enim Author eius id voluit dicere, nec id ei vquam in mentem venit. Illud autem & voluit, & meritò potuit: non satis auspiciatam fuisse illam inter Cardinalem & transfugas nostros familiaritatem. Nam *hij illam falsis rumoribus: ille hos prauis opinionibus* oppleuit. Dum enim audiùs *illas* (quas circumferri tum dicebas) *lectiones illius* imbiberent; *de tantisper prestanda à subditis obedientiâ, dum vires adsint; cum adsint autem, excutiendo Principe: egerunt id apud nos omni ope, & operâ, vt in atrum illum diem vires colligerent.* Dum credunt illi, *de indirectâ Pontificis potestate in Principes,* facti sunt ipsi subditi indirecti, & indirectè hîc multa in Principem machinati sunt. Hoc illud erat quod dicebat *Apologia, prodijisse illos è scholâ Bellarmini,* cum suis hijce deprauatis dogmatibus: *illum enim Authorem citasse sepe, illius vocem pro oraculo habuisses.* De Campiano familiari suo, freum non pudeat, inde est, quia enaruit iam fortè in eo *color ille virtutis.* Nam quod tu scire illum ais: nos hîc scimus, *inseiciam* esse meram. Martyrem causa facit, non pama. Causa autem illi, quæ religionem attingeret, haud vlla obiecta est: non vel illa, quæ potuit de Primatu Pontificis. Causa, de quâ legitimo iudicio publicè conuictus, quòd procurandi causa, non salutem ciuium, sed rui-

nam

nam ciuitatis, totiusque Reipublicæ, & ad res nouas animos addendi, *vires colligendi*, venisset in Angliam. Propter causam verò eius naturæ, non magni, credo, habenda, mors cuiusquam; nec enim id vsquam legitur, *pretiosam in conspectu Domini; mortem proditorum*. Vis autem pro certo scire, quantus ille, quàm capitalis proditor? Vbi ab illo, damnato iam capitis, quæreretur, Essetne *Regina de iure, & legitima*, an *præsentia solum & de facto* Regina: responderereuuit. Tum, si immitteret huc Papa copias suas, contra Patriam, contra Principem, quid ageret: cuius à partibus staret; respondit, à Papa; responsum manu consignauit. Poterat verò superstes esse, si ibi tum sensisset, vt ciuem bonum sentire par erat. Sensit *Hartus*, & sententiam in eo suam, sibi prodesse sensit: venia illi data, vt & *Bosgrauius Iesuitæ, & Rishiono, & Hortono*, qui cum *Harto* eadem senserunt (& contra quàm *Campionus*) *ne si Papa quidem ipse cum copijs suis veniret, defecturos se tamen, à Regi- nâ, vel ab officio discessuros*. Sed bene habet, quòd excusa est illa post (quam dicis) *Cellatio*: & in eâ nonnihil habetur, quod *Hartus* ibi, *bonus vir* (vt tu eum appellas) & *bonus Catholicus*, Pontificis potestatem, ad Principes deponendos (quam tu ita totus astruis) planè pernegat; idemque secum sentire *Catholicos* multos asserit; vt vel *Hartus* non *bonus Confessor*, vel *malus* certè *Martyr Campianus*. Nam quod hic extruxit, ille diruit: non *vnus fidei* vtræque, in hoc *grauissimo fidei dogmate*.

DE eo autem, quod post vellicas, *conscientia causâ nihil in* quengnam à Rege statutum; cum multæ tamen soluendæ sint; cum nisi soluantur, carceres adeundi sint: satis iam antè responsum, vbi de Legis Multatitiæ æquitate egimus; quæ tamen ipsa *Lex*, diu iam antè, nec à Rege primùm statuta est. Sacerdos haud vllus actus in exilium, nisi qui lege, capitis damnatus, cum mitiore *exilij* poenâ *mortem* commutare posse, beneficij loco numerauit. *Blackwellus* ipse, non *multo*, credo, *habitor*, cum in carcerem veniret, quàm iam est: quem, quasi *maceratum* ibi, moeres. Nec tibi notum, quid illi possit obijci: id constat, non modò *functionem Presbyteri*, sed & *iurisdictionem Archipresbyteri* exercuisse; idque diu, idque authoritate peregrinâ, cuius apud nos multò quàm simplicis *Presbyteri*, vt *causa grauior*, ita *pœna seuerior*: nihil in eum statutum

est; nisi mite. Nemo verò *suspensus*, nemo *dissectus*, propter *iuramentum* non susceptum, nec *factum* id, nec *fieri potest*; Lex nulla patitur; calumnia hæc mera est.

Garnettus autem plurimum merito suo morte multatus, quem tu, nescio cur *dicis*, *virum omni genere doctrinae, & vite sanctitate incomparabilem*. Doctrinā siquam habuit, sibi habuit; Nemo illi eam *elicere*, nemo *extundere* potuit; deprecatus semper in re literariā, collationē omnem. Profectò, in chartis eius, quæ repertæ sunt, in toto sermone nihil vsquam *recondita eruditionis*: *Bacchum* enim certè magis *redolebat*, quàm *Apollinem*. Siquid autem de *Theologiā* incidisset, ablegabat ad alium, nescio quem, collegam suum: se enim per annos iam multos rebus gerendis fuisse, totum in praxim politicam incubuisse: eam praxim, doctrinam sibi omnem (*siqua unquam fuit*) expectorasse: ut nostri, qui hominem adierunt, non alio sensu, *doctrinam eius incomparabilem* putârint, quàm quod eam sibi nunquam *comparare* potuerit. De *Sanctitate* verò eius, vellem mitteres; atque utinam de *Sobrietate* dicere posses, vix enim est, ut qui *sobrie* non bibat, sanctè *viuat*, vel *sanctitatem* sibi veram *comparare* possit. Ille verò, quàm sæpe non *sobrius*, nimis multis notum: quod tu, nisi *incomparabilem eius sanctitatem* prædicasses, à me nunquam audisses. Tace verò deinceps de *sanctitate*, ne plus etiam adhuc, quod nolis, audias.

Est & illa calumnia, *affectū eum supplicio, quia reuelare noluit, quæ saluā conscientiam reuelare non potuit*. Non enim ab uno rescivit, sed pluribus; & ab uno illo, qui vobis fortè notus, non una ratione, sed pluribus, nec semel, sed sapius rescivit, nec à solo, sed cum comite, ut si, una ratione reuelare non potuerit, potuerit alijs: Tum, si maxime in confessione rescivisset; at potuit tamen, personā non reuelatā, tantum reuelare, quantum sat erat, immani illi sceleri auertendo. Potuit, & debuit, idque ex doctrinā vestrā debuit, ut cui venia sit à consiente facta, ut reuelare posset. Tum, reuelauit etiam, in pudorem tum vestrum, tum suum: nimirum, rem totam illi à conscio criminis significatam, non ut peccatum, sed quam ipse prius intellexerat. Signata hæc manu eius, prolata palam, palam probata sunt; Et vos tamen negatis, qui *Roma* estis, qui præter auditum nihil habetis: auditum autem ab ijs, qui vobis illudunt; ipsi

ipsi rem secus se habere sciunt. *Admirabilis profecto impudentia est, ea mendacia literis mandare, ex mendaciis alicuius transfuga pertusâ fide, quæ Garnetti hîc autographo, quæ Actû publicis refutantur.*

SI Iuramentum, cum *rigidum est, displicet, cum temperatum, ne sic quidem placet*, annon iusta reprehensio? Annon Christus ipse reprehendat, quibus nec Iohannes Baptista rigorem suum, nec ipse lenitatē suam probare potuit; præsertim, cum, non minus *res ipsa, quàm verba moderata*? Qui enim euadas hîc? Effer aliquid planè; ad *irritandum* tendit: tempera; ad *decipiendum*. Si *rigidè* quid dictum, furor est: si *moderatè*, fraus: & ibi fraus, ubi tamen fraus vel maximè cauetur. Quæ verò ibi *fraus*? Quòd non aperte *introducitur Primatum Regium in Spiritualibus, sed sectè tendit ad eundem finem, sub prætextu, & colore fidelitatis*. Nec aperte verò, nec sectè etiam. Age enim; percurrere mihi *undecim illa Iuramenticapita*, torque quantum potes; pòst, frontem *scr. perfrica*, ac dic, ubi in toto Iuramento, *Spirituale* aliquid Regi tribuitur. Vult in eo Rex non deponi, non *disiunctione spoliari*, non *inaadi*, non *sine subditis relinqui*, arma *contra se non geri*, vim non *afferri*, vult *fidem à suis*, vult *defensionem sibi præstari*, vult *mala consilia detegi*, vult non occidi, vult *Iuramentum hoc non eludi*, vult *fraude vestra non decipi*. Hæc (ni fallor) tua illa *undecim* sunt. Vbi hîc *Spirituale* quicquam? Vbi, vel *sectè*, primatus vllus in *Spiritualibus*? Erue nobis si potes, si est tibi pudor aliquis, quâ clausulâ lateat, *negativa illa Apostolici, assertio Regij Primatus*: ostende vestigia alicubi impressa, pèr quæ, ad fictitium illum *finem* tuum tendat Iuramentum. Annon potest *salvus Pontifici Primatus esse, nisi Rege non salvo*? Tædet me calumniæ tam putidæ. *Præstigia Satana* (quas dicis) in oculis tuis sunt, in quodcunque speculum contueris, reflectunt in te; nec aliam *calcas spîram*, quàm eam, *quam fers infixam*: in Iuramento enim nulla est, nec tendit ad *frandem*; tu ubique pertendis, & pertingis ad stultitiam, denique & transcurris etiam; nec quicquam tibi pensi est quid dicas, dum dicas malè. Posset autem eludi artificium hoc vestrum, cauere posset illi *de Primatu suo spirituali*. Quid si enim sic præfari deat? Regi fidem seruoabo, etsi hoc nolit Pontifex; quantumvis *primus* haberi

vultu spiritualibus. En Regi negatus; Pontifici assertus Primatus. Non minus tamen, scio, illud tum Pontifex, quam hoc iam, iurare permitteret.

Vbi dixit Apologia, Rex nouum fidei articulum non cōdit, nec se de articulo aliquo iudicem constituit; rapit ille statim ad Pontificem. Nihil autem opus hoc; nemo illum id facere, dixerat: sed tamen rapit, contradicendi studio solo. Ecce autem, vt se expedit. Negat, a Pontifice nouos fidei articulos condi posse: si tamen per articulos fidei significentur, quæcunque dogmata quæ fide Catholica credi debent, tum concedit, posse; nec dubitas sic multos fidei articulos ab eo conditos. Nihil egit: nam nos nevtros, nec hos, nec illos articulos à Rege condi posse dicimus. En ergo, vt ærem verberauit. Articulus autē hīc nobis facit duū generum. Qui immediate reuelationis sunt; eos autem non condi. Quidni verò? Quia à Prophetis & Apostolis, illi literis mandati sunt, Quid tum postea, nisi Papa illis auctoritatem suam impertiat?

a Decretal. lib. 2. de presump. tit. 23. cap. sicut noxius in Glossa

Audi glossam vestram: Aduerte, quid verba extus non sunt verba Papæ, sicut Salomonis in Prov. ca. 26: sed, quia textus hic, est Canonizatus, facit fidem, & inducit necessitatem, sicut si editus esset à Papā: quia omnia nostra facimus, quibus auctoritatem nostram impertimus. Quod si ergo auctoritatem suam non impertisset ei Papā; quod si ergo canonizatus non fuisset, non fecisset fidem, sicut si editus esset à Papā: proinde non valuisset. Tum^b Stapletoni nota sententia. Pastorem Herma, vel Clementis Constitutiones, etiam ad Canonem addi posse, si id ita videatur. Nec tu ergo plenē nobis hīc edisseris auctoritatem Pontificis. De altero genere dogmatum, quæ fide Catholica credi debent, à Pontifice dicis eiusmodi multa condi: Sed coadiuantibus Concilijs Episcoporum. Nec in eo satis consulis dignitati Pontificis; vel sine Concilijs ab eo conduntur, cur illis molestus sit? Errare sine illo possunt Concilia, quantumuis numerosa: Ille si solus sit, si sine illis, errare non potest, memor modò sit vt sedeat in Cathedra. Noli ergo abundare in superfluis: serua autem Pontifici illibatum honorem hunc potestatis suæ, abeat quò vollet onerosa hæc multitudo coadiutorum. Sed, nec illud artificiosē satis à te positum, vt articulus fidei dici debeat, quod ex articulo deductum sit. Articuli enim principia sunt; quæ verò deducta ex ijs, sunt conclusiones. Tum, quis ita loquitur, quis

b Controu. s. lib. 9. cap. 14.

locutus

locutus est vnquam, *condere immediatas reuelationes Dei*? Quis ita cecidit, vt diceret, Pontifex *condit reuelationes Dei*? Imò *condit reuelationes suas*, carnis & sanguinis, atque illas obtrudit Ecclesiæ, ac suscipi vult tanquam *reuelationes Dei*. Quis etiam tam infœlici genio natus, vt nesciat, *explicare & deducere*, non esse *condere*? Omnino *conditum* rem esse oportere, priusquam ex eâ *deduci* possit quid, aut de eâ *explicari*. Sed hæc tua est dexteritas in distinguendo. Absit autem, vt quoties *explicatur* quid, aut *deducitur* ex articulis, *condantur* nomi-

Illud autem cecidit sanè incommode, quòd in *Concilio* que nominas, *Niceno*, *Constantinopolitano*, *Ephesino*, nullus Pontifex comparuit: Omnia ibi ab Episcopis *deducta, explicata*. Pontifex nihil vel *explicuit*, vel *deduxit*. Sed postea approbanit, inquit: suffragio quidem suo, sicut cæteri: at *explicata, & deducta* ab alijs. Verum eòdem res recidit. Nec enim *facere rem fidem* hæc, non magis quam *Proverbia Salomonis*, nisi illis *authoritatem suam* Papa *impertisset*. Quare, nihil opus, vt sic, in quod genera dispesceres: par est enim eademque de *utrisque* ratio. Sed est, & adhuc genus *tertium*, quale nimirum de *stigmatibus Francisci*: nec *primarius* articulus, nec *primarij* *explicatio*: de quo tamen, sic decernit non nemo Pontifex, *ut qui oppositum teneret, hæreticus censeretur*. Conform. Franc. 234. Col. 3.

Atque hæc de Articulis. Simile autem iudicium est, de Pontificis iudicio. Non constituit se iudicem, an articulus fidei recipiendus sit: constituit se iudicem, quando dubium est, an quod ad fidem pertineat, an non pertineat. Et tum discernit à quâ parte sit veritas. Duplex est ergo iudicium de articulis fidei: prius, an articuli sint recipiendi: hoc non iudicat Papa de articulis fidei, sed illis iudicium suum subijcit: posterius, an quid ad fidem pertineat: sic autem iudicat. Et subijcit Articulos iudicio suo. Mira verò loquendi proprietas: vel sententia, de quâ dubium est, pertineat ad fidem, an non pertineat, atque in quâ discerni non potest, à quâ parte sit veritas, dicitur articulus fidei: id est, *primarium Theologicum*: sic enim sunt articuli. Mira autem distinctio: Non est Papa iudex de articulo, an recipiendus sit: est tamen iudex de sententiâ, an pertineat ad fidem. Quasi articulus ipse, ad fidem non pertineat, non sit de iis, quæ ad fidem pertinent. Quasi etiam, quod ad fidem pertinet, ad articulum aliquem

liquam non pertineat. Quod autem pertinet ad *articulum*, *articulus* dici non potest; nihil enim *perlinere* potest, ad *seipsum*; nam duo sunt; *id quod*; *id ad quod pertinet*. Quasi denique alia sit, & non una apud vos *fides*, eademque tum de *articulis*, tum de *sententijs ad fidem pertinentibus*. Quasi pari fide non credatis *passionem*; & *Passionem*; *Sanctorum invocationem*, & *Dei*; *Francisci stigmata*, & *Christi*; *articulos*, & *dogmata*; cum utrobique *Medium proponens* idem sit, nec in hijs magis quam in illis *infallibile*. Mira verò subtilitas hæc tua, quamque alius *non audiret*. Tolle verò *inbes equivocationem*; tollatur *sabè*, tolli enim digna est. *Calumnia* verò nulla est tibi, nisi tua. Nemo enim Pontificem, tunc ipse solus, huius eam criminis allegasti.

Ad odiosam illam Cardinalis collationem, *Successoris Petri*, & *Successoris Henrici octavi*, respondet *Apologia*, facilius probari posse, *succedere Regem suis maioribus*, tam personam quam virtutibus; quam *succedere Papam Petro*, siue quoad personam id, siue quoad doctrinam. Mittis doctrinam, laudo; est enim difficillima probationis. De personâ assumis; *Fide Catholicâ credi*, ubi nullus *hæstandi* relinquitur locus, *Romanum Pontificem*, *Sancto Petro*, in *Apostolicâ dignitate & potestate* succedere. Crudè tamen nimis à te ponuntur ista, & indistinctè. Mittis enim, de personâ: De Pontifice dicis *in genere*. At Regi *Iacobo* o Papam *Paulum* 5um. debebas opponere, non Pontificem *Romanum* indefinite. Tametsi enim de Pontifice (ut quidem confusè capitur) multa vobis implicitâ fide credantur; at (puto) quid actum in *Conclavi* de *Paulo* 5°. in Pontificem assumendo, non *fide Catholicâ* credi vobis, aut, præterquam *moralis certitudine* ullâ posse concludi. Noli tamen de Pontifice ipso, *ne in genere* quidem, fidem tuam ita valde præcipitare: nam, & de eo, saltem aliquem *relinqui locum hæsitandi*, faxo mox videas. De Rege nostro, quod is *Henrico* 8°. succedat, est ita ut dicis, *Catholicâ fide* non tenemus; vestra sit illa impudentia, de Pontifice. Qui negat, *hæreticus* non sit: certè, ut neque qui solem meridie lucere; sed *stips*, sed *caudex*, sed *fungus*. *Moralis* hîc certitudo sola; sic est; sed maior quam Pontificis vestri. Naturâ enim constat & stirpe, non *Colmetis*, quibus, nullus *Baripus* incertus magis; atque,

in quæ si liceat inquirere, quàm multa sunt, quæ aliquâ admittunt *luris exceptionem*? unde, illa vobis tot *Schismata* extiterunt.

Interim verò, si fortè *lib. 2. cap. 12.* voces illæ non sunt, *piè credi*, (nam de *moralis certitudine*, verba ibi nulla citantur) nodus ille, vix dignus vindice; *Res ipsa* ibi est: nec te hoc latere potuit. Nam *lib. 4. cap. 6.* Synonyma sunt Cardinali, *probabile est*, & *piè credi potest*: *Probabilia* ergo quæ sunt, *piè* vobis *creduntur*. Reperies autem eo ipso in loco, nempe *lib. 2. cap. 12.* *Non est improbabile*; *Petri Sedem Roma locatam*, *Domino iubente*, unde tota vobis pendet Successionis ratio. *Non est hoc improbabile*; tantum ergo *probabile* hoc est: Quare *piè* tantum *credi potest*. *Res ergo* ibi est, atque *affirm.* Neq; verò *unum* modò hoc; *per multa*, ibi dicuntur à Cardinale, quæ si *credi* oportet à vobis, *piè* oportet, ex pietate, non debito; ex deuotione, non necessitate vllâ; atque aded, de quibus si detur Cardinali *certitudo moralis*, haud amplius, credo, postulet. Sunt enim non pauca illis, de quibus præclare vobiscum agatur, si vel *moraliter certa* sint. Nam illud ibi, *Tametsi fortè non sit, tamen omninò asserendum esse quod sit*, satis fortè sit, nimis fortè, si quis in animum inducat, vt *piè* velit credere.

Fide verò *Catholicâ* qui potest? cum tot necesse est concurrant *hypotheses*, vt constet Successionis negotium illud; nec omnes possint esse *de fide*, *vbi nullus relinquitur hesitandi locus*. Quis autem nescit, *vbi præmissa moraliter tantum certa* sunt, non elici *conclusionem* nisi *moralis certitudinis*? Ita quidem, hîc apud nos Transalpinos, *de sciorum semper atq; debiliorem partem sequitur conclusio*. Vide mihi iam de tuâ hac Successionis *fide*.

Quod, totius structuræ fundamentum est illi, nempe, *Monarchia est Regimen optimum*, id aliâ ratione constat fortè, *de fide* certè *Catholicâ* non est.

Tum, si *optimum* sit, an *Ecclesia* quoq; *optimum*, de eo etiam quæri porrò potest. Non enim semper quod *de se optimum*, id ita, *ita, sic, nunc*, ait Philosophus, *haic, hic, nunc*. Non ita forsitan *Ecclesia*. Nec enim si *Ecclesia* cœtus sit *optimus*; sequitur, vt ei propterea *optimum de se* regimen conueniat. Non sanè. Color purpureus, color *optimus*; at quò nolletis colorari vul-

tus vestros; vel Dominus tuus, vel tu, quæ est tamen corporis vestri pars optima.

Deinde verò, an dici possit *Petrus Monarcha*, aut liber elita inscribi; *Petrus Monarcha summus*; hæsitet quis, propter Christi verbum, *Reges Gentium sic: vos autem non sic*: Reges Gentium *Monarchæ*; quare haud quenkum de Apostolis *Monarcham* dici voluit. Et tu bonâ fide dic; an credis, notam fuisse *Petro Monarchiam* hanc suam; & cum *Roma* iacti esset, ac *Neronem* ibi conspiceret, vnaquam illi venisse putas in mentem, cogitationem hanc; vtut *Iste* nunc imperat: at ego tamen *Monarcha summus* sum, quando, Christus mihi dixit, *Pasce*, id est, *Regio mare impera*.

Etiam Primatus ipse, in *petrâ* fundatus non est. Niti enim in primis loco Scripturæ, de quo liberum nobis vult esse *Augustinus*, velimûsne de *Petro* intelligere, annon velimus: *Harum duarum sententiarum, quæ sit probabilior, eligat Lector*. Se quidem semel aliquò in loco, de *Petro*: pòst autem *apissimè*, aliter interpretatum esse. Quare probabilior illi sententia, *ut non sit de Petro*. Vt ergò piè possit, *necessariò non debeat*, sic intelligi. Salte in medio rem reliquit *Augustinus*. Non oportuit, si *basis* in eâ sit torius *Monarchia*. Sensus enim loci illius, nisi de *fide Catholicâ* sit, labascit vobis statim *Monarchia* vestra omnis.

Iam si de *Petro* fateamur; at in illa, dignitas hæc *personalis* tantum ex Christi institutione fuit, nec à Christo, ulli certo loco assignata, sed absolute in personam *Petri* collata; Vt ergo, quod de Christi institutione est, in personâ *Petri*, *Catholicâ fide* credamus: at, quod non est de Christi institutione, in personâ *Pontificis* si piè credatur; latet.

Dein, de dignitate hac in *Petro*, hæsitatio noua; an in eâ *Petro* succedatur: cum de Apostolis reliquis nemo *successorem* habeat. vbi piè credendum est (non enim, credo, de *Catholicâ fide*) summam in Ecclesiâ potestatem in *Petro* fuisse ordinariam: in reliquis omnibus Apostolis, *delegatam*, & *extraordinariam*.

Sed si *ordinaria*; quomodo *localis* fit, vt *Pontifici Romano* sit locus? Ex facto *Petri* (non institutione Christi) posita *localis* facta est. seu potius mixta, (nam de eo etiam hæsitat *Cardinalis*; ac proin nobis etiam relinquit *hæstandi locum*)

a Retract. lib.
1. cap. 21.

De Pont. lib. 2.
cap. 12.

Idem.

Lib. 2. c. 13.

a Ibidem.

& Successio hæc tota, ex *instituto Christi*: Successionis ratio ex *facto Petri*. Vbi, pietate magna opus puto, quâ credat quis, ut *factum Petri*, id est *humanum*, sit rei ratio, quæ ab *instituto Christi* est, id est, *diuina*; ut Successionis ratio, ab hominis *facto* sit, Successio ipsa, non sit *humana*, & *humani iuris*: Denique ut ex *facto humano fides Catholica* cuiquam pendeat.

Magnus vero hic *hastitandi relinquitur locus*. Nam, qui hic, in *facto Petri* rem ponit Cardinalis, idem tamen eodem ipso capite affirmat, quod *Romanum Pontificem*, totius *Ecclesie Pontificem*, siue *Apostolicum Pontificem* Christus ipse creauit. *a Ibidem.* Si Christus ipse, quid *facto Petri* opus? Fœda obliuio. Redi- tamen post ad *Petri factum* denud; Ita totus hic fluctuat.

De *facto Petri* (in quo ratio tota illi Successionis est) ha- sitatio noua, an à se fecerit, an verò à Christo. Interdum e- nim Christi nutu, interdum iussu, interdum inspiratione fa- ctum asserit. Non sine diuino nutu id factum ait. Nutus autem non satis certus: Locum remotum, ut erat tunc Roma, non satis certò designat. Quare insistit in reliquis, ac primò dicit, *b Non* *b Ibidem.* est improbabile Dominum etiam aperte iussisse, ut Sedem suam Pe- trus ita figeret Roma, ut Romanus Episcopus absolute ei succederet. At puto, piam credulitatem satis esse ad illud credendum, quod non est improbabile; Catholicam verò fidem non requirit.

Sed in hoc non acquiescit, transit enim & dicit, *c Sed* *c De Pont. lib. 12. cap. 12.* quicquid de hoc sit, quasi de re momenti non magni, sit, ne sit. Et merito. Nam si Dominus perspicue Petro apparens, hoc illi imperasset, tunc verè diuino præcepto diceretur, Sedes Petri Roma esse constituta. Non enim *facto Petri*, sed *verbo Christi*. Tum verò de fide esset; at, nec Ipse quidem vult esse de fide. Quare eò potius propendet, ut Christus quidem id aperte non iussisset, sed *d* dicatur iussisse, quia id Petrus fecit Deo *d De Pont. lib. 4. cap. 4.* inspirante, quomodo omnia Decreta & præcepta Ecclesie, dici pos- sant diuina, quia tamen mutabilia sunt. Mutabilia autem quæ sunt, annon sufficit, si p̄ credantur?

Etiamsi verò constaret, Christum imperasse Petro, ut Ro- ma Sedem collocaret; (quod tamen non liquet) at ut eam ibi immobiliter collocaret, non sequitur, non constat. Audi er- go sententiam Cardinalis. *e Quoniam ergo non constat, quomo-* *e Ibidem.* do Christus iussit Petro ut Romæ Sedem collocaret; ideo non est de

fide, diuina & immutabili praecepto Roma Sedem esse constitutam, sed tamen, ut diximus, est probabilissimum, & pie credendum. Vbi habes pie credendum in terminis terminantibus: & iam subito, probabilissimum id, in superlatiuo gradu, de quo paulò antè, facti illi erat, non est improbabile.

*a De Pont. lib.
2. cap. 11.*

At illud, quem non perplexum relinquit, quod ab eo ibi positum est? *Tametsi fortè non sit de iure diuino, Romanum Pontificem, qui Romanus Pontifex est, Petro succedere in Praesentiam totius Ecclesiae: tamen si quis absoluitè petat, an iure diuino Romanus Pontifex sit Caput totius Ecclesiae (non est autem, nisi sic Petro succedat) omnino id asserendum esse? Annon hic meritò quis haesitet? Primum, quoniam Catholica fides vestra, pro obiecto habet, quod fortè non est? nam quod fortè non est, fortè etiam & est. Tum illud, Fortè non est, tamen si autem fortè non sit: tamen si quis petat an sit, omnino id asserendum esse: Cuius verò, hæc, fides conueniat?*

b Ibidem.

Nec minus in eo iusta *hasitandi* ratio, quod dicit: *b Licet fortè non sit de iure diuino, Romanum Pontificem, ut Romanum Pontificem, Petro succedere: tamen id ad fidem Catholicam pertinere. Pertinere dicite ad fidem, non esse de fide; ac lepidè sanè rem explicat, de Pauli penulà, quam etsi iure diuino non habuit Paulus, nec Troade reliquit; habuisse tamen, ac reliquisse ibi, de fide est. Est certè; expressè enim hoc habetur in sacris literis de Pauli penulà: at de Petri Pallio, vel Sede Apostolicà, aut quod Pontifex Petro successurus esset, non habetur ibi quicquam. Fatetur verò hoc. Etsi autem non habeatur in Scripturis: illud tamen (quod perinde est) haberi ex Traditione Apostolicà Petri. Apostolica verò Traditio illa Petri, vnde habetur? Declaratur, inquit. At Pauli Epistola per se clara est; Petri traditio declaratione opus habet. Multum interest. Et qui tandem declarant? Duo Pontifices, Marcellus & Leo, qui Petrum dicunt Romam iussisse CHRISTI iussu. Duo testes domestici; aliter verò supposititius. At de hijs ipsis ita post Cardinalis: *c Non definiunt hanc rem, tanquam de fide; sed narrant ut historiam. Non sunt autem de fide Pontificum narrationes, sed Decreta. Ita, nec post declarationem, de fide sunt ista, relinquuntur etiam hasitandi locus.**

*c De Pont. lib.
4. cap. 4.*

Sed videamus etiam factum Petri à quo localis ista, seu mixta

mixta dignitas, habet vim omnem. Petrus primum, Romam iuerit, Roma fuerit, necesse est. Quòd Babylon fuerit, esto sane de fide. Quòd Roma Babylon, aliud forte non daret (non enim ducitur argumentum à Sensu mystico) verum esto sane. Sit Roma Babylon, potius quàm locus in Scripturis nullus sit, qui dicat Roma fuisse Petrum: at de Sensu mystico potest forte pia, Catholica fides esse non potest.

Ut verò Roma sederit Episcopus, ex historia id habetur: Historia autem historica, non Catholica fide habentur: Certitudo de illis omnis, moralis est, Catholica non est. *Sulpitius dixit, vel Optatus; creditur ijs, sed moralis, non Catholica fide.* Lib. 2. cap. 4.

Sederit Episcopus; transmisit ergo Episcopatum: sed quis nobis fidem faciet, cum Episcopatu Apostolicam quoque dignitatem, & potestatem, vel non totam, sed duas eius tertias, transmisit, aut aliam quàm quæ illi, tanquam Episcopo compete-
bat? An & hoc de fide Catholica? Unde verò habetur? quis scripsit?

Illud autem, quis nobis expediat? Petrum non adiunxisse Pontificatui Episcopatum Urbis Romæ, sed enexisse Episcopatum Romanum in Pontificatum, ut iam Pontifici vno tantum Pallio opus sit. Non enim esse duo iam Episcopatum Urbis, & Pontificatum Orbis, nisi potentia. An requiris etiam ad hoc fidem Catholicam, in qua nullus hesitandi relinquitur locus? An parem fidem de Pallio Pontificis, & de Pauli penulâ? An ægrè feres, si hæc piè tantum credamus?

Tum & alia adhuc difficultas: Electionis formam ipsam quæ nunc est, quæque Successores Petra facit, quis probabit nobis, quòd de fide Catholica sit? Fides Catholica de ijs est, quæ semper eadem: hæc verò mutata sæpè. Olim per Clerum fuit, populumque Romanum; post, interuentu authoritatis Imperatoris. Hæc diu iam ambo exclusi sunt. Qui iam successor Petri, per Cardinales eligitur in Conclauis: Petri verò ætate, diu post Petrum, neque Conclauis, neque Dominorum Cardinalium in Orbe nomen auditum est.

Alia etiam in Successione hæsitatio. Nam ipse hinc Cardinalis hæsitat, qui Romanum Pontificem dicit à proprie succedere Petro, non ut Apostolo. Non ergo nisi improprie in Apostolica dignitate, & potestate succedere. De eo verò quod proprie non est, annon si piè credatur sat est?

^a De Pontif. lib. 4. cap. 25.

Nec minor in *Succeſſionis ſerie*; Ibi, vel in limine ipſo impingimus. Quafi enim niti nos nollet *Succeſſione* veſtrâ Deus: ita, de *primâ* omnium *Succeſſione*, de *primo* omnium *Petri Succeſſore*, rem voluit eſſe incertam. Scis ipſe, poſt mille demum, ac ducentos amplius annos, verſum illum editum de *Clemente*. — Nutat adhuc mundus, ſis quartus, ſis ne ſecundus. Ità nec ibi omnia explicata ſunt.

Poſtverò, intercurrunt illinc, tot *Hæretici*, *Liberius*, *Anaſtaſius*, *Honorius*, *Iohannes 22º*, tot monſtra, & portenta *ſeter-rima*: hinc tot ſchiſmata, quæ vos ipſi ad triginta numeratis, in quibus, quis de tribus, vter de duobus, *Petri Succeſſor* fuerit, tot ſcrupuli; vti ſi de *moralibus* certi eſſe poſſitis, maior vobis *certitudo* quaerenda non ſit. Poſſem & alia accumulare; ſed hæc ſatis ſunt. Concurrant omnia hæc neceſſe eſt. Hæc ſi tu poſtules, de *fide Catholica* facere, vnâ operam des (quod ille in *Comœdiâ*) vt cum ratione inſanias; niſi *certitudine* enim *moralis* non conſiſtunt hæc: benè etiam, ſi illâ. Et ſi credendū vobis vox allubefcit, *pæ credenda* ſunt; aliter enim à vobis *credi* nequeunt.

Redeo iam ad illud, quod initio poſui: poſui autem ex *Alphonſo*, & *Mirandulâ*. Sic habet ^a *Alphonſus*: *Quamvis credere teneamur ex fide verum Petri ſucceſſorem, eſſe ſupremum totius Ec-cleſiæ paſtorem: non tamen tenemur eadē fide credere Leonem aut Clementem eſſe verum Petri ſucceſſorem: quoniam non tenemur ex fide Catholica credere, eorum quemlibet rectè, & canonicè fuiſſe electum.* ^b *Picus* etiam *Mirandula*, qui ſcripſit nobis *Theore-mata de fide*, non finit nos *Catholicâ fide* hoc credere, niſi & *Catholi-câ* nobis *fide* conſtet Pontificem *Canonicè electum* eſſe. Iam verò, vtrum à duobus *tertijs* Cardinaliū, vtrum *Canonicè electus*, id verò *fide Catholica* conſtare non poteſt. Aliquis ibi ſaltem *haſtandi locus*. Sedit Pontifex quidam, cuius electioni duæ partes aſſenſæ non ſunt. Rem refert eo loco *Mirandula*. Annon ergo *locus haſtandi*? Sedit alter, qui dubius animi, an anima ſua immortalis, *referente eodem*. De eo certè *relinquitur haſtandi locus*. Deniq; federunt ſimul tres Pontifices; *Balthaſar de Coſſâ*, *Angelus de Corarijs*, *Petrus de Luna*. Ibi verò nutauit *fides Catho-li-cæ*, nec vllus tum *locus*, niſi *haſitationi*; *Succeſſor Petri* quis fuerit, nec dum conſtat: ſi vllus fuit, iniuria illi facta; Omnes enim

^a *Ad. Hæc.*
lib. I. cap. 9.

^b *Theor. 4.*

enim depositi: si nullus fuit, quid fide tum factū? Certe Henrici 5ⁱ, qui fuit per id tempus Rex Anglia, certa magis Successio, quam Romani tum Pōtificis: & tu tamen, de fide vis esse, & de Catholica fide? Neq; verò semel hoc contigit, Benedictus 9us; Silvester 3us, Greg. 6us, tria teterrima monstra (sic enim Platina, quem nos iubet frequenter adducere) simul Petri Successores: Onuphrius verò addit & quartum, Iohannem. Quis istorum fuit Chiron? Difficile dictu, locus hesitandi. Abi ergo cum tuā Catholica fide: morali certitudine contentus esto, quando an Canonice intret, non potest esse certitudo vlla nisi moralis, nempe, si recte rem referant, qui de Conclavi sunt. Quid optus ergo hic tentare per nefas quicquam, cum per fas liceat, aut malā fide, rem gerere, cum si optimā fide gerat, propositi compos esse potuerit?

QUÆRITUR iam, an Principem vllum, unquam Pontifex cadi mandauerit. Quæritur, sed malè. Quæstionis is status non est: sed, an Princeps vllus iustam sibi unquam à Papā timendi causam habuerit. Hic importunè, de eade mentio fit à Cardinale; quasi nullum Principi periculum, nisi vita; quasi extra eadem, nihil Principi metuendum. Vbi, semel hoc habeto. Generosa indoles pro pari habet, de vitā, & de Regno deponi: cadi mandet Pontifex, si de Regno cedere: Perinde enim est. Verum, Cadi non mandauit, ex mente Cardinalis iam, nihil aliud significare dicit Tortus, quàm quod nō submisit Sicariū. Quid interest ad eadem; si immisit Exercitū, si concitauit Seditionem? Parui enim refert, per vim pereas, an fraudem, (quanquam in utroque vis) per fraudem dico Sicarij, an per vim Militis. Mallet verò Rex quiuis, (si est illi animus verè Regius) perire solus, Sicarij manu, quàm cum Civium suorum strage ingenti, ingenti ditionum vastitate. Sed siue id per hostes, siue per rebelles, siue per Sicarios fiat, siue denique nihil horum fiat, nec vitā, sed Regno tantum querat exuere: stat quod initio positum, iusta Principibus causa metuendi.

Verum Pōtificum aduersus Imperatores bella vix leguntur, nisi defensionis causā. Leguntur ergo & ab ipsis gesta: sed quot putas ab alijs gesta, ab ipsis excitata? Ars enim illa Pontificum, domi sedere in otio, per alios bella gerere, subditis interdicare ne pareant, maledicere si pareant, edicere vt insurgant, maledicere, nisi insurgant in Principem, Regna illorum præde exponere,

ponere, sine labore, periculo, saepe & sine sumptu, hostes suos debellare. *Non approbauit* (ais); fortasse non diplomate, non consensu expresso; sed habet alterum, (quem vos dicere soletis) *interpretatiuum*. Quid si autem, quod ipsi facere non libet, Cardinalium alicui mandet? verbi gratiâ, *Comensi*; qui cum Reginam ELIZABETHAM credi mandauit, & *Parreio* ut id faceret author fuit; an id quisquam, infcio atque inuito Pontifice, mandatum putet, aut, si executioni mandatum fuisset, ab illo improbatum iri? *Leguntur tamen* (inquis) *Imperatorum Bella aduersus Pontifices*. Sed quis *Imperatorum*, Pontifici bellum indixit, non ab eo prius lacessitus, non vel tactus fulmine, vel tonitruo exterritus, non vel Riuali, vel Rebelli aliquo prius in eum concitato?

De Henrico autem quarto Imperatore, *Nihilne hoc ad rem facit*, quod Filio non licuit Patri parentare? quod interdicta illi Patris sepultura? *Nihilne hoc ad rem*, quod in Patrem & *uiuentem*, & *mortuum*, Filius coactus sit esse impius: in *uiuentem*, contra quem arma gesserit: in *mortuum*, quem exhumatum proiecerit? quod non satis in uiuo *pastus* sit Papæ *liuor*, sed neque *post fata* *quienerit*? Neq; enim *honorificam* Papa *Scpulturam* (ut tu vis) reprehendit, sed *sepulturam*: quam non *honorificam*, sed omnino nullam esse voluit. *Humari* enim noluit, *humatum exhumari* iussit: nec potuit reconciliari Episcopus *Leodienfis*, nisi conditione hac, ut *effoderetur* denuò cadauer *Henrici*. *Exhumatum* est cadauer, *Spiram* pheretetro delatum; ibi in *Capellâ* quadam *S. Asfræ* desertâ, siue in *Cellâ* quadam eius, stetit quinque annis *inhumatum*. *Mandato* (inquit ^a *Viterbiensis*) *Romani Pontificis* è *cimiterio* *eijcitur*, *eique omnis Christiana sepultura denegatur*. — *Papa capus cleri iubet hinc corpus remoueri*: *Filius ossa Patris doluit forcè cum sceleratis*. *Tanta seueritas Papa*, ut *mortuum humari non sineret*, ait ^b *Helmoldus*. Factum verò hoc Pontifice *eum sepeliri vetante*, ^c *Sigonius*: *hortatu* *Papa*, ipse ^d *Binnius*. *Nihilne hoc ad rem*, quod *morientibus instet Pontifex*, *Mames* *mordeat*, *seuiat in morticina*, nec vel ipsâ *morte* *satietur*?

Nec id nouum iam, affigere ei, vel affingere *hæresin* aut *Schisma*, cui cum Pontificis vlla, quando illi non parère, *peccatum* est *ariolandi*, scelus *Idololatriæ*, *hæresis* denique *hereticissima*. Quæ enim illa *hæresis* fuerit, docet ^e *Sigonius*; *Filius*, *Pa-*

ternâ

^a Chron. par. 17.

^b Lib. 1. c. 33.

^c De Regn. Ital. lib. 9. in fin.
^d In Paschal. 2.

^e De Regn. Ital. Lib. 9.

ternâ heresi repudiâ Pontificiam obedientiam suscepit. Obedientiam Pontificis non suscipere ea demum heresis fuit Patris. Filius autem Orthodoxus, vt Pontifici obsequium præstaret, impius fuit in Patrem. Nam quod sub Censurâ defunctus est: idem hoc Ignatio Patriarcha Constantinopolitano contigit, qui & ipse, cum sic obiret, in eius, quod ius suum putauit defensione (quæ & Imperatoris quoque Henrici causa fuit) non modò non sepulturâ caruisse, sed & miraculis claruisse dicitur. Quod verò naturali morbo extinctum dicis; naturalis is morbus non erat; nec tu hoc nescis. Deiectus iam, & desertus à subditis suis, à propinquis, & (quod omnem immanitatem superat) à filio suo; filio suo, qui ex vtero suo egressus erat, quærente iam animam eius: ipso animi angore, ipso carceris foetore contabuit; còque præter naturam morbo, non naturali vllò extinctus est.

Ad Sixti quinti orationem illam de cæde Henrici terrij Francorum Regis, verecundatur paululùm Tortus; & hoc primum in responso, ingenuitatis signum dedit. Quin tu age, quod ingenuum agere par est. Potestis, rem tu à Domino; ille de Consistorio resciscere, verane an secus. Si vera, cur pudet fateri? si secus, cur piget negare? Quorsum illud tuum, esto tamen, si rem putas Pontifici probrosam fore? Egrè ergo admittis, sed tamen admittis tandem. Vidit enim in Consistorio Secreto, non tam esse secreta omnia, vt non emanent in vulgus; & quanquam nullus excepit, at dum adhuc in memoriâ recens erat, statim à discessu poterat quis, capita eius & vim omnem referre in Còmentarios. Sed quid coniecturis opus est? Tortus ipse, vt alibi sæpè, ita sui hic parum memor, qui primò neminem dicit excepisse: idem, aliquos, pòst dicit, acta Consistorij breuiter annotasse. Admittit ergo. Et quid in eâ reperies, inquit, nisi laudes & admirationem sapientia & prudentia Dei? Et quodnam illud sapientia opus, quod ita vnice admiratur? Quod simplex Monachus, non mutato habitu, non gladio clypeòue armatus, ad Regem libere penetravit. At hoc sanè non ita valde mirandum: illud potiùs, si penetrasset ad Regem Monachus, gladio, clypeòue armatus: Nam quod inermis, suspicio de eo nulla; sin armatus, non ita credo per medios Satellites, viam expeditam habuisset. Nihil ergo in admiratione illâ Sixti, admiratione dignum.

Monitio verò magis adhuc insana. Eum, qui dixit, Nolite

a Can. 74.

tangere Christos meos, velle, à quoquam occidi *Christos suos*: quo, nullus erat in *Scripturâ* locus, (si vniuersam euoluisset) *Sixti* proposito magis ex toto diametro contrarius, nec qui, quod ille probare voluit, magis appetere refutaret. Locus, qui à *Rege* scriptus, *nominatim* verò de *Regibus non tangendis*, eum aliquis tam infusus sit, vt adducat ad *eandem Regis* probandam, tanquam opus diuinæ voluntati consentaneum? Certè, à *Toletano* Concilio id monstri simile visum: Cùm Dominus dicat, *Nolite tangere Christos meos*, & *David*, *Quis* (inquit) *extendet manum suam in Christum Domini, & innocens erit?* *Esse tamen quosdam*, quibus nec *vitare metus sit periculum*, nec *Regibus inferre exitium*. Sic Patres illi, secus longè, quàm *Sixtus*, locum illum accommodant: *monitionem* inde longè *aliam*, quàm *Sixtus* eliciunt, vt hinc Lector intelligat, quàm aptè cuneos suos ad nodos applicent Pontifices, quàm benè illis & Concilijs suis, inter se conueniat. Concilia ad *Reges*; imò *Propheta ad Reges*; Pontifex ad *Cardinales*, quos & ipsos iam *Christos Domini* appellat, non *Pontificem solum*. At hos *Christos* nonos, viros *Cardinali: in dignitate fulgentes*, *David*, nec *vnctos Domini* agnouit, nec (quamuis *propheta* esset) *præiudicat* vngendos. Hunc iam *Sixti Christum* (nempe *Cardinalem*) tangi non oportuit: at illum *Davidis Christum*, (*Regem* scilicet) vnico cultelli ictu necari! Et hoc dignum, illius *prudentiâ*, opus, qui dixit, *Nolite tangere Christos meos!* Melius certè insistere in *Oratione* hac negandâ (nimirum *Sixti* illam fuisse) quàm vt hæc tam malè coherentiâ illius sic nomine effutires.

At *Cardinalis ille Regi nostro affinis*; Etiam Dux frater eius. Quod si, mortè tum per ius falsæque multatus *Cardinalis*, (de quo instituti iam nostri non est quicquam decernere) quid attingebat de *Cardinale* verba facere, filere de *Duce*? vterque enim ex æquo *Regi propinquus sanguine*: Sin præter ius falsæque ea cædes facta est, pariter in *Duce læsus Rex*. Quorsum ergo (*Fratre* omisso, & quidem *natu maiore*) *Cardinalem* *Regi* occidit, quasi *propinquum suum*? Non enim quâ *Cardinalis*, vel *Sacerdos*, *Regi propinquus*: sed quâ *Princeps* de stirpe & *stemma Guisii*; vt hæc de affinitate res tota silentio potuerit præteriri.

Iam verò, *vir Sacratissimus Fraterculus* dicitur, (nec tamen lauda-

sur) mirum autem quòd & illum *Christum Domini* non scripserit. Vir autem iste *Sacratum*, vltus est *verum Sacratum* aliud, & *Christum Domini*, nempe Cardinalem, nec Regis *Henricis* quasi ille, neque *Sacratum* esset, neque *Christus Domini*. Vbi tu, si *Scripturas* scires, si *Concilia* spirares, Regem *Sacratum* diceres, & *Christum Domini*: illum, execrabilem *parricidam*, & *Christicidam*. Iam, quòd adhuc magis execrandum, Deum ipsum in sceleris societatem vocat, nec satis illi dicere, *sinit, permittit*; sed, *vltus est* (inquit) *Deus Christum suum*. Regem Deus per alium *sacratum virum*, id est, Monachum, interfecit. Ita Deus Regem interfecit, per Monachi manum: manum commodavit Monachus; interfector, & author cadus Deus ipse, etiam mors *Christi* eius opus manus Dei. Et hæc *Consistorij* secreta *Theologia* est: hæc ibi *Pontificis Theologica* prælectiones.

Quod si Deus tam ægre ferat, tangi à quoquam *Christos vestros* Cardinales: Cum ^a Pins 4. Cardinalem *Carasam*, virum ^a *Platinum* *Sacratum*, *Christum Domini*, & *Paulo* 4° *arctissimo sanguinis* ^{uita} *Pj* 4. *vinculo* coniunctum, in carcere strangulari iussit; vbi tum *vl-tio* diuina substitit? Cur id sine *manifesto diuinae providentiæ miraculo* tulit insultum *Pius* 4us? Cur & ^b *Urbanus* 6us, qui sep- ^b *Pandulph.* *tem sacros viros*, & *Christos Domini*, Cardinales, durius qui- ^{Collen. Histor.} *dem* habuit? *Quinque* enim immisos atque obstrictos in fac- ^{Neapol. lib. 5.} *cis*, demersit in mari: *duorum* autem reliquorum corpora (post- ^{ad ann. 1385.} *quam* morte multasset,) in *furno exiccata*, iussit asseruari in *sarcinis*, & mulis imposita, (cùm iter *vsipiani* haberet) ante secum *Petasis* suis *Purpuris*, pompam ducere: nec tamen vl- lum *Sacratum virum* *Fraterculum* excitauit Dei providentia, qui *Christos illos vestros Domini*, tam indignè habitos vlci- scetur.

Illud verò ibi multos malè habet: quòd qui definire omnia tam facillè potuit Pontifex, tamen *Monachus* ille, *rectè an secus egerit, non definiuit*; quòdque, cùm opus Dei predicandum suscepisset, non & opus hominis damnandum quoque suscepit; sed pendere fuit orbem Christianum animi dubium, fueritne Regis mors, quasi *Servatoris* nostri, an verò quasi *Holophernis* & *Medianis*: *Monachus* autem ipse *Herodi* & *Pilato*; an ve- rò *Iudis* & *Phineæ* annumerandus: Secretum hoc festinare sibi voluit & suis, inter *arcana Consistorij*, ne forte, si virum

tam sacratum execratus esset, ne, si in Clementem illum fuisset inclementior, si Pilatum aliquem definisset vel Herodem: deesset post Pontifici materia, diuina providentia laudibus euehenda, quam ille ex simili euentu, sæpius cupit decantare. Enimvero, ibi de Pilato, de Herode, in totâ oratione mentio nulla; tantum Eleazari & Iuditha exempla ibi sunt; Monachum cum illi confert, præsert, ut quid de illo senserit, facilis sit coniectura.

Multos (inquam) hoc habet malè: illud verò omnes pessimè, quòd ubi *maclatus* Rex aliquis; tum *Consistorium* habet Pontifex, Cardinales conuocat, orationem meditatatur, meditatam profert, *Dei providentiam, iustitiam*, laudibus in cœlum extollit: Vbi diram prodicionem *euasit* Rex aliquis, nihil horum; *vacuum consistorium*, orationes nullæ, mutus Pontifex, non manifestum ibi *miraculum* ullum, non *encomium* ullum, aut oratio panegyrica, de laudibus *diuina providentia*. Perditio Regis, laudes habet suas, & *admiracionem*: ex salute Regum, nec *admiratio* Dei, nec laus. Ad mortem Cardinalis venit illi in mentem statim: ad *nozem Regi*, excidit illi prorsus quis dixerit, *Nolite tangere Christos meos*. Quin si statuatur in viros sacros, *Garnettum & Oldcornum*, illum criminis *conscium*, hunc *laudatorem*: si lex aliqua feratur, ad reliquos participes eruendos, *magno statim animi mœore* consternatur Pontifex, & *afflictio* illi *mirum in modum augetur*.

Quod fuit autem dictum de referendo in *Sanctos fraterculo* illo, *sine authore non dicitur*, etsi *author* non dicitur; puta, aliquem de ijs, qui acta Consistorij *breviter* annotare solent. Nec dissimile verò, quoniam qui ita Deum tum laudare gestiebat, eum verisimile est, & in *Sanctis Deum* laudare voluisse. Poterat autem pleno ore, atque in *concreto*, si vt illud, *opus Dei* fuit, ita ille, *Sanctus Dei* qui perpetravit. Quidni autem *Sanctus*, cui apparuit *Angelus*, & facti *author* fuit? Cui *pater spiritualis* (conspirans in eo cum Pontifice prorsus, atque eodem spiritu afflatus) idem ipsum *Iuditha* exemplum, imitandam proposuit; in quo *Sixtus* ipse laudando, post tam diligenter insisit; cui denique, de operis merito præmiòque prolixè pollicitus est. Proditio quidem multo etiam magis tetra erat, in quâ comprehensi *Garnettus* cum *Oldcorneo* suo, quàm

fuit.

fuit illa *fraterculus*: qui tamen ambo relati iam inter *Martyres*, & (quā à Iesuitis) Sancti sunt, vt non careat omni *verisimilitudine consilium* illud: proin eximendum *albis*, inferendum inter *nigra* *Torti* mendacia; vtpote de ijs, qui non in *album sanctorum*; sed in *nigrum* *Damoniorum* referri mereantur.

Dicendum iam, ecquam vim habeant, quæ in *Bellarmino* *contradictiones* notatæ sunt: an nusquam secum pugnet, sed constans vbique sit, & sui similis. Certè *recognonit* sua nuper, in quibus discedit sæpe à seipso; Quid ergo desperet quis, fieri posse, vt & in alijs vniformis non fuerit, eandem semper sententiam non dixerit?

Neque verò *contemni* potuit à te, nisi immeritò, *contradictio* ibi *prima*. Maior enim certè est, ac proin *minus contemnenda* *contradictio*, quæ tractatum integrum, quàm quæ sententiolam vnicam euertit. Quod si totum illud *pentabiblon* eius de *Iustificatione*, eò tendat, vt *inherentem* in nobis *iustitiæ habitum*, & *emanantem* ex eo operum *iustitiæ* statuatur; quò ita, non solā *CHRISTI* *iustitiā* nobis reputatā niti, sed & in *nostrā* etiam pariter liceat *fiduciam* *ponere*; annon vno quāsi impetu funditus euertit *disputationem* illam omnem, qui tandem sic concludit, *Tutissimum non esse nobis nisi hoc*, vt *fiduciam nostram totam in misericordia Dei solā*, totam inquam in solā reponamus? Eludis illud; *Non quasi nulla* (inquis) *possit fiducia in bonis operibus collocari*. Potest ergo *fiducia aliqua* in bonis operibus collocari; at nisi *tutius* hoc sit, ne potest quidem. Nec tu illud, credo, volebas; *potest*, sed hoc *tutius* non est; id est, *potest*, sed temerè. Potest ergo *aliqua*: at contradicit, *Non potest fiducia pars aliqua*, sed oportet *tutam* in solā *misericordiā* collocare: *Tutissimum* enim hoc est. Quod nāque *tutius*, quod *tutissimum* est, id in *rebus animæ* semper cuique faciendum.

Quod verò è *Bernardo* assertus de *presumptione*, alienum planè à proposito. Obsecro te, an *fiducia* iam tibi *presumptio* est? *Presumptio* in vitio semper; *fiducia* virtus, quippe confirmata *Spes*. Aliud longè *presumere*, aliud *fiduciam ponere*, *Presumit*, qui merita nulla habet, vel falsa: *fiduciam* *ponit*, qui & *aliqua* habet, & *vera*. Tu dicis *aliqua*, dicis & *vera* merita nostra esse, *fiduciam* ergo in illis collocabimus; ad *fidendum* merita habebimus,

Contra d. I. I. I.
Be M.

1.

bimus, non praesumendum, quod iare, merito possumus: praesumptionem longam valere iubebimus, quae fallax est, quia fallis innixa; nos vero fidimus, in quibus potest (dicit ipse) fiducia aliqua, dicit Dominus tuus, fiducia nulla, collocari. Nulla enim in meritis, si tota nobis in solâ misericordia Dei collocanda est: collocanda autem, si id tutius.

Vtile tamen est, inquis: Merito contemni posset responsio hæc tua. Quæstio primum, nobis deutili non est. Sit tamen; si inutile factu, ne faciendum quidem. Si non potest in bonis operibus fiducia collocari, nisi inutiliter; non potest in illis collocari. Non est utile (inquis) respicere propria merita. Si non respicere, certe nec fidere; si non utile, nunquam faciendum quod utile non est. An id dicis licere nobis, quod nisi inutiliter non licet? An id possumus, quod tunc non possumus? Ad superbiam evitandam, non est utile. At hic etiam aliud fiducia, aliud superbia; fidere licet, ipse dicis, superbire haud unquam licet. Sed neque vel si non superbias, sed fidas tantum, tutissimum, ut fiduciam partem ullam in meritis, sed ut totam in solâ Dei misericordiâ reponas, in eamque solam respicias.

Aequè ridiculum; Non est utile, quia incerti sumus an habeamus merita. At non potest vlla in meritis fiducia poni, si an habeamus incerti sumus. Incertis enim non est fidendum. Et quæ est ista Lectoris ludificatio, licet, non licet; licet, quia vera salutis cause sunt; non licet, quia an tales tibi sunt, incertus es? Ecclesia docet, precipuam spem & fiduciam in Deo ponendam esse; aliquam tamen etiam in meritis poni posse: Bellarminus docet, totam in solâ misericordiâ Dei ponendam esse; id est, nullam in meritis poni posse. Tutissimum ergo non facere, quod Ecclesia docet. Illa docet in meritis aliquam: Ille docet, tutissimum, non aliquam, id est, nullam in meritis, sed totam in solâ Dei misericordiâ. Nulla, & Aliqua, notæ contradictionis sunt. Annon hoc est miserè fluctuare?

Secundum, ut potes, expedi. Nunquam Charybdin sic vitabis, quin in Scyllam incidas. Non mouet Deus, vel inclinât, ad malum moraliter: Mouet Deus vel inclinât ad malum moraliter. Charybdis est; vitas sic; Non mouet moraliter (id est) imperando: mouet moraliter (id est) occasionem immittendo. Est. Moraliter mouere, id est, morali modo: Morali ergo modo Ge-

nus est: *per modum imperij, per modum occasionis*. Species dicitur. Posterior rectè dicitur, *Deum moraliter mouere*, id est, *per modum occasionis*: affirmatur enim ibi Genus de Specie. Prior verò, non rectè, *Moraliter enim mouere*. Genus est: *Per modum imperij*, Species. Non debet negari Genus, ubi de solâ Specie agitur. En tibi Seyllam. Falsum enim hoc, *Non mouet Deus moraliter*; nec explicatio iuuat, id est *imperando non mouet*, quia in ista istam Aduersarius, Imo id solum, non est *moraliter mouere*; est & modus alter apud *Thomam*: occasionem scilicet immittendo; atque ita mouet Deus. Debuit verò, primo loco Speciem nominasse, non Genus totum; *non mouere*, scilicet *Deum imperando*, dicere debuit; *non mouere moraliter*, dicere non debuit: quia & occasione mouere, moraliter etiam mouere est. Vis in exemplo rem videre? *Non mouet Deus ad malum moraliter*, id est, *imperando*: *Asinus non est animal*, id est, *ratione præditum*. Ita, verò si loqui liceat, quis sibi vnquam contradicit?

IN tertio, tibi id vsu venit, quod Cardinali posset dicit *Apologeta*, dum præsentem iam impetum declinas, quid causa ipsa fiat, nihil moraris. Adhibes enim hic (cum melior ad manum non esset) mucidam illam distinctionem, quâ cuius telo occurratur apud te, *Succedunt, & propriè non Succedunt*, quam tamen hic adhibes satis impropriè: *Episcopos Apostolis succedere impropriè: Non succedere autem propriè*. Atque inter duo illa cum distinctio nulla sit, omnes te *Logica perisissimum* esse, & *communi sensu abundare* prædicent, necesse est. Priore loco affirmat, *Cardinalis, succedere, sed non propriè*: posteriore autem, *non succedere propriè*. Et hæc tu putas Cardinale digna? Nec vides Cardinalem ex eo probare, quod *Episcopi iure diuino, maiores sunt Presbyteris*, quia succedunt Apostolis: quibus si non succedant nisi impropriè, argumenti Eius vis omnis corrumpitur; nec enim, maiores erunt tum Episcopi presbyteris, nisi impropriè. Ita dum hic euadat modò; quid alibi patiat *Dominus tuus*, an ignoret *Logicam*, an careat *communi sensu*, an probeat *propriè*, quod probare ibi instituit, an impropriè: tuâ nihil refert. Oportet enim certè, ut Apostolis loco illo priore, succedant, & propriè succedant: Nam nisi Apostoli propriè maiores fuerint septuaginta Discipulis, nisi Episcopi Apostolis succedant item propriè, non concludit ibi propositum.

tum. *Proprie* ergo, eo loco succedunt Apostolis, ubi tu vis, non *proprie*.

Tum quod addis, de *Apostolis*, quatenus *Episcopi particularium Ecclesiarum* affirmare hac Cardinalem, de tuo addis. Nihil ibi de *particularibus Ecclesijs Ephesi, vel Hierosolyma*; sed neque de *Iacobo vel Iohanne*. Nam si esset *Ephesi* Episcopus *Iohannes*, *Timotheo* succederet, quem *Paulus* ibi Episcopum constituerat; non *Timotheus Iohanni*. Deinde verò etiam, enervaret argumentum eius penitus. Nec enim plures Episcopi, succederent Apostolis, quàm *duodecim* illi qui *particularibus illis Ecclesijs* præerant; quarum *Apostoli* fuerant *Episcopi primi*. Quid reliquis iam fieret? Illi *Presbyteri maiores* non essent; non certè. Non enim *Successores* nisi *duodecim* illi soli; reliqui verò non *maiores Presbyteri*; nimirum, qui *Apostolis* non succederent. En ut agas causam Domini tui? En quàm futilia facis ut dicat, se sibi contradicat! Nam in loco altero, tam magna Cardinali causâ præ manibus fuit, ita totus ei intentus (quò scilicet omnes Episcopi non aliunde accipiant *iurisdictionem suam, quàm à Papâ*) ut oblitus planè Clericorum suorum, ac totus defixus in Pontifice, nolit succedere Episcopos Apostolis *iurisdictione vllâ, sed solo ordine*. Magnum enim incommodum, si ex *aquo* omnes succederent Apostolis; ex *aquo* omnes *iurisdictionem suam ab Apostolis* haberent, nec pendèrent omnes à Papâ; cum tamen in *2° libro de Clericis*, quatuor argumentis probet, non *ordine* solum, sed etiam *iurisdictione* Episcopos Apostolis successisse. Quia eum ipsum locum, quem adducit, *libro de Clericis*, quòd *Spiritus Sanctus* eos posuit Episcopos, ut probet, ipso Domino *instituyente*, Episcoporum propriam esse curam, & gubernationem Ecclesia: eum ipsum (inquam) *libro de Pontifice*, soluit; nec à *Spiritu Sancto* positos vult, nisi mediante Pontifice. Quòd enim ibi dicit, Episcopos non *proprie* succedere Apostolis, quatenus *Apostoli* erant, id est, *missi in omnem terram*: non minùs militat contra Pontificem, qui non *prædicat in toto Orbe*: nec *missus est in omnem terram*: nec *scribis libros Canonicos*: nec *habet donum linguarum aut miraculorum* magis, quàm reliqui Episcopi. Tum, & eo ipso in loco, ita Cardinalis: *Romanus Pontifex proprie succedit Petro, non ut Apostolo*. Vt iam, per vos, *Apostoli* successores nullòs habeant

a Cap. 14.

b Lib. 4. cap. 25

habeant, nec vel *Petrus* ipse, Pontificem ipsum. Tàm tu dextrè concilias hîc nobis contradictionem hanc tertiam.

AT in *Quarta*, verbo rem conficis. *Distingue* (inquis) *tempora*. Verùm hîc nihil opus est, *tempora distingue*, si nullo tempore *Iudas* credidit. Nullo autem tempore credidisse euincit locus ille *Chrysostomi* (è loco enim *Chrysostomi* assertus Cardinalis) *nos enim* (aiebat ibi *Petrus*) *credidimus & cognouimus, quia tu es CHRISTVS filius Dei viventis. Cum dixisset* *Petrus, Et nos credidimus; eximit* *CHRISTVS* è numero *Iudam*, *Iudam* excipit Dominus de Collegio credentium, *CHRISTVS* ergo monuit, *non esse verum de omnibus*. Quid tandem? *credidisse illos omnes*: non enim credidit *Iudas*. Non tum, dices, Imò verò *credidimus*, de præterito dicitur, quasi diu iam antè credidissent. Eximit ergo, ex eorum numero *Iudam*, qui ante crediderant. Tum paulò antè, *vers. 64.* ita loquitur; *Sciebat enim ab initio, quinam erant non credentes. Ab initio* dicit, non tum demum; sed ab initio conuersationis suæ cum Discipulis: *Et quinam essent credentes ab initio*, non, quinam post essent à fide defecturi. Non enim, ideo quia scandalizati sunt, dici potuerunt *non credentes*: sed *non in fide permanentes*. At ille, simplicitèr dicit, *quinam essent non credentes*. Nec modò infideles fuisse ostendit, sed causam etiam assignat infidelitatis; quæ est, ex remotione gratiæ attrahentis. Subijcit enim, quod multò adhuc magis rem ponit in aperto: *propterea dixi vobis, nemo potest venire ad me, nisi datum sit ei à patre. Cuius vocis, propterea, is sensus est; Scisse ideo Christum, qui essent non credentes, quòd scisset nisi eis à Patre datum esset, ut credendo venirent, venire non posse. Non venisse ergo Iudam, quòd ei à Patre datum non esset, ut veniret: A Patre, (inquam) Iuda datum non esse: non igitur venisse. Qui autem non venerat discedere non poterat. Denique* *Alcuius* noster disertè rem exprimit. *V-* b In Ioh. 6. *nus ex duodecim erat Iudas, non fide, sed numero: non veritate, sed simulatione.*

IN *Quinta*; Præcepto morali de substantia operis iubetur quis, non solum obseruare, vel implere præceptum; sed ita obseruare, ut peccatum non committat; id est, (Cardinale ipso interprete) præceptum cum omnibus circumstantiis obseruare. Nam quid? Operis substantiam, intelligis nudam

nec debitis vestitam circumstantijs : id est *uscung*, factam, nec modo, nec loco, nec tempore, quo oportet? Imò tateris ipse de tempore, dum dicis : *Qui facis eleemosynam quando tenetur ex praecepto*; *Qui facis quando*, ita tu : Quidni autem, *qui facis ubi*? &, *qui cui*? &, *qui unde* etiam tenetur? Ex praecepto enim tenetur, non modo ut faciat *quando*, quæ temporis circumstantia est; sed ut faciat *ubi*, quæ loci. Tu, temporis circumstantiam apponis : nos, eodem iure *cæteras*.

Sed mitto & illam, & cæteras. Quæro quæ sit operis substantia? Ea scilicet, quæ speciem operi dant, ad *substantiam operis* concurrere, ne tu quidem negabis. In Eleemosynâ, quæ tandem illa? Tria scilicet hæc insunt in substantiâ Eleemosynæ : ut demus *nostrum*; ut *indigentibus*; ut ex *misericiordiâ* demus. Horum trium siquid desit, perit de operis substantiâ. De pecuniâ *furtivâ* si faciat quis Eleemosynam, peccatum admittit : non enim de *suo*. Pariter, si *diviti* : non enim *indiget*. Pariter si non ex *misericiordiâ* : non autem ex *misericiordiâ*, si ex *inani gloriâ*, si ut laudetur, si sine depravato faciat. Finis enim hîc speciem dat in *moralibus*. Præceptum autem morale est de Eleemosynâ; ut quod tu de vitioso fine suggeris, planè sit *extra oleas*. Cum enim Cardinalis ipse nobis explicat, quid sit *secundum substantiam operis*, requirit, ut *fiet bonum opus secundum moralem quandam honestatem* : Moralis autem honestas, *sine fine debito*, nulla est. Quin si Cardinalem ipsum audimus; Opera infidelium, ob finem prauum, ad quem referuntur, peccata simpliciter sunt. Quare excludat alios fines, alia peccata, *bonum morale* : finem in præcepti morali opere, excludit præceptum ipsum; sine quo, nec *substantia* est, nec *species* operis, *secundum moralem honestatem*. Nec ergo hîc verba sola sonant contrarium, sensus ipse contrarius est. *Præceptum servare, ut peccatum non committatur* : *Servare etiam cum peccato*, id est, *etiam si peccatum committatur*.

Q Vale & illud in *Sextâ* : Contradictiones ab Apologiâ proponi ad Lutheranos, quasi Cardinalis sit Lutheranus. *Apud Lutheranos* (inquis) *contradictio hæc*. Apud vos verò quæ? *Retinere fidem, quæ per dilectionem operatur*; & *lethaliter peccare*. *Petrus autem fidem illam ex dilectione operantem non retinuit*, sed *aliam mortuam*, & *sine operibus*. Vide hoc primum,

mum, quàm obtuse. Id enim agit, eo loco Cardinalis, vt miris modis efferat B. Petri priuilegium, quod ei concessum, vi orationis Christi, *Ego rogavi pro te, ne deficeret fides tua*. Fides tua (interprete iam Torto) mortua scilicet sine operibus, sine dilectione, quæ S. Iacobo, fides Daemonum, & pro hac fide rogauit Christus, ne in Petro deficeret. Illustrem verò (vt narras) Petri prerogatiuam, & Christi orationem magni sane faciendam, quæ Petro impetrauit, vt permaneret in eo fides nescio quæ cadauerosa, informis, aquinosa, falsi nominis, quæ & in Demone possit permanere. Ita tu, dum aliquid chartæ illinas, non valde referre putas, quàm Christo oranti, quàm Petro, pro quo oratum est, quàm Cardinali ipsi iniuriam afferas, quàm etiam Pontifici cuius ibi res agitur, ne possit in eo deficere fides Daemonum, à quâ, vestra omnium fides pendet. Aliam, credo, Cardinalis Petro prerogatiuam vindicare voluit, quàm vt perseveraret in fide Daemonum; aliam Pontifici.

Tum, quæ fuit in Petro fides, cum Christus hoc promitteret, mortua non fuit; pro mortuâ ergo Christus non orauit. Nam si mortua, defecerat iam: si iam autem defecerat, quomodo, ne deficeret orare potuit Christus? Addo etiam, quòd si mortua, potius vt in eo talis fides deficeret orare debuit, quàm vt ne deficeret. Tum, fidem illam Paulinam, quâ creditur ad iustitiam, fidem mortuam esse, quis te docuit? Non certè Apostolus, qui proximo statim versu subiungit; idque rationem reddendo, *Dicit enim scriptura, omnis, qui in eum credit, non confundetur*. Nec Petrus ergo confusus ita fuisset, coram ancillulâ, si non amisisset eam; sed retinisset, & vel sic saltem in Christum credere potuisset. Non Theophylactus (vide ei-^{a In Luc. 22.}tauit hæc Cardinalis) qui, fidem radicem dicit, & radicem eam vixisse, id est, fidem in eo vinam adhuc fuisse.

Pòst verò etiam ais, amisisse Petrum confessionem oris, non fuisse tamen hæreticum, vel infidelem. Nulla ergo in oratione Christi vis, nullum ex eâ Petro priuilegium. Non sibi ipsi; lethali-ter enim peccauit. Non Ecclesia: nam si confessionem oris amittere possit, (Christi oratione non obstante,) quicquid intus in corde sentiat, non confirmabit, sed peruerter Ecclesiam, quæ ab ore illius pendet, in corde quid lateat scire non potest. Sed hoc, credo, à te positum, in gratiam Libery, Homery, Roban-

nis 22. qui, etsi oris confessionem, addo, & manus subscriptionem amiserunt; non tamen (ut pie credendum est) fuerunt hæretici: Quid tum? confessione suâ interim, Ecclesiæ nocuerunt: quæ magis in tuto foret, si salua illis sit confessio oris, pereat autem de corde fides, id est, hæresin corde credant, ore ne confiteantur.

Tertiò, lethali ter peccare vis, & fidem retinuisse, quæ esset ad iustitiam dispositio; id est, dispositionem ad vitam habuisse, & tamen mortuam fuisse. Quod tibi (credo) accidit, ex nimia logica peritiâ, vbi nisi dispositio omnis ad habitum sublata sit, priuatio (qualis læthi) non solet introduci. Tu verò vnâ operâ & disponere potes ad vitam, & tamen letho homines dare. Quemadmodum & illud, acutè sanè vidisti, si Apostolus existimaret fidem, quæ creditur ad iustitiam, sufficere ad perfectam iustitiam sine charitate, non adderet, Ore autem confessio fit ad salutem. Certè si ad salutem sufficere crederet, vt corde quis credat; non adderet, ore fit confessio ad salutem. Ad iustitiam autem credidit sufficere, alioqui non diceret, Credi corde ad iustitiam. Ad iustitiam enim non creditur, si non satis illud ad iustitiam, corde credere, si plus ad iustitiam quærat, quàm vt corde ad eam credatur. Nec diceret tum, ore autem, sed, ore etiam, non ad salutem, sed ad iustitiam confessio facienda est.

Tum, quale illud, ex defectu Charitatis, carnis confessione oris. Quasi, confessio oris, charitatis, & non fidei actus proprius, & primarius; Quasi non diserta sit, tam Propheta vox, quàm Apostoli, Credidi, propter quod loquutus sum. Quasi Theophylactus hoc ibi non dicat, confessionem folia, fidem radicem, & radicem viuam non, (vt tu ais) emortuam fuisse. Quasi Glossa ipsa hoc, quasi Thomas & Schola tota non teneant; vt si propriè, ex confessionis defectu quis arguat; dicendum sit ei, ex defectu fidei caruit confessione oris, potius quàm ex defectu charitatis. Denique, vt modis omnibus miserè iacere videas responsionem hinc tuam; Nec defectus in B. Petro tum charitatis. Ita Bernardus. Petrus cum peccauit, charitatem non amisit, quia peccauit in veritatem, potius quàm charitatem. Ita Leo: Vidit in te Dominus, non fidem fictam, non dilectionem auersam, sed constantiam fuisse turbatam: abundauit fletus, vbi defecit affectus, & fons charitatis lauit verba formidinis. Ecce, non auersam tum in Petro charitatem: Ecce etiam, vel tum in eo fontem charita-

tis.

^a De nat. diu.
amor. cap. 6.
^b De Pass. Dom.
Serm. 9.

tu. Ita, qui sibi nunquam contra dicit: *Cardinalis ipse, in Petro*, (cū Christum negauit,) *non fuisse extinctam charitatem sed* *De penitent. lib. 2. c. 14.*
mansisse dicit, Leo non auersam, Bernardus non amissam. Manet ergo adhuc contradictio. *Non amisit fidem*, adde iam *nec charitatem*, Et, *Peccauit tamen Petrus peccatum lethale*.

IN Septimā verò, ostendis ipse te terris, dein occultas; occultas, dein ostendis, sub nouā illā distinctione tuā, *clam & palam, occulte & aperte*: frustra tamen, nec secus quā *Cumanus* vester *aures suas*. Nā et si oppugnare *facto*, & execrari *verbo* idola potest Antichristus; at abhorrere (quod animo & cordis est) non potest idola, si illa *clam* habeat. Nimis aperte ^d *Cyrellus*, *idola odio habebis*. Potestne autem odio habere quis, ^d *Catechiz. 5.*
non quod in *aperto*, sed quod in *oculto* veneratur? Quare, ludendum erat tibi hic, terminis æquiucis, & adhibenda *Glossa* vestra noua: *Abhorrebit, odio habebis*, id est, *non abhorrebit, non odio habebis*: odio tantū habere, abhorrere se tantū simulabit; alioqui locum hunc nunquam conciliāsses. Patres fortē Societatis, sic loquuntur, *Odi Diabolum*, id est, odisse me simulo: Patres Antiqui sic loquuti non sunt: quem *oderant* ex animo *oderant*, rectē non *oderant*; teque *odissent*, qui affingis illorum sententijs, parum ex illorum sententiā, sensum hunc *odiosum*, & compingis eos in numerum vestrōrum *Æquiucantium*. Dic autem, sodes, quæ erit vsquam, vnquam, contradictio, si sic liceat conciliare? *Est*, id est, *non est*; sed videtur *esse*: *Abhorret*, id est, *non abhorret, sed simulat se abhorre*. *Abhorret* credo, lector, te ista sic conciliantem.

IN Octauā, postquam verecundix limites semel transiliit, facit; quod *ibi sequitur, apud Oratorem*. De *oblacione* seu (quod idem est) *Sacrificio* quæritur. De *oblacione* autem, id est, *actione ipsā offerendi*: non de *re oblata*. De *Sacrificio*, id est, *actione sacrificandi*; non *re, quæ sacrificatur*. In *Missa* enim iam sumus, quæ quidem, *res oblata* non est, sed tantū *offerendi actio*. Vera ergo *offerendi actio, celebratur verbis consecrationis*. Locus hic primus est. Locus verò secundus. *Positio super altare, est* *De Miss. 1. cap. 27.*
actio offerendi. At *consecratio verborum, & positio super altare*, re, ratione, naturā, tempore, ordine, diuersa sunt; nec *positio*, super altare incipit, nisi *consecratione peractā*, id est, (si Cardinali credimus) nisi *verā oblacione celebratā atque peractā*,

vera oblatio non inchoatur. Hæc quis non videt, quàm pugnantia? Hic conciliator Tortus officium suum facit, id est, torquet voces duas, *Oblatio: Celebratur*. Oblatio, id est, res oblata, Celebratur, id est, in altari esse incipit. Locus certè malè conciliatus. Prior malè, de oblatione. Octo in capite illo propositiones Cardinalis facit: postquam tribus primis expediuit de sacrificio, (accipiendo sacrificium, pro re, quæ sacrificatur, siue oblationem; pro re quæ offertur;) quinque reliquis, explicat, quid sit propriè sacrificium siue oblatio, (accipiendo sacrificium pro actione sacrificandi, siue oblationem, pro actione offerendi) nempe, è quinque Missæ partibus, quâ parte, sit ipsa oblatio, id est, actio offerendi. Propositione quartâ, docet, non esse in oblatione præcedente consecrationem: quintâ, non esse in oblatione consecrationem subsequente: sextâ, non esse in fractione: septimâ, non esse in consumptione, nisi ex parte: octavâ demum, in consecratione consistere Sacrificij essentiam. Bis autem hoc. Per consecrationem verum & realem immolationem fieri: Verbis consecrationis, veram & solemnem oblationem celebrari: Denique hoc ipsum ita esse, quinque argumentis confirmat; & nisi sit: non Christum, non Apostolos obtulisse unquam, aut sacrificasse. Bene ergo, & gaaviter officium suum facit, qui negat verba consecrationis, ad oblationem concurrere formaliter: cum toties sibi Cardinalis ingeminet, in consecratione consistere Sacrificij essentiam: & maiusculis literis opposuit, ut si luscus sit Tortus, legere tamen possit, consecrationem ad essentiam sacrificij pertinere. Ad materiam certè non pertinet: ad formam igitur. At ille tamen, non formaliter ait. Atque hæc prior eius tortura, oblationis, id est, actionis offerendi pro re oblata.

De Miss. lib. 1.
cap. 17.

Posterior; quod Cardinalis celebrari dicit, id Tortus in altari esse incipere. Sed manifestâ fraude. In altari enim esse incipere, dicit Cardinalis, mediante manu Sacerdotis; atque hæc ipsius ibi verba sunt, *Manu*, non ore, & digitis, non verbis. Hanc Sacerdotis manum bis præcidit Tortus duobus in locis, & speravit impositurum se lectori, victimam per verba consecrationis efficit, & in arâ Domini collocari. Effici quidem per verba, verum est: sed per manum Sacerdotis, non per verba, in arâ collocari, quis non videt? Verbis & consecratione, obla-

tio illa sit, *priori loco*: manibus autem & positione sit, *posteriori*. Atque ita hæc per *Torsum* contradictio, nisi malâ fide, conciliari non potest.

DE *Novâ*. Mundi finem ignotum, diem novissimum incertum esse, nec esse solum incertum, sed & fore, subitò prorsus & inopinatò superuenturum in omnes, qui sunt super faciem terræ; sicut diem *Diluvij*, *Sodoma*; quasi laqueum in volucres, furem nocturnum partum mulieris, instar fulguris repentini, multis in locis monet Saluator. Tu hoc arripis; incertum esse iam, sed non, si iam est, ita semper fore; Non enim cùm ANTICHRISTVS regnare cæperit. Nam scientium omnes (Cardinale Calculatore) diebus quadraginta quinque post annos tres & dimidium; siue menses quadraginta duos; siue dies 1260, Christum certò venturum, mundi finem, diem novissimum certò futurum. Non ergo illis improvisò veniet filius hominis. Illorum erit tum scire tempora & momenta, per vos iam posita extra potestatem Patris: Illis notum erit, quod Angelis ignotum; Nec repentinus, ut *Diluvij*; ita *Iudicij* dies. Veniet enim Antichristus (vbi vos asseritis) sic, ut latere non possit. Is vbi venerit, in digitis statim supputabunt, annos & menses exactè (nec in eo ambigui erunt, solares sint, an lunares: Lunares enim erunt, sponfore a Domino tuo) imò, & dies ipsos præcisè; nec falli poterunt: certo enim certus, dies abesse non poterit, quadraginta quinque diebus ab Antichristo mortuo, Christum sine dubio venturum, Mundi finem fore. Constat enim quòd non erunt nisi quadraginta quinque dies ad finem mundi post mortem Antichristi. Habebunt ergo in numerato, & expectabunt diem novissimū, diem nempe quadragesimum quintum, nec dicent, pax & tuta omnia. Et illa de aduentu secundo in Evangelio, quasi furus, laquei, partus, fulguris, fabulæ meræ sunt, falsa omnia. Vidène tam concinnâ hac conciliatione tuâ evetti Scripturæ vim omnem, Evangelium, Epistolas, Christum ipsum denique, falsi teneri?

Et tamen Scripturam ipsam pertrahere audet in societatem sceleris, & dicere; Si hæc contradictio est, in ipsâ Scripturâ divinâ est: utrumque enim in Scripturâ divinâ hæc occurrit. Verba fortè in *Apocalypsi* sunt; sensus in *Apocrypsi* cerebratui. Non enim seruo revelavit, quod non Filio; nec Iohannes Christo

con-

a De Pnaisf.
lib. 3. cap. 8.

contradicir: contradiceret, si *certum* daret tempus, quod Christus *incertum*; si diem *præsum*, quem Christus *impronsum*. Sed nemo scit quando *Antichristus* veniet. Quid tum? Cum venerit, ecquis tum sciet? Ecquis tum exploratum habebit, mundi terminum definitum? Ergo frustra *vigilare* tum iussit Christus, *vigilare* quidem semper omnes, sed illos qui tum futuri, peculiari quadam ratione; frustra (inquam:) quæ enim aliàs *incerta*, tum fore *certissima*. Sed *neg. quisquam scit, quando in toto mundo Euangelij prædicatio sit complenda*. Quàm verò dissimile? Ibi, *quando complenda*, nemo scit: Hic verò scit quisque, quando *complendum* sit regnum Antichristi, *salis anno, mense, die*. Sine verò, vt Cardinalem hîc alloquar verbis suis *Sequitur ex hoc errore, nosse Cardinalem, quando finietur mundus, quod tamen est contra verba Domini*. Sic verò (vt tu facis) Scripturas inter se conciliare, quid aliud est, quàm *Paulum cum Christo conculcare*? In fine mundi, *de fine*, homines *incertissimos* fore, dicunt illi: tu verò, tum *certissimos* fore.

Atque, vt tua hæc quàm malè conciliata sint; & vobis inter vos, quàm non benè conueniat, Lectori constet; appono hîc *a Blasij de Viegas* Iesuitæ, sententiam hæc totâ de re. Sic ille, longè secus, quàm vos. *Verum, utrum plures quàm quadraginta quinque dies à morte Antichristi, vsque ad diem iudicij excurrere debeant, incertum est, & illud etiam minimè exploratum, vt ait Lyranus in Cap. 39. Ezek. utrum illi dies futuri sunt vsuales vt nostri, an pro annis computari debeant, quemadmodum & Ezek. cap. 4 dicitur diem pro anno dedi tibi. Iuxta quam sententiam, incognitus adhuc manet dies iudicij. Sanè admodum probabile est, incertus futurus eius temporis inducias. Etenim Dominus, Matih. 24. agens de suo aduentu ad iudicium, sic ait, Sicut erant in diebus antediluuium, comedentes, & bibentes, & nubentes, & nuptui tradentes, vsque ad eum diem quo intrauit Noë in arcam, & non cognouerunt, donec venit diluuium, & tulit omnes: ita erit aduentus filij hominis. Quam Christi sententiam, Doctores referunt, ad illud tempus quod effluet, à morte Antichristi, vsque ad diem iudicij, & 1. Thess. 5. Dies Domini sicut fur in nocte, ita veniet: cum enim dixerint, Pax & securitas, tunc repente superueniet interitus. Non est autem verisimile tam brevi, quadraginta quinque dierum spacio, post mortem Antichristi*

a In 13. cap.
Apoc. Com. 2.
Sect. 15.

christi, homines usque adeo deposituros tanta persecutionis memoriam, ut, in eâ uiuant securitate, otio, & delicijs, qua ante diluuium praecessisse memorantur. Accedit, quod Christus Dominus docet, diem iudicij incognitum omnibus mortalibus futurum. Si autem quadraginta quinque tantum dies à morte Antichristi usque ad diem iudicij deberent excurrere, certè possent eius temporis homines, eum diem certò designare. Pater itaque Blasius conciliare hæc nunquam posset, Tortus viderit.

DE Decimâ. Sedes Antichristi vbi futura, *Romanè*, an *Hierosolymis*, nihil hîc ad *contradictionem*, neque controuersia de eo nobis vlla. Nec tamen opus tibi eâ de re tantopere tumultuari. Non enim *Lutherani* soli *Roma* fore censent Sedem Antichristi: censent & *Iesuitæ*; atque Illi inter eos qui debent rem optimè cognoscere, vtpote qui in *Apocalypsin*, *lucubrationes* suas ediderunt, *Ribera* & *Viegas*; nec leuiter perstrinxerunt, vt Dominus tuus, sed incubuerunt penitus, vt fides ex eo maior illis habenda sit. Esto verò tu, vel propter Patres illos, *Luthero* æquior; neque rem adeo indignè feras, si dicatur dixisse Dominus tuus, quod duos Compares eius dixisse non pœnitet. Lis tota est de *incendio*. Neque ibi *venatione* opus vllum; profilit enim ipsa per se, & procurrit *contradictio*, absque cane vllò venatico. In *eodem* enim *capite* *Roma* bis ardet; *semel* à decem Regibus: *iterum* ab Antichristo incensa. In cineres *semel* versa, qui potest *iterum* confligare? Hæc *contradictio* est: Hanc expedi.

Si decem Reges (inquis) *comburent purpuream Meretricem, id est Romam, & si Antichristus illam odio habebit, & per illos decem Reges comburet, quomodo Sedes illius erit? Decem Reges comburent, & Antichristus per decem illos Reges comburet; unicane hæc, an gemina combustio? Videtur gemina. Vtrò enim Reges, & sponte suâ eam comburent: pòst verò, iussu Antichristi. An verò sedens Hierosolymis Antichristus, mittet inde Romam, Reges decem, combustum eam? Nequaquam; non mittet; non missione vllâ, vel iussione Antichristi comburent eam: Deus dabit in corda eorum, vt id faciant. Si enim Reges mittat, cur Decem? Vnus sat erat ei negotio, vnus *Alaricus*, vnus *Totila*. Et cur Reges? Calones multò meliores sunt incendiarij. Sed mittet ne combustum? Qui potest, quæ iam antè*

De Rom. Pont.
lib. 3. cap. 5.

combusta est? Sic respondebunt enim Reges, factum hoc iam ante, *Iam cinis est, ubi Roma fuit.* Tuum verò commentum, quòd *Antichristus per Reges comburet*, atque ita vna modò sit, *Antichristi & decem Regum* combustio, commentum merum est. *Antichristi* enim illa concrematio, non nisi *serò fiet, in fine mundi.* Non autem *veniet Antichristus ante desolationem Imperij Romani.* Decem verò Reges, uno simul tempore regnabunt, qui diuidunt inter se Romanum Imperium, ut ita penitus desolatum faciant. Ita primò per decem Reges comburetur Roma, ut ita diuidatur, & desoletur Imperium. Desolato Imperio, venit *Antichristus*; *Antichristus* tandem in fine mundi Romam comburet. Bis ergo arsure Roma: atque hoc est, in quo sese exerceat facultas illa tua *conciliatina*, quomodo conflagrare secundo possit, quæ semel deflagrauit: quomodo, vel exurat eam post *Antichristus*, quæ à decem Regibus ante exusta est; vel decem Reges, ante exurere possunt, ab *Antichristo* post exurendam. Quam tu, haud vnquam, credo, *conciliabis*, nisi Romam dicas, quasi *Phœnicem*, ex suis cineribus renasci, atque ita demum *renatam*, quasi *Tity* iecur, nonam esse *Antichristo materiam*, & *syluam* denuò comburendi. Venare verò tu nobis hîc aliquam, si potes, coherentiam.

DE *undecimâ*, taxo intelligas, ubi contradiçtio sit. Si in *Papâ* solo omnis iurisdicçtio, nec in alijs vlla nisi ab ipso deriuata; *solus* ille atque *vnus* veri nominis *Episcopus*, reliqui titulo tenus; & (vtcunque nomenclaturam illam declinas) *verè Vicarij*. Quid enim *Vicario* faciat quisquam, quod illis Papa non facit, quoties libet, *dat, aufert, sublimat, deprimis, committis, reſeruat, concedit, reuocat, creat, auget, minuit, penitus ad nihil redigit?* Quid ampliùs *Præsidi* Princeps, aut *Pratori* suo? Quare necesse habent, non *Dei* solùm, sed etiam *Apostolica Sedis gratiâ*, *Episcopos* se esse confiteri. Vis etiam quod maius, adhuc? Optarent verò esse *Vicarij* eius *Episcopi*; (nisi *minorum Gentium Vicarios* libeat dicere) minus enim sæpe sunt quàm *Vicarij*. Nam si *Presbyterum* aliquem, cum *Vicariâ potestate* ablegarit ad eos Pontifex in remotas regiones; omnes isti Principes *Episcopi*, *Vicario* illi *Presbytero* fasces submitunt, pro superiore suo agnoscunt, mandata ab illo accipiunt, vt qui, maiorem à *Papâ* iurisdicçtionem acceperit, maior *Vicarius*

rius sit, quàm Episcopi. Sed tu, qui *Apologia Authorem somnare* putas contradictiones, abi ad *Augustinum Triumphum*, magni apud vos nominis Authorem; vide, an ibi vigilans apud eum legere possis, Episcopum Romanum, immediatè esse Episcopum cuiusque Ecclesiæ; quare, reliquos *mediatè*; quare, *illius tantum Vicarios*, nec iam *Coepiscopos* (vt *Romanus* olim reliquos, reliqui *Romanum* scripserunt) sed planè *Chorepiscopos* suos.

Quem verò dicis contradictionis spiritum, in vobis est; ni esset, *Gregorio* saltem parceretis. Is, *Vniuersalis* titulum, velut *sacrilegum & profanum*, non in *Iohanne* solum *Constantinopolitano*, sed etiam in *seipso Romano* damnat, explodit, execratur; idque non hoc, aut illo sensu, sed *simpliciter & absolutè*. Ita *Gregorium* sibi ipsi facitis contrarium. Illud verò conciliat De Pont. lib. 2. cap. 31. Cardinalis (scilicet vt tu hîc omnia) *Simpliciter & absolutè*, dam-
nauit, nimirū, quatenus tribuitur *Episc. Constantinopolitano*, *Abso-*
lutè, quatenus. Et hoc vobis conciliare est; sed vnde non magna vobis opinio conciliatur apud bonos, cum bonis benè agendi.

A Gendum verò, videamus an *iusta* Christianis Principibus *causa* iam sit, vt metuant sibi à Pontifice. Fuit quidem olim. Vbi id queritur *Tortus*, quod de vllo metu, præterquam mortis nobis sermo sit, & interiecta dicit verba, de attentatis per Pontificem contra Reges, quæ apud Cardinalem nulla sunt. Id vnū de *cade per sicarios* affirmasse; de hoc vno timore dixisse. Vbi, quam *Torti* fortunâ, seu potius quonam infortunio id accadat nescio; vbi *ficti* meminit vel *falsi*, semper *ficti falsiq;* tenetur ipse, vt hîc iam, de *cade per Sicarios videlicet*; videlicet hoc in *Bellarmino* nusquam est. Assumentum hoc *Torti* est, qui verba hæc fingit, & affingit Domino suo. Potest verò mandari cædes, nec conduci Sicarius. Tam enim *cadimandauit* Reginam *Pius quintus*, cum *Rebelle* hîc excitauit; quàm *Sixtus quintus*, cum *Parreium* huc *parricidam* immisit. Vide ergo hîc, quàm sis iniquus. *Attentare in Reges* dixit *Apologia*: *cadem imperare* dixit *Cardinalis*; annon eòdem ambo recidunt? Vix intelligas sanè, quid iater sit. Non *attentat in Reges*, nisi qui *hostili* in eos animo; quo animo qui sit, annon *cadem fieri* iubebit, *factam* approbabit? Abeffe quidem non potest, quin eiusdem hominis sit, qui in animum inducat in *Reges atten-*
tare, *Classicum* etiam canere, & de medio *sublatos* velle.

Quanquam, vſurpata illi vox *attensandi*, quòd de *Coronâ* ſua etiam Reges, non de *vitâ ſolâ* ſolliciti ſint. Tace verò *tu*, niſi vis eſſe inſulſus: quaſi de *vitâ ſolâ* ſolliciti ſint Principes, de *imperio* non ſint: quaſi dum eos Pontifex de *vitâ* ſecuros reddat, nihil vltà quærant, æquo animo ſinant de *regnis* ſuis ſtatuerè pro arbitratu: quaſi denique apud generoſas indoles (quales aut in Regibus ſunt, aut nuſquam) idem planè non ſit, in *Coronam*, & in *vitam* attentare. Apud iugenum quèinq; ita res eſt: *Honor & vita pari paſſu ambulant*, imò Honor vitam contrà non carus: *Honoris intereſſe maius eſt omni intereſſe*, etiam vel vitæ ipſius; & *generoſa indoli*, emori ſic ſatius eſt per honorem, quàm per dedecus viuere. Rectè ergo illud ſubiecit Apologia, *diu iactatos à Pontifice Imperatores, tandem verò penitus ſubmerſos etiam, perſiſſe*. Idem hæc illis ſunt, eòdem redeunt, *non eſſe*, &, *non imperare*. De Regibus certè verum, ſi vſquam verum, *vbi non ſint qui fuerint, non eſt cur velint viuere*. Et eſt eorum Principum apud viuentes exiſtimatio melior, in hiſtorijs memoria multò glorioſior, qui cùm imperare non poſſent, fortiter occubuerunt; quàm eorum, qui cum imperio priuati, priuatâ vitâ contenti, dum viuere modò poſſent, turpiter ſuccubuerunt. Quanquam nec qui ſic ſuccubuerunt, diu fuerunt ſuperſtites, pudor illis & dedecus exederunt cor: Scribetur & illis Pontifex mortis cauſa. Parum enim intereſt, *maior* quis, an *plagâ*; *corpore* quis, an *Spiritu* vulneratò intereat. Vel ergo hoc dixit Cardinalis, vel nihil dixit. Sed tu nunquam Dominum tuum finges tam ineptum, vt Reges ita miſerè ſolari velit: Bono animo eſtote: nolite verò *timere*; nihil *attentabit* Papa ad *cadem* veſtram, tantummodò *depoſitionem* minatur; nec *vitam* vobis, ſed *ſceptra* ereptum venit; nec per *Sicarijs* hoc, ſed per *Legiones externas*, vel per *Rebelles de ſubditis* veſtris effectum dabit. Viden' hæc quam putidè, vt vel iſthuc dicere debeat, vel de totâ cauſâ penitus ſilere? Nam & hoc antè illi obiectum, quòd cùm ineſſent in Iuramento multæ, præter hanc vnam de *cade*; *depoſitio* ſcilicet, *expoſitio in prædam*, *inuafio*, *incitatio ad Rebellionem*, *Rebellio* denique ipſa; *vnam* illam de *cade* arripuit, *cætera*, quaſi non vidiffet, ſciens prudens *diſſimulauit*. Nec id, quia parum idonea ab illis cauſa

causa *metuendi*, sed quòd illa omnia, & facta sæpe fuisse à Pontifice, & verò etiam fieri potuisse, varijs per Controversias suas locis, non dixisset modò, sed seriò etiam triumphasset. Vt ergò ne sit Regibus terrori Pontifex; non modò nihil moliri debet *in personas*, sed neque in *status* eorum. Nec specimen hoc *argumenti ficti* est; sed sine hoc nec specimen argumenti fingi potest, nec *finxit* ibi quicquam, sed monuit Cardinalem, quid ab eo nequiter prætermisum; quid porrò probatum oportuit, nisi causâ cadere vellent. Sed quare tandem non transijt hæc *Tortus*, si *ficta*, si *lenia*, si non à Cardinale *prolata*? Non ausus est. Sunt enim & hæ, non vanæ *timoris* causæ, nec minùs *iusta*, quàm Illius illa. Vidit hoc *Tortus*, & cum *timorem* inde *iustum* Regibus incuti videret, *timuit* ipse transire; Cuique exemplo responsum suum, quale quale, commentus est.

F Atetur primò extimuisse *Henricum quartum*, sed *filialem* eius *timorem* fuisse, *Censuræ* Papalis, non *seuilem*, *mortis*, vel (quæ morte peior) *depositionis*; nec impulsus terrore amittendi Imperij, sed *sponte* (óos!) & conscientiam merâ ad illam sese humilitatem deiecisse. Crede huic (Lector) inposterum. Verè enim hîc mihi fas verba ipsius vsurpare de ipso, *ut semper sui similis perseueret, cum non habeat, quod verè respondeat, ipse fingit*. Explico enim tibi eos *Authores* tantum, qui ibi in *Apologia* annotati in *marginè*. Hâc commotione coactus Rex, *Roman* humiliter, *ut pote* veniam ab *Apostolico* postulaturus, inimicis non sperantibus, *retendit*. Audin' ^a *Vrpergenscm*? *Commo-* ^a *Adan. 1075.*
tionè coactus *Principum* & *Populi* quasi *Regno* exui vereretur, non *sponte* autem, *ut* absolui mereretur. ^b *Platina*. *Decernunt Prin-* ^b *In vita Gre-*
cipes Alemannia, *ut à Gregorio*, *Henricus supplex* *veniam* *errati* ^c *7.*
petat: *Quod se facturum*. Rex ipse interposito iuramento, *pallici-*
tus est. Ex decreto *Principum* igitur, non dictamine conscientia. ^c *Schafnaburgensis* verò qui tum vixit: *Cum bis* *terue,* ^c *Adan. 1076.*
missis Legatis, à *Principibus* suis *pacem* petisset, neque ullum *suppli-*
cationis genus *prætermisisset*, & *reiectus* esset, & *nuntiū* accepisset ab eis, si ante diem *anniuersariam* *Excommunicationis* suæ non *absolueretur*, regnum deinceps repetere non posse; *Roman* contendit. Necessariò ergò id factum, *ut regnum* *repetere* *pos-*
set: non *sponte*, *ut* *Censurâ* absolui. Etiam & illis adjectio

d In Helmo. alios. ^d Authorem vitæ Henrici 4^{ti}. Plerique Episcopi se ab eius auxilio retrahebant, quod & maior pars Procerum faciebat. Tum verò (non conscientia vllâ adductus, sed) videns rem suam in arcto sitam, inito tam occulto, quàm astuto consilio, subitum & inopinatum iter, in occursum Apostolici arripuit. ^e Brunonem. Henricus autem vagans per Italiam, loco, sed magis animo, quid ageret nesciebat, quia quicquidingeret, Regnum perdere timebat. Nisi enim supplex ad Apostolicum veniret, & per eum solutus à Banno fuisset, regnum se non recepturum pro certo sciebat. ^f Cuspinianum. Omnes Regnicolas Pontifex ab obedientia absolutus; quod magnum peperit in imperio dissidium, adeo ut Rex Henricus, compelleretur etiam inuitus Romam petere, & summo Pontifici adherere, ut secum gratiam iniret. Tu, sponte, dicis: Ille, ^g De Reg. Ital. adeo ut compelleretur etiam inuitus. Quid quod & Sigonius, in l. 9. in an. 1076. summum discrimen Regni admittendi adductum, fecisse id dicit? ^h Epit. Hist. Tum ^h Laziardus, Partem regni ab eo defecisse, Saxones aduersus eum bella parasse, quâ re motum, ac sibi timentem, Pontificem adijisse. Vbi hîc meritum absolutionis? vbi metus Excommunicationis? vbi vel huius, vel illius mentio? Cùm Regnum timeret perdere, ait Bruno; Cùm Regnum aliqui repetere non posset, Schafnaburgensis; In summum discrimen adductus Regni amittendi, Sigonius. Audis, non Censuram, sed ne Regnum perderet, timuisse? Vbi spontanea illa tua deiectione? Imò, Coactus, ait Vrspergensis, commotione; Decreto Principum, Platina; Videns res suas in arcto sitas, Author vitæ; adeo ut compelleretur etiam inuitus, Cuspinianus. Et hocce tu vocas, sponte se deijcere? Denique qui Henricum bene nouerit, & quomodo possit, bis ab eodem Gregorio, etiam ab Urbano secundo, & Paschali secundo, ter minimum excommunicatus, nihili id fecerit, perstiterit, innotatus etiam Censuræ diem extremum obierit, non multum ei à Censurâ Pontificiâ; sed (qui erat) timorem omnem, à Regni amissione fuisse, necesse est fateatur.

DE Friderico primo scrupulum primò inijcit, de Historia dubiâ fide. Dubiâ? Quare? Quòd eam non referant quatuor saltem Historici, Genebrardus, Platina, Sigonius, Sabellicus. Poterat ex Sabellico ipse sibi responsum dare. Non tradunt hoc illi, fateor; sed num propterea negant? At tradunt alij. Non Genebrardus; at Massonius popularis eius, in vitâ Alex-
andri

andri refert. Non *Platina*, qui vitas Pontificum scripsit; at *Ciacconius*, qui & ipse scripsit, nec minùs accuratè. Non *Sigonius*, at *Bergomensis*; non *Sabellicus*; at *Petrus Iustinianus*. Ad-
do, & de Germaniâ *Naclerus*, & *Musim*, & de Græciâ ipsâ
Gennadius, & *Bessarion Cardinalis*. Nec dubitanter hoc. In-
ter eos, qui res *Venetæ* scripsit ^a *Iustinianus*, & quid *Venetis* fa-
ctum optimè nosse poterat. *Deposuit purpuram Fridericus*, & <sup>a Lib. 2. rerum
venet.</sup> humi procumbens Pontificis pedes exosculatus est. *Alexander au-*
tem Friderici collo plantâ superpositâ, Davidicum illud protulisse di-
citur, Super aspidem, &c. Cum autem diceret Imperator, *Non tibi,*
sed Petro; Pontifex impressâ fortius plantâ, Et mihi, ait, & Petro.
^b *Bergomensis* itidem. *Alexander uniuerso astante populo Impera-*
tori iussit, ut se humi prosterneret, & veniâ denuò postularet. Quo
facto, Alexander Pontifex Imperatoris cillum pede comprimens, ait,
scriptum est, Super aspidem &c. Ac *hij* quidem ambo de ditione
Venetâ, quibus *Sabellicus* tuus plurimû tribuit, cæterisque, in
Patriæ suæ rebus præferendos censet. Denique (quia fieri hîc
cupio compendium) qui huic ipsi historiæ totus incubuit *Hie-*
ronymus Bardus excusit *Venetis* 1584: Viginti minimû Au-
thores commemorat, omnes *Catholicos*, *Antiquos* omnes; e-
tiam verba apponit eorum, qui calcatas à Papâ *Casaris* cer-
uices, disertis verbis testantur omnes; Fac legas, si otîû est, nec
eris iam dubius fidei; *Historia* enim *dubia fidei* non est. *Genebrardus*
quidem *procubuisse* dicit; piguit, credo, plura. Sed
nec hoc, *exemplo Petri*. *Petrus*, non vel hoc tulit in *Centurione*,
tulit in *Casare* ipso, qui *Petri* Successor ^{loquens de re.} Regem
verò *Petrus* *Præcellentem* diceret, & *Honorandum*, non *aspidem*
& *conculcandum*. Etsi verò *Genebrardum*, plura piguit; at ^c *Mas-*
sonium non piguit de calcatâ ceruice meminisse, Cum *Casar*.
inclinatâ ceruice collum pedi Alexandri submisisset, dixissetque
Pontifex, Super aspidem, &c. Vel ergo, reclamante *Baronio*,
constat *Historiæ* fides sua, à *Græcis*, *Italis*, *Gallis*, *Germanis*. *Timuit*,
inquis, *nihil Fridericus, nisi excommunicationem*. *Timuit*
verò. ^d *Platina* ipse tuus, aliud timuisse narrat. Quod *Proceres* <sup>d In vita
Alex. 3.</sup>
pauiam illi minati essent, redituros se in Germaniam, ni properè cum
Pontifice in gratiam rediret. ^e *Laziardus* & ^f *Polonus*, *Timens*.
ne à Dominio suo caderet. Ut cum Pontifice Romano pacis fædera
libenter inire coactus sit; Et maxime, quod eius filius à Venetiis
Principe ^{f Ad an. 1166.}

^a Ad an. 1155. *Principe captivus tenebatur* : ^a Bergomensis. ^b Naucerus, Pro-

^b Genrat. 40.

testati sunt se eum derelicturos, & Successorem ab Electoribus postu-
laturus, quibus deterritus minis, &c. Timuit ergo, Ne Proceres
desciscerent; Ne dominio excideret; Ne in filium captum durius
quid statueret Pontifex; Deterritus est minis; Quare abrogatio-
nem Imperij timuit, excommunicationem non timuit.

DE Henrico sexto, Historiam parum verisimilem esse dicis; Et
est certè; idque vitio vertimus Pontifici, quod vera sit
de fastu illius narratio, quæ veri vix similis est. Quam tamen
ipse hic dicis parum verisimilem, nec ullam rationem pati, ut cre-
damus, fateris post veram, & à Baronio admissam, & credis ipse
homo constans, & nos sinis credere. Quid verò, si annosus se-
nex Cælestinus? An nescis ambitionem non senescere? Quid
porro si summâ antea comitate? Papatu superbum, aut in-
venit, aut facit. At Simultates illi cum Henrico nulla. Quid o-
pus, quem tam placidum habeat ut onem? At fuissent fortè, ni-
si passus hanc ab eo contumeliam. Ranulphus autem noster eâ
diligentiâ, eruditione, fide Author est, ut à multis præclaris
viris, etiam Polydoro Virgilio vestro, egregius Historicus habe-
atur, nec Sigonys aut Sabellius vestris cedit, quique, si in rem ve-
stram, quicquam vel solus retulisset, quantiuis pretij foret.
Verum, non ille solùm hoc; Rogerius etiam ^a Howedenus, Ranul-
pho prior, quique ipse tum vixit, & Historiam suam scripsit,
cum hæc Henrico sexto fierent, ira rem gestam narrat: *Sedebat*
Dominus Papa in Cathedrâ Pontificali, tenens Coronam auream Im-
perialem inter pedes suos, & Imperator inclinato capite, recepit Co-
ronam, & Imperatrix similiter, de pedibus Domini Papa. Dominus
autem Papa statim percussit cum pede suo Coronam Imperatoris, &
deiecit eam in terrâ. Nec tamen, si tibi credimus, timuit Im-
perator. Non valdè quidem speravit hoc omine. Non enim
bonæ spei signum Corona excussio, aut læti auspicii: præsertim
ab hoc Pontifice, cui Buboni verum cognomen erat, aut malè
auspicatâ. Nec iratus fuit, inquis. Quis scis? An exta eius
tum, & cor inspexisti (novus aruspex) quod balem omnem à
præcordijs abfuisse affirmas? Imò non potuit irasci factò,
quoniam intellexit, latere in eo mysterium (nec enim sine my-
sterio calcari Coronas à Papâ) nempe, posse malis meritis amitti
Coronam. Tria verò hic insunt; 1. quod decussa ei Corona fuit;

2. quod

^a Annal. part.
post. in Rich. 1°.

2. quod à Pontifice decussa; 3. quod à pede Pontificis. Quicumque demum Coronam ei decussisset; decussio illa à quocunque demum facta, satis monere potuit, Coronam amitti posse, et si alius id fecisset, quàm Papa. Quid Papæ opus fuit? *Honede- nus*, mysterium illud explicat, significans, quod ipse Papa potestatem ejiciendi eum, ab Imperio habet, si ille demeruerit. Non in eo ergo mysterium quod amitti Corona, sed quod tollente eam Pontifice amitti posset. Melius adhuc *Cestrensis*. Designans per hoc, quod ipse Papa habet potestatem creandi Imperatorem, si meruerit, & ejiciendi, si demeruerit. Plenius hoc quidem multò, & magis ad rem: non quid Imperator pati, sed quid Papa facere; creare, si mereri iudicet; ejicere, si demereri.

a Polychron.
lib. 7° cap. 26.

Haftenus verò edocti sumus, cur decussa corona, cur à Pontifice: Sed si, vel manu deiecisset Pontifex Coronam, satis per illud, priuatiua illa potestas Pontificis significari potuit, quorsum pede factum? nam neque illud mysterio suo carere potuit: Fortè vt admoneret, Pontificis pedem, partem infimam, Imperatoris vertice summo sublimiorem, & vel suppositione pedis, efficere, cum libet, vt decidat ei de capite diadema. Mira verò (vt video) mysteria latent, in calcibus Pontificijs. Vnus ibi Patrem, calcibus suis docuit, quomodo psalmi versum illum intelligeret, *Super aspidem, &c.* Alter hinc filium calcibus docet, quâ ratione possit Coronam amittere. Quis non deosculetur pedes tam mysticos? Ridicula hæc sunt, sed Tortus magis, qui Pontifices scribit, circumferre in calcibus, monitiones tam sanctas, & salubres.

DE Philippo dixisse fatetur Apologiam quod ad rem facit, nisi quod admista ibi manifesta falsitas. Illa verò quæ? Philippum ab Othone interemptum. Id verum fuerit, an falsum, quid ad timorem Philippi? Timuit Innocentij, verba minantia & metuenda, magis apta Sicario, quàm Vicario Christi: A v t Ego illum, aut ille Me. Erupisse verò illum in verba hæc, qui eâ etate fuit, & plerisque eorum quæ scribit ipse interfuit, narrat *Kesper.* Audita sibi dicit. Non enim adfuit loquenti fortè, sed à fide dignis audita: alioqui haud vnquam retulisset in Historiam. Relatu verò difficilia & vix credenda, tam erant indigna Pontifice: quod fuit Innocentij minor innocentia. Sed quæ vix credenda, credenda tamen. Non enim primus in exemplo hoc

b ad ann. 1191.

Innocentius : Eadem ipsa dixerat *Henrico quarto Gregorius septimus*, vel eadem, vel certe *grauiera*. Sic *Greg.* obijcit per Epistolam Imperator; *a Scilicet ut tui verbis utar*, Quod aut *Tu* moreris, aut *Mihi* animū Regnūmq; tolleres. Eadē verò verba (præter *Cuspinianū*) *grauissimus Author tuus* *b Nauclexus* repetit. *Timor* verò, è *verbu* illis; quod instituto satis erat, præsertim si non dixit modò Pontifex, sed & sanctè deicrauit (vt *c Cuspinianus* *Author* est) nec Pontifici fas ynquā peierare. Excitasse dein, atq; incitasse *Bortholdū* primò, pòst etiā *Othonem* illi æmulū constare, abrogasse ei imperiū *Othone* contra ius fasq; omne coronasse; (quem igitur nunc quidē *Germani* habent pro Imperatore *legitimo*;) multa in *Philippi* perniciem machinatū esse. Hæc illi *timorem* auxerint necesse est. Respondit tandem verbis exiit. Cæsus autem est, siue ab *Othone Palatino*, siue ab *Othone Landgrauio*, siue à *Virelspachio* tuo, nec tamen, vt tu vis; *pruato*, sed *Cauite*, non id, credo, magnopere refert, quis *Otho* cæsor fuit: *Philippum* cæsus est. Ita, non peierauit *Innocentius*; Ademptum illi *diadema*, *vita* quoque adempta est. Neq; verò, quòd Historicis inter se non conuenit, quis ille *percussor* fuerit, valdè hoc ad rem. Illud ad rem: Pontificem *minis* terruisse, nec frustra terruisse; *a admissis* enim ei *diadema*, *Timuisse* verò *Philippum*, nec frustra *timuisse*; *a amissis* enim *diadema*. *Timor* autem ibi probandus erat, *a ades* non erat.

Q Vi verò *Philippum* primò, dein *Othone*, imperio videbat excussos ab *Innocentio*, *Fridericus secundus*: annon versabatur illi ante oculos, *iusta metus occasio*? Cum & tertio, *fulmine afflatus & deiectus Imperia*, & Principum suorum *fide nudatus*; Et nonne *vita* eius etiam petita est? *d Qui* in expugnato *Scala castro* capti, annon hoc morientes falsi sunt; *authores Pontificis*, negotium illud in se suscepisse? Pòst verò etiam, *Theobaldus* cum alijs quinque, nonne idem aggressi sunt; & annon Imperatori in animo *sex illis*, postquam in potestatem iam eius venissent, *e per diuersa mundi clemata*, ad omnes Reges & Principes, cum *Bullâ Papali impressâ in fronte*, *ibidem inuentâ*, in publicam produtionis notitiam destinare? Sat erant hæc *timori* probando. Præteris omnia hæc, *unum* vellicas, in quo tamen multa peccas. De *veneno* negas. At qui ætate illa vixit *f Martheus Parisiensis*, affirmat; *Redijt*, inquit,

a *Constit. Impe. Hannin* ad annum, 1080.

b *Generat. 40.*

c *In Philipp.*

d *Pet. de Vin. lib. 2 cap. 10.*

e *Mon. Par. pag. 166.*

f *In Henr. 3 ad an. 1149.*

in Apuliam, ut dicitur, potionatus. Affirmat & ^a *Chronicom Augu-*
stenſe. In Apuliam reſiit, & veneno extinctus, ſepultus eſt in Fan- ^a *Ad ann. 1150*
 giâ. Etiam ^b *Chronologica Compilatio apud Piſtorium.* Fri- ^b *Ad ann. 1151*
 dericus anathematizatus, & imperiali honore priuatus, veneno in-
 ſeruit. Etiam ^c *Sigonius* veſter. In Apuliâ, idibus Decembris vene- ^c *De Regn. Ital.*
 no eſt mortuus, cuius mortis Manfredus ſuſpicionem tulit. Tu rem ^{lib. 18.}
 totam reiſcis in Manfredum. Manfredus autem maturauit modò
 illi exitû puluillo, potiùs quàm exitus cauſa fuiſſet. Nam ſi, vt nar-
 rat *Parieſiſis*, venenum lathiſerum & efficax valdè potioni im-
 miſtum eſt, præuertit modò horam Manfredus, ſi conceſſiſſet ei
 exigui temporis uſuram, ſi paululùm modò ſuſtinuiſſet, vene-
 ni vi expirâſſet: vt ille, mori modò fecerit, iam iâ moriturum.

Manfredum verò, quem terra filium fateris ipſe, potuit &
 Apologia Manfredum quendam appellare. Nullâ enim re, ni-
 ſi ſcelere magnum, viperam potiùs quandam, & ſcœdum patri-
 cidam, qui ei, à quo ſpiritum acceperat, ſpiritum intercluſit.
 Ab eo ^d *Cuſpinianus* factum, id nullus dubitat, ſiue ab hoſtibus, ^d *In vita Fri-*
 aut Pontifice corruptus id fecerit, (omnes autem illi hoſtes à ^{der. 2.}
 Pontifice tum erant) ſiue quia ad Siciliæ regnum aspiraret. Non
 autem poſterius hoc, quòd Siciliæ regnum ambiret, cùm teſta-
 mento ſcriptum eſſet hæres Siciliæ, ait ^e *Sigonius.* Quare, prius il- ^e *De Reg. Ital.*
 lud: quòd à Pontifice corruptus fuerat. Sed *Cuſpinianus* rem ^{lib. 18. in fin.}
 refert, ex *Petro de Vineis.* Qui poteſt? cùm & *Petrus de Vineis*
 in ſuſpicionem ipſe venerit, quaſi criminis particeps? Eius e-
 nim (apud ^f *Parieſiſem*) Dominus Papa cor, enervanda munericibus ^f *In Hæmic. 2.*
 & pollicitis maximis inclinârât; vt, de Manfredò per Pontificem ^{ad ann. 1149.}
 corrupto, magis adhuc veriſimile ſit. Verùm *Cuſpinianus*, in
 Pontificis affectus vix bene. At erat tamen bonus Catholicus, nec
 de hæreſi ſuſpectus vnquam, nec à Pontifice leſus. Malè tamen
 affectus. Quis verò poſſet in illos bene affecti, qui tot illorum
 ſcelera, fraudes, eades, legerit, ſciuerit, ſcripſerit, quos *Cuſpi-*
nianus? Veneno ergo mortuus *Fridericus*, vt *Parieſiſis*: Cuius
 mortis Manfredus ſuſpicionem tulit, vt *Sigonius*: Is autem à
 Pontifice corruptus, vt *Cuſpinianus*.

QUoniam verò ibi proximo in loco *Alexandram* Apologia
 innuat, non eſt quòd te valdè de eo torqueas. *Alexan-*
deris tertius eſt. Nihil autem in *Tonio de Alexandro tertio*:
 ſatis illi negotium faceſcit qui tertius ab hoc. Quæ erat ibi in

marginē allegatio Iouij, ea sequens Sexti exemplum spectabat, Typographi errore factum, vt poneretur summā in paginā, loco non suo. At, quam ibi recitat ab *Alexandro tertio* datam timendi causam, ea *Friderico primo* data fuit. Illius expressam ad viuum imaginem misit Sultano Pontifex, tum cūm *Fridericus* pugnaret in *Asiā*, vnāq; per literas egit, curaret illum de medio tollendum, si securus regnare vellet. Atque hæc est Germanicā Historiā, de *Friderico Barbarossā*, & apud *Barnum* de vitis Pontificum, in vitā *Alexandri tertij*, qui illi vltimus est de Pontificum numero. Apud *Baldum* idem, qui *Iohannem Marium* authorem citat: idem apud *Schardium* reperies, qui *Cremonensem*. Admodum autem infensus erat *Alexander Friderico*: vestra hoc *Papia* sensit: multatus Episcopus vester *Pallio* & *Cruce*, quod à partibus *Friderici* steterat. Quo tempore, *Papia* in Synodo, maiores tui *Papienses* omnes Theologi & Iuriconsulti longè aliter sentiebant, quam tu modò. Si quidem inter omnes tum conuenit, posse Pontificem ab Imperatore iure deponi, vt & reipsā ibi depositus est Pontifex.

QVI verò in *Pauli Iouij* secundo Historiarum Libro, vidisti *Alexandri tertij* Epistolam nullam ad Sultatum, (nulla enim ibi erat, quam videres) at poteras verba hæc; saltem iam poteris, postquā tibi delineata sunt. Nec muldò poss, ipse *Gemes*, ad *Caictam* moritur, eratq; constans fama *Alexandrum*, (vt *Barbarus* Princeps inimici Regis gloria atq; spectaculo subtraheretur, & ipse obiter proposita à *Baiazethe* præmia promereret) lathiferum puluerem *Saccharis*, quibus *Turca* poculis omnibus vteretur, miscuisse. Is erat puluis ad fallendum candore mirabili, nec iniucundo admodum sapore, qui non acriore vi protinus, sicuti presentanea venena, spiritus vitales opprimeret, sed sensim illabendo, exitiali tarditate grassaretur. ^a *Guicciardinus* etiam. Non desuere, qui crederent *Baiazethem*, cognito Regis *Gallia* in *Italiam* apparatu, per *Iacobum Bucciardum*, apud *Baiazethem* Pontificis Legatum, Pontificem pecuniā corrupisse, vt *Gemen* vitā priuaret. Eius mors, à Pontifice, lento veneno procurata fuisse, constanti hominum opinione credita est. Pariter ^b *Sabellicus*. *Zizimum* vt veneno tolleret, ab initio *Gallici* tumultus, per literas, cum *Alexandro* egerat *Barbarus* Rex, magnū auri pondus, sicam sibi operam nauasset, pollicitus. Quæ & ipsa ^c *Cuspiniani* quoque verba sunt. Quod verò *Cuspinianus* dicit,

^a Hist. Ital.
lib. 2.

^b Enn. 10. li. 9.

^c In Baia.
æth. 2°.

dicat, mortuus est veneno Zizimus Alexandro Pontifice haud ignorante, id ipsum quoque Sabellicius: *Fuerunt qui crederent, eum veneno sublatum, fuisseq; Alexandrum Pontificem eius consilij non ignarum.* Vt si iniquior sis in Cuspinianum, quod Catholicus cum sit, malè tamen fuerit affectus in Pontificem; habeas iam vestros homines, Ionium, Guicciardinum, Sabellicum, quibus tutò credas, nec fides in hoc tua vacillet ampliùs.

Vt tu autem hic delitias facis, vt minutias quæris; *Scribit factum haud ignorante Pontifice, sed iussu Pontificis id factum, non scribit.* Quasi nescias quid valeat, *Non ignorante.* Disce ex Conradini nece. *Non negauit* ibi Pontifex, Iurisperiti vestri exponunt, id est, *concessit.* Ita hîc, *Non ignarus*, id est, *conscijs criminis* fuit, atque adeo Author. Vbi enim Pontifex *pari*, *prima pars est*, caput est; Nunquam *Accessorij* naturam sequitur, semper *Principalis*. Alios ad illum accedere æquum, non illum ad alios. Tum de summa hæsit. *Proposita à Baiazethe præmia sunt*, ait Iouius. Pontifex pecuniâ corruptus, ait Guicciardinus. Pecunia illa, *magnum auri pondus*, ait Sabellicius. (Atque ita quidem par, vt Magnus Pontifex, Magni Turcæ frater, non nisi Magno pretio tolleretur.) Summa ipsa denique, notata atque nominata à ^d Iouio. *Ducenta millia aureorum nummum*: ^{d Lib. 2.} *pacta* scilicet, nec tu scio, dubitas, quin numerata. Non ita solet oscitanter *pacisci* Pontifex, vt illud sibi patiatur; nec æquum erat, à Turcâ præcipuè: sic enim summo vestro cum dedecore, *Turcæ Sanctissimo* imposuisse diceretur. En ergo, vt potestatem nullam hîc habeat *Apologia*. Author ad historiam addendû: tu fac potestatem habeas de calumnijs detrahendi.

AT de Henrico secundo nostro, nimis in aperto res est, *va-*
pulasse eum. ^c *Carnem suam nudam disciplina virgarum* ^{e Mat. Par. in}
supponens, à singulis viris Religiosis, quorum multitudo magna con-
nenerat, sctus ternos vel quinos excepit. Ita Matthæus Parisien- ^{Henric. 2. in}
sis, Honedenus, Nebrigensis, Walsinghamus, Capgranius, Author ^{ann. 1174.}
vitæ & processus Thomæ. Atq; hoc ex mandato Pontificis. Sic e- ^{pag. 125.}
nim Honedenus, ^a *Promisit & alia quadã, quæ non oportet scripturæ* ^{a Pag. 303. b}
serie denotare. Et ^b *Author vitæ.* Iniunxerunt Legati Papæ etiam ei ^{b Lib. 4. ca. 5.}
secretius alia quadam, quæ ad communem audientiam non peruenerunt,
quæ nostri homines de virgæ disciplinâ ferè intelligunt.
Hæc ille cum passus esset, *timuisse* illum concedis, sed iudicium

e Capgrau.
fol. 192.

d Mat. Par.
pag. 120.

e Capgrau, ibid.

f Author. Vis.
lib. 4. cap. 5.

g Mat. Par.
pag. 125.

Hoi. l. p. 19.
301. a

Pa. 301. b

P. 301. b

Dei, & Censuras Ecclesie. Censuras Ecclesie fortè, erant enim timendæ, quæ tam erant rigidæ; nam de Iudicio Dei bene sperare potuit. Quia^c auditâ Thome nece, per quadraginta dies, sedit mærens, & acerbiorè multò plus quàm mortuorum fecit luctum, lugentium cibos comedit, equum non ascendit, nulla causa, nullâ consultatio, nulla querela ingrediebatur ad eum, sedebat solitarius, ingemiscens, & dolens, sæpius hoc iterans, Heu, heu accidisse sic. ^d Qui accepto primùm nuncio de morte Thome, Omnipotentem Deum testem inuocauit, quòd opus illud nefarium, nec suâ voluntate vel conscientia commissum est, nec suo artificio perquisitum. Qui, ^e coram Legatis Papa iurauit, quòd neque mandauit, neque voluit, quòd Archiepiscopus interficeretur, & quando audiuit, vehemens mortem eius doluit. ^f Addidit etiam ex propria voluntate, quòd promorte Patris sui, vel Matris suæ, nunquam tantum doluit. Qui denique ^g ultro ad tumultum eius protestatus est publice, quòd mortem eius nec mandauit, nec voluit, nec suo artificio perquisiuit.

At præter Deum, Pontifex placandus fuit, cui nulla tum Imperatori pœna congrua, nisi curuata cervicis visa est: nulla Regi præterquam puerilis illa virgarum pœnitentia. Misit primò Rex ad Pontificem, qui cum de crimine purgaret, Richardum Barre. Is receptus non est. Post illum, alios quatuor; Nec eos videre voluit. Tum, ab admissis, Regem nec nominari sustinuit, tanquam Papa abominabile esset nomen Regis. Ac etiam, de Regis Regniq; grauamine diutissimè tractauit, & immutabiliter disposuit Dominus Papa in Regem nominatum, & totam terram eius, cismarinam & transmarinam, interdicti ferre sententiam. Denique & hoc ipsum per Senonensem Archiepiscopum, in cismarinas eius ditiones executioni mandatum est. Et miserant tum à Pontifice duo Legati, Gratianus & Viuianus, qui magnis, & diuersis vexationibus Regem angariauerunt, volentes eum & terrâ suam interdicto supponere. Sed Rex Angliæ, inde præmonitus, ante illorum ingressum, ad præsentiam summi Pontificis appellauit, & sic se & terram suam à grauamine illorum custodiuit. At tum, Apostolicam timens seueritatem, ad mare properauit, & de Normanniâ in Angliâ transfretauit, præcipiens quòd nullus Breuis lator, cuiuscunque fueris conditionis vel ordinis, permitteretur transfretare neque de Normanniâ in Angliam, neque de Angliâ in Normanniam, nisi prius datâ securitate, quòd nullum malum vel grauamen quereretur Regi, nec Regno suo.

Hæc

Hæc *Hovedenus*. A quo habes, Regem *Henricum*: *Papa* *senectutem*, *Cardinalium vexationes*, & *angarias*, *latores Brenium*, *malum & grauamen*, & *regni sui*, & *suum extimuisse*.

DE *Nanarra* regno abalienato, non temerè est quòd omit-
tis dicere, iubes *consultere Historicos*. Quid opus? Fatere
tu quod res est. Quòdcunque præterea *Hispanus* Regibus ius
est; scis tamen *Historicos*, si consulantur, responsuros statim,
multatum Regno *Nanarrenum à Iulio secundo*; multatitio
regno donatum ab eo *Hispanum*: Ita scilicet *voluit*, *insit* Sum-
mus tum Pontifex. De Regum titulis nemo te differere vult.
Quid ad nos de illis? Alio fortè titulo nititur *Hispanus*: De
eo non quaritur: De Pontificis tui, de *Iulij* donatione quæri-
tur. De Pontificis facto dicendum tibi erat; & dixisses scio,
lubens, nisi vidisses, nodum hunc, te vindice, expediri non
posse. Quanquam autem ibi, de re ipsa nihil attingas; at ex
indole tuâ visum est, *voculam* saltem vellicare. Dixerat e-
nim *Apologia* Regem *Nauarra*, qui sic Regno spoliatus, *Regis*
patrem, qui iam regnat: *Auus* is erat, vel *proauus*. At vel apud
Iurisconsultos, qui loquuntur ad *libram*, *Patris* nomine *Auus* *Filij*
Nepos demonstrari intelligitur, atque ita leges ipse loquuntur.
Consule, si placet, & te hic fatere eandem *Æsopium*, qui captasti
umbram, dimissa *substantiâ*; *neutram* tamen tenuisti. Res verò
ita se habuit de Regno *Nanarreno* apud *Nebriss*. *Papæ Iulio*, a Lib. 1. cap. 3.
bellum tum erat cum *Ludouico* *Galliar* Rege, cuius à parte erat
Iohannes *Rex Nanarrenus*, qui & *Gallus* ipse esset, & partem
maximam patrimonij in *Galliâ* haberet. A Pontifice tum sta-
bat *Hispania* Rex. Is exercitum ducebat in *Aquitaniâ*, con-
tra Regem *Galliarum*. Per *Nauarram* verò mediam transire
vult, nec transire modò, sed dum iret, rediret, *tres*, (quas
nominare ei visum) *arces* munitas sibi tradi à *Nauarreno*, quæ
in *Hispanorum* suorum interea manibus essent: Nisi è vestigio
petitas arces in quos usus dictum est, traderet; se omnia rap-
turum Iniquum sanè postulatum. Ab *Hispano* tamen res re-
lata ad Pontificem. Ab eo Rex *Nauarra* (quòd *Ludouico* *Gal-*
liæ Regi, hosti suo faueret) declaratur *Schismaticus*, atq; pro-
inde *Hærenicus*. Quia verò identidem admonitus pertinaci-
us agebat, & se iam non obscure *Gallum* profitebatur; mul-
tatur regno, & omnibus fortunis, non modò ipse, sed & *Vxor*

& Filij, cum omni Posteritate suâ: In Hispanum omne ius regnandi transfertur. Ita nimirum Albanus belli Dux pro Hispano, Regis sui ius explicat apud Pampilonæ ciues, in regno Nauarra vrbs primariæ, quam Albanus tum obsidebat. ^a De titulo dubitatis? Vniuersali Ecclesia atque Apostolico senatus credite, qui Regem vestrum Schismaticum, Hereticum, Apostolica sedis hostem publicum, atque reum læsæ Maiestatis declarârunt, bona publicârunt, primo occupanti, & nominatim Principi nostro concesserunt. Aut igitur totum hoc Orthodoxæ fidei nomen inane est, aut Rex vester, Dijs & hominibus iniustus, infamis, intestabilis, & à Christianorum communione segregandus est. Pergit dein, atque sibi ipsi obijcit: At dicet quispiam, Quis vnquam audiuit Regem, & cum quidem Regem, qui superiorem non habet, vocari in ius, inauditum, causâque indictâ, condemnari, regnoque spoliari? Respondet autem: Quasi nouum sit, & nunc primum ad aures vestras peruenierit, à summo Pontifice Reges multâri regno, imperio Imperatores. ^b Guicciardinus verò confert in pauca rem totam. Rex Arragoniæ, cum se Regnum Nauarra legitimè possidere alio nomine affirmare non posset, occupationem iure Pontificij Imperij factam esse Sacrosanctæ Sedis autoritate assertebat. Habes quo titulo; Pontificis anathemate: Quâ de causâ; quia fidem seruabat Regi suo. Et annon propter fidem seruata Regno exui, metus causâ satis iusta, constanti viro?

SEquitur Proauum, Pronepos. Et in eo animus tibi vagatur: Apologia rem premit. Non enim vno Gladio diu iam pugnavit Pontifex: Gladius Gladium sequitur, materialis spiritalis: id quod de Proauo eius Iohanne dixit Iulius secundus (apud ^c Nebrissensem) vterque in Navarrenum stringendus est Gladius, ac interim dum acuitur secularis, spiritalis in ceruices eius intentemus. Nec dixit modò, sed & reipsâ ostendit, proiectis in Tiberim clauibus, Gladio suo spiritali: Deinceps verò plus sibi præsidij futurum in Pauli Gladio quàm Petri Clauis, palam professus est. In Nepote itidem ecce duo Gladij. Non ille modò Sixti 5^{ti} & Gregorij 14^{ti} de militiâ spiritali: sed & Gladius Ligæ Sanctæ. Ille verò non vnicus: aliquot Gladiorum millia in ceruices eius intentata; & illa, propter quotidianas strages quas edebant, Regi (quem suorum cura tangeret) certè metuenda. Tu spiritalis magis timuisse vis: Existet fortè

^a Nebriss.
lib. I. cap. 6.

^b Lib. II.

^c Lib. I. de bell.
Nauar. cap. 3.

forte alius, qui *materiam*, magis. Vtrumque forte *timuisse*, nec tam illud tamen, quam hunc, cordatus nemo negauerit. Quare *mirarem* consistit Apologia. Sed ea semper est charitas vestra in hoc negotio, Qui *cedis* vobis, ex *solâ conscientia* id facit, nec nisi Censurâ metu, vt nuper *Dux Mutinensis* cum Ferrarâ cederet, non dubium, quin ex causa, & metu merè Spirituali ex mero in *Clementem* officio: Nec celsionem eius fas, aliam in partem interpretari.

Ceremonias verò ubi *risit*? Doluit potius collapsam ita iam apud vos Disciplinam, vt res tota ad *frigidam Ceremoniam* redierit. Olim, per Legatos cædi non solebant Reges, (paulò antè id in *Henrico* nostro vidimus) Ipsi *flagellari* solebant cum hominibus, & ab hominibus, idq; *grauiter*, ad *verû* dolorem, non *leuiter* modò ad *significationem* nescio quam. At iam, quia equum non potestis, ephippium cæditis: & cum *significatum* ipsum vobis petijt, *umbratilem*, & inanem modò *ritum* retinetis. Quod si cui *ridere* libeat, *rideat* illud licet (*ridiculum* enim profectò) quòd tu ita seriò quæris, an *magnum* illi videatur, quòd Legatus Regius *leuiter percussus* sit *virgâ Sacerdotali*, non ad dolorem vllum, sed *sensum* aliquem *physicum*. Ne metuas; vobis forte hoc (quicquid id est) quantumuis *leue*, *magnum* videtur: nobis non *magnum*, quin *perpusillum* hoc quidem, atque adeo instar *nihilis*, pro *tam longâ* *Anglasiâ*, *tam leuiter* corripì; nisi quia, pro peccato magno paululum *supplicij* satis est *Patris*.

Quamquam Apologiam ibi nolo sic intelligas, quasi ex illâ *virgâ percussione* dolor magnus, vel *timor*, vel *obediens* extiterint; aut quasi supra modum in *potentia* illâ *crudelis* Pontifex. Non ille quidem *crudelis* in eâ; *superbus* magis & *insolens*, qui Principem tantum in Legati sui personâ tam indignis modis tractauerit. Dolor forte *minor*; *indignitas* verò in *virgâ* non minor, si eâ vel *leuiter* attingas modò, ingentium quemuis, quam si *caedas* vel ad *sanguinem*. Ingentium dico quemuis: Quanto autem maior, si tantam Regem in Legato suo; siue Pontificem respicias, *insolentis* fuit, qui fecit; siue Regem, *indignitas*, qui passus hanc contumeliam. Nisi quòd Regem excusent turbe domesticæ, quæ tùm illius grauitè incubuerunt, vt necesse ei fuerit (cum *Carolo* *Magno*, de quo antè) ferre vix ferendâ.

Insolens enim profectò hoc; non aliam *Regi penitentiam* comminisci posse, quàm *virgarum*; atque adeo audeo dicere, insolitum Apostolis quidem, quos *virgus* aliquando *casos*: *virgus* autem vel Reges vel Regum, Legatos *cadere*, vix vnquam legas. Quos, qui *Apostolis* scilicet *succedunt*, seridò cadunt, cum datur; cum non datur, *Ceremoniâ* contenti sunt: quâ tamen sciant, quid *meriti*, addo etiam, quid & *passuri seridò*, nec *alieno humero*, sed *suo tergo*, si *adessent* Clementi iam *vires*, quæ Alex. andro tum adfuerunt. Non aderant; venia ergo data est; & iam in *Legatis* absentes vapulant.

Quid si autem (inquis) *vidisset Theodosium*? Quid si? Non vidisset in eo *ludibrium*, vidisset *vim veræ penitentia*. Neque verò *Liga* illi tum *vlla* imminabat; non *urbes*, occupatæ, non *acies* in *procinctu*; quicquid ab eo factum, vltro factum, *vlto* & *spon*te *pura*. Non contra illum *Ambrosius* *legiones* conscripserat, non *Cardinales* aut *Iesuitas* immiserat in *urbem* *Regni caput*, ne illa *Imperatorem suum* reciperet; non *amittendi Imperij* metus vllus *Theodosio*. Vidisset verò, non *Legatum* aliquem, sed *ipsum Theodosium*, in *causâ suâ*, nec *ceremonijs* ludentem, sed *seridò* rem agentem, nec *alterius humerum* pro eo leuiter, sed *ipsum frontem à seipso* graviter percussam; vidisset *Significatum ipsum*, *doloris vim veram*, non *theatricam* quandam, & *iocularè* *vimbram*. *Significationis* sine *Significato*: vidisset hæc, & cum *Theodosij lacrymis*, *suas*, credo, miscuisset. At *Significationem* illam vestram (si vera narrant qui interfuerunt) omnes ibi cum *sicis oculis* inspiciebant. *Ludicra* enim erat, & ad *pamiam*: vt *minari* subeat, quid tibi in mentem venerit, quod *ausus* conferre cum illâ *Theodosij*. Quid habet illi simile *Scena* vestra, in quâ nullus *sapillum* euulsus, non vel vllâ *lacrymulâ* madidum *Pauiementum*. Profectò, si secutus in eo *Theodosium*, longo id *intervallo*; si imitatus illum, *Archetypum* suum, non satis ad *viuum* expressit.

Cum verò *astitisse Regi Deum*, vt *pericula non pauca*, nec *lenia* *felicitè* euaderet, & *conatus* nescio quos *commemoratis nefariorum hominum*, quos iam non timeat; atque hoc ex eo, quod *Legati sui humeros Pōtificis virgule* sic *supposuit*: omnino infelicitè huiusce rei mentio à te facta est. Nàmque hoc verbo expedijsti *ipse virgam*, eâque *Pontificem ipsum*, cuiusq; *Emis* sarios

farios Iesuitas non leuiter percussisti. Responde verò mihi; *Rex ille*, quā fuerit tum in Deum religione, cum sic astiterit illi Deus, vt in tot praelijs *tam fortiter* pugnaret, *tam feliciter* triumpharet. Ecquid non præsens Illi tum fuerit Deus? Et quid non lateri Illius hæserit? An aut *parca* tum aut *lenia* pericula euaserit? & an illa potius non & *parca* & *lenia*, iam fuerint (si tamen vlla fuerint) quæ exin euasit; præut illa fuerunt, quibus tum, missa de cælo manu liberauit Eum Deus? Responde etiam de *nefarjjs* istis hominibus & conatibus eorū, qui pericula tum Illi, nec *parca*, nec *lenia* creabant, quinam illi *nefarj* tandem? Annon de *Lig. vestra sancta*? Anno vel *Iesuita*, vel *Iesuita* aliquo pleni, qui tum, nec *praljs*, nec *pralis* Regi pepercerunt? Quorum Ille tamen *conatus*, & in acie *apertos*, & extra aciem *clandestinos* euasit; etiam tum, cum *virgas vestras* contempsit. Responde & hoc; *Nefarius* ille homo, quis fuit vel vnde, qui nondum *percutso* Legati humero, *cuscello* tum Ei in fauces inuolauit? *Nefarij* illi qui *genus*, vnde homo, quorum *Pyramidi* olim incisa præconia? Cuius etsi iam *lapides* amoliti estis, at *memoriam* non estis, non potestis, non magis quàm *cicatricem* de *vultu* Regio. Manet hæc in *vultu*, manebit illa in *Historia*, monumenta ambo *nefariorum hominum*, *vestra* de *secta*, quorum ab vno hoc exemplo *conatus* Regibus *metuendi sunt*. Nam de *nostra* professionis hominibus, nemo vnquam extitit, qui contra Illum vel manum leuaret; qui non Ei semper fidus astiterit; tantum abest, vt vel in *Caput* eius, vel in *Coronam*, eorum quisquam quicquam vnquam tentauerit. Ego verò, quā sum in *Christos Domini Reges Christianos* omnes obseruantia & fide, supplex Deum veneror, vt pergat porro *Regem illum ter Maximum*, à conatibus *nefariorum hominum* liberare; etiam vel qui de *Sacerrima* *Secta* sunt, quos ille semper *Authores* habuit *calamitatis sue*: vtq; Regi etiam magis illustret oculos, quò in penitissimos eorum *conatus*, acie suā penetret, vbi que gentium iam, (quā latè patet *Europa*) suspectos; *saltem* vt inter eos, quos fidos sibi semper sensit; eosque, quos *saltem* suum *hausisse aliquem*, *sirisse reliquum* non semel expertus est *prudencia sue* putet esse, si prudenter sciat & mature distinguere.

Fas verò mihi, non sine torturâ *Torti*, locum hunc conclu-

dere, atque illud dicere; *Astitisse Regi Deum* magis antè, quàm post *virgidemiam*. Pericula quoque tum & *plura*, & *graviora* euasisse; quanquam quid *plura* dico, vel *graviora*? quæ euasit *omnia*, tum euasit. Ab illis enim fuerunt *omnia*. Exin non *pauca*, non *lenia*, nulla enim euasit; nam *præter illos suos nefarios* infestum sensit *neminem*. *Nefarios illos homines & hostes suos* de Sectâ fuisse ad quam transit: *nefarios illorum conatus omnes* ante *virgidemiam* feliciter euasisse: Plures quidem illi tum dentes, nec *cultellum* tam *ingulo propinquum* fuisse: nec enim modò antè in bello à *Catholicis*, sed & in pace post, *inter Catholicos* suos periclitatum esse.

AT in *Reginâ* tu quidem totus euagaris, qui ubi de *timore* agitur *capitis*, Fortunarum, Imperij: stationem semper deseris, nec de eo vnquam dicere vis, sed ad alium semper delaberis, *timorem Iudicij Diuini*, de quo hîc non queritur. Dic de illo cùm erit dicendi locus: dic de *tribus capellis hîc*: An scilicet *causa Regina* vlla fuerit, vt *vis* e suæ, vt *Corona*, à Pontifice metueret. A Pontifice, qui illâ *Diris* omnibus *denouit*; qui *Regna* eius *præda exposuit*, qui *subditis faciem prætulit* ad seditionem; qui *Calices Sacros*, qui *vestes ipsas suas oppignorare*; qui *ipsis in castris (silicernium iam) militare* voluit, potius quàm vt *Illam Regno* non deturbaret; qui *Signis* suis, & *Legionibus Hiberniam* inuasit, qui cùm infeliciter ibi rem gessisset, illud ipsum *Hibernia* Regnum, iusque eius *transcripsit in Hispaniam*. A Pontifice, quo conscio, *Percussor* huc emissus à *Cardinale Comensi*: Dic an inter tot illas, nulla *Ei causâ* fuerit, cur ab illo metueret. Mitte verò *animam*; Dies nondum est: noli ante *Diem iudicare*: noli te in *Abyssum* demergere *Iudiciorum Dei*. Nam, quam tu *fidem Deo datam* dicis, de *fide Catholicâ seruandâ*, nulla violauit; seruauit *fidem*, à facibus vestris *puram seruauit*: vtque *Deo Illa*, ita *Deus Illi*, & *fidem seruauit*; & fecit, vt *data Ei fides* à subditis suis in finem vsque inuiolata seruaretur, quantumuis sæpe tentata à *Iesuitis vestris*, an posset labefactari. Nec vllus *Christiani orbis Princeps* magis, (absit verbo inuidia) nullus æquè propitium sibi *Numen* sensit in *Regno suo*, vt *Illâ*, si *Regni felicitatem* spectes, beata certè *Regina*.

Diceres verò de *Seditioso* illo *Alani* libello, quo tuetur bonus subditus, bonus *Catholicus*, *Reginâ*, vt *omnia Acta Iudicialia*

cialia seu Processus omnes Iuridicos, (ex quo publicata eius Excommunicatio) Diuino atque Humano iure prorsus irritos fuisse, atq. nullos: ita nec Bellum per Eam licitè, quamuis iustissimâ de causâ, vel indici potuisse, vel geri. Primam enim illam conditionem esse in Bello legitimo, ut indici debeat ab ijs, quibus Suprema est, atque iusta authoritas indicendi: quam Illa iam Excommunicata non habet; præsertim cum præter Excommunicationem, Deposita quoq. sit de Dignitate Regiâ, à Vicario CHRISTI, cuius est in terris potestas Summa: subditq. eius non solum soluti à fidelitate omni, iuramento, obseruantia, obedientiâ; sed eis expressè etiam interdictum, ne vel seruiant vel obsequantur, Persona cuiquam, ita Canonice damnatâ. Quæ culpâ omni potuisse Dauidem à Saul defecere; potuisse Duces Saulis, quæ Regis erant omnia, Dauidi tradere. Nec modò licitam fuisse rebellionem Idumæa, quam prius sibi subiecerat Rex Ichoram: sed & Libnam urbem propriam & suam iuste desecrere ab eo, & in hostiles manus sese in perpetuum tradere potuisse. Quorsum verò hæc, nisi ut doceat fas cuiquam esse (quid dixi fas?) id cuique incumbere iam, posse & debere, & ad illud, tum officij, tum conscientia nexu quemque obligatum esse, ut diripiant Eius omnia, & hostibus tradant: Rapere, Clepere, quæ Eius flagitium nullum esse. Hæc illius ibi consilia: & mendacia tua, si negas consilia illius fuisse. Atani theoremata hæc non potuisti, maluisti pessimum illud, & turpissimum Stanlei facinus tueri; sed ut decet proditorem, mendacio. Non enim abstulerunt Angli ab Hispano Dauentriam; sed inter urbes alias, quas tum Regina Cautonis loco habuit, ab Ordinibus Belgicis acceperunt. Ea boni custodis Stanlei fidei concredita est. Is, si Catholicus prodire repente voluit, redderet depositum suum, Ei redderet à quâ acceperat, quæ illam fide optimâ acceperat, quò per eam caueret indemnitati suæ. Quid ad illum quis verus vrbis Dominus? Alia Depositi lex est, quàm ut sedeat quis iudex, de alieno Deposito: fidem Depositario liberaret, nec à facto tam fœdè, auspiciâ sumeret religionis novæ; nec hijs primitijs perfidiæ & produtionis Catholicismum suum consecraret. De cuius Catholiciâ fide quid senserint, haud sanè scio; de eâ fide, quam Principi suæ datam violauit, videntur non admodum sensisse honorificè ad quos desciiuit. Ecquid enim ex eo fidei illius con-

creditum est, ab illis, quorū causā *fidem* sic fecellit? Non sanè; meritò autem illud. *Perfidia* placuit, *perfidus* displicuit, nec dignus ex eo vnquam est habitus, cuius *fidei* (quantumvis iam Catholicæ) vlla apud eos *Dauentria* crederetur. Sed ab hoc *Stanley* factò, *iactura* aliqua, *timor* nullus; quare ad illud *Matthæus* diuertit: *timor* potiùs à libro illo *virulento*, quem *Matthæus* propterea planè prætermisit.

QVæ Regi causā fuit, vt sibi prospiceret, à Bullis prima fuit, quibus inclementer obnūtiatum est ei, à Clemente Papâ. Huic tu *Nodo*, *Cuneum* malè applicas; primò, non inuisisse illis *vllius certa Persona aut Nominis designationem*. Non certè *Nomen* eius, connexis syllabis, sed de *Ratio* certa *Persona*. Verba enim illa [*Quantumcunq; niteretur Propinquitate Sanguinis*] quis nescit quem designarent? Quis alius tum *Propinquitate Sanguinis* nitebatur? Eadem operâ, Nomen inferere potuisset IACOBI Scotorum Regis, atque eo verborum circuitu describere, quem nōrant omnes, præter, supràque Mortales omnes niti *Proximâ, Maximâ, Sanguinis Propinquitate*. Vacaturo propediem Regno, Catholicum potiri voluit *Clemens*, atq; vt *id populus curet scilicet*. Scribit Catholicis Anglis, vt *curent, Catholicus regno potiatur*. Quid si autem non *maximè Propinquus Sanguine*? Quid si *Hæreditarium illi Regnandi Ius nullum*? *Curent* tamen *Catholici* (dum Catholicus sit) vt *Regno potiatur*. Quò ergo Sanguis, vel Semē Regium? Quò Vis & Iura Successionis? Quid iuuat Hæredem esse? Videtis quænam *Roma* consilia coquat Pontifex, quàm infesta Regibus, quàm turbulenta. Laudat tamen consilium hoc Tortus dicitque, *nullum eo magis salutare, magis Christianum, magis pium vel utile dari potuisse*. Nimirum, vt vbi Regnum vacat, *curent subditi*, ne proximus tum Hæres Regnum adeat; nisi cum parte vnâ populi sui, de Religione tranfigat: *Curent*, vt alius nullâ *Propinquitate* nixus, *potiatur Regno*, nullo iure Suo, dummodò Papam veneretur. Illicet ergo, actum est: Regnorum Successio, *cura iam populi*: & ad hoc conclamat Pontifex, & Tortus laudat, & *Salutare* dicit consilium hoc tam *perditum*; *Christianum*, quale nec *inter Gentes* nominatum. Quas verò per *Europam* turbas dabit, si quæ ab antiquo Stemmata pendet Successio, ea iam ad *popularem curam* transferatur? Quid proximum huic,

huic, *curent ne potiantur*; nisi illud, *curent, si potiti, ne diu poti-
antur*. Catibeyj consequentia.

Quod si populo cura nulla, vt constet Regi ius suum, exci-
détne Iure omni? Quid ni? Neque miseret quicquam? Cur
miseret? *Ipse in causâ erat*: penes *Ipsum* culpa omnis, iactu-
ram Suam Sibi acceptam ferat: *Nemo laeditur nisi à seipso*. En
iam vt cohæreant hæc. *Non nominauit*: Nec opus erat; ita
designauit, cuius vt in procliui sit, celato nomine, de quo fabula
narretur. Populo dein mandas quòd curatum vult ne potiat
regno. Postremò inclementer dicit, totius mali causam à nullo
præterquam à seipso; si exclusus, ipse in causâ erat. Quomodò
in causâ? Quid tandem peccauit? *spem fecit Pontifici & fefel-
lit*. Non fecit Ipse: vel *Ipse* vel *ministri Eius*. Ministri verò;
Et an ea Papalis iustitia *visitandi iniquitatem seruorum in Domi-
nos*, plectendi Reges, si *Ministri* delirârunt? An cuiquam in-
cumbet *præstare culpam non suam*? Nec id quidem dicit, sed,
vel Rex in causâ, vel certè eius administri reprehendi debent. De-
bent fortè *reprehendi*; *reprehendantur* ergo, siquid tale promise-
rint, *Rex in causâ ne sit*; Quam nunquam meritis, *reprehen-
sione* careat. Sed huc res redit. Propter malos *ministros* ob-
puncianit Regi Pontifex. Atque ita qui animum gerit, qui
Sanguinis Ius nihili facit; qui populo ius facit Hæredes iustos
excludendi, qui vbi minister in culpâ, cudit in Regem, annon
Hic Niger, annon Regi *timendus & cauendus*, ac bonis om-
nibus?

DEscēdit post, in pulcrem Pulueraria Proditignis, sed in No-
mine Mendacij, Calumnia, & Impudentia: ita enim sua serè
auspicari solet. Pontificē negat macula ullius suspitione aspersum.
Non suspitione? Atqui, crimen cuius tot Iesuitæ participes,
biennio toto non celatum à Patre Claudio Generali, & per
eum suboluisse Pontifici, iure suspicetur quispiam. Atqui, non
alio fundamento nixa est tota hæc proditio, quàm Breuibis
Pontificijs, à quibus æterna ei macula, ab illâ nempe clausulâ,
Curarent Catholici ne Regno potiretur. Cùm Coniurati è Bre-
uibis illis, mentem Pontificis interpretati, non obscure
affirmarent, Pontificem, cùm curare vellet Catholicos, ne regno
potiretur, eadem operâ voluisse curare illos, ne diu potire-
tur: Si exclusum cupiebat, extrusum etiam cupere. Sed & in

eo suspicio non levis, quòd neque reformidabant in eo conscientiam Papæ: Missus enim *Romam*, qui totam Ei rem enarraret; sed ita missus, ne prius eò, rei *conficienda*, quàm *confecta* iam noticia perueniret.

Ad Iesuitas venio. Garnettus (vt ais) *constanter affirmavit, in eo scelere, non se, non vllum Iesuitam, vel consultorem, vel consentientem vlllo modo fuisse* De Garnetto mox. *Non vllum Iesuitam? Non vlllo modo? vide, quâ fide.* Quid ergo sibi volebat, vox illa illius, ad primum nuncium detecti iam facinoris: *At at! actum ergo de Societate totâ?* Quid illa, quâ sæpe vsus apud D.D. Delegatos Regios, qui quæstioni præterant: *Ne, quicquid se fieret, vnus ob noxam, Societas tota peiore apud eos estimatione foret?* Quid illa, cùm excusaret se illis, quòd ita piger esset ad ea confitenda, quæ illum consciùm arguebant, & quæ Delegatis tamen nota satis: *Eò se inuitum magis ad confitendum accessisse, ne Societas ex facto suo malè audiret, aut incurreret in reprehensiones hominum?* Extant Reorum apud Acta publica spontaneæ confessiones; nec ipsi Rei pòst, vel in iudicio, vel in vltimo supplicio negabant, Iesuitas, & Consultores, & Consentientes fuisse.

Iesuita vnus Tesmundus quidam, ad quem remissus Batesius, postquam ascitus est in numerum proditorum; cui ille in confessione suâ rem totam aperuit. Is Batesio persuasit, nec periculum ibi, nec peccatum subesse, rem licitam esse & magno bono futuram; animùmque eius ad facinus firmanit, firmando Eucharistiam dedit. Hæc ille, Batesio rem confitente; nec consultor tamen fuit, nec vlllo modo *consensit* in scelus?

Iesuita alter Gerardus; *consciùs* fuit, *consentiens* & *consultor*, qui vno eodémque tempore quinque simul viris, de conspiratorum numero, iuramentum taciturnitatis detulit, quòd per Sacram Trinitatem, pèrque quoddam sumpturi erant Sacramentum, nec reuelarent rem illam eorum tùm fidei commendandam, nec nisi venià à reliquis datâ, vnquam ab executione desisterent; Iuramentum pòst, datâ illis Eucharistiâ obsignauit. Ille quidem, credo, *consensit* saltem.

Iesuita tertius Oldcornus, detectâ demum Coniuratione, quasi bonum factum defendit; nec quia successu caruit, ideo non laudandum; cùm & undecim Tribus iussu Dei ipsius contra Ben-
ian in

tamen pugnantes, *his* profligata sint: cùm & Ludouici Gallie *Actio. p. 86. 131*
Regis in Terrâ Sanctâ recuperandâ; & Christianorum in Rhodo retinendâ sanctum fuerit institutum, nec euentus tamen responderit. Puto consentire in scelus, qui defendis, & laudas.

Quaquam quid istis immoror? Vno enim hoc, Tortus manifestò opprimitur. Is ipse, à quo rem totam, relique partes singulas reiciuit Garnettus, à quo omnia speciatim, audiuit, *is Actio. p. 102.*
ipse annon Iesuita? Etn tamen negas, aut negat ille, vllum Iesuitam vllò modo, illius conspirationis, complicem vel consocium fuisse? O vos verecundos, ô veraces homines!

Equè verum, nec Garnettum, vllò modo Authorem fuisse. Ille verò Authori ipsi Catibeio Author fuit: Bis Author; Primò cùm Breuia illa Clementis cum eo communicauit: pessimo consilio id; nam conspectis illis semel, fundauit se statim Catibei. *Apud Alia.*
beius, atque super illis, omnes intentiones suas exedificauit: Verba Garnetti sunt. Audi enim, quale Dux inde Sceleris argumentum duxerit. Quem reijcere tum licuit, ejcere iam licet. Equè licet curare iam ne pergat potiri, atque tum ne potiretur Rex. Curare nos Catholicos hoc voluit Clemens. Age, ea mihi res cura iam erit. Ita omne malum à Breuib; Breuia à Pontifice; Verè vt oñum ipsum à Basilisco hoc exclusum fuerit. Cùm incubaret post hunc Basilisci ouo Catibeius, ac multa secum versaret animo, de modo curandâ ne diù potiretur Rex: venit illi in mentem inter alia, de Pulvere. Hæsit aliquantisper animi anceps; cùm videret, id sine suorum etiam magnâ strage, perfici non posse. Eriam vel illi bipedum nequissimo, tam horrendum, informe id scelus visum est, vt principio nec tentandum existimaret. Substitit ergo paulisper; at cùm collegisset se, placuit eâ de re Patris Garnetti oraculum consulere. Hic iam Secundo, & Author, & Consultor est.

Adit ergo Garnettum rectâ; quem de consilio suo *his* con- *Actio. p. 79.*
uenit, Semel in ædibus vbi latitabat. Adit autem non solus, sed vnâ cum eo Grenwellus (Is Tefmundus est Iesuita, sed æquiuioco hoc Grenwelli nomine magis hic notus, quàm vero, atq; eo dehinc nobis nominandus,) & ipse Consciis & Consultor, Ambo, vt in suscepto scelere confirmarentur. Quar- *c. Amogr. p. 174.*
runt: Casûne aliquo fas esset, insontes vnâ cum consociis interuicini dare? Ibi Garnettus falsus, percussus se quæstione

illa, & in suspicionem statim venisse (id quod res erat), magnum aliquod maleficium meditari *Catisbrium*. Sed respondit tamen, homo pius, & qui nullius in morte se misere voluit, *Quidni? Si tantum ex eâ re boni prouenturum esset, quantum, aliquot insonum necem compensare posset.* Nec semel hoc: alio etiam id tempore factum est, in *Campis Suburbanis*, quibus à *Palude* nomen est; ubi, cum eadem de re plenius eum adhuc consulisset, plenius ei *Garnettus* per omnia satisfecit: *Posse & licere cum noxijs innoxios sufflari, & magni meriti rem fore, si id magno alicui bono Catholicis futurum esset.* Atque eo responso suo, eos animos *Catisbeio* addidit, ut nihil amplius deliberaret unquam, sed ferretur post totus ad *Facinus*. Quod siqui, postea inhorruerunt ad Scelus tantum, (& quisque ferè primo auditu inhorruit) statim illi in promptu responsio: Constare verò sibi *Authoritate* optimâ rem licitam esse; constare autem *Authore* Patre *Garnetto*, cuius sibi vox esset pro *Oraculo*. Nec quisquam post in societatem Sceleris ascitus, nisi illo quasi authoramento. Eo enim responso adducti *Winterus*, *Rookwodus*, reliqui, *Incendarius* ipse denique *Fauxius*, alioquin hæsitantes, animos sumpserunt ad Scelus. Pater enim *Garnettus* Consultor fuit.

Actio p. 86.
Apud Acta.

Actio p. 130.

Vide verò an credibile sit, *Garnettum*, qui cum iisdem ipsis hominibus *Catisbeio*, *Wintero*, *Grenwello*, non ita multò antè in *vnâ*, atque alterâ *Coniuratione* fuerat, (*vnâ*, paulò antè obitum *Reginæ*: Rege Regnum incunte, *alterâ*) de *Regis Hispani* *Copijs* ad *inuationem* huc aduocandis, eum *tertiâ* hæc iam exclusum penitus fuisse. Vide an & illud credibile, cum *vix vnquam à latere eius Catisbeius discederet*, semper autem remotis arbitris rem suam agerent: quòd, (ut scripto habetur illius) *haud vnquam libenter ferret rem sibi vllam esse cum Catisbeio nisi soli cum solo: eum, quæstione hæc nunquam nisi in thesi pertentatum fuisse: Esto tamen: vna hac quæstio fuerit; Ex eâ quæstione nihilne subodoratus est Garnettus? adeone obusum pectus gestabat?* Imò vel ex ipsa illa quæstione, subolere sibi tum aiebat, moliri nescio quid *Catisbrium*, vnde multorum neces, nocentum, innocentum consequi oporteret. Venit ergo vel inde in *cognitionem generalem*, & quanta fat erat *Reo constituendo*. Verba ipsius in vltimo supplicio, hæc.

A Catis-

A Catisbeio se rem in genere intellexisse, & in hoc peccasse, quod celasset & prauertere neglexisset. Tum etiam. Quod, qua sibi comperta, Regia ad aieitati non aperuisset, mortis sententiam instissimè in se pronunciatam. Extra confessionem ergo Sacramentalem, Generatim rem cognouit. Negat Tortus, Fatetur Garnettus, Cui credimus.

*Actio in Sup-
plicio. p. 2.
Ibid. p. 3.*

Debat verò, cuius sic in *Genere* cognitionem habuit, eius, & ut in *Specie* cognitionem haberet, operam omnem dare, si (ut ais) operam omnem dedit ut à Conspiratione desisteret. Poterat autem id, non dico, si operam dedisset, sed si vel sine operâ vllâ suâ audire rem modò voluisset. Per se ipsum enigmaterisse, quò minùs *Speciatim* cognosceret, & id quoque recognouit. Cum enim, aliquantò possit cum Catisbeio ageret, ne in suo illo (quicquid id erat) Incepto progredi vellet, nisi Pontificis animò priùs explorato: Mitte verò de Pontifice, (ait Catisbeius) de illius animò mihi dubium non est; atque adeo, tute ipse si audire vult, rem ipsam faxo scias; & eo dicto accepit ei rem totam pandere. Ibi verò, instare Garnettus ne faceret: non enim adduci posse se, ut audiat. Cur verò, rem cum posset tum, rescire noluit? Quæ potest reddi ratio, nisi quòd *Noluit intelligere ut bene ageret*: Vultit nescire, quia noluit impedire? Frustrà ergo à te dictum & falsò; dedit omnem operam, ut à salì conspiratione desisteretur. Si dedisset, audisset, damnasset, auerruncasset. Iam res ipsa loquitur: Ignorare maluit, quàm auertere.

Actio. p. 118.

Actio. p. 100.

Sed dic, etiam; deditne omnem operam ut desisteretur? Quam verò? Romam scripsit ad Patrem Generalem quò is curaret scilicet Coniurationem Pontificis Breui aliquo praueniri. Ridiculum; Romam scribere, ut inde hùc Româ rescriberetur, quo se hùc Catholici continerent; quorsum ambages hæ? cur compendium non fecit itineris huius, hinc Romam, Româ huc denique? cur idem hoc vnâ operâ, cum Superior ipse esset, domi hùc cum suis conficere non potuit? Quando autem Romam sic scripsit? Non priùs hoc, quàm id illi compertum, confectam irà rem, antequàm is, quem misit, nuncius Romam peruenire posset. Verum egit cum Grenwello, ut cum Catisbeio ageret, quò vellet desistere. Cur verò rem reiecit in Grenwellum? Cur ipse cum Catisbeio non egit? Acturus erat scilicet, Quando autem? Nimirum, sexto demum Nouembri, po-

Actio. p. 99.

Actio. p. 117.

Actio. p. 118.

stridiè eius diei qui *Sceleri designatus*: Cum peracta iam res, omnem operam daturus, nè peragi posset. Qui per sex menses operam nullam dederat, qui nullam, decimo antè die cum ab Vrbe discederet, postridiè Diei fatalis omnem operam daturus erat: Sed non antè. Sed Grenwello monente Catiseius an destitit? Imò Grenwellus ipse an destitit? Imò, perstitit homo nequam, ac reuelatâ tandem proditione, huc illuc circumcursitant, vt concitaret Papistas quoscumque poterat, ad arma contra Regem palam capienda. Et hocine erat hominis, alios ex Superioris sui iussu, ab incepto renocantis? Quis credat Grenwellum Superiori suo tam immorigerum fuisse? Grenwellum, qui Contritus erat, qui Confessus de Scelere, qui & Absolutus à Garnetto, nec aliâ lege, quàm vt desisteret: non tamen destitisse? perstitisse in scelere, alios vt perfisterent animasse, Incendiarium animorum præstitisse se, Incendiarium Pulveris tum comprehenso? Verùm Garnettus, si desisti, vt dicis, voluit, atque vt posset, omnem operam dedisti: quorum Vota Precèsque assidue fecit, assidue Missificauit, pro felici fortunatòque illius Actionis. successu? Ecquis pro eo Orat, pro eo Offert, quod facrum nolle, à quo vellet desisti? Cùmque illud Iesuitis in more positum: vt Missæ quædam subinde, atque Oratiuncula speciales fiant, pro impetrandâ re aliquâ, quæ foli Patri Generali cognita: cureo ipso tempore à Patre ipso Generali, exijt Edictum vt Missæ illæ omnes, & Orationes iam, ex voto & sententiâ Patris Garnetti fierent, & pro successu eius rei, quæ tum illi præ manibus, quæq; magno bono futura erat toti hinc rei Catholicæ?

Apud A. G. a.

Actio. III.
101.

Actio. p. 16.

Actio. 27.

Aurgr. Apr. 4.

Quòd si ita, vt ais. detestatus est facinus, quid Coughtonæ egit inter facinorosos eo ipso tempore, quo ignem pulueri admotum oportuit? Cur aliò, se non recepit? Cur eò de Coughtonam, inquam, qui locus conditus erat, quò Coniuratos omnes (si successu Scelus non caruisset) oportuit ad Eum conuolare? Cur ibi vix quatriiduum ante designatum Sceleri diem, concionem habuit, in quâ hortatus audientes suos, sedulo orarent singuli, pro fausto eius actionis euentu, quæ tum erat in foribus? Quare, vbi detecta demum Coniuratio, literæ eò ad Garnettum cum omni festinatione transmissæ à Coniuratis, qui quid tum in Vrbe, perferente eas Bateſo? Cur acceptis statim literis, is erupit

erupit ei vox illa, *Scelus hoc detectum, Societati toti, a iis fore?*
Cur communicato tum inter se consilio *Grenwellus*, mox in
Walliam festinauit, ut, quod occultâ proactione non poterant, a-
perta Seditione effectum darent? ad eamque rem *Hendipa* in a-
udibus *Abingtoni*, se à Patre Provinciali *Carnetto* misit, idque
ab eo in mandatum habere, palam contestatus est. Hæcne erant
hominis ut desisteretur ab incepto, satagentis?

Actio. 129.

Nam de Sacramentali Confessione, quod ita *Torrens* virget, vide
quàm vacillet, nec vera fuit ibi Confessio: nec si vera, quic-
quam ad rem. Nihil autem hic referam, quod *manu ipsius*
consignatum non sit. An Confessio illa fuerit, *Garnettus* ipse mi-
rifice trepidavit. Nam primò, non aliter innotuisse sibi quàm
in ipsâ Confessione. Pòst, extra Confessionem quidem, sed relati-

Autogr.

one aliquâ ad Confessionem futuram habitâ. Tum, ne id qui-
dem: sed per viam Consultationis, non quasi culpam aliquam de la-
tam ad se, sed quasi rem aliunde cognitam. Tandem scrib-
iussus respondere, id quod res erat, an reuêra in Confessione
rem primò accepisset. Respondeo (inquit) innotuisse nos, &
Grenwellum enuntiâsse mihi rem totam sub Sigillo, maxime, quod
ego, de Sigillo Confessionis accepi, quâquam illi fortasse de minore
aliquo innotuisset. Biquâ pòst. Quod ad ea quæ à *Grenwello* audiui,
non possum præsertim affirmare, animum illi, fuisse de narrandi ad-
quam sub Confessione. Potest verò & audet affirmare hæc *Tor-*

Actio. Suppl.

p. 2.

Autogr. Mar. 31

Autogr. Apr. 4.

Autogr. Apr. 6.

rens, quæ *Garnettus* ipse non audet, non potest præsertim affirmare.
Dicam autem unde tanta hæc illius trepidatio. Iniqua confi-
dentior erat, sciebat perijisse *Catholicum*, superesse quidem
Grenwellum, sed elapsum fugâ putabat, ita, vili vultum illi
neminem iam esse in finis cognitionis sue consilium. Pòst verò,
Grenwellum (per errorem) putabat comprehensum, meruerat
autem, de exequi per *Grenwellum* res, ne uisatetur illi in
Questione, de totâ re scituondâ sibi fuisse cum *Garnetto*, id-
que extra Confessionem. Hindira fluctuabat inter. Res tota, in
hæc ponitur per *Garnettum* illas, ipsius manu scriptas ad
Episcopos Patres suos & Fratres, datâs. Dominicâ in crastinâ palmarum.
Lueris verò illis purgabat ipse se de duplici crimine, quo
(ut videtur) scandalô magnô fuerat. Præter illis *Fratribus*
que suis, quod omnia falsus esset, innotuisse sibi Prædi-
cantis argonum, necnon, quod *Grenwellum* insuper de eo vece-

sasset. Ad primum respondeo. Nam quid facerem? Reimò accusabant me reliqui omnes Coniurati. Secundò, Catibicini usus semper apud eos fuerat Authoritate meâ, quâ adduxit pendentes, ut bene sentirent de Reporio: quò factum, ut ad unum omnes me haberent pro Reo. Tertio, Duo quidam Coryci inaudierant me: cum Oldcorno colloquererem, atque totâ de re apud eum differentem, quid ad obiecta singula responderis essem. Quarto, Litera etiam à me Aurantiarum suò scripta ad D. Annam, nescio quomodo in illorum manu peracherant: quibus scientiam meam non obscure confessum. Vides ergo rescinisse rem, tum in reprehensione suorum incurrisse, quod hoc ipsum pro se utilisset: Litera verò suis, Patribus suis, & Fratribus rationes idoneas reddere, eundem scientiâ suâ (quod Patres illi valde optabant) vergi versari non posset.

Ad crimen alterum de accusato Grenwello, ita ita responderet: Sibi quidem, se suprà sibi consatusset Grenwello (putabat enim tum caput se in Custodiâ) aliam aliquam rationem ineundam fuisse, utq. (vt verbis ipsis ipsius utar) fabulâ aliam formalem sibi fuisse fingendam. Iam verò ille cum comprehensus sit, ita facto opus existimasse, ut offensa partem aliquam in Grenwello reijceret, quod, Fratrem suum pro charitate suâ fraternâ non agnoscaturum sperabat. Cum enim rem scire me tam sciens omnes, alicunde petenda mihi fuit origo cognitionis meâ. A Conspiratoribus Laici non poterâ, quod sepe illis dicto, scripto sanctè protestatus essem, me illos non prodissurum unquam. Secundò, Multorum mihi Confessiones wise erant. Omnes autem illa, per aquê Grenwellum accusabant atque me. Tertio & Consultum ergo putant, ut fateretur de illa, quò & me simul atque illum excusare possem, neutri (scilicet) nostrum, consilium illud placuisse. Vides, ut gesta fuerint hæc ex composito; vides, unde fabula hæc noua de Grenwello, & ipsius Confessione. At hæc iam nulla fuisse, sed formalis alia fabulâ fingenda ei fuerat, nisi, per errorem Grenwellum putasset in vinculis esse, & valde sibi mortuisset, me Grenwellus confiteri prius acciperet, confessione aliquâ suâ rem (vt erat) in aperto poneret, atque ita durius secum ageretur. Hinc illa eius fluctuationes, Confessus est. Non est forsè confessus: illi forsè animus non erat confitendi. Ego non ausim affirmare confessionem illam fuisse. Verum, si vel maxime deus (quod tu maxime vis) Confessio-

nem fuisse illam, at non aliâ legem admitti eam Garnettus vel audire voluit, quam ut ei integrum efficerem reuelate, si questio de eo vnquam haberetur; atque hoc prae se tulisse, teneri nolle se ad reticenda ea, quae tum Grenwellas narrabat, apud Superiores suos, si quando eâ de re in questionem veniret. *Cautum* enim hoc à se; scripta eius habetur ad Grenwellam ipsum: atque ita, eâ cautione, Sigilli vim omnem enervauit. Nam liberum illi enunciare rem omnem, quod ius sibi fecerat ac libertatem eius enunciandæ.

Autogr. ad D.
Ann. 3. Apr.

Autogr. ad Patres
Ramiss.

Autogr. ad
Grenw. Apr. 4

At bona illa exhortatio quam dicis ab Vrbe tum transmissam, ut consisterent se ab omni tumultu, vetus ea techna est, sæpe quidem detecta, ac proinde semper suspecta: ut non alio magis tempore scribant inde Pontifices in eum finem, quam cum maleficium maxime meditantur. Mulcere sic volunt Argos nostros, ut sibi ipsis dicant, pax & tuta omnia, quod sic repentina elades irruat in eos, nil tale suspicantes. Non erat certe, cur Monitionem illam nominares, quæ nobis præuincia est præcellæ certò tum semper imminentis. Quin & alia tum erat Monitionis huius ratio. Tam enim placuit, tam certæ spei erat Negotium hoc de Pulvere, ut nollent interturbari illud tumultu ullo, iuberent verò quiescere alios omnes, ut huic vni locus esset, in quo reposita illis spes omnis.

AE. p. 100.

Videamus iam paucis de Garnetto, quidque ille in Publico Iudicio in rem vestram suamue dixerit. Fassus ibi primò, quod negare non potuit, responsione suâ, de tollendis simul innoxijis cum noxijs, Catibetio consilium suum confirmasse, prælicito, atque ita animos addidisse, authoremque fuisse sceleris ad eundem: Ex eoque responso eius, fontem post extrinse malorum omnium. Quicquid inde extractum, hæc basi fixum: quisquis post pertractus in Coniurationem, hæc Authoritate pertractus est. Fassus etiam, se ex illâ Catibetij quaestione suspicatum esse, monstrum quid alere Catibetium; ac in Generalem de facinore toto hostiam, extra confessionem venisse. Præterea cum idem post Catibetius monstrum illud suum monstrare ei, atque rem totam speciatim enarrare vellent, deprecatum esse se. Potuit autem, quod suspicatus erat, certò scire tum: nisi & ipse monstrum illud ali etiam, quam tolli maluisset. Fassus, egisse cum Catibetio, ne Pontifice inconsulto procedere vellent. Ad quid verò

Ibid.

AE. p. 100.

Ibid.

pro-

Antegro. Mar. 31.
Actio. p. 86.
Actio. p. 117.
Actio. p. 129.
Ibidem.
 procedere, nisi aliquid ei tum impetivisset. Actum etiam cum Catisbeio de Pontispeu consensu impetrando. Consensu autem; quam ad rem? Admodum se cautum fuisse semper, ne intentionem Coniuratorum, probari sibi quisquam eorum existimare posset. Quam verò intentionem? Missificasse pro rei successu prospero iam tum initio Parlamenti peragenda. Atque hæc quidem omnia extra Confessionem. Scriptæ etiam ab eo tam Garnetto suo Literæ, in quibus spem bonam sibi dixit superesse, depulsurum se satis commodè accusationem de Pulverariâ proditi-
 one, atque evasurum, eò quòd defecturi essent in probatione: In probatione, dixit, non enim dicere potuit, in rei veritate. Agnosce autem has eius pro Tribunalis voces, in Publico Iudicio. Confessionem: Se plura admisisse, quàm quibus diluendis iustam aliquam posset excusationem affingere. Petitionem alio loco, quâ, lætæ Conscientiæ perfoissus stimulo, Deum & Regem supplex orat, ne cum Catholicorum reliquiis suam unius obnoxam asperiùs ageretur. Votum etiam, ex abrupto, cum commotus esset, (ut videtur) vehementius: Vtinam verò Coniurationis huius fulminalis negotium, mihi haud unquam innotuisset. Credo vel voces has, votis quàmvis avari hominis satis esse posse, ut doceant Garnetti ad facinus illud, noticiam atque consensum interuenisse.

Actio Supplic. p. 2.
Ibidem.
 Instante autem post mortem, narrat Tortus quid fecerit; Longam orationem habuit: Nec id verè: non enim sanè longam. In eâ fidem Catholicam professus: & hereses Anglicanas liberrimè detestatus est. Neutrum verum: Eadem libertate negavit, se Authorem, Complicem, Consultorem, aut ullo modo Consentientem Sceleris fuisse: Imò verò aperè fassus est, peccasse se, bis peccasse, Rem enim in genere se à Catisbeio intellexisse, & in hoc peccasse, quòd tum celaverit, tum pravertere neglexerit. Cum verò etiâ tum subijcere vellet Garnettus, reliqua illa productionis particularia, in confessione se à Grenwello habuisse, reuocabat illi in mentem Henricus Montague, Eques illustris, qui Civitati Londinensi à Memoria est, quique autographum eius tum penès se habebat in promptu, Quatuor ista. Primò, Grenwellum illi rem significasse, non ut peccatum, sed quam ipse prius intellexerat, idq. consultandi gratiâ. Secundo, Catisbeium & Grenwellum, ipsum simul accessisse, ut in scelere suscepta confirmarentur. Tertiò, Grenwel-

Grenwellam atq. ipsum, Colloquium de particularibus in Proditione illâ per Pulverem Fulminalem satis longo post tempore in Essexiâ habuisse. Quartò, Grenwellum percontatum esse à Garnetto, quis Regni Prodictoris futurus esset; Garnettumque ei respondisse, id differendum esse, donec res esset acta & transacta. Ex quatuor hijs euinci, scelera illa aliunde quàm ex confessione, illi comperta fuisse: Hacque ipsa manu ipsius haberi consignata. Ad ea Garnettus: Quicquid sub manu sua consignatum esset, verum esse. Secundò autem: Quod, quæ sibi comperta, Regiæ Maiestati non aperuisset, mortis sententiam iustissimè in se pronunciatam, veniamque à Regiâ Maiestate precatus est. Tertiò, verò ad populum conuersus, iterum se in Regem peccasse confitetur, idque sibi dolori esse, quod malè conscius fuisset, scilicet reticendo; & eo nomine veniam à Regiâ Maiestate iterum supplex petijt. Aduerte lector animum ad hæc; Ter confessum videbis. Peccasse se, quod celasset; Peccasse etiam quod prætertere neglexisset; Iustissimè se Capitis damnatum quod non aperuisset; Peccasse quod malè conscius fuisset, idque reticendo; Ter peccati veniam petijse. Quin & apud Annam suam, (apud quam æquiuocè nunquam, candidè semper animum eloqui solebat, & in cuius sinu omnia deponere) per litteras, quæ etiamnum extant, vicem suam doluit, quod non propter Religionem iam, sed Proditionem sibi tanquam Latroni moriendum esset. Et tamen audet Tortus contra conscientiam propriam, & contra testimonium multorum millium hominum, qui spectaculo interfuerunt, dicere, eum mortuum esse in abnegatione facinoræ. Quod illè Spectaculum cur crudelissimum dicat, ne ipse quidem, credo, dixerit. Nec enim in eo factum quod ex legi sententiâ fieri debuit: Nihil enim semiuivus pertulit. Emortui cadauer dissectum modò: Hoc namque iure utimur in eos qui proditionis damnati. Quæ verò hîc crudelitas fuit, cum multò mitior fuerit poena, quam Lex ipsa postulabat? Multò autem adhuc minùs crudele spectaculum, quàm quæ Roma apud vos subinde conspiciuntur.

De detestatione quod dicis, verè quidem, Dixit enim, bis dixit: Semel, Consilium sceleratum, & susceptum scelus fuisse immane, atque huiusmodi, ut si peractum fuisset, non potuisset ipse: non ex intus sensibus totòque animo detestari. Iterum, dolere se maxime, & peracerbè ferre, Catholicos tam atrox & immane faci-

nus unquam suscepisse. Verè ego dixi, mortuus est in *desolatione* facinoris. At etiam cum mutire vellet de *Confessione* nonnihil, admonitus de *autographo suo*, statim subticuit, nec *abnegavit* post quicquam. *Professio* autem *fidei*, quam dixi, *haversus* *desolatio* haud vlla. Quicquid enim à *Detractione* *Facinoris* reliquum erat temporis, id totum consumpsit, in *purgatione sua*, & *famini* cuiusdam, de qua male audiebat. Atque hæc vera eorum Summa, quæ *instante* morte ab illius ore excepta sunt, eaque post *Edita*, dein *Versa in Latinum*, *Excusa Typis* extant. Alia si tu, si quisquam orbi vendider, scito non in *Authorem Apologia*, sed in *ves* quadrare tuam illud, *Tam solida à vobis mendacia*, sine vlla *testimonia*, vel *probatione* congeri, ut *necesse sit*, vos *omnem* *omni* à pudorem & *conscientiam* exuisse.

Ex ijs, quæ iam dicta mihi, si nihil etiam quis addat, constat opinor, serò nimis te *Sigilli vestri* meminisse. Qui *Ternâ* vice confessus, *Pecasse* se quod *Facinus* celasset: *Morte* *injustissima* mulctatum, quod non *aperuisset*: *Pecasse* quod male *consciens* fuisset: *Qui* *Ternâ* huius *admissi*, veniam suppliciter rogavit; aliter rem, certe resciverat quam ex *Confessione*. Nullum enim, quæ sic inaudiuit celare, *peccatum*, imò *peccatum* non celare, & *peccatum* apud vos grave. Non debuit *peccatum* *confiteri*, non *veniam* *petere* eius, in quo non *peccasset*. Non *peccavit* *Sigillum* non violando, propter quod tu (oh non violatum *Sacramentum divinum*) capiti eius *Martyrij* *Coronam* induis. Verùm erras, *Matthæe*, erras. Durum est contra *stimulum* calcare; læsa illi *conscientia*. Non de nihilo erat, quod *Semel*, *Iterum*, *Tertiò*, *peccasse* se testatus, & *veniam* orare. Dictamen id erat *conscientiæ*. *Illâ* *accusante*, frustra *defensionem* paras, *illâ* *veniam* *petente*, frustra *Martyrem* a *clamas*.

Convictus, ergo est in *Publico* *Iudicio*, *Confessus* in ultimo *Supplicio*, nec tu dehinc iam negabis: ut nec *Bibliopola Bernardus*, qui cum perpotasset alicubi ad *vesperam*, ausus in *Præfatione* sua conscribere, *Garnettum* *nescio* quid, *falso* *proditi* *Anglicana* *rumore* *asperferant*; sumptâ, ut patet, de li- quidis similitudine. Scias verò tu, sciat & ille, ubi villum e- dormijit siccus iam & sobrius, non *falso* aliquo *rumore* *Garnettum*, sed *veritatis* voce & vi, *Tabularum*, *Testium*, *Probatio-* num *luce*, *soliditate*, *pondera* *convictum*, ote proprio, manu propria

propria *confessum*. *Conuictum* autem & *confessum* coram *Confesso* Honoratio, summa hominum *Frequentia*, *Loco* non minus *Celebris*, quam *Camera* vestra *Imperialis*: vbi *rumori* locus non est.

Ibi *Actio* tum in eo *instituta*, in qua, prolixè & diu, quam diu quidem voluit ipse, causam dixit, si potuisset excutere aspergines illas. At ille, miser, non potuit. Non enim leuiter aspersus (natabant tum oculi *Bernardo*) sed penitus immerfus Puteo ipsi *Proditionis*, Etiam *Putei Profundo*.

At de quibus sic dicit *Nescio qui*, homo stolidus sciat si vollet, *Qui* & *Quanti* fuerint. Quinque enim *Comites Illustrissimi*, omnes *Nobilitatis*, *Iustitiae*, *Prudentiae* laude praestantes, *Actioni* praefuerunt: *Qui* & *Assessores* habebant, praeter *Urbanum Praetorem*, *Primaños* tres *Regni Iudices*, *Iuris* hic nostri *prudentissimos*, coram quibus *Duodecim-uirali inquisitione* renunciatus est *Reus*. Tam verò enucleata in eo fuit *Eorum* sententia, vt in *Comitijs* post *Regni*, & *Sennatu*, quo *Sol Illustriorem* non aspicit, vim *Legis* accepit.

Et iste tamen *nescio quis*, *Coloniensis* homo nihili, audet sic *Iustitiam* *Regni Publicam* traducere: Et aspersum modò dicere *rumore*, & *nescio quibus*: aspersus ipse, credo, tum, imò perfusus humore aliquo, vt verè tum quidem *nescires qui*, etiam, audeo dicere, *nescires quid* scriberet.

Quod si neque *conuictus* neque *confessus*, quare *capitis damnatus*? *Tantum* inquit, quia *Sigillum illasum* seruare voluit *confitentia*. Responde sodes. *Duo tantum* erant *conscijs*, *Titius* & *Thij Sodalis*: *Is qui*, *Is cui* *confessus* est. *Is qui* *confessus*, *comprehensus* non est, proripuit se in pedes, abiit, euasit. Ille ergo nullus reuelauit. *Quis iam* reuelare alius potuit, quod sub *Sigillo* erat, nisi *Is cui* *confessus* erat: *Is autem* erat *Garnettus*, *Titius ipse*. Solue verò nodum hunc. *Qui* potuit *mortem* oppetere pro eo, quod *revelatum non est*? *Non* est enim *revelatum* nisi si ab ipso fuit. Nam ab altero non fuit: *tertius* autem praeter *duos hos*, nemo rescivit rem. Sic ergo se veritas habet: *Mortuus* est, quia *Sigillum* fregit, quia *reuelauit*, & vel se *Iudice*, optimo iare *mortuus*, qui tantum in se scelus, & vix morte piandum admisit, vt *Sigillum* violaret. Die verò *miram* illam *versutiam*. *Mira* e-

Act. p. 103.

nim profectò erat, quâ quis cognoscere potuit *de Confessione*, quam solus Garnettus audierat, Garnetto ipso non reuelante. Vides, quàm hæc à te posita, parum cautè. Verè enim omnino dictum ab Illustrissimo Comite, qui tum erat vnus in Confessu Iudicum; *Confessionis secretum*, quod prius desegere noluit Garnettus in alienam perniciem, post detexisse in suam: in eoque responsionem friuolam & futilem tum ab Illo, iam à vobis adhiberi. Friuolum enim & futile, si quis dicat, quod tu tamen vt dicas, necesse iam habes, Garnettum, què ipse reuelauit, ideo capitis damnatum, quia reuelare noluit. Reuelauit enim ipse, nec alius præter eum quispiam, quod præter ipsum nemo si maximè veller, potuit reuelare. Credo equidem subsidere *Nostrates*, qui apud vos sunt, quod rem hanc ita sedulo agamus, vt constet conscium fuisse Garnettum: quibus ea res iamdudum notissima. Quin *Muliercula* ipsa rem rescibant; & Quò tandem nos duos recipiemus interim, dum pertransieris procella hæc, aiebat Garnetto suo, Anna sua? Ita Garnettus manu propriâ scripsit, ita videas licet in Ipsius autographo. An & Domina Anna confessionem Iesuitæ alicuius exceperat sub Sigillo, cui res ita perspecta? aut tu cuiquam vt persuadéas, quæ nec *Mulierculus* ipsis ignota erant; ea Garnetto ipsi nota non fuisse?

Sed & minuendus error est *de Sigillo*: Catholica doctrina (inquis) non permittit ad vllum malum vitandum Secretum Confessionis detegi. Non permittit? Quare non? Ne si id permissum sit, odiosa fiat confessio. Odiosane? Caue verò ne contrà odiosa magis fiat, si tégat, si foueat in sinu scelera talia, tam & odiosa, & perniciofa. Odiosa facta est olim & sublata sub *Nefario*, dum leuius multò scelus occultaret. Idem ipsum denudò ne contingat cauendum vobis: si non permittat Catholica vestra doctrina, tam infandum Scelus, (vt auerti possit maturè) in cognitionem venire. Non enim semel eà de re Garnetto & Grenwello, quin nescio quàm sæpe, sermo illis fuerat. Nec hoc Garnettus negabat, sed quantumuis id sæpe factum, factum semper, sub virtuali nescio quâ ad primam illam relationem; eaque relatio, si vel centies de eà egissent inter se, effecit, vt semper scilicet esset *Sacramenti Secretum*. Quod si sic liceat inter se Scelera versare *Confessario* & *Consistentis*, vt, et si

Autog. Apr. 17.

vera tum *Confessio* nulla sit, tamen id satis sit, si *relatio* habeatur ad aliquam vel *ante factam* confessionem, vel *post factam*, quæ melior, vltima *Seculari Latetia*? Qui enim id dicere non licebit: *Extra confessionem* rem audiui, & sæpe quidem: verum *aliqua* tamen fuit inter nos *relatio* ad confessionem, vel aliquam quæ tum *antegressa*, vel saltem aliquam quæ *post aliquando*, *subsecutura* esset.

Autog. Apr. 6.

Sed *instat* tamen, *Nec permittit* (ais) hoc *Catholica doctrina*. Nusquamne gentium? In *Gallia permittit* certè. Namque ibi cum è *Nepotria* Vir Nobilis Fratri Minori confessus esset, aliquando in animo sibi fuisse, vt Regem *Franciscum* occideret, poenituisse autem se illius consilij, cumque datâ illi poenitentia à *Fratre*, absolutus esset; *Frater* rem reticere noluit, Regi indicauit. Re ipsâ à Rege ad Senatum *Parisiensem* delatâ, quaestio de re totâ habita est. Reus comprehensus supplicio vltimo affectus est. *Fratri* autem intentata nec Censura, nec *Lis* vlla. Nec est quod dicas, timuisse sibi *Senatum*, à Rege; proinde voluntati eius licet minus iuste, paruissè. Notum enim non cadere in *Senatum* illum suspicionem eam, vt cui non infrequens sit, missa ad se, vel *Edicta* ipsa *Regis*, nisi sibi probentur, sæpe non exequi.

Bodin, de republ. lib. 2. cap. 5.

Nec id solum, sed & è *Curia* etiam *Parisiensis* *Archiepis* constat, capite mulctatum etiam à *Dominico* de *Haulte* euille, cum denuò conualuisset, postquam moribundus, in *Sacramento*, reuelasset *Confessario* suo intentionem sibi aliquando fuisse *Regis* de medio tollendi. Eam tamen rem constat post à *Confessario* patefactam, fuisse *Domino* illi capitalem.

Hist. de Pais. pag. 307.

Tum quod recenti adhuc memoriâ est, à *Petri* *Barierij* b *Hist. de Pais. pag. 144.* supplicium vltimum, quâ *Meluni* fractus in *Rotâ*, sententiam in Eum ferente *Hospitij* *Regij* *Præposito*. Is *Lugduni*, *Fratri* cuidam *Jacobino* (cui nomen *Seraphino Bâuchi*) propositum suum de nece *Regis* procurandâ, *Sacramentaliter confessus* est: nec vt mentem mutaret, à *Fratre* illo adduci potuit. *Regis* ergo *Secretario*, *Seraphinus* rem refert: *Barierius* in *Iudicio* *Publico* damnatus, ad *Supplicium* tractus est. *Permittit* ergo, quæ in *Gallia* est, *Catholica doctrina*, vt ad *Regis* internecionem deuitandam, *Sigillum* resignare liceat. Quidni idem hoc liceat in *Britannia* nostra? Saltem *Catholica* hæc doctrina, vbique non

Altio. p. 99.

a Part. 4. Q.
28. memb. 2.
art. 2. in respon.

b In Confess.
ult. num. 7°.

c In Confess.
num. 2°.

valet, ac proinde neq; Catholica est. Verum res tota in opinione est. Quidam iuristae magis sunt: nonnulli sunt aequiores, quibus totum hoc revelare, in casu non displicet: aut ut fidem quis Principi & Patria maiorem debeat, quam Consenti. Vera quidem omnino fuit illa Garnetti vox, *Vltro faveor, Leges quae celare haec prohibent, apprimè esse iustas & salutare. Neque enim aequum est ut Principis salus ab alterius conscientia pendere debeat.*

Rectè verò tu: *Non permittit dicis Catholica doctrina, crimen ullum in Confessione revelatum detegi. Non iam fortè permittit, at permittit olim. Olim, quis nescit crimen — Haeresis est crimen, quod nec confessio celat. — Nec maior ratio certè est, cur non debeat celari Haeresis, quàm cur non Proditio tam Immanis. Sed olim permittit Catholica doctrina, in crimine quidem nondum Commisso, sed Committendo: praesertim (ut cum Scholâ loquar) Si Inconueniens inde Graue sequeretur. Sequebatur autem in vestro Grauiusimum, & fuit illud inter Committenda. Sic olim ^a Halensis noster, ex quo scias quid hic Catholica doctrina permiserit apud Nos. Potest quis confiteri peccatum, non tamen ut praesens, sed potius ut est in proposito, de futuro, ut cum dicit se velle fornicari, & nolle desistere. Dico ergo quod non tenetur celare simpliciter, nec si Sacerdos talem Confessionem revelaret posset condemnari tanquam violator Sigilli confessionis: tamen quia hoc species esset mali, & infamia sequeretur, propter hoc credo, etsi non tenetur de iure talem confessionem occultare, debet tamen celare ratione publica honestatis, nisi Inconueniens aliquod Graue sequeretur. Tunc enim credo, quod non esset confessio talis penitus tacenda, nec tamen publice revelanda propter periculum infamiae, sed cautè & secretè alicui qui posset & velle prodesse innotescenda. Nec ea vnius Halensis mens, eadem & apud Italos vestros. Sic ^b Angelus. Quando quis confitetur, se velle facere aliquod malum, istud non est dictum in Pœnitentiali Foro, & ideo propter rationem istius Sacramenti, non tenetur celare: sed quando peccatum committendum vergeret in periculum Communitatis, credo sine prauiudicio, quod non solum potest, imò tenetur revelare, ei qui potest prodesse, & vult non obesse, ut malo obuietur. Eadem ^c Silvestri, qui Magister fuit Palatii Papalis. Ecce revelare Secretum Confessionis, si quis confitetur se velle facere aliquod malum, puta homicidium, quia istud non est dictum in Pœnitentiali Foro.*

Quando

Quando autem peccatum admittendum vergeret in damnum vel periculum Communitatis, vel etiam privata persona eccl[esi]e, non solum non tenetur celare, sed tenetur manifestare; si id possit commode sine damno suo, & cum proximi utilitate & peccati. Ex Panormitani autem acerbum iudicij viro, vna scias; & que apud illum Catholica doctrina tunc fuerit hac de re, & vero etiam qua apud Innocentium quartum Pontificem maxi-

mum, cuius auctoritate quis Fortis opponet suam? Ita eni[m] Panormitanus. Sed circa ultimam partem quere. Quidam sunt confessus Sacerdoti, quod intendebat interficere Sempronium, vel aliud maleficium committere, & non poterat abstinere; nunquid Sacerdos peccet reuelando? Innocentius in sua, & tandem concludit, Quod hoc peccatum non dicitur defectum in Penitentia; tum quia non habet Contritionem, tum quia est peccatum Comittendum. Unde Sacerdos debet, quantum cautius potest, reuelare, ut peccatum impediatur. Plures referre non libet, vnum modum adijciam. Dominicum Soran, qui rigidior est in Custodia Segilli, ac ille tamen sic. Veruntamen sunt qui fingunt se accedere ad Confessionem, & tamen non veniunt, quod se accusent & remedium postulant anime suae, sed ut Confessorem forte peruerant, aut fauorem aut auxilium petant in perpetrando flagitio, ut temporibus nostris usu creuisse fertur quibusdam qui in Pontificem conspirauerunt, & huiusmodi peccata celanda non sunt, sed statim potius denuncianda; quod plurimum temendum est in crimine heresi. Quod ante illum doctus Innocentius, Non credimus istos confiteri ut Ministris Dei, qui non ut puniantur, sed ut consilium vel auxilium ab aliquo recipiant, dicunt eis peccatum suum: si deus dicant, Hoc dico tibi in Confessione vel Penitentia. Quia non est verum, quod dicit, in Penitentia nec ut Dei Ministro, cum confessio anime non requiritur. Et tales bene sunt cogendi super premissis ferre testimonium.

Colligam ista. Peccatum quod quis confitetur ut perpetrandum, non spectat ad Penitentiale Forum, non datur sub sigillo. Hoc vero Perpetrandum cum sit. Peccatum quod vergit in periculum Communitatis, celandum non est, sed reuelandum: vergebat hoc in Periculum Communitatis. Peccatum de quo non est confessio. Confessio nec anime remedium querit, detegi potest. In hoc, accusatio nulla. Non ergo

a Cap. Omnia de panis. & remiss. num. 14.

Hostiens. super 5° cap. omni. Archid. de penit. d. 6.

Anchor. super 5° cap. omni. Ripa de remed. 38. Col. 2. b. Derat. de reg. Secret. memb. 3. Q. 4. Conclus. 2.

In cap. omni verbo Prodit.

Autog. Mar. 31.

in Penitentia dictum, vel ut Dei Ministro: Potuit ergo regi adferendum de re tota testimonium. Postremo, una eademque videtur ratio eorum, qui in Pontificem conspirauerant, atque Harum, nisi quod interest multum, & Gratio multo. Horum, qui non in Regem solum, sed una cum Rege Sobolem Regiam, Sacrum Senatum, Ceterum tam impensum, infontes tam multos, perniciem tam seclerum machinati sunt. Principale, si (ut Sotus) non eo venit, quod se accuset Confessor, sed ut consilium petat vel auxilium. Id quod in hoc factum. Non enim eo venit Grenwellus quod se accusaret (ait hoc Garnettus) aut remedium postulare animae suae, sed consulendi (id est) consilij petendi gratia. Non ut crimen, quod reprehenderet, sed ut de exequenda ratione Garnettus eius consilium adhiberet. Quid enim illa sibi quaestiones volebant, cum saepe potest alteri obuius esset? Quomodo succedit? quos progressus habet Res Pulueraria? Quid illa autem? Sublato Rege, atque Ordinibus, quis Regni demum Protector futurus esset? Vel vnica verò hac Grenwelli quaestio, satis superque est, ad Larvam huius Confessioni detrahendam; satis superque ut ex ea constet, quo animo Grenwellus ad Confessionem accesserit. Aduertit enim, scito, Lector, quaesuisse hoc Grenwellum à Garnetto: Grenwellum, qui ipse Garnetto rem omnem reuelauit, à Garnetto, qui tamen nisi reuelante Grenwello, rem plane nesciebat. Cui verò hinc non liquet, Garnettum, ad quem non aliter peruenit res, quam ex confessione Grenwelli, plus hic scisse Grenwello ipso de Protectore, atque multò, quam is qui e rem retulit, in Negotio toto peritiorum fuisse. Sed vos, an bonà fide soletis quaestiones huiusmodi, Succedine? Progressus ne facit prodisio? Quis futurus Regni Protector? poenitentes atque inter confitendum percontari idque sub Sigillo? Maltum verò Sigillum, & meritò comminuendum, quo hac tam turpia obsignantur.

Sed & qui in materià Sigilli Stoici sunt vel maxime, requirunt tamen, ut Confessio ipsa Sacramentalis sit. At fueritne ista Confessio aut per viam, aut nec per viam Confessionis: Garnettus ipse ad mortem usque incertus. Tum & illud requirunt, ut verè sit Accusatio. Ita Sotus: Hac vero Accusatio planè non fuit, quasi peccatum esset: sed Consultatio (teste vel ipso) puta, de Novo Protectore, & alijs eiusdem generis. Postremo, ut maxime

fuerit

fuerit Confessio, tamen eo vno excepto, vt ne prodar Confitentem, ^a debes confessarius, cum maximâ diligentia præcauere pro Posse ne peccatum perpetrandum sibi in confessione detectum opere perpetraretur. ^b Potest Superiori dicere, Vigila, quia Lupus est in Grege. ^c Debet monere eum, cui ea rescura fuit, vt inuigilet, & debet facere omnia quibus obuietur delicto committendo. ^d Debet admonere Rempublicam, aut illum cui periculum imminet, vt caueant tali horâ, aut tali loco. ^e Debet occurrere quantum potest; Cives ad custodiam ciuitatis incitare, atque omnia alia, quæ ad obuiandum Proditioni facere conuenit. Non enim alia Canonis cautio quàm hæc, ^f Caueat ne reuelet Peccatorem. Cap. Omnis utriusq;: non autem Peccata, si potest illa sine Peccatore.

Iam vero vester hic Confessarius, esto, vt detur ei, reticere de personâ Confitentis; præcauitne rem, pro posse suo cum maximâ diligentia? Fecitne omnia, ne perpetrari posset hoc Flagitium tam Atrox? Dixitne Superiori, Vigila? Admonuitne, vt caueret, tali Horâ, tali Loco? Excitauitne Cives, ac alia omnia fecit, quæ ad obuiandum Proditioni tali, facere conueniebat? Nihil horum. Imò ad horam mortis in hoc peccasse se fassus est, quod præuere neglexisset. Quid ergo hijs vltius immoramur? Quocunq; se vertat *Matthæus, Martyrem* suum Scelere plus magis inuoluit. Mortem pati debuit, potius quàm vt *Sigillum violaret*: violauit, eoque facto, factus est author mortis suæ. Poterat seuerè interdicare Confitenti, vt desisteret ipse, alios à Scelere reuocaret, sub pænâ remelandi, ni intra certum tempus id efficeret. Poterat credito Papæ *Innocentio*, & illæso Sigillo Sacramenti sui, Scelus adhuc perpetrandum, vergens in Periculum Summum totius Reipublicæ, detegere. Poterat vel Soso credere, & cum non esset *Accusatio* ibi vlla, curd reuelare, atq; ita perniciem à Patriâ, pænâ à seipso Capitalem auertere. Poterat subticere Confitentem, & de Horâ & Loco commonefacere illorum aliquem, quibus periculum imminebat. Nihil horum fecit; iusta ergo illius percussio: Pie autem profecto credere non potestis coronandum illum à Deo propter Sacramentum diuinum non violatum: Violauit enim illud turpiter. Nec propter fidei Catholicæ confessionem: Flagitiosè enim eius oblitus est. Sed neque detestationem hæreseos Protestantium: Ita enim erat intentus *Charitatis*, & purgandæ *Sopori* mu-

lieri, quam ubique secum circumduxit, vt *Fidei*, vt *Hæresis* mentio omnis ei penitus tum exciderit; Vt iam alia vobis merita querenda sint ex thesauro Ecclesiæ & Societatis, quæ *Martyri* vestro applicetis, alioqui *Coronâ* suâ (vt *p̄e credi* potest) carituro.

Postquam autem *Martyrium* *Garnetti* consummâsset: proximum erat, vt, qui se tum in pedes coniecerunt *Iesuitæ*, etiam ex *Congruo*, pro *Confessoribus* haberentur. *Persecutione* enim, illis propter *iustitiam* ingruente, ex consilio *Christi* fugerunt de *vna ciuitate* in *aliâ*. Quis hæc sine stomacho legat? Ergo, cui non par fuit vnquam *Nefaria* Proditio, *iustitia* iam est? Animaduersio in Proditores, *Persecutio*? Proditores iam *Noni Confessores*? *Christus* ipse fugæ illis consilium dat? *Christi* *Vicarius* fugientes excipit? Imò *Conscientia* illis *Facinoris* illius nulla, non *Testium* *indicia* vlla: Mansissent ergo si nulla; cur fugerunt? Redirent verò iam cum *Muro suo* *Atheneo*; subirent examen legitimum; sentirent nec *Indicia*, nec *Testes* deesse probandæ de illis proditiōis. *Testes* erunt, & *Indicia*, *Grenwellum* rem totam *Garnetto* partēque eius singulas reuelasse: *Gerardum*, Proditoribus *iuramentum* detulisse de non desistendo; *Missâ* etiam & *Sacramento* obstrinxisse ad scelus: *Hamondum* Proditores omnes absoluisse à scelere, & *Reatu* eius omni etiam tum, cum patefactâ proditiōe, in *Seditionem* apertam ruerent. *Conscientia* illis *cauterizata* fortè est, atque ita, vt tu dicis, *sine Conscientiâ* sunt; sed *Testium* satis erit, *Indiciorum* plusquam satis, si legitimâ *Actione* experiri volunt. Neque verò fugerunt, nisi prius omnia experti, an possent tubæ, & faces esse, *Seditionis* nouæ. An & id consilium *Christi*? Cum frustra id tentâssent, bis iam *Rei*, receperunt se ad bonum illum *Hospitem suum* & (quales illi sunt) *Confessorum* omnium.

Quod si *Papæ consuetudo non sit*, vocandi in *ius* vbi accusator abest, vel testes; ne faciat sanè: Tantum expellat à se, faciat reuertri ad suos, vbi extant *Indicia* clara, vbi *Testes* omni exceptione maiores. Ne afficiat sanè *Supplicio*, sed ne excipiat *Hospitio*. Nam de *Serenissimo Archiduce* quod subiungis, suavis homo es; scis *Baldwino* exceptionem esse fore. E *Venetâ* iam causâ, sat illi constat, *Sacerdotes*, præsertim verò *Iesuitas*, non conueniendos, nisi coram vel *Pontifice*, vel eius *Delegato*: Subditos Illos *Ducum*, *Archiducum*, *Regum*

gum non esse, quin Papæ solius; absque eius voluntate, nihil de illis statui posse: voluntatem verò illius esse, vt de *Confessoribus suis* nemo pereat. Fallor autem, si non eadem hæc Regi responderit Legatus hic Serenissimi Archiducis, cum ad iustitiam postulareretur *Baldwinus: Iesuitam esse Baldwinum*, apud *Superiores suos conueniendum*: apud Archiducem enim *conueniri* non posse. Sed tu tamen multum hallucinaris; non inspexisti sanè, quæ nobis apud Acta sunt. Nominârunt verò, qui supplicio sic affecti, *Baldwinum* (atque fœdâ notâ notarunt) aliosque nonnullos, conscios, complices, consultores suos. Probari hæc contra absentes, scio, non probares; fac veniant modò; Abundè probatum erit, nec tu negabis: hic *Testes*, hic *Tabula* obsignatæ. Interim autem, dum probent innocentiam suam: exulent à vobis, à bonis omnibus: *Tortus* ne sit Patronus: Pontifex ne Fautor, Roma ne latebra sit tam perditorum ciuium. Hoc si faciat *sapientissimus ille tuus Princeps*, rem faciet se dignam; eluet maculam hanc omnem. Ni faciat, adhærebit illi, *suspicionis* nota non leuis: quod *factum* iam *nolle* dicit, *fieri voluisse*. Nec leuitas in *suspiciendo* vlla; ratio enim subest *suspiciendi*, *fauere* illis, quos *fouet*; quos nec *inbet*, nec *sinis* causam dicere; nec *vocat* ipse, nec *re-mittit* in ius; quos secum retinet, in *conspectum* suum *venire* finit, nec vel *abigit* saltem à se, qui famâ laborant, quòd in societate fuerint tam Nefandi Criminis. Tu, quantum voles *excusa* factum; quantum potes deprecare: Interest Pontificis, si Famæ suæ consultum vult, si Existimationi; Scandalum istud à se quàm primùm amoliri.

AD illud *Cardinalis*, Cur solus Rex Anglia timeat; Quis vnquam alius, ex omni Christianorum Principum numero, aut *timuit*, aut *timet* prater eum: respondit & alios aliquando, & sæpe multos, sibi à Pontifice *timendi causam* habuisse, etiam *timuisse*; nec ita esse affirmavit modò (quod tu ferè facis) sed probauit affatim. Fallum ergo quod non alius vnquam: Fallum etiam quòd ille solus timeat. Non temerè quidem *Noster*, sic vt *illi*; non enim facere quæ *illi* fecerunt, quæq; facere solent, qui *timet*: *Confagere* aliquò, *supplices* esse, aliorum operam implorare, *mittere* qui *intercedant*. Potuitne magis appositè? Quis vnquam alius *timuit*? *Alij multi*, & sæpe; Cur solus Rex timeat? *Noster ne*

timet quidem. Vbi ergo hîc paradoxum? Timuerunt illi, *Rex non timet.* Illi enim vexati bellis, ad extrema redacti, ab hoste fûsi, à vicinis deserti, denique, ne suis quidem satis fidere, sed & ab illis sibi *timere*: *timuerunt* ergo, & iure quidem. Regis ea causa non est. Nihil horum. A bellis, pax; non hostis vltus ad portas; vicini omnes fœderati; Sui verò illum in oculis ferunt, in corde; simul, vt viuant, simul vt moriantur. Illi *timent*, Illum sibi plus *timere* vellent. Quàm dispar hic causa? Quàm verò disparata hæc inter se? vt *illi tum* quidem debuerint: *Rex iam noster* non debeat *timere*? Temerarij illi quidem fuissent, nisi *timuissent*, vt illorum res erant: Rex parum constans, si *timent*. Sed neque, debet iam *timere* Rex vltus, (vt quod res est dicam.) Prælonga tum erant, præut nunc sunt Pontificis cornua: *exalta* sunt, ex eo; quamquam etiam nunc *mutila fronte* miniretur. Verum vix ylla iam vis, à se. Quæ est à *Principibus* est; si potest classicum canere, atque committere illos inter se: aut etiam à *Plebe*, si commouere potest vt discessionem faciat, vel per Emissarios suos, ad atrox aliquod facinus præcipitem dare. Et annon magna Pontifici laus, quod ita *Regibus*, & *Regni terrori* sit, quasi *Demogor-gon* aliquis, vt cui, potestas iam omnis ad *Destructionem* sit?

Quod si autem *locum illum* meliore oculo inspexeris, contendes ipse, falsum esse, quod ibi posuisti; nimirum *omnem* ibi à Rege *timorem* prorsus remoueri. *Panicum* ibi *timorem* negat euinci posse, non *omnem*: Est enim *Panicus*, qui sine causa est vllâ, *attonitos* tamen homines reddit, atque, vt ibi est, *stupidus*: est *alter*, qui cautos modò & solertes, vbi causa tamen subsit. *Prior* ille est, qui (apud te) *degeneres animos* arguit: *Hic* verò etiam in *Generosos* atque *constantes* cadit. Ac vt *Le-porinum* illum à Rege abesse scimus, quàm longissimè: ita hunc, plus magis augeri, summis in votis nobis est. Minor enim multo est, quàm aut vellemus, aut fortasse etiam expedit. Ex eo autem *timore* erat, quod Regni Ordines, magis Illi *timentes*, quàm Ipse sibi, voluerint *Hircos* vestros & *Capras* noxias ab *Ouibus* separare; separare autem quasi Vocali Signo Iuramenti illius, quo Illis, cauerent omnes post occurrere. Nec *trepidatum* tamen in eo est, sed & ad tempus interrupta atque dilata Comitia sunt: & cum conuenis-

sen

sent denuo, *lentè* res acta, *din*, *multumque* deliberata, *serò* tandem *post Semestre*, conclusa. Maturassent magis, si magno illo, quem tu fingis, *timore* correptus Rex. Non fuit Illorum, qui *exterriti* essent, tam Elephantinis pascibus incedere; Ceruinis pedibus profilijissent, si *timidi*. Nihil autem ibi *festinatum*: cura maior, ut *cautè*, quàm ut *propere* res ageretur. Quo in Iuramento, nisi oculus tibi malus fuisset, vidisses non *timorem* nostrum, qui non alius erat, quàm debuit; sed *deditus* vestrum vidisses, & æternum opprobrium Pontificis vestri, contra quem, causa tam magna fuit, & tam iusta *muniendi Reges*, *Subditos iuramentis constringendi*, ne violentiam inferrent in Personam Regis, neue *Coniurationes* inirent, in Salutem Reipublicæ. Vidisses hoc, & meritò correptus *pudore*, de timore tacuisses.

Quanquam videris & tu, qui sic *paradoxa* venaris, ut hic te expedias, ne incurras *Seruus in Dominum*; cum ille *nolis*, tu iubeas timere Regem; ille si timeat, *temerarium* dicat; tu *temerarium*, nisi timeat; ille *causam nullam* esse dicat, cur timeat; tu *causas magnas*, & graues; ille, *nullum vnquam è numero* Principum; tu, *tot magnos Imperatores*, & *Reges* extimuisse; ille, *Ne time*; temerè enim facias, *Constans* non eris, si quem *nemo* Princeps timuit, tu timeas: Tu, *Time verò*; *Multi* enim timerunt, & *Magni*; vide, ne dum *Constantem* te videre vult Dominus meus, *Temerarium* faciat. Ita, ait *hic*, negat *ille*; iubet *alter*, *alter* vetat. Quis hos homines spiritus agitat, nisi *Contradictionis*? Quis hæc illorum conciliet? Et tu tamen *paradoxa* crepas? Paradoxum hoc quidem tuum est, à te positum, nisi sit plus etiam quàm *paradoxum*, id est, *paralogum*: Contra enim rationem omnem, & vel sensum communem, simul quem *reprehendis*, quod omninò *timeat*; eundem quod *plus magis non timeat*, *reprehendere*.

TRansit post, ad *odiosam* illam, & *odiosè* positam à Cardinale, *Iuliani similitudinem*. Primò verò, in *Rebus* dicit similitudinis summam positam, non in *Personis*. Cur ergò ita crudè rem reliquit Cardinalis? Cur non præfatus deferre se *Persona Regis*, nec ad eam trahi velle, quæ de *Iuliano* sic diceret? Cur neque post restrinxit ad *rem*? & duritiem exempli honesta aliqua deprecatione molliuit, sed sic, quasi *dimisso a-*

culco, statim auolauit? Denique cur non submisit Alium, cui plus cordis, minus oris, quàm Torto, qui nec Persona parcat iam; qui quasi non satis iam esset per se, magis etiam adhuc odiosam reddidit? Ab vno hoc discat quiuis, quo animo sit in Reges Pontifex, cum suis Cardinalibus, qui sic immittunt Scurras suos, in Reges ipsos, & ore spurco liberè grassari sinunt, in eorum nomina; quibus, tempus erat, cum Pontifices quoque ipsi assurgebant. Quid autem affert bonus iste Christianus? Primò Iuliani rem agit; patronum illi se præstat, & attollit Apostatam, vt Regem tantum deprimat. Non est (inquit) verum, Iulianum Atheum fuisse. Atque idem, credo, diceret Apostolo

^a Ephes. 2. 12.

Paulo, qui Ephesios idola multa colentes, dixit adieci fuisse. Non est verum, Paule, Atheos esse Ephesios, Polysheos dicere debuisti. Atque hæc illius Auspicia sunt, vt mendacium impingat Apostolo, & Spiritum Sanctum loqui doceat.

At neque Polysheus erat Iulianus, sed planè Atheus, quamuis esset tum Pontifex Maximus, Nempe Irrisor Religionis sue, & Deorum, ad quos descuerat. Quis hoc neget, qui vel legerit Casares eius, vt, ibi de Ioue, de reliquis Dijs suis ludos faciat? Perinde bonus Ethnicus Pontifex iste Iulianus, atque bonus Christianus Pontifex vester, Leo decimus, qui fabulam illam de Christo, sibi vobisque lucrosam valde fuisse, Bembo ridens asserbat; nec Christianus hic, nec Polysheus ille, sed vtræque Atheus. Verissimum ergo verbum hoc, Atheum dici debere Clientem tuum (bone Patrone Iuliani) nec tamen minùs verum, Atheum quoque pari iure dici debere Leonem; atque illum etiam Atheum, qui apud ^b Mirandulam affirmabat quibusdam domesticis suis, nullum se Deum, etiam dum Pontificis sedem teneret, credidisse. Illum quoque Atheum apud eundem, qui viuens familiari cuidam aperuit, apud se animarum immortalitatè minimè creditam. Omnes Catholicos, omnes Pontifices, nec tamen Christianos. Nihil ergo dicis cum id asseris, Cum Catholicus non sit, neq. Christianus est. Plus hinc multò dicitur. Cum Catholicus sit, tamē, non est Christianus; imò cum Catholica Ecclesia Caput sit, Christianus tamen non est. En tibi, quò Iulianus tuus te perduxit. Potest quis, Missas audire, potest facere, potest Caput Catholicæ Ecclesiæ Papam credere, potest Ecclesiæ Catholice Caput & Papa esse; nec tamen Christianus.

^b Theorem. 4.

Quàm

Quàm verò ineptè philosophatur de secundo? Cùm Catholicus non sit, neque Christianus est. Vbi primò, Catholicum intelligit Romano more (vt ipse paulò pòst explicat) qui Romani Pontifici religionem sequitur. At hic talis, nisi falsi nominis, Catholicus non est. Vbi vide quam rem agam. Etsi Catholicus sit dixi modò, Christianum tamen non esse: Ne Catholicum quidem iam esse dico. Tu de Iacobo Rege quæris, ego de Paulo Papâ quinto, vter Catholicus verior, vter Catholicam, id est, diffusam Ecclesiam magis credat (ea enim vocis, Catholici, vis est) vter Nulli loco alligatam? Ac Rex quidem Catholicam planè agnoscit, perque omnes terras vbique disseminatam, nec vlli loco astrictam vult, nec vllò circumscriptam. Paulus Papa vester non sic audeat, non vel Catholicam nominare, nisi Romanam addat. Romanam autem sic addendo, euertit Catholicam, quasi si credat, nulli loco ascriptam, vni tamen loco certo ascriptam; Catholicam Romanam, quasi dicat vniuersalem particularem, vel totum partem, quasi si Orbem compingat in Vrbem. Atque hoc qui credat, Catholicus non est, proin nec Christianus. En Vicarius iam Christi, cùm Catholicus non sit, Christianus non est. Sed nolo delirantem sequi. Hoc qui credit, Catholicus non est, Donatista est; sic enim illi olim credebant Ecclesiam Catholicam Africanam: sic vos nunc, illis per omnia similes, Catholicam Romanam. Atq; vt illorum, quia Africana erat, Catholica non erat, sed pars Donati: ita & vestra, quia Romana est, Catholica non est, sed pars Papa Romani; Atq; hoc qui neget, ad exemplum Torti [Catholicam Romanam] [Animal Asinum] appellandum censeo. Postremò, quid ita malè vobis conscij Catholicam non audetis vsurpare solam? Quorsum additis Romanam? Quid illà opus est, si præter Romanam, Catholica nulla est? Neq; enim eâ voce opus vllum, nisi vt distinguat vestram ab aliâ Catholica quæ Romana non est. Ea quia merè Catholica, verè Catholica: vestra non verè, quia additione illâ detrahitis; & priorè illi [Catholicam] per posteriorem hanc [Romanam] derogatis.

Sed vt Syrophianam hunc paulisper insanire patiamur, atq; vt Horatianus ille, Nauens omnem quam conspexit in portu, suam putare, blandiri sibi de nomine Catholici, vbi & quando occurrat, quasi proprium sit suis & peculiare; ex ore proprio iudicemus ipsum. Pòst enim ex Paciano citat, Christianus, mihi nomen: Catholicus, cognomen. At non omnes, quibus nomen

P.g.vl.

idem

idem, idem & cognomen? Quàm ridiculè? Omnes ne *Matthai*, *Torti*, nulli recti? *Evangelista* ipse cùm *Tortus* non sit, nec erit *Matthaus*? aut *Typographus* noster, cùm *Bellarminus* non sit, nec *Robertus* erit? Annon ea Lex, vti *Nomen cognomine*: ita *Christianus Catholicus*, latius vt patère debeat? Et quid ergo *Paciano* opus, *Christiano Catholicum* addere? Sed dic etiam, qui *Romani pontificis religionem non sequitur*, id est, qui eo sensu *Catholicus* non est, non est *Christianus*? Non *Christianus*? Quid ergo est, si *Christianus non est*? vel cuius *Sectæ* dicendus? *Turcane*? At nemo contra illos *nostris hominibus*, acrius fortius-ue dimicat. An *Iudaeus*? At illos *Rome* Papa impunè sinit habitare. Ergo *Paganus*? At illi *Polythei*, *Papistæ* in eo, quàm *nostris*, similiores. Quarta verò iam *Sectæ* nulla est. Et illud quoque responde, an iam nulli sub *Turcæ* gemant *Christiani*, nullæne ibi sint *Ecclesiæ Christianorum*? Vnde tamen, eo nomine commendati etiam à vobis, & vestris hominibus commendati, crebrò huc ad nos Captiui multi commeant. Nulline in *Greciâ*, *Russiâ*, *Armeniâ*, *Ethiopiâ*, *Christiani*? *Tortus* deleuit omnes. Atque vt modò *Ecclesiâ Catholicam Romanam* fabricatus est: ita iam *Religionem Christianam Romanam* meditat: vt de *Ecclesiâ* non sit, *Religionis* expertus sit, nec *Catholicus* iam, nec *Christianus*, qui *Romanus* non sit. At *Christiana Romana Religio* hætenus inaudita. Olim autem qui *Hæretici*, non inter *Turcas*, vel *Iudeos*, vel *Ethnicos* censebantur; neque nisi qui de *Christianis* essent, *Hæretici* audiebant: nuper exortus *Tortus*, qui *Christianos* negat.

Quin vos ergo dirutis *Consistorium*; feriarum iubetis *Inquisitores* vestros: *Foris* enim sunt *Hæretici*, *Christiani* iam non sunt. De ijs qui *foris* sunt quid ad illos iudicare? Quid ad *Christi* Vicarium eos, qui *Christiani* non sunt? Cur *Ecclesiæ* vos sem audiant, qui nihil habent commune cum *Ecclesiâ*? Quàm verò hîc sese *Tortus* memorem non præstat, quod tamen (cùm mendax sit) maximè præstare oportuit? Antè, *Pontifici* vindicat *Hæreticos excommunicandi potestatem*: hîc materiam tollit potestatis. Qui enim poterit iam *excommunicare* qui intra *communione* non sunt? Ita excuticiam fulmen de manu *Iouis* sui; abnegat *Catholicam fidem de potestate Pontificis*, atque ita *Tortus* ipse iam, cùm *Catholicus* non sit, neque *Christianus* est. Sed hæc illius recordia est. Recordia terræ, qui

qui tot Regna & Gentes, quæ *Romani* Pontificis religionem non sequuntur, semel & simul proscribit omnes; *Paganas* asserit, *Christianas* negat. Ità *Europa* pars longè maxima, in *Paganismo* est. Quod nisi hunc tam procacem *Scurrām* compescat Pontifex, videat ne assertio hac erumpat in *nerum* denique. Quare autem non *Christianos*? Quid tanti velis fidem, vel Legem *CHRIST*i peccarunt, ut multandi sint hoc *Christiani* nomine? Quia ne mente Deo seruire volunt, non minus quàm *Spiritu*, nec ignoratà *Lingua* Sacra sua murmurare? An quia bibunt ex calice omnes, nec sumunt ex *Semisse* Sacramentum? Seu quia similitudinem sibi nullam faciunt, quam adorent vel colant? vel id etiam, quia Sanctam Ecclesiam *Catholicam*, de *Veteri* Symbolo credunt, *Romanam* de *Novo* non credunt? An denique, quia *CHRIST*o nimio plus tribuunt, nec ei *Sanctorum* Suffragia in munere intercedendi adiungunt, operum merita in iustificandi, indulgentias *Papales* in satisfaciendi? Videtur ergo, quod per excessum peccent, & nimis *Christiani* sint.

At etiam *Patres* per vim torquet, ut cum eo vnà insaniant. *Augustinum*, qui *Pelagium* debere dicit, gratiam confiteri, si velit non solum vocari, sed esse *Christianus*. Quid tum? Et pati opera dicat *Tertio* quis, debere & illum de *Scurrili* hæc suâ in Regem præstantiâ poenitere, si velit non solum vocari, verum etiam esse *Christianus*. Esse *Christianus*, id est, verè & re ipsâ esse, quod titulo tenus erat: Esse *Christianus*, id est, intus & apud Deum esse, quod extra videri voluit & haberi apud homines. Multi enim & apud vos, tum *Christiani*, tum *Catholici*, credo, vocantur: quibus non magna cura, ut sint quod vocantur, non magis quàm *Pelagio*. Nec qui hæreses ergo sestandit solum: quis enim nescit *Augustinū* locis multis negare *Christianos*, qui verbo confiteantur *Christum*, factis negent? Scit hoc ita esse, qui legerit *Homiliū* eius secundâ in illa *Apostoli* verba, *Omni Spiritus qui confitetur Iesum Christum in carne venisse, ex Deo est*. Quid agimus iam? Negamus *Christianos*, qui *Christum* viâ negant, ore consentunt? Vide, ne ita admiram paucitatem res *Christiana* redeat: Vide ne sic, *Ecclesia vera*, quæcunque tandem aut vbicunque sit, non vel ipsa multos habitura sit *Christianos*. Semper autem pessimè

succedunt *Torto* exempla quæ adducit, ut *Iuliani* antè cum *polytheismo* sub: Vtri enim *Polytheo* similiiores, ac proin *Iuliano*? Quosne *Catholicos* dicit, qui nescio quot, minorum Gentium Deos habent Medioximos intercessores suos, non pauciores *Iuliano* ipso, atque in eâ similitudinis parte strenuè *Iulianizans*: An quos negat Christianos, Paganos esse vult, quos tamen *Deo uno*, unoque *Mediatore* tum *Redemptionis* tum *Intercessionis* contentos esse, nec ipse negare potest? Ac *Iuliani* quidem ibi similitudo: hic verò etiam *Pelagij*, redit illi in verticem: Vtri enim melius, vtri magis honorificè sentiunt de *gratiâ* illâ; qui Pontificis religionem sequuntur, an qui *Reformatam*? Quis nescit, si ij Christiani non sunt, qui in *gratiâ* ingrati sunt, qui *Pelagium* sapiunt: quàm cuius in procliui sit dicere, vestros Catholicos hîc potius *Christianos* non esse, utpote *Pelagij* pelago (qui sic vocari voluit, non esse *Christianus*) gradibus aliquammultis propinquiiores? Quo in pelago cauendum vobis ne naufragium faciatis. Nos enim longè longius ab eo absumus.

Athanasio autem & *Cypriano*, eadem ipsa responsio satisfaciet. *Christiani* vocem ibi ab illis premi strictius multò, quàm communi loquendi more usurpari solet; nec de rigore dicendum *Christianum*, qui ut *Arius* in *Deitatem Christi*, ut *Novatus* in *penitentiam* iniuriosus sit. Etiam, cùm de moribus indignis nomine *Christiano*, sermo illis est in *Homilijs*, siquis ut *Tortus* hîc, mendax, vel maledicus; & cùm *Christianum* verè vel esse, vel dici, Patres ijdem negabunt. Alioqui, cùm discedunt à stricto hoc dicendi genere, nec rem ad viuum rescant; quis nescit, passim apud omnes, qui locuti sunt, omnes qui scripserunt, etiam *Ethnicos* ipsos; *Christiani* nomine censerî, qui *Christi* nomen seruabant, cuiuscunque demum *Sectæ* addicti fuerant? Quis nescit etiam *Hereticos* multa passos, ut *Christianos*, cùm sufficeret hoc nomen, ut reos tum constitueret? Nec vlla ratio patitur, ut *Christiani* nomenclaturâ excludantur magis, qui errant, quàm qui operantur malum. Neutri enim *Spiritu Christi* aguntur: Qui autem *Spiritu Christi* non aguntur, hîj non sunt eius, nec nisi illius nomine dealbati. Non enim doctrina tantum, vita etiam bona requiritur, ut nomini respondeant; vtrumque qui non adhibet, frustra *Christianus*

stianus appellatur. Patiatur ergo *Tortus*, qui idiomate suo *Catholici* non sunt, *Christianos* esse, ne exurgat forte aliquis, qui pariter contendat, eum quoque, utpote Obrectatorem, *Christianum* non esse.

Dixit autem Pontificios Apologiæ Author, alicubi *Catholicos*; quare ij iam soli *Catholici*, ipse non *Catholicus*. Nec id tamen sic feret. Dixit Orator *Sextum Nauium* virum optimum; Senex in Comœdiâ *Dano*: *Heus bone vir!* Vterque tamen, & *Nauius*, & *Dannus*, haud multò quam *Tortus* meliores. Dixit quidem, sed seridò non dixit: auri-
bus dedit. Dicet quis *Turcam* (si eum alloqui contingat) *Mussulmanum*; amant enim *Turca* sic appellari, libenter audiunt, faciliùs capiuntur: nec, ex eo tamen concludet, qui sic appellet, sentire de *Turcis* quasi ij soli homines *Consummati* sint & *Perfecti*; quæ tamen illius vocis vis est. Vos quoque gaudetis *Catholici* non minùs appellari; nempe ut titulis Maiorum gaudent, qui Maiorum tamen rem omnem decoxerunt: Demulsi estò vos, ut æquioribus vteretur, Postquàm argumentum inde ducitis, *Turca*, ut se solos *Consummatos*; vos, ut solos vos rectè in religione *sapere* putetis: quid restat iam, quàm ut dehinc, vos *Papista* sitis, illi *Turca*; nec vel *Catholici*, vel *Mussulmani* ampliùs audiat? Ita minimè expedit, delinire malas indoles. Salomonis vera vox fuit;
^b Quod curruum, tortumue est, tractes ut voles, rectum fieri non potest. Eccles. I. 15.

Æquè insulsum quod mox subijcit: *Qui Catholicus non est, hoc ipso Hæreticus est*. At si *Hæreticus*, hoc ipso *Christianus*. Nam id certum: Qui *Christianus* non est, eo ipso *Hæreticus* non est. Nisi enim qui *Christianus* sit, *Hæreticus* nemo est. *Qui Catholicus non est, hoc ipso Hæreticus est?* *Turca* ergo omnes *Judæi*, *Pagani*, *Athei*, *hæretica prauisatis* accusantur; Et de nouo iam feruet opus *Inquisitoribus*, ampla illis materia iam, plena Curia, qui intus sunt, qui foris, totum iam Orbem conuenturi sunt. Inquirunt enim in *Hæreticos*: at quisquis *Catholicus* non est, eo ipso *Hæreticus* scilicet. Nec illud sanè minùs. *Catholicum, atque Hæreticum contraria esse, ut diem & noctem, ut lumen & tenebras*. Dies autem & nox, lumen & tenebræ, contraria non sunt, *primantia* sunt, quorum ea na-

tura est, ut nisi vni inesse, nisi de vno dici nequeant. *Habitus* præcesserit necesse, vbi *privatio* iam inest; ut iam *Hæreticus* nemo esse possit, nisi qui *Catholicus* prius fuerit, ut euer-
tat iam Periodo hâc, quod præcedente posuit. *Turca* enim,
Iudei, *Pagani*, *Catholici* nunquam fuerunt. *Dies* illis aut *lu-*
men haud vnquam luxit, ut iam *nocte*, vel *tenebris* com-
prehendi queant. Tum, ut singula verba singula absurda scias;
nec illa quidem *Privantium* Lex est. Nam nec ibi id sequitur,
ut qui non videat, cæcus statim sit: Non enim *Lapis*; qui nec
vidit vnquam; nec tamen cæcus est, cum nunquam viderit, ut
visu possit privari possit, & cæcus fieri; Ut si *privantia* maximè
sint *Catholicus* & *Hæreticus*; non tamen negato *Catholico*, ut *hæ-*
reticus sit, ex eo statim cōsequatur. Quanquam, quid ego hæc
confessor, tam lenicula? nisi ut videat Lector, duo hæc, *Tor-*
tum, & *Dialecticum*, disparata esse, cumque è *paræ* suis *Logica-*
libus, præproperè nimis se ad *Theologia* & *Scholas* cōtulisse.
Nec multò tamen melior *Theologia*. Non enim contraria
ibi *Catholicus* & *Hæreticus*: *Orthodoxus*, potius, & *Hæreticus*, qui
scilicet vel rectè vel secus de Religionis rebus sentiat. Nam
vox *Catholica* quid valeat, vel è *Symbolo* pretendum; vbi posi-
ta, ut *Ecclesiam*, quæ post *Christum*, ab eâ quæ fuerat ante, di-
stinguat; *Christianam* à *Judaicâ*. Illa tum, intra vnâ Gentem
conclusa; Hæc iam, quàm latè patet Orbis, tam latè diffusa est.
Neq; verò legitimâ vlla *Catholici* oppositio, ad *hæresim* vllam,
præterquam *Donatistarum* olim, qui ad suam solam *Africanam*;
Papistarum hodiè, qui ad suam solam *Romanam* arctant quasi
Ecclesiam, & de *Catholicâ* faciunt non *Catholicam*; ad *Papista-*
rum (inquam) aut si qua alia est, quæ ad locum vnum præ a-
lijs *Ecclesiæ vniuersitatem* reuocat. Benè inter se hæc contra-
riantur; *Vniuersalis*, & *pars Africa*: *Vniuersalis*, & quæ à *Româ*
pendet: Locum enim spectant hæc, qui vel *vbique* vel *alicubi*
tantum est. *Vniuersalis* autem, respectu *Loci* (quod sonat *Ca-*
tholicus) & *Hæreticus*, ratione *Perversi Dogmatis*, quid habent cō-
trariū? Dic ergo siquid habes de *Orthodoxo*; id enim propriè
Hæreticò aduersatur. Quanquā etiam si *Catholicum* urgeas ne
sic quidē res tibi rectè ceciderit, Nulli enim quàm vos minùs
Catholici, minùs *vniuersitati* fauentes, proinde (si tu quidem re-
ctè ratiocinaris) nec magis *Hæretici*, nec minùs *Christiani*.

Toti simul Fidei Christiana renunciauit Iulianus; Nunquam deseruit Religionem Rex, quam semel professus est; à Vestra, cui nunquam fuit, nunquam desciuit. Ecquid magis ex Diametro? Imò, non omnino verum est; nunquam deseruisse. Imò omnino verum est, te hic Sycophantam omnino agere. Quâ parte verum non est? Parentes Catholici erant. Non erant; vel Pater, vel Aulus. Quid tum si erant? Parentes omnium, qui olim Christiani de Ethnicis, Ethnici fuerunt. Parentes omnium, qui iam apud Indos baptizantur, Ethnici & ipsi. Religio hæreditaria non est. At Ritu vestro suscepit Baptismum; Quid Ritus ad Baptismum? Vtrobique Baptismus vnus est; nec qui Ritu nostro baptizati, vos de nouo tingitis, nec nos qui Vestro; vtrobique Catholica fidei professio: quâ ipsâ in professione, non mutamus, in quibus nobiscum estis; in multis enim nobiscum estis. Vbi mutatum quid, id eò factum, quòd in Ritu vestro discessum est, à casto integroque Dei cultu: & quòd, Ab initio non fuit sic. Vt in Cultu similitudinum contra Mandatum secundum, cuius vos vobis consciij, etiam olim Mandatum ipsum de Libris vestris expunxistis. Vt in Sacramento Eucharistia dimidiato, contra mentem Christi expressam: vt in Liturgiâ non intellectâ, contra mentem Apostoli. Denique (quod & Tridentina Synodus a Sess. 22. De- vestra fatetur) quâ, sine temporum vitio, sine hominum incuriâ, & vici de Miss. celeb. improbitate irrepperunt in Missam ipsam, in melius mutata, Reformata hæc apud nos: apud vos etiam cum fuerint, protestati nostri sunt, nobiscum vos in gratiam facili redituros, nec nisi sub istâ protestatione secessum à vobis, quàm tantisper dimissa in melius mutaretur. Quicquid autem apud vos, pristinæ Fidei aut Religionis: intactum apud nos manet. Nam Calvinista conuitium, protricium iam est. Nemo hic, additus iurare in verba illius. Tanti est, quanti rationes quas affert pro se, nec pluris. Et vos si non magis addicti Papæ & Pontifici, non essetis qui iam estis, quodque (metito vestro plurimum) auditis, Pontificij, & Papiæ.

At verò, Quæ hæc tempora sunt? Quod seculum, vt sic audeat Sophista impudens, ore sacrilego bacchati in Reges, idque non alio fundamento, quàm si vera sunt quæ narratur? Fabula sunt, quæ tibi narrantur, & à te. Idem iam, Rex qui semper fuit, & ex quo per artem sapere potuit, vna illi semper, eademq;

mens, nec *mutata* vnquam sententia, vel de *Eclesiæ Regimine*. Intimè semper sensit, extimè præ se tulit illam *exterioris Regiminis* formam, scendam fortè ad tempus: hanc verò magis placere sibi, vti *melio*rem, vt magis *ex mente Sacra Scriptura*, vt cui *Antiquitas* magis faueat, vt quæ *Monarchia* magis conueniat. Enimuerò, quod tu hîc de *Populari Formâ* vellicas; qui de vobis cordati sunt, idem hoc facturos autumant Iesuistas, vbi sat illis virium, & tale quid, *alsâ mente* illis *repositum* esse. Deinde, si postquam vidisset iam, *nostram Regiminis Formam*, illâ magis probâisset, quàm alteram cui assueuerat; an vel sic *Religionem* defereret? Quàm hoc verò absolum? Quando & apud vos *dictio iuris exterior*, *Clauis* propriè non sit; eamque vos multis sæpe mandatis, qui *Laicorum* in sorte sunt, exortes planè *Sacri Ordinis* vniuersi. Nec Religio est vobis sentire, & facere; quod si quis hîc, vel faciat, vel sentiat, mutet in Religione. Sed tu *pudori* omni semel *renunciasti*, qui hoc esse dicis *fidei renunciare*.

Sequitur verò, vexata iam illi calumnia de Mulctis: sed ea iam sapiùs mihi obtrita: quam hîc tamen, quia noui nihil haber quod afferat, *obtrudis* iterum; ego vicissim *extrudo*: quodd, & longè *impar pena*, (id quod scit ipse, si quicquam scit in Historiâ) & *causa longissimè*. *Causa* enim sub *Iuliano*, *Christi nomen confiteri*; dic tu hanc vestram esse apud nos — *Clamabo perisse* — *Frontem de rebus*: Néque verò de vllâ vestrà quam dicis *Religione deferendâ* agitur, nisi illa *Religio* vestra est, in Regem machinari atque adeo insurgere, vbi Pontifex digito concrepuerit. Hæc illa est *fides Catholica* de Pontificis potestate, quæ vna vobis *abneganda* est: quam, ni *abnegetis*, *fides Catholica* vos, etiam Pontificem vestrum, *pro suis abnegabis*.

Fines pòst, conferuntur inter se. Finis *Iuliani* vnus, *Christianitatis euersio*. Mutus ad hunc *Tortus*; vellicat tantum Regis finem, is est *Regni, & Religionis in Regno tranquillitas*. Quàm verò ridiculè; fieri id à Rege, vt *Catholici primùm*, pòst etiam *Puritani opprimantur*? Vt hîc homo sollicitus est, non tantum de *Catholicis* suis, sed de *Puritanis* etiam; quasi Cordi sint illi atque Curæ; quasi eis ex animo bene veller, nollet *opprimi*: Putasne, de *Illis* laborat *Tortus*? Non sanè; id tantum sagagit, vt & *illos* quoque ad tempus *fœderatos* habeat, vt & *illos* quoque

quoque tumultuari faciat in pacem publicam; ni faciant, mox *opprimendo* à Rege: vt inuidiâ verbi hâc, illis quoque calcar admoueat, contra Principem & patriam attentandi. Et notum tamen satis, animum *illi* esse, si essent *vires*, & illos simul, & nos opprimendi. Finis alter *Iuliani*, vt *Idololatriam* reduceret. De hoc tacet etiam. Regis *finem* carpit, qui est, vt *naturalis fides* sua, ac *ciuilis obedientia* professionem obsequens ita subditi. Quid hic carpit autem? scilicet, quod in toto Iuramento, *naturalis fides*, aut *ciuilis obedientia* ne semel quidem nominentur. Et ô rem carpendam! Atqui *fidelitas* & *obedientia* nominantur ibi, quod nisi *vappa* sit, *fidem*, (seu malis dicere *fidelitatem*) quæ ibi nominatur, non nisi *naturalem*; & *obedientiam* non nisi *ciuilem* potest intelligere. Nec enim Catholica illa *fides* (quanquam cum illâ amicè conspiraret & hâc) nec *obedientia*, quam *Creatura* Deo, sed quam *ciues Principi* præstant, (etsi nec hâc quidem *ab illâ Dei*, aliena est.) Quâ *fide*, quâque *obedientiâ* *Iuliano* etiam parèrent Christiani; irent contra *Gentem*, contra quam illos ire iuberet, memores, *fidem*, *obedientiam* in Deum: *fidei*, *obedientia* in Cæsarem non officere.

Negatur verò *perpetuâ potestas Pontificiâ*. *Negatur* verò *potestas* ad malum; *potestas* ad *Rebelliones*, *Proditiones*, *Seditiones* excitandas; *negatur*, & ad *campos Elysios* *negabitur* à nobis. Dixi *Phormio*. Sed vbi interim *similitudo* vlla cum *Iuliano*? *Tres capella* nobis vbi sunt? Quid? an *Iuliano* in hoc *Rex* noster similis? Fauetne *(estâ sup.) Idololatria*? Audet penè quidvis *Tortus*, hoc tamen non audeat dicere. At de hoc nobis sermo, in hoc collatio omnis est. Ille verò se, relictâ re, confert ad modum, quo *Iulianus* perduxit ad *Idololatriam*. Quid hoc ad rem? Perducit ne eodem *Rex*? non perducit, imò abducit, quàm potest longissimè. Dissimile ergo totum. De re verò iam, non de modo quæritur. Non potest de re mutire quicquam, audiamus de modo. *Sub colore Ciuilis obedientia* id agit *Rex*, vt sibi *obedientia Sacra* tanquam *Primate in Spiritualibus*, præstetur. Vbi id agit? Quâ parte *Iuramenti*? Quoto articulo de quas uorde cim illis? Designa locum, adhibe verba; tortorem age; exprime si potes inde sensum hunc, vt vsquam ibi agatur vel de *Spiritualibus*, vel de *Primatu in Spiritualibus*, vel de *Rege in Spiritualibus* *Primate*, vel de *Sacrâ vllâ obedientiâ* ei deferendâ: *Sub colore*,

colore, imò *substantiâ ipsâ mendacij affirmat hoc Tortus*: affirmat etiam *suprà sibi demonstratum esse*, quod neque *suprà* neque *subter*, neque factum est, neq; fiet vnquam. Nec est enim ibi, vt *monstrari* possit, nec verbum ibi pertrahi potest ad *Sacram obedientiam*, aut *Primatum Spiritualium*: nec cui candor inest vllus, si legat, relegatque Iusiurandum vel millies, tale quid ex eo vnquam eruat: *Tortum* autem, quasi *monstrum* habeat, qui id ibi *monstrari* posse autumat.

Dicendum illi iam erat, de suâ illâ *maximâ similitudine Regis & Iuliani*, quoad *Idololatriam*. Non potuit miser; vidit Regem, vt initio à Iuliani *Polytheismo*, ita hîc ab *Idololatriâ* abesse quàm longissimè. Vtriusque quidem maculam fecdam, sed *Idololatriæ* hanc imprimis, *sibi & Catholicis suis* adherere; *Defensionem* sibi potius *pro se*, quàm *Accusationem* vllam *in nos* instituendam hîc esse. Vbi, quâ parte sit *Idololatria*, facîle videt, non *nostrâ* scilicet, sed *suâ*. Vnus enim hic articulus inter multos, quorum causâ, Papistæ, Hæretici à nobis (hâc quidem in re) verè Catholicis censeantur. Hinc autem vt se explicet, inducit se in nouâ *Hæresin*, nescio dicam an *vesaniam*, an *utrâque*; *utrâque* enim est. *Se quidem Idololatrias non esse, idola non colere, quod scilicet colant imagines rerum existentium*: *Eas autem Idola non esse, quod idolum, non nisi imago sit, rei nusquam existentis*. O iecur Theologiæ! Nec aduertit homo acutus, dum hoc dicit, apertè se & *Mosi*, & verò etiam *Deo* ipsi contradicere; qui *Legè suâ*, quâ vetat *Idola*, vetat fieri *omnem similitudinem eorum, quæ in cælis sunt, vel in terrâ, vel in aquis subter terram*, quæ sunt *Omnes* puto *Res* alicubi existètes. Tam *Torto* cum *Deo* præclarè conuenit; vt absterreat *Deus*, à cultu *similitudinis omnis Rerum quæ vsquam existant*: *Tortus* autem contrâ iubeat, *Faciant* verò, *colant* etiam *similitudines Rerum vllas*, si modò existant vsquam. *Idola* enim (quicquid dixerit *Deus*) non esse nisi *imagines* solas *Rerum* nusquam existentium. Quare ex nouâ Theologiâ *Torti* dum *Res* modò existat, in cælo, terrâ, aquis, subter aquas, sit vel *malus Dæmon*, coram eo incuruare se, & in eo *Deum* adorare posse. Ad hanc enim insaniam nuper iam deuentum est, eâque libris editis docent, & defendunt boni Theologi, in eoque rem agunt *Apostatæ Iuliani*, qui si viueret iam, hoc idem ipse pro se di-

se diceret: non se *Iouem lapidem*, sed *in lapide Iouem* adorare; atque id multò minùs absurdè quàm ^{a Lib. 3. num. 31. 7.} Valsuius in *Diabolo Deum*, vt si quærat iam quisquàm vbi illa similitudo maxima; reperiet inter duos Pontifices Maximos, *Julianum & Papam*, in hac quidem *maximam*: atque similitudine hâc sensim discessionem fieri à *Christianismo* ad *Paganismum*, à nouo iam isto *Juliano*.

Proxima huic, de modo collatio. *Julianus subrepsit incautus*: Rex nec ab *incautis* suscipi vult, nec *incausè*, sed sumpto ad cogitandum spacio. Nec *surrepit*: nihil enim proponit ibi nihil explicatum & planum. Hic verò *Tortus*, crassum se fingit, & simplicem, vt qui vias *planas*, ab *asperis* nequeat discernere; sed in *planitie ipsâ* impingat in montes, nec vbi sint indicat tamen, nec de modo dissimili vel verbum facit, aur totâ de re. Tantùm scias vbi ægrè illi sit, vbi dolor; iterum iam, & iam & semper ad *negatam Pontificis potestatem* manum habet, ibi dolor est, is mons est, quem in *planitie*, non sentit, sed somniat. Sed annon modus dissimilis? Nam quicquid hîc *negatur*, aperte *negatur*, nemini subrepsit incauto. *Non posse Pontificem ab obedientia Regis subditos absoluerè*, dicitur ibi dilucidè, diserte, non rectè, non tortuosè. Nec enim, quâ *Ille Rex* est, quâ *illi subditi*, *potestas vlla* in illos Pontifici; tantùm quâ *Christiani*. Reliqua ne dicuntur quidem, quæ tu ibi fingis. Non dicitur, *Iuro non esse parendum excommunicationi Pontificis*: quin *parebit*, quousque locum habet Censura Ecclesiastica, in *Sacris*, in *rebus Ecclesiæ*: in *Politicis* enim Censura locum non habet. Sed neque illud dicitur, *Iuro Pontificem ab hoc Iuramento me liberare non posse*, quia *legitimâ plenâq, auctoritate mihi ministratum est*. Disiuncta sunt ibi hæc, nec posterior prioris causa, nec quia *legitimâ auctoritate ministratum*, sed quia *legitimum*, ideo liberare non potest. Potest enim & *legitima auctoritas* esse, quæ *ministrat*, & *Iuramentum* interdum *minùs legitimum*, quod *ministratur*. Hic verò, & quod *desertur*, *Insurandum*, & à quâ *desertur auctoritas*, legitima vtraque, vt neutro nomine detestari debeat.

Benè autem habet, quod *omnes naturaliter horrens*, quæ ibi de *Proditionibus*, *Conspirationibus*, *Regia persona violentiâ & cade*. Benè quod hoc *Tortus* *fassetur* tandem; si tamen *fassetur*, nec

colore, imò *substantiâ ipsâ mendacij affirmat hoc Tortus*: affirmat etiam *suprà sibi demonstratum esse*, quod neque *suprà* neque *subter*; neque factum est, neq; *fieri* vnquam. Nec est enim ibi, vt *monstrari* possit, nec verbum ibi pertrahi potest ad *Sacram obedientiam*, aut *Primatum Spiritualium*: nec cui candor insit vllus, si legat, relegatque Iusiurandum vel millies, tale quid ex eo vnquam eruat: *Tortum* autem, quasi *monstrum* habeat, qui id ibi *monstrari* posse autumat.

Dicendum illi iam erat, de suâ illâ *maximâ similitudine Regis & Iuliani*, quoad *Idololatriam*. Non potuit miser; vidit Regem, vt initio à Iuliani *Polytheismo*, ita hic ab *Idololatriâ* abesse quàm longissimè. Vtriusque quidem maculam fœdam, sed *Idololatriæ* hanc imprimis, *sibi & Catholicis suis* ad hære; *Defensionem* sibi potius *pro se*, quàm *Accusationem* vllam *in nos* instituendam hic esse. *Vbi*, quâ parte sit *Idololatria*, facillè videt, non *nostrâ* scilicet, sed *suâ*. Vnus enim hic articulus inter multos, quorum causâ, Papistæ, Hæretici à nobis (hâc quidem in re) verè Catholicis, censeantur. Hinc autem vt se explicet, inducit se in nouâ *Hæresin*, nescio dicam an *vesaniam*, an *utrâque*; *utrâque* enim est. *Se quidem Idololatrias non esse, idola non colere, quod scilicet colant imagines rerum existentium*: *Eas autem Idola non esse, quod Idolum non nisi imago sit, rei nusquam existentis*. O iccut Theologiæ! Nec aduertit homo acutus, dum hoc dicit, apertè se & *Mosi*, & verò etiam *Deo* ipsi contradicere; qui Lege suâ, quâ vetat *Idola*, vetat fieri *omnem similitudinem eorum, quæ in cælis sunt, vel in terrâ, vel in aquis subter terram*, quæ sunt *Omnes* puto *Res* alicubi *exsistentes*. Tam *Torto* cum *Deo* præclarè conuenit; vt absterreat *Deus*, à cultu *similitudinis omnis Rerum quæ vsquam existant*: *Tortus* autem contrâ iubeat, *Faciant* verò, *colant* etiam *similitudines Rerum vllas*, si modò existant vsquam. *Idola* enim (quicquid dixerit *Deus*) non esse nisi *imagines* solas *Rerum* nusquam existentium. Quare ex nouâ Theologiâ *Torti* dum *Res* modò *exislat*, in cælo, terrâ, aquis, subter aquas, sit vel *malus Dæmon*, coram eo incuruare se, & in eo *Deum* adorare posse. Ad hanc enim insaniam nuper iam deuentum est, eâque libris editis docent, & defendunt boni Theologi, in eoque rem agunt *Apostata Iuliani*, qui si viueret iam, hoc idem ipse pro se di-

se diceret: non se *Iouem lapidem*, sed in lapide *Iouem* adorare; atque id multò minùs absurdè quàm ^a Valquius in *Diabolo Deum*: vt si quærat iam quisquam vbi illa similitudo maxima; reperiet inter duos Pontifices Maximos, *Iulianum & Papam*; in hac quidem maximam: atque similitudine hâc sensim discessionem fieri à *Christianismo* ad *Paganismum*, à nouo iam isto *Iuliano*. ^{Lib. 3. num. 31. 7.}

Proxima huic, de modo collatio. *Iulianus subrepsit incautus*: Rex nec ab incautis suscipi vult, nec incautè, sed sumpto ad cogitandum spacio. Nec *subrepsit*: nihil enim proponit ibi nisi explicatum & planum. Hic verò *Tortus*, crassum se fingit, & simplicem, vt qui vias planas, ab asperis nequeat discedere; sed in planitie ipsa impingat in montes, nec vbi sint indicat tamen, nec de modo dissimili vel verbum facit, aut totâ de re. Tantùm scias vbi ægrè illi sit, vbi dolor; iterum iam, & iam & semper ad negatam Pontificis potestatem manum habet, ibi dolor est, is mons est, quem in planitie, non sentit, sed somniat. Sed annon modus dissimilis? Nam quicquid hic negatur, apertè negatur, nemini subrepsit incauto. Non posse Pontificem ab obedientia Regis subditos absoluerè, dicitur ibi dilucidè, discretè, non reuè, non tortuosè. Nec enim, quâ Ille Rex est, quâ illi subditi, potestas vlla in illos Pontifici; tantùm quâ Christiani. Reliqua ne dicuntur quidem, quæ tu ibi fingis. Non dicitur, *Iuro non esse parendum excommunicationi Pontificis*: quin paretis, quousque locum habet Censura Ecclesiastica, in Sacris, in rebus Ecclesie: in Politicis enim Censura locum non habet. Sed neque illud dicitur, *Iuro Pontificem ab hoc Iuramento me liberare non posse, quia legitimâ plenâq. auctoritate mihi ministratum est*. Dissiuncta sunt ibi hæc, nec posterior prioris causa, nec quia legitimâ auctoritate ministratum, sed quia legitimum, ideo liberare non potest. Potest enim & legitima auctoritas esse, quæ ministrat, & Iuramentum interdum minùs legitimum, quod ministratur. Hic verò, & quod defertur, *Iusurandum*, & à quâ defertur auctoritas, legitima vtraque, vt neutro nomine detrectari debeat.

Benè autem habet, quod omnes naturaliter horrent, quæ ibi de Proditionibus, Conspirationibus, Regia persona violentiâ & cæde. Benè quod hoc *Tortus* fatetur tandem; si tamen fatetur, nec

reſeruatam habet in mente euafionem [*nifi Pontifex illa præcepit*]. Quid ergo? non vel illa iurent, ſe nullius *Proditionis, Conſpirationis in Regem, vi vel caduſ Perſona eius inferenda* conſcios fore, vel participes, ne ſi id ita iubeat Pontifex? Nec tamen neſcius eſt, quò tendant illa, *abſoluere ab obedienciâ, interdiciere ne pareant?* Vbi eò ventum; *Proditiones, Conſpirationes, Cades, quas ita naturaliter horret*, non longè abeſſe? Ecquando enim viſum, qui *parere ſemel Règi noluit*, vt ei religio fuerit *conſpirandi*, aut cui *conſpirandi* religio non fuit, fuerit vlla, *vim afferendi*? Conſequuntur iſta ſe mutud, & ferè ita ſemper factum eſt, ſi ſemel interdixit ne pareant, edixit non ita multò poſt, vt arma teneant. Quæro enim, cum *abſoluti*, vt Règi ne *pareant*, cui *parere* eos velit Pontifex? Non enim nulli; non fauet *Anarchia*: Ergo alij, cui Regnum in prædam addixit. Quid ille vero? annon *amulum ſuum* primo quoque tempore *caſum* vult? Reliquum eſt, vt qui *naturaliter horrent hæc facientem, naturaliter etiam horrere debeant*, ad hæc ſubditos ſoluentem, & ab eo *Iuramento*, quo cauentur hæc, Breuibꝯ ſuis *arcentem, atque abſterrentem*.

Vltimum autem eſt; *Iuliani omnia eò facta, vt Idolatriam* perpetrarent ſubditi: Rex & ipſe, & ſubditi *ab Idolatriâ* remotiſſimi; atque adeo *non boni Catholici* (ſtilo nouo) quòd adeo *remoſi*. Hæc, vel primò intuenti *diſſimilitudo* ſumma: *Tortum* verò ſic *torquebit*, vt *ſimilitudo* ſumma ſit. Neque tamen, nuper natâ hac ſuâ *Idoli* definitione, exeuſet à ſe *Iulianum ſuum*. Dicit enim, *exitiſſe* initio *Iouem ſuum* paulò ante tempora Heroica, *Saturni* atque *Opis* filium: reliquos autem, quos colit *Deos, Iouis Sobolem* fuiſſe. Ita, ne ſe quidem *Idola* colere, magis quàm *Tortum*: non enim *Chimaram*, vel *Tragelaphum*, non corpus humanum cum capite equino, nec *imaginem* vllam, niſi rei quæ aliquando *exiſtit*. Tum, quòd *Tortum* *Idolum* eſſe dicit *imaginem falſi Dei*; agnoſcet etiam & hoc *Iulianus*, & de *Torti* Sanctis illis haud vllum, *verum Deum* fuiſſe, *Tortum* collegam ſuam ſtatim admonebit. Quid reſtat igitur, quàm vt ruant alter in alterius complexus, atque de ſummâ hæc inter ſe *ſimilitudine* mutud gratulentur?

Nam quod Apoſtolum pertrahere eupit ad ſe, quòd is *Idolum nihil eſſe* dicat; nihil dicit. Non enim alio ſenſu *Idolum*
nihil

nihil esse dixit Apostolus, nisi quantum ad id, quod esse putatur, rem scilicet, quam refert non habere, nec vim ullam, ut vel iuues quicquam vel noceat, & (quod erat tibi instituti Apostolici) ut cibum vel sapificet, vel polluat. Hæc vna Patrum, vna omnium interpretum mens, deque eo expresse cauent, ne cum Torto tam plumbei simus, ut venisse vnquam putemus Apostolo in mentem, ut planè nihil putarit esse: cum & materia Idoli aliquid sit, ut lapis, lignum, metallum; & forma ab artifice in materiam inducta, aliquid etiam; nimirum qualitas: sed quoad id quod refert; id, pro quo fit vel colitur; id, quod illi de Idolo sentiunt; eâ quidem ratione nihil esse: proinde, nihil in mundo, dixisse. In mundo quidem, non in vltamundanâ, non in Metaphysicâ Vasquij vel Torti phantasiâ, in quâ aliquid est, quod nihil est; & alicubi, quod nusquam. Phantasmata hæc mera sunt, & cerebri vestri Idola. Illa verò etiam dementia tua, ut quenquam existimes tam dementem, qui eo sensu Imagines, vel Christi, vel Sanctorum Idola putet, quod Christus, vel Sancti nusquam sint, vel nihil. Scis ipse (nisi non vis scire) eas alio longè sensu Idola à nobis haberi; quo scilicet sensu, Idolum erat Serpens æneus, qui imago Serpentis fuit, Serpentis dico, proin rei existens, & tamen Idolum, quod cultus iam abusum pateretur. Quâ ratione, etsi Dei iussu conflatus fuerat Serpens ille, etsi miraculis insignis, etsi Christi ipsius Symbolum; tamen cum abusus illos pateretur (neque tamen tantos, quantos quotidie patiuntur Imagines apud vos) ab Ezekia sine scrupulo comminutus est: ut &, si Ezekiam vos haberetis vllum, vestra quoque illæ essent comminuendæ.

Neque verò Anathema illud Septimæ Synodi quicquam ad nos. Non enim Imagines, seu Christi, seu Sanctorum, Idola nominamus. Non sunt, quâ à se certè; sed tamen Idola fieri posse dicimus, quâ à vobis; non minùs quàm Serpens æneus à Iudæis, tum demum scilicet, si adorentur. Sunt enim similitudines eorum, qui in cælis, coram quibus prociditis, quasque colitis; quod disertis verbis vetitum, lege Diuinâ. Imagines ergo in se, Idola autem Torto, vbi colere occipit: quo facto, & ille, & qui idem cum illo faciunt omnes, Idololatra sunt.

Accedit iam Tortus ad exemplum Eleazari: impeditus in viâ non nihil conuictus, & nudus, quæ tamen omittis semper,

dimittit nunquam. Ibi verò, *audet dicere* (audet certe dicere multa, utinam etiam vacaret probare) *Eleazar, non tam iustam causam fuisse carnis portinæ non gustandæ, quam Papistæ iuramenti recusandi*. Vbi, sumit primò eandem utrobique esse, imperantis auctoritatem. Nos non damus. Multum enim interesse, *Brevi Pauli quinti, Iuramentum; Verbo Dei, esum carnis porcinae interdictum*: multum autem interesse inter *Verbum Dei, & Breve Pontificis*. Tum, seriò nobis narrat, & extra iocum, mysterium magnum; *potestatem Pontificis sui, rem esse longè superiorem carne porcina*. Ridet, credo, Lector, ad *sublimitatem carnis porcinae*, & collationem eius cum *potestate Papali*, vtrâ *sublimior*. At si è macello petere voluit, si de carne institvere comparationem; de sapore vel precio debuit, non de *sublimitate* disputare, præsertim autem non de *carne porcina*, quæ certè sublimis non est, fere semper in cœno volutatur, ut non multum accedat ad *potestatem Papalem*, si longè sit: quàm illa *sublimior*. Ridet hæc Lector: Pontifex non ridet, quòd cum porco se, *potestatem suam*, cum *suillæ carnis* in comparationem adduxerit. Certè res erant non eiusdem generis, nec institui debebat inter eas, vlla comparatio: *facta autem est a lea*: Etiam *sublimè*, in summo pendente carne porcina, *sublimior* tamen est *potestas Pontificia*. Hæret verò adhuc nobis scrupulus. Nam si (quod opinor Aduersarius non negabit) impar sit, longèque *sublimior auctoritas verbi Divini*, quàm *Brevi Pontificis*; magis peccabit *Eleazarus*, qui porcina gustabit, quòd verbo Divino; quàm qui Iuramentum suscipiet, quòd *Brevi* utroque prohibetur. Nec abnegabit tamen quis, *potestatem Pontificis, aut sublimitatem eius præ carne porcina*; sed *auctoritatem Dei dicentis, Ne gusta*; *sublimiorem* putabit *Pontificis auctoritate*, dicentis, *Ne iura*: & quidè tanto *sublimiorem Divinam* hanc illâ Pontificiâ; adeoque plus tantò, quàm est *potestas Papæ sublimior carne porcina*. Quare *Eleazar* in hac quidem re causa potior. Sed in hoc decipitur *Tortus*, vel decipere alios nititur, quòd cum de eo agitur, vtrū parendum, Deo legem ferenti, an *Papæ Breve* scribentis ille aliam rem agi affirmat, cum porco *Papam*, & *potestatem Papæ* cum *porcina carne* comparari.

Pòst autem queri dicit ab *Apologia* Autore, exemplum è *Sordi-*

ptura

pturâ Divinâ, quâ detractio obedientiæ stabilisat. Et quærit quidem, sed nullum Torsio ad manum erat, nullum proferri; & dum nullum proferri, nullum fatetur esse. Sed si velis pro stabilisandâ Pontificiâ potestate, tum verò habere se in promptu. At hûc nemo querit. Quorsum enim? Quia labefactatur Iuramento potestas illa. Ne id quidem; intra limites suos tantum concluditur, vt decurrat aluco suo, ne exundet in negotia quæ Ecclesiæ non sunt, sed Sacræ; quæ inter Principem sunt & Subditos officia, ijs ne se immisceat; reliquis in rebus stabilis Pontifici potestas & immota maneat. Verum omnino audienda nobis sunt, quæ annotata illi sunt sententiæ pro Pontifice suo stabiliendo. Credo equidem vix venales, ita obtrudit. Agendum inspiciamus. In *Deuteronomio* præceptum est; *Satis apertè ibi legitur, Qui superbiens nolens obedire Sacerdotis imperio, &c. Satis ibi aliquid apertè legitur, sed non satis integrè citatur. Quid enim nan imperio Sacerdotis utrinque; qualicunque? An Asonis imperia, virulum adorare iubentis? An Abiathari imperia; contra Salomonem cum Adoniam conspirantis? An Caiapha imperio Christum morte dignum pronunciantis? Non oportet. Est ibi, præter ea, quæ Torsio citare visum, vel supra paulo vel infra, quod doceat nos quali Sacerdotis imperio; id Torsio non bonâ fide celauit; ita præcedentia verba habent; Imperio Sacerdotis iuxta Legem Dei docentis; ubi, sequentis sententiam eius; cum si superbiens nolens obedire, currit Lex ista contra te. Iam verò noua lis; An docerit nos Paulus quintus Breui suo iuxta Legem Dei; ita lis nulla; Non enim docet ibi iuxta Legem Dei, ne docet quidem, loquitur sine lege, iubet, terret, ex merito imperio agit in Breuib; suis, nouit Sacerdos iuxta Legem Dei docere. Nouit ergo præcepto hoc vlla eius potestas stabilitur, ostendit m. V. idem m. V. idem m. V. idem m. V.*

Placere etiam exemplum eius inspicere. Dices non magis appositum. Horrendum Dei iudicium in Core, Dathan, & Abiron, propter schisma & desertionem à Moysè & Aaron, qui tum Summi Sacerdotes. Hic non exemplum eius periret, necesse habuit. Duos simul eodem tempore Summos Sacerdotes creare. Duos autem Summos? Phocâ nobis opus est, vt vter hîc summus, Romanus an Constantinopolitanus; Concilio Pisano opus, vt Gregorius an Benedictus vter summus, expediat. Quod si duo

*Summi, quid Phœd opns, quidue Pisano Concilio? Sint Cyria-
cus & Bonifacius, sint Gregorius & Benedictus, vt Moses & Aa-
ron, Summi ambo; Credo autem non æquis oculis aspecturum
Paulum quintum doctrinam hanc de duobus Summis; & Censori
Vosmero malam gratiam habiturum, quòd ita oscitanter hunc
locum præterierit. Mallet enim omisum inter nugas Torti &
conuicta, horrendum hoc exemplum, quàm ita adhibeam, vn-
de suboleat cuiquam plures vno Pontifices Summis; vti quàm ex-
tistisse; ad illud exemplum, plures vno iam posse existere. Pato
etiam ad illorum hæresin accessurum Pontificem non inuitum,
qui postquam à Deo vocatus Aaron, Moysen exauthoratum
sentiant; nihil Mosi post, cum Pontificatu fuisse. Magis ad
rem Pontificis, magis ad gustum opinio illa; qui mallet fra-
trem nullum habere (ne Moysen quidem) quàm non solus pon-
tificari sine fratre.*

Ne labascat authoritas Papalis, vides quæ fulcra suppo-
suerit *Veteri*, vult etiam & de *Nouo*; exorari non potest: sed
non noua, vel de nouo edolata; imò *vetera* illa, quæ iam tem-
pus erat vt respirarent paululum, ita vexata diu, ita sæpe an-
garias passa; *Quodcumque ligaueris; & Pasce oues*. Prius illud, di-
ctum à Christo, non Imperatori vel Regi; debebat autem ad-
dere, cum multi tum Imperatores essent & Reges Christiani;
atque ita aliquid diceret. Nam cum nullus tum esset cui dice-
ret, qui potuit vlli dicere? Quanquam etiam, si tum Reges fuis-
sent, non dedisset illis ligandi, soluendique potestatem: nec
Imperator illam, nec Rex vllus vendicat: quare frustra adie-
ctum, *Non Imperatori vel Regi*. Petro autem dictum illud, *Petro*,
quem vicarium constituit super familiam suam. Sisonomum, credo,
dicere voluit, quem dixit Vicarium, cui de tritici mensurâ distri-
buendâ munus incumbit. Verum esto. Quis ille ergo ibi, quem
constituit super omnia quæ possides? Etenim, qui super familiam
constitutus, cuique dando, & munere suo probè per-
functus fuerat, merces hæc est, *super omnia quæ possides Domi-
nus constitui*. Mallet posterius hoc Papa; vna enim illi tritici
cura nimis angusta est. Locus malè adductus, non satis in eo
rem egisti, vel *Petri*, vel *Pauli quinti*.

Sed ligat, & soluit Petrus. Liget verò, & soluat, sed iniusta
vincula; Vinculum, quo Principi subditus ligatur, iniustum (et si
Principi

Principi dyfcolo) & fecundum voluntatem Dei, ait Petrus ipse; ^{a 1. Pet. 2. 19.} quare Petrus haud folueret: *Debitum*, idque *ex debita confcientia* maximo, ait ^{b Paulus}; quare nec Paulus. Siquis ergo ^{b Rom. 13. 5.} Pontificum foluere praefumpferit, iram Omnipotentia Dei, & Apoftolorum eius Petri & Pauli fe nouerit incurfurum. Verum & mandauit ut oues fuas pafceret; fanè, mandauit; & in eo, Ouib; etiam, ut fe pafci regique permitterent. Stabilinuit ergo potestatem eius, potestatem pafcendi, quis negat? Sed duo hae Deus ipse nos docuit oppofita effe: *Pafcere*, & cum auferitate imperare, ac potentia. *Auferum* autem imperium hoc, *amarum pabulum*; *Regi ne iurate*; *Quod iuraffis iuramentum eierate*; *Regem deferite*; *Regi alij adhaere*to, cui ego Regnum concessero. Suffocat, non pafcit doctrina hae. Eleazarus, aut cuiusque bona mens, non magis eam guftaret, quam carnes porcinas.

Ad rem verò vel maxime *Iuramentum Saulis*, fed non ueftiram. Ad arma clamaturn est; ingruibat hostis, defuit tempus; deferri non potuit fingulis; fimul omnes adiurauit. Etfi autem Rex folus fufcepit, nec vir quifquam de populo: tamen quali finguli fufcepiffent, ita religio fuit omni populo illud violare; etfi fatifcerent iam, etfi deliquium paterentur; mori illis fatius fuit, quam Regis iufurandum transgredi. Fuerit verò temere emiffum; fuerit per illud, non fatis confultum victorie fuæ; qualecunque fuerit; at Populus tamen interim, quam follicitus de eo feruando? Vides, ut exhorruit ille, qui Ionathanem vidit de melle guftantem. Quanta tum cura Prophetis edocendi populum, ut ^{c os Regis obferuarent} & *praecepta* ^{c Eccl. 3. 1.} *iuramenti Dei*? Quanta autem *Legum feneritas*, ut morte luendum effet illi, qui Regem adiurantem audiffet, nec quali ipfe iuratus effet, ita fe, & non minus, iuramento Regio conftitutum putaret? Quid quaerimus? Datae funt *fortes*; Deus ipfe de finis fuo *offenfionem* dedit, & quali protraxit ad poenam *Ionathianem*, de fpecto *iurando Paterna*. Hae ed adducta ut doceant, quanti olim fuerit iufurandum quo Rex fuos conftinxit; quanta eius religio, quam nemo detrectarit. Tu alioftum trahis, & temeritatem eius inculcas, fed fruflra. Eft enim, temeritas in *Saule* fuit, quam hui penè periculo *Primogeniti*. At argumentum maior ex eo vis eft, magis vos ftringit. Si enim populus

populus Dei *iuramento* tum tantum *deus*, tam parum *consulto*: diu *multumque* *consulto*, Comitibus Curiaſis legitime rogato, quale hoc noſtrum eſt, plus adhuc multo magisque *deſulſſet*; vester quoque populus ſi Dei eſſet, non minus *deſerret*.

Ad *Baſilij* exemplum, agnoſcas *Tortum* ſtatim ex reſponſo ſuo. Par ſane fuit, nec iniquum ibi poſtulabat *Apologia*, quæ inibi erant *verba* planè *proxima*, à Cardinale apponi, nec ita ſententiã decurtari: Eſſe enim *verba* illa non nihil ad rem. Hic *Tortus* more ſuo, *protervè* primum. *Noluit Bellarminus Librum Theodoretĩ deſcribere*. *Lineæ* ſunt vix duæ, quas adiectas cupiebat; *lineas* vix duas addere, hoc eſt *Torto Theodoretĩ Librum totum* exſcribere. Quàm importunè! Verùm antiquum hic obtinet. Vbi prius, rationem aliquam allatam voluit *Apologia* in Breui; hõc ipſo dicebat, pertrahere nos Pontificem *ad diſputandum in Scholis Theologicis*, vel *ad librum integrum in Theologia conſcribendum*. Quod ſex aut octo *Lineis* abſolui poterat, id erat tum illi *Librum conſcribere*: quod *Linea una*, atque altera poteſt, id eſt illi iam *Theodoretĩ Librum deſcribere*. Auſerte autem iſtam proterviã. Poſt verò efferre (homo garrulus) conſilium Domini ſui, & faceretur id quod res eſt, quod ad rem ſuam facit, hoc *Bellarminum adducere voluiſſe*. Cur autem adducat, quod ad rem ſuam non facit? At hoc iam ingenui non eſt; *Locum integrum adducat, faciat ad rem ſuam, non faciat*; id bonæ fidei eſt, de qua non valde ſe torquet *Tortus*, agat eã, an non agat Dominus, niſi faciat ad rem ſuam. Neſcias, *protervè* magis hic ab eo reſponſum ſit, an *ineptè*.

Tandem etiam, *magnipendere Regis amicitiam* dicit *Cardinalem*. Quod ſi faceret, nã ille rationes longè alias iniret, citis *conciliandæ*; nec ſi eam quæreret, factum Eius ſatis à ſe legitimum, quodque nemo eſt, qui meliorem in partem non poſſit interpretari, ita totus operam poheret, ſcripturunculis ſuis odioſum reddere. *Exempla ſibi ſeligeret longè alia, & perſonarum*, quibuſcum Regem; & *rerum*, quibuſcum Regis in eo conſilium exæquaret: terminos etiam qui magis deceant (quique ei non deſunt, ſi ita animatus foret) adhiberet. Cum pietate verò dicis: Quidni? Et eſt hic pietatis ſatis, cuiusque ſumma in patriam, prolem, Principem; addo, & Deum ipſum,

sum, in summâ contra hos omnes impietate reprimendâ. Sed *pietatem cauet* Cardinalis, ex Pontificis arbitrio *pium*, *pietas* illi tota ex eo pender: quod illi placet *pium* est; quod *secus*, *piandum*. Fruatur sanè hac pietate suâ.

At etiam *Tortum* malè habet, *longa narratio de Valente*, *adhibita solum*, ut *liber grandior redderetur*. Non adeo verò grandescit liber *paginâ vix unâ*; factum narrare opus erat, non ut *Liber grandior*, sed ut *fraus* ibi *vestra apertior redderetur*. Nec illud prius à vobis positum: at *Breue utrumq;* & non *breuius Epistola*, prius in Apologiâ posita, integra iterum à vobis reposita sunt. Et ea quidem constant non *unicâ*, sed *decim* ad minus *paginis*; non hoc credo, ut liber tuus multò *gracilior redderetur*. Poterat quidem, has verè *nugas omittere* *omissor iste nugarum*. Illa verò non rectè à te instituta *comparatio*; qui potuit rectè à *Torto*? Non debuit cum *Ariano componi* *osor Arj*, atque *Arianorum omnium*; etiam *Liberj* Pontificis, quâ in *Arianam* hæresin subscripsit. Tum causa longè dispar. *Valentis* persecutio *Catholicorum* fuit, quòd *Catholici* essent, quòd *CHRISTVM Deum* dicerent: vestra si qua est vexatio, ex causâ multum dissimili, quòd *proditores* *estis*; quidam certè fuistis, reliqui ciurare non vultis *proditionem*, non obstante Pontifice quem *CHRISTV Vicarium* dicitis; atque in eo *CHRISTVM* infamatis, quasi ille obstare vellet *Vicarium vllum suum*, ne *Reges tuti*, *Subditi fideles* sint. Quæ, si *Catholicorum olim* causa fuisset apud *Valentem*, non ille tum *Ecclesias presbyteris nudasset*, sed *Ecclesias ipsas cum presbyteris simul*, adeoque nomen ipsam *Catholicum eradicasset*. Quod si *Basilij* hæc tum causa fuisset, qui *diuinis innutritus erat sermonibus*, *saluâ pietate*, non *venisset Imperatoris gratiam*: sed quam *Iuliano Apostata*, vix ante annum; eandem iam *Valenti Ariano* fidem, atque obedientiam civilem lætus lubens detulisset: nec à *Liberio* sententiâ expectasset, an *Imperatori fidelis* esse posset, quanquam obstaret ipse Pontifex; quin, si Ille *Breni* aliquo suo obstitisset, *illum cum Breuib; suis valere longum iussisset*.

Atqui illa *Dogmatis subtilitas* quam dicis, ad vestras *agitationes* non malè quadrare posset: tenues enim certè sunt, nec araneorum tela, magis eis subtiles: Ad *Iuramentum* nullo modo possum; cauetur ibi *contra illas*, aperte, tumen ibi appo-

nitur, contra colores vestros. De *negato* autem ibi *Primatu*, vide an persuadere possis *nuper-Archipresbytero*. Ille verò & Iusiurandum iuravit, & zelator tamen est Primatus, quàm *iniuratus*, tam *iuratus*; nec occultè in eo vsipiam latère deprehendit, quam vos fingitis abnegationem; & vos si colorem vllum ibi cernitis nisi candidum, *strabos & tortus oculorum radjs esse iurabit*. Quare verò ex *Illo* (si credis *Illi*) qui optimè tibi potest, & libentissimè vult confirmare, nec *interrogatum* se de causâ *fidei* vel *religionis*. Comprehensus est, etiam detinetur ex aliâ causâ. Plures enim sunt causæ ei, qui Archipresbyter hîc tam diu fuerit, quàm vna, *fidei*: sat illi quod viuit *ex fide suâ*, fide (inquam) suâ *Iuramento suo* datâ. De cætero, quòd in custodia est, custodia illa fortasse facit, non tam ne liber sit, quàm vt in viuvis sit: vt quæ illum ab insidijs custodiat, quæ, si vt aptea aberraret, non difficile illi intentari possent. Sed illud à te factum malè, quod omittis loco hoc, quo minimè omnium oportet, *sententias illas labefactatrices potestatis Pontificiæ*. Si noluit id in gratiam nostram facere, at dedisses hoc *Archipresbytero*, qui labatceret fortè, si *labefactatam* ibi cerneret Pape authoritatem, *authoritatem* dico quam à Deo habet, non quam sibi nuper in Reges per fas, nefasq; arrogauit. Quare, & *sententiam illam* quam tu, quasi Delphica esset, ad omnes vsus accommodas, retorqueret in te; *obedire enim se Deo*, qui *dat salutem Regibus*, dum *Regem saluum* vult, *magis quàm hominibus* malè concilatis, (quorum te, in numero fortè habet) qui *Pontifici obtrudit*: *magis quàm Pontifici* ipsi, qui cupidè *arripit* potestatem in salutem Regum, quam *Petrus*, nec *exercuit* vquam, nec *habuit*, vt *exerceret*.

Tum etiam amice te admoneret, et si familiaris eius olim, Cardinalis non dixit in Epistolâ totidem verbis, *de reijciendâ Regis gratiâ*; tamen cum suadeat de Iuramento facile abiurando, quod ille, diu antè deliberatâ re, suscepit (saluâ autem, tum conscientiâ, tum pietate, quas nullâ in re, ex eo sibi læsas sentit), cum hoc (inquam) suadeat; id ex eo consequi, vt *gratiam*, quam ei fecit Rex benignam atque vberem, ingratus reijciat. Contineri verò in Epistolâ, non ea solùm, de quibus verba ibi fiunt, sed & ea, quæ inde consequuntur. Quod nisi te præceptor hoc olim tuus, Pape docuerit, cum te magno præcio

nihil sapere, docuiffe. Interim verò *aliā Basilij causā* fuisse, quā sua est; Valentis hoc exemplum non valere quicquā; sibi in animo non esse, reducere calculum; facti enim non poenitere.

QUO pergit autem ulterius, vergit semper in deterius Cardinalis. Quale verò peccatum peccauit Archipresbyter? Peccatum *Iuliani, Valentis, Marcellini, Petri: Apostatae, haeretici, idolis sacrificantis, Christum cum anathemate abiurantis.* Quod verò haec nisi ve praecipitem agat veterem olim amicum Cardinalis, in *badathrum* ipsum *desperationis.* Accedit ergo iam *Cōsolator Tortus*, & melius sperare iubet: non enim *ex toto* illos imitatum esse, nec planè in *Apostasiam, haeresin, Idololatriam, blasphemiam* demersum esse. *Aliquā* ergo *ex parte* mitigat, aliquā verò *ex parte* relinquit; vt, *non omni ex parte* fit; fit tamen haec omnia: non tam quā illi reus, sed reus tamen eorundem criminum: vt minor quantitas sit, eadem substantia. At ille, pueris vos ista narrare iubet; se *omni ex parte* illis dissimilem: inspexit in omnes *Iuramenti* partes, excussit singulas, nusquam ibi *Iouis Linteam*, non *Multi Dij*, nihil quod minus *Christus sit Deus*, non *Ara*, vel *Victima.* Quare nec illud quidem vestrum agnoscit [*aliquā ex parte*] nec *Lapsum* suum minorem, sed omnino nullum fuisse.

Neque ipse tibi tamen constas. Postquam enim similitudinem sic, *aliquā ex parte* posuisses, statim eodem spiritu, negas planè *similitudinem in lapsu positam, sed in causā.* Nec id tamen verum est. Non enim aliud ibi agit Cardinalis, quā quia in *Lapsu* similis fuit, in eo quoque *similis* fit, vt de *prolapsione* resurgat. Quorsum autem de *causā* curaret? Neque enim si cecidit quis, id valde ad rem, quomodo aut quā tandem ex *causā* ita cecidit; sed vt de casu suo, se quā primum erigat. Tu verò omnium hominum ineptissimus, qui *causam* tam accuratè enarras *casus* sui, ei homini, cui *scire* se etiam, virtute Dei, nec omnino cecidisse persuasum est. Rectè ergo vobis regebat, quod olim *Iob* amicis suis, *Onerosi cōsolatores*, effudit. *Iob 16.2.*
ambo. At illud certe non malè, quod ad *lapsum* suum corrigendum, qui *terre fidei* non erat: hortati estis eum, ex *Historia fidei non certa*, Marcellini *Historia*, vt similia inter se essent, a quo hortatio sumpta, & ad quid, *incerta* vtrāq. Multū

autem rem vestram iuvât, quod subiungis: *Satis* id esse instituto vestro, *etsi dubia historia illa, quod communi tamen consensu recepta sit.* Sic est certè. Multa quæ *dubia fidei, recepta* apud vos *communi consensu*; atque dum *ita recepta sint*, vobis id *satis: certa an dubia, historia an fabula,* parum refert; æquè procedit res vestra. Hæc Tortus ipse nobis, *ex ore proprio.*

Sed vana Torti *consolatio,* & mendax; recrudescit vulnus. Quod enim non *causâ,* sed *lapsu* similem, & non *multo minorem,* (ut Tortus fabulatur) sed *gravem inprimis* Archipresbytero lapsum suum fuisse constet, adduci dicit Cardinalis in *discrimen* Iuramento Regio, *unum ex præcipuis fidei nostra capitibus, ex præcipuis religionis Catholice fundamentis.* Quasi scilicet Archipresbyter Iuramentum iurando, *præcipuum* illud *fundamentum* & *caput* eiuisset. Quid gravius vel Petrus commisit, vel Marcellinus? in *caput tantum fidei præcipuum, in fundamentum* modò *religionis* uterque commisit. Idem, & non *minor* lapsus Archipresbyteri, Cardinale censore. Et Tortus ipse magni momenti fateatur esse, dum *Gregorium* adduci fateatur à Domino suo, ut doceat *quantum momenti sit* Primatum Apostolicum denegare; quod scilicet Iuramento fit, quod eo suscepto, fecit Archipresbyter. Verùm *Primatus ibi Apostolicus* non negatur; absit verò: *Papale* modò, qui longè distat ab *Apostolico,* superatque illum multis gradibus. Neque verò *Papalis Primatus* pars vlla nativa; situm tantùm adnata, quæ neque *caput* est, neque *cauda fidei Catholice.* Ad *Papalem* auctin *Primatum* confirmandum adduci *Gregorium,* (quò, vix quenquam magis ab eo constat abhorruisse) id verò *fidem omnem* superat. Verùm quò magis *superat,* eò magis Cardinale dignum; cuius non est probare, nisi quæ *paradoxa* thera sunt.

DE Gregorio ipso, pauca *primum;* post autem de *sententiâ* ipsius. Torto, hæc iam mora debetur, qui ex ingenio suo quod in Apologiâ rectè positum, per calumniam, dixit ibi *Author,* nescire se, cur *Apostolus noster* vocetur *Gregorius,* nisi quod *legè in huc Augustinum* cum locis, qui *Saxones* ad fidem traduceret. Id Tortus sic detorquet, quasi dixeret nescire se *omnino,* cur *Gregorius Apostolus* noster dicitur sit, neque addidisset *causam, veram causam, nec aliam,* quam adderet Cardinalis ipse si, cur vocet *Apostolum nostrum,* calu-

sam redderet. Hæc, *docta* est & solida *Torti* responsio. Reponam illi vicem. Cur *Tortum* Lycophantam vocet quis nescio, nisi quod ubi causa nulla est, ibi per summam nequitiam, aliquid semper calumniatur. Non hic dico *nescire* me: sed & *scire* quod sit, & *causam scire* cur calumniator dicendus sit. Sed illud scilicet erat; Salsum illud dictum suum de *Bucero* & *Martyre*, quo grauidum illi ingenium, lucem aspicere non poterat, nisi, quod se *scire* dixit *Apologia*, cuiusque *causam scire*, id *Tortus* nescire eum, finxisset saltem. Perisset alioqui nobis tam lepida hæc faceria. Verum, diu antequam huc intulissent pedem vel *Bucerus* vel *Martyr*, *præcipuum* hoc *caput fidei* de *Primatu* *Papæ*, expunctum è *Symbolo nobis*. Nihil ergo illi contulerunt ad sectam de *Primatus capite exciso*; quæ vos pessimè habet, præ quâ, reliquæ omnes veniales sunt. Quamquam si ad *duos istos*, quos dicis, *duos illos* conferas, *Hildebrandum* atque *Turbanum* sectæ vestræ authores: minùs in illis repeties *literarum, virtutis, humilitatis*, denique *spiritus Apostolici*.

Esto igitur vocetur *Apostolus Gregorius*, quando ita *Beda* placuit (quamquam si quis seuerior existat, *litern* ei mouere possit de hoc nomine) Non enim, si verè *Apostolus* dicendus sit, *altos mittere*; *ipse* debebat: Nam non dicit *Christus*, *Sedete, & mittere*; sed, *Sic, prædicare*, *Apostolis* suis. Sed nequè *omnium Primus* in *Insulam* hanc misit: tute hoc *fateris*, *Quadringentis* plùs annis ante illum, *Eugenium* huc misisse. Neque etiam (quod *Apostoli* faciebant) *fundamenta* *hic* *eccis fidei*, quin *super alieno fundamento extruxit*. Nam præterquam quod *Britones* *hic* *sub Septem Episcopis* fidem *Christianam*, (quam initio statim susceperant) *saluam* semper retinuerunt etiam eo ipso loco, quod misit à *Gregorio* appulerunt, ante eorum appulsum, *Ecclesia* erat, quæ hodiè *Cantuaria* *superest*; in qua, *Regina*, cum *Leithardo presbytero* suo, ritu *Christiano* *Rem Diuinam*, palàm, quotidie procurabat. Multum ergo abest, ut propriè loquendo *Apostolus* ille fuerit, si cui animus sit *vobiscum* *suprem* *ducere*. Verum cessit de eo vobis *Apologia*; ego etiam cedo; placet dilatarè *vocem* *Apostoli*, ut vocetur eo nomine; quia misit, qui operam *hic* *suam* collocarent. *Operantur* ergo *Apologia*, ut si quos hodiè *huc* *Pontifex* *immitte-*

ret, Maiores suos imitari vellet, *Gregorium*, qui non nisi *permissu* Regis: *Eleutherium*, qui non nisi *rogatu* Regis, suos huc legârunt. Rectè autem optauit. Nam neque tu hoc ipsum post *optandum* negas, si impetrari posset. Sed redis ad ingenium; aberras à proposito; votum aliud nuncupas, vt tam vellet retinere *Gregorij & Eleutherij doctrinam* Rex cum suis, quàm suorum *Prædecessorum vestigijs per omnia diligenter insistit Pontifex*. *Eleutherij* verò doctrinam, ausim dicere, per omnia retinet: nec à *Gregorio* discedit, nisi quantum ipse ab *Eleutherio*. Habes ergo votum prius. De posteriore videris, an se *Catholicæ* totius *Ecclesiæ* *Episcopum* scripsisset *Gregorius*, quod vester hodiè facit: an *Regem Dei Vicarium* in regno suo diceret, quod dixit *Eleutherius*, vester hodiè negat.

Pertexit post Catalogum eorum, qui sub Principibus Pagani, atque Arianis Christianam fidem, etiam absque Principum veniâ propagârunt. Quid opus hoc? Hoc idem *prædicent* vestri, nec aliud præterea quid, quàm illi, & bonâ cum veniâ *prædicent*. Verùm, hæc illis conditio non placet: non satis est prædicare *CHRISTVM*: est illis, non *unum* ex *præcipiis*, sed *præcipuum fidei caput* Papalis potestas; atque eius proinde *præcipua* illis cura est; idque ita, vt neminem recipiant, nisi stipulantibus sibi ante omnia spondeat, se ad omnia Papæ iussa paratum fore, nec Regi diutius pariturum, quàm id ita Papæ visum fuerit. Hoc *Cardinalis* dixit *Caput præcipuum esse*; hoc illi, quasi *præcipuum* sit, inculcant sedulo. Atqui, quos memoras sub *Diocletiano & Constantio*, tum *Eusebius* ille, qui mutato habitu peragrabat prouincias; alius generis, alia longè ab hijs diuersa prædicabant: si clam Regnum vsquam ingressi sunt, ita sunt ingressi, vt *fidem in Christum plantarent*, non vt *fidem in Principem supplantarent*; Subditos ita animatos redderent, ita suspensos à nutu Pontificis, vt si ille propitius, tum *ciues*; sin infensus, tum *hostes* haberent. Vestri hoc faciunt, ex *præcipuo illo fidei capite* hoc faciunt. Interest Pontificis, vt sit illud non *unum* modò, sed *primum de Capitis fidei*, atque illud ergo *Cardinalis* ita, non temere nuncupauit. Vides hîc quantum intersit. Neque verò vestri sic inuitos haberent Principes, neque mutato habitu opus esset, nisi iam dudum hîc satis compertum esset, vos cum doctrinâ vestrà *Seditionis*

tionis semina permiscere, ac in religione Latrabram proditi-
oni quærere. *Euangelium vestrum, Euangelium pacis non est; &c*
Gentium, non conuersio sed peruersio; nec tam Ecclesia adifica-
tio, quàm ruina Reipublicæ. Tot vestris insidijs, tot machinis
toties petiti, nupero hoc tam tetto scelere admoniti (etsi Car-
dinalis nullus monuisset) sciunt satis, quòd sit vnum illud de
præcipuis Capitis fidei vestra, ac proinde fidem illam suspe-
ctam habent, cuius est illud Caput præcipuum. Neque quic-
quam tibi honestæ frontis reliquum est, qui hæc ad calumnias
pertinere calumniaris. Tam sunt enim multa, tam multis vi-
cibus repetita, tam non leuiter impressa, sed notis igneis in-
usta, tam denique manifestò deprehensa, vt calumnie locum
non relinquunt.

Quàm verò miserum est, negare non posse, quod turpe est
confiteri? Fuisse dicis: adde fuisse multos, fuisse sæpe, fuisse non
de vulgo, sed primarios viros, qui in actum ipso proditionis pe-
rierint; fuisse Sacerdotes, etiam Patres Iesuitas, qui consilijs istis
præierint; nec semel inierint, sed sæpe redierint ad consilia ista
proditoria. Ex desperatione hoc dicis; imò desperatæ, sunt res ve-
stræ, cum ad desperationem confugitis. Tu quidem supra dix-
isti: ego plus etiam quàm dixi, probaui; nullum eis tum de-
sperandi causam fuisse, quin sperandi potius, si poterat illos
spes vlla mitiores reddere. Non tamen ex Catholicâ doctrinâ,
(inquis) neg. ex rectâ ratione. Non sanè ex Catholicâ verâ, sed
Catholicâ vestrâ tamen, quam rectè hic disiungis à ratione rectâ,
quæ homines non perducit ad ea, quæ tu ipse paulò antè dixe-
ras, horrere omnes naturaliter. Vestra enim doctrina est; nisi
Princeps vobis ex animo sit, quantumvis legitimus hæres sit,
Regno excludi, alium eligi posse; posse dixi? imò oportere.
Hæc Clementina vestra fuit: quæ ex doctrinâ, tota illa nupera
proditio profeminata est. Vestra hæc ratio est: quem excludi
oportuit, certè illum oportebit, quàm primum exturbari.
Vestra hæc doctrina ex Garnetti tripode; Fiat iustus, sicut impius;
pereant simul: Parum autem hoc visum in oculis vestris non
Regem perire vnum, sed Patrem vnâ cum stirpe & familiâ
suâ, Regem vnâ cum Senatu suo Populoque perire voluistis.
Vestra hæc ratio: Potest etiam & locus Comitiss habendis ex
antiquò sacer, subiecto puluere fulminis instar, diffari.

stra hæc doctrina, Posse homines ad Consilia hæc, *Catholica Confessionis sigillo*, *Catholici Iuramenti vinculo*, *Catholici Sacramenti voto*, atque nexu, *Catholicarum precum solenni indictione*, *Catholici Sacrificij oblatione* firmiter obligari. *Vestra hæc doctrina* rebellionem spirans, *Ex radice colubri egrediatur regulus*: *Delecta proditiōe subsequatur aperta rebellio*, palam edocta à Patre Societatis, in quâ, quinque è primarijs extincti sunt. *Vestra hæc ratio*: De proposito tam Catholico, tam ex doctrinâ Catholicâ pœnitendum non est. Quare, fuerunt, qui cùm laqueo collum infererent, ad extremum vsque spiritum, spirarunt doctrinam hanc, nec huius doctrinæ praxin vt damnaverent adduci potuerunt; imò, qui animos alij addiderunt, vt facerent, imò qui mirati sunt, à nullo vestrum Apologiam scribi sui huius tam præclari facinoris. Quod & vos iam strenue præstitistis, postquam Garnettum & Oldcornum in Martyrologium vestrum retulistis. Quorum ille, Garnettus, (post Clementem sum. qui quem admissum noluit, nec permissum voluit) vnus fuit è principibus Capitibus Catholice huius Conspirationis, cùm contra Iesum bonus Iesuita iussit audacter eos, vnâ eradicare triticum cum Zizanijs: Hic, Oldcornus, alterum Caput præcipuum, qui laudavit pro concione factum iam infectum: & cum expeditione Israël contra Gibeam, Ludouici in terram sanctam, non sine reuera ratione exæquauit. Atque ita Illi, ex Catholica quidem doctrinâ vestrâ rem aggressi sunt, & ratione ex doctrina vestra capitibus rectè petita; nec tamen recta: vósque ipsi partim ex sympathiâ vestrâ Catholicâ, partim ex mirabili quodam, sed stramineo signo, quantum quidem in vobis, rem totam comprobastis.

Alterata verò illata, ne tu quidem diffiteris, doctrinam vestram esse, de defectione subditorum à Principe ad sibi lum Muscæ, quæ est in Babylone, id est, Romæ. Te enim dicis hoc supra docuisse; dixisse memini, non docuisse, nisi dicere tuum docere sit. Verum si quando Doctorem strenuum te præstiteris defectionis illius, intrabit statim proditio, per fenestram illam. Fiat de Principe, non Princeps, de Subdito non Subditus: non Subditus, contra non Principem, quid non tentabis? Non parces hosti iam Ecclesiæ: non abstinebit ab ijs, quæ naturaliter omnes horrent, Cade, & Violentiâ. Non tamen hoc fiet (in quies)

quies) nisi in *schisma* prius incidat, vel *heresim*. Quasi hoc *schisma* non sit & *heresis*, Pontifici per omnia obsequentem non esse. Quasi *heresis* vlla fuerit *Iohannis Regis Nauarre*, preterquam quod in bello à Pontificis parte non steterit: *heresis* vlla *Philippi Pulchri*, preterquam quod se totum non permitteret arbitrio Papæ. In omni enim re, si non primas deferat Primatus eius, statim Rei sunt *heresis*, & merito: negant enim vnum ex precipuis capitibus fidei Christianæ. Non est tamen doctrina hæc noua. Imò noua, si ad veterem conferatur. Agnoscis ipse hoc, dum non ante *Lateranense Concilium*, id est, non ante seculum decimum tertium dicis approbatam. Per annos mille ducentos, ubi latuit? Tum, neque vsu Christiani populi per multa secula receptam, sed abusu Pontificum in Christianum populum per aliquot secula usurpata; receptam autem nisi per vim, hæc vlla secula, reclamante semper Principe, cui facta vis est, etiam, quâ potuit, resistente: Populo autem Christiano, cui vix vllò inde seculo tranquillitate frui licuit, Papalem in eo factum, atque violentiam detestante.

AT quò Pontificis Primatus vnum iam fiat de precipuis capitibus fidei nostræ; Pontifex ipse Caput fidei faciendus est, atque ad hanc rem *Gregorius* testis queritur. Largitur *Gregorius* *Iohanni Panormitano* Pallium, monet Palliatum, ne *hereticis* Sedis Apostolicæ turbari ab illo sinat; rationem reddit: mansurum enim integrum membrorum statum, si Caput fidei iniuriam non pulsetur, & Canonum auctoritas maneat incolumis. Hic ergo *Gregorius*, ad proin. Papa, fidei Caput. Quid agimus iam? Credimusne in Papam? Quidni? Papa in fide, vt Caput in corpore, Summitas ipsa totius fidei. Fidei autem cuius, quo sensu acceptæ? an in hærentis virtutis Theologicæ, quæ cuique in corde est? Nemo sanus dixerit. Obiecti igitur fidei, id est, rerum credendarum. Rerum ergo credendarum Caput Papa: Credenda membra sunt: inter Credenda, Caput principalem locum habet, Papa scilicet. In quid verò fidei credimus, si in Caput non credimus? Non habet fides ipsa, alius, illustrius, eminentius quicquam quam Caput suum, in quod tendat, in quod recumbat, in quo spem omnem ponat ac fiduciam.

Occurrit tamen Papa primus (et volumus) qui non aliam ob causam *Christum* glorificamus, dicitur, quam vt fides nostra sit in

T t

Deum.

Deum. Ergone Papa Deus, ut *fides* nostra in eum; in Deum sit? *Petrus* verò ^a & ipse homo erat. Occurrit & alius qui tam de *Petro*, quàm de se affirmat, ^b *Non dominamur fidei vestre.* At certe æquum, ut *dominetur* Caput corpori suo; si Papa *fidei* Caput, *fides* Papæ corpus, ut & *dominetur* Papa *fidei*. Hæc *Paulus* de se negat, de reliquis Apostolis: non debet verò licere Sedi Apostolicæ, quod Apostolis non licuit. Occurrunt & alia multa. Duo enim sæpe, tres, quatuor interdum Papæ; ita tria *fidei* Capita, non vñum: *fides* triceps, *tricephala*. Interdum *biennio*, *septennio*, Papa nullus; toto ergo tempore hoc *fides* carebat Capite: *fides acephala*. Papa sæpe, contra Papam, ut *Sabinianus* contra *Gregorium*, *Stephanus* contra *Formosum*, *Sergius* contra *Stephanum*; ita *fidei* Caput, contra Caput *fidei*; quasi *Amphisbæna*: *fides anticapala*. Papa interdum *Arianus*, *Eutychanus*, *Monothelita*, (quod adhuc peius). *Atheus* est: ita Caput *fidei* fidem destruit. Papa interdum *unum pecus* (ut scribit de *Celestino* *Baldus*) qui quod de mane faciebat, de sero revocabat: ita Caput *fidei* iam cerebrum non habet. Denique quod hic metuunt *Gregorius*, venit super illum; Non solum enim *turbatum*, atque *pulsatum* iniuriâ Caput hoc *fidei*, sed aliquando etiam (quæ summa iniuria est, summa *pulsatio*) *deturbatum* est, atque amputatum. Quid dixi Caput? Tria simul Capita præcisa sunt in Concilio *Constantiensi*, & iacuit Ecclesia tum (ut Poëta) *ingens litore truncata*. Atque hoc ipsum iam metuere videtur Cardinalis. Agi enim dicit de ipso *fidei Capite amputando*. Pulsant hæc quidem nec leuiter *Gregorianum* hoc Caput vestrum! Consultum itaque sibi hoc fore putant Ecclesiæ membra; si relinquunt Cardinali atque tibi Caput hoc *fidei* vestre; adhæreant autem *Authori fidei* suæ & Capiti vero Christo, qui confedit iam, non in Apostolicâ Sede, sed in Throno Patris *Cælestis*, ubi *turbari*, ubi *iniuriâ pulsari* non potest, de quo vel tollendo, vel amputando securi sint.

Huic Capiti languori, dum *Torsio* medeti vult, Caput *fidei* dicit esse Papam suum, *apoc* è, non secundum literam; atque ad [Hoc est Caput] adhibet Metonymiam, quam si quis adhiberet, ad [Hoc est corpus] coelum terre, scio, permisceret. Caput *fidei*, id est, Caput *fidelium* suæ Ecclesiæ. Sed nihil agi. Ex

eo enim probat Cardinalis, Primatum vestrum vnum esse de
præcipuis capitulis fidei vestre & Catholica religionis fundamentis,
 quoddam *Gregorius* seipsum dicat *Caput fidei*. Vtrobique ergo *fides*
 eadem, non alio sensu in *præmissis*, nempe *res credenda*, obie-
 ctum *fidei*; in *conclusionē*, alio, nempe *fideles*, subiectum *fidei*.
 Non sit te rotes, si te torqueas, quasi *lumbicus*, hic te expedi-
 as. Quicquid enim de *fidelibus* sit, non est *Caput præcipuum fidei*
 vestre, non est *Fundamentum religionis Pontifex*. Verum ne-
 que sic sensu tuo *Caput* est. ^a *Caput enim Ecclesie*; ^b *Caput cor-*
poris Ecclesie, *CHRISTI* tituli sunt. Eodem autem modo ^c *Coloss. 1. 18.*
Caput, quo *Fundamentum*: vester hic argumentandi modus, à
Fundamento ad Caput. ^c *Fundamentum autem aliud nemo potest* ^d *1. Cor. 3. 11.*
ponere; quare *Caput* aliud nemo potest *imponere*; vbi si nec aliud
Fundamentum, nec aliud *Caput*. Quamquam *Fundamenti* faci-
 lior multiplicatio, quàm *Capitis*: Plura enim & in Sacris liti-
 ris ^d *Fundamenta*; at *Capita* plura nec ibi reperias, nec *Corpo-* ^d *Apo 11. 14.*
ris analogia patitur. Ac *Ecclesia Corpus vnum*. Monstruosum
 verò *Corpus*, cui plus vno sit *Capite*; (atque vt vobis occurrat)
 cui duo *Capita*, quamquam alterum *principale*, *ministeriale* alte-
 rum. Vbi *Corpora* multa sunt, vt *familie*, *Capita* multa dicun-
 tur: vbi *varia doctrinæ genera*, *Capita* multa: vbi *Corpus vnum*
Ecclesie, *Caput* non nisi *vnum*. *Fides* hic nobis suadet, extra
Scripturam non sapere; *Ratio*; à naturâ corporis non discedere.

Verum, vt *Mus vni non fidit antro*: alterum habet *Caput*
fidei, (id est) *Caput per quod Ecclesia fidem discit & docet*. Quid
 audio? *Caput discens*, *Caput docens*; at hæc, duo iam *Capita*
 sunt. Qui *docet*, discens docet; qui *discit*, à docente discit:
Ibi intellectus agens, *hic* patiens; *ibi* dat, *hic* accipit. Idemne
Caput, præceptoris & discipuli? Idemne agit *Caput* in se, &
 eodem simul tempore patitur à se? Idem sibi dat, à se acci-
 pit? Torques nos, *Torte*. *Ecclesia* hæc, vnane quæ *discit*
simul & docet? Non opinor. Certe alij *docent*, alij *discunt*
 in *Ecclesia*. An hij qui *docent*, omnes Pontificis *caput* su-
 munt mutuum, nec sine eo *docere* possunt? Illi etiam qui *dis-*
cunt, *caput* idem, nec sine eo *discere*? Iam si *Ecclesia Fi-*
dem discit, per *Caput Pontificis*, eademque per *Caput Pon-*
tificis Fidem docet, mirum narras *Caput Pontificis*, super
docentis humeros, superque *discentis*, vno eodemque tempore.

Monstruosum antè *Corpus*, iam *Caput*. Sed neque id proprie, vt *Caput* seu Fidei, seu doctrinæ, de *docente* (qui iam habet) & de *discente* (qui nondum habet, capax modò est) ex æquo prædiceretur. Minus autem adhuc proprie: Primatum vtrique *Capiti*, *docenti*, atque *discenti* ex æquo continere. *Primus* enim qui *docet*; qui *discit*, in *secundus* consistit. Atque hoc iam ex præcipuis *fidei capitibus* vnum esse dicitur, vt credamus Pontificem Ecclesiæ *Caput* esse, per quod & *discit*, & *docet* fidem suam; sine eo neminem in Ecclesiâ quicquam vel docere vel discere, à summo præceptore ad discipulum infimum; vt anima potius, quàm Caput dici mereatur, qui ita sit *satus in se*, & *totus in qualibet parte*. Atque hic sanè *istulus*, longe, supra *istulum* est *Vniuersalis Episcopi*, etiamsi suo sensu sumatur. Solus enim est, qui *docet* in Episcopis, nec id modò, sed solus etiam, qui *discit* in populis; *solus*, *lingua* docentium, *solus* etiam *auris* audientium: Verè *vniuersalis*.

Quæro autem, quid *Panormitani Pallii* cum Fide; aut, si ita malis, quid *Sedis* cum Fide? Quòd enim *Sedes* ibi sit, ex *facto Petri* initium habuit. Facta autem *Petri* (quæ quidem in *Saceris* libris non habentur), de Fide non sunt. Quod si autem *Fides* de *Sede* fuerat, quid opus ei, *Canones* adiungere? Quorsum ibi de illis mentio, aut *Horum* autoritate incolumi seruanda? An de *Gregorio* etiam prædicantur *Canones*, aut eorum *Autoritas*, vt dicere liceat, sicut *Gregorius* est *Caput*, ita *Gregorius* est *Autoritas Canonum*? Inaudita prædicatio, & cui similis vix legenda, credo, in libro *de ipsius*. Sed enim si *Caput* est, est & *Autoritas*; copulantur enim illa, nec licet disiungere. Atque in hæc se absurda precipites dare coguntur, dum *Gregorium* faciunt, cuius ea mens est; Statim in *membrorum* pacatum quæ sit, si non modò *Fidei Caput* seruetur in æsum, sed & *Canonum* quoque *Autoritas* maneat intemerata; à quibus scilicet *Canonibus* habeat respectum suum *Sedes* à *postoli*, & à quibus *his* habeat *Pallii* conferendi; vt nihil ad *fidem*, aut *Fidei caput*, vel *Pallium* vel *Sedes*, verum ad *Canones*, à quibus est illis, sua omnis, quam habent *Autoritas*; quos ipsos, non *fidem* solum, *incolumi* *Gregorius* vult esse. Ab vtrique enim, & *fide* de illa, & *illis* intemeratis, pendere *incolumitatem* & *pacem membrorum Ecclesiæ*.

Pastores erant, transire in Gregem illius, atque eius compati-
one Gregem iam dicendos esse. Atque hanc vim habent verba
Gregorij, huc spectant. Alio non possunt, nisi contra historia-
rum fidem, quia id constat, nisi per annos *Rigidos*, neulum
Occumenci in iordicus retinerent. *Iohannes* primum, & post
eum *Syriacus*, toto tamen tempore illo, si aut unquam cona-
tos Episcopatum vili abrogare, aut quasi soli Episcopi essent,
se gerere, vel sibi soli Episcopi nomen usurpare. Nihil ergo
erat quod exhorresceret hoc vocabulum *Occumenci* Grego-
rius, nihil cui non æque libenter acciperet, æque libenter
(inquam) atque vix biennio post mortem eius, accepit id *Boni-
facius*, quippe qui non impotens in eo vim sciret ad *Hierarchiam*
constituendam, quam in *Capitis* fides vocabatur, non mai-
orem; quid enim fides ad *Hierarchiam*? qui hoc (inquam) sci-
ret, & ad unum in eo quæreret, ut quasi *Caput*, vnus quibus
presideret. Quærat ab Authoribus suis, *Paulo Diacono*, &
Anastasio dicentilli, Constantinopolim primum esse voluisse,
non solum; atque cum primum Romæ post a *Phoca* attribu-
tum. Quæret ita *Platina*, & *Sabellius* dicent tibi, *Bonifa-
cium* tertium a *Phoca* obtinuisse, ut Romana Ecclesia esset om-
nium aliarum *Caput*; idque ægè, nec sine multa magnaque contem-
ptione Romano datum esse. Vocabula *Occumenci*, & *Capitis*
(quæ vos iam serò distinguitis) eandem apud illos rem, & pri-
matum utraque denotasse: nec magis *Capitis* hoc, quam illud
Occumenci, ne si oblatum quidem ei fuisset, *Gregorium* liben-
ter vel accepturum, vel usurum fuisse.

Atque ut semel dicam de voce *Capitis*. *Gregorius* istam
non obscure docet, perinde exhortuisse se, atque alteram
Occumenci. Lege quæ scribit ad *Epilogium*, *Epilogus*,
quam pretendebas humilitate, iactantiam superis *Iohannis*, ita: ut
universa sibi tentes ascribere, & omnia, quæ soli vni *Capiti* cohe-
rent, videlicet Christo, per elationem pompatici *Sermonis*, & iudem
Christi sibi audet membra subiungere. En, ut hoc reprehendit
Gregorius in *Iohanne*, quod sibi aliquam *Capiti* omnia donatus
sit subiungere *Curia* & *Christi* membra, quæ soli vni *Capiti* cohe-
rent. *CHRISTO*. Qui, si solus *Caput* est, *Gregorius* ne *Capiti*
quidem nomen libenter accepturus erat, quo, ad *Iohannis* ex-
emplum omnia sibi *Curia* & *Christi* membra subiungeret. Nec
aliter

a Lib. 4. c. 11.

b In Bonifac. 3.

c In Bonifac. 3.

d Enn. 8. l. 6.

e Lib. 4. Ep. 36.

aliter ^f *Iohannem* ipsum alloquitur. Si *Paulus Apostolus*, mem- ^{f Lib. 4. Ep. 38.}
bra *Dominici corporis*, certis extra *Christum quasi Capitis*, &
ipsum quidem *Apostolis*, subiecti particulariter enitabatur: tu, quid
Christo vniuersali scilicet Ecclesie Capiti, in extremi iudicii es
dicturus examine, qui cuncta eius membra sibi met conaris vniuer-
salis appellatione supponere? Vides, nec *Apostolis* quidem ipsis
concedere *Gregorium*, vt illis quasi *Capitis* membra *Christi*
subijciantur vel particularia: tantum abest, vt vel *Iohannem*,
vel se, *Caput fidei*, id est, (te interprete) *Caput fidelium*, vel *Ec-
clesie vniuersalis*, vel haberi, vel appellari, æquo animo
vnquam pateretur. Rectè ergo *Apologia*, & ad rem. Noluit
Hierarchia Caput dici *Gregorius*, noluit ergo *Fidei*; plus enim
multo *Fides*, quàm *Hierarchia*, plus multo illius, quàm huius
Caput denominari.

Nec sensit Author argumentum suum debile: Tu potius vi-
deris non sentire, quando firmum sit argumentum, quando de-
bile. Sic enim ille. Non dixit hoc *Gregorius*: si dixit, minus id
causè dixit: id est, non dixit, quod si diceret, parum certè causè
loqueretur. Parum enim causè sanè, (idque Cardinale teque
ipso suffragante) si vnus hoc affirmaret, tanquam proprij ali-
quid, ceteris repugnantibus. Ceteri enim certè repugnant, vt
Caput fidei præter *Christum* quis diceretur; nec ceteri solum
repugnant illi, sed & ipse sibi, si, quod nulli *Apostolo*, sed
soli vni *Christo* conuenire dixisset, vt *Caput* esset, id sibi assume-
ret. Sibi autem ipsi repugnare, hominis est, ad se parum assenti,
& de quo rectè dici potest, minus causè locutus est. Quid ergo
est, quod hic causaris dictum esse in *Apologia*, dixisse inter-
dum de *Patribus* Cardinalem, minus eos causè locutos esse? Tute
hoc agnoscis ipse. Nam si in eadem omnes sententià non
conueniant aliquando, is qui aliquid proprij vnus affirmat,
cuique ceteri refragantur, non id satis causè affirmauit, vel
consultò; ac per hoc inter eos censendus, qui minus causè locu-
ti sunt: fatetur autem (fatente te) Cardinalis illud interdum
Patribus euenire; fatetur ergo *Patres* non semper causè loqui.
Conueniet, credo, inter nos facillè, *Patres*, cum in eadem sen-
tentià non conueniant, non omnes satis, aliquos saltem minus
causè locutos; illos dico, quorum doctrina sequenda non est, qui-
bus (tanquam minus cautis) minus credimus. Quare vel in eo

loco inuenitur, secundum vim quidem sententiae, etsi non totidem verbis: *minus cautè locutus est*. Adeone verò hoc tibi videtur indignum Cardinale, ut Patres dicat, *minus interdum cautè locutos esse*? At non ubique tamen sic Patres habet, quasi loquantur semper ad libram. Dicit ^a *per excessum interdum loqui*; dicit, ^b *minus propriè*; dicit, ^c *si sic accipiat in his sententia, ut verba sonant, ferendam non videri*. Atqui ita *per excessum loqui* non est. Dicit, ^d *benignà expositione opus habere*. Non haberent, si sermo illis *minus cautus* nunquam excideret. Tum vbi ^e *Ambrosium* opponit *Chrysostomo*, alter eorum *vix locutus est cautè*. Tum vbi ex ^f *Augustino* loca duo, duo ex ^g *Hieronymo* adducit, sibi inuicem contraria; utroque certe loco, non satis: altero saltem, *minus cautè* videntur locuti. Cum ^h *existimauit à Cypriano verba quadam referri, vbi Cypriani verba nil tale sonant, parum in eo cautus Augustinus*. Cum ⁱ *exceptionem* dicit *admittere* testimonium eius, non satis *cautum* eius testimonium: si *cautum* enim, exceptione careret. Cum ^k *in errore fuisse videtur Hieronymus*, atque *idem* eadem de re, *in errore non fuisse*, vbi fuisse videtur in errore, videtur certè, non satis *cautè* sententiam suam eloquutus. Denique qui Patres, qui ^l *è* Patribus *præcipuos, in quibusdam non leuiter lapsos* affirmat, plus dicit, quàm *minus cautè locutos*. Plus enim est *minus rectè sentire*, quàm *minus cautè loqui*; nec debet cui plus licet, minus non licere. Noli ergo phrasin illam ita refugere. Hæc enim qui dicat de Patribus, quæ dixisse illum constat; ei religio haud vlla erit dicere, *minus* aliquando vel accuratè, vel *cautè*, animi sui sensa eloquutos esse.

IAm verò, ut nomen *Capitis* ad Regem reuocetur, vel à *Gregorio*, vel alio quoquam, arte mirabilis opus non est. Præiit nobis voce, Spiritus sanctus; Sic Regi suo Propheta *Samuel*. ^m *Nonne cum paruulus esses in oculis tuis, Caput in tribus Israel factus es?* Inter tribus verò Israel, tribus *Leui*: *Caput* ergo Rex, vel tribus *Leuiticæ*; quâ in tribu tum, Pontifex *Ahi-melech* sub Rege *Capite* suo. *Mirabilis inertia, negare hoc, non artis, hoc probare*. Tum *Ecclesiæ Catholicæ Præsul* (nec *Gregorio* minus vel sanctus vel doctus) *Chrysostomus*, eandem hanc vocem *Capitis*, reuocauit ad *Theodosium*, eumque

dixit,

^a De Miss. lib. 2. cap. 10.

^b De Eccles. lib. 3. c. 4.

^d De amiss. grat. lib. 4. c. 12.

^e De amiss. grat. lib. 1. c. 6.

^g Lib. 3. c. 9.

^f De Purg. lib. 1. c. 11.

^g De Pontif. lib. 3. c. 6.

^h De Eccles. lib. 3. c. 4.

ⁱ De amiss. grat. lib. 1. c. 6.

^k De Purg. lib. 2. c. 2.

^l De verb. Dei. lib. 3. c. 10.

^m 1. Sam. 15. 17.

Homil. ad Pop. Antioch. Homil. 2.

dixit, non solum Caput, sed quod in Capite ipso maximè sublimè est, Capitis Verticem, idque *omnium in terris hominum*. Puto autem fuisse tum *in terris hominem*, qui Romanus Episcopus diceretur, ut possit *expositio hac in hominem cadere, qui sane mentis sit*. Tu vide, satin' sanus sis, qui in *Samuelem*, & *Chrysostomum* quasi *audaces & impudentes*, ita debaccharis.

Sed *Gregorius* tamen, ad nos reuocari non vult, nec Regem Caput agnoscere. Ille verò vult. Agnouit enim, atque in hac ipsa cum *Iohanne* de Primatu controuersia suà agnouit; petijtque Pontifex ipse (per *Sabinianum* Pontificem & ipsum, Lib. 4. Epist. 32. ei proximum) ut *pissimus Dominus Mauritus* ipsum illud negotium indicare dignaretur. Credo, pro Capite agnouit, cuius iudicio, capitalem hanc de Capite litem volens vltro submisit, ad cuius arbitrium Primatus, vel staret, vel caderet. Verùm *Gregorius* ibi de Sede Apostolica non turbanda loquitur. Loquitur; sed, non eò referenda verba illa, quæ ponis de Capite fidei illafo; sed illa quæ suppressis, *De Canonum autoritate intemerata conseruanda*, à quibus suus, quem habet, honor Sedi Romanæ. Nullū enim fidei Caput est, Apostolum ibi sedisse; *Canones* fortè fauent. Ad integrum ergò membrorū statum vtrumque requirit, ut & *Fidei ne fiat iniuria*, & ut *Canones ne temerentur*. Vtunque enim Caput Fidei non pulsetur, turbidum tamen fore statum membrorum, nisi & *Canonibus* sua constet autoritas, à quibus in ordine continentur. Nec Tortas negat. *Epistolam* enim dicit esse de *usu Pallij*; & est certè integra. Quid verò fidei cum *Pallio*? Ecquid, fidei caput vllum pulsabitur iniuriā, siue *Panormitanus Episcopus* incedat *Palliatu*, siue *Pallio* careat? In *Canonem* fortè aliquem peccetur venialiter, si *Iohannes Pallio* vtatur parum concinnè; si *locis* minùs opportunis, si *Festis* non duplicibus: *Fidei* quidem nihil interest. Quare ad hoc propositum verba illa non ponit de fidei capite; quæ si poneret, extra propositum essent, cum *usus Pallij*. *Fidei* nullus sit, quæ tantò melior, quanto minùs palliata.

Quærit autem hic, subiratus: Quid in hoc negotio habent Reges? Habent verò in negotio fidei: sed in fidei negotio, *Pallio* nihil negotij est. Sed & non nihil habuerunt negotij Imperatores circa inuestituram Pontificum: nec *Panormitani* modò, sed *Romani* etiam ipsius. Nam si nihil, quid factum, ut tam mul-

tum illis negotij Pontifices olim circa id facerent? Quid Regibus cum Pallio, quod est insigne Archiepiscoporum? Certe cum Baculo & Annulo aliquid, absque quibus frigeret Pallium, & Gerenti, & verò etiam Mittenti; nec tam modica lana tam immodico precio venderetur. Etiam Torus, cui tam saepe in ore impudentia, nisi ei & in fronte foret, non tam hæc superbè interrogaret: qui vel imperitiâ summâ est, si nesciat, vel non summâ verecundiâ, si neget, etiam in Gregorio ipso Pontifice faciendo, Imperatorem negotium habuisse, nec sine eo Pallium vel ipsum gerere, vel alijs mittere potuisse. Quare si est aliquid Pallio cum Fide, etiam in illâ Fidei procuracione Caput, Imperatorem fuisse.

Quàm verò impotenter fert, subnexam ibi in Apologiâ Gregorij suggestionem Putes, Gregorium iam fidei suæ Caput non credere. Nam si crederet, paulò magis patienter monentem sustineret, ut Caput fidei Pontifex Deum timeret, nec in mortem cuiuslibet (nedum Principum) se misceret. Non fuit Sabiniæ Præfectus: certè, nec Cardinalis: successit in Pontificatu Gregorio; sed inter duo hæc fidei Capita vix bene conveniebat. uterq; tamen fuit Pontifex. Tantò æquius Pontificem audire, quod & à Pontifice uno suggeritur, & per Pontificem alterum. Sed nihil ad rem suggestio hæc. Nihilne ad rem, Ne in mortem se misceat? Pòst salutem animæ, quid magis ad rem quàm vita corporis? At Pontifex non occultè per Sicarias, sed publicè per Censuras agit cum Principibus, si inobedientes sint. Agit. Quid hoc verò ad rem? Id dicere debebas; non occultè per Sicarios, sed publicè per Censuras, miscet se in morte Regum: De eo enim suggestio erat. Quod si agendi verbum, tam illi placuit, etiam cum quibusdam, ita per Censuras egit, ut animas egerint. Et si enim Censuræ eius, aciem nullam habeant, agunt tamen, & quasi Tubæ sunt & Classica, quasi Prætextus & Latebræ feditionum: ut postquam emissæ semel sunt, cum Principe non secus agere liceat, quàm cum hoste, & sine scrupulo, cuique se in alius morte miscere. Vbi, malè à te opposita Censura Sicarijs. Sicarij mortem inferunt vel Regibus. At Rex iam vspiciam est, qui post nescio quot Pontificum, nescio quoties iteratis Censuras, superest tamen est. Illud dictum oportuit: non occultè per Sicarios, sed publicè per armatas cohortes, miscere se in morte

morte cuiuslibet hominis. Ita enim præter illa, quæ Patres narrauerunt nobis, vidimus ipsi, *miscntem se Pontificem in morte multorum milium, fame, peste, gladio, quotidie perentium, potius quàm Regi suo legitimo, urbis portas aperirent. Per Sicarios tamen, non facit. Quasi referat Sicarij manu quis cadat; an militum; cadat modò. Quasi valde interfit, submittatne Sicarium, an Cardinalem qui autoritate, Iesuitam qui disputando, Concionatorem, qui declamando animos addant subditis, ad Regem quoque modo erucidandum: Dolus an virtus quis in hoste requirat? Fortè autem Sicarius ad manum non est, qui operam deferat. Nam si sit Parreius, non deerit Comensis, qui operam illam, pergratam Pontifici spondeat, & (si effectam dederit) amplà mercede transigat.*

Sed quot sum nobis, aut vnde mentio de Sicarijs? Quis Sicarios hic nobis submisit? Tortus. Nam de Sicarijs apud Cardinalem, ne syllaba. Sic ille: *Pontifex nunquam Principem vllum cedi mandauit. Vi, an fraude; Marte, an arte mandarit, si mandarit, Cardinalis non verax. Occultène se in morte miscat an apertè, clam, an palàm miscat se in morte, Tortus mendax est. Palàm id & publicè factum à Pontifice non ibit inficias: Gregorius id non faceret, ne sic quidem in morte se misceret. Satis id instituto nostro. Nouæ Fidei iam Caput Pontifex, per quam plus ei licet, quàm licuit Gregorio. Remittimus ergo Torto Sicarios viros, ac quamuis ei doleat, iterum Pontifici breuiter suggestionem illam Gregorij, ne se in morte cuiuslibet hominis miscat; si vult Gregorij Prædecessoris sui vestigijs diligenter insistere.*

ET si autem iniquum est, vt in causâ suâ quis testimonium dicat (vel si ipse Papa sit) tamen cùm Cardinali vix alij ad manum essent, quos proferret, post Gregorium iam, Leonem audire cogimur. *Maximos viros (vt erant maxime) sed tamen in hac Sedis successus causâ, parcius adhibendos. Vix enim orat, vt Spartam suam ornare nollent, quâ & ipsi vicissim ornarentur. Verùm alij non suppetunt, nisi qui tepidè hanc causam agunt. Nec enim facillè reperis qui tam velint zelatores esse Sedis alienæ quàm suæ. Leonis verò verba perueris nihil opus; concedi vobis possunt. Prima quidem spectare, ad Petri personam ipsam, Papam nihil attingere. Etiam nec vltima. Cui quisquis ibi dicitur, non, Quisquis huic Sedis:*

Cardinalis addidit de suo. Cui autem, de Petro dicitur, non de Sede. Media verò, quis non concedat? Absit ut quisquam recedat à soliditate Petri; sed soliditas eius, non in Sede eius, puti ligno, sed in Fide, quouis saxo solidiore, in quo & ipsam, Leo ipse constituit. Sed neque nos Sedi dignitatem ullam inuidemus: quam ab ultimâ usque antiquitate habuit eam retineat, dum à soliditate tamen Petri non recedat. Quorsum autem ad hæc verba, Tortum quis agat?

Quàm verò in eo importunus, quòd traducit Authorem Apologiæ, quasi Leoni ibi conuictum dixerit. Quàm tu à modestiâ omni, tam ille abest à conuictio; nec qui vir fuerit Leo, quàm gloriæ appetens, quàm dominandi cupidus, attingit ibi vel verbo. Alius fecit: si ratione facti reddidit, quid culpas? Si non reddidit, quis laudat? Malè quod fecit, sibi fecit. Quid hæc ad Nostrum? Vbi candor? Sed à re quis candorem requirat, qui, eo quòd Leonem ambitiosum ad laudes Petri dixerit (quod & potest & solet dici in bonam partem) notasse dicis ambitionis bonum Patrem. Vbi vix dicat lector quid magis miretur, in scitiam, an nequitiam, an utramq., an utrâque deteriorem malitiam. Quis enim nisi iniquæ mentis, ambitionem dicat, si quis in laudes non suas, verum alienas (Sancti scilicet alicuius) non studiosus modò, sed etiam ambitiosus existat? Ambitionem, de alieno honore quis audiuit vnquam? Quid quod neque Leonem distinguit ab Hortensio; immodicè laudasse Hortensius ibi dicitur, Leo non dicitur. Excellet verò Leo Sanctitatis gloriâ; excelluit & Petrus; alicubi tamen, non recto pede ambulauit. Nec piaculum sit, si quis idem Leoni accidisse dicat, quod Petro Domino suo: dum tamen verbo non violet, dum (quod facit Apologia) arbitrium ponat in aduersarii sui Cardinalis ipsius conscientia. Qui si id expromat nobis ingenuè, quod dicat ei conscientia, fateatur scio, in illis a de assumptione Petro in consortium Indiuina Trinitatis: de non solum Deo, sed Petro etiam inspirante: Et illis, nihil à bonorum fonte Deo, in quenguam sine Petri participatione transire: à medio discessum esse, eaq; condonari potius iam posse eloquentia, quàm sanctè ab eo tum affirmari potuisse.

Falsa ergo quæ de ambitione. Equè falsa quæ de Historiâ non verè telatâ. Vbi, non negat paria ibi Privilegia utrique tributa.

^a Epist. 89.

^b Serm. 3. in
anniuert. assumpt.

tributa. Negat *Contentionem*, sed quâ fronte? Annon à *Leonis Legatus* ibi contentio est manifestè mota? Pridiè enim cùm de *aqualitate* istâ *Privilegiolorum* vtriusque *Romæ* referretur ad Concilium: vltro statim discesserunt, *Leonis* tum Legati. Rogati vt subsisterent, & de istis communicarent, penitus ^{a Concill. Edit. Venc. Tom. 2. pag. 334.} reculârunt; causam etiam addiderunt: *aliter se habere in mandatis*. Post discessum eorum, relatum ad Iudices, qui iusserunt, vt Patres negotium hoc *Privilegiolorum* inspicerent. Postridiè verò Legati rursus intercesserunt; ^{b pag. 337.} circumuentos se dixerunt; Patres ei *Canoni* subscribere *coactos*. Reclamârunt ibi omnes; Neminem *coactum*. Tum Legati negare *Canones Constantinopolitani* primi in *Synodicis Canonibus* haberi. Pòst, iussu mandatum suum proferre, protulerunt; quo (ne quis putet *Leonem* *contentionis* huius immunem) mandauit *Leo*, vt seruarent *omnimodis Persona sua dignitatem, & si* ^{c Ibidem.} *quis fortè Ciuitatum suarum splendore confisi, aliquid sibi tentarent usurpare, hoc (quâdignum erat Constantiâ) retunderent*. Præiudic ergo *Contentionem* ibi tum gliscere, & *Constantinopolitanarum Ciuitatis sua splendore confisum*, aliquid moliri, quo par fieret Romano: Non obstante tamen hoc *Leonis* mandato, de integro relatum ad *Patres*; singuli ibi, præsentibus Legatis suffragati sunt. Iudices sententiam tulerunt, ^{d Ibidem 339.} oportere *Episcopum urbis Regiæ, non à Roma, ysdem primatibus Honoris, & Ipsum dignum esse*. Patres omnes acclamârunt, *Sententiam iustam; Omnes se eadem sentire, Omnes in sententiâ permanere, Hoc omnibus placere, Omnia ordinatè decreta esse*: Quid tum *Lucentius* vicarius *Leonis*? ^{e Ibidem.} *Sedes Apostolica præsentibus humiliari non debet*; (*humiliata* ergo tum *Romana Sedes*, vel Legato Romano iudice) petit circumduci *Canonem*; queritur de iniuriâ *Sedis Romanæ*; repulsam tulit à Iudicibus, à Synodo totâ. Pautis rem totam retuli, cuius vt perspicuum fiat quàm bonus vir *Tortus*, quàm veridicus, qui *Contentionem* inter eos vllam negat tum extitisse.

De *paribus* verò ibi vtrique concessis *Privilegijs*, quomodo se expediet *Tortus*? *Paria* (inquit) *Privilegia* intelligebant, respectu inferiorum. Sed quis *Tortum* hic Concilij interpretem constituit? aut vnde hunc habuit intellectum suum? *Lucentius*, credo, rem melius intellexit *Torto*. Is de iniuriâ *Sedis Romanæ*,

a Tom. 2. 332.

& Leonis, ibi queritur: non de *Antiochena*, aut *Alexandrina*; & Sedem ibi Apostolicam *humilitatem* dicit. Tum ratio quam ibi reddunt Patres Decreti sui, non *inferiorum* modò *respectu* redditur, sed ad *parēs* quoque se porrigit. Quæ enim habuerat tum Sedes Senioris Romæ honoris *Prinilegia*, & à Patribus habuisse, quòd *penes eam tum Imperium* fuisset: cum *Imperium* iam, & *Senatus*, *sint penes Constantinopolim*, eadem quæ Romæ olim tributa sunt, ratione eadem *Constantinopoli* iam esse tribuenda. Ratio hæc omnes respicit; non inferiores solum. *Omnium* ergo *respectu* intelligendus Canon. Satis hæc clara per se: & *Torto* negotium exhibebant. Sudat ergo hic & in omnem partem se torquet. Arx enim ista causæ; quare, ruenti *quatuor* rationum fulcimenta subiicit, sed *cadura*. Primò, *Renouari tantum à Chalcedonensi Canonem Constantinopolitanum*, quo, honor habetur *Constantinopolitano*, sed post *Romanum*. Falsum hoc primò. Agnoscere se quidem dicunt Canonem illum Patres Chalcedonenses; quæ verò ipsi ibi *statuunt*, *b. i. q. 2. c. 1. de finit. se dicunt & decernere; renouare* non dicunt: agnoscere autem alijs terminis, quàm qui ponuntur à te; *equalia* nempe *ibi utrisque* (etiam in *Constantinopolitano*) *Prinilegia* esse decreta.

b In Concil.
Grec. Tilly.
Parif. ann.
1540.

c Tom. 2. 344.

Idem quoque haberi dicit in *Epistola Concilij ad Leonem*; falso & id etià. Ac primò quidem ludit voce *Confirmationis*. Non enim aliter, quàm *suffragio* suo *confirmari* à Leone petit Decreta sua Synodus, nec Leo ipse aliter respondet, quàm ea se *toto corde complexum esse*. Martiani *Sacra* (quod supra docui) Synodus confirmata est, Leonis *suffragio* approbata. Sed in eà *epistola* (ait Tortus) *nullam mentionem faciunt parium Prinilegiorum*. Nam quid opus hoc ut facerent, cum Canones ipsos integros, ad Leonem tum transmitterent; Dicunt autem ibi, *se renouasse Canonem secunda Synodi*. Ne id quidem; *confirmasse* se dicunt, *renouasse* non dicunt. Sed & præterea: *opportunum credidisse se, propter Imperatores ipsos, qui super eo delectabantur, propter Senatum, propter Urbem ipsam, honoris eius confirmationem ab Vniuersali Concilio celebrari*. Quæ verba quid sibi velint, exinde scias, quod scribant ibi Patres, Leonis locum tenentes in Concilio *vehementer illis resistere* tentasse! Non autem sine dubio *resisterent*, si *confirmatus* ibi modò fuisset canon Synodi *secunda*;

Secunda : qui ipse prius à *Damascio* fuerat approbatus. Tum neque *Leo* ipse tot postea Epistolis suis apud *Imperatorem*, *Imperatricem*, *Anatolium*, alios nescio quot, tam in *Canonem* illum acriter inuehereetur, si nihil ibi aliud actum, quàm prius in Concilio Generali, cui & prædecessor suus assensum præbuisset. Non cohærent hæc *Torti*. Illa verba Leonem pupugerunt, *ἡ μὲν ἀποφασὶς* Constantinopolitanum, *ἡ δὲ λυσὶς ἐν ἐκείνῳ*

actum *ἀποφασὶς* quæ verba reperiās in hoc ; in Concilio secundo Generali nusquam reperiās. Nec ex eo quicquam efficitur, quòd in Epistolis suis *Leo* non meminit parium Privilegiorum. Sed de *Alexandrino* atque *Antiocheno* meminit modò, qui paulò depressi erant, anteposito illis tum Constantinopolitano. Quis enim non videt liberiores multò Leonem esse potuisse, addo & actiores, si illorum, (id est) si alienam causam ageret, non suam ? Sibi factam iniuriam, negligeret, alijs, acerbè persequeretur ? Sed humiliatam eo Canone Sedem Romanam : iniuriam Leoni factam, credimus Leonis Legatis in Synodo clamantibus ; *Torto* frustra reclamante, si ad rauium vsque clameret.

De *Gregorij* autem Epistolâ illâ ad *Eusebium* viderit *Tortus*, atque ampliùs etiam deliberet censeo. Dominus enim piissimus Imperator, siue is *Mauritius* fuit, nunquam *Gregorio* professus est Constantinopolitanum subijci, nec Constantinopolitano titulum *Oecumenici* negavit : siue *Phocas* ; nec is, nisi post mortem *Gregorij* demum, hoc agnouit. Viderit etiam, quis ille fuerit *Gregorij* Frater, *Eusebius Episcopus civitatis Constantinopolitane*, cùm certum sit, nullum Constantinopoli *Eusebium*, vel ætate *Gregorij*, vel centum, siue ante siue post eum annis Episcopum fuisse. Viderit annon Epistola illa meritò in dubium vocari debeat, tanquàm adulterina. Viderit annon plures apud *Gregorium* eiusdem *furfuris* (non enim *farina*), si sit otium excutere. Sed annon mira *Torti* arrogantia, qui putet persuadere se posse cuiquam, etiam conetur probare, è Leone, è *Gregorio* in *apostola* (quæ bis ibi in Canone Chalcedonensi leguntur) equalia seu paria Privilegia non significare ? Videmus, nec semel, Paria ibi Privilegia. Ille ibi non videre nos probat, quæ videmus ; quòd Leonis Epistolæ parium Privilegiorum mentionem non faciunt. Quæ verò est, si hæc non est

c In Concil.
Græc. Titij.
Paris. 1540.

impudentia? Verè ergo scriptum in Apologiâ, *Concilij Chalcedonenſis Patres æqualem Authoritatem Conſtanti-
nopolitano Patriarchæ aſcripiſſe*, nec vlllo modo paſſos eſſe Romanæ ſedis ſuper illam Priuilegium, non [unum] illud à Torto eſt; ſed non *Authoritatis*. Nam de primâ fede non contendimus. Verè & illud, *contendiſſe cum Romano Conſtanti-
nopolitanam de Primatu*, non quòd prior illo eſſe voluerit, vt Iohannes poſt: ſed quòd *æqualis illi*, quod tum *Anatolius* ſaragebat.

Eſſi autem (dicit ibi Apologia,) *tantum Petro detulit* (tan-
tum, non nimis multa, vt Tortus, qui in hijs nimis mul-
tus eſt) *tamen nihil Caſari ademit, ſed & honoris vocabula, &
Authoritatis Priuilegia ei cuncta attribuit, poteſtatemque ei-
us agnouit Concilia conuocandi, arbitrato ſuo*. Hic Tortus ad
tria illa priora mutus vt quæ negare non poſſit, vellicat
poteſtatem conuocandi Concilia. Relabimur ergò quòd priùs,
ad vim atque iura Concilia indicendi: Torti ea culpa eſt,
qui experiri iterum vult in hac cauſa *ad ſe non moui*; quotieſ-
cunque tamen fecerit, inauſpicatò id facturus. Nec enim
vſquam laborat magis *Cauſa Pontificia*, quàm hac vnâ in re;
nec vllius Pontificis, magis quàm Leonis; cuius tor ex-
tant Epistolæ, non mandantes Concilium fieri; non, ſed *de-
miſſe petentes*, nec tamen impetrantes; non *impetrantes* vel *de
loco* vel *de tempore*, & tamen obtemperantes: vt penè referre
pigeat. Quid autem hîc iam refert? *Negari non poſſe, quin in
Concilij Generalibus indicendi aliqua eſſet Imperatoris Authoritas*.
Suprà, *interdum congregata dixit ab Imperatore*: at nos ibi ſem-
per, nec niſi ab Illo. Hic iam aliqua (inquit) *fuit Authoritas Im-
peratoris*: nos verò non aliqua, ſed *ſumma, & ſola*, quoaduſque
quidem res Imperij inclinata non ſunt.

Docui de *primis quatuor Concilijs Generalibus* iam antè:
addo iam de *quatuor poſterioribus*. Concilium *Conſtanti-
nopolitanum ſecundum*, ac *Generale Quintum*,^a iuxta pium iuſſum à
Deo *cuſtoditi Imperatoris Iuſtiniani conueniſſe*, habetur pluribus
locis Concilij. Dico autem illud hîc. Si Pontifici ius ſit, vt
mandet Concilia fieri, cur Concilio huic *Quinto* (ſi ipſe illud
fieri mandauerat) ſuo, à ſe conuocato, intereſſe noluit, cùm ta-
men per id tempus eſſet Conſtanti-
nopoliti Pontifex ipſe Ro-
manus, legatus eò *ex mandato Theodahati Gotthorum Regis*.

Con-

Concilium Constantinopolitanum tertium, ac Generale Sextum, (vt & de se testatur ipsum) ^b secundum Imperialem sanctionem congregatum est: Præsidente in singulis eius Actionibus Imperatore Constantino. Extat ibi *Diualis Sacra* ab Imperatore ad *Donum Pontificem*. Quo interea de de viuis sublato *Agatho*, qui ei in Sede Romanâ successit, ^c respondet *Diuali*. ^c Tom. 3. 244. Audi verò quo stilo, quàm sine mandato yllo. *Hys Mansuetissimi rerum Domini Diualibus Apicibus animatus, melioris sum reſectus confidentiâ paulatim, ijs, quæ per Mansuetissima Fortitudinis vestra Sacram dudum præcepta sunt efficaciter promptam obedientiam exhibere, vt persona, quales secundum temporis huius defectum, ac seruilis Prouincia qualitatem poterant inueniri, pro obedientiæ satisfactione inquirerem, & vt ad Pijssimæ Tranquillitatis vestræ vestigia properarent, hortarer.* Et paulò post. *Idoque secundum Pijssimam iussuionem à Deo Protegenda Mansuetudinis vestra pro obedientiâ quam debuimus, non pro confidentiâ eorum scientia, quos dirigimus: præſentes confamilos, cum omni cordis deuotione, curamus demandare.* Post etiam. *Pro quibus flexo mentis poplite suppliciter Vestram ad mansuetudinem semper intentam Clementiam deprecamur, vt iuxta Benignissimam atq; Augustissimam Imperialis Sacre promissionem acceptione eos dignos efficiat, atque placabiles aditus, eorum, humillimis suggestionibus accommodare dignetur.* Denique *Non enim nobis eorum scientia confidentiam dedit, vt de hac Seruili Vestri Serenissimi Principatus Romanâ vrbe ad Pia vestra vestigia auderemus eos dirigere, sed hoc Imperialis vestra Benignitas, clementer iubens hortata est, & nostra pusillitas quod iustum est obsequenter impluit.* Audis hîc Pontificem, Imperiali iussuioni in Concilij negotio efficaciter promptam obedientiam exhibentem: *Vrbem Romanam & Prouinciam, Imperialis Principatus Seruilem urbem & Prouinciam esse, profitentem: Pro obedientia quam debere se fatetur Imperatori satisfactione, Legatos ad Sacra eius Vestigia demandantem: Flexo mentis poplite, suppliciter deprecantem: Pusillitatem Pontificalem, quæ Benignitas Imperialis iubet, obsequenter implentem.* Quàm hæc verò verba, mandatis non sunt?

Concilium Nicenum secundum, ac Generale Septimum, ^a per ^a Tom. 3. pag. 453. *pium Imperatorum Decretum, congregatum se, ipsâ in fronte lo-*

quunt.

XX 2

quitur. Legitur ibi Diploma Imperatoris, in quo, *Synodum se congregasse* bis asserit. ^b *Huic* (inquit) *petitioni* (*Tharasy* scilicet Constantinopolitani Episcopi) *annuere tum visum est, meoque nutu iussu convenire, imò, ut verius loquar, Deo sic volente, Nobis verò Praeuntibus congregari vos.* Legitur ibi in Epistolâ ^c *Adriani Papæ ad Imperatores*: ^c *Nuper verò per piam vestram iussuionem, de voluntate vestrà instructi, Omnipotentem Deum pro vestro Imperio precibus sollicitavimus.* ^d *Hac Serenitatis vestra Potentia cum omni humilitate, & sincero corde discutienda offerimus; obsecrantes interim, ex animi favore vestram Mansuetudinem obtestando, & veluti praesentes Genibus aduoluti & coram Vestigia Pedum volutando ego cum fratribus meis, coram Deo supplico, ut Sacras Imagines restitui, & firmari inbeatis.* Legitur in Epistolâ Concilij ad Imperatores: ^e *Vos Sacrum hunc nostrum copiosum in hac Nicæensium Metropoli convenire iussistis certum.* Etiam in Synodicâ ad omnes ubique Episcopos: *Deo placuit, Pios & fideles Imperatores excitare, qui nos in splendidam Metropolim Nicæam convocarent.*

De Constantinopolitano quarto, ac Generali Octavo (ut vos quidem vultis) dicendum iam. ^f *Græci verò octavum nulum agnoscunt, Septem tantum.* Hoc Patriarchicum potius fuisse quàm Generale, quòd in eo tractatum non sit de *Fidei* negotio vllò: quòd *particularis* tantum causa inter *Ignatium* & *Photium* acta, quæ totam Ecclesiam nihil attingebat. Per multa autem fidem illi detrahunt. Nam *Iulianus* Cardinalis de Octavo isto, nihil sibi vobisque curæ esse apertè dixit in Concilio Florentino. Et Canonum numerus non concordat. Vos enim *viginti septem* edidistis, at Codices Græci, quatuordecim tantum habent. Tum vestrum hoc Octavum, quod sub *Adriano* fuisse vultis, ab altero subsequente, quod sub eius Successore *Iohanne* fuit, antiquatum est. *Photius* enim, qui in vestro hoc depositus, in illo altero *Iohannis*, restitutus, presentibus tum Legatis, *Iohannis* locum tenentibus *Paulo* & *Eugenio*, *Iohanne* ipso etiam *Romano*, restitutionem eius approbante. Præterea, facies ipsa Concilij posterioris, Generali similior, in quo *trecenti* & *octoginta* Episcopi fuerint, cum in vestro *centum* modò essent. Denique, Imperator ipse *Basilius*, quantum fuerit mutatus in *Photium*, quo animo

test & Pontifici (credo) *convocandi*. Verùm alia res erat. Nec enim illud *non decuit*, sed *non licuit*; cùm lege de Conuenticulis cautum esset, ne vel *Religionis causâ* haberi possent Conuentus, nisi consensu *Cæsaris* prius interueniente.

Addit verò, quod mireris. *Pios Imperatores saepe de Ecclesia bono & pace sollicitos Concilia indixisse, sed postquam à Pontifice mandatum acceperissent*. Imperatores verò *sollicitos de Ecclesiâ*? Non oportuit. Nihil ad illos pertinet de rebus Ecclesiasticis, *præter reuerentiam*. Ad illos *sollicitudo* illa non pertinet. Quid Pontifex interim? Hæc enim illius provincia; Sinetne Imperatorem sic limites transilire? Sinit utique, ut videtur, *mandato dato*. Eo dato licet; *non dato*, non licet. De se igitur non *illicitum*. Posset & hæc etiam Reges cura decere, & pertinere ad omnes. Tota res *in Pontifice* vel annuente, vel abnuente. Petant *ab eo*, *ab eo* sumant mandatum, & fruuntur sanè. Quodsi ita sit, vnam vnico mandato rem transigat; exoneret se qui tam longè abest; in illos transfundat, qui quid Ecclesiæ necessitates postulent, propius intuentur: Alius hoc iam diceret. Quin si *non licet* hoc illis, quin plebis forte sunt; nec Pontificis *mandatum* facere potest, ut possit *licere*. Sin sic potest, si res à se honesta; quidni idem *liceat*, *Pontificis* nunc non expectato? Debet verò negari (saluum enim est) *præcipuam fuisse Romani Pontificis auctoritatem in Conciliis indicendis*. Probat autem: Quàm verò id apte? *Non enim rata fuisse sine eius consensu*. At neque verum illud. Rata enim Concilia, in quibus *Pontifices depositi*, sine eorum autem, qui *depositi*, *consensu*, quis non videt? At verò *absque Principis consensu* rata fortè ut *Canones*, apud conscientias fidelium; ratâ ut *leges* nunquam erant ut contumaces constringent, quibusque *Censura*, verbalis est, non realis gladius. Ita & rata sine Pontifice, & sine Imperatore non rata.

Verùm *in Chalcedonensi Synodo iubetur Dioscorus surgere, nec sedere inter Episcopos, quod Synodum ausus facere, absque Pontificis auctoritate, quod, inquit, nunquam licuit, nunquam factum est. Iubetur? à quibus? A Legatis Leonis. Inquit qui à ipsi Leonis Legati*. Verùm, non ex eo quod iubetur quid, sed ex eo quod iubenti paretur, concludi solet. At *Dioscorus* non paruit. Legati surgere illum; Iudices sedere etiam iussunt,

runt, nisi & Legati ipsi vnà surgerent. Damnatuſ tum quidem *Dioſcoruſ*, non quòd abſque Pontificis authoritate Synodum feciſſet, quin ex cauſa longè alià, ^a *contumacia abſentia*, quòd ſiſtere ſe nollit vocatuſ à Concilio, cùm ſibi malè conſciuſ eſſet, propter iniuſtè, & per vim à ſe depoſitoſ *Flauianum* & *Eufebium*. Quam tu verò aſſerſ, nulla damnationis cauſa; ac ne *audita* quidem eſt à Iudicibuſ, neque verò *audiri* debuit. Legitimè enim indiſta Synodus illa *Ephèſina*, non minùſ legitimè, nèc alià authoritate, quàm hæc *Chalcedonenſis* ipſa. Legitur ibi Sacra Imperatorum *Theoſoſij* & *Valentiniani*, ^b quā iubent *Ephèſi* Concilium fieri: cui & *Leo* ipſe paruit, eòque miſit Legatoſ ſuoſ *Iulianum* Episcopum, ac *Hilarium* Diaconum, qui & ipſi ibi tum interfuerunt, & inuiti fortaffe audierunt, ſed audierunt tamen, primatum, & primam authoritatem in Synodo illā, *Dioſcoro* ab Imperatoribuſ delegatam. Non ergo de Synodo illegitimè factā reuſ ibi *Dioſcoruſ*, non magiſ quàm *Leo*. Licuit fieri, factum eſt, vt *Ephèſinum* illud, ita *Chalcedonenſe* hoc Concilium, ſine *Leonis* authoritate ^c *utrumque*: In vtroque *mandatum illi eſt* ab Imperatore, in vtroque *paruit*, in neutro *mandauit*. Sed ideo reuſ *Dioſcoruſ*, quia contra iuſ & faſ ſuffragia extorſit per vim, & *Flauianum*, nullo ſeruato Iuriſ ordine, condemnauit immerentem.

Faluſm & illud nihilominùſ, quod aſſerſ eſt Synodo *ſeptimā*, *irritum ibi indicatum fuiſſe Conſtantiſnopolitanum quoddam*, quod ab Imperatore congregatum fuiſſet, ſine conſenſu Apoſtolice Sedis. Nulla ibi mentio de Imperatoris poteſtate, nulla de eo, quod ſine conſenſu Papæ Romani congregatum ab eo fuiſſet. Quod ibi dicitur, hoc eſt: Non potuiſſe Synodum illam *Vniuerſalem* dici; ^d quòd ei neque Papa Romanuſ, neque *Alexandrinuſ*, neque vel *Antiochenuſ*, vel *Hieroſolymitanuſ*, vel per ſe, vel per Legatoſ, aut literaſ interuiſſent, quemadmodum fieri in Synodis amat. Neque certè cùm hij omneſ abeſſent, *Vniuerſaliſ* ea Synodus dici potuit. Verùm, tam ex reliquorum abſentiā hoc, quàm ex Romani, qui *cooperariuſ* in eā negatur fuiſſe, cùm reliquiſ ſcilicet ibi *cooperarijſ* ſuiſ. Verbum autem vel de indiſta Synodo, vel de indicendi authoritate, ibi nullum. Nec authoritaſ ibi deſuit, eādē enim etiam illa authoritate congregata eſt, quā *Niceſa ſecunda*. Illa iuxta De-

cretum

^a Tom. 3. pag. 242. & 243.

^b Tom. 3. pag. 136.

Pag. 147.

^c Pag. 226.

^d Tom. 3. pag. 546.

cretum *Constantini & Leonis* : *Nicena* iuxta Decretum *Constantini & Irenæ*. Sed præsentia defuit Patriarcharum; ea una res in causâ fuit, ne *Generalis* haberi posset.

Satis autem esset de Concilio *Romano* in causâ *Symmachi* respondere, *Generale* id non fuisse, de quo nobis iam quaeritur. Nihil ergo ad propositum nostrum : Ersi in eo etiam, non tam de *poteestate Congregandi*, quàm de causa Congregationis quaesitum est. Non de *poteestate*.^a *Præcepto* enim *Gloriosissimi Regis Theodorici* è *Regionibus diuersis conuenerunt*; in eoque, *poteestatem* in eo agnouerunt *Congregandi*, vel sine Pontifice. Alioquin enim ne conuenissent quidem, substitissent domi; præter Regis præceptum, Pontificis *Authoritatem* expectassent, nec vel domo aliter pedem mouissent. Quare cum ex præcepto *Regio* conuenerint, non vocati à Pontifice; *poteestatem ad hoc* in Rege sciuerunt, eique detulerunt. Postquam verò conuocati iam de causâ quaerent, eamque audirent esse, ut de Pontifice suo ferrent sententiam; scirent autem, minoribus in maiorem potestatem nullam esse, nisi qui Maior est, minorum se iudicio spontè submittat; in eâ quidem causâ responderunt, quod res erat, absque Pontificis consensu, ne vocandos quidem fuisse, nec iam cum adessent, posse de causâ cognoscere: nec enim Antistitem suum, minorum iudicio, id est; suo, subiacere posse, nisi ipse se subiiciat. In hac itaque causâ opus erat, ut Rex ijs testatum faceret, præter Pontificis conscientiam, nihil ab illis, nec in aduentu factum, nec in iudicio faciendum esse. Actum ergo ibi de causâ, & Episcoporum ad causæ cognitionem potestate, non autem *Regiâ* ad Synodum conuocandam: Satis tamen vel in eo Concilio elucet *Regiâ* potestas: *iussus* enim *Regis præceptionibus* *Symmachus* ipse Papa, ante *patrimonij* vel *Ecclesiarum receptionem* in *disceptionem* venire. Tum, ubi dicerent accusatores *Symmachi*, *crimina* apud *Regiam* *notitiam* constare; responsum, si constitissent illa *Regi*, non illorum *audientia rem commissurum*, sed ipsum de re totâ cogniturum fuisse. Post, *conferunt se ad iustitiam Principalem*, eique omnia per *relationis seriem* ingerunt, fatentur *Dominum Regem facultatem habere quod velles faciendi*. Sine *Regiâ notitiâ* aliquid decernere non *presumunt*. Quod decernunt, id iuxta *mandatum Principis*,

secun-

^a Tom. 2. pag. 470.

^b Tom. 2. pag. 470. 471.

secundum Principalia praecepta se facere testantur, quae illorum hoc potestati tribuebant. Postremo, quae Theodorici Regis in Symmachum potestas, ex eo scias, quod cum in electione eius Schisma extitisset, inter Laurentium & Symmachum; Raven- nam ambo euocati coram Rege, ubi potestati Regiae delatū ut de electione pronunciaret: nec, nisi ex sententiā Regis ^a Symmachus tum Papa factus est. Papam qui facere potuit, potuit & iudicare. ^b Iohannem qui paulo post in sede successit, scis ipse iudicio Theodorici in carcere diem obijisse. Ad Constantinopolitani primi Epistolam, responsum a me supra, Non esse Epistolam illam Concilij: Non esse in Epistolā verba illa ex mandato: Germanam Concilij Epistolam, illud ab Imperatore indictum profiteri.

Ad literas Hadriani secundi in Synodo vestra Octava, in quibus verba illa; *Volumus per Tuae Pietatis industriam Constantinopoli numerosum conuocare Concilium.* Primum, ibi per Torti industriam, verbum aliud pro alio positum. Conuocare dicit Tortus, celebrari dicit Hadrianus. Interest autem non nihil, inter volumus conuocare, & celebrari volumus; celebrari potest ab Imperatore; volumus conuocare, nisi ad Pontificem, referri non potest. Tum, volumus ibi dicit, sed sine iubemus; quae vox per se posita, mandandi vim non habet; docet potius quid cupiat, quam quid mandet fieri. Sumere licet exemplum ex ipsa illa Synodo. Sic ibi Legati Patriarchales Imperatorem alloquuntur, Actione sexta. ^a Volumus omnino ut legatur libellus Sanctae Romanae Ecclesiae: sine imperio tamen. Nimirum id quidem foret, mandare Imperatori, non Papam modò, sed Legatos etiam Patriarcharum. Quare, quid cupiant eā voce, non quid iubeant exprimere voluerunt, ut ibi Legati, sic in Epistolā suā Hadrianus. Quamquam post nonnongentos iam annos, excusso tum penè, obnoxio certè valdè illis Imperatore Orientis, (Basilio hoc praesertim, qui per eandem Domini sui inuasor Imperij) elato magis stilo vsus Pontifex, quam quo compellere solebant Imperatores praesecos, Pontifices qui praedecessores eius. Cui rei, praeterea illi viam Nicolaus cui successit, qui in Michaelem fuerat immodestior. Eo enim iam tempore, coeperunt Genebrardi Pontifices Apostolici.

^a Platina in vita Sym.

^b Idem in vita Iohann.

^c Binius Tom. 3. Part. 2. p. 831

^d l'idem p. 837

^e Vit. Enr. 8. quod Binius Tom. 3. part. 1. p. 682.

^a Tom 1. p. 3.
Eius, Venci.

^b Ad ann. Chr.
433.

Leo. Epist. 93.
cap. 17.

In *Sexto* sui similis *Tortus*. Quod in Epistola est, *nostra* *authoritate* Synodum congregari iussit; id ille sic posuit, *nostra* *authoritate* Synodum conuocauit. Nec enim Imperator conuocauit Synodum illam ex Pontificis authoritate, sed iussit eam congregari à Pontifice, authoritate non Pontificis, sed sua; propter causam superius à me redditam in *Symmacho*. Purgabat in eà Synodo *Sixtus* sese, atque subijciebat se Episcoporum iudicio; quorum in illum iurisdicatio nulla, nisi *Sixtus* eam ipse volens illis detulisset. Ad eam rem, *Sixti* interuentu opus. Nec ergo hoc quicquam ad rem. Taceo quod nec Concilium illud *Generale*; & Epistola datæ ibi *sub Consu-*
libus, qui nulli vnquam fuerunt; & vel *Baronio* ipsi, Concilij illius *Acta* corruptissima, nec vllò modo consistunt. Pars etiam huius Epistola posterior, assummentum integrum alterius (*Fabiani*) Epistolæ, ante annos centum scriptæ. Successit *Fabiano Cornelius*, cuius qui Epistolas legerit apud *Cyprianum*, & cum vestris *Fabiani* contulerit; nisi illi natus sit nullus, totam hanc fraudem statim odoretur.

Ad vltimum denique & in vltimo, quasi totus ex fraude compositus, dolose rem gerit *Tortus*. Putes Synodum ibi *Generalem* indici. Celauit enim coepiscopos ibi *Leonem Tarraconensem*, *Asturicensem*, *Carthaginensem*, *Lusitanos* Episcopos, quos omnes in Prouinciali *Galacia* Synodo conuenire voluit, procurante rem *Turbio Asturicensi*. *Generalis* ea quidem, si ad Prouinciæ illius Dioceses referatur, vt si quis *Italia* *Generalem* diceret; Sin absolute *Generalem* quæras, nihil minus quàm *Generalis*, de quâ tamen probandum suscepit *Tortus*. Mirum autem citari de *Leone* locum; cuius tot sint in tam multis Epistolis, petitiones pro Synodis ab Imperatore indicendis, singulæ autem, singula testimonia, nihil *Leoni* iuris in Synodos *Generales*. Citat tamen vel ex eo. Collige iam. *Septem* protulit; *tres* particulares, *Leoni*, *Sixti*, *Symmachi*; *vnâ* suspexam, nempe *Ostianam*. De reliquis, *Secundâ*, *Tertiâ*, *Septimâ*, testimonia manifestò falsa.

Digressio autem est *Torto*, si quis de lege diuinâ verba faciat, ad eamque optet, & hanc & reliquas omnes quæstiones nostras reuocari. Quid ergo eius mentio fuit Cardinali? Quid Pontifici, qui obedientiam non postulat, nisi quæ sit *secundum*

dum *Scripturas Sanctas*: si sua nolunt ad hanc amussim exigi? Si eius memoriam sepultam cupiant, cur ipsi tam importune sermonem iniiciunt de *præstandâ secundum Scripturas Sanctas obedientia, de morte vel pro syllabâ unâ diuinæ legis oppetenda*? Video autem iam, quid rei sit. Vbi de *Capite fidei*, Pontifice agitur, recta via est; vbi de *lege Dei*, digressio statim. Vtinam verò ne sit; vtinam frequentior vobis illius memoria; sed tam rara eius apud vos mentio, ut si quis de *Lege Dei* loqui velit, necessario illi digrediendum sit.

Tria verò notauit *Apologia*, quibuscum Legi Dei malè conuenit. *Eucharistiam mutilatam*; *Missam priuatam*; *verba Canonis non integrâ*. Vbi nouam rationem inicit Tortus, ex uno de tribus (quod falsum autumat) reliqua duo docere vult non vera. Verè noua docendi ratio; quamque ratio vix patitur, cum in tribus tam inter se dissitis, possit unum fortè vix scopum ferire, ut duo tamen reliqua non aberrant. Sed aberrat ibi in nullo; ne in tertio quidem. Nam de duobus primis, *Eucharistiâ mutilâ*, *Priuatâ Missâ*, habemus, ut video, Tortum reum & confitentem. Sic enim Synodus ipsa^a *Tridentina*: *Eiſi Christus Dominus in ultimâ Canâ venerabile hoc Sacramentum in* ^a *Seſſ. 21. c. 1.*
utrâque specie inſtituit, & Apoſtoliſ tradidit; licet ab initio Chriſti-
ana religio, non infrequens utriusque ſpeciei uſus fuerit: tamen, ^b *Cap. 2.*
ſe grauius & iuſtis cauſis adductam, hanc conſuetudinem ſub alterâ ſpecie approbare, & pro lege habendam decernere? id est, digredi à *lege Dei*, quæ est de utrâque specie, & legem alteram, quæ est de unâ tantum, ei superinducere. Sed & ex ſummo honore, quo Patres Sanctos & antiquos, Tridentini ibi Patres proſequuntur, ^c *Ex ſexto Iohannis non rectè colligi dicunt, utriusque ſpeciei communionem à Domino præceptam eſſe, utcunque iuxta varias* ^c *Cap. 1.*
Sanctorum Patrum & Doctorum interpretationes ita intelligatur. De *Missâ priuatâ* optat Sancta Synodus, ^d *ut in ſingulis Miſſis fideles Eucharistiâ participatione communicent*, id est, ut nulla sit ^d *Seſſ. 22. cap. 6.*
Missâ priuatâ: contrarium tamen ſtatuit eius quod optat. Dicit ^e *continere Miſſam, magnam populi fidelis eruditionem*: non tamen videtur ei expedire, ut *vulgari linguâ celebretur*; quâ ^e *Cap. 8.*
unâ ratione perciperet populus eruditionem illam, quæ in Miſſâ continetur. Vnde, qui contra *Apologiam Ecclesiæ no-*
ſtræ ſcripſit, ^a *optare dicit vos, ut intelligat populus totam Li-*
tiur- ^a *Defenſio Apolog. pag. 515. Edit. 1567*

b Replicatio in
Harding. pag.
208. Edit. an.
1566.

giam publicam: Nec^b negare se, bonum esse, si intelligerent. Non negare id bonum esse, optare ut fiat; ne tamen fiat, decernere. In Canone Missæ vestro, defunt verba [*Quod pro vobis tractatur, vel frangitur*] quæ apud Paulum & Lucam habentur. Ea Canonis natura iam, nihil ut ei deesse, nihil superesse debeat. Paulus verò, ea se à Domino accepisse asserit, à Domino accepta Corinthiis tradere. Quandoquidem ergò Paulus ea sic à Domino dicit sibi tradita; Canonis verba illa deesse, minimè consentaneum. Aliud autem est rem referre, quod Evangelistæ faciunt; aliud ex sparsis per omnes relatione, Canonem solenni modo, contexere, quod incumbit Ecclesiæ. Vel ergo, non accepit à Domino illa Paulus, vel si accepit, vobis detrahenda non erant. Tamen si verò Iustinus, Cyrillus, Eusebius cum aliud agerent, verba fortè non referant; tamen si verba omittant, quid hi omnes ad Paulum? Verum Iustinus apud Ethnicos Canonem evulgare non debuit; perstrinxisse sat erat utique. Cyrillus autem sumpsit sibi pro *thematè* ipsa illa Pauli verba, ad Catechesin illam. Quæ autem sic sumpsit (puto) omittam oluit. At verò Eusebius delibat tantum pauca carptim per totam Homiliam, nec in rem seriò incumbit. Nec vos illos reprehendimus; leviter, & in transeursu rem attigerunt: Canonem ex professo recenset nemo. Vos autem reprehensione digni, qui pro Canone obtunditis, qui Canon non est: forma enim verborum, quam CHRISTVS tradidit, per omnia debuit à vobis illibata servari.

Sed quæ Torto mens, cum de Canone ageretur, ut nullum nobis Canonem citaret; cum tam multi extant, pro diuersis Ecclesijs diuersi; omnes tamen in verbis hijs consentientes? Videas enim in Canone Missarum ^a Iacobi, ^b Clementis, ^c Basilij, ^d Chrysostomi, ^e Ambrosij, in ^f Anaphorâ Syrorum, in ^g Canone vniuersali Æthiopum religiosissimè recitata verba hæc, quæ defunt in vestro. Oppositio verò satis hic clara, non integri, ad integrum: nec conciliabitis vnquam, neque Cardinalis, neque tu, ut CHRISTVS & dixerit, *Quod pro vobis traditur*, & non dixerit. Et fatetur reus hic Tortus addidisse Paulum & Lucam verba hæc, quod pro vobis frangitur. Addidisse autem cui? Cui, nisi Petri Canonis antiquiori, quam antè pleno

a Liturg. Græc.
b Pair pag. 27.
c Constit. lib. 8.
cap. 17.
d Liturg. Patr.
pag. 56.
e Pag. 96.
f Liturg. Pamm.
pag. 302.
g Sacra Biblioth.
Tom. 4.
col. 31.
h Ibid. col. 123.

pleno atque integro, ut ista iam *superflua* fuerint: Quod enim pleno additur, superfluum sit necesse. Quæ vox, parum abest à blasphemia; *addidisse Paulum & Lucam* ad Christi verba; *Supplensse* (credo) dicere voluit, debuit quidem, omiſſa scilicet prius à *Matthæo & Marco*, quæ proinde *supplenda* in Canone vestro. Alioquin Canonem habetis, in quo aliquid *omissum*, arguetur *imperfectum*. Sic enim Papa vester *Inno-*
centius: Inter Evangelistas, quæ omittuntur ab uno, *supplentur*
ab alio. Optime ergo non habet se Canon vester, eo quod desint ei verba vlla, utcumque pauca, Christi tamen, & à Christo, *Paulo* tradita, ut nobis traderet.

a De offi. M. S.
 No. 3. 17.

Nec argumentis evincit quicquam. Referunt quidem *Matthæum & Marcum* cœnam Domini, *omissis* verbis illis; quod est argumentum certissimum ex *Matthæo & Marco* Canonem conficiendum non esse. Ex *Paulo* potius & *Lucâ*, qui verba illa *supplent*. Ex pleno enim texendus nobis Canon, non inde ubi aliquid prætermisſum est. Nam, quod subijcit de ijs, qui cum solus *Matthæus* vel *Marcus* Evangelium haberent, non rectè consecrarent, si apud eos *verba integra* non essent; quis perdat operam respondendo: eum certum sit, si fuissent *integra*, *Paulum* illis vel *Lucam* nihil *addituros*; cumque apud eos Canon non pendeat ab Evangelio vllò, ut quibus dubium non sit, per annos aliquot Canonem extitisse consecrandi, priusquam vllum adhuc de quatuor Evangelijs conscriptum eſſet.
 2°. Non fauent Canon vestro tres illi, *Iustinus*, *Cyrillus*, *Emese-*
nus: Canonem enim non referunt aut edunt vllum. Qui verò edunt, adhibent verba hæc: *Iacobus*, *Clementis*, *Basilii*, *Chrysostomi*, *Ambrosii*, in eoque damnant Canonem vestrum imperfectum.
 3°. Si fuit à Petro Canon *Romanus*, antiquior est, *Pauli* *Epistolâ*, *Lucæ* *Evangelio*; ac tum serò nimis illa *supplentur* à *Paulo*. Si fuit; primum, de tempore totum illud incertum an fuerit antiquior; tum, an à Petro fuerit. In d. à Petro fuit; ita narrant *Leo nonus*, & *Aquinas*. Qui homines? Duo; quorum hic plus mille ducentis, ille plus mille quinquaginta annis Petro posterior. Quâ fide narrant? Scâ. Quid verò narrant? a *Leo nonus*, Aliquid consuliſſe Ecclesie Rom. n. a *Epistol. ad*
Petri præsentiam in memoriam passionis recollatâ. Quid ad rem? *in 3. Qu. 78.*
 b *Aquinas*. In hoc est enim, de formâ non esse sed d'cen- *ari. 2. ad 3.*

dum, appositum in verbis forma, secundum consuetudinem Romana Ecclesia, à B. Petro derivatam. Dicendum hoc quidem non est ab homine tam recenti. Dicendum potius vobis cum Clemente vestro Pontifice Romano Petri ipsius Discipulo. Epistola secundâ ad fratrem Domini. Sic ille, Sic (inquit) à Beato Petro accepimus, omnium Apostolorum Patre, qui claves Regni cælestis accepit, qualiter tenere debemus de Sacramentis, quæ geruntur in Sanctis, se ex ordine nos docet instruere. Habes, ætano eius libro, ubi instruis, ex Petri ipsius ore descriptum Canonem, in quo habentur verba quæ desunt in vestro, Quod pro vobis frangitur; Eadem & in Iacobi Missâ sunt; Eadem sunt apud Paulum, ut iam tribus Apostolis nixi, Leonem vestrum nonum & Aquinatem, nihili faciamus.

Postremò, prudenter mones verba inter se contraria non esse, quæ in Canone vestro, quæq; apud Paulum & Lucam. Non fanè verba; sed habere verba illa & carere illis, contraria inter se sunt. Est ergo contrarietas aliqua. Sed neque *Matthæus & Marcus* brevius, *Paulus & Lucas* fusiùs rem eandem scribunt; sed illi nec fusiùs nec brevius, nec omnino rem scribunt, pro vobis traditum: hij verò, penitus omissum ab illis (præsertim cum à Domino id accepissent) scribere voluerunt. Vos, quasi à Domino non esset, vel quasi quæ à Domino sunt, vobis curæ non essent, neglexistis; atque ita Canonem Missæ habetis, à Canone Scripturæ alienum.

Sanderus verò, qui laudavit perduelles Anglos, fax fuit ad perduellionem Hybernicam, ipse in eâ perduellis, visus est Author dignus in primis, quem laudatus vir Bellarminus, veteri amico suo commendaret. Sic sunt hodie Cardinales: si quis operam locet, ut in dubiâ hac luce, *Visibilitatem* adiuuet *Monarchia Pontificiæ* (quæ iam subit crepuscula) quò infirmis oculis ea paulò magis conspicua reddatur: sit maledicus, maleficus, sit fœdus proditor, tangent eum statim virgulâ suâ, erit subito *Scriptor Aureus*; *Sententiæ* eius verè *aureæ*; quæ, si cor requiras, *plumbæ*; si frontem, *ferreæ* potius dicendæ erant. Sed dic seriò, verène *aureæ*? Etiamne *prima*, quâ dicitur Regina, à *Exercuisse officium docendi*, & *Evangelizandi hic in Angliâ*, idque non minore autoritate, quàm *Christus*, aut *Moses* unquam fecerunt? quod omnes norunt *eruginosum* esse mendacium.

dacium. Etiamne illa, quæ ^b *Subditi non tolerare Principem suum* iubentur, sed alium illi surrogare? At hoc prius, omnes dicebas naturaliter horrere: iam aurum est parum, postquam *Midas* ei digitum admoovit. Et illa, quæ *Episcopi potestas* afferitur, sententia sua Regem deponendi, & remouendi à Regno? Illa quoque, quæ *Rex* *Sacerdote minor*, nec ullam potestatem, nisi ab hominibus habere dicitur? Quale verò latam habetis Romæ, si hoc vobis aurum videretur? Bene tamen, quod *videri* dixit. Videtur enim aurum quibusdam, quicquid splendet, & sunt mendacia ibi quidem valde splendida. Bene etiam, quod *omittis* hac aurea; qui tamen *omittere* solet, non nisi *nugas* & mendacia. Verè autem hæc quidem *alia*, & hic iam *Torti omisso* locum habet. Perinde enim verum, Papam *Rhinocerotis* nasum habere, ac *Reginam* hæc docendi officium exercuisse; perinde sciri, Papam *Osicensi* minorem, ac *Regem* *Episcopo*, ex eo quod *Regem* *inungat*. Quæ, cur quis refellat, ita putida, vt sua sponte diffugiant? Satis est *Lectori* enarrasse, quales tibi sententiæ verè *aureæ* esse videantur, vt tu illi verè *Aureum* animal videaris, quale olim fuit *Madaurensis*, aut quale nuper nobis edidit vester *Astribatensis*; *Asinus* si velis, in malis *Vitulus aureus*.

PRO *uno* illo fidei vestre *gravissimo dogmate*, *Rossensem* & *Morum*, supplicio affectos, cum diceret Cardinalis, idem erat, ac si diceret, pro *solo*. Non autem pro *solo*, vel *uno* illo Primatus, si pro hoc *aliaro* nuptiarum, & prois Regiæ. At neque *Duces* dicendi erant *duo* illi, quos nemo sequeretur. Non sane sub Regina *ELIZABETHA*, sub qua non vnum ullum reperias, pro causâ Primatus, Capitis damnatum. *Nugatore* vero agit *Tortus*. Nec enim pro *illo* negat *Apologia* *Author* morte multatos, sed pro *uno* illo; idque non alio Teste evincit, quam *Moro* ipso, qui, quod fesserat, ingenuè confessus est, quodque omnes sciunt rerum nostrarum non imperiti. Credite Cardinali. Lege ergo totidem verbis apud Cardinalem, *Caputnum*. Confessionem hanc *Moro* ipsius, etiam pro *Tribunali*. Quod mihi in negotio Successionis protervè se gessissent, non habitatum quidem fuisset de illis questio Capitalis. Illa ergo causa, nec *sola* fuit, nec *prima*. *Primus* enim de prole Regis, accessit ad *primam* illam hæc tanquam ad *cumulum*, per quam tamen non *fit*, quin superstites

^b Vñb. Monar.
lib. 2. c. 4.

^c Ibidem.

^d Clau. David.
lib. 5. c. 2.

^e Aeron pur-
gatu.

^f Idea Zucchi.
pag. 21.

stites esse possent, absque prima illa fuisset. Malè ergo à vobis pro una illa causa pàssi dicuntur, quæ non una, quæque si vlla fuit, in postremis fuit cur pateretur.

Pergit autem etiam nugas agere, & reuocari posse dicit causam principalem pro qua pàssi ad Primatum Pontificis. Et quid tandem eo reuocari non potest? Audi verò Sòritem. Successio in Regno, ad prolem; proles legitima, ad nuptias legitimas; nuptiæ illæ ad alias illegitimas; illæ, ad imitationem dispensationem; dispensatio ad potestatem solvendi; potestas solvendi ad Primatum. Vtinam ne in nemore: Propius quidem absumt abiecta illæ trabes in nemore Pelio, à Bello Troiano; quam Successionis negotium à Primatu. Eadem opera reuoces ad Primatus causam, quam voles rebellionem; vel Sanderi in Hyberniam; Nec enim tantum distat, ut non possit etiam ad Primatus causam reuocari. Rebellio eius à Regina depositione; depositio à Bulla Papali; Bulla Papalis à potestate deponendi Principes; potestas à Primatu. Ex quo sequitur, ut Sanderus, qui mori maluit, quam in Hyberniam perduellem non agere, pro legitimâ potestate Summi Pontificis in Regnis disponendis, mortem oppetierit. Denique reuoces eò, vel si liber, atomos Democriti, & earum concursum; est enim (ut Glossæ orēs afferunt) causa causarum.

Illud autem non optimè succedit Torto, quod de causa carnali subijcit, ut fere infelix est semper in parallelis suis. Dixerat Apologia Author potius copulam carnalem quam Primatum Spiritualem Roffensi atque Moro, Martyrii causam fuisse. Non malè id dixerat. Hic Tortus; Carnalem ergo, etiam Sanctissimo Domini Precursori fuisse à Martyrii causam, cum illata illi mors fuerit ab Herode, propter improbatum à Baptista liberum matrimonium eius illegitimum. Quo verbo ipse se miser cruebat. Quod enim illud (Torte) matrimonium? Annon cum fratris uxore? Annon hæc Baptista, vox, vitâ suâ constitit, Non licet tibi habere uxorem fratris tui? Quæ verò Mori causa atque Roffensis? Annon ex toto diametro contraria? Non licet tibi non habere uxorem fratris tui; Licet vero habere, Non licet dimittere. Ut, si iniusta fuerit Precursoris mors, illorum sit iustissima; si ille Martyr hujus, aliud quid, quod dicere nolo. Ille, enim, ne fratris uxorem retineret, mortuus est; hujus, ne dimitteret, Ille, non licere

hoc

hoc Herodi dixit: *hy Henrico & licere*; & verò etiam *vis* *facere*, non *licere*. Poterátne Martyrum suorum causæ magis incommodare? Sed fatale hoc *Tortu* malum, nihil vt ab eo torqueri contingat, quod multò in illum magis non possit retorqueri. Pergat igitur, & exempla talia nobis frequenter adducat. Valdè enim hæc Primatus causam agunt, *grauissimum hoc fidei dogma* mirum in modum roborant.

Opponit Apologia in dogmate illo, *Vni* *Roffensi*, Anglicanæ tum Ecclesiæ consensum *vniversalem*: *Vniuersali* magis, quàm *vni* credendum. *Vniuersali* autem non solet esse nomen ingratum. *Nota* est Ecclesiæ; Titulus est Pontificis *nouo sensu*, quem *Gregorius hebetior* non vidit, qui absolute damnauit; *Bonifacius tertius* Gregorio acutior errorem statim deprehendit. *Tortu* tamen Ecclesiæ Anglicanæ assensum *vniversalem* non probat; *Quasi* (inquit) *Christiana Ecclesia vniversitas ad vnius insula angustias redigi debeat*. Obtuse verò. Quis hoc postulat? Quis agit? Cum *vno* *Roffense*, Anglicana Ecclesia *vniversa* confertur. *Equum* autem, vt *vniversi* hic, *vno* plus sapiant. Quid hic homo importunus Christianam *vniversitatem* ingerit? Nulla *vniversali* ibi memoria, nisi vt argumentum eâ commendatius redderetur, cum inter *notas* vobis sit Ecclesiæ. Post verò etiam, *consensum* hic Angliæ *vniversalem*, nihil aliud fuisse calumniatur, quàm *consensum*, *partim adulatorum*, *partim timidorum*. Sceleratus homo. Romæ enim *adulatores* exulant iam pridem; nemo ibi blanditur Pontifici; Exosum à seculo iam Pontificibus id genus hominum: quare diu est, ex quo vox ibi vlla *assentatoris* audita, inscriptio vlla assentatoris visa est. Non ibi legas inscriptum ita Pontifici librum, *PaVLVS V. VICE Deo*; Quo ipso in *titulo* nescio an id aduertat Papa, factu ergo illum admonéas, *impleuisse enim iam mensuram suam*. Computari enim ibi posse ab eo *numerus Bestia*. Est enim (vix fausto id quidem omine) sed est tamen in nouâ illâ illius *inscriptione*, *nota* ipsa, & *numerus Antichristi*.

Abeſt etiam inde à Româ *vis* omnis atque *metus*. *Timidus* ibi nemo. Collegium Inquisitorum, nemini vel *vim* facit vel *metum* incutit. Liberum ibi cuiq; sententiam dicere, & quod in pectore habet securè promere. Credo autem, si sic liceret; qui nobiscum in religione sentirent, ne Romæ quidem defu-

turos. Dixisti verò, solito infortunio tuo, nostros *adulatores*. Nulli mortalium minùs. Qui Historias legerit nostrorum hominum, *Parifensis, Houedeni, Florilegi, Walsinghamj*; non inuitus hoc de illis feret testimonium: etiam tum quidem cum *adularetur* Pontifici Orbis Christianus penè totus, nostros, ac penè solos nostros, stetisse rectos; non valde *illi* incuruasse se: neque extate vsquam plus ingenue libertatis, quam in libris & literis nostrorum hominum. Nisi illud forè sit; *adulationis* Pontifex capax non est, Rex est. Officiùm facit, imò minus officio; qui in gratiam Pontificis, strenuè agit *Benedictium*. Vbi quid pro Rege, contra Illum, dicitur, ibi statim interuenire solet *adulatio*. Verùm, qui vel *Tonstallum* tum scisset, vel *Hethum* (vt binos binis regeram, reliquos mitteram) non credo dixisset homines ad *assentationem* compositos, nec minùs vel scientes officij, vel in officio constantes, quam vel *Morum* vel *Roffensem*: & tamen secus quam illi de *Primatu Regis* sentientes. Sed *illi* post mutarunt in sententià; sed alij tamen perstiterunt. Binos iudem de illis nominabo, *Latimerum & Ridleyum*; qui duo tam vel *adulari* spreuerunt, vel *timere*, vt viui potius flammis exuri mallerent, quam in Pontificis post *Primatuum* consentire; Quod tamen Parasiti fere non faciunt.

Verùm *consensui nostro* contra *Roffensem*, opponis pro illo *consensum Ecclesiarum*, idq; *toto terrarum orbe diffusarum*. *Toto terrarum orbe*? vt nihil pudet? Quicquid vel in *Asia* est, vel *Africa* Ecclesiarum, quis nescit diu iam à *Primatu vestro*, non stetisse, non stare; sed neque eius quæ in *Europa*, partem maximam? De eà verò, quæ reliqua per *Europam* est; sufficit hoc nobis: qui primò iniquiores erant, celsisse post in sententiam nostram, & edoctos exemplo nostro, multò iam & illos, maximà ex parte vestrum Pontificis iugum excussisse. In utrâque quidem causâ *Roffensis* iacet. Siue enim *Matrimonium Regis* spectes, *Diplomata* habemus *Academiarum* (quæ tum erant per *Europam* maximè illustres) quarum *consensu vniuersali* constat, *Roffensem* (secus multò quam *Baptistam*) illegitimum cum *fratris uxore* matrimonium approbasse: siue *Primatus negotiū*, post libros illos qui in *Apologiâ* nominantur, post libros alios à nostris editos, non diu cōtinuit se opinio illa intra *unius Insule angustias*; diffudit se statim, magis magisque inualuit; vt

passim

palsim iam & vbique, nec *dogma fidei*, nec *vel extra fidem*, vilius vel grauitatis *dogma*, vel etiam *ponderis* habeatur.

At de hijs, qui *Ducti* hos secuti sunt ad *simile supplicium*, reducas calculum si sapis, longè absunt ab *innumeris*; *numerus* sunt, nec *magnus*. Illi verò ex *Monachus* penè & *plebejs*, ad *viginti quinque* credo, vel circiter, idque *Henrico* regnante. Nam de *Reginæ Regno*, silere te iubeo. Alia illis mortis causa, qui passi sub eâ: ex eo quòd *Primum Papalem* affirmaret, nemo in *Capitis iudicium* vocatus est. Quare qui de vllis sunt (hâc de re) sub *Reginâ* cæsis, libros vel *Suri*, vel *Sanderi*, præstat ad *thus*, & *Scombros* ablegare: nihil enim in illis spectes, nisi *sterquilinum* horribile mendaciorum. Sin autem deleatur quis *Carnificinæ* spectaculo; adeat cenfeo, & spectet libros, qui de *vestra Inquisitione* extant, *palsim* omni immanitate pleni: dolebunt illi oculi, dolebit & cor. In *veris* verò, quæ de nobis subinde cuditis, *segmenta vestra* eximat quis, exempla nostra nec multa supererunt si *numerus* annorum spectes; nec magna si *pœnarum* qualitatem; & de ijs, qui *Roffensis* vel *Mori* ducatum, subsecuti sunt, per annos plus *sexaginta* iam planè nulla.

QVòd *prima Regum cura* religio sit, quòd eorum *prima auctoritas*, ad res *Religionis* tum *stabilendas* tum *reformas* das, subnotare voluit *Author Apologia*, loca aliquot *Sacræ* paginae: ea sic refutat *Tortus*, vt quid calcibus valeat, potiùs quàm quid capite, sciat *Lector*; *cursum* scilicet. At stare debuit, & pedem figere. Atq; ista causæ totius: vel si eurrendi illum libido incessebat, conijcere se penitus in fugam. Nam ne mouisse quidè pedem præstabat, quàm sic præter-propter causam *cursum* adornasse. A *more institutis*que *Israëlis* orditur *Apologia*; inde enim *vim* habet, atque *netuos* suos *questio hæc* omnis. In *Israele* enim *pópulo* suo, *regnum* instituit *Deus*, & *Ecclesiam* in *Regno*, ex *mente* suâ. Exemplum inde nobis *sumendum* est, cum in *Testamento Nouo* nullum habeamus. Nusquam ibi in *vnum* coaluerunt *Ecclesia* & *Imperium*; procul se habuit *Imperium* ab *Ecclesiâ*. Quare quæ penes *Regem* in *religione* partes sunt, inde nobis *pétendæ*; vbi *gemellæ* quasi sunt, & *amicæ* conspirant, *Politia* & *Ecclesia*; non vbi secedunt à se *inuicem*. Ab illo igitur *fonte* *Israëlis*

An tunc Lehi
gionis ad
Reges pti
maut.

1.
Ex v. Test.

p. 379.

lis arcessimus hanc causam, & ab eo exemplo, (vbi simul sunt, vbi Ecclesia in Regno) Ecclesiæ, Regni que nostri regimen informamus. In Israele autem, nondum os reperi tam durum, quod negare etiam auderet, præcipuas in re religionis partes, penes Regem extitisse: vel vno hoc argumento, quod per sacræ Historiæ seriem totam, mutato noui Regis animo, mutata semper est facies Religionis. Eaque in Religione mutatio Regi semper ascribitur, quasi factum eius. Nec Pontifices vnquam vel præstare poterant, vt fieret mutatio in melius, vel ne fieret in peius, impedire. Penes eos autem, si Religio tum Summa fuisset, aliquis aliquando Pontifex, etiam Rege secus affecto, præstitisset hoc tamen, vt cultum Dei illibatum, pars aliqua populi saltem, retineret.

2. Chron. 19.

Exemplum primum Regis Iosaphat, cuius impressa in eo capite non leuia vestigia, quam fuerint præcipue partes in religione reuocandæ. Hic ita properè transcurrit noster, *modus uero, ut nec nomen eo loco legere possit Ecclesia.* Subsistat paululum, & leger, non totidem syllabis, sed Ecclesiam tamen. Quid est enim Ecclesia, quam *populus ad Deum vetum reuocatus?* Legitur verò versu illo, *Egressus Rex ad populum de Bersabe usque ad montem Ephraim, reuocauit eos ad Dominum Deum Patrum suorum. Reuocauit ad Deum, id est, fecit, vt essent Ecclesia; fecit autem id autoritate suâ Regiâ, quâ & constituit ipse post aduersum octauum Iudices in Ierusalem de Levitis, Sacerdotibus, & Principibus familiarum ex Israele, ad causam Domini iudicandam, vbi questio de Lege, & Ceremonijs.* Quæ verò maior *Autoritas, quam dandi, delegandi Iudices ad res Sacras?* Vide verò, vt cursim legerit Tortius. Non enim, *distinguitur ibi (vt ait) officium Regis ab officio Pontificis.* Nimis festinauit. Pro regis quidem distinguitur. Non enim Zabadius filius Ismael, Rex, sed Dux in domo Iuda: quare *Præfectus* modò Regis ad res Regni. Idem ille Rex ad res Domini, (illis quos octauo versu constituerat Iudicibus) Pontificem præsidere iussit: vtrique prouinciâ suâ discriminauit; Duci, *quæ ad Rem publicam: Pontifici, quæ ad Religionem.* Quò factò, non minùs hæc quam illa docuit, ad Regis imprimis curam pertinere, cum & *reducere populum ad Dei cultum, & reuocato Iudices dare, autoritate suâ posset, & inter Iudices, ausus disperiri, & quæ præsi-* deat,

Vers. 4.

Vers. 10.

deat, & ad quas, iure Regio præscribere. Verba enim illa le-
gionis vulgaræ, quæ ad Regis officium pertinent, quæ tibi cut-
renti aciem perstrinxerunt, nusquam in fonte sunt. Res Re-
gii ibi dicuntur, quæ scilicet spectabant ad terrenam politi-
am: ut Dei, quæ ad Cælestem. Coniungi autem debent Reg-
num & Ecclesia; confundi non debent: distinctas ut causas
habent, ita & fora habere, sed sub Rege habere, nec minus Ec-
clesiam, quam Regnum; cuius autoritate atque imperio se-
dent Iudices, præsident Amarias hijs, Zabadias illis; cognoscit
de causis utræque ad forum suum pertinentibus, sed Rege ta-
men iubente; ut vtrobiq; locum habeat illud; Si Iudex es, cog-
nosce; si Rex es, iube.

Repurgasse corruptelas, sustulisse abusos non negat Davidem;
de loco citato paululum hæsitat. Vbi mystice id forte intel-
lexit, quod alibi sæpe dicitur ad litteram. Locus est de cæco
& claudo tollendo per Davidem; nimirum si ad Davidem spe-
ctet, de templo cæcum & claudum tollere; spectare & illud, ut
omnes abusus tollat. Nec enim abunde abusus existere, quam
vel de inscitia, quod cæci sunt homines; vel de incuria, quod in
officio claudicant. Enimvero, & de alijs sæpe, & præcipue de
eâ (quod Populus adoleres in Excelsis) corruptela per Reges
non sublata, toties, tam clara voce de Regibus queruntur Sa-
cra licere, ut locus nullus negationi relictus sit. Non minus
ergo Regi Tortus id ex officio incumbere, ut etiam qui in do-
ctrinâ sunt abusus, & corruptelas tollat, sed post Ecclesie de-
clarationem. Nos vero, citra declarationem omnem, ubi repur-
gate sunt corruptelæ per Reges, docemus: Tortus vero loca
aliquot apponere debuit, ubi illa Ecclesie declaratio præcessit:
quæ nisi præcessit, Regis nullum tum erat (ut videtur) officium.
Sed Regi erat in promptu excusatio: Non sustulit; Ecclesia enim
non declaravit. Ecclesia proinde culpanda, non Rex, qui nihil
movere debet, nec excelsa diruere, nisi postquam id ita facien-
dum declaravit Ecclesia. Atqui Regi id semper, Ecclesie nunquã
vicio datum legimus quod Excelsa steterint. Regi ergo, siue
declaret hoc, siue non declaret, etiam ante Ecclesie declarationem,
id ex officio munus incumbit, deque eo neglecto, Deo ratio-
nem redditurus est. Tota igitur mentio declarationis Ecclesie,
præterquam quod fictitia est, hic etiam est intempestiva.

1. Chron. 13. 12.

Reportasse Arcam agnoscit, sed *Sacerdotes* vnà idem hoc fecisse cum Rege. Quidsi autem vnà? Regis in eo partes præcipuæ. Quis interfuit non queritur, sed quis præfuit: De Primatu enim agitur. *Præeunte* hoc Illius imperio factum, nec vel ante vel omnino factum, nisi postquam Regis ad illud auctoritas interuenit. Dein *Ludendi* veniam Regi facit, idque dicit *humilitatis* fuisse. At *Ludere* *humilitatis* non est gaudy potius. Tum, si *humilitatem* præ se ferre voluit, post *Arcam* ei, non ante, saltandum erat; a fronte habenda erat Arca, non a tergo. Nam, quod ante saltauit, id eò potius videtur fecisse, vt se illis præire viam doceret, & Primatum tenere in negotio *Arcæ* reportandæ; gaudere autem & exaltare, quod sic teneat. Nam quod cautè admodum *Tortus* subnectit, *Non licuisse tamen Davidi Arcam contingere*: quis id affirmavit? Nec Regi quidem *Nostro* licet, nec vlli, aut *Sacra* administrare, aut atrectare quicquam, quod potestatis sit merè *Sacerdotalis*, vt sunt *Liturgia, Conciones, Claves, Sacramenta*. *Arcam* figant loco suo Reges. Attingant post illi, quos ea cura tangit, ex susceptoro munere Ministerij sui.

1. Chron. 28. 6.

Ad Reges etiam spectare fatetur, *adificare Tempia, Deo* dicare, sed *ad Regum Magnificentiam*. Esto autem vt *Magnificentia* fuerit in *adificando*: at in Deo *dicando* aliud quiddam fuit, quam *Magnificentia*. Dedicare enim Deo *Tempia*, actus est *primarius*, neque cuiusquam, nisi cuius partes in Religione *prima*. *Dedicatum* autem à *Salomone* *Templum*, non magis negari potest, quam *adificatum*. Nec (quod *Tortus* concedit) *interfuit* modo solennitati illi cum reliquo populo, ex pietate, sed & *præfuit* ex *authoritate*. Nec enim sine *summâ authoritate* præstari poterant illa, quæ in personâ suâ præstitit *Salomon* in illis Solennijs. Negare non poterat hæc, ita in luce posita. Negat ergo post attigisse in *Templo* munus *Sacerdotale*, quod & nos pariter cum eo negamus. Tum, ex eo sequi dicit, vt *Primatus Regi* nullâ ratione conueniat. Sed perperam. Quæ enim in *Templis* fiunt à *Sacerdotibus* virtute officij sui, ferè sunt *Ordinis*, in quibus quid facit *Pontifex*, quod non idem facit *Sacerdos* quilibet? *Missam* decantat, *Creatorem* creat, *aspergillum* tractat, denique, in quo insistit *Tortus*, *thuribulum* quoq; & *thus* adolet non minùs simplex *Sacerdos*, quam *Papa Paulus* ipse.

ipse. Primatus Papalis extra Templum ferè est: *In Templo* parificantur ei multi. Sed neque in ijs quæ Pontificale sunt munera Regi ius facimus, nec incensum adolere sinimus, nec id facere, cuius typus tum erat incensum. Bone Deus! quàm hæc sape à vobis iactata, quàm extra rem semper: pudeat ita coccyzare sine fine. Semel autem habet hæc de re sententiam nostram. Non nos Regi potestatem tribuimus; quam habere voluit Osius; solam illam quam Iosias habuit; Iosia, non Osia Primatum vindicatum imus.

De Libro legis, nouum Torto videtur, quod de nouo repertus dicitur. At si in manibus tum Liber ille fuisset, non dicam omni populo, sed vel ipsis Sacerdotibus; si non nouus planè, quid attinebat referri in Historiam Sacram; quòd dum aliam rem ageret Helkias Sacerdos, reperisset Librum Legis? Quorsum etiam ita obstupefcit Rex, si ab antiquo illi notus, aut cur ita de illo loquitur, Liber iste qui repertus est? Denique quorsum ad Prophetissam ablegat Sacerdotem Helkiam, consulturum eam de verbis Libri, nisi quia etiam Sacerdoti ipsi ignotus & planè nouus? Quà de re non inuitus credo audiet Tortus Caietanum suum. Non nouum illi, quod Torto. Sic enim ille. Tanto tempore neglecta erant diuina tempore Manassis, ut Liber legis tanquam res nouiter inuenta scribatur. Libro sic reperto, à Rege lecto, consultà de eius sensu Prophetissà, non Pontifice, non expectatà declaratione Ecclesiæ, indixit Rex Conuentum, in eo iubet recitari Librum, recitato fœdus nouum init cum Domino; populum quoque ad fœdus adiu-rauit. Tum præcipit ipsi Pontifici Rex, reliquisque Secundi ordinis Sacerdotibus, vt eijciant e Templo, atque exurant vasa omnia quæ Baali sacra fuerant, vt Excelsa demoliantur. Mandauit post de Paschate nouo faciendo, denique de Religione totà in integrum reformandà. Et quid hic est (ait Tortus noster) pro Primatu Regis in rebus Ecclesiasticis & Spiritualibus? Puto res Spirituales & Ecclesiasticas esse Cæsum indiscere, fœdus de Religione sancire, peregrinum cultum abolere, verum, mandato suo instaurare; & in hijs omnibus cum præcipit Pontifici Rex, paret Regi Pontifex, nihilne hoc apud Tortum pro Regis Primatu? Tortum nihil moror; apud alios non tortos, sed rectos, recti amantes, non dubito, quin plurimum sit in exemplo

plo *Iosia* pro Primatu Regio, nec alium querimus quam *Iosia*, nec alius vindicia sunt, in tota Apologia.

Redintegrati cum Deo fœderis, partes præcipuas penes Regem fuisse, Rex *Iosias* testis omni exceptione maior. *Ezekias hoc idem* fecit, authorque fuit Sacerdotibus ut facerent. Idem etiam *Asa*, idque interposito Iuramento. De *Nehemiâ*, quod illius tempore Reges non fuerint, puerilis is ferè Ca-

Nehem. 9. 38.

uillus est. Nam si *Nehemias* id potuit, qui *Dux* tantum, cuique delegata tantum potestas; annon *Rex* multò magis? *Nehemias* verò Author fœderis illius, & primo loco signauit. Admittit ergo pertinere ad Reges, non tamen ex aliâ ratione, quàm quod Reges in causâ sunt, cur populus à Deo recedat per Idolatriam. Etiamne id locum habet in Regibus, quos nominauit, *Asâ, Ezekiâ, Iosiâ*? An vel recesserunt ipsi à Domino, vel populo vnquam causa fuerunt recedendi? Quæ hæc vesania est? Pontifices verò, quos penes summa potestas est *Tortio*, cur non opposuerunt se murum pro domo *Israel*? cur non populo fuerunt in causâ, ne recederent? An est illorum potestas in Religione maxima, nec vim habent tamen, vel retinendi in officio populi, vel ad officium reuocandi? Reges sinunt abducere à Deo populum, ipsi (nisi mandauerit Rex) nunquam reducunt? Passim enim per Fastos Sacros quod in Religione sit, à Rege fieri disertè dicitur, *Regis factum* esse; Pontificis haud vnquam, nisi ex Regis mandato. Nam de ictu per *Iehoiadam* Pontificem fœdere, quis non videt quam ineptum? non enim ab illo ictum, nisi ut Regis tum Protectore Rex *Ioas* puer septennis, *Iehoiada* autem Custos Regis, optimo iure Custos, ut cui vitam cum Regno deberet Rex. Quod verò factum ibi, Regiâ Autoritate factum, quæ cum penes Pontificem; eo, (cùm per ætatem Rex nondum posset) Regni res procurante.

2. Reg. 18. 4.

Ad Regem pertinet, intrare Templum ipsum, Serpentem ibi æneum confringere, quem fecerat *Moses*, cùm abiisset in superstitionem serpens ille; cùm (quod vos imaginibus vestris quotidie facitis) iurificaret ei populus. Rectè factum hoc (ait *Tortius*;) Causam addit, & addit causæ. Quoniam (inquit) populus ad Idolatriam propensus, Serpentis illi, ut Numini cuiusdam, Sacrificia offerre caperat. Non caperat: Non offerre Sacrificia:

Non

Non *ut Numini*. Omnia hæc additamenta *Torti* (non minus quàm *Serpens* ille) tortuosi, & in omnem se partem rotantis *ut euadat*. Non *caperas*. Verba enim *Scripturæ* sunt, *Quin usq; ad illum diem*; de quibus, ita Cardinalis ^a Caietanus. ^a In 2. Reg. 18. *Perseuerantia describitur huius abusiois usque ad tempus Ezekia, ad manifestandam magnanimitatem Ezekia, ad exterminandum toleratas superstitiones tanto tempore*. Non *Sacrificia offerre*. Suffitus enim non est *Sacrificium*, nedum *Sacrificia*. Non *ut Numini*. Plus multo candoris in ^b Caietano. *Venerabatur Serpentem illum, thurificantes illi, ratione accepti beneficii, non adorando illum ut Deum, sed honorando ut beneficium signum datum à Deo. Quæ veneratio superstitiosa erat, utpote præter legem diuinam, & propterea Ezekias abstulit*. Falsa ergo causa hæc *Torti*. Verùm dicendum illi erat, de *authoritate*, quâ fecit Rex, non de *causâ* propter quam fecit. Nam si *authoritate* Rex propriâ atque suâ refecare potest superstitiones, quas & *Sacerdotes* ipsi tolerant, & à longo tempore tolerârunt; si *Serpentes æneos à Mose factos, Dei ipsius iussu factos, miraculis insignes, CHRISTI* denique *typos* comminuere, postquam abierunt iam *abusum*; parum aberit à *Primatu* *authoritas* illa Regia, si licet pertingat in *Templum*, atq; ista ibi tractet tam *Ecclesiastica*. Subest autem hic & alia *fraus Torti*. A *Serpente* enim *contracto*, ad *Idololatrias* delabitur poenis afficiendos, id est à *rebus*, ad *personas*. Quasi *Serpens Idololatra* esset, non *laolum*. *Personas* ita demum subijcit gladio Regis, si prius ab *Ecclesiâ* damnatæ sint. Sed reuocamus ad *Res*. Plus enim multò in *Res* ipsas ius habere, quàm agere cum *personis*. Nec tamen damnauit, vel declarauit *Ecclesia* *Serpentem æneum* *confringendum*. *Ezekias* ipse idem *damnauit, & declarauit, idem confregit*. Semper infercit nobis *Ecclesiæ sententiam*, de suo, nunquam locum ei rei adducit vllum. Hæc ergo etiam ratione seruiunt *Reges Deo*, *ut Res ipsas* corrigant, & si ita opus, redigant in puluerem, atque ita non in *personis* modò, sed & in *rebus* *Primatum* tenent.

Ad Regem pertinet *missio Sacerdotum, ut erudiant populum*, 2. Chron. 17. 8. & vnâ cum *Sacerdotibus* *Principum*, *ut quod illi scientiâ doceant, hij* *authoritate sanciant*; quos *illi scientiâ docere non possunt, hij* *authoritate coercent*. Quid hoc verò aliud est quàm

reformationem publicam instituere? Quorsum enim apparatu hoc tanto opus erat, nisi posteriora *Aſa* tempora, nescio quid *deformatis* contraxissent, quam Filius eius *Iosaphat*, missione hac tam solenni reformare instituit? Studium hinc *Tortus* vidit & *Zelum* in Rege, *Primum* non vidit. At, *Mittere*, solebat autoritatis esse, non *Zeli*: Et *Mittens* eo ipso maior *Misso*, quod *Mittat* eum, quâ ratione Pater Filio maior est. *Zelus* autem in utrôque par, *Misso* & *Mittente*. Non vltima quidem *Primatus* pars in Pontifice, *Missiones* eius. Verum in Pontifice sic quidem: postquam transijt in Regem, *Authoritas* statim omnis evanescit, *Zelus* succedit. Iam verò, vt *Missiones* eleuet, calido nimis Consilio *docendi munus ad Primatum propriè pertinere* autumat. Vereor etiam ne tristi successu. Nam si ex quo, *docendi munere* defungi desierunt Pontifices, *Primatus* ad eos propriè non pertinuit, *Primatum qui potest capere capiat*. Vix enim credo *Torti* atavus, Pontificem vllum *docentem* audiuit. Credo autem, *Tortum* poenitebit dicti, sic enim *Propheta* Pontifice maior; sic Sanctissimo Domino multi *Dominicani*, quibus à docendo, cognomen *Predicatorum*; sic denique maiores erunt, quos vt docerent *misit* *Iosaphat*, quàm *Rex* ipse qui *misit*. Nam nos quidem hinc in *Gubernando Primatum* ponimus, non *docendo*; & Regem non *Doctorem* summum, sed *Gubernatorem* dicimus, vt iam dirimi possit lis, & hercisci inter Regem & Pontificem: Pontifex vt Summus sit in *docendi munere quod propriè pertinet ad Primatum suum*: in *Gubernandi* Rex, quod ille solum sibi vendicat vt suum; nec illum alterum Pontificalem *docendi* inuadet vnquam. Sed vereor vt stet Pontifex huic *Torti* *Primatus proprio*; & ægrè ferat præreptum sibi alterum illum *improprium Gubernandi*. Quod autem adijcit auctarij loco, de vltimo eius supplicio, *qui Pontifici non paret* (addere tamen debuit, *iuxta Dei legem respondentis*) id verò, pro eo non facit, contrâ potius. Dicat enim: qui ita *Pontifici non paret*, in eum vbi aget Pontifex? apud Quem Reus sistetur? Quis sententiam feret? Quis capite plectet immorigerum? Est, qui spreto Pontifici ius dicet; Is ipse, quisquis est, per me, *Primatum* ferat.

Ad Regem etiam pertinet, alio adhuc modo *Pontifici ius dicere*, eumque (ita exigentibus eius demeritis) exauthorare;

& in locum *Abiathari Sadocum* surrogare. Facit hoc credo, ^{1. Reg. 2. 27.} ad Primatum Regis. Versat hinc se in omnem partem *Tortus*; *ter* cuneum hunc conatur *renellere*; *ter* perdit operam, nec *renellit* tamen. Litem primò resoluit lite, sed iniqua & falsâ. Si *Rex Pontificem* hunc; *alius Pontifex Reginam Athalia* & regno *pruauit & vitâ*. Non *Reginam* (*Torte*) quæ contra ius fasque omne, solum, non sine tot Nepotum suorum cæde & sanguine, per summum scelus occupârat. Sospes tum & superstes Regni verus hæres, verus *Rex Ioas*, quo in viuus existente, *Athalia Regina* esse non potuit. Quo lubet ergo nomine appelles, vel si voles *Tygridem*, ferinæ enim crudelitatis: Nos *Reginam* negamus, nec id vnquam dabimus, vt cum *legitimo* Pontifice *illegitimam* non *Reginam*, sed Regni *Vsurpatricem* componens, litem hanc hâc lite resoluas, Nec sibi in *Athaliâ* suâ satisfacit *Tortus*, alterâ vice tentat; sic pote. Aliud est *facta Regum* referre, aliud *Authoritatem* probare. Quid audio? Illud dicere vult, sed eloqui non audet, factum hoc contra ius à *Salomone*, quod Pontificem abdicârit. Ita, vt Pontificis *Primatum* erigat, incurrit in *Salomonem*. Nam si *authoritatem* hoc Regis non probat, factum ergo *sine authoritate* legitimâ; sin legitimè factum, *authoritati* probandæ satis est. Peccauit ergo *Salomon*, & *Sadoc* intrusor, & *Abiathar* Sanctus Confessor potiùs; quàm vt Regi constet *Primatus* suus. Videtisne os hominis? Sed ne sic quidem etiam satisfacit sibi. Nouam ergo formam assumit *Proteus*, priori planè contrariam. Omittit enim quod tribui solet factum hoc *Salomoni*, vt *Propheta*, non *Regi*; non *Regiam*, sed *extraordinariam potestatem diuinitus obtinenti*. Dixit *omittere* se hoc, nec *omissit*; potuit tamen, ita prorsus *omissione* dignum. Non vt *Regi* tribui solet factum hoc *Salomoni*, sed vt *Propheta*: Factum, vt *Propheta*? Imò *Dictum*, vt *Propheta*. Per *Prophetam* res prædicatur, per alios opere completur sæpe non *Prophetas*, sæpe & *Reprobos*. Qui prædicit, is *Propheta* est: Qui, quod prædixit ille, pòst implet, obsignat prophetiam, *Propheta* ipse non est. Alioqui & *Herodes* *Propheta*, per quem factum est, ^a vt impleretur sermo Domini per *Prophetam* de *Infantum* ^a Mat. 2. 17. nece; Et *Milites* *Prophetæ*, per quos ^b Vt Sermo alius *Propheta* ^b Iohn 19. 24. *ta* impleretur, Cum iecerunt sortes super tunicam Christi, Cum a-

^a Job. 15. 25.

^b Job. 13. 18.

^c De Pont. lib.
2. cap. 19.

^d In I. Reg. cap.
2. Q. 18.

ceso eum potarunt. Et Pharisei, per quos alius, ^a Cum oderunt Christum gratis; Et filius denique perditionis Iudas ipse Prophetas, per quem alius, ^b Cum teneret contra Christum calcaneum suum; Nunquid omnes hij inter Prophetas? Omnes, si id satis ad suscitandum Prophetam, ut fiat per eum quid, unde impleatur Sermo Domini. Per hos enim omnes, factum est aliquid unde impletus Sermo Domini. Apage verò hos Torti Prophetas. A quo verò soles hoc tribui? A Domino eius: Qui satis improprie fecisse hæc dicit Salomonem, ^c Ut Prophetam, & Diuinæ Iustitiæ executorem: quæ duo tamen disparata sunt. Prophetam enim Diuinæ Iustitiæ Nuntius est, Interpretes est; Executor non est. Interpretes Prophetiæ suæ, non Executor alienæ. Satis & illud improprie, Non ut Regem, sed ut Diuinæ Iustitiæ Executorem. Quasi Rex ipse, Diuinæ Iustitiæ Executor proprie non sit. Sed neque eiecit Rex Abiathar ad istum finem, ut impleretur Sermo Domini, sed ex læsa Maiestatis crimine; fuit modò consequens ad electionem Abiathar impleto Prophetiæ; atque eo loco, [Ut] consecutionem denotat, non causam finalem, quod te ^d Tostatus docere potuit. Quod si Spiritui Sancto quid soletis tribuere, non vno loco ille factum hoc Regi tribuit: Vers. 26, Abiatharo quoque dixit Rex; Rex, qui proximè precedente versu Adoniam cædi iusserat, idem versu hoc iussit quoque Abiathar loco cedere. Vers. 35. Posuit Rex Sacerdotem Sadoc pro Abiathar; Rex: utrobique, quasi contra vos, expresso Regis nomine. Ita bis Regi factum tribuit Spiritus Sanctus, quod Spiritus Torti non Regi, sed Prophetæ: Potestate Regi negas. At hæc voces, Abi ad Agrum tuum, ibi te contine: Et, Vir mortuus es, sed non interficiam te, Regis sunt, non Prophetæ. Relegare homines: vbi mortis rei sunt vitam illis indulgere: Pœnam Capitalem in mitiorem, Depositionis, commutare: Potestatis Regiæ sunt, Prophetæ non competunt. Denique, quæ potestate, Banaiam pro Iobo constituit super Exercitum, (quam tu, spero; Propheticam non dices, sed Regiam) eadem, nec aliâ Sadocum pro Abiatharo constituit super Sacerdotium; Regiâ utrumque, utrumque vno eodemq; versu; non vnâ in priore inciso potestate, nimirum Regiâ: aliâ in posteriore, nempe Propheticâ. Postremò, ut miserè laborare illi causam scias, ad miscellum illud effugium se recipit Extraordinariæ potestatis, ad

ad quam confugere non solent quis, nisi cui deplorata res est, nisi cui Ordinarij nihil est quod respondeat. Vt enim qui vitâ priuari dignus, non vitâ priuetur, sed Munere, Ordinaria Regis potestas est; Extraordinariam Prophetæ, non requirit. *Bonum factum* erit semper, vtcunq; factum sit, cum Ordinariâ non potest, Extraordinariâ quadam nescio quâ facultate medicari.

Post enumeratas iam Ecclesiastice regiminis partes penè singulas, ad quas allegatæ ex verbo Dei sententiæ ad minus singulæ: prodit nobis *Tortum* in aciem, & iubet pro toto iam Regimine verbum Dei aliquod allegare. De toto enim, inquit, *nobis questio est*. Annon de partibus simul sumptis? Et quid totum, nisi partes non singulæ, sed sic in vnum coacturata? Quid verò actum nobis toto hoc tempore? Quorsum illa tot spectant iam allegata? *Id queritur*, inquit, *An Regi conuenit Regimen Ecclesiasticum*. Profecto autem si conueniant illa Regi, dare Iudices in causis Ecclesiæ; dare Iudicum Presidentes; abusus in Religione & corruptelas tollere; Arcam reportare, & praire reportandæ; Tempia dedicare, & ad eam rem Cæsus indicere; Libro Regis recitato præcipere Pontifici de repurgando Dei cultu; Si fadus renouare de Religione reformandâ; Si Templum ingredi, & aneum Serpentem confringere; Si Missiones Sacerdotum facere; Si Pontificem ipsum eijcere, atq; exauthorare, ne sit Pontifex: Hæc si Regi omnia sic conueniant, conuenit & Regimen Ecclesiasticum. Quantillum enim hæc absunt à toto Regimine, cum vix vlla desit pars? Non ergo deseruit Authorem Apologia, ubi maxime oportuit Verbum Diuinum: deseruit *Tortum*, ubi minime oportuit, ad tot loca responsum commodum. Faciat hæc quæ dixi Rex, nec ad Primatum suum præterea quicquam requireret. De docendi munere; de dubijs in lege locis, explicandis, nulla fuit illis tum, nulla nobis iam erit cum Pontifice pro Rege controuersia.

Etiâ, vt quâ labore inuidiâ in Regum nomen prodar, titulos ipsos arrodit, nec vel illis gaudere sinit homo maleuolus. Ita re, nomine, spoliatus vult; ita omni ex parte imminutum it Regiam Dignitatem. Quàm id autem incitè? In primo titulo, quo Filius Altissimi Rex dicitur, restrictus est & tenax, soli Salomoni peculiarem vult; non generatim Regibus conuenire. Statim autem verbis proximis, quasi Lethargiâ

1. Pet. 2. 17.

correptus, profusus est, toti Israël communicat, cuius in Deuteronomio *Deus, Pater* dicitur. Tandem etiam ad *omnes* extendit, qui dicere possunt *Pater noster qui es in caelis*, id est, omnino omnes. Ita negat Regibus primo, *soli* Salomoni seruatum vult; eodémque spiritu, *soli* Salomonis titulum imperit etiam infimis de plebe. Nec aduertit, quòd etsi *Petrus Regem honorari*, idemque *omnes honorari* iubeat, nemo tamen dubitet, quin alio *honore* Regem, quàm *omnes*: ita etsi *Deus, idem Regi idemque nobis Pater*; alià tamen, longè alià ratione *Regi* quàm *nobis*; Communiore aliquà *nobis*, Regibus autem *propiore* quadam, atque illis *singulari*.

Quod ipsum, & de loco *Psalmi* dici potest, qui etsi non incommode quadrare potest omnibus qui ius dicunt: tamen quis non videt, aliter competere *Iudicibus*, quibus potestas à Rege delegata, aliter *Regi* ipsi, cui à Deo immediate; cuius ita Iudices in Prouincià personam sustinent, vt Rex ipse Dei? Quare ab illis per gradus intermedios itur ad Deum; Rex ipse Deo proximus; cui proin *Dei* nomen, peculiari quadam, atq; insigni magis adhuc ratione conuenit. Multo quidem magis *Moses*, & meliore iure nomen *Dei* vendicer, qui id tum populo, quod Reges pòst, præstitit, (tum cum solus sederet, & Israël ius diceret) quàm *alijs* illi, quos Dei iussu, in *partem* pòst sollicitudinis vocauit; qui etsi & ipsi *Dij* vocantur in lege, erant tamen vt *Re*, ita *Titulo, Mosi* multis gradibus inferiores.

Nec multus iam nobis sermo de *CHRISTO* seu *Vncto Domini*: sat suprà de eo dictum. Ibi *Tortus*, quod & hîc, molitur, vt *nomen* sit Pontifici commune cum Rege. Nec hîc nec ibi locum vllum apponit, nec dictis fidem facit. Nos *Christum Domini* de Pontifice dictum, non damus. Nec moramur vnctiones *Torti*. Nam & citra oleum *Cyrus Christus Domini* dicitur, & antè *Chrisma, CHRISTI, Psal. 105.* A Deo titulus, qui latenter vngit, & in occulto, quos Regno destinat.

Titulum *quartum* nescit, aut vnde irrepserit. Siquid ego adiuto, ecquid cederet de sententiâ? Lege ergo totidem verbis 2. Chr. 9. 8. *Dilexit te Deus, vt poneret te super Solium suum.* Ibi Solium *Dauid*, Solium *Dei*. Dehinc iam fac titulum agnoscas, saltè ne dicas *irreptitium*, ne nos te arreptitium dicamus.

Titulum *Servi Dei*, exufflat, vt vulgarem, vt Creaturis omnibus

omnibus communem, quo tamen *Moses & David*, tanquam admodum *honorifico* indigerant se, atque supra res reliquas creatas paululum extulerunt: En Spiritum hominis, qui quod Reges sibi honori ducunt, tam superbe abijcit, atque conculcat. Nec enim *Servi Dei* dicendi omnes, nedum omnia quæ Deo seruiunt. Nec *Servum* esse Regem quocunque modo dicimus, sed sic, vt Deus ipse *Servum* suum agnoscat. Ex officio enim *seruiunt omnia*, etiam quæ neque possunt velle *seruire*. Non tamen multos puto agnoscet pro *Seruis*, & ex ijs, quos agnoscit, qui illustri maxime loco seruiunt, per eminentiam quandam *Servi* sunt, nec cæteris similes, vel simili loco habendi. *Servi* enim non æquales. * *Servum* se *Dei* dixit Saul; * 1. Sam. 14. 41. *Servi* huius *Dei* Saulis, Achimelech Summus Sacerdos a *bis* a 1. Sam. 22. 15. *Servum* se proficitur. *Servus Dei* Salomon: Hic tamen *Servus*, b Abiatharum (vt tu eum dici vis) *Conseruum* suum deposuit. b 1. Reg. 2. 27. Videat autem *Tortus* si tam numerosos nobis faciat *Dei Seruos*, nec pauciores quàm sunt Creaturæ; ne ita, id, qui *Servus Seruorum Dei* dici vult, *Servus* cogatur esse Bipedum atque Quadrupedum omnium, & quod adhuc maius est, *Dæmonum*. Seruiunt enim Deo & illi, *Gregoriano* more, *velint nolint*, quorum tamen non feret (scio saltem) vt *Servus* sit Pontifex.

Titulum *Angeli* obliquis oculis aspicit: *Soli* *Dauidi* vindicat, & illi, *quæ Sapiens, non quæ Rex*. At in Sacerdotes depluit *generatim*. Ita vnus Rex *Angelus*; Sacerdotes *Angeli* ad vnum omnes. Quàm vbique malignus in Reges? Nec tamen solus *Dauid Angelus*; Etiam Rex Tyri *Cherub* dicitur, qui puto vo- Ezech. 28. 14. bis in Choris *Angelorum*: Rex (inquam) Tyri, homo Ethnicus; vt iam spero, per *Tortum* liceat, quod Paganis datum est nomen, Regibus Christianis non negare. 16.

Esse secundum cor *Dei*, etsi eo loco de *Dauid* dicitur; potest tamen, & ad alios commeare, qui *Dauidi* similes; *Ezekiam* putà vel *Iosiam*, vt sic proprius esse desinat. Nec sequitur quod de *Saul* addis & *Achabo*. Potest enim esse, & est ex corde *Dei Rex*, (*Magistratus* ipse scilicet) vt ille tamen non sit, qui *Magistratum* gerit. Rectè enim id animaduersum, non *Tiberio* vel *Neroni* reddi iuberi officia hæc, sed *Cæsari*.

In titulo *Luminaris*, cum negare non possit, tamen moretetur iam, si non aliquà noceret. Non ergo satis illi Sacerdo-

1. Pet. 2. 17.

corruptus, profusus est, toti Israël communicat, cuius in Deuteronomio *Deus, Pater* dicitur. Tandem etiam ad omnes extendit, qui dicere possunt *Pater noster qui es in caelis*, id est, omnino omnes. Ita negat Regibus primò, *soli* Salomoni seruatum vult; eodémque spiritu, *solum* Salomonis titulum impertit etiam infimis de plebe. Nec aduertit, quòd etsi *Petrus Regem honorari*, idemque *omnes honorari* iubeat, nemo tamen dubitet, quin alio *honore* Regem, quàm *omnes*: ita etsi *Deus, idem Regi, idemque nobis Pater*; alià tamen, longè alià ratione *Regi* quàm *nobis*; Communiore aliquà *nobis*, Regibus autem *propiore* quadam, atque illis *singulari*.

Quod ipsum, & de loco *Psalmi* dici potest, qui etsi non incommode quadrare potest omnibus qui ius dicunt: tamen quis non videt, aliter competere *Iudicibus*, quibus potestas à Rege delegata, aliter *Regi* ipsi, cui à Deo immediate; cuius ita Iudices in Prouincià personam sustinent, vt Rex ipse Dei? Quare ab illis per gradus intermedios itur ad Deum; Rex ipse Deo proximus; cui proin *Dei* nomen, peculiari quadam, atq; insigni magis adhuc ratione conuenit. Multo quidem magis *Moses*; & meliore iure nomen *Dei* vendicer, qui id tum populo, quod Reges pòst, præstitit, (tum cum solus sederet, & Israël ius diceret) quàm alij illi, quos Dei iussu, in partem pòst sollicitudinis vocauit; qui etsi & ipsi *Dij* vocantur in lege, erant tamen vt *Re*, ita *Titulo, Mosi* multis gradibus inferiores.

Nec multus iam nobis sermo de CHRISTO seu Vncto Domini: sat suprà de eo dictum. Ibi *Tortus*, quod & hîc, molitur, vt nomen sit Pontifici commune cum Rege. Nec hîc nec ibi locum vllum apponit, nec dictis fidem facit. Nos *Christum Domini* de Pontifice dictum, non damus. Nec moramur vnctiones *Torti*. Nam & citra oleum *Cyrus Christus Domini* dicitur, & antè *Chrisma, CHRISTI, Psal. 105.* A Deo titulus, qui latenter vngit, & in occulto, quos Regno destinat.

Titulum *quartum* nescit, aut vnde irrepperit. Siquid ego adiuto, ecquid cederet de sententiâ? Lege ergo totidem verbis 2. Chr. 9. 8. *Dilexit te Deus, vt poneret te super Solium suum.* Ibi Solium *Dauid, Solium Dei.* Dehinc iam fac titulum agnoscas, saltè ne dicas *irreptitium*, ne nos te arreptitium dicamus.

Titulum *Serui Dei*, exufflat, vt vulgarem, vt Creaturis omnibus

omnibus communem, quo tamen *Moses & David*, tanquam admodum *honorifico* indigerant se, atque supra res reliquas creatas paululum extulerunt: En Spiritum hominis, qui quod Reges sibi honori ducunt, tam superbe abijcit, atque conculcat. Nec enim *Servi Dei* dicendi omnes, nedum omnia quæ Deo seruiunt. Nec *Servum* esse Regem quocunque modo dicimus, sed sic, ut Deus ipse *Servum* suum agnoscat. Ex officio enim *seruiunt omnia*, etiam quæ neque possunt velle *seruire*. Non tamen multos puto agnoscet pro *Seruis*, & ex ijs, quos agnoscit, qui illustri maxime loco seruiunt, per eminentiam quandam *Serui* sunt, nec cæteris similes, vel simili loco habendi. *Servi* enim non æquales. * *Servum* se *Dei* dixit Saul; * 1.Sam.14.41
Serui huius *Dei* Saulis, Achimelech Summus Sacerdos ^a *his* a 1.Sam.22.15
Servum se profiteretur. *Servus Dei* Salomon: Hic tamen *Servus*,
^b Abiatharum (ut tu eum dici vis) *Conservum* suum deposuit. b 1.R.3.27.
Videat autem *Tortus* si tam numerosos nobis faciat *Dei Ser-
nos*, nec pauciores quam sunt Creaturæ; ne ita, *is*, qui *Servus
Servorum Dei* dici vult, *Servus* cogatur esse Bipedum atque
Quadrupedum omnium, & quod adhuc maius est, *Damo-
num*. Seruiunt enim Deo & illi, *Gregoriano* more, *velint nolint*,
quorum tamen non feret (scio saltem) ut *Servus* sit Pontifex.

Titulum *Angeli* obliquis oculis aspicit: *Soli* *Dauidi* vindicat, & illi, *quæ Sapiens, non quæ Rex*. At in Sacerdotes depluit *generatim*. Ita unus Rex *Angelus*; Sacerdotes *Angeli* ad vnum omnes. Quam ubique malignus in Reges? Nec tamen solus *Dauid Angelus*; Etiam Rex Tyri *Cherub* dicitur, qui puto vo-
bis in Choris *Angelorum*: Rex (inquam) Tyri, homo *Ethni-
cus*; ut iam spero, per *Tortum* liceat, quod Paganis datum est
nomen, Regibus Christianis non negare. Ezech. 28.14
16.

Esse secundum cor Dei, etsi eo loco de *Dauid* dicitur; potest tamen, & ad alios commeari, qui *Dauidi* similes; *Ezekiam* putat vel *Iosiam*, ut sic proprius esse desinat. Nec sequitur quod de *Saul* addis & *Achabo*. Potest enim esse, & est ex corde *Dei Rex*, (*Magistratus* ipse scilicet) ut ille tamen non sit, qui *Magistratus* gerit. Rectè enim id animaduersum, non *Tiberio* vel *Neroni* reddi iuberi officia hæc, sed *Cæsari*.

In titulo *Luminaris*, cum negare non possit, tamen moretetur iam, si non aliquâ noceret. Non ergo satis illi Sacerdo-

tes vocare in societatem nominis; vt ita, sicut Rex, sic Sacerdos; nisi Regem deprimendo, dicat, *magis Sacerdoti conuenire quam Regi, nomen Luminis*: non veteri argumento Bonifacij, & analogiâ Solis ad Lunam, sed certè quod nihilo plus sapiat. Illi dicebantur *Lucerna Israel*, nempe *Reges*: Hij autem, nimirum *Sacerdotes, Lux Mundi*. Maior autem *Mundus* quàm *Israel*: Maior ergo, (fortasse, & tanto maior) *Sacerdos Rege*. At cum hoc Seruator diceret, Vos estis *Lux mundi*, duodecum illos affatus, qui erant tum *Omnes*, nec præter eos *vlli*, Apostoli. Idem, si *Omnes* per Orbem Reges daretur alloqui, *illis* quoque idem illud suum diceret Christus, *Vos estis Lux mundi*. Cum *unum* tantum alloquitur, *Vnius Gentis* Regem, *Lucernam Israel* dicit, cuius Rex erat; Atque simili modò, si *vnius* Gentis Episcopum affari contingeret. Vt septem illos *Apocal. 1.º Septem Stellæ* diceret *Septem Ecclesiarum*; *Singulari* scilicet *Singulas*; non autè vel *Stellæ*, vel *Lucernas*, Orbis *Vniuersi*.

In vltimo, vt agnoscas *Torium* à principio in finem vsque Regibus inimicum, vbi Apologia *Regem, Nutritium* nominauit; ille *Pontificem Patrem*, quo, *Nutritius* inferior multò est, vt potiores semper sint partes Pontificis; quod Reges mordeat. Citat autem huic rei nescio quid ex *Augustini* Epistolâ quadam, (non enim illâ, quam numeri notant.) At æquior hic sit censeo. Absque hijs enim foret *Nutricijs nostris, Pater Vester* Pontifex esuriret strenuè, atque algeret, nec ita inflatus, obsecratus incederet, aut *pompasice ingrederetur Domum Dei*. Quod si autem, momenti quid sit in *Patris* nomine, nihil opus adeamus *Augustinum*, atque alicunde apud eum ex Epistolâ angulo aliquo, Patris nomen eruamus. Sacræ literæ, non *Nutritij* modò nomen, vel *Nutricij*; etiam *Patris*, atque *Matris* ad Principes accommodant non inuitæ. Debora, ^a *Mater* dicitur in Israel. *Ezekias Pater*, atque, audi etiam, *Sacerdotum*. Sic enim Sacerdotes affatur ipsos, *2 Chron. 29. 11. Filij mei, nolite verò negligere*. Vt Rex, iam *Pater* sit, & Sacerdotum *Pater*; ne quid eo titulo insolescant, aut supra Reges se efferant. Quem enim honorem habent Principes, non aliâ Lege habent, quàm *Quintâ*, quæ est de *Patre honorando*, propter paternam de Patriâ curam, nec minùs paternam de *Ecclesiâ*. Quicquid ergo præterea habet, hæc habet ex verbo

Dei

Dei Apologia, & Rex Nutritius Ecclesie sit, & Pontificis
 ipfius, etiam, vt *Pater* sit. Diu autem hoc, & per aliquot se-
 cula, non modò ante *Henricum octauum*, sed etiam ante Pon-
 tificem vel *Paulum primum*.

ET sunt ista quidem ex Testamento *Peteri* satis solida *Fon-
 damenta*, & quæ tu haud facillè conuelles. Nam de *Novo*
 ibi quæ adijciuntur, eò spectant, ne quis ex eo, quod alieni
 tum à *CHRISTO* Reges terræ, imminutam putet, vel eo-
 rum in subditos potestatem, vel subditorum in eos fidem;
 neue pristino suo iure excidisse videantur. Non quòd ad
Reges infideles Primatum pertinere probent, non sanè magis
 ad hos in *Novo*, quàm ad *Ahasuerum* vel *Nabuchodonozor* in
Veteri (delirat hæc *Tortus*) sed quòd *Casari*, si Christianus fiat,
 vt *Constantino*, idem iuris sit in *Ecclesiam*, quod in *Veteri*, *Iosia*
 fuit; reditus statim fiat ad iura *Regum Israel*, quamprimum fa-
 cti sunt *Reges Israel Dei*, & eorum quisque *CHRISTO* no-
 men dederit. Interim autem, sit vel infidelis, sit vel hereti-
 cus, oretur pro eo; non minùs quàm a pro *Nabuchodonozor*,
 nemo *vis a eius insidietur*, non magis quàm *Ahasueri*. Fidem
 penes semet ipsos habeant Christiani subditi coram Deo;
 cæteris in rebus pietatem colant: ad eamque se *Consuetudine*
reuerenti discant à *Paulo*; *implantatam hanc Dei esse*, discant
 à *Petro*. Non ergo id agitur, vt *Ecclesie Persecutores*, *Tiberij*,
Caj, *Ecclesie Gubernatores* habeantur; quem si quis eis titu-
 lum deferret, ne susceperent quidem: vt qui *Ecclesiam ipsam*
 totis viribus extirpatum iuerint: tantùm vt tuti sint à *Sica*,
Veneno, *Pulvere Catholicorum suorum*. Tum demum
 verò *Ecclesie gubernacula* capeffant, cum conuersi ad fidem
 fuerint. Reddenda enim *Casari* quæ *Casari* sunt; *Casari* sunt,
 quæ *Casari* debentur: Debeantur autem *Casari* Christiano;
 quæcunque olim à *Populo Dei* sub veteri *Legè* *Regibus* suis
 officia, vel debita, vel persoluta sunt: quibus & debita rum-
 erant & persoluta, subiectio & obedientia, non in *Regni* re-
 bus solùm, sed etiam *Ecclesie*.

Nemo autem est, qui non videat quàm sit absurdum hæc
 aliò detorquere; sed cum hoc facit *Tortus*, cum nequam facit,
 officium facit: quale illud, quòd aliquis tantùm *sententias*, *de*
citat, *Regibus etiam Christianis* ait, posse conuenire. Aliqua ve-

rōn. Et quæ tandem libo conueniunt: *Paganis* autem conue-
 nire enim, neminem (post dicit) *efficiari posse*. Hoc ergo vi-
 deti vult dicere: *plus imus esse Paganis Regibus, plus illis* fauere
 Scripturas, quàm Regibus Christianis; & mox tamen, vt quo
 modo teneas, planè nescias, *doctrinam Principibus omnibus com-
 munem illis esse contineri* asserit, siue Pagani, siue Christiani sint.
 Non aliqua ergo è citatis, omnes Principum Christianorum
 sunt. Quale etiam illud, quodd sententias *aliquas* ex citatis
 detorquet, ad Principes Ecclesiasticos, vel potius aliquam,
 nempe eam Apostoli, quæ *omnem animam iubet subditam esse
 Potestatibus sublimioribus*. Hanc sententiam ad Ecclesiasticos
 Principes pertinere ait, cum nec vllitum essent Ecclesiastici
 qui Principes dicerentur, & si essent, tamen ad eos applicari
 non posset locis Apostoli, qui de ijs est *Potestatibus*, quæ *gladi-
 um gestant*, & quibus *tributum penditur*. Ecclesiastici verò tum,
 mucronem gladij saepe gestabant in cernicibus, capulum in
 manibus non gestabant: nec Publicanos adhuc habebant vl-
 los, qui tributa sua, ac vectigalia exigere ab ijs, qui subditi,
 in Principatu suo. Tum Apostoli, in eas *Potestates* includi non
 poterant, quibus (si quid vidit *Chrysostomus*) etiam Apostoli
 ipsi subditi iubentur esse. *In illos* *imponitur* *tributum* *ut* *subditi*
Quæ verò post ibi format, per sanè similia sunt *formant*
 argumenta; iures à *Torto* *formata*; *forma* enim hominem ad
 viuum referunt. Alioqui, si quid in eo recti, si curam in terris
 animam non gerat, sciat loca primum à se, postea locis non
 suis; de *tribus* vltimum, primo loco in Apologia stare: *duo pri-
 ora*, quæ ille loco suo mouit, *postremo*. Vt autem locata ab eo
 malè; ita & *luxata* esse. *Vltimum* eius pro *Cesare* esse, ille
 luxatit, quasi contra Papam esset. *Duo priora* contra Pa-
 pam; luxatit, quasi essent pro *Cesare*. Sinat stare locis suis, si-
 nat ad quæsi destinata sunt; scopum petere; tum verò legat
 vel leuiter *Analytica* *sua* *Priora*, nec ita valdè diligenter ce-
 noluat, reperiet non magno labore, *medium terminum*. Hoc
 autem modo. Qui se Vicarium facit eius, cuius regnū non
 est huius Mundi, in Regna huius Mundi ius non habet. *Vica-
 rium se facere eius cuius Regnum non est huius Mundi*; *Medius*
terminus. Qui Gentium non dominatur vt Rex, non domi-
 natur in Reges Gentium. *Dominari Gentium ut Rex*, *Medius*
terminus.

terminus. Atque *duo* haec contra Papam, qui sub Primatus specie usurpat sibi ius Dominij in Regna mundi, in Reges Gentium. *Utrum* non contra Papam ius, ut ita oppide quàm ineptè, sed pro Caesaris iure est. Ad hunc modum. Quod Caesaris est scilicet tum, cum iam Christianus factus est, id Caesari reddendum. Obedientia etiam in rebus Religionis Caesaris est Christiani iam facti. Medius terminus. *Quod Caesaris est iam Christiani*: Iam Christiani dico; quibus ita analogia seruetur Regum Israël sub Veteri Legge Christianorum sub Nouâ. Tum demum enim Rex istius debiti capax est, cum est in Ecclesiâ, ut *Iosus*; non cum extra, ut *Jeroboam*.

Nos verò Testamentum Nouum à Vetere non diuellimus; ex utroque ius Regum astringimus. Habuerunt Reges in Vetere Primatum suum, atque inde necui sunt & lacerti causae nostrae. In *Novo* autem, deteriore iure non sunt. Sub eadem ergo conditione, idem illis Primatus debetur, idem reddendus est. Tu verò *Tor*te ne sic ludas Scripturae locis; quæ (ut cunque ludas illis) non potes eludere; & ut cunque abuti potes patientiâ, at iudicio Lectoris non potes. Sentit enim hæc ludicra non esse, seridè rem agi; adeo stabiliiri illis Primatum, ut tu succutiendo non sis. Ecclesia verò Catholica, tantum abest ut eum Primatum detestata sit, ut *Carolus*, ut *Ludouicum* & *Refores Religionis*, Actis publicis Cœciliaribus, dixerit, scripserit. Inter *Refores* verò & *Gubernatorem* quid interest? Aut si nulla ei vox laus est, nisi *Gubernatoris*, legat in Synodo sua *O. Hanz. Basilium Gubernatorem Vniuersalis Nautis Ecclesiasticæ*. *Caluinum* autem ut *Papam Regem*: ita *Regem Papam* non probauit; neque nos quod in Papâ detestamur, in Rege approbamus. At & ille nobiscum, & nos cum illò sentimus, eandem esse in Ecclesiâ Christianâ Regis *Iacobi* partes; quæ *Iosia* fuerunt in Iudaicâ, nec nos ultra quicquam flori amibimus; & Tortus si scopum ferire voluit, non aërem verberare; *Septem illa* petere debuit & configere, quæ *hoc ipso in loco* pōnuntur Regis in Religione *munera*, & ad quem solum scopum collimare Iuramentum Primatus Regi; Rex ipse (qui quid ipse petat, optime omnium nouit) non dissimulanter asserit. Quos verò *Puritanos* appellat, si Regium Primatum detestentur, detestandi ipsi. Profitentur enim, subscribunt, iurant in-

Novo Test.

a Concil. Mogunt. sub Carolo.
Concil. Mogunt. sub Ludouico.

dies. Sed & illi quod faciunt, ingenuè faciunt, & societatem in hoc *Torti*; ipsūque adeo *Tortum*, tanquam mendacem hominem, & alibi de alijs, & hic de se; ac Sycophantam egregium detestantur.

Atque ut semel defungar totā hac de *Primatu Regis* Quaestione, semel ut constet *Primatus* apud nos quæ iura sint, quid *illius* nomine intelligendum veniat; atque ita cesset vestra dehinc, cesset aliorum calumnia de vestro; & à vobis conficto, non nostro, & à nobis agnito *Primatu*: paucis sic accipe sententiam nostram.

Primò, Sub *Primatus* nomine Papatum novum Rex non invehit in Ecclesiam; sic enim statuit, ut non *Sacerdoti Pontifici*, ita nec *Terobeamo Regi* ius ullum esse, constatum à se Vitulum populo proponendi ut adoret (id est) non vel fidei novos articulos, vel cultus Divini novas formulas præcudendi.

Necque verò id agit Rex, ne patitur quidem, ut sibi potestas sit, vel *incensum* adolendi cum *Ovis*, vel *Aream* aut *Ulandi* cum *Ovis*, quod vos toties tam odiosè inculcatis.

Vestrum illud (quod ad *Primatum Pontificium* propriè pertinere dicitis) docendi munus, vel dubijs Legi explicandi, non assumit, non vel Conciones habendi, vel Rei Sacre præcudendi, vel Sacramenta celebrandi; non vel Personas sacrandi, vel Res; non vel Clavium ius, vel Censuræ. Verbo dicam; nihil Ille sibi, nihil nos Illi fas putamus attingere, quæ ad Sacerdotale munus spectant, seu potestatem Ordinis consequuntur. Omnino vestra hæc calumnia est, in odium confecta, & Regis, & nostræ: Regis, quod Ille sibi hæc arroget; Nostræ, quod nos Illi ista tribuamus. Procul hæc habet Rex; procul à se abdicat.

Atqui in hijs quæ Exterioris Politicæ sunt, ut præcipiat, suo sibi iure vendicat; nosque adeo Illi lubentes meruere deferimus. Religionis enim curam, rem Regiam esse, non modò Pontificiam, & in Regijs primam; quamque Ille non solum foris ab externâ vi, sed & domi ab incuria hominum asservire teneatur. Vos quidem ipsi, si vis instet vlla, rem Regiam clamatis: Ille verò, si collapsa sit Disciplina, non minùs Regiam.

Nam cum Lege ipsâ Dei Custos sit & Vindex, non secunda

Religionis Curam
in Regibus

a Exod. 32.4.

b 1 Reg. 11.2.8.

c 2 Chr. 26.16.

d 2 Sam. 6.6.

Quæ sit
Religio:

ut sit.

e Dent. 17.18.

10.1.8.

cundæ modò Tabulæ, sed & primæ: primæ quoque ad se curam pertinere putat, & primam primæ. Ex cùm ^a *Omnis anima* ^a *Rom. 13. 1.* *Es subijci* iubetur: anima etiam consultum vult; magis autem id atque prius, quàm corpori.

Vis illa dicam Sigillatim quæ sint? Quodeunque in rebus Religionis Reges Israel fecerunt, nec sine laude fecerunt, id vt *Es* faciendi ius sit ac potestas. Leges auctoritate Regiū ferendi, ne blasphemetur Deus (non negabitis; fecit ^b *Rex* ^b *Dan. 3. 19.* *Babel*) vt ieiunio placeat Deus, fecit ^c *Rex Ninive*: vt Festo ^c *1on. 3. 7.* honoretur, fecit ^d *Ester* cùm Purim, ^e *Machabæus*, cùm End ^d *Est. 9. 16.* coenia promulgaret. Denique ijs omnibus de rebus, de quibus in *Codice*, in *Authenticis*, in *Capitularibus à Constantino*, *Theodosio*, *Iustiniano*, *Carolo Magno* Leges latæ leguntur. ^e *1. Mar. 4. 56.* ⁵⁹

Tum, delegandi qui de Lege sic Latâ iudicent, quod ^f *Isa* ^f *1. Chron. 19. 8.* *saphat*. Tum subditos, ne sic latam violent, iuramento obstringendi, quod & ^g *Asa* & ^h *Iosias*. ^g *2. Chr. 15. 14.* ^h *34. 34.*

Quod si qui in Leges ita latas committant, etsi Religionis ea causa sit, siue ⁱ *Pseudopropheta* crimen est, siue ^j *Idololatra*, ⁱ *Dent. 13. 10.* siue ^k *Blasphemia*, siue ^l *Sacræpolluentia*, in eos auctoritate Regiâ animaduertendi. ^k *15.* ^l *Leuit. 24. 23.* ^m *Nem. 15. 35.*

Consuetus auctoritate suâ indicendis Etiam de Arcâ reducendâ, & figendâ loco suo, quod fecit ⁿ *David*: Etiam de ⁿ *1. Chron. 13. 3.* Populo ad Dei cultum reuocando, quod ^o *Iosaphat*: Etiam ^o *1. Chron. 19. 4.* de Templo dedicando, quod ^p *Solomon*: collapsis instaurando, quod ^q *Isaas*: polluto purificando, quod ^r *Ezekias*. ^p *1. Reg. 8. 64.* ^q *2. Chr. 24. 4.* ^r *29. 5.*

Quamquam verò, non frustra sibi præceptum puer à Deo, ^s *ut describas sibi Legum exemplar, secum habearis semper, legas sedulo,* ^s *Dent. 17. 19.* ^t *duos uosque me dicatur,* condiscat inde cultum Dei vel ad ipsas vsque Cereemonias, nec hoc illi dictum, vt torus ab alieno ore pendeat. Ipse qui à se nihil planè diiudicat: In hijs tamen ^u *Os Eleazar*, non inuitus consulat, & requirit legem ab ^u *Os*, ^u *Nem. 27. 21.* quorum labia scientiam custodiunt: adhibebit in sacris Legibus ferendis, quos adhibere par est, quosque ratio suadet, rerum illarum consultissimos, de quæ ijs optime respondere posse. Et in hijs, quæ ad Deum pertinent: ^v *Amariam Sacerdotem*, non ^v *2. Chr. 19. 11.* *Zabediam Quæm* iubebit præsidere. ^w *1. Sam. 15. 17.*

Quoad Personas; Omnibus omnium Ordinum ius dicendi: qui sic (dicam Rilo Scripturæ) *Caput Tribus Levi*, non m. ^w *1. Sam. 15. 17.*

nus quam ceterarum, nec minus Clericorum quam Laico-
 rum Rex: Contra *Abiathar*, si quis *superbioris*, & *Decreto* suo
 compescendis: etiam *Abiathar* ipsum, si ita meritus, Pontifi-
 catu ^b *abdicandi*.

^a *Deut. 17. 12.* Quoad Res. Excelsa diruendis; id est, peregrinum cultum
 abolendis; nec modò *Vitulum aureum* ab Aaron confectum,
^c *Exod. 32. 10.* quod ^c *Moses*; sed & *Serpentem aureum* à Mose erectum con-
^d *2. Reg. 18. 4.* fringendi, quod ^d *Ezechias*; Et siue in Idololatriam abeat *Vi-
 tulum aureum*, siue in superstitionem *Serpens aureus*, vtrumque
 comminuendi.

Nam de rebus, quæ ad decorem Domus Dei spectant, quæ
^e *2. Chr. 24. 12.* dici solent *Adiaphora*, statuendi, quod ^e *Iudas*; Et quæ materia
 schismatis esse assolent, fuitiles & inutiles Quæstiones, autho-
 ritate suâ compescendi, quod ^f *Constantinus*; ne vos quidem
^f *Socr. lib. 1. 7.* ipsi negatis ius esse.

Postremò; si de Christianis exemplum malis, id postu-
 lar, vt Episcopus sit ^g *Constantinus*: vt *Rektor Religio-
 nis*, quod non modò *Carolus Magnus*, sed & *Ludovicus Pius*.

Hæc Primatus apud nos iura sunt, ex iure Diuino. Reli-
 qua Chimæra vestra sunt, quibuscum quasi cum vmbra vestra
^h *si libet*, quantum libet, instituite. Nos illa non ferunt;
 Lectori, perinde vt affectus erit, vel stomachum, vel risum
 mouent.

Dictum iam de officijs deque Titulis, quibus dignatur Re-
 ges Spiritus Sanctus: quibuscum quàm bellè conueniat
 Cardinali, notauit *Apologia*. Quod si in Cardinalem redun-
 det ex eo fonte inuidia, vnde Regibus illam conflare voluit,
 quis non par pari relatum dicat? Quàm bellè verò iam inter
 se conciliet *Tortus*, agè videamus. Verba Cardinalis, *Magis*
^{De Laici. c. 7.} *proprie Seruus dici debet, qui preest, quàm qui subditus est.* Falsò

De Laici. c. 7.
Magis
proprie

posita primò. Non enim *magis proprie* dici debet, qui nec
^g *proprie* debet. *Proprie* autem dici non debere, docet idem ipse
 Cardinalis eodem ipso in loco; dubitat enim, *an vlla seruitus*
in Principatu Politico; Deinde, *Despoticam subiectionem* *veram*
 & *propriam seruitutem* dicit. At subditi, *proprie* loquendo Prin-
 cipum ^h *serui* non sunt. Docet & *Tortus*, qui ideo *Seruos* dici
 vult, *non quasi subiecti sint* (at *proprie* seruitutis ratio in *subie-
 ctione* est.) sed quia laborant regendo propter bonum publi-
 cum.

*De hoc ser-
 uo est: sed
 ad hoc quæ-
 ritur an
 qd serui
 proprii ad
 est.*

cum. Labor autem *proprie* seruus non est; nec qui laborant, eo ipso quod laborant, *proprie* seruire dicuntur. Laborant etiam, qui liberi sunt; neque Seruus *proprie in virgā* venit, ipse potius virga & correctioni subiacer. Quodsi autem ex eo Seruus quis *proprie* dicatur, quod propter bonum publicum, & populi vilitatem operetur, liber qui propter suum: mali omnes *proprie* liberi, boni *proprie* Serui, nec nisi boni. Nisi bonos enim vix reperiās, qui querant quæ sua non sunt; aut laborent propter bonum aliud quàm suum.

Atque vt falso posita, ita nihilo verius, ex Paulo, Gregorio, Augustino confirmata. Paulus enim & Gregorius de Politico Principatu non loquuntur: Cardinalis de Politico. Quid Augustinus? *Etiam qui imperant seruiunt ijs, quibus videntur imperare.* Sic est. At hoc multum abest à dicto Cardinalis. Nusquam enim hic *magis proprie*, ac ne *proprie* quidem. Quin (vt ibi Augustinus) officio consulendi & providendi misericordiā seruiunt; vt Tortius ipse responder, labore, non subiectione seruiunt. *Magis* ergo *proprie* quod dixit, *minus caute* dixit, vel potius nimis inuidiose dixit. Quod te autem malè habet de voce *Mancipij* Anglice posita, non Serui; ideo habet, quia vim vocis ignoras. Serui enim hic apud nos, quorum cum sui Mancipij esse nequeant, ne vindictā quidem Prætoris, & vox & conditio longè durior. Vtinam verò tam de vocula non laborares. Principes enim *Mancipia* sua facit Papa, si ad rem attendas; Stratores suos, stapedam tenere, Ceuices conculcandas dare: *Mancipia* quos facit, *Mancipia* dici eis non permittat? Durius multò facere hæc, quàm dicere.

Verba Chrysostomi; Sensus Bellarmini. Cohibeat Regem Diaconus, si cum indignus sit, idque palam constet, accedat tamen ad Sacramentum. Cohibeat & Medicus, si ad noxium quid, vel insalubre manum admoueat. Cohibeat & Equiso, si inter equitandum, adigat equum per locum præruptum, vel salebrosissimum, cui sublit periculum. Etiamne Medicus, etiamne Equisoni suo subiectus Rex? Sed de maiori potestate loquitur, sed eā, ad rem noxiam procul arcendam; quā in re charitatis semper potestas est maxima. Verum dic, nunquāne Cardinalis dixit in loco, Chrysostomum multa per excessum loqui? Ego non dico; id dico, non tam curandum, quæ Chrysosto-

mi

mi verba, quàm *quis animus* Cardinalis in citando. Caput illud Cardinalis euoluat Lector integrum; videat annon toto illo Capite, animus illi Reges deprimendi.

a De Pontif.
lib. 1. cap. 7.

Quod ipsum responsum ferat, ad *Presbyterum ante Imperatorem de poculo bibentem*. Illustre exemplum: præsertim si & addas facti rationem, ^a quod digniorem existimauit Imperatorem *Presbyterum*; tum, quod integrum ei non esset (puta admisisset in se scelus graue) nisi *Presbyterum Imperatori prætulisset*. At *Presbyter* iste Cardinalis non erat; Cardinales autem Regibus non præferuntur, Socij tantum sunt. Quare peccauit iudicio hoc suo, vel iudicio vestro. Tum, neque *Maximus*, cui factum hoc, Imperator erat, sed *Rebellis* in Imperatorem, & tanquam *Rebellis* cæsus paulò post à *Theodosio*. Tortus autem satis se dixisse putat, cum Cardinalem ait, *ex se hoc non affirmare*. Quorsum autem asserti ex alio, nisi vt *affirmet ex se*? Non enim perstringit, quod fecerit. Quæ illius intentio cum assertet? Sine dubio, vt Reges moratos redderet. Aberrat enim omnis inuidia procul, procul & omnis maleuolentia; præ amore, Regem infra *Presbyteros* atque *Diaconos* ablegauit. Lector autem qui sapit, putabit in *Martini* exemplo illo, magis *Maximi* patientiam, quàm *Martini* modestiam elucere.

Reges
Deo eo
in edic.
at

De Regum autoritate, quòd ex iure diuino non sit, quòd immediate à Deo non descendat, Cardinalis ait; Tortus probat; *Asserti enim Scriptorum sententiâ communi*. At nec omnium, nec optimorum. Deriuatam enim in *Mosen* auctoritatem à Deo ipso summam, nullo mediante corpore collectiuo, in quo locata primum à Deo auctoritas illa sit, post inde in *Mosen* collata. Idem post factum in Regibus, sine lege vllâ tum Regiâ: Populus nihil conuulit: *CHRISTI* Domini, non *CHRISTI* populi sunt. Oleo Sancto infuso signare id Deus voluit, & consignare: ex *Sion* Sanctuario suo, non ex *Millo* Conuentus Popularis loco, auctoritatem illis esse. Quo ipso Oleo testatus est, quàm vel *Propheticam*, vel *Sacerdotalem*, tam Regiam etiam *Diuini iuris* esse. Tam (inquam,) nisi hic Regibus prærogatiua sua sit; aliqua certè; vel ex eo, quòd per eminentiam nomen habeant *Christorum Domini*; vel ex eo, quòd Solium Regis, *Solum Dei*: Cathedra

Ponti-

Pontificis Cathedra Petri modò est. Quod enim apponit
Totius de Regno in Republica nullo tempore mutato, nimis
 crassum est. Acutus homo non distinguit inter formam, acq
 auctoritatem Regiminis; forma de hominibus esse potest; de
 celo semper est auctoritas. Qui rem quidem hic paulò magis
 expendente, hinc; semel à Deo collatam Regi potestatem; pro-
 pagari in stirpe perpetuam libet non interrupta; illinc; in Pon-
 tificis interrumpi subinde, nouo semper Pontifici de nouo
 potestatem applicari, putet certe Pontificis auctoritatem me-
 diatè ab Ecclesia esse; à Deo immediate non esse; & inanem
 planè Chinaram vestram esse Potestatis Pontificie, à de-
 mortuo præcedente usque ad nouum reuolutam; in acie
 pendule; tum autem de deo in iustitiam demissa.
 Vos ergo expedite de Pontifice. Nos de Rege videbimus;
 præsertim cum de Romano vestro Cardinalis ipse trepidet,
 cum: a vobis suadet. *Tametsi forte non sis de iure diuino, Ro-*
manus Pontificem Petros succedere in Præfecturam totius Ecclesie;
tamen si quis absolute petat, an iure Diuino Romanus Pontifex sit Ca-
put totius Ecclesie, omnino id esse asserendum. Nobis non licet
 esse tam disertis, *Omnino id asserere de iure Diuino esse, quod*
tamen sordè de iure Diuino non est. *Alibi H. de illudine; A. 1700.*
 Depositos ab Imperatore Pontifices facitur; sed negat potuisse
 iure deponi. Ergone iniurià depositi (quos ibi nominat) Jo-
 hannes 12. Gregorius 6. duo, non homines sed monstra homi-
 num; & propudia generis humani? Non audet iniurià dicere.
 Quid dicat? Non propriè depositos ab Imperatoribus, sed à Concilio
 Episcoporum. Etiamne deponi potest Papa à Concilio non
 Generali, à Concilio Episcoporum aliquot? Caue. Torte;
 Etiamne à illegitimo Concilio? Quæro enim an fuerit le-
 gitimum? Nam si legitimum, quò depositus Iohannes 12;
 legitimus & Canon in Synodo. Caue & hic. *Baronius enim*
 iam & Vestri homines, potius quàm admittant Canonem il-
 lum pro legitimo; Concilium illud mutarunt in Conciliabul-
 lum; æque ita iam Iohannes 12. vir optimus, in Concilio ille-
 gitimo, per iniuriam depositus. Quare Confessor ad mini-
 mum; Martyr etiam sine dubio futurus, nisi post confossus
 fuisset in adulterio. Sed hæc technæ vestre sunt. Nobis, qui

Depositi
 Pontifici
 Reges

Ad an. 963

nescimus illas, facis est, quod legitimus Pontifex potuit iure deponi à Rege; nempe *Abiathar à Salomone*, idque propriè, si-
ne Concilio omni, vel legitimo, vel illegitimo. *Ex illa Hi-*
storiâ neminem extitisse in totâ Pontificum serie, qui Regem
vllum deposuerit.

De Visib. Mo.
narch. lib. 2. c. 4.

Nusquamne apud Cardinalem extat locus eiusmodi, quo
Episcopis liceat Reges deponere? At tu modò locum huius-
modi apud *Sanderum*, verè aureum dixisti. Quod si verè aure-
us, Cardinalem dedecere non potest. *Afferere* ibi vos dicit,
arque *meridè afferere*, *Quoscumque Reges Christianos, ita Episcopi*
& Presbyteris subesse, ut per sententiam eorum deponi possint.
Credo autem tibi, Episcopos, cum in bonâ gratiâ Pontificis
sunt, dici ab eo Venerabiles fratres; sed si bilem mouerint, an
vllus fuerit Papa tam iracundus nescio, qui illos *mancipia* dix-
erit: certè aliqui (si vèta narrant Historiæ) ut *Mancipia* ha-
buerunt; etiam (si bene memini) Cardinales. Cur enim
non habeant, qui socios eorum Reges sæpè sic habuerunt?

*Episcopis
Eius non solum a supra
Principes.*

De intervallo quod est inter Ecclesiasticos & Principes,
hijs illi quid præstent, mollire iam nititur: non dici de quiblibet
Ecclesiasticis (putà de Curatis) sed de Principibus Ecclesi-
arum. At quiblibet Ecclesiasticis animarum cura est; etiam
fortè *Minoris* maioranimarum cura, quàm *Maioris*. De-
nique eorum rejicit in *Nazianzenum* totidem verbis ibi haberi.
Quid verò? Tam longè Episcopos supra Principes esse, quàm est a-
nima supra corpus. At nec longè supra ibi est, nec tam longè su-
pra. Libèrè loquentem se ferre vult Præsidentem Provincie, (non Im-
peratorem; is vos error diu exercuit, iam deposuistis) esse e-
nim sibi dicit Principatum, eumq; maiorem, aut Spiritum Carni ce-
dere oportere. Modestè satis hoc. Vestri enim hi homines a-
nimaduvertunt, totum hominem utrique potestati subie-
ctum, tam Ecclesiasticæ quàm Politicæ. Nam & religio in
corpus huius exercet; & ad animam quoque pertingit civilis obe-
dictiâ, nec inanimis res est. Quare totum hominem, quâ
tenentur felicitatis capax, subiectum Politicæ, eundem totum,
quâ capax est æternæ, subiectum Ecclesiasticæ. Non rectè igitur
instauri à vobis quasi parâ cum parte comparationem,
cùm si propriè loqui deum, utrobique, in totum, æquale huius
sit.

Oratio ad Pra-
sidentem.

fit. Præsidi etiam, cui prouineia in ciuilibus modò, curæ est, rectè comparari Episcopum, Regi non rectè: cui in vtriusque cura incumbit, cui vtriusque & *Admaria* & *Zabadi* designatio. Qui verò *Nazianzenum* benè nôrit, ad illius animum non putet esse, sic dilatarî atque extendi verba eius ad scolum ab indole eius alienum, & à totâ vitæ ratione; qui longè aberrat, vt præ Ecclesiasticis sic Principes eleuaret. Non erat hoc illorum, vel morum vel temporum.

Bonæ fidei iam actionem instituit, de loco non rectè citato, *Non ibi dicit Regem per Subditos suos deponi posse*. Non ibi? Sed annon dicit omnino? Si non ibi, annon alicubi? Quid iuvat autem, si ad præsens intermitat paroxysmus, post autem tanto recurrat acrior? Tamen ex loco citato quero. Deposuit Reges Pontifex, solâne id sententiâ suâ? Legisti quenquam, qui latâ statim sententiâ deposuerit cum Scepino Coronam? quenquam qui non, quâ potuit, restitit? Quid tum Pontifex? Quod *victi faciunt*: ad Populum prouocat; per subditos rem agit, interdicit ne pareant, edicit vt insurgant; facit *primò* non subditos, *post* hostes etiam. Desertus, profligatus à suis Rex, ita demum cessit, quicunque cessit. Res eò redit: deponit Populus, non Pontifex, etiam vbi Pontifex deponit. Absque illo, fulmen eius contemnunt, sententiæ obnunciant: vt & contempserunt & obnunciârunt nonnulli, quibus Populi sui fides sublesta non fuit. Quamquam de Cardinalis mente quid querimus? Remittit nos ad *Sanderum* suum, inter aurea cuius dicta iam aptè in Apologiâ numeratur & illud: *Rex, qui Pontificis authoritati se subicere recusabit, nullo modo tolerandus est, sed omnem operam Subditi dare debent, vt aliqui in eius locum quamprimum surrogatur*. Audis, *Subditi operam dare debent: debent quamprimum*. Subditorum opera queritur, quæ si desit, frustra tonet fulgurètque Pontifex. Nec alia vel *Philopatri* mens, vel *Didymi*, vel *Rossii*. Denique cur delicias faciat hîc *Torius*? Turbatis non ita pridem in *Gallia* rebus, non alia tum doctrina *Parisi* regnauit, nisi gessisset ibi rom cædendo Populus, Pontifex sedendo haud quicquam effecisset.

Qui paulò suprà, depositos agnouit, Pontifices duos *Ia-*

hannem I^{um} & Gregorium I^{um} idque propriè à Concilijs Episcoporum: mutauit iam mentem Tortus, & negat, ullo modo deponi posse. Neminem enim mortaliū permissum esse, de hoc iudicare. At mortales credo erant, qui in Concilio Constantiensis tres simul Pontifices iudicauerunt, etiam deposuerunt, idque legitime & alioqui Sedis inuasor Martinus Quintus, qui tribus illis interrogatus est, nec illorum melior conditio, qui ei post successerunt, omnes malæ fidei possessores. At hæc nouarum fuisset Theologia, & explota ab eis: Non posse à Generali Concilio iudicari Papam, de quâ inter omnes Theologos & Iuris consultos hodie non puto conuenire. Verum scriptum id in Generalibus Concilijs ante multa secula. Nemini mortaliū permissum esse iudicari de Pontifice. Quinque ibi Romana Concilia citat Cardinalis, Sinuessanum, Siluestri, Sixti tertij, Symmachij, Adriani secundij, in quibus sedem ipse sibi Pontifex ius dicens, seipsum absolueret, non refertur admodum. Sed nec in illis hoc dicitur, præter fortè Sinuessano, aut Siluestrino, quorum iam pudere incipit vel Cardinales ipsos. Reliqua non negant à Concilio Generali, totam Ecclesiam representante, loco moueri posse. Omnia hæc in Constantiensis excussa satis, nec obstabant tum eis quod minus de Pontifice sententiam ferrent. Generalia ibi plura non sunt, duo sunt tantum, nec valde ad rem. Quorum in priore, Chalcedonensi, inter alias causas sanè per multas: (diuocem enim propter quas depositus ibi tum Dioscorus) & illa est, quod in Leonem petulantior fuisset. Ac nec sola fuit, nec præcipua depositionis causa, sed quia præcox in Concilium, & quia tunc vocatus non comparuit. Neque verò ita exhorruit rem illam Concilium ut narrat Cardinalis, & de Nemine mortaliū, syllaba ibi nulla. Non magis quam in posteriore illo (super iam Octauo Generali facto) cuius nondum satis limari Canones, partim enim integri, partim in compendium redacti, quod commodè & emendata exemplaria vobis deessent. Quod si autem id permissum dicerent nemini, nemini vni sentirent, licet tamen Concilia quod vni non licet. Certum illud, ventilata hæc omnia à Cusano, Cameracensi, Gersono, quisque eandem post sententiam mutauerunt, Panormitano, Adaiore, Abbatino. Certum autem, Parisijs hæc

hæresim esse, hoc quod tu affirmas, defendere; vbi si dicere audetis *Parisienses Concilij pluribus Generalibus licem mouere*, quæ non vultis, audietis. Scenim, Conciliorum Generalium Defensores, vos oppugnatores esse.

Quem verò post, *Tortus* distraxit articulum in duos, is in Apologia *unum* est, *duabus* ex clausulis constans, oppositis inter se. *Papa obedientiam debere propter conscientiam; Regi debere propter ordinem politicum*. Vbi vix bonâ fide *Tortus*: diuulsi enim, qui *unus* erat, procudens nobis ex *uno* duos. Nec enim negare voluit Author legitimis Ecclesiæ Rectoribus subijci Christianos, etiam propter conscientiam, non minus sanè quàm Reipublicâ. Id notauit, in Papæ obedientiâ vgeri conscientiam; in Principis, politicum ordinem sat esse. Atque, vt in priore vos reprehendimus, non Patres, qui si in viuis essent, nollent in sentum vestrum verba sua pertrahi; nec ad tam odiosam Principum abiectiōem applicari: atque, vt Contilia vos accusatis, quod Pontifices deposuerint, nos sacram hanc in illis & necessariam authoritatem defendimus: atque, vt verbum Dei, quique est in verbo Dei locum & plenum, & plenum maxime, de obedientiâ in Principem *propter conscientiam*, Principi vindicamus; vt hæc omnia priore loco: ita in posteriore de calumniâ quam obijcit, *Tortus* conuenimus; conuenimus autem *ex ore proprio*. Si enim Clerici eius verè *Regum Subditi non sint*; nec verè tenentur eorum Legibus, quippe eâ authoritate latis, à quâ illi immunes. Quod faciunt ergo (dum Leges obseruant,) conscientie nexu nullo faciunt; tantum ex rationis dictamine, quasi si bene mouenti auscultarent, non autem parerent imperanti; nulla Legis vis est, ad eos obligandos; vbi vis nulla ad obligandos, ibi Conscientia libera. Conscientie ergo vi, Clerici nihil debent: ratione tantum; & respectu ad politicum ordinem ipsi se continent in officio; Lege autem, vel conscientiâ Legis non continentur. Nec id culpam minuit, quod non ibi disputet *Cardinalis de eâ, qua Regibus debetur obedientiâ*. Disputet, non disputet; obiter, ex proposito rem tractet: ita disputare debet & tractare, vt de subiectione propter conscientiam nulli vel Laici vel Clerici eximantur. Vis legis, vtrique eadem, eadem

utrobique ad Leges, ad Legum obedientiam obligatio.

Lex in Clericos vim nullam habet, vi Legu nihil faciunt.
 Cives ergo sunt, & legibus civilibus vivere non tenentur.
 Quid proximum iam, nisi ut Reges Clericorum Superiores
 non sint amplius, neque Clerici Regum subditi; Rex Laico-
 rum Rex sit, non Clericorum? Faretur verum hoc Tortus, ta-
 men rixatur de lanâ caprinâ. *Clerici*, dici voluit: noluit ap-
 poni verba, *qui ex nati sunt & degunt in Regnis Principum.* Non
 quoddam vera non sint, sed quoddam non opus erat ad ea descendere: id est,
 quia Torto & Torti Domina veritate nihil opus erat: potest taceri,
 nec dici veritas, nisi quando Tortus opus iam eâ esse signifi-
 cet. Imò ut vera, ita opus ad ea descendere. Putet enim alioqui
 quis Clericos alienos, natos *Papia* peregrinè huc fortè venien-
 tes, subditos dici Regis nostri. Nequa fraus sit, opus erat ad-
 iungere, etiam qui nati, etiam qui aetatem hic agunt, ipsos illos
 Clericos vestros, Regem tamen pro Superiore non agnosce-
 re. Consequi verò ex eo, quoddam *Garnettus*, *Oldcornus*, reliqui
 Proditores, prodicionis rei esse nequeant, actio in illos nulla
 institui: non est enim crimen illud nisi Subditi in Regem.
 Ille verò iam non verè Rex, illi etiam neque verè iam subditi.
 Effutijit ista temere *Emanuel Sa*, puto illi disciplinam propte-
 rea datam, deleta possit sunt de *Aphorismis* eius, non quoddam
 non sint, sed quoddam non erat opus ad ea descendere. Tempus erit
 cum opuseris. Tum verò descendendū ad illa, vel ruent potius.
 Ruere enim ad hæc oportet ex abrupto, non per gradus de-
 scendere. At hæc invidiam constant; quid opus ad illa descendere?
 At hæc solertiam excitant; opus ad illa descendere. Si non opus,
 vobis fortè non opus; opus Regibus.

De altero autem membro, *Ipsis fas sit Principes suos indicare*,
 debuit negare Tortus illud, *suos*. Sui enim non sunt Principes,
 ijs qui verè non sunt Subditi. Sed ne concitaret odium, consti-
 teret invidiam, maluit in voce *Ipsis* nodum querere. At vox
 illa scipus est, *Ipsis* (id est) *Ecclesiasticis*. *Ecclesiasticis fas est*
Principem suum indicare. Quibusdam concedit, Quibuslibet ne-
 gat. At *Ecclesiasticus* licet si quibusdam licet; atque ea propo-
 sitionis vis est ubi signo caret, nec vi vocis ullâ, *Ecclesiasticus*,
 significat eumque *Ecclesiasticum*. Dixisset aliquid si non id

Pontifici licere dixisset: peccatum enim tum esset numero. Iam non illis soli, præter illis pluribus, permittit hoc. Tantum, hanc Regibus gratiam facit, ne priuatum quemq; Sacrificum pro Iudice suo agnoscant, neue vllum, nisi in Ecclesiasticâ aliquâ dignitate positum. Manet tamen illud. Etiam qui maxime priuatus est, exemptus est à subiectione Principis. Ita Subditus non est, ita Carnifex esse potest, etsi Iudex fortè non potest. Magnas verò agere gratias Principes Cardinali, qui hæc de illis tam benigna, tam se digna vel dicat, vel credas, vel somniet.

Saltem, si nec *sub lege conscientiarum*, nec *sub Rege personas* habeant: at in rebus quæ merè ciuiles sunt, vel in minimis earum subijciantur *saltem Clerici*. Ne id quidem, nisi ex discretionem tantum. Laudatur enim erga Regem obedientia si discreta sit & oculata, vel in minimis; quæ tamen erga Patrem Societatis non laudatur, nisi creta sit & indisereta, etiam in maximis. Non ergò nisi ex discretionem tantum, vel in minimis; idque (si *Torrio* fas credere) consentiente in hoc, atque approbante Scholâ totâ Theologiæ, atque Iuris vtriusque: vt nec Theologus sit, nec Iuriconsultus, qui id in dubium vocet. De eo verò (si placet) videamus. Conuenire dicis nec in dubium verti. Audio, non credo. Video enim a *Sotum* de Quaestione hæc [*An Clerici à potestate ciuili exempti*] ita scribentem, De hac quaestione partim cum Hæreticis nobis li est, partim inter Catholicos non satis conuenit. Aliqui ergo vestri in dubium vertunt. Video & asserentem, *Personas Ecclesiasticas*, neque iure diuino neque humano esse omnino à Legibus ciuilibus exemptas. Addit autem & rationem. Quia Clerici non obstante Clericali suo, Cives tamen sunt Reipublicæ, & membra eius. Ciuilibus autem Reipublica non gubernatur, nisi Legibus Principum. Quatenus ergo ad pacem spectet Reipublicæ, tenentur Clerici eam obediare. Quod nisi res ita se habeat, addit absurdum. Alioquin, Clerici Hispani, non magis tenentur Legibus Hispaniæ obtemperare, quàm Gallis, quod est falsum. Ne verò ex discretionem solâ hoc facere videantur, pergit porro, Enimvero si Res præcia frumenti, vel quærumcunq; rerum moderetur: Clerici curas vendunt, mortali ter delinquant, & ad possessionem

nem sicut Laici tenentur; & idem est de multis alijs Legibus. Quod ipsum probatur & ^b *Historia*: Cum praterquam quod *Antistriti* sunt Ecclesia, Cives etiam sint Clerici, Civium legem vivere tenentur. Tum & ratione hac vitur: Rex Clericorum etiam Rex est, non Laicorum. Clerici ergo Regi subiecti sunt. Nec administrans temporalia, nisi potestate Principum temporalis. Potestatis ergo eius temporalis sum subiecti. ^c *Medina* vero argumentum inde ducit, Quod Lex Evangelica non dissolvit obligationem naturalem qua praeceps, nec debita prius contracta vel carnis, Coniugi: vel aeris, Creditori: vel servitutis, Domino: vel obedientiae, Principi. Ne Baptismo quidem solui posse haec. Quod si non Baptismo, certe nec Sacerdotio: si non ex eo quod Christiani, nec ex eo quod Clerici.

^a *De reb. restit.*
Quaest. 15.

^d *Conarr.*
Pract. Q. ca. 31.

^e *Medina de reb. restit. Q. 15.*
^f *Conarr. ibid.*
^g *Idem: ibid.*

^h *Suoin 4um D. 25. Q. 3. A. 2.*
Conarr. Pract.
Quaest. cap. 31.

Idem. cap. 32.

Idem. cap. 31.

^{*} *De Cleric. lib. 1. cap. 38.*

Quo etiam iure, in dubium veritur. Qui quidvis probare se posse putant, diuino contendunt; Qui modeste magis sapiunt, humano: Non enim diuino. ^d Si iure diuino res examinanda, nec Clerici nec eorum res à iurisdictione Seculari immunes. ^e De iure diuino, nihil dici debet, quod ex ipso iure diuino ostendi non potest. In iure diuino nulla lex apparet, quae vere diuina sit. Ius diuinum duplex: Veteris Testamenti, & Evangelij. & In Veteri Testamento dubio procul Sacerdotes à Principibus Secularibus iudicati. Nullus est in Evangelio apertus locus, quo eximantur. Potest per Pontificem, potest per consuetudinem restringi vel limitari immunitas haec tota. Quare positum & humani iuris est. Nam si diuini esset, non Pontifex illam, non consuetudo vlla ex parte imminueret. Nihil illis iuris in Ius Diuinum. Quae currit in eam praescriptio, non curreret, si diuini iuris esset. Etiam manente immunitate, est tamen in personis Clericorum Principi ius suum, Si crimen atrox, Si Clericus in profundum venis malitia, Si sermone. Non esset autem vel in his: si, vi ne esset, Lege Diuinam cautum foret. Tum, vario iure hac in re vtuntur Gentes variae. In Gallia subijciuntur Clerici in rebus tantum. At ab antiquo hic apud Nos, & in rebus, & in personis. Idem verò ubique ius esset, si Diuinum esset. Varietas humanum reuincit. Denique si à Cardinale queramus, quo iure totum hoc respondet, iure partim diuino, partim humano, partim neutro.

Quam

Quàm hæc verò dissoluta, *partim hoc, partim illo, partim neutro?* Quis in istis acquiescat?

De antiquissimis temporibus, *in dubium vertitur*. Primum, *ab initio non fuit sic*. Non enim sub Lege naturæ. Potestates enim sub eâ non erant distinctæ. Antequam autem distinctæ potestates, iisdem omnes, Clerici, Laici Legibus vivebant. Non sub Lege Veteri, audisti paulò ante *Conarruniam*; non sub Nouâ, audisti *Sotum*. * *Christus* de Pilato * *Ioh. 19. 11.* Præsidente factus, *habuisse in se potestatem, eamque desuper datam*. * *Paulus* stare se ad Tribunal Cæsaris, vbi ipsum * *Act. 25. 10.* *Ubi agitur Deus, vbi oportuit* (non liberum ei erat) *iudicari*. Idem ipse *Paulus* legera fert: *Omnia anima Potestatibus sublimioribus subdita sit: Potestatibus scilicet, gladium gerentibus; Potestatibus, Tributa & Censum recipientibus. Omnia anima, etiam Apostoli, etiam Euangelistæ,* *b Chrysostomo ita asserente. Canon Generalis est* (ait *c Victoria*), *Exceptio autem in Scripturis non ponitur. Petrus* verò, quibus scripsit *d Pascite, qui in vobis est Gregem*, Compresbyteris suis: iisdem ipsis scripsit; *e Subditi estote Regi; quia hæc est voluntas Dei*. In Primitiuâ autem Ecclesiâ Subiectos fuisse docet, ad Canonem *Sicut, Caus. 11. Quæst. 1*, Gratianus ipse. *Ex hijs omnibus datur intelligi, quòd in Civilis Causâ Clericus ante Civilem Iudicem conueniendus est*. Est verò Deo gratia: designatas habemus iam vt res, ita tempora rerum; quoto seculo demum, à quo Principe, immunitas quæque concessa est. Atque hoc, debemus Causæ *Venetæ*, quæ fecit, vt penitiùs nuper in totam Quæstionem hanc inquireretur.

Cùm verò ad duo Capita reuocetur tota hæc Clericorum Exemptio; *Quoad bona, Quoad personas: Quoad bona* *f De Cleric. lib. 1. cap. 28.* *Cardinalis humani iuris asserit; Quoad personas non audeo dicere, diuini*; id tantum dicit, *Iuris esse Diuino valde conformis*. Quod, quid aliud est quàm hæsitare? *Diuini* non potuit, *humani* noluit; commentus est *tertium*, quod illi *neutrum est, conforme Diuino*. Verùm ne de personis quidem satisfacit sibi: In loco Apostoli, *Omnia anima Potestatibus sublimioribus subdita sit: illud*, omnis anima (inquit) *includit Clericos*, *g ibid.* *(id est) personas Clericorum: Illud, ideo tributa præstaus, dicitur*

D d d

etiam

etiam de Clericorum bonis: Bona Clericorum nisi eximantur priuilegio Principum, tributa præstant. Anima ergo Clericorum nisi eximantur eodem Priuilegio, Potestati Seculari subditæ sunt eis, cui de bonis tributa præstant. Fauent è Patrum numero *Chrysostomus*; è Scholasticorum *Aquinas*. Tum, quod de bonis adducit non eximendis Bellarminus, idem ipsum pro personis adduci potest, Clericorum scilicet. Nullum proferri potest Dei Verbum, quo ista exemptio confirmetur. In verbis enim Christi, *Mat. 17.* non habetur, vt *Augustinus*: saltem, non iubetur, vt *Bellarminus*: colligitur tantum per consequentiam; nec necessariam, sed probabilem; totaque rei origo exemplo nititur, cui *Iuris Diuini* nomen indere, nec Cardinali tutum videtur, vel consultum fatis. Humano itaque iure data sunt, à Regibus data. Non enim immunitates has dederunt vel Pontifices vel Concilia; receperunt enim eas Pontifices atque ij, ex quibus Concilia constant: quas receperunt, ipsi sibi dare, à se recipere non potuerunt. Agnouit autem in Bona, potestatem Cæsaris Seruator: reddi iussit Cæsari: reddi, non dari: debitum ergo, non gratuitum. Tributum solui iussit; quod iussit solui tributum, ne scandalum esset, & ipse soluit. Agnouit in seipsum potestatem Præsidis: agnouerunt Apostoli exemplo illius. Vtus beneficio ciuium *Paulus*, & lora euasit & iniquum forum declinauit. Imperando *Petrus* *seruauit*, legem ferendo *Paulus* *seruauit*, subiectionem vterque sanciuir. Tu verò, si habes quo haurias, hauri nobis (quæso) ex *Nathan* Prophetâ prono in terram Regem adorante, & dicente ^a Nunquid à Domino meo Rege exiuit verbum hec, & mihi non indicasti Seruo tuo? Hauri nobis (inquam) Reges magis propriè Seruos esse, quàm Dominos: Vel ex illis *Dauidis*, *Sadocum* Pontificem, & *Nathan* Prophetam alloquentis, ^b Tollite vobiscum Seruos Domini vestri. Si Funem habes & Situlam, hauri nobis ex Rege *Salomone*, ^c *Abiathar*, Pontificem deponente: nunquam depositum à Rege Pontificem. Hauri ex loco Apostoli, Omnis anima subdita sit: Non omnem animam, non enim Clerici vllius animam. Hauri de *Chrysostomo*, qui vel Prophetas vel Apostolos subditos ait, id, de facto fuisse, non iure; neutros nec Apostolos, nec Prophetas subditos fuisse.

Magis

M Agis ad animum vobis, Pontificis nomen à Numà hau-
 rere. Origine ergo vox illa Romana, & prophana est.
 In Scripturâ non legitur: quâ potest, cum Romana vox sit?
 Scripturæ autem naturæ, Hebraicæ vel Græcæ tantum; Latine
 nisi per Interpretem non loquantur. Sed diu perscrutatus,
 tandem in *Libri Iudith* capite quodam reperit verba hæc; *Ioa-*
chim Summus Pontifex. De Libro autem suo ubi reperit, non
 securus, præfari cogitur, *Sacrum esse: Essi Calviniani non recipi-*
ant, at receptum esse tamen in Nicenâ Synodo. Itane, receptum?
 Quo Canone? Imò, *Hieronymus hoc asserit*. Quid tandem?
Synodus Nicena cum in numero Sanctarum Scripturarum legitur
computasse. Legit ergo alicubi hoc *Hieronymus*. Sed cum le-
 gisset, num credidit ipse, ut nos cum eo credamus? Non cre-
 didit. Lectione enim illâ non obstante *ter rejicit* ipse Librum
Iudith de Canone; 1. Prologo Galeato in *Pentateuch*. 2. in ^a *Panop. lib. 3.*
Libros Regum. 3. in *Prouerbia*. Non ergo affirmat ita recep- ^{cap. 3.}
 tum fuisse; legisse se affirmat, sed apud incertum Authorem ^b *In Synopsi.*
 suspectâ fide, de quo & ipse dubitauit. Verba enim ipsa, *Legi-* ^c *Canon lib. 2.*
tur computasse, vel ^a *Lindano vestro, dubitantis suspicionem sub-* ^{cap. 10.}
indicare videntur. Alioqui, quem recepiſſet Nicena Synodus, ^d *Canon 59.*
reciperet & ipse, nec ita ad eos qui extra Canonem sunt, toties ^e *Prolog. in*
 ablegaret. Tum, qui *Concilio Niceno* interfuerunt ^f *Psalm.*
Athana- ^g *De Ver. &*
sius & ^e *Eusebius*, neuter recipit; *facerent*, si pro Canonico ^h *Genuin. scrip.*
Concilio approbatus fuisset. Etiam, quæ octoginta post an- ⁱ *libri.*
 nis (*Lindano* supputante) *Nicenam* sequuta est ^j *Lib. 1. Har.*
nodus, non accensuit. Dein, ætate illâ floruerunt ^k *8. & de Mens.*
^f *Hilarius*, ^h *Epiphanius* summi viri, *Nicenam* Synodum ^l *& Ponder.*
 venerati omnes, quorum nemo tamen recipit; Et qui post il- ^m *pag. 418.*
 los non diu, *Hieronymus* & ⁿ *In Expos.*
Ruffinus in hoc concordēs, et si in ^o *Symbol.*
 multis non ita. Postremò omni ætate viri doctissimi, etiam ^p *Erym. l. 1. c. 6.*
 qui post *Carthaginensem* Synodum vixerunt ^q *Lib. 4. p. 112.*
Isidorus, ^r *Da-* ^s *Græc. Veron.*
mascenus, ^t *Hugo à Sancto Victore*, ^u *Prenot. Eln.*
Lyranus: Vestri quoque ^v *cidat. de script.*
 & de vestris non infimi: ^w *cap. 6.*
Antoninus, ^x *In Princip.*
Dionysius Carthu- ^y *Ery. Tob.*
sianus, ^z *Part. 3. tit. 18.*
Tostatus, ^{aa} *cap. 6.*
Caietanus, ^{ab} *Enarrat. in*

Verùm age sanè; recipiatur libenter. Tu tamen sic sem-
 per es infelix, ut, etiam si dentur tibi quæ probare non potes,
 nihilo tamen minùs aqua tibi hæreat. Quid afferis nobis de

Libro Indith? Ioachim Pontifex Summus. Liber *Indith* an Latinè scriptus? Non, sed *Græcè*; *Græcè* quomodo habetur? *Indith* id est, *Sacerdos Magnus*. Sacerdos magnus Pontifex non est. Aut si demus tibi, vt analogiâ quâdam Pontifex sit; at Summus maximusue non erit. Vnus enim in Veteri Testamento Pontifex siue Sacerdos Magnus: *Maximus* autem, vel *Summus* dici non potuit, nisi plures essent Pontifices, *Maximo* illo minores, *Summo* inferiores. Nisi ergo tibi condonetur *Liber* ipse; nisi & *vitiosa translatio*; iacet *Pontifex* tuus *Maximus*. Nec enim *Sacerdos Pontifex*, & *Magnus* toto gradu distat, & minor est *Maximo*. Quo verò Interpretis vitio legitur ibi in Vulgarâ *Pontificus* nomen; eodem ipso, vbi cūque per vetus Testamentum legitur, eodem, vbi cūque per Nouum. Non in Scripturis legitur *Pontifex*, nisi *translatis*, *interpolatis* per vos; nec Spiritus Sanctus, sed vester Interpretes ibi posuit. Nec est enim vox vlla in Nouo, quæ *Pontificem* designet, nisi *Maximus*, id est, Summus vel præcipuus Sacerdos. At tibi alius credo *Pontificem* gradus est, alius Sacerdotum; nec relatione ad *Sacerdotes* vestros (sic enim quiuis Sacerdos Magnus Pontifex, etiam Archipresbyter) sed ad *Pontifices* suos, Pontifex Maximus est.

Verum esto; voculam de Scripturâ Ethnicâ nullam nobis fas attingere, ne *Parentandi* quidem: vobis liceat transumptâ de Numæ Sacris voce, vestrum *Pontificem* nuncupare. At, cui stomachum non faciat quod ibi sequitur, vt quia *CHRISTVS Magnus* Pontifex, Papa sit *Maximus*? vt ita meliore iure, maiore titulo sit Papa vester, quàm *CHRISTVS*. Quâ fronte hoc? nisi fortè, nihil interesse putes inter *Magnum* & *Maximum*, *Summum* scilicet gradum & *infinum*. Vt, *Magnus Christus* satis ampla vox sit, Pontifici non sit, cui, nisi *Maximi*, nulla satis idonea sit dicenda. Quasi possit Pontifex pie dici *Maximus*, cū *CHRISTVS* dicatur non nisi *Magnus*. Potuit quidem Apostolus, qui *CHRISTVM Magnum* scripsit, scripsisse *Maximum*: Quod si illum *Maximū* scripsisset, subsistere potuit Papa vnico infra Christum gradu. Iam nec æquali contentus est; *Magni* titulus sordet illi; *Alexandri*, *Pompeij*, *Caroli*: *positum* nihil Papam decet. Christus si volet consistat in *ter-*

tyis, Magnus sit: Vicarius eius plus ultra duos gradus conscendit, Maximus salutari vult. Nec alia Patris hic fors quàm Filij. Nec minùs extolli vult Pontifex, & supra Patrem. Sacerat Christo, si Patri diceret, *Pater Sancte*: Pontifex, si *Eum Patrem Sanctum* modò dicas, obliquis te oculis aspiciet. *Pater Sanctus* salutari non sustinet; nec vel scribi vel dici, nisi *Pater Sanctissimus*. Et quid hoc aliud est, quàm non dico ^a *similem esse velle Altissimo*: sed ^b extolli (super omne quod dicitur Deus? ^a Esa 14. 14. ^b 2. Thes. 2. 4.

Ecce autem alterum. Parum ei visum, vt quantum *Maximus Magno*, tantum *Papa Christo* præstet, (sic enim gradibus distant tantum) nisi ex toto genere distent: *Papa fidei Caput* sit, pro quo antè pugnavit strenuè; *Rex ne sit*, imò *Christus ne sit* quod iam agit. Optasset enim magnopere, vt nomen hoc *Capitis fidei*, *Christo cum Papà* commune esset, cupisset admodum, vt *Papa Christo* illud communicare, *Christus* illud de *Papà* participare possit; sed quæsiuit loca diligenter, nec vsquam vllum reperit, qui tribuat. *Caput fidei* *Papa*, legitur apud Gregorium: *Caput fidei* *Christus* non legitur. *Fidei Author*, sed non *Caput*, & *Caput Ecclesia*, sed non *Fidei*, legitur apud Apostolos; *Caput fidei* nusquam legitur. Dolens ergo votum emittit. Optassem (inquit) vt *Aduersarius vel unum locum notasset in toto volumine Bibliorum*, ubi *Apostoli* hoc nomen soli *Christo* tribuerint. Quorsum autem soli? Quid opus? cum nec omnino, nec cum alio quidem tributum ibi, sat scias ipse. Sed tamen obsecro te *Torte*, si vlla apud te *fidei* pars sit, quæ *fidei* pars *Christus*, si *Caput fidei* non est? Quo in membro locus? Quid erit ad fidem? An humerus, ceruix, vertebra prima, sub *Capite Papà*? Sine verò te exorem, vt vel *Occiput* sit saltem, & vel aliquà in parte *Capitis* hæreat.

Imò verò ait; sit si volet *Caput Ecclesia*, legitur illud; *Caput fidei*, ne sit, non legitur. At hoc iam aliquid est: tantum, si vt sæpe mendax, ita aliquando memor *Tortus*. Quid est enim *Caput fidei*, vel *Torto*? ^a *Caput fidelium*, *Caput Ecclesia*, *Caput* ^a Pag. 110. *per quod Ecclesia fidem & disceit & docet*: *Caput Ecclesia*? Quare & *fidei* *Caput* iam; salua res est. Ter enim hoc de *Christo* legitur totidem verbis: at de *Papà* credo vix vel vno loco, in toto volumine Bibliorum. Secunda, Qui *Caput Ecclesia*, idem & *fidelium*

lium Caput; fideles enim Ecclesia; Quanquam & *Caput anguli* cum dicitur, *fideliū* dicitur; *fideliū* de Iudæis, *fideliū* de Gentibus, qui quasi *paries geminus* confurgit, connexus in Christo *lapide angulari*. *Tertio*, *Caput* autem per quod Ecclesia *fidem & docet*, ita Christo conuenit, ut præter Christum nemini, qui *solus eruditam linguam* donat loquenti (etiam si vel Papa sit) ut *doceat*; *solus aurem intelligentem* Auditori ut *disceat*. Ita, vel *Torto* etiam interprete *Caput fidei* Christus. Legitur verò hoc in Volumine Bibliorum; & *Inimici sint Iudices*.

At non *solus Christus Caput*. Quàm ridiculè? Quasi de illorum numero *Caput* non sit, quæ si sint, *sola* sint: nisi *sola*, esse non possint. *Vnicum* enim est *Caput*, *uni corpori*: Ecclesia *unum corpus*: nisi *bicipitem Aquilam* fingas, aut *tricipitem Geryonem*, cui tot *capita* sint, quot in *Mitrâ Pontificiâ Coronæ*. Christus autem *solus Ecclesiæ Caput*, non *Papa*. Ecclesia enim *corpus Christi* solius, non *Papæ*; nec vos, qui audetis valdè, sic tamen audetis loqui, ut *Papa corpus* dicatis Ecclesiam. *Solus* (inquam) *Christus Caput* (ut Apostolus *Capitis* vim explicat) *ex quo totum corpus compactum & connexum per omnem iuncturam subministrationis, secundum operationem in mensuram vniuscuiusque membri, augmentum corporis facit. Iunctura subministrationis; operatio in mensuram membrorum, corpori incrementum, ab Illo solo. Quod si iunctura*, quâ fidelis quisque Christo connectitur, *fides* sit: *Caput fidei* solus Christus; cuius *Capitis* minister (putà *Manus*, vel *Brachium*) *Paulus*, (quidni autem & *Petrus*?) non autem vel hic, vel ille, *Caput*. Nec tu vnquam effugies vim vocis quam attulisti, *Authoris fidei*. *Fidei* enim *Caput* est, qui *Author*; cum *Caput author* sit & origo *sensus* omnis, & *motus*, qui inde in reliqua membra deriuantur; ut si *syllaba* non sint, *mens* sit; vsque adeo autem sit, ut qui neget esse, non longè absit ab *Heresi*; *Heresi* autem *Blasphemâ*, ut cui, *Fidei* præter Christum, *Caput* sit, vel *Author*.

Vt cunq; verò duæ illæ voculæ *Caput fidei*, apud *Gregorium* sint; excogitauit tamen sensum eis *Cardinalis*, quem *Gregorius* nunquā cogitauit. Maior autem eius audacia, qui sensum illū excogitat, quàm eius, qui accusat ita *excogitantem*. Sed neq;

Gregorius

Gregorius is fuit, qui peccare non posset; nec si peccauit (& vel *Petrus* fuit) peccantē accusare, nefas. Qui secus ausit dicere, repemiet qui ausit accusare. Excusamus autem libenter *Gregorium*, nec id illi in mentem vnquam venisse dicimus. Scis verò ipse in ore esse omni Populo, *Gregorium* ē Romanis Episcopis bonis, ultimum; ē malis primum fuisse. Quā de bonis ultimus, quis vellet accusare? Quā de malis primus, quis ausit defendere? Multa sunt illius sanē praelara. Etiamne omnia? Vestrorum non nemo accusauit illum, quod ad fabellas nimis credulus; Alius, quod Imagines, vt, confringi noluit à *Sereno*, ita, vetuit adorari; Alius, quod ita temerē excauidit in nomen *Vniuersali*, nec adhibuit lepidam aliquam distinctionculam, quod vos iam studiosē facitis. Vos hæc audetis accusare audaculi: non omnibus id datum est. Egit verò id *Author Apologia*, vt commodā interpretatione leniret, siquid in Titulo illo durius, quem siquis formulā loquendi propriā vrgeat, error sanē sit in Theologiā, si alius eum, quā Pontifex vsurparet: qui tamen homo est & ipse circumdatus infirmitate, non ita confirmatus in actū gratia, quin possit errare: vbi cui cor sit, causa non desit, illius interdum accusandi.

Canus de human. Hist. auct. l. b. II.

Claudat verò iam Responſionem vt par est, quasi si dicat, *Iudicet Lector si ausit*. Nihil enim rogatum vult Lectorem; nihil deprecatur; imò iudicium ferre non finit: tantum (pro fastu suo) iubet *aperiat oculos*, admittat radios *Tortis*, quibus quasi lumine amictus incedit; affulgebit ei statim iubar, quò omnia intuituē videat, vt discursu nihil opus. O supercilium! *Non rogo lectorem vt iudicium ferat quasi de re dubia*. Feret verò non rogatus iudicium de hoc tam superbo postulado, quasi de *Re non dubia*, quasi de *Re, de Homine non dubia arrogantia*. Ad extremum valedicere simul voluit, & maledicere; & quod pessimum genus *maledicendi*, ei, qui bene dixerat. Perstrinxi supra. Lacinias verò quasdam hic *Tortus* habuit, ē *Paciano, Cyrillo, Augustino*, tam detritas, vt sine illis iam *Papistsis non fiat Liber*. Quid illæ narrant? Nomen *Catholicis* honorificum. Quis negat? Quis non omnia bona de eo dicat? Non potest non de eo *Magnificē sentire*, qui de Symbolo rectē sentiat. Sed hoc nomen tribuit *Rex Pontificis in Apologia*. Quid tum

fi

si *tribuit*? Bono animo es; Serio non dixit; serio dictū id nemo intellexit; serio nec ipse tu: non potuisti, qui aliquam multis in locis *Pontificios* vos, & *Papistas*, & *Papicolas* dici itidem legisti, tam multis verò, toties; tam sepe, etiam *sapius*, quàm *Catholicos*. Noluit tamen semper sic, ne bilem totam moueret, abstinuit interdum: nec *Ironia* tamen fuit, *Charientissimus* potius. Ita enim fieri amat, qui decoxit paternam rem, de stemmate tamen patrio blanditur sibi & titulo generis; *Generosus* audire vult; nisi audiat, non libenter auscultat. Dicam ergo *Generosum* hunc, etsi degenerem, ut aures arrigat: dicam & *Saracenum*, (ut ipse se diu iam nuncupauit) qui verè *Agarenius*, quo utar æquiore: & cum B. Paulo, *Festum Optimum*, qui tamen *vix bonus*; & vos *Catholicos*, qui tamen nihil minùs. Etiam, si *Mattheus* cognomen suum illibenter audiat, *Tortum* se dici ægrè ferat, faciam illi hanc gratiam, ut *Matthæum*, non *Tortum* sed *Deflexum*, illum nominem. Ad hoc exemplum delinire vos eo verbo voluit, nec quomodo appellandi essis, sed quomodo appellari gaudetis, *Catholici* vocabulo, paululum permulcere.

Quodsi incidisset in alium quenquam *Matthæum* præterquam qui *Tortus* esset, aliam credo gratiam retulisset. Prima enim eius gratia, *mendacium prodigiosum*. Sedet enim hic in *Thelonio* suo *mendaciorum* *Matthæus*; verba numerat; *tertio quoque verbo* *Catholicos* se dici legit. *Admoue* verò oculos Lector, quod tepaulò antè *Matthæus* voluit; *Ter* mille ibi verba, per *Sexaginta* penè paginas reperiēs, nec vel *semel* in illis *Catholici nomen*. *Paginae* sunt in toto *centum octodecim*; de illis *veritum* sunt, nec vsquam in eis vox illa *Catholici*. Multo verò *sæpius Tortum* hîc *mentientem* legas, nec *tertio quoque verbo*, *mentientem* tamen. Vide ergo quàm *Catholicè* mendax. Dignum verò hoc, quo claudat *extremum mendaciorum* agmen: *Extremum* enim est *utròque sensu*, *utrâque* vocis vi. Secunda autem gratia, *maledictum plus quàm barbarum*. Nam neque Barbari hanc vicem referunt, ut qui cômiter appeller, maledico dente mordeant. *Non est Catholicus, aduersum quos scribit*, à quorum *communione* se *alienum* profitetur. Ille verò nec aduersum vos scribit, quâ *Catholicam* vllam *veritatem*

tem tenetis; nec alienum se à communione vestrà, vel protestetur, vel protestatur, nisi tantisper dum ad Catholicam illam Primitiuam redeatis. Nobiscum verò, de Orthodoxi nomine, licet mouete si vultis; de Catholicis non potestis; de cuius & re & voce credimus vt vos, etiam melius quàm vos. Vos enim cessistis ipsi de Catholica nomine, cum nuper Romanam ei infelicitèr adieciistis: & Catholicam, (id est, totius Orbis) ad Romanam, (id est, Vniuersi vrbis) redegiistis: Catholicam, id est, Orbe toto diffusam; & Romanam, quæ tamen Orbis totius vna tantum vrbis est. Catholica Romana, noua vox: tantundem autem valet, ac Catholica non Catholica, Romana ^{extra muros} Catholica ^{extra muros} est; vt vos iam (si ita loqui fas, & id vocis natura ferat) Catapolici potius quàm Catholici dicendi sitis.

Enimuerò quòd ita Catholica Romanam addidistis (dixi iam) perinde est, ac si Catholicam aliam agnosceretis, non Romanam. Distinctionis id gratià factum est; distinguitis eà voce vestram, ab eà quæ Catholica est, Romana non est. Alioqui quid opus, quid artinebat, si vna modò Catholica sit, commissuram hanc rudem & nouam, ei assuere? Vos ergo sitis de Catholica Romanà vestrà, quæ extra Symbolum est: Nos de illà quam credimus, quæ merè Catholica est nec ad Romam restricta, qualis in Symbolo. Etiam quæ Orthodoxa quoque est; quæ non adorat, vel colit omnem similitudinem: quæ non adorat quod nescit: quæ ex Christi Calice bibere iubet omnes: quæ orat spiritu, orat & mente non minus: quæ, in quos non credit non inuocat: in quâ, Caput fidei Christus, Vicarius eius Spiritus Sanctus: De hac nos & sumus, & esse profiteamur. Vos verò, cum multa apud vos reliqua sint adhuc de Catholica fidei dogmatibus, quam non nihil fermentata, membra quidem Catholica, etsi non sana membra, dicere sustinemus. Quando verò regulam illam nondum didicistis [*Inter bonos bene agier*]: quando, dicat vobis bene quis, dicat malè, par gratia est; quando, quæ humanitate solâ, necessitate nullâ indulsit vobis Rex, aliorum accipitis, atq; in prauum sensum detorquetis: quid restat, nisi vt dehinc iam Catholicos vos nemo dicat, nisi ipsi, vos? Quod quidem sedulò facturum se deinceps, sanctissimè in se suscepit Rex Serenissimus. Liberam enim ex eo vocem emisit:

Ecc

palàm:

palam & publicè, multis, meque ipso, cum multis audientes,
honorem (se hunc nemini de hinc *Torto*, vel *Torti* simili habitu-
rum, ut *Catholici* nomine dignetur; postquam morem hunc
vestrum tam Barbarum cognovit, qui clementer vobis di-
cunt, in eos inclementer *conmittis* regerendi; nec perdet & he-
rius iam *vocem* tam bonam apud homines non habet; male eam
locavit apud *malos*; cum tam inurbani estis, poenitet locasse;
parcius post *adhibebis*, imò ne *adhibebis* quidem. *Enim*
per *Eum* quod *essis*, & quæ non vultis, sed quæ
debetis tamen) in posterum à Rege
semper audictis.

ERRATA.

PAG. 1. lin. 37. Nicenis, leg. Nicenos. p. 14. l. 34. retuned, leg. retunde. p. 35. l. 8. ciuilliter, leg. in ciuili-
bus. p. 31. l. 6. tam, leg. cam. p. 48. l. 5. ac, leg. at. p. 50. 31. cateri, cateros. p. 86. l. 3. primum, pri-
marum. p. 97. 23. obsequi : dele colou. p. 101. 17. celares, leg. celares. p. 102. 39 tam, leg. tam. p. 109.
16. Categor. com. terrenum, leg. Categoricalum : Terrenum. p. 112. 18. adua, auda. p. 117. 8. positum,
leg. propositum. p. 113. 18. cuiusmodi, leg. eiusmodi. p. 116. 17. respondeat, leg. spondeat. p. 119. 9. dale in,
p. 135. 5. Edicta, leg. Edicto. p. 141. 17. pendet, pendens. p. 158. 35. confiter, catera, leg. confiter. Catera,
p. 177. 21. intelligeret. Pont. leg. intelligeret. Pont. p. 178. 15. loas, lohas. p. 179. 3. est, Pagina, leg.
est. Pag. nã. & lin. 5. aduersari, Pagina 15. leg. aduersari. Pagina 14. p. 228. 38. ad, leg. ab. p. 218. 7.
sumum, leg. summam. p. 220. 10. potas, potest. p. 222. 11. illis, illi. & lin. 16. sed, leg. nisi. p. 223. 10. o. co-
cedit, concessit. & lin. 24. nihil peccat, leg. nihil iam peccat. p. 231. 13. deauxit, leg. deduxit. p. 258. 27.
facit, quoties, leg. facit ? Quoties. & lin. 29. redigit ? Quid, leg. redigit. Quid. p. 273. 1. forte, leg. ecci : &
p. 296. 11. miss, leg. quis. p. 307. 18. cõ, leg. eo. p. 311. 2. opprimendo, leg. opprimendos. p. 312. 19.
inducit, induit. p. 314. 4. Pontifex ? Nec, leg. Pontifex. Nec. & lin. 6. pareant ? Vbi, leg. parant. Vbi.
lin. 7. abesse ? Recquando. leg. abesse. Recquando. p. 315. 3. tibi, ibi. p. 341. 9. quoque, quoquo. p. 347. 5.
dile de. p. 348. 4. iussu, iussi. p. 354. 12. Leon, Leonis. p. 365. 14. que, qui. p. 368. 15. ausa, aia. p. 374.
10. aliqua nobis, leg. aliqua nobis & remoti. lin. 24. Moss, Mosa. p. 376. 38. hac, hoc. p. 377. 1. & Rex,
leg. vt Rex. p. 378. leg. 25. à se posita, leg. à se posita. p. 380. 10. iudicare, leg. iudicari. & lin. 13. iudi-
cant, leg. iudicare.